Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Heimo in Esayam prophetam - Cod. Aug. perg. 65

Heimo

[S.l.], [3. Drittel des 11. Jh.]

urn:nbn:de:bsz:31-1356

Visual Library

BADISCHE
LANDESBIBLIOTHEK

Baden-Württemberg

Aug LXV

M

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Baden-Württemberg

BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BADISCHE
LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Haimo in esayam prophetam.

ESAIAS PROPHETA NOBILI STIRPE ortus filius fuit amos. Non tamen illius qui inter duodecim prophetarum tercius habetur. Unde et apud hebreos aliis litteris scribitur ille. atque aliis iste. Sed siquis traditioni iudeorum assentire uoluerit. qui dicunt patres auos atauosque prophetarum prophetas extitisse. quorum nomina in principio prophetiarum ponuntur. inde animaduertere poterit amos patrem esaiae prophetam fuisse. Prophetauit uero iste de esaias eodem tempore. quo et oseae. iohel. et amos. sub regibus uidelicet quorum mentionem in exordio libri sui facit. Sub manasse quoque. qui filiam illius habuit uxorem. a quo accusantibus iudeis serra lignea sectus est. eo quod dixisset de illis; Audite principes sodomorum et populus gomorrae. occasione accipientes ex eo quod dixerit dominum se uidisse. cum ipse dixerit ad moysen. Non enim uidebit me homo et uiuet; Et quicquid sub uno quoque rege prophetauit. diligentissime in suo ipso libro distinguere curauit. Fuit autem non solum propheta ob hoc quia uentura predixit. sed etiam apostolus quod latine dicitur missus. quia ipse ad hoc meruit mitti dicente sibi illo; quem mittam? Cui cum ille respondisset. mitte me. ait ei dominus. Vade ad populum istum; qui quidem non solum de decem tribubus; quae sub achaz rege iuda et hierusalem a prohul regna siriorum uastari iam coeperant. Regnum tamen apud eas factae filio romeliae. sed etiam de diuersis gentibus ac regnis multa est locutus. Specialiter tamen de iuda et hierusalem uaticinauit. per quam intellegitur tribus beniamin. eo quod in sorte eius sit sita.

VISIO ESAIAE filii amos quam uidit super iudam et hierusalem in diebus oziae. ioathan. achaz. ezechiae regum iuda. Mos et usitata consuetudo est scriptorum qui nobis sacras litteras ministrarunt. ut quando ab aliquo eorum narratur aliquid. cum de se ipso loquendum est sic de se tamquam de aliquo loquatur. Sic fecit moyses qui dixit. Erat autem moyses uir mitissimus. Non dixit. eram ego mitissimus; Sic etiam iob. Vir inquid erat in terra hus nomine iob. Sic beati matheus et iohannes apostolus quoque paulus. Sic denique esaias propheta qui noluit dicere. Visio quam ego esaias uidi. sed sic se inseruit ordini narrationis suae. tamquam rerum gestarum scriptor. non tamquam sui ipsius predicator; Sed quod de se in primordio suppresso uocabulo loquitur in sequentibus iam roborat. fiducialiter loquens. dicit se dominum uidisse; Notandum denique est ac dignum quesitu; Quare dicat propheta. Visio esaiae filii amos. quam uidit super iudam et hierusalem. cum nullam mox subinferat huiuscemodi uisionem qua uidit danihel. neque dicat quod uiderit. sed statim subdit inquiens. Audi caelum et auribus percipe.

G. B. HOFBIBLIOTHEK KARLSRUHE

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

terra et audite uerbū dn̄i principes sodo
mox. ceteraq; his similia; Ad quod dicendū
ē tria genera eē uisionū. Siqdē p̄mū genꝰ ui
sionis ē corporale. quo uidem̄ caelū & terram
& om̄a corporalia. Sc̄dm̄ spiritale. quo ui
dem̄ in somniis montes. arbores. homines
ambulantes. atq; int se dimicantes. et uigi
lantes ignoram̄ penit̄ qd fuerit illud qd ui
dim̄. Tertiū uero genꝰ uisionis ē intellectuale.
qd ē sistit in rationabilitate animae. & p qd
cognoscentes creatorē n̄rm̄. Intellegim̄ qd debe
am̄ loq̄ sc̄dm̄ ei uoluntatē sp̄u sc̄o nob hoc inti
me reuelante; Uidere enī sepe ponit̄ p intel
legere; unde solem̄ introgare aliquē. utrū ui
deat hoc uel illud. idē intellegat; P̄phete q̄q;
q intellegebant ea quae uentura erant & pote
rant dicere. oculi n̄ri sep ad dn̄m. & ad te leuaui
oculos meos. id oculos cordis mei. & ite cū psalmis
ta; Audiā qd loquat̄ in me dn̄s ds̄. illi utiq; p̄ui
dentes apellabant̄. idē intellegentes. Istiūmodi
ergo gn̄ris uisionē esaias uidit. id sp̄u sc̄o afflatꝰ
intellex̄ et uidit. quę uentura erant p̄to suo edix;
Visio esaię. id intellect̄ quē intellex̄ c̄tra iudā et hi
erslm̄. Audi caelū & aurib; pcipe t̄ra. qm̄ dn̄s locu
tus ē. Sic moyses inuocauit caelū & t̄rā in testim̄
niū. quando pceū ded̄ dn̄s benedictiones. ita post
praeuaricationē p̄li eadē rursus in testimoniū
uocat esaias. ut cuncta elem̄ta cognoscant iuste
dm̄ in ultionē mandatoꝝ suoꝝ. ad iracundiā mo
tū. Metonomicos uero hoc ē p hoc quę c̄tinent ea
quae c̄tinent accipientes possum̄ n̄ incongrue caeloꝝ
nomine superiias angelicasq; uirtutes accipere.
Terrā aut̄ homines t̄rę scilicet habitatores q pcei
pi unt̄ audire. et aurib; pcipere. qm̄ dn̄s locu
tus ē hoc qd ppheta subinfert. S. sub nectit qd
dn̄s ē locut̄; Filios enutriui & exaltaui. ipsi aut̄
spreuerunt me. Populū iudeoꝝ quos comuni c̄dici
one seruos creauerat omp̄s ds̄. filios dignat̄ ē apel
lare. n̄ solū in hoc loco. s̄ etiā in exodo. ubi dicit ad
pharaonē; Dimitte filiū m̄m p̄mogenitū. Istos
qdē filios omp̄s ds̄ piissima miseratione enutriuit
atq; exaltauit. educens eos de seruitute graui egy
ptiorū. ubi seruiebant in luto & laterib;. S. illi be
neficiis ei ingrati spreuer illū ei pcepta calcando.
seruosq; ei pphetas c̄temnendo. & deos gentiū sur
dos et mutos adorando; Siquis ergo querit q̄
modo enutrierit eos. atq; exaltauerit. anim
aduertat. qualit insignis & p dignis mulis e
duxerit eos de aegypto. sicco pede mare tra
nsire fecerit. inimicos eorū in ipsis aquis inuol
uens. et quomodo p quadraginta annos manna
eis ministrauerit. illoꝝ mores prauos murmu
rationesq; atq; rebelliones pacientissime to
lerās. Hec non et quem admodum deleue
rit septem gentes a faciae illorum. introdu
cens eos in terram omnibus meliorem. ut
pote lacte et melle manantem. multaq;
his similia recolat. quę modo perlongū
est retexere. Prudens autem lector sa
gacissime puideat melius eē iuxta hebraica ueri

tatem legendū· filios enutriui quā gen
nui· teste beato hieronimo· Ne [illegible] uide
at̄ illud ēē cōtrariū q̄d iohannes ap̄ls in e
p̄la sua ait; Qui nat̄ ē ex dō n̄ peccat· Cog
nouit bos possessorē suū· et asin̄ p̄sepe
dn̄i sui; Isr̄al n̄ cognouit me· populus m̄s
n̄ intellex; Ad contumeliā iudeoꝝ q̄ rationa
biles a dō creati rationē debuer̄ uti· bru
ta et insensibilia stultissimaq; animalia ad
ducunt̄ in testimoniū· q̄d illa fecer̄· quae
isti n̄ fecer̄· Scilicet ut pastorē nutritoreq;
suū recognoscerent· q̄d utiq; bos et asin̄ fac̄;
Altiore aut̄ intellectu p̄ boue q̄ asuet̄ ē fer
re iugū et ē mundū animal· significatur
populus israeliticus· q̄ legis portauit iugū·
munditiāq; mentis et corporis custodiuit;
Asin̄ uero lasciuus et inmundus· q̄ similit̄ onū
portat· significat gentilē populū pondere
peccatoꝝ grauatū; Cognouit ergo bos posses
sorē suū· idē iudei q̄ credere uoluer̄ in filiū
dī· cognouer̄ illū a quo in patrib· suis posses
si fuerant; illi utiq; de quib; legit̄ q̄a una die
crediderunt tria milia ad p̄dicationē ap̄loꝝ;
Alia die quinq; milia· ac deinceps multa
milia· Cognouit et asin̄ p̄sepe dn̄i· quando
gentiles crediderunt mysterio incarnatio
nis filii dī· q̄ sic in eu̅glō legit̄· quando nat̄
ē reclinat̄ ē a matre in p̄sepe· Istis aut̄ cognos
centib· dn̄m patrē cū filio et sp̄u scō· isr̄l n̄ cog
nouit cū· pharisei scilicet et scribe· aliiq;

iudeoꝝ q̄ maluer̄ in infidelitate mori· quā
in xp̄m credere· Q̄ isr̄l apellant̄· n̄ q̄d ueri
ēēnt israhelitę· q̄ in dm̄ n̄ mente uidebant·
s; ex patrni tantū participatione uocabuli·
Vae genti peccatrici· populo graui iniq̄tate
semini nequā· filiis celeratis; Halia gens· et
alius populus hic accipit̄ s; ipse isr̄l· et gens
appellat̄· et populus· et filii scelerati; Vae ae
ternū suppliciū aeternaq; damnationē· dī omni
potentis ambulantes· Nunc sem nequā·
filii scelerati dicunt̄· a uoluntate dī deuian
tes; Mi naq; eis aeternā damnationē· aeternum
interitū· eo q̄d noluerint cognoscere fi
liū dī· uenientē ad redemptionē suā in mun
dū; Sic etiā ab ipso saluatore· filii diaboli &
genimina uiperarū· fugite a uentura ira·
Dereliquerunt dn̄m· blasfmauer̄ scm isr̄l· ab
alienati s̄t retrorsū; Dn̄m dm̄ omnipotentē
dereliquer̄ quando adorauer̄ idola et quan
do filiū eī n̄ receper̄· Blasphemauer̄ scm isr̄l
idē xp̄m filiū dī uiui· quando dixer̄ illi· de
moniū habes et samaritan̄ es· et insup quan
do uno ore cl̄amauer̄ dicentes· n̄ habem̄
regē nisi cesarē· crucifige crucifige istū· et
dimitte nob baraban· Blasphemare aut̄ est·
contumeliā ut cōuitiū aliq̄d inferre· Quia uero
dereliquer̄ dm̄ et blasphemauer̄ xp̄m aba
lienati s̄t retrorsū· idē cū debuissent gressus
operū suoꝝ ad anteriora dirigere· et p̄cepta
mandatoꝝ dī seq̄· sedm̄ q̄d eis dictū ē post dn̄m

dm urm ambulate. retro conuersi st ad iniqtates suas. facientes contra id qd pcepit saluator. ne apphenso aratro. respiciat qs post tergu; Sup quo pcu tia uos ultra. q additis semp puaricatio ne. metaphora e. a corpore ulceroso ad populu scelerib. tabescente. Ac si diceret aliis uerbis; n inuenio qua medicina pos si adhibere plagis urs. qm oma mbra ura plena sunt uulnerib; Adhibui sepi us curatione. et modo nulla parte corpo ris repperio. quae n sit ia pcussa plenaq; plagis. Vel certe ita potest intellegi. Nul las inuenio plagas. neque ulla flagella. quib. possi frangere duritia cordis uri. qa quo maiora st tormta. eo amplius crescit impietas. murmuratio atq; supbia rebelli onis; Qb. uerb sic beat hieronim dic. Ania d uertere possum. idcirco dm corripere de linquentes ut corrigat. ut nta poena sit ei. afflictio qua emdatio; Quare n fuit loca pt. in quo potuisset eis medicina salubre infer re. declarat cu infert. Omne caput langui du et ome cor merens; quia igit int oms sensus corporis. et int oma mbra. pncipalita te. qdamodo optinet caput. In corpore qq; requiescit doctrina et sapientia. Hinc etiam metaphorice. p caput. pncipes aqb. regit po pulus. sic a capite mbra & p cor intellegunt sapientes. et doctores; Ome inqd caput lan

gui du et ome cor merens. hoc e a pncipib. usq; ad mdicu. extremamq; plebe. et a doc torib. usq; ad inperitu atq; indoctu uulgu. n e sanitas intus. sed oms infirmati st. omesq; tabescunt in iniqtatib. suis; Sic ergo laeti cia animi int du dolores corporis tepera t. et si ad egrotatione corporis accedat langu or intus. duplicat infirmitas. et si caput do luerit. oma mbra dolent. et debilia st. ita populo infirmante in suis impietatib. si pn cipes et doctores statu rectitudinis seruas sent. utcuq; salutis medela mereret popu lus. Sed qm simul oms debilitati st. idcirco plongata e ab eis. salus et medicina anima ru. Unde et seqt; a planta pedis usq; ad uer tice n e sanitas in eo. Seruat metaphora et dic; a planta pedis usq; ad uertice. id ab humilli mis. usq; ad summos. et ab extremis usq; ad pmo s. n e aliqua sanitate mentis florente; Vuln et liuor et plaga tumens. n e circuligata nec curata medicamine. neq; fota oleo. Vuln pprie e. ut ferunt. qd st cu baculo; Liuor uerberatione uirgaru. Plaga quoq; tum ens siue inflata. st pleruq; gladio. pleruq; baculo. Notandu haec uerba specialit pu ne ad dni aduentu. et adultima uastatio ne iudeor. Si qd e plaga impietatis eor. p qua duct st in babilone curata e. postea qua sub zorobabel aliisq; ducib. reuisi st de captiuitate. p modu reedificauer. Qua templuq;

propter ista ad extremã captiuitatẽ
referenda sť. postquã nullũ remediũ
meruerť simpleť in eis. qđ hic dic ꝑphe
ta. Vulň maliciç et liuor iniqtatis. plaga
iudeorũ tumens. id peccatũ illorũ manifestũ
et publicũ non est circũ ligatũ linteamini
bus atq; fasciolis orationũ. nec curatũ ali
quo medicamine bonorũ operũ. neq; fo
tũ. id calefactũ. uł curatũ oleo penitentiae.
Nec mirũ si illorũ plaga n̄ ē curata. quippe cũ
ipsi uerũ pijssimũq; medicũ ad se missũ pe
merint. Terra urã deserta subaudit erit.
ciuitates succense igni. Regionẽ urã corã
uobis alieni deuorant. pro eo qđ ē deuorabunt.
Et desolabiť sic in uastitate hostili. haec sub ba
bylonis. ex parte cpleta sunt. incensis ci
uitatib. hiersł subuersa. et samaritanis re
gionẽ eorũ incolentib; totaq; tra desolata
a iudeis intantũ ut a leonib. uastaretur.
Sed plenius atq; perfectius sub romanorũ
aduentu cpleta sunt. quę uastatio usq; ad
finẽ mundi ꝑmanebit. regioneq; iudeorũ
alii corã eis comedent. Et derelinqueť filia
sion ut umbraculũ in uinea. et sic tugurium in
cucumerario. sic ciuitas quę uastať. Simi
litudo uastationis templi. et hiersł sumiť
ab agricolis. qui quãdiu uinea plena est
uuis. ponunt custodiam in umbraculũ.
In cucumerario quoque pro quo septua
ginta pomorũ custodiã transtulerunt.

fiunt tuguria. id paruę casulę ꝑpť ar
dorẽ solis declinandũ. indeq; et homines
et bestiolas repellunt. quę nocere solent
natis frugib. Collectis autẽ istiusmodi fru
gib. et custode recedente. q nihabet qđ ul
tra ibi custodiat. remanent arentia umb
racula fruticũ. casuleq; destructe. Similiť
omps ds deserta fec hiersł et templũ q̄q;
dereliqđ. eo qđ n̄ ferret iã fruct boni ope
ris. cuius custos quondã ipse fuerat quan
do fruct bonorũ operũ ꝑferebant. qđ autẽ
uinea appellať siť. id populus. ostendit is
de ꝑpheta esaias inquiens paulo inferius;
Uinea enĩ dñi sabaoth. domꝰ est isrł. et psal
mista. Vineã inquid de aegypto transtu
listi. Ista uinea quãdiu uberrimos attu
lit fructus. habuit custodẽ. Postquã ue
ro amisit bonos fructꝰ. antiquus ille
custos de quo dic psalmista. Nisi dñs custo
dierit ciuitatẽ. frustra uigilant q cus
todiunt eã. dereliqđ illũ dicens ad apłos.
Surgite eamꝰ hinc. et ad ipsos iudeos. Re
linqueť uobis. domus uestra deserta.
Uocat autẽ eundem populũ filiã sion ut
ostendat affectũ pijssimi patris se habe
re. Nec mirũ si sion appellať filia. cũ etiã
babylon sepissime filia nuncupeť. Omis
enim natura filii di sumus. sed nostro
uitio alieni effici mur. Moraliter
autem per sion quae inꝑtatur

speculatio et nomine uineae censet'
Possumus accipere animam quamli
bet quę in contemplatione dĩ debet
consistere. afferens fructus acceptabi
les; Quae anima quã diu rationabiliter
uiuit; pferendo scilicet fructus bonos.
habet custodẽ mentis dñm; Sicut uitia
et peccata fructus uirtutũ depdata
fuerint. quasi quaedã bestiolę dere
linquitur a custode dõ. et omĩa illius redigu
ntur ad nihilũ; Nisi dñs exercituũ reliquis
set nobis semen quasi sodoma fuissem'
et quasi gomorra similes essemus; hoc
de reliquiis aptox aliorũq; fideliũ est
intellegendũ. qui post dñi aduentũ cre
diderunt ex iudeis. de qb; dicit' in actib; a
ptox. qđ una die crediderr tria milia. alia
die quinq; milia. ac deinceps multa mil.
Gregiũ qq; pdicatox in epta ad romanos
de isdẽ reliquiis ita loqt'; Reliqę in gens se
cundũ electionẽ grę saluę factę st; Dic
ergo ppheta ex psona sua aliox q; fideliũ
ex eadẽ plebe; Nisi dñs exercituũ cui ser
uiunt exercitus angtox. reliqsset nob sem
in aptis eox q; sequacib. sic sodomitę et go
morritae ppt peccata sua perier. ita et om̃s
nr̃a psapia peccato infidelitatis pdita pę
nã c̃sumeret. Audite ũbũ dñi principes
sodomox. pcipite auribus legẽ dĩ nr̃i po
pulus gomorre. Traditio iudeox ẽ ut

beat' hieronim' dic. ob duas causas esaiã
pphetã interfectũ ẽẽ. t qđ principes sodomox
et gomorreox eos appellauerit. t qđ di
cerit dõ ad morsen. Non enĩ uidebit me
homo et uiuet. Iste ausus sit dicere; Vidi
dñm sabaoth sedentẽ sup soliũ excelsũ.
Possit aũt haec ũba referri ad iudeos illiũ
tẽporis. ł specialit' ad scribas et phariseos
ptinet. et populũ succlamatẽ. crucifige
crucifige talẽ. Principes ergo sodomorũ
et populus gomorrę idcirco appellant' qa
sic sodomitę et gomorritae publice pecca
b'nt. cogitantes c̃siliũ pessimũ c̃tra uirum
iustũ loth. et sine aliq uerecundiae rubo
re dicentes. Educ uiros q ingressi sunt
ad te. ut abutam' eis. ita et isti cogitauer' c̃
siliũ pessimũ c̃tra dñm xpm dicentes ex
clusa omi uerecundia; reus ẽ mortis. mul
taq; his similia; Unde dic isdẽ ppheta in se
quentib; iniqtatẽ suã sic sodoma pdicauer'
nec absconder'; Quo mihi multitudinẽ uic
timarũ uestrarũ dic dñs; Ac si diceret. Vtqd
mihi multitudinẽ uictimarũ offertis. an
putatis me indigere his atq; ppt' subdit. Plen'
sũ. id ẽ nulla re indigeo. Mea ẽ enĩ omis terra et
plenitudo ei'. t etiã qđ dic plen' sũ. sub hoc sen
su potest accipi. ut dicat' plen' sũ. fastidiosũ
uictime ure qa ñ offertis ea siplici et puro
corde. Holocausta arietũ et adipẽ pinguiũ
et sanguinẽ uitulox et agnox et hircox nolui;

Cō tinentia huius capituli usq; adeū locū ubi ait,
iudicate pupillū· defendite uiduā· respu
it sacrificia iudeorum· et docet oboedientiā
euangelii et per hoc qđ dicit noluit· uerbo preteri
ti temporis utens· ostendit nūquā se delecta
tū ēē sacrificiis iudeorum· maximeq; adue
niente nouo et ueteri· pro nichilo deputatū
ē sacrificiū uetus et typicū; Sola enī bona uo
luntas cū fide purissima liberat· Potest hoc
et de his accipi· qui cū dī precepta n̄ faciant· uolu
nt illū sibi placare uariis donis atq; mune
rib· quę de rapina adquisier̄· Cū ueniretis an
te cōspectū meū· quis quęsiuit hęc de manib·
urīs· ut ambularetis in atriis meis· hostias
et sacrificia iudęorum n̄ quęsiuit· idcirco om
nipotens dš· ut ipse illis indigeret· sed ne ido
lis immolarent· et ut per carnales et typicas
uictimas ad spirituale· uerūq; sacrificiū
frustra; incensū abominatio ē mihi id ē· de
testor et pro nihilo deputo illud· qđ n̄ fit mundā
da intentione; Neomenia et sabbatū· et
festiuitates alias n̄ fera· id ē n̄ sustinebo ad
hoc ut placeant mihi· Neon· nouū· mene
dr̄ luna· inde cōposito noīne dicitur neomę
nia festiuitas nouę lunę· quā celebrant
iudęi in initiis mensiū· Kł das urās et sollemni
tates odiuit anima mea· Facta sunt mihi moles
ta· subaudit̄ oīa ista quę cōmemoraui· Fes
tiuitates inquit urās n̄ meas odiuit aīa mea·
quia male abutimini eis· Non q° dš animā
facilius per uenirent· Ne adferatis
ultra sacrificiū

habeat· sed nro loquitur affectu et more et tale
ē· ac si diceret; Cę et urī et sollēnitates urę
n̄ placuerunt mihi· neq; ista quę cōmemo
raui· Sed potius facta sunt mihi molesta· quoniam
iniquitate impleta sunt a uob· Laboraui
sustinens· id ē laborare me fecistis in expec
tando cōuersionē et penitentiā urā· Et cū
extenderitis manus urās ad me tempore tri
bulationis· ut uos exaudiā et liberē; auer
tā oculos meos a uob· id ē· respectū misericordię meę
auferā· Et cū multiplicaueritis orationē n̄
exaudiā· Tale quid ad hieremiā de eodem
populo dicit· Tu ergo noli orare pro eis· quia
n̄ exaudiā te· redditq; causā quare auer
tat oculos suos· Manus urę sanguine sub
audis prophetarū et iustorum plenę sunt· Iudęi
siquidē homicidę semper fuer̄· parati ad fu
ndendū sanguinē iustorum· insuper et ipsius dnī
ad se missi· Unde saluator improperat eis di
cens; Et uos implete mensurā patrū urorum· qđ ē
dicere· qđ illi minus fecer̄· uos supplete illi
interfecer̄ seruos uos interficite dnm; Mora
liter quoq; per manus accipitur operatio· per sanguinē
uero peccata· Unde psalmista ad dnm· Libe
ra inquit de sanguinib· id ē· de peccatis· Ideo er
go n̄ exaudiā uos· quia operatio manuū ura
rū plena est peccatis· et impietate· ho
micidio scilicet et adulterio· fornica
tione caeterisq; uitiis· Lauamini mu
ndi estote· ac si diceret aliis uerbis; pro

omnib· quę superius cōmemorata st̄ quę
q; dixi odio me habere; euangeliu placet
religio· ut baptizemini in nomine scę tri
nitatis· idcirco lauamini sanguine meo
et aqua baptismatis; Mundi estote· post
baptismi grām manentes in innocentia
uitę· t etiā lauamini p penitentiā· et p la
crimas cōpunctionis; mundi estote ne ite
rū ingnemini ruendo in laqueū· cenūq;
peccator; Beati eni mundo corde qm ip
si dm̄ uidebt; huic sententię ccinit· qd dns
dic in euangelio cuidā sanato; Ecce sani fac
t es· iā noli peccare; Auferte malū cogi
tationū urarū ab ocul meis; Pcepit ut la
uārent essentq; mundi· nc docet quę ad
modū sit illud agendū dics Auferte ma
lū cogitationū urarū ab ocul meis· id ē ap
sentia mea· ut si cogitatis aliqd mali· n p fi
ciatis· ipsāq; cogitationē prauā fundit a
cordib· uris eradicate & ab sorpate; Quiescite
agere puerse discite bene facere· hoc ē
qd psalmista eodē sensu· s neisdē uerb pci
pit; declina ingens a malo et fac bonū· Com
petent ergo dix· discite bene facere· q uirt
discenda & imitanda ē; nec sufficit tantū
nature bonū ad iustitiā nisi qs erudiat cgr
is disciplinis· Querite iudiciū; a qb· ē querendū
iudiciū· utiq; a sapientib· q nō omiū ē iudicare
neq; csiliū salubre dare· et re uera n nisi sap
entiū; Subuenite oppsso id ē de manu pote
ntis· uiolentiā pauperi inferentis liberate
eū· Iudicate pupillo h ē in iudicio subueni
te illi; Et defendite uiduā· de manu fortiori
ei· tuemini et arguite me dic dns; Cū inqt
haec omā feceritis· arguite me· id ē incre
pate me· et iudicio ctendite mecū· si n reddi
dero uob p̄mia quę pollicit sū· Si fuerint
peccata urā ut coccinū qsi nix dealbabunt
et si fuerint rubra qsi uermiculus· uel lt la
na alba er· id ē coccinū siue cocc· qd et uer
miculus· ideoq; qd intelligit p coccinū· hoc
p uermiculū· graue scilicet peccatū· ut est
homicidū· adulteriū· furtū· caetteraq; talia·
Et qd significat p niue t p lanā purgatio uide
licet delictor & ablucio scelerū· Sunqt fe
ceritis ea quę p̄cipio· ut recedatis a malo·
et faciatis bonū· subueniatis pupillo et def
endatis uiduā· tunc peccata urā imania·
scelestissimaq; et opera quę p̄us sanguinea
erant ut coccinū· et rubra qsi uermicul· p
penitentiā et cōpuncionē lacrimar et de
albabunt· et er candida; t ud nix· et lana·
Si uolueritis et audieritis me· bona terę cmede
tis· Si uolueritis ābulare in pceptis meis et si
audieritis· h ē obaudieritis uob mis· bona
istiu comedetis· t qd maiu ē bona illiu terę
de q psalmista dic· Credo uidere bona dni
in tra uiuentiū; Et de q in euangelio ueritas·
Beati inqt mites qm ipsi possidebt trā· Cū om
elemta in motu sint tra sola imobil manet·

et sol ida. Ideoq; ñ inmerito p ea intelligit
soliditas aeternę beatitudinis. Quod si no
lueritis subaudit ambulare in pceptis
mis et me puocaueritis ad iracundiã. gla
dius deuorabit uos. qa os dñi locutũ est
id ÷ uerbũ dĩ patris. t etiã ego ppheta locu
tꝰ sũ. qa os dñi existo. qa p me secreta sua
loq dignat. Pphetę enĩ os dñi appella
bantur. qa p eos ds loquebat. qđ dic gla
dius deuorabit uos. tã gladiũ materia
le babyloniorũ romanorũq; possumꝰ intel
ligere. quã etiã mortalitatẽ. pestilentiã
et famẽ. siue uindictã omnipotentis dĩ quã
sustinebit ipi p mortẽ in penis cstituti i
ferni. Noĩne etenĩ gladii. qcqđ cruciat.
qcqđ affligit. qcqđ punit. qcqđ urit
accipit. Isto loco liberũ arbitriũ ex par
te ptendit dũ dicit. Si uolueritis t si nolu
eritis. ut in utraq; parte ñ ex p iudicio dĩ s
ex meritis singulorũ t pena t pmiũ sit. Qu
omodo facta ẽ meretrix ciuitas fidelis
plena iudicii. et iustitia habitauit in ea.
Nc autẽ homicidę. fornicatio ñ solũ cor
poralt ÷ s etiã spiritalt. Vnde dic psalmigrap
hus. pdes oms q fornicant abs te. hĩ grece
dunt ac fornicari etenĩ ẽ p dõ idola ad
orare. Sic legit qa fornicat ẽ isrł in beel
phegor. q ppt plebs israhelitica meretrix
apellat. ñ tã ppt fornicationẽ corporalẽ.
qm ppt hoc qđ a dõ recessit. ptinent aũt hęc

uba ad tẽpora pphete. s specialit ad tẽp
dominicę incarnationis quando penit
recesserat a dõ eligendo barabban. et filiũ dĩ
occidendo. Mirat ergo ppheta et dic q
modo facta ẽ meretrix ciuitas fidet re
cedendo a dõ. plena iudicii quõdã. iustię
habitauit olĩ in ea. nc aũt homicide. Ciui
tas in quã fideliũ. quę pꝰ fuit plena iudi
cii et in qua regnauit quondã iustitia.
nc facta ẽ meretrix. plena homicidiis. q
interfecerũt pphetas ipsũq; capũt pphetarũ.
saluatorẽ scilicet mundi. Potest et hoc mo
raliter ad unã quãq; animã referri quę
ciuitas fidet ẽ. plenaq; iudicii. quãdiu
uoluntati dĩ paret. habens habitatorẽ
in se ipsũ dñm q iustitia substantiat quius
tificat oms fideles suos. Cũ aũt recedit a
dõ p mala opera. ñ loco s merito. efficit
meretrix. et quę fuit pꝰ plena iudicio.
habens habitatorẽ dñm. Incipit iã inhabi
tari a demonib; malignisq; spiritib; quorũ
uoluntati obtẽperat. q sit homicidę ani
marũ uidelicet interfectores. Argentũ
tuũ uersũ ẽ in scoria. Purgamta metallorũ
sordesq; scoria appellant. quę et rubigo
potest dici. Argentũ tuũ id ÷ eloqa diuina
rũ scripturarũ. de qb; dicit psalmista. de
argentũ
loqa dñi igne examinatũ. uersũ ẽ in sco
ria. siue sordes. in praua uidelicet doctri
nã scribarũ et phariseorũ. Alit p argentũ

intelligunt uiri religiosi omniq; uita luci
di probati. p scoria uero peccatores sordi
dati rubigine peccator. et e sens. Sci ui
ri q prius lucidi et clari conuersi st in medio
tui p ea in rubigine sordesq; peccatoru
cu si st q's prius habebas claros omniq;
uirtute pbatos modo habes loco illor
alios rubigine peccator fedatos. Uinu
tuu mixtu e aqua. Uinu austeritate ha
b; Ideoq; p uinu intelligunt legalia p
cepta que austera id est fortia et pura
atq; sincera ac ueritate firmata st. Que
mixta st cu aqua traditionib. scilicet
phariseor uiolata. q dns in euangeli
o manifestat dicens. Uae uob scribe et
pharisei q deprauatis lege d uolentes
statuere traditiones uras. Uinu in q tuu
mixtu e cu aqua. q a legalia pcepta pu
ra sincerissimaq; austeritate in se haben
tia corrupta et mollita st falsis scribar
& pharisei traditionib. Omis quippe doctor q auste
ritate sacraru scripturaru p qua potest
auditores corrigere uertit ad gram illor.
Et ita loqt ut n corrigat s ut delectet audi
entes. uinu scaru scripturaru uiolat
atq; corrumpit suo sensu. hoc faciunt
heretici caupones pessimi q euuangelica
ueritate sua praua doctrina corrum
punt. Principes tui infideles socii furu;
Principes iudeor in hoc loco sacerdotes in
telligunt q debebant iudicare poplm q id
circo infideles appellant sociiq; furu q a in
fidelit in mandatis di ambulabant accipien
tes a scrib et phariseis munera quę illi p uiolen
tia et rapina a pauperib exigebant ideoq; soci
erat furu scribar scilicet et phariseor. Indiq
qq; passione infideles fuer nolentes in eu
credere et socii furu scribaru uidelicet &
pharisor p ditorisq; iude. Hos qq; sumope
re cauere debem. ne ab illis accipiam mu
nera q p rapinas miseroruq; lacrimas diui
tias congregant et uocem n solumodo fures
s; socii furu dicat q nob. Videbas fure et curre
bas cu eo. Omis diligunt munera sequunt re
tributiones. Dix accipiunt munera. q d se
pe fit necessitate. s diligunt munera ideoq;
in sorte uitior adnumerant. Multi st enim ut
beat hieronim dic q n putant amicos nisi
a qb dona acceperit. hec csiderant os amicor
s mari eosq; scos iudicant q rū marsupia exhau
riunt. isti tales sequnt retributiones q a illis
tribuunt sua a qb similia sperant se recipere.
de qlib dic dns. Recepistis mercede ura. Tn h
sequunt retributiones q a illos tantumodo
suo fauore extollunt et laudant a qb aliqd
accipiunt. Pupillo n iudicant id e in iudicio
n subueniunt. Et causa uidue n ingredit ad eo
q a p nihilo deputabat ab eis. Ppt h ait dns ex
ercituu fortis isrt. Heu csolabor sup hostib
meis et uindicabor de inimicis meis. C dolet

omps ds misertus popli sui etiam uocat eos
hostes et inimicos suos· q specialit intelle
gunt scribe et pharisei qb· in euangelio ait·
Ve uob scribe et pharisei· Csolari aut hic dicit
de hostib· suis ultione expsis recipere· Cso
latio quippe di sup hostib· et inimicis ei·
e ut q in psperitate noluer ei intellegere
beneficia· supplicus et afflictionib· cor
rigant· Et uita manu mea ad te et exco
qua ad puru scoria tua· et auferam omne
stagnu tuu· Vox di απω cερω φaω facien
tis ad ipsa plebe· p scoria intellegunt uitia
sordesq; uitioru· P stagnu uero qd solet as
similari argento falsa doctrina scriba
ru et phariseoru que uidebat ee uera &
assimilari eloqis diuinis· Extensio man·
ultione significat diuina; dr ergo· Cuita
extendaq; manu mea ad puniendu te· et
excoqua siue purgato igne tribulationis·
oms sordes peccatoru tuoru· auferaq; falsa
doctrina scribaru et phariseoru· daboq; sin
cerissima scientia legis atq; euangelii· Et res
titua iudices tuos ut fuer pu et csiliarios tuos
sic antiqt· Pores iudices et csiliarii antiq fuer
moyses· aaron· iosue· gedeon· samuel· ceteriq;
q iudicauer poplm di scdm uoluntate ei· et
cu qb· csiliabat omps ds reuelans eis archana
secretoru suoru· Restituti st ergo iudices et csilia
rii instar poru n solu p captiuitate ut fuer
zorobabel· hesdras· aliiq; duces qusq; ad hr-

canu poplo pfuer· s etia p dni aduentu ut
fuere apli· ac ecclesiaruq; pncipes atq; recto
res· Post hec uocaberis ciuitas iusti urbs fide
lis· Ciuitas iusti· he dni saluatoris· et urbs fidel·
illa intelligit de q ueritas dic· N potest ciui — in euangl
tas abscondi sup monte posita id e ecclesia sup
xpm fundata· Postqua inqt restituero tibi
iudices tuos ut fuer p'cessilarios tuos sic an
tiqt· uocaberis ciuitas iusti id e xpi· et urbs
fidel· qm integerrime fide dni saluatoris
retineb; Sion iudicio redimet et reducent
ea in iustitia· ac si diceret aliis ub· Non oms
isrlite redimentr· s illi de qb· sup ia dictu e·
Et h e qd dic redimet in iudicio id e in discreti
one· ut q uoluerint credere saluent· a credi
nt· Isti uero q eos reduxer ad fide xpi in iusti
cia apli intelligunt aliiq; pdicatores· Et cte
ret scelestos et peccatores simul et q dereliq
rint dnm csumentr; Scelerati et peccatores intel
ligunt utiq; illi q in xpi nece cspirauer eiq;
fide p modu recipere noluer q merito c
triti et csupti st ta a romanis qua etia pe
nis inferni· qa dereliquer dnm p manentes
in sua malicia· Cfundent eni ab idolis qb· sa
crificauer; et erubescetis sup hortis qs elege
ratis· Cfusio sepissime p erubescentia tru
bore ponit; p hortos aut qru fec mtione·
debem accipere lucos et nemora in qb· in
molabant et sacrificabant demonib· luxuria
sua ante aras idoloru inuerecunde ppetran·

tes. Quo uero tẽpore erubescere debeant ab idolis et sup hortos quos elegerant apte manifestat subdens: Cũ fuerit is uelut quercus defluentib. foliis. et uelt hort absq. aq. Sens ẽ. sic aq. ru ariditate ẽcussa defluunt folia. et sic hor. t fruct. herbarũ ñ ualet pferre. si defuerit ei aq. q irriget. ita uos nisi uos foliis ũbo x di nuq̃m marcescentib. uernantes aq̃ qq. doctrine spiritual. regemini. quã dñs de uentre ad se uenientiũ manare p dix. ñ ualebitis tenere et custodire opera fructuq. uestros uacuos nulliusq. utilitatis qa ariditate siccabimini. h. deficietis in peccatis uris. Et notandũ qa more pphetico subito mutauit psonas. Cũ eni de tertia psona plurali loquens dixisset: cfundent ab idolis qb. sacrificauer. repente uertit oculũ mtis ad scdã psonã pluralẽ ingens et erubescetis sup hortos qs elegeratis: Et erit fortitudo ura ut fauilla stuppę & op uestrũ qsi scintilla. adueniente tẽpore psecutionis et captiuitatis. omis fortitudo et supbia iudeor. q dñm dereliquer. In q cfidebant. ad nihilũ redacta ẽ. Sic facile cśumit fauilla stuppę et omt op eor. q sperabant se tueri. subito ptransit. Sic scintilla ignis subito euolat. Et succendet utrũq. simul. et ñ erit q extinguet. id q saluet. qa dñs dissipabit illud. Vbũ qd uidit esaias filiu amos sup iudã et hierlm. Mirũ ualde ẽ uerbũ uidisse nimisq. anim ppendendũ. qd ppheta dicit. Quo eni m̃do potest hom ũbũ uidere. et qd ẽ istud ũbũ. nimirũ illud qd dic iohannes. In pncipio erat ũbũ. Istud deniq. ũbũ sapientiã scilicet di patris filiuq. ei. uidit ppheta. id. mte intellex illũ ẽẽ uenturũ. Ideo q. subiunx. Et erit in nouissimis dieb. ppa rat mons dom dñi in uertice montiũ. et eleuabit sup colles. Isti st dies nouissimi de qb. iacob patriarcha dix. Venite filii iacob. audite isrt patrẽ uestrũ. et annuntiabo uobis quę uentura sunt in nouissimis dieb. id. in nouissima scli aetate. pariq. addidit. Non deficiet princeps de iuda. donec ueniet q mittendus ẽ. Notandũ istũ ẽẽ montẽ. quẽ superius appellauit uerbũ. et iste ẽ lapis q uisus ẽ danieli creuisse in montẽ magnũ. et implesse uniuersã terrã. Iste quoque mons. mons ẽ domus dñi. id. aecctae quę ẽ domus di sup xpm fundata. de qua psalmi graphus canit. Vnã peti a dño hanc requirã ut inhabitẽ in domo dñi. Egregius quoq. predicator ad timotheũ. Scito inquit quomodo te oporteat ambulare in domo dñi quę ẽ aeccta di uiui. Ipse quoq. xps mons ẽ et domus di. de quo dicit. Mons in quo beneplacitũ est dõ patri habitare in eo. Sed quis uidit umquã montem super uertice montiũ. mons siquidẽ est xps. sicut diximus. Montes uero

sunt angeli· caelestisq; uirtutes· apli· pa
triarche· prophete· martyres· confesso
res· qui doctri fide et operatione signisq;
miraculorum non mediocriter micuerunt·
Colles uero simplices quiq; fideles ut sunt
heremite· continentes· uidue· et uidui·
boniq; coniugati· qui licet doctrinę
et signis miraculorum non claruerunt· fide
tamen et operatione perfecti fuerunt·
De his montibus collibusq; psalmista deca
ntat inquiens· Montes in circuitu eius·
Mons ergo domus dni in uertice montium
est preparatus ac super colles eleuatus·
xps uidelicet super quem fundata ē aecclā
a dō patre parat' et eleuat' super omnem
principatum et uirtutem et dominationem·
Et fluent ad eum omš gentes· et ibunt popu
li multi et dicent· dno adueniente in m
undum caelosq; pacta humani generis re
demptione penetrante· omš gentes et po
puli ad fidē ei confluxerunt· de quibus
ei dictum fuerat a patre· Postula a me et da
bo tibi gentes hereditatem tuam· ac denuo·
Omš inquit gentes· seruient ei· Sed isti po
puli gentesq; nequaquam ppria salute
contenti hortabunt' se inuicē dicentes·
Uenite ascendamus ad montem dni et ad do
mum di iacob· et docebit nos uias suas et ambu
labim' in semitis ei· Qs sit mons dni et quę
dom' di paulo supra dixim' xps uidelicet

et aecclā· Hoc autē animaduertendum qd cū
dixisset ascendam ad domum· ppri curauit
subnectere· ad cuius domum adiungens
di· addiditq; cuius di· dicens iacob· qd est
dicere· ad domum illius di· qui est ds creden
cium in se sicut iacob credidit· Uenite et as
cendamus· Postquam autē uenerimus creden
do ad montem dni· et ascenderimus ad aecclā
di docebit nos uias suas· id ē mandata uitę
p euangelicā doctrinā· Et sic ambulabim'
in semitis ei· id ē in operib· illius immitan
do illum· Sed prius discende sunt uię dni·
id ē mandata illius· ut ses hieronimus dicit·
et postea ambulandum p semitas eius· Qa de si
on exibit lex et uerbum dni de hirslm· ac
si diceret· Idcirco omš gentes populiq; mul
ti mutuo se hortabunt' ut ueniant ad domum
dni et ascendant ad montem di iacob· qa
de sion exibit lex et uerbum dni de hierslm·
P sion quę interpretat' speculatio· et per
hierslm· quę intptat' uisio pacis· Intellegit'
primitiua ęcclā quę fuit in aplis aliisq; creden
tib· ex iudeis· de qua pcessit ad omš nationes
lex ueteris testamenti spiritualit' intellecta·
et uerbum dni doctrinę scilicet euangelii· de
qua cotidię mon it lex et doctrina euangelii·
Et iudicabit gentes· et arguet populos mul
tos· Quidam sub uno sensu accipiunt qd unū
sit iudicare gentes et arguere populos mul
tos· Sed satius ē si distincte accipiamus per
Potest autē et de generali aecclā intellegi·

gentes gentiles credentes et incredentes; Populos autem multos. siue pro populum multum. ut septuaginta transtulerunt. iudeos incredulos. Iudicat ergo dominus cotidie gentes. et iudicabit generaliter in die iudicii. id est discretionem faciet inter credentes et incredentes. aliter enim iudicabuntur credentes. aliter incredentes. quia qui non credit iam iudicatus est; Arguet autem populos multos. id est damnabit iudeos incredulos et infideles. Et conflabunt gladios suos in uomeres et lanceas suas in falces. hoc est omne bellandi studium uertet in pacem. et pro discordia erit in toto orbe concordia. Gladii siquidem mutabuntur in uomeres et lanceae in falces. ut amisso furore et usu belligerandi agri deseruiant culture. Spiritualiter autem gladii mutantur in uomeres et lancee in falces. quando seditiones discordiarum cure longe pelluntur. et duritia cordis christi uomere id est ammonitionis uerbi dei frangitur. eradicanturque spine uitiorum ut semen sermonis dei crescat in fruges et postea labores manuum nostrarum manducemus adueniente tempore messionis id est mortis.

Non leuabit gens contra gentem gladium. nec exercebuntur ultra ad proelium; Ea que superius dicta sunt de mutatione gladiorum in agri culture instrumenta et multa alia que hic dicuntur tempore dominice incarnationis completa sunt. Siquidem sic historie diuine maximeque gentilium tradunt. in toto orbe terrarum tanta fuit discordia ante natiuitatem domini usque ad uigesimum annum octauum octauiani augusti. sub quo dominus natus est. ut nemini permitteretur de regno in regnum. et de prouincia in prouinciam passim transire. accensis omnibus studio proeliandi. Non solum contra exteras sed etiam contra uicinas nationes et ciuitates. Orto autem domino saluatore qui uenit pacem dare mundo. ut nos reconciliaret deo patri. in cuius natiuitate ciues angelici cantauerunt; Gloria in excelsis deo et in terra pax hominibus bone uoluntatis. Omnia bella cessauerunt. et nequaquam studio bellandi ceperunt se exercere. sed culture agrorum instantius deseruire; Quod autem dicitur nec exercebuntur ultra ad proelium. subaudiendum est sic prius fecerant; Legimus enim multa proelia postmodum esse comissa. sed non tam grauia sic antea fuerunt. Domus iacob uenite et ambulemus in lumine domini. Post uocationem gentium et ostensum montis dei conuertitur propheta ad populum suum. qui domus iacob appellatur. eo quod de familia iacob descenderit. hortaturque eos procedere de tenebris infelicitatis atque erroris. et suscipere lumen ueritatis id est christum qui dixit. Ego sum lux mundi. sique ambulare in lumine domini id est in fide et preceptis domini saluatoris. Vos inquit domus iacob. domus populi mei. uenite mecum et pariter ambulemus in lumine eius. Deque dic psalmista. Accedite ad eum et inluminamini.

Proiecisti enim populum tuum domum iacob. Alloquens

pp̄heta ei. exhortans populū suū· ut am
bularet in fide dn̄i saluatoris· postquā p̄
uidit p̄ sp̄m scm̄ duritiā cordis iudeorū·
et inpenitens cor eorum subito euertit ocu
li mtis ad dn̄m dicens. Ideo inquit hortor
ut ad te ueniant· mecumq; tuo lumine p̄fru
ant· quia pp̄t multitudine peccatorū eorum·
reliquisti et abiecisti populū quondā tuū·
domū scilicet iacob· Redditq; causā quare
p̄iecerit eos· Quia repleti sunt ut oli et au
gures habuer̄ ut philisti; Hunc locū diuer
si diuerse explanare nituntur· Dicendū iux
ta traditionē magistrorū et quid sincerius
illis uisū fuerit· Repleti sunt inquit idoli·
infidelitate et scelere peccatorū· ut oli id est
sicut quondā in aegypto· ac postmodum
tra rep̄missionis temporib· iudicū· tēpori
busq; hieroboam· atq; aab· et augures siue
diuinos habuer̄ ut philisti· ut palestini ui
cini eorum a quib· lex p̄hibet; Augurium ē diuina
tio sumpta et dicta a garritu auiū· Inde di
cuntur augures· a garritu auiū diuinationē
sumentes; Cuius sup̄stitioni maxime pales
tini inter ceteras gentes dediti erant· Notan
dū autē tēporib· ozię· ioathan· et achaz· sub q
bus esaias p̄phetauit iudeos habuisse idola sic
habuerant quondā· Seqt· Et pueris alienis ad
heser̄ id est cū pueris adō alienis fornicati sunt·
Potest autē duob· modis intellegi· ut cū pueris
sue gentis libidinē suā explerent q̄ hoc

scelus alieni erant adō· q̄a omis peccator lon
ge ē adō· t etiā cū pueris gentiliū; In tantū
eni huic detestando et abhorrendo uitio
deseruiebant iudei· ut etiā pueros gentiliū
formosos emerent· cū q̄b· huiusmodi scelū
explerent; Repleta ē terra argento et auro·
et n̄ ē finis thesaurorū ei· Inter cetera uitia
quib· iudei deseruiebant· etiā eorum immode
ratā auaritiā cupiditasq; signat̄ cū dicit; Non
est finis thesaurorum ei· id est auaritię cupiditatiq;
illorum· Non quo thesauri fine n̄ habeant· s;
quo possidentiū animus n̄ impleat̄· Iuxta
illud salomonis; Auarus n̄ inplebitur diuiti
is· Thesauri siquidē iudeorum fine habebant·
sed cupiditas eorum fine carebat; Et repleta
ē terra ei aequis et innumerabilis quadrige
ei· Et hoc contra dn̄i p̄ceptū erat· qui pro
hibet in lege multiplicari equos et cur
rus; Siquidē illa animalia data sunt ad
adiutoriū hominis· non ad sup̄biā· sed ip
si abusi sunt illis in sup̄bia· Unde iumtum
dicitur a iuuando id est subleuando· de illisq;
sup̄be his abutebantur· dicit psalmista· Hi in
curribus· et hi in equis nos autē in noē dn̄i di
n̄ri inuocabim̄· Et repleta ē terra ei idolis·
opus manuū suarū adorauer̄ q̄d fecerunt
digiti eorum· Et incuruauit se homo et humi
liat̄ ē uir· hoc ē infirmi et potentes q̄ de
signantur p̄ hominē q̄ dicitur ab humo; Et illi q̄
debuerant ēē fortes et robusti· sic intelligunt

p iuriu q dicit auirtute omis parti incur
uati st et humiliati ad adoranda idola;
hoc qq; tempor b esaię factu e. Ne ergo di
mittas eis. Qd lxx talit impretati st sub p
sona di dicentis. Non ergo dimitta eis qa
ppt gemina recipit expositione. Si ergo ad
p sona di refert. ut ds locut sit hoc ita e intel
legendu qa tanta mala fecer. non parca eis.
nec dimitta innumerabilia scelera eo. Si p
pheta loquit. sic intelligit. Ne ergo dimitta
eis peccata eo. qui tanta mala ppetrauer;
animaduertendu e. aut ppheta n imprecari
ri mala contra populu suu. sed ea quę in
ueritate futura erant. illis more pphetan
tis predicere. A superiore loco ubi legit
qa repleti st ut olim et augures habuer ut p
hilisti. usq; ad isti; quida ta ad iudeos refe
runt eo modo quo diximus. qua ad chalde
os romanosq; qui illius populi depredato
res fuer. eo q terra incoluer dicentes: qd
p ecto iudeo populo habitauer in iudę
alienigenę qui repleti st idolis habuerq;
augures et pueris alienis adhęser. et reple
ta e terra argento et auro. et n est finis
thesauroru eius. per quod designatur
iudeoru romanoruq; auaritia. quibus
nihil auarius est. teste beato hieronimo:
Repleta est quoque terra populi isti iti
equis chaldeoru romanoruq; et fuer
innumerabiles quadrigę uictoru. In

gredere in petra abscondere in fossa
humo. a facie timoris dni et a gloria
maiestatis eius; Vox pphetę hortantis
populu suu. ut ingrediat in petra et ab
scondat in fossa cooptus sup humo. Ac
si diceret aliis uerbis; hortatus su ut am
bularetis in lumine dni. sed quia no
luistis audire. Ecce denuntio et hortor.
ut ingrediamini in petra. et abscondam
ni in fossa. ut in speluncis a facie babilo
niu romaniq; exercit. qui designant p ti
more dni. et gloria maiestatis eius. qm p
illos inmisit timore suu sup iudeos. et glo
rificatus est de hostib; suis iudeis uindicta
recipiendo. De hac tribulatione cum for
midine absconder se in speluncis et puteis
sic historię narrant. dns dic in euangelio;
Tunc dicent montib; cadite sup nos. et petri
abscondite nos; Altiori aut intellectu p
cipitur omnib; nobis ut ingrediamur in pe
tra a facie timoris dni. id est confugiu faciamus ad
xpm de quo dicit; petra refugiu erinaciis:
xps eni p similitudine petra e. sic aptls dic. Pe
tra inquiens erat xps: In petra ergo ingre
qsqs ueraciter credens in xpm. fac confugiu
ad ipsu. ne aduentu illius cu uenerit pdere
reprobos dampnet; abscondit in fossa humo.
qui intrans in cubiculo orat patre suu. tecta ab
scondit in fossa humo. qui in terreno corpore
cstitut. quod designat p humu abscon

I

… excelsa … nitatis carnales nec uidelicet opera … tatione forinsecus ostendit quę caro desiderat pficere. Oculi sublimis hominis humiliati st. et incuruabit altitudo uirorum. exaltabit aut dns solus in die illa. p oculos sublimes hominis altitudinemq; uirorum. accipit fastus potentię et nobilitas generis. Cu inquit hostes sup uenerint. tunc nec diuitię nec nobilitas generis. nec potentia dignitatu aliquem defendere poterit quippe cu una sit cupiditas omnib. sed humiliabunt oculi potentis. diuitisq; hominisq; toruę et cu sup cilio reputabit nobilitas generis. Dns aut solus in die illa exaltabit hoc e in tepore aduentus chaldeorum et romanorum. cui iram et uindictam nullus poterit effugere. Possit aut hęc eadem nunc copetent addic extremi examinis referri. in qua omis creatura diuinę maiestati atq; potentię humiliabit et coparatione illius cognoscet se nihil ee. Redditq; causam quare debeant humiliari et incuruari. Quia dies dni exercituu sup ome supbu et excelsu & sup arrogantem. Vbicuq; de uictoria et uindicta dni pphetic sermo loqt. dnm exercituu solet. i. illu uocare. id e miliciarum. quę ebraice dicit sabaoth; ipse eni dns e militiaru siue dns exercituu anglorum scilicet atq; hominu. Dies aut dni id e dies uindictę illius dupliciter intelligit. tep uidelicet captiuitatis iudeorum. quę uenit sup ome supbu & excelsu. et sup ome arrogante. quę tria unu sensu obtinent. p quę intelligunt principes iudeorum. sacerdotes. pharisei et scribę. Tep qq; ultimi iuditii in quo dapnabit supbus diabolus cu omib. sectatorib. suis. Et humiliabit. subaudit. omis arrogans et supb. Et sup omis cedros libani sublimes et erectas. et sup omis quercus basan subaudi uenit dies dni. Libanus mons e phenicis regionis excelsissimas cedros continens. quę sic cassiodorus in expositione psalmorum dic. sua pceritate transcendunt omne altitudine arboru. Basan uero regio est arabię cui imperauit og. habens glandiferas quercus. quaru fruct porcorum cib; e non hominu. Metaphoricos aut p cedros libani sublimes et erectas. intelligunt supbi qq; p quercus aut basan qui inptant ignominia. accipiunt aut opera ignominię. in quib; ea exercent. & in ceno libidinis uolutant. quoru fruct cib; porcorum e. id e demonu. Sup aut omes istos uindicta et dies irę dni csurget. De talib. cedris dic in psalmo. Vox dni cfringentis cedros. et cetera. Vidi ipiu sup exaltatu sic cedros libani. Et sup omis montes excelsos. et sup omis colles eleuat os; subaudit uenit d dni. Montes et colles plerumq; in bonam parte accipiunt. p sciis uidelicet uirtutu uarietate decoratis. Plerumq; aut ipii p diuersitate uitiorum maxime supbi montes appel

lib mon̄ augie maioris

lant̄ et colles· sic in p̄senti loco· de his monti
bus collib· q̄ dic ezechiel p̄pheta· Hec dic d̄
montib· et collib· Ecce induca sup uos et c̄t.
Et sup om̄e turri excelsa· et sup om̄e murū mu
nitū subaudit d̄ dn̄i ueniet· Quantū ad
litterę sensū spectat· adueniente roma
no exercitu· d̄ uindicte dn̄i sup turri· et
sup om̄e murū iudeo͞x· fuit· qm̄ fundit' s̄t
om̄es eius· Metaphoricos aut̄ p turri et mu
rū intellegunt̄ hi q̄ in altitudine turriū et
altitudine muro͞x poti c̄fidebant quā ido·
sup q̄s ultionis d̄ dn̄i uenit· fame· mortalitate
te· gladio c̄suptis et captio distractis· Etiā p
turri specialit' possi̅t intellegi illi q̄ p̄mine
bant in p̄p̄lo sic turris in ciuitate· P murū ue
ro munitū diuites potentesq; q̄ se munie
bant diuitiis· sup q̄s etiā d̄ d̄ uenit· Et sup om̄e
naues tharsis· et sup om̄e q̄d pulcrū ē uisu·
d̄ d̄ uenit· Hebrei om̄a maria tharsis apel
lant et congregatione aq̄rū nōe maris uoci
tant· iuxta ill̄d in genesi; Congregationesq;
aq̄rū appellauit maria· Quapp̄t in h̄ loco
n̄ simplicit' ill̄d mare accipiendū ē q̄d adiacet
t̄rę rep̄missionis· s̄ etiā om̄a flumina uici
na p q̄ue iudei soliti erant nauigare· et ne
gotia exercere; Itā translatiue p naues intel
gunt̄ hi q̄ in nauib· residentes negotiatio
nis causa· pelagus et flumina nauigabant·
sup q̄s uindicta d̄ uenit· q̄ndo sic iosephus nar
rat aduenientib· romanis c̄ophensi s̄t q̄ illis

partib· c̄omorabant· nauesq; eo͞x succense; q̄dq;
seq̄t̄ et sup om̄e q̄d pulcrū ē uisu· intellegendū
ē sup templū et scuariū· ubi erat maxima pulchri
tudo· et sup iuuenes et uirgines· sup om̄e q̄q d̄
delectabile erat ad uidendū· dic ultionis ueni̅
se· q̄ndo simul om̄a bona illi p̄p̄li destructa
et euacuata s̄t· Et incuruabit̄ sublimitas homi
nū· et humiliabit̄ altitudo uiro͞x· P sublimitate
hominū· altitudineq; uiro͞x fast' potentię et
nobilitas generis accipit̄· sic paulo superius
dictū ē quę incuruata et humiliata s̄t· q̄ndo
q̄dā occisi· q̄dā uero in seruos s̄t uenundati·
Et eleuabit̄ dn̄s solus in die illa· et idola penit' c̄te
rent̄· q̄d apte dicere· In die illa h̄ ē in tempore ua
stationis iudeo͞x· eleuabit̄ d̄s excels' et glorios' for
tisq; apparebit· cū tradiderit inimicos suos iude
os more gladii chaldeo͞x & romano͞x· Tuncq; penit'
c̄terent̄ idola iudeo͞x cū cultorib· suis; Licet in ad
uentu dn̄i iudei n̄ legant̄ idola coluisse· tam̄ q̄ndo
captiuati s̄t a chaldeis idola colebant· sic ezechieli
plenissime ostensū ē· Quapp̄t serm̄ p̄pheticus mix
ti loq̄t̄ d̄ utraq; captiuitate et uastatione· specialit'
ad p̄xime referendū ē q̄d dicit̄ idola penit' c̄te
rent̄· Contrita s̄t enī iudeo͞x idola a chaldeis· et me
talla eo͞x in babilone delata· Et introibit in speluncas
petrarū et in uoragines t̄rę a facie formidinis dn̄i et a gl'a
maiestatis eius· cū surrexerit p̄cutere t̄rā· Presentia
cū sequentib; ad utraq; uastatione iudeo͞x p̄ti
nent· q̄ndo effugere nitentes di uindictā ab
scondebant se in speluncis et uoraginib· t̄rę· Bene

aut dicit agta potentie dni cu surrexerit p
cutere trā. Qd amodo eni omps ds. c surget pcu
tere trenos homines. t trena solumdo cogitan
tes et q rentes que tre noc censent. qndo p
ministros seu et milites suos pena infert illis
sic p chaldeos romanosq; iudeis intulit. Inde e illa
h e in aduentu chaldeoz. t etiā romanoz. pici
et hom iudeu idola argenti sui et simulacra
auri sui que fecerat sibi ut adoraret talpas
et uespertiliones. et ingrediet fissuras petrarū.
et cauernas saxoz. a facie formidinis dni et a glā
maiestatis ei. cu surrexerit pcutere trā. sub
audit iudeoz. t ipsos iudeos trena sectantes.
Sic factū e qndo sup ueniente hostili exercitu
piecer idola sua iudei abscondere q; in cauer
nis ut effugere possent irā dni. Qd aut dic ut
adorarent talpas et uespertiliones. n e intelle
gendū qd simulacra haberent ad similitudi
ne talpe qd e animal lumine oculoz carens.
aut uespertiliones. que e auis lucifuga. s despe
tiue atq inrisorie ptulit. idola eoz talpis et
uespertilionib coparans. que cu oculos uideant
habere minime uident. sic psalmista dic. Simu
lacra gentiū argentū et aurū. opera manuū
hominū. oculos habent et n uidebt et rt. Qescite
ergo ab homine cuiu sps in narib ei qa excelss
reputat e ipse. Csiderans ppheta esaias iudeos
ciues suos pturos ppt mala que xpo pfida mtt
intuler. hortat eos dicens. Ecce pphetali spu p
dixi uob que euenire possit. Moneo ergo atq;
pdico ut qescatis ab homine xpo q scdm car
ne qde hom e uerus. habens anim et spirans.
et alitu trahens narib. sic nos puri homines co
muni spiram et uiuim. s scdm diuinitatis
maiestate excelsus reputat ipse et credit qa
eqlis e dō patri. Cauete ne offendatis eū in
aliq. qa licet spiret ut homo. ds tam e. qd si
boni aliqd et ipsi feceritis. uenient uob p
pter oma mala superius dicta. Qd redeptor
nr excelsus sit. psalmista indicat inquiens. Ex
celsus sup oms gentes dns. et sup celos glā ei.
Et qd dic cuiu sps in narib ei tale e. ac si dice
ret. in cuiu narib e flat q plerūq; sps appel
lat. Ecce eni dns exercituū dominator au
feret ab hierstm et ab iuda ualidū et forte.
Uox pphetie dirigit ad iudeos qd nim psecu
ti st. qa inqt noluistis qescere ab homine cui
sps in narib ei q excelsus reputat e. s e contra
rio fudistis sanguine innocentis. Ecce dns do
minator aufe ret ab hierusale ualidū et for
te. omneq; uirū bellatore. ut nemo remaneat
qalicui sit uirtutis. s omis sint languidi et
inbecilles. Ome robur panis et ome robur
aque. sub audit auferet ab iuda et hierstm.
Robur siue fortitudo panis et aque pōni cibo
et potu accipit. que dns abstulit a iudeis in
tantu ut filios suos fame urgente comederent.
Allegoricos aut p pane et aq̄m diuina accipit
scriptura. que in qb; dā locis erb; e in qb; dā
pot q̄m abstulit dns a iudeis et tradidit illā

gentib· utfaciant fruct' ei· sic ipsa ueritas
dic; auferet' auob regnū· ide sacra scriptura·
etdabit' genti facienti fruct' ei· Ubicūq· eni
grauis ē adintellegendū· etcū difficultate su
mit cib; ēqa qdāmodo glutiendo mandit'.
Ubi uero facile intelligit' pot ē· Deistiuimodi
pane qq· etaq̄ testat' alius ppheta dicens;
Ecce dies ueniunt dic d' etmittā fam intram·
n famē panis· neq· siti aque· s· fam audiendi
uerbū di· Forte etuirū bellatore iudicē et
pphetā etariolū etsene· subaudit dns aufe
ret abiuda ethierslm; Ndubiū qn omis is
tos abstulerit dns aiudeis; Virū eni bella
tore forteq· nhabent· s· omis st infirmi et
pleni formidine; Inhoc qq· apparet eos
iudices nhabere· qa ipsi iudicant' aroma
nis principib· Propheta uero senexq· etsa
piens iā desiit ēē· exillis· etnsolū alios· s·
etiā ipsos ariolos pqb· lxx diuinos intp
tati st· abstulit dns abeis· Arioli aut st in
cantatores qb· dā incantationib· rē pagu
nt· etdicendū qd pariolos diuinosq· fu
tura pleriq· pdicant' sic inbalam ariolo
legim· etindiuinis quinq· urbiū palesti
nor· Sens aut ē qd etuera etfalsa parit'
aiudeis auferent'· Principē sup quinqua
ginta ethonorabilē uultu· etcsiliariū sapi
entē dearchitectis· etprudentē eloq' mis
tici; Inhoc loco apparet totū accipientes· p
pncipē sup qnquaginta qnquagenarius
nuncupat'· omis pncipes iudeor intelligim
ēē ablatos· Inceteris qq· gras etiā hoc aufe
ret dns aiudeis· utnullū habeant honorabilē
uultu qprosua reuerentia honoret'; Nul
lūq· csiliariū· s· cuncta faciant absq· csilio·
Principē qq· artificū· qual fuit beseleel au
feret abeis· Itprudentē eloq' mistici id÷
prudentē doctorē· qdoceat eloqa mistica si
ue diuina· t utqdā uolunt prudentē audi
torē· qpossit discernere pdicationē docen
tis· Admiranda ē eni sententia cuiusda poe
te greci qdic· primū ēē beatū· qpsē sapiat;
Scdm qsapientē audiat· Etdabo pueros prin
cipes eor etefeminati dominabunt' eis· Lo
quent pphetā expsona sua ea que superi
us dicta st· subito scdm more pphetīcū lo
cut' ÷ ds expsona sua pphetā dicens; dabo
pueros principes eor id÷ sublatis his que an
te dona uera· principē uidelicet quinqua
genariū· seneq· etprudentē consiliariū· p
his dabo principes lasciuos etdissolutos more
pueror· Noneni pueros solūmodo ætate de
bem intelligere· s· morib· etcuersatione;
De talib· pueris principib· inecclesiaste legim;
Uae tibi terra cui rex iuuenis ē· hoc ē iuue
nilit' agens· Talis fuit roboam· quidespecto
csilio senū· secut' est consilia iuuenū· Non
qd puer aut iuuenis ēēt aetate· quando ac
cepit regnū· utpote· qui quadraginta erat
annorū· sed qd pueriliter egerit etdissolu

te· Quodq; sequitur et effeminati domi
nabuntur eis· id est sensus est· Effeminati au
tem sunt qui fortitudine stabilitateq; uiri
lem in feminea molitie redigunt· Ta
les sunt hodie principes iudeorum pueri li
ter uidelicet cuncta agentes· nulliusq;
uirtutis existentes; Tumultuabitur puer
contra senem et ignobilis contra nobilem·
et irruet populus uir ad uirum· unusquis
que ad proximum suum· Cum pueri fuerint
principes eorum et effeminati fuerint
eis dominati· tunc utiq; nec aetatis nec
dignitatis ullus ordo seruabitur· sed irru
et siue consurget populus aduersus semet
ipsum uir scilicet contra uirum· et unusquisq;
aduersus proximum suum; puer quoq; aetate
murmurabit contra senem· siue stultus contra
sapientem· et ignobilis genere contra nobilem;
Sic fit plerumq; in sancta ecclesia propter peccata popu
li· Auferuntur enim principes rectoresq; re
ligiosi qui plebem dei secundum eius placitum nouerunt
regere· Consiliarii quoq; et doctores pru
dentes· sicq; confunditur omnis ordo; Et consur
git contra fratrem suum puer sumit audatiam
murmurandi contra senem et ignobilis gene
re et conuersatione morum contra nobilem;
Adprehendet enim uir fratrem suum· domesticum
patris sui· id est uernaculum quem pater eius e
nutriuit; dum ciuitas hierusalem obsidione
uallaretur a romano exercitu· iudei infra
moenia suae ciuitatis conclusi· in tres partes
erant diuisi· Alii siquidem templum arcemq; sion
tenebant· alii uero partem superiorem ciuita
tis atq; alii inferiorem; Et quem cuiq; quis uolebat·
eum sibi principem constituebat; Non solum autem
sed etiam uernaculum patris sui dicens ad eum;
Vestimentum tibi est· esto princeps noster· ruina
autem haec sub manu tua; et est sensus; habes ci
bum et uestimentum· esto nobis princeps tantummo
do ut liberes nos ab ingruente fame· et mi
seria nostra tuo sustentetur auxilio; Respon
debitq; in die illa dicens; Non sum medicus·
et in domo mea non est panis neq; uestimentum;
Nolite constituere me principem populi; Con
siderans is qui electus fuerit in principem pau
pertatem et inbecillitatem suam respondebit
ingens; Non sum medicus· id est non possum uitam ne
cessitate supplere· neq; uirorum miseriae subue
nire· quia non habeo panem neq; uestimentum· Qua
propter nolite me constituere principem; Ruit enim
hierusalem et iudas concidit quia lingua eorum
et adinuentiones eorum contra dominum ut prouoca
rent oculos maiestatis eius; Haec loquetur hoc ille
quem principem uolebant constituere· siue potius
propheta qui dicit· Idcirco neminem uelle praeesse po
pulo peccatori quia urbs hiersalem et iudaea
parti prouincia corruerunt in manus hostium· Cau
sasq; reddit impietatis eorum atq; perdi
cionis· quod contra dominum blasphemaue
runt di centes; demonium habes·

Samaritanus es et reus est mortis. Crucifige talem. multaque his similia; adinventiones quoque suas contra dominum protulerunt. quando opposuerunt ei falsos testes dicentes: hic dixit possum destruere templum hoc manu factum et in triduo aliud non manu factum reedificare. Quapropter oculos maiestatis domini id est respectus medicinae illius et clementiam ad amaritudinem provocaverunt; licet enim romani quantum ad se pertinuit propter hoc venerint quia tributum rennuebant persolvere causa tamen interitus illorum mors filii dei fuit et quia provocaverunt ad amaritudinem;

Agnitio vultus eorum respondit eis id est cognitio qua christum videntes in carne. Noluerunt in eum credere respondit eis quando positi in miseria et tribulatione recordabantur propter necem filii dei haec sibi advenisse; Vel aliter; agnitio vultus eorum respondit eis id est conscientia delictorum quia sua receperunt peccata ut ante oculos mentis semper haberent propria delicta; Et peccatum suum quasi sodoma praedicaverunt nec absconderunt. Sicut sodomitae nefandis criminibus ingnati inverecunde dixerunt ad loth. Educ viros foras ut concubamus cum eis. ita et isti eisdem peccatis inretiti impudenter et absque omni reverentia peccatum suum praedicaverunt acclamantes contra dominum. Cru[illegible]cifige crucifige istum reus est mortis. Un[illegible]de ab eodem propheta principes sodomorum et populus gomorrae appellantur. Moraliter autem unusquisque peccatum suum sicut sodoma publicat. quoniam quibus ipse tenetur ingnatur aliis inverecunde prodit ad hoc ut eos sui similes reddat suique imitatores efficiat; Nec sufficit ei inmunditiam suam uni ostendere nisi etiam multos sibi illiciat. Quapropter sicut sodomitae corpore et anima perierunt. ita etiam ille quisquis est in die iudicii nisi penitentia ei subuentum fuerit pariter in corpore et anima damnabitur. Vae animae eorum quoniam reddita sunt eis mala ultionem scilicet suorum delictorum receperunt; Dicite iusto quoniam bene quoniam fructum adinventionum suarum comedet; Lecturos hanc prophetiam alloquitur propheta inquiens: Vos inquit qui legitis librum huius prophetiae et qui auditis praedicationem iudeorum laudate iustitiam dei et dicite iusto hoc est christo quoniam bene fecit quod reddidit iudeis poenam quam merebantur illorum adinventiones; Vae impio in malum retributio enim manuum eius fiet ei; quod est dicere; aeterna perditio veniet impio populo iudeorum quia qualia operatus est talia recipiet;

Principes sui romanae tradidit potestati et ipse romanae subiecietur servituti. Refertur autem et ad unumquemque impium qui qualia fecerit talia reddentur ei. Populum meum exactores sui spoliaverunt et mulieres dominatae sunt ei; Contra scribas et pharisaeos loquitur sermo prophe

ticus uocans eos exactores· qa ut exigere
possent a suis subditis tributa· decimas
et primitias atq; in suos usus redigere· Cau
sa turpis lucri di filiu negauer· et n soli ex
actores uocant· qa populu spoliabant· s
etia mulieres despectiuę· eo qd muliebri
uiuerent· seruientes libidini omiq; uolup
tati· Tant eni cupiditati erant dediti ut
si poma n reddidissent eox subiecti quę
reddenda erant· flagellarent eos publi
cae et multiplicit ab eis· postea exigerent
dicentes; Scriptu e· N aparebis in conspec
tu di tui uacuus· Potest aut etia intellegi
qd mulieres dominat st ei· id÷ uxores
scribaru et phariseox· Cauendu e ergo ne
magistri doctoresq; aeccle exactores po
puli sint opprimentes subiectos ut illox o
pib; ditent· et cupiditati seruientes mu
liebriter uiuant· Popule ms qbeatu te di
cunt ipsi te decipiunt et uia gressuu tuox
dissipant· Scribę et pharisęi q superius
exactores appellati st· illos aqb; mune
ra accipiebant· beatos esse dicebant· ad
ulantes eis ac dicentes· Vos estis sci et elec
ti di omnipotentis· q ministros illius ho
noratis· Columnę dom dī, ceterisq; his si
milib· uerbis adulatoriis decipiebt eos·
& uia accionu illox laudib· suis extollen
do dissipabant· ctra illud agentes· Heu
des homine in uita sua· Stat adiudican

du dns· et stat adiudicandu populos· Non
sedet adiudicandu· ut in danihel uolu
mine legit· ad hoc ut in p̄senti pdat te
pore· s stat id÷ csiderat et discernit
omiu opera· uolens statuere eos in fide
bonisq; operib· qru uia fuerat dissipa
ta· t etia csiderat qmodo bene factores
malefactores
in futuru remunerat· malefactox aut p
dat· Dns adiudiciu ueniet cu senib· popli
sui et principib; ei· Hoc addit iudicii p̄ti
net· quando dns ueniet adiudicandu
humanu gen cu senib· popli sui· id÷ cu
patriarchis, pphetis· et cu principib· ei·
hoc÷ cu aplis· de qb; psalmista loqt; Con
stitues eos principes sup one tram; Vos
eni depasti estis uinea mea· rapina pau
peris in domo ura; Ctra scribas et phari
seos exactores scilicet iudeox loqt ser
mo diuinus· q st depasti uinea dni· h e q
plebe israheliticā spoliauer; de q dicit
in psalmo· Vinea de egypto transtulisti;
Isaias qq; alibi dic; Vinea eni dni sabaoth·
dom israł e; In quox domib; rapina erit
pauperis· id÷ innocentis pupillox· sci
licet orfanox ac uiduaru· q n habebat
facultate se tuendi· Quare adteritis siue
affligitis poplm meu et pauperu· id÷
egenox ac pupillox comolitis dic dns ex
ercituu· comolere e adtenuare et terere·
Unde in euangło scribę et pharisęi dicunt

ieiunantes facies suas demoliri h̄ ē atte
nuare· ipsi q̄q; substantiā pauperū ege
norū q; diripiebant· sicq; inopia famis eorū
facies attenuebant; S· etiā ad malos prin
cipes aecclā referri potest· q exspoliant
egenos et innocentes publice et depr̄nant·
ing̃rū domib· rapina pauperū ē et atte
nuant facies eorū; Et dix dn̄s· p eo qd̄ ele
uatę st̄ filię sion· et ambulauer̄ exten
to collo· et nutib; oculorū ibant· et plau
debant· ambulabant· et pedib· suis cōpo
sito gradu incedebant· Super ius tā dn̄s
quā ppheta populū et principes increpa
uerat· nunc ad mulieres scribarū et pha
riseorū de qb; supra dixerat· et mulieres
dominatę st̄ eī· sermo pphetię dirigit·
nese alienas a crimine arbitrantur; Ob
quarū delicias atq; luxuriā uiri earū spo
liauer̄ poplm̄ dn̄i; Ornatę aut̄ et de popa
tę deliciis popli dn̄i ābulabant extento
collo· et nutib· oculorū loquebant̄· ibant
plaudendo et ludendo tā manib· quā pe
dib; p nimia lasciuia et dissolutione et cō
posito gradu ppt̄ supbiā incedeb̄t· h̄ tes
timoniū corrigendę st̄ feminę et mulieres
xpianę· quę istarū imitatores existunt;
P eo inqt qa h̄ fecer̄ decaluabit dn̄s uerticē
filiarū sion· id ē earū capita faciet radi· Et
dn̄s crinē earū nudabit· ut p ornatu sit ig
nominia; In die illa· h̄ ē in tēpore captiui

tatis iudeorū· quę ueniet eis p romanos·
Auferet dn̄s ornatū calciamtorū et lunulas·
ceteraq; ornamta muliebria· Habent mu
lieres bullas siue fibulas· in str lunę factas·
Torqs ex auro st̄· et circūdat collū; Unde
balthasar uidens articulos man̄ scriben
tis in pariete· dix; qcūq; legerit scripturā
hanc et int̄ptationē eī dixerit· purpura
uestiet̄· et torqs aurea ponet̄ in collo eiꝰ;
Munilia generalit̄ dicunt̄ oīa ornamta mu
lierū; Armillę· dextralia quę in brachiis
ponunt̄; Mitra· operimtū ē capitis qd̄ uirorū
appellat̄ pilleū id ē tiara· mulierū uero
potest dici cufia; Discriminalia st̄ qb; dis
criminant̄ crines quę alio nōe appellant̄
acus· t̄ scinones· ex illis eni diuidunt atq;
accu rant mulieres crines capitis sui· Pe
riscelidę st̄ ornamta crurū· torqs uideli
cet ex auro ad similitudinē armillarū·
et ponunt̄ circa thalū; Murenulę surgu
lę ētortę ex auro argento q; quę habent
margaritas inpositas· et dependent a
collo; Olfactoriola dicunt̄· ab ol facien
do· ibi eni portant muscū· aliaq; odora
mta muliebria· Inaures· quę ab auribus
dependent; Sindones lintamina subtili
opere facta; Teristrū gen̄ ē palliu muli
ebris· qd̄ st̄ ex optimo genere lini· ad
eo subtilissimū· ut si qs tonicā ex eo indu
erit· secreta corporis neq;at abscondere

h̄ & torques & monilia· & armillas· & mitras· & discri
minalia· & periscelides· & murenulas· & olfactori
ola· & inaures· & anulos· & gemmas in fronte pen
dentes· & mutatoria· & pallia· & linteamina· &
acus· & sindones· & uittas· & theristra·

Utuntur autem indumento eo maxime mulieres arabicę nec non et mesopotamię atque hispanicę intheri hoc in estate unde et nomen accepit; Itheri enim dicitur estas; Et erit pro suaui odore fetor et pro zona id est pro cingulo aureo funiculus et pro crispanti crine quod solent mulieres facere scilicet crispare capillos erit caluitium et pro fascia pectorali cilicium; Fascia pectus tegit et eum possidet locum in feminis quę rationale in pontificibus; Apponunt autem pectori ut restringat mamillas ne nimis crescant quod deforme est in mulieribus; de quibus comicus; Quas matres inquit student demissis humeris esse uincto pectore ut gracilis sint; Item Iam inquit et si bona est natura reddunt curatura iuncceas ita ergo amant. Et hieremias mysticos sermone dicebat; Si obliuisci potest sponsa ornatus sui aut uirgo fascię pectoralis suę et ego obliuiscar tui dicit dominus; In quibus dam autem regionibus fiunt quedam normulę ex corio crudo tantę magnitudinis quantę quasi uult ut sint mamillę et applicantur mamillis puellarum sicque desuper fasceę stringuntur ita neque nimis crescunt neque et tactu lasciuientium iuuenum manibus efricatę exuberant; Pulcherrimi quoque uiri tui gladio cadent et fortes tui in prelio; Iam pulcherrimi iudeorum iuuenes quam fortes bellatores gladio romanorum ceciderunt in morte et in prelio dimicando contra eos perierunt; Licet enim cominus minime pugnassent cum romanis in campo tamdiu dimicauerunt contra eos intra menia urbium suarum sicut aptissime iosephus et egesippus narrant. Et merebunt atque lugebunt portę eius et desolata intra sedebit; Metonomicos per portas hierusalem quę dicuntur merere et lugere intelligunt habitantes iuxta portam et in ipsis portis more antiquo et etiam principes illius quod post modum in merore et luctu morantur quia sedes regum et principum super portas erant sicut de dauid legimus quod sederit in porta. Ipsa quoque ciuitas desolata ab habitatoribus suis sedet intra fundi tuersa et etiam ipsa plebs desolata et derelicta ab habitatore suo omnipotente deo sedet intra hoc in humiliatione et abiectione dum cotidie a cunctis gentibus et terpitur atque despicitur; Et apprehendent VII mulieres uirum unum in illa die dicentes; Panem nostrum comedemus et uestimentis nostris operiemur tantummodo inuocetur nomen tuum super nos aufer obprobrium nostrum.

Quando nabuchodonosor rex babilonis captiuauit sedechiam regem iuda omnesque principes iudeorum et omnem populum terrę duarum uidelicet tribuum iudę et beniamin Iam enim decem tribus ductę erant ultra montes medorum atque persarum unde postea non sunt reuersę. Fieri potuit ut mulieres multo plures remanserint in terra et pro paucitate uirorum

vii· ex illis apphendent viru unu dicen
tes: Habemus pane et uestimentu· sed
marito priuate sum; Ne ergo absq; se
mine simus· et illud legis elogiu sup nos
impleat· Maledicta sterilis que n dimi
sit semen sup terra· ueniens aufer
obpbriu sterilitatis a nobis· et uocet no
men tuu sup nos· id÷ si sis uir noster· ne
absq; marito ee uideam· tuq; dicam ux
ores ee; Allegoricos uero vii mulieres
vii dona sps sci intellegunt· que ide p
pheta in sequentib; enumerat dicens;
Requiescet inquit sup eum· id÷ xpm sps
dni· sps sapientie et intellect· sps csilii
et fortitudinis· sps scientie et pietatis· et
replebit eu sps timoris dni· Vir aut uiri
dns ihs intellit· de quo p zacharia dicit;
Ecce uir oriens nom ei; In die inqt illa ap
phendent vii mulieres uiru unu· h e in
tepore dominice incarnationis· requiesce
rit vii dona sps sci sup uiru unu dnm ihm
que multo tepore expectabant· quia
nullu aliu potuer inuenire· in quo pen
ni quiete fruerent; Unde iohs dic; Quia
uidi spm descendente et manente in
ipso· Iste sunt vii mulieres· id÷ vii dona
sps sci· que a zacharia oculoru nomine
censent; Sup unu inquit lapide· vii· o
culi sunt· et in uno candelabro aureo·
vii lucerne· et vii· suffusoria; Non eni

tunc primu vii iste mulieres apphen
der dnm ihm· ut in illo eternalit ha
bitent· quando tepore baptismatis
in specie columbe sps scs sup eu descen
dit· et uox paterna intonuit; hic est
filius meus carissim· s potius a tempo
re cceptionis plenissime in eo mansit·
sic beat augustin et boetius in libro de
sca trinitate testant· Qd uero dicit pa
ne nrm comedem et uestimtis nris ope
riemur· ita e intellegendu· qd gra sci
sps cuncta cum patre et filio possideat·
et quia in hominib; quasi sep patiebat
obpbriu· du p peccatu excludebat ab
illoru cordib· nullo ita uiuente· ut dona
sps sci in eo digne requiescerent; Ideir
co nomen ihu sibi cupiunt inuocari·
ut ab illo qe saluator· et dicti ihs siue xps·
homines saluati· et expiati dicti· spua
liu habitationi carismatu fierent ido
nei; Potest et alit intelligi; vii mulieres
vii aecctas designant· ad quas scribit io
hannes in apocalipsi sua que vii eccte figu
ra tenent omniu ecclesiaru que p uni
uersu orbe dilatate st· Septenarius et
eni numerus frequent in sacro eloqo
p uniuersitate accipit· et cu loqt uni e
aru· omnibus loqt· sic in fine sententi
aru uniuscuiusq; earu dic· qui habet
aures audiat· quid sps dicat aecclesiis;

Quo ergo tẽpore istę mulieres dnm ihm
apphender̃· utiq; post ascensionẽ ei· qua
ndo pdicantib: aptis fidẽ ei receper̃· firm
terq; in eũ credere cęperunt· Inde erit illa erit ger
men dni in magnificentia et gloria· et
fructus trę sublimis· et exultatio his q
saluati fuerint de isrl̃· Germen dni a
ppellat filiũ di patris· de quo dic̃ idem
ppheta; Exiet uirga de radice iesse· et
flos de radice ei ascendet· et radix iesse
qstat in signũ poploȝ; Et alibi; Aperiat tra
et germinet saluatore· Fruct trę ipse est
filius beatę mariae uirginis; notandũq;
quia dũ dicim illũ filiũ ẽẽ di· et filiũ uir
ginis· ñ diuidim psonã quę una ẽ sed dis
tinguim naturas diuinã et humanã; Is
te ẽ fruct· de quo dic̃ ds pater ad dauid;
De fructu lumbi tui ponã sup sedẽ meã; Et
psalmista; Dns dabit benignitatẽ· et terra
nra dabit fructũ suũ· Inde ergo illa hoc
ẽ in tẽpore illo quando vii mulieres
apphender̃ uirũ unũ· erit germ
dni· idẽ filius di in magnificentia et glã
qa uirtute miraculoȝ et doctrina celes
ti magnus et gloriosus claruit; Fruct qq;
trę· id ẽ filius uirginis sublimis extitit·
quando super omnes ordines an
gelorum est eleuatus;
Tunc fuit exultatio maxima his q saluati
erant de isrl̃· aptis uidelicet aliisq; cre
dentib; ex iudeis· de quib; dic̃ lucas· qa
crediderunt una die tria mil· altera die
quinq; mil· et deinceps multa milia; Et cõ
tra scribis et pharisęis aliisq; in infidelita
te manentib; q ñ meruer̃ saluari ñ fuit
exultatio· sed maxima tristitia· uidentes
aptos cstant pdicare nom dni ihu· fideq;
illius longe lateq; diuulgari· Et erit omis
q relict fuerit in sion· et residuus in hierl·
scs uocabit omis q scripť ẽ in uita in hierl·
Sion quę int̃ptat̃ speculatio· et hierusalẽ
quę dic̃ uisio pacis· scam ęcclam significat·
quę mtis ctẽplatione cęlestia intuetur·
tendens totis nisib· ad uisionẽ pacis· Omis
igit q relictus fuerit et residuus in ęccla p
fidẽ et operationẽ bonã· scs id ẽ a xpo xpi
ani uocabit; Omis uidelicet q scripť ẽ in uita
in hierl· id ẽ memoria et pdistinatione
omnipotentis di; Quo loco apti intelligunt
ceteriq; fideles ex eodẽ poplo· De qb· dic̃
id ẽ ppheta· nisi dns reliqsset nobis sem·
quasi sodoma fuissemus· de istis etiã dns
loquebat̃· Gaudete qd noa ura scripta
sunt in cęlo· ñ in libro matłiali· sed in me
moria õnipotentis di; nã in cęlesti hieru
salẽ ñ habet̃ alius liber nisi memoria et
psentia di· Si abluerit dns sordes filiarum
sion· et sanguinẽ hierusalẽ lauerit de
medio ei in spu iudicii· et spu ardoris;
Ista particula quę ẽ si aliquando negatiuã

significatione habet ut ibi· si reddidi retribuentibus mihi mala· hoc est non reddidi· Aliquando uero affirmatiue ponitur· ut in presenti loco et in aliis multis· ac si diceret; Omnis qui in eum crediderint· uocabuntur sancti· quia abluet dominus sordes peccatorum ab eis per gratiam baptismatis· et sanguine prophetarum lauabit de medio ei· que ipsi fuderunt et patres eorum· insuper et illum quem sibi errans populus imprecatus est· dicens; Sanguis eius super nos et super filios nostros; Hanc autem purgationem faciet in spiritu iudicii· id est in baptismate· quo fideles ab infidelibus discernuntur et spiritu ardoris hoc est in effusione sanguinis sui· Vel etiam per spiritum ardoris seu combustionis potest intellegi spiritus sanctus· qui consumit peccata electorum; Unde et dicitur deus noster ignis consumens est; Tertio modo spiritus ardoris potest intellegi tribulatio et tormentum passionis· quo purgantur electi· hoc tamen animaduertendum est de aptius id dictum esse· ceterisque excepto de populo credentibus;

Et creabit dominus super omnem locum montis sion et ubi inuocatus est nubem per diem et fumum et splendorem ignis flammantis in nocte· Per sion hic sancta ecclesia intellegitur· per nubem protectio diuina· per fumum gratia· sic in hoc eodem propheta dicitur; Et domus impleta est fumo· id est gratia; tertia per fumum compunctio penitentie accipitur;

Per splendorem ignis remissio peccatorum; Super omnem inquit locum montis sion· id est super sanctam ecclesiam· et ubi inuocabitur a fidelibus suis creabit dominus nubem per diem· id est protectionem in prosperis et fumum et splendorem ignis flammantis in nocte· hoc est auxilium et liberationem· siue gratiam et compunctionem nec non et remissionem peccatorum per gratiam spiritus sancti protegentis in aduersa; ac si diceret; Inter prospera et aduersa proteget sperantes in se· ut nec in prosperis superbiant· et labantur in peccatum· nec in aduersa deficiant desperando· ut sic filios israhel protegebat in die columna nubis ad repellendos estus· et in nocte columna ignis ad incutiendum hostibus timorem· ita etiam in prosperis et aduersis proteget et gubernabit electos suos; Super omnem enim gloriam erit protectio et tabernaculum· in umbraculum diei ab estu· Cantabo dilecto meo canticum patruelis mei uinee sue; Canticum non semper in letitie significatione ponitur; Siquidem cantauit moyses canticum letitie transito mari rubro· debora quoque parta uictoria et dauid liberatus ab omnibus inimicis suis; Hieremias autem cecinit canticum tristicie dicens; Quomodo sedet sola ciuitas plena populo· Similiter et esaias cantauit canticum lamentabile· sic in presenti loco habetur ingens· Cantabo dilecto meo· id est omnipotenti deo qui diligendus

et in securitatem et absconsionem a turbine et a pluuia·

ē sup omne creaturā utpote creator
uel dilecto id ē miserabili populo meo;
Qđ ei cantabo canticū; Cuiuis canticū
utiq; patruelis mei hoc ē canticū filii dī
q nasciturus est de semine gentis meae.
Patruelis ē filius patrui; patruus ē aut̄
frī patris sicut auunculus frī matris;
patruelē suū ergo appellat pphēta xp̄m
ppt̄ uicinitatē seminis & generationis
quia ex eius plebe originē carnis suscipit;
Subiungit aut̄ pphēta & dic. Cui conpo
suerit illud canticū patruelis suus id ē
uineae suę plebi scilicet israeliticae;
Qđ uinea dn̄i appellat̄ populus isrl̄ psal
mista manifestat cū dicit; Uineā de eg
ypto transtulisti; In fine quoq; huius
cantici dicit̄ quia uinea dn̄i exercitu
um dom̄ ē isrl̄. In euangelio etiā ubi pę
ne om̄a istiū cantici similia cānent̄
dn̄s loquit̄; Homo qdam plantauit ui
neā & sepe circūdedit eā. Uinea facta
ē dilecto meo id ē dō omnipotenti in
cornu hoc ē in sūmo honore in magna
glā & inpotentia regni; Nam quod p
cornu significet̄ potentia regni mani
festat zacharias pater beati iohannis
inquiens; Erexit cornu salutis nobis in
domo dauid. Et psalmista. Inte inimicos
nr̄os uentilabimus cornu; At uero qđ
sequit̄ filio olei lxx manifestius trans

tuler̄ dicentes; Uinea facta ē dilecto meo
in cornu in loco pingui siue uberi. Intra
scilicet repmissionis quā nihil ē pingui
us in terris; Scdm̄ uero quod in ebreo scri
ptū ē. Uinea facta ē dilecto in cornu filio
olei. idē ē qđ dixit. Uinea facta ē dilec
to qđ subiunxit filio olei id ē filio mise
cordię dī scilicet patris omnipotentis q
diues ē in mīa; Et sepiuit eam. & lapides
elegit ex ea & plantauit eam electam;
Sepsit siue sepiuit eā quia custodiā an
glorum adhibuit ei. Lapides elegit ex ea
id ē idola lapidea uel gentes & om̄a ad
uersa abstulit ab ea. quę ei impedimto
ēē poterant. Plantauit eā electā p om
nib; de electo semine patriarcharū et
pphetarū; Ego inquit elegi uos in pecu
liū ex omnib; gentib;. Et ędificauit tur
rim in medio ei᷒ id ē tēplū. & torcular
extruxit in ea; Non incongrue p torcu
lar accipit̄ altare. quia sicut in tor
culari exprimunt̄ uuę. ita in altari ex
primebat̄ sanguis uictimarū. Expec
tauit ut faceret uuas. hoc ē iudiciū et
bonos fructus. & fecit labruscas id ē ini
quitatē & fruct᷒ mali operis. Labrusca
ē racemus agrestis. & dicit̄ labrusca ē
qđ in labris t̄rę nascat̄ id ē iuxta uias et
semitas; Nunc ergo habitatores hiersl̄
& uiri iuda. id ē sacerdotes & principes

iudicate inter me et inter uineã meã;
Vox filii di querentis contra uineã israe
litice plebis ac dicentis; Qd ẽ qđ deb
ui ultra facere uineae meę et n feci
ei; an quod expectaui ut faceret uuas et fecit
labruscas; Ite sensus; Qa igit hęc feci
quę facere debui iudicate int me et
meam uineã; forsitan in hoc peccaui qđ debe
ne feci et fortassis in h erraui qđ la
bore meo diu expectaui illã ad peniten
tiã; Illis ergo tacentib; iudiciũ int il
lã et ei uineã ipse respondet; Et nc oste
ndã uob; o habitatores hiersł qd ego
faciã uineę meę; Qđ isti hic tacuer; in e
uangło dicunt; Malos male pdet et ui
neã suã locabit aliis agricolis; Auferã
sepẽ ei id ẽ auxiliũ et custodiã angłorũ
de qb; dicit in psalmo; Circũdat angelus
dñi in circuitu timentiũ eũ; Et erit in dire
ptionẽ; qa diripiet ab hostib; suis; diruã
maceriã ei id ẽ munitionẽ diuini aux
ilii tollã ab ea; et erit in conculcationẽ hõ
tiũ; Et ponã eã desertã; Postquã ista omia
subtraxero ei; non putabit neque fo
dietur id ẽ ncolã illã; Et ascendent uepres
et spinę; h ẽ omia adũsa et peccata suc
crescent in ea; de qb; dic dñs adae; Terra
tua spinas et tribulos germinabit tibi;
Quod ẽ dicere; Corpus tuũ punctiones
peccatorũ pariet tibi; Punctio ẽ esti
matio; Nã quando aliqs sumit uitẽ
ad purgandũ putat id ẽ estimat et con
siderat quid debeat abscidere et qd
dimittere; Sic dñs omps considerat
opera seruorũ suorũ et adtendit quę
bona quęue mala sunt et bona reser
uat noxia uero resecat p infirmita
tes p aduersa p dampna rerũ tẽpora
liũ; Qui uero assiduę intenti male ope
rationi et obstinato animo pcepta di
uina calcant; n facile illorũ eradicat
uitia; sed pmittit eos manere in inmu
nditia sua peccatis pristinis pmerenti
bus; Haec omia superius dicta figurate
sub metafora uineę plata sunt; quę par
tim referunt ad babylonicã uastitatẽ
pmaxime aut ad ultimã quę romanorũ
uenit temporib; ppt hoc qđ sequit;
Nubib; se mandare ne pluant sup eam
imbrem; ad illã eni captiuitatẽ baby
lonicã idcirco ex toto referri n possunt
qa tunc habuer pphetas tã in hierusłm
hieremiã qm secũ in captiuitate ezechie
lẽ danielẽ & ptea aggeũ et zachariã;
At uero pt ultimã captiuitatẽ n habuere
pphetas qa caput oĩum pphetarũ pdider
Et nubib; mandabo ne pluant sup eã id ẽ
sup uineã isrłitice pleb; ymbrẽ pdica
tionis et miraculorũ; Nubes i h loco intel
ligunt sci pdicatores pphete scilicet;

atq; apli qb; pceptu e ne pluerent sup
uinea israelitica ymbre pdicationis et
miraculoz ipsis iudeis nolentib; recipere.
Sed qd illis e sublatu gentib; e pstitu dice
nte dno ad aplos; Ite docete om̄s gentes;
Vinea eni dni exercituu dom isrl e h e de
ce trib; Et uir iuda germ delectabile ei id
e di qa ex ea tribu dns carne assupsit. Isra
el et iudas hoc int se differunt. qd omis
populus prius appellabat isrl et postea
regnante dauid sup tribu iuda roboa
&q; filio salomonis sup duas trib; iuda et
beniamin. hi qerant in samaria. h e dece
trib; uocabant isrl. et in qb; regnabant
degenere dauid. appellabant iuda; Et
expectaui ut faceret iudiciu id e discreti
one boni et mali. ut in tme et barraban
et ecce iniqtas; Greco uocabulo nomos
dicit lex; Inde anomia appellat iniqtas
quicqd sine lege t ctra lege e; Et iusticia
ecce id e fide. et clamor infidelitatis claman
tiu crucifige tale reus e mortis; Non ne
ni habem rege nisi cesare; Vae q cu iungi
tis domu ad domu. et agru agro copula
tis usq; ad terminu loci; Vox pphete mi
nantis ue id e aetna pdicione. aeternumq;
interitu specialiter principib; uinee
sacerdotib; scilicet aliis ducib. genera
liter aute omnib. auaris quibus nihil
est satis qui coniungunt p nefas domu

ad domu et agru agro copulant. usque
ad terminu loci id e quo non possunt ul
terius; Magna enim miseria est. et infini
ta cupiditas. tot domos aedificari. que
non possunt habitari. et agros emi qui
n possunt coli; Nu qd habitabitis soli uos
in medio tre. in aurib. meis utiq; esaie
sunt. hec subaud uerba dni exercituu
hoc est in aurib. meis sonant; Iam hec
uerba sunt dni exercituu; Nisi domus
multe deserte fuerint grandes et pul
cre absque habitatore. nisi in hoc loco
affirmatiue accipit p quia; Ac si dice
ret aliis uerbis. Verba que locut e dns
hoc sonant in aurib; meis quia post
captiuitate que uentura e p chaldeos
siue p romanos. domus magne adque
pulche deserte erunt non habentes
habitatore; Dece eni iugera uinearu
facient languncula una. Et triginta mo
dii sementis facient modios tres. Hoc
ad tepus imminentis captiuitatis refer
tur. et dicit; quia in uinea in qua ante
triginta modios uini colligebant. quan
do lege di custodiebant. tepore illo ple
na languncula collecturi essent. Et ubi
seminauerant xxx modios sementis col
ligerent modios tres; dece eni st iugera
dece arpennes. quantu scilicet dece iuga
bou in die ualent arare; Languncula uero

gen̄ mensurę ē capax modii unius; Ue q̄
ē surgitis mane ad ebrietatē sectandam·
et potandū usq; ad uesperā· et uino æstu
ētis· id ē calefiatis; Generalit̄ omnib; ho
minib; minat̄ æt̃nā p̱ditionē· q̄ de mane
usq; ad uesperū· et a uespero usq; ad ma
ne ebrietatē sectant̄· Unde salomon dic̄
Uae t̃rę cuius rex puer ē· et cui principes
mane comedunt· et ñ in tempore suo; Al
legoricę aut̄ p̱ mane adolescentiā seu
iuuentutē possum̄ intellegere; P uesperū
uero· senectutē et decrepitā ętatē; Et e sen
sus; Uae uob̄ q̄ a puero t̄ iuuentute uino
luxurię· et ebrietati uitiorū usq; in finē
deseruitis· ut iniquitate et inmundicię
urae sordib; repleamini· Quod autem
primū tempus humanę sapientię· quan
do egredim̄ pueritiā· et ad rationalē ue
nim̄ ętatē· in diuinis scripturis mane in
telligat̄· dn̄s manifestat p̱ p̱pheta dicens;
Mane mittebā p̱phetas ad eos; It̄ psalmista·
Ad uesperū demorabit̄ flet̄ et ad matutinū
leticia; It̄ ıterū· Mane astabo et uidebo;
Fugienda est ergo ebrietas oīmodis uitio
rū· uinūq; luxurię· ut possim̄ cū psalmis
ta dicere; In matutinis meditabor in te·
Consurgimus autem de mane· quando
uitia relinquimus in pueritia· et dice
re possumus· Peccata iuuentutis meę
ne memineris; Cythara et lyra et tympa

num in cuiuis uris· et opus dn̄i n̄ respici
tis nec opera manuū eiꝰ consideratis; ad
maiorē delectationē preparabant sibi
instrumenta musica· quatinus in tentu
melodię dulcium sonorū· amplius uino
indulgere possent; Talibusq; sua uitatib·
resoluti· non recordabant̄ operis dn̄i ui
delicet q̄d ad imaginē dī creati essent;
Homo enim opus dī est· quia ab illo con
ditus est· Iuxta quod liber genesis tes
tat̄; Creauit inquiens hominē ad imag
inem et similitudinem suam; Opera quo
que manuū eius non considerabant· quia
ultionem diuinam sibimet super uen
turā minime p̱uidebant; Quod si con
siderassent mala sibi uentura a gaudio
et leticia· ad fletum et lamenta sedarent;
Unde et sequitur; Propterea captiuus duc
tus est populus meus quia non habuit
scientiam· et nobiles eius interierunt
fame· et multitudo illius siti exaruit;
Haec iuxta litteram accidisse populo iu
deorum temporibus chaldeorum· nih
il ominus etiam sub uespasiano et tyto
romanis principibus tā grecorum quā
latinorum abunde narrant hystorię;
Spiritalit̄ uero nobiles eius sacerdotes
uidelicet scribę et reliq; principes illius
popli interier̄ famę uerbi dī· duct a di
abolo in captiuitatem peccatorū· et multitudo

illius plebis siti aruit. pro non habens neq:
spiritale neq: historicū intellectū. De hac
fame et siti dns loqt p amos pphetã;
Mittã ingens famē in terra. n famē panis
neq: siti aquę corporalis sed fam audie
ndi atq: intelligendi uerbū dī; Scriptu
ra eni sacra ubicūq: cū difficultate capit
ut in spiritali intellectu panis ē quia
quasi mandendo glutit; At uero ubi faci
le patet; aqua existit; Quia ergo iudaic
populus n habuit scientiā dni qui sepissi
me locut ē p ora pphetarū. neq: respex
cur eēt creat. neq: csiderauit malū sibi
uenturū. idcirco miserabilr passus est
famē sitiq: non solū corporale sed etiā
spiritale. adeo ut neque ipsā sup ficie lit
terę intellegat. Propterea dilatauit infer
nus animā suā et aperuit os suū absque
ullo termino. et descendent fortes eius
ut populus ei et sub limis gloriosiq: eius.
It incuruabit homo et humiliabit uir. et
oculi sub limiū deprimentur; Inferni ne
que anima neq: os habet. sed tropice
loquitur sermo diuinus nostroq: mo
re ut p hoc ostendat insatiabilis eē. et
numquā multitudine mortuorū re
pleatur. in tantū ut numquā dicat
sufficit; Sic dicatur lingua habere ma
nus. ut ibi; Mors et uita in manib; lingu
ę. Simulq: p hoc uult nobis innuere

insatiabiles fuisse iudęos malicia et cupi
ditate; Quapropt. quia noluerunt habe
re scientiā dni. aperuit infernus os suū de-
glutiens eos.
ppetuo puniendos. ita ut non solū po
pulos sed insup principes et sub limes
ac gloriosi quiq: iudęorū descenderint
ad eū. Tunc humiliata est omis supbia
illorū et oculi sublimiū qui cū supcilio
alios despiciebant. depressi sunt intelli
gentes se esse mortales; Haec omīa quę
de populo iudeorū sunt dicta. tropolo
gicę similr ad eos possunt refferri qui
scli deliciis occupati. non respiciunt o
pera dni. Ideoq: captiui ducunt in pecca
tū a diabolo post modū deuorandi ab
inferno. It exaltabit dns exercituū in
iudicio et ds scificabit in iusticia. Cū cap
tiuus ductus fuerit populus isrl. in cap
tiuitate descenderint fortes ei ad inferos
puniendi ęternalr. exaltabit dns ad
uictoriā siue magni predicabit a fidelib;
suis; Et scificabit in iusticia. dū cęperint
laudari iuste fecisse debellando iudeos
infideles et incredulos qui conati sunt
p bono reddere ei malū; It pascent ag
ni iuxta ordinē suū. et deserta in uber
tate uersa aduene comedent ea; Ag
norū nomine intellegunt humiles qui
q: gentiliū in ecclā fideliter degentiū.
qui ad illorū sortem puenire uident.

qui statuendi sunt iudic iudicii ad ex
tris; Isti pascunt in pratis ecclę· potantes
fluenta diuinarū scripturarū· Pascunt
etiā corpore dominico et potant ei sangu
ine salutifero· et cśiderandū n̄ c fuisse pasci
illos· s͂ iuxta ordinē suū· Diuersi siqde s͂t
gradus et ordines in ecclā; Sunt naq; epi
prēbi· diacones· uirgines· continentes et c
iugati· pfecti et inpfecti· qo͂ms suos ordi
nes seruant; Deserta inubertate uersa·
aduenę comedent ea· Secundū litterā
potest ita intellegi· qđ t̄ra iudęo͂x que de
relicta et deserta fuit ab habitatoribus
suis aduenę comederē fruct͂ ei͂ samarita
ni uidelicet cęteriq; gentes incircumci eo͂x
habitantes· Inubertate uero et fecundi
tate uersa sunt ea quę ante erant infęcu
nda atq; infructuosa ppt peccata illo͂x·
qui ducti sunt in captiuitate· Uel reuera
cū deserit͂ t̄ra et inculta remanet diu· fer
tiliores postea generat fruct͂· Allegoricē
aut̄ deserti nomine sacra scriptura int
ellegit͂· quę quasi deserta et derelicta erat
quando neque spiritalit̄ ab eis intellegę
bat͂· neq; opere ut adinplenda erat ad
implebat͂; Inubertate uero uersa aduę
nę comederunt illam· cū a doctoribus
xpianis qui quondā aduenę erant·
a cogitatione di· spiritaliter postmo
dum est intellecta· et operę adimple

ta; Isti sunt aduenę quib; egregius pdi
cator ait; Uos qui eratis longe· facti es
tis prope in sanguine xpi; Uae qui tra
hitis iniquitatē in funiculis uanitatis·
et quasi uinculū plaustri peccatū; Sic
funis extendendo paulati augmento
plongat͂· ita quando adicitur peccatū
peccato· cumulus malitiae auget͂· et cū
se uoluerit explicare et extrahere ab
illis non ualet· inlaqueat͂ eni est suis
peccatis· sicut salomon dicit· Iniquita
tes suę capiunt impiū· et funib; peccato
rū suorū unusquisq; constringitur; Ini
quitas aut̄ ē quę ut anomia dicit͂ quicqđ c
tra legē fit; Funiculi uanitatis retia pec
catorū sunt; quicquid eni a uia uerita
tis digredit͂· uanitas ē et p nihilo repu
tandū· Unde quia peccatū nihil ē· nec
habet substantia· nomē uanitatis cen
setur· Uae inquit uobis qui trahitis siue
plongatis iniquitatē in funiculis pecca
torū et quasi uinculū plaustri peccatū;
Uinculū plaustri uocat corrigiā iugi· qua
colligant͂ et coniunguntur boues uel
certe unde constringit͂ pertica desup;
Solent eni homines plaustrū honustū
fęno cstringere cū pertica quā desup
inponunt· et ex utraq; parte funib· liga
re; Ita qlibet peccato͂x plerū cū q fuerit
honust͂ repletq; uariis criminib· adicit

adhuc sup om̄a inmanissimu͞ qd̄dā
scelus· sicq; cōstrict͞ uinculo peccato͞x
deduc͞t ad clibanū æt͞ne dāpnatio
nis; Ille talis potest dicere; Iniquitat͞e
meę sup gressę st͞ caput meū; Quidi
citis festinet et ueniat cito opus ei͞
ut uideam͞ & adppiet et ueniat cōsili
ū sc̄i isr̄l· et sciem͞ illud· Haec om̄a p̄
yronicā dicunt͞ ex p̄sona iudaici po
p̄li q putātes p̄phetas mendaces existe
re· irridendo dicebant; p̄dictis nob
semp minando captiuitat͞e nabucho
donosor· et p romanos dic̄ quoq; iudi
cii uenturū· sed non uenit neq; illud
neq; istud· Festinet nabuchodonosor
t roman͞ exercit͞ diesq; iudicii· et ue
niat cito opus ei id ē captiuitas quam
sēp minamini· et ueniat consiliū sc̄i
isr̄l· qd̄ cogitauit sup nos· et sciemus illū
utrū uerū sit necne; Cū dicunt festinet
et ueniat tale ē ac si dicerent; omnino
ñ uenient· nolentes credere p̄phetis;
S· qd̄ dic̄ illis sermo diuin͞· Uę in qensuo
bis q putatis dic̄ iudicii ñ uenturū· et ca
ptiuitat͞e ñ inminere· quā p̄phetic͞ ser
mo p̄dic̄· q dicitis loquentes ad p̄phe
tas; Usq; q̄ nob̄ ira dn̄i minamini· uolu
m͞ eā scire & utinā ueniat; Uę q dicitis
malū bonū· & bonū malū· ponentes te
nebras lucē· et lucē tenebras ponentes

amarū in dulce· et dulce in amarū; ei
dē criminis ē bonū luceq; et dulce cōtra
rius uocare nominib; cuiu͞ malū tene
brasq; et amarū uocabulis appellare
uirtutū; Qd̄ peccatū uix et cū difficulta
te uitare ualemus· q̄m sepę p̄p̄t delici
as qb; abundāt potentes hui͞ sc̄li· dici
mus eos bonos cū sint mali· et pauperes
bonos p̄ sui inopia malos· ponentes te
nebras peccatorū illo͞x in lucē iusticiae·
et lucē operū istorū in tenebras iniqtatū;
Cū eni aliqs mala opera diuitū et poten
tū causa adulationis dic̄ ēē bona· et bo
na opera electorū humiliū despicien
do dicit ēē mala· tunc utiq; ponit te
nebras in lucē & lucem in tenebras a
marū q̄q; quantū in sē ē· uertit in dul
cedinē· et dulce cōmutat in amaritu
dinē· dicendo dulcē suaueq; ēē uitā
cōuersationeq; potentū ac diuitū cū
sit infectissima amaritudine peccato͞x
Amarā uero uitā cōuersationeq; iusto͞x
cū sit dulcorata sapore sapientię; Hęc
qd̄e generalit͞ referri poss͞t eo modo
q̄ diximꝰ ad eos q peccatū ñ putant ēē
si bon o detrahant· Hęc estimant ēē de
lictū· si laudib; extollant malū; Spe
cialit͞ uero ptinent ad iudęos q dn̄m
eiq; p̄dicatione contemnentes· tradi
derunt eum morti; Qui tunc posuer͞

bonū malū et lucē tenebras ac dulce in
amarū· quando susceperūt barraban la
trocinii et sedtionis auctorē· et in illo
diabolū· Ihm uero qui erat causa re
demptionis illorum crucifixerunt· clamantes
ad pilatū· crucifige crucifige istū qui
reus ē mortis· et dimitte nobis barabbā·
In illo erat amaritudo seditionis· et tene
brositas peccatorum; In dno uero erat
dulcedo cęlestis predicationis· et lux di
uinorū miracolorū; Et quia noluerunt gus
tare quā suauis ē dns· Vae ęternę pdi
tionis inuoluet eos· Vel certe tunc ista
omia puerso ordine cōmutauerunt· quan
do principes honorabant gra diuitiarū·
pauperes uero contēpnebant dispectu
paupertatis· Vae qui sapientes estis in oculis
uris· et coram uobismetipsis prudentes; Inter
sapientiā et prudentiā· hoc dicunt ēē
stoici· qd sapientia rerū sit diuinarū·
prudentia aūt mortaliū tantū· Con
sequenter uero hęc aduersus scribas· pha
riseosq; dicunt qui habentes clauem scien
tię unde in oculis suis sapientes existunt·
Nec ipsi ad xpm p fide introeunt· nec a
lios intrare pmittunt; Possunt etiā hęc
uerba generaliter referri ad omēs· qui
cum sapientiā di minime consequan
tur· sed hominū· sibimet ipsis sapien
tes esse uident· ac pp tea fatuitatē atq;

iustitiā sectant· Vae qui potentes estis
ad bibendū uinū· et uiri fortes ad mis
miscendā ebrietatē; Generalit hęc uer
ba ad omnes dicunt· tam iudeos scili
cet quam gentiles· qui potentes sunt
ad bibendū uinū· sēper bibentes et
numquā ingluuiē uentris replentes;
Ebrietas quę apud hebreos sicera uocat·
quo nomine appellat quicqd inebri
are potest· oms in se continet uitiorū
passiones· quas rectius latino sermone
pturbationes possum dicere· eo quod
statū mentis euertant· et ebrios faciant
nescire qd agant; Ab ebrietate uini p
labitur quis ad ebrietatē uitiorū· de qua
paulo superius diximus illo in loco· ubi
idē ppheta loquit inquiens; Vae qui
consurgitis ad ebrietatē sectandā· et po
tandū usque ad uesperū· Quapp qui
ualent plurimū debent carere uitiis·
et maxime ira quę furori pxima ē nec
quanto plus possunt· tanto amplius
subiectis noceant; Ab hoc loco dee an
notatio hystorię usque populus qui
ambulat in tenebris Quia licet
sci apli gauderent de conuersione gen
tiū ad fidē xpi· tamen magno merore
tenebant· p israhelitico poplo q pdica
tionē dni cōtemptui habuerunt· de q rum
p sapiā ipsi originē duxerant· sic dic eximius

doctor optare anathema ee p fribus
meis qui sunt israhelite; Laetabuntur
cora te sic q letant in messe ΑΠΩ ΕΟΡΩ
ΤΗΝ ΑΜ facit ppheta ad aptos xpi dicens;
O dne ihu letabunt cora te apti tui. sicut
exultant messores in segete; Messem.
appellat gentes. Messores aut aptos.
Sicut ipse dns quoda loco dic; Messis
quide multa. operarii pauci & cetera;
Sicut exultant uictores diuidentes spo
lia; Spolia pluralis numerus e. facit in
singulari hoc spoliu; Uictores appellat
aptos. qui certa tepta mta carnis et ipsu di
abolu; Spolia aut homines qui tenieba
ntur ab illo. ideo aut dic uictores aptos.
qa abstuler diabolo spolia sua id e gen
humanu. qd ipse captiuauerat. et red
dider illud do; Iugu eni oneris ei et uir
ga humeri ei & sceptru exactoris ei sup
asti. sic in die madian. Iugu et uirga dia
boli. id e dominatione et potestate. et scep
tru. id e imperiu. qd p uniuersu orbe te
nebat. supasti dne emanuhel. Apostro
pha e ad xpm. Exactoris id e exigentis;
N a exactor pprie e q exigit t cogit red
dere tributa regi apto. Et diabolus exactor
erat. qa cogebat cogebat uniusu orbe
sua facere uoluntate. Sic in die madian;
Legim in libro iudicu. qd madianite tepo
re messis et uindemie ueniebant itam

rep missionis. et colligebant fruct tre. et re
uertebant. Sed cu sepe hoc facerent. mis
sus e angts dni ad gedeon dicens; Salue
uiroru fortissime; et ille; Ubi sunt inquit
signa et miracula. que ostendit dns ante
patres nros. quando egressi sunt ex egi
pto in manu forti. et dixit ei angts; In
ea fortitudine. uade cu trecentis uiris
et liberabis isrt; Qd et fecit; Et eligens ccc tos
uiros exiit tali modo sic in hystoria ha
bet. precepit unicuiq; in manu tenere
lagena et in lume. et in altera tuba
et clangentib. illis tubas et lumen tene
ntib; iam cfractis lagenis. et turbatus
madianitaru exercit fuga iniit. atq;
in semetipsos uerter manu. potiuq; fr
uictoria in die illa iudei sine offensio
ne sanguinis suo; Et hoc dic ppheta.
qa sic illa uictoria facta e sine fuso san
guine ex israhelitaru populo sic ds om
potens uictoria dedit suis electis. uincens
diabolu et retrudens in inferno. sine
multitudine populoru. in bellu concer
tantiu; Quia omnis uiolenta predatio;
De ipso diabolo loquit. et est sensus; Spo
lia id e humanu genus quod diabolus
depredatus erat. cu uenerit ihs salua
tor eius auferet ab illo cu ui et cu mui
olentia. et mittet illu ut includet cu
tumultu. id e cu magno sonitu in infer

no; Sicut dicit psalmista· tam de re
probis· quam de diabolo; Per tę me
eoꝝ moria cū sonitu; Et uestimentū mix
tū sanguine· Quod per uestimentū
nisi diabolū· qui plenus erat sangui
ne hominū· ꝑpetrans multa homici
dia in orbe; possum etiā ꝑ uestim
tū homines homicidas intellig̃re
quibus erat diabolus quasi uestim
to circūdat· circūmdat· et quorū m
nus plene erant sanguine; Quod au
te dicit in combustione erit et cibus
ignis· hoc ē quia diabolus cū suis im
itatorib; et sequacib; igni perpetuo
tradit ē in cibū sic ligna traduntur
igni; Paruulus enī nat ē nob· Iste ē pa
uulus emmanuhel· q nat ē ex uirgine
et habitauit in nob· q scdm humanita
te paruus uisus ē et scdm diuinitate
sup om̄s ē; Et fact ē principat sup hu
merū ei; Super humerū portauit
suū principatū· qa cruce passionis
suę ipse portauit· quando ducebat
ad crucifigendū· ꝑpt qd sic ipse dix·
Data ē mihi om̄is potestas in caelo &
in terra; Et ꝑpt qd exaltauit illū ds
id ē ppt illud suppliciū et dedit illi
nom̄ qd ē sup om̄e nom̄; & cet; Et uo
cabit nom̄ ei admirabil; Ista ũba sic
st diuidenda; Admirabil ē qa ds et ho

mo ē; Consiliarius ē qa sine illo c̄siliū
bonū n̄e; Sic dic de eo angls; erit mag
ni c̄silii nuntius; ds ē qa ipse fec om̄a;
fortis ē qa absq; illius solamine nemo
fortis ēē potest; pat futuri scli ē qa ip
se sine fine manebit; Princeps pacis qa
ipse nos pacificauit cū angtis et red
didit dō patri· Multiplicabit ei impe
riū et pacis n̄ erit finis; Quomodo ē mul
tiplicatū qa p uniuersū orbē pp dicati
one aptoꝝ nom̄ illius platū ē et cotidie
nom̄ xp̄ianitatis augmtat; Sup soliū
dauid sedebit id ē in populo iudeoꝝ et
etiā in cordib· illoꝝ q mites et mansue
ti humilesq; fuerint sic dauid; Amodo
et usq; in sempitnū id ē in scla scloꝝ; Zelus
ē odiū et inuidia ē; et zelus dilectio et
amor· de quo dic hic; Zelus id ē amor
dn̄i quo dilex populū suū· omne gen
uidelicet hominū· faciet istud· id ē mit
tet filiū suū· et liberabit genus huma
nū de faucib; diaboli; Uerbū misit dn̄s
in iacob & cecidit in isrl; Uox pphete;
Iacob appellat in hoc loco tribū iuda;
Isrl aut reliquas trib;; Qd fuit istud ũbū
quantū ad litteram misit dn̄s ũbū in ia
cob· qa cōplacuit ei et c̄stituit ut ex
tri bu iuda reges sep elegerit· sup uni
ũsū isrl· a tēpore q cepit regnare dauid
mitissim rex· Cecidit aut in isrl id ē de

Zelus dn̄i exercituū faciet hoc·

ce trib; destru xer illud pceptu qua
ndo picce domu dauid · ut elegert si
bi rege ieroboa de tribu effrai · a quo
postea appellat fi effrai generalit; t
alit · Uerbu misit dns in iacob id= doctri
na euangelica in aptos · et in scos pdica
tores · et cecidit id= puaricata e illa pdi
catio sci euangelii ab hereticis; Uel etia
alit; Uerbu misit dns in iacob id= filiu
suu in populo iudeoz · sed cecidit in isrl ·
id= in popto gentili · hoc e uerbu de q
dicit eximius euangelista iohannes;
In principio erat uerbu · et uerbu erat a
pud dm; et cet; Quando missu e istud uer
bu in popto iacob · quando carne assup
sit ex uirgine; Tunc aut cecidit in gentes
quando iudei noluer recipere pdica
tione dni neq; aptoz; Et dictu e aptis a
dno · Ite docete oms gentes · et cet · Et sciet
omis popls effrai; Effrai appellat dece
trib; que nimis supbe erant; pptea qa
ipsi erant multo plures qua de iuda et
beniamin; Reuera eni ita erant quia
ad copatione dece paruus numeru
e duo · et ia ppt hoc gloriabant qa il
li erant cu iuncti rasin · et syri; Et qd e qd
sciet effrai · hoc sciet quia rasin et syri
qui ei coniuncti uidebant · quandoq;
ab eo recedant · et pugnabt contra eu;
Sic in subsequentib · manifestat; Quid di

s. & habitantes samariam · in superbia & magnitudi
ne cordis dicentes;

cebant ille dece trib; contra iudam
et beniamin; Lateres ceciderunt; Quid sig
ficat p lateres · hoc p sicomoros uide
licet fragiles et infirmi · et qd per qua
dros lapides · hoc p cedros · uidelicet
fortissimi et bellicosi homines; Sicomo
rus arbor e infructuosa · qua ficu fatua
uocant; Cedrus e inputribile lignum;
Diximus superiu quia rasin et dece trib;
dixer; Ascendamus ad iuda · et euellam
eu ad nos · et ponam [illegible] in medio eius
filiu tabeel · et erecti · in supbia dicebant
despectiue de iuda et beniamin; Lateres
ceciderunt · id= imbecilles & infirmi uiri
ceciderunt ex iuda in man hostiu · Sed nos
cu habuerimus ipsas duas trib · redac
tas sub nra potestate · edificabimus nob
ex quadris lapidib · domu · id= ex for
tissimis et bellicosissimis principibus
expugnatorib · constituemus nobis
principatu et imperiu; et addebant;
Sicomoros succiderunt · id= fragiles et
sine robore uiros ex illis duabus tribu
bus interfecerunt · hostes qui pugna
uerunt contra eos · sed nos cu habue
rimus illos qui remanserunt subiu
gatos · p illis imbecillib; inmutabim
ex nobis ipsis cedros · id= fortisimos
pricipes · q sic cedrus inputribile lig
nu e · et nuqua deficiet · et sic lapis qua

m sed quadris lapidibus aedificabimus; Siccomoros succide
runt · s · caedros immutabimus ·

drat quaparte inclinat fuerit sep
stabit ita etilli intoma aduersa for
ti pmaneant stabiles; Qd aut ncomme
morant hostes quillas duas trib; suc
ciderr id÷ infecer etnquoru man il
li ceciderr referendu e adtepora qua
ndo philisti trasin etsyri pugnauer
ctra eos etmulta milia excisoccider;
Et leuabit dns hostes rasin sup eu; Uox
pphete ctra rasin etsyru etleuabit id
÷ adducet dns hostes rasin sennacherib
uidelicet sup eum id÷ sup rasin etinimi
cos ei assirios intumulu uertet id÷ inpli
um ctra eu; Itquare hoc qa debellauit
iuda Syria aboriente; Uox pphete ad
dece trib hoc e qd superius dixi sciet
omis ephraim; Quid sciet Quia addu
cet dns syria aboriente que ante erat
ei cuncta etphilisti aboccidente et
deuorabunt isrl ide dece trib toto
ore id÷ tota fortitudine; Propterea
dic syria aboriente etphilisthim ab
occidente quia aborientis plaga e
rant filiis isrl syri etphilisthim aboc
cidentali; Quo tepore factu e hoc
quando sennacherib cepit syros et
philisteos etparte cu illis uenit sup dec
trib; Ad pcutiente se id÷ addm Incur
uante; Incuruare e hoc qd rectu est
inaltera parte flectere; Etdeprauan

te; aliqui codices habent refrenan
te sed falso scriptu est de prauante
aut dic quia ille populus deprauabat
bat etcorrupebat lege di etuia gres
suu suoru; Erant qui beatificant po
pulu istu pcipitati & populus quibe
atificat precipitabit; Ueprem id÷
omia mala illoru csument sup eos; Uir
fratri suo nonparcet; hoc impletum
e tepore quando obsessi sunt aroma
nis qu'a tunc frater fratre suu occidit
etdeclinabit adextera id÷ aiusticia &
esuriet malu etcomedet adsinistra
id÷ incrassabit malicia etnes sufficiet;
Simul mannases etefraim pugnabunt
contra iuda; Mannases etefraim erant
adinuice cu inoci etiamen adiudam
debellandu concordes erant; Uae q
condius leges iniquas; Uox pphete
ad scribas etphariseos quitradiones
suas sup ponebant legi di; Quid facie
tis indie uisitationis irae condolet
ppheta malitiis populi sui; Uisitio in
hoc loco inmala parte ponitur etuo
cat uisitatione ultione etuindicta
qua ds exillis se uindicauit uel sub
sennacherib uel subnabuchodono
sor uel etiam subromanis; Uae asur
Uox pphete ad sennacherib etadpo
pulum eius; Uae id÷ interit pditio

nis imminet tibi; Quare comminatur
dns sennacherib? quia licet pmise
rit eum debellare dece tribus: tam
nonprecepit utpoenit; contereret
illos: sedflagellaret eos sicut lutu
plattaru. Ille autem elatus insupbia
putauit se hoc facere suis uiribus
& fortitudine. etnonsolu illas trib;
dece captiuas duxerat. sedetia max
ima multitudine eoru deleuit; Uir
ga aut etbaculu uocat illu. quia
pillu pcussit etflagellauit illos; Nu
quid nonprincipes mei reges sunt?
quando sennacherib uenit super
dece trib. multos reges adduxit se
cu. quos ipse iam subiugatos habe
bat; Numquid non ut carcamis sic sunt
submea potestate. calanno etarfad
etemath? Uox pphete expsona sen
nacherib; Talit eni gloriabatur ille;
Carcamis etille aliae ciuitates quas
enumerauit. gentiu ciuitates erant
quas ipse iam ceperat. Nuqid non
utdamascus sic samaria submea do
minatione consistit? Damascus ciui
tas e metropolis etregia inprouincia
syria. qua cdidit seruus abrahe elie
zer. sup qua regnauit rasin; Samaria
aut ciuitas e inmedio dece tribuu
ubi regnabat faceae; Quomodo inue

manus mea
nit. id. potestas mea regna idoli; Uox
sennacherib qualiter admirabat de
sua potentia. etnone legendu affir
s. ad mirantis
matiue. etinterrogatiue; hoc aut qd
seqr subauditione eget. et sensus: Sic
simulacra etregna que superius me
moraui submeo domino redacta st
sic etsimulacra. samarie etisrt mea st;
pene sic dix. ita etcompleuit; Na etoms
ciuitates dece tribuu etbeniamin et
iuda. oms depdat e. ethierslm etiam
cophendit inferiore. qua tradidit ei
sona scriba; Nuqd nutfeci samarie & idolis ei
& simulachris ei
sic facia hierusale. Nonita pmisit ei
dns inuda ppt ezechia; Iterit cum
pleuerit; Uox pphete; Uisitabo id e ul
ciscar etuindicabo me dello. Sup fruc
tu. id. sup ora eius. Abstuli terminos
populoru; Ipse eni sennacherib mul
ta regna cophendit. etclusit subuno
termino. id. subuna potestate. Inuenitq; quasi
nidu manus mea; Sic destruit nidus. qun
do recedunt pulli abillo aquo inue
nit. sic destrux ille oma regna; et
metaphorice dix. Etsic colliguntur
oua. quando derelicta sunt abauib;
Metaphora seruat; Sicut pnidu regna
ceta
ita poua uult intellegere regnoru
habitatores; Aliqui codices habent
uuas s; falso scriptu e. Quia eni primit

dns cuncta opera sua. inmonte sion & inhrslem.

dix denudo· sic post deouis· Itē uox
sennacherib; Insiurit quomoueret pen
nā id= gauderet manū contra me eri
gere et ganniret; Gannire pprie a
uiū ē. expositum pro quod ē mutire; Nūqd
gloriabit securis· uox pphetę de sen
nacherib; Itē sensus· Sennacherib
ultionē quā fecit sup decē trib· Non di
uoluntati reputauit· s; suę fortitudi
ni· et dicit ei appheta· Si securis aut
serra t uirga aut etiā baculus qd lig
nū ē erigant in supbiā· et dicant hoc
qd facim nra uirtute et sagacitate ad
implem· sic fec sennacherib; Sic eni
ea quę diximus nequeunt operari· et
aliqd adimplere p se sin fuerit qui in
eis operet· sic sennacherib hoc qd fec
erat n inplesset· nisi dno pmittente
ppt peccata popli; Propt hoc id= p
pterea· qa in supbiā eleuat ē· mittet
dns in pinguib; ei tenuitatē· P pingu
es debem intellegere duces et princi
pes· et fortes bellatores· quos attenu
auit dns quando misit anglū· sic in
subsequentib; uidebim· qui int fec ex eis
c l x x x v· mil; Et subt accensa gta ei;
Dicebat beat hieronim qdā loco· quia
quando exercit illiu int fect ē omia
corpora excusta st ab igne cęlesti· Ues
timta aut inlęsa pmanser· et uenien

ardebit quasi combustio ignis.

tes iudei accipiebant sūmitatē ues
tis· excutiebant puluerē corporū qa
in puluerē redacta st· et ppterea dicit
gla eius accensa ardebit subt· id=
sub uestimtis· Gloria appellat mul
titudinē exercit· qa multitudo pti
gla regis ē· Et erit lumen isrt; Lumen
appellat angelū quis uccendit il
los· & scs unū ē qui · fuit in igne et
flāma assyrius· quos omnes cbussit
igne; Lum aut id= anglm isrt dic· qa
unicuiq; genti a dō delegat ē angls·
et dicunt hebrei quod michahel ar
changelus fuerit cui comissa erat illa
gens israhelitica· sic in danihele legim;
Deuorabit spina ei· id= gta et diuitie
ei· et uepres etiā csumitur· id= iniqta
tes et peccata adphendent eū in una
die; Gloria salt ei et carmeli ei; Gtam
appellat multitudinē populoꝝ; Car
melus mons magn ē habens multitu
dinē lignoꝝ; Itē sens; Exercit tuus qui
tant ē sic arbores in siluis et in monte
carmeli peribit· et in corpore et in ani
ma; Erit terrore pfugus· Sennache
rib· cū surrexisset mane et audisset om
nē exercitū suū cbustū igni timore
ptrit fugit in ira suā· et cum adoraret
in ciuitate nineuę nesarac dm suum·
filii sui int fecer· eū; Et puer scribet

eos id est qui ante adduxerat tanta
multitudine sicut harena que est in lit
tore maris et sicut arbores que sunt in
maximo saltu a puero paruulo po
terunt numerari; Quod ita factum est; Non
remanserunt enim ex omni illa multitu
dine nisi decem uiri qui pariter cum illo
fuga elapsi sunt; Et erit in die illa;
Die accipe pro tempore; Non adiciet resi
duum israhel; Residuum israhel uocat illos qui
remanserunt ex illis duabus tribubus qui non sunt
capti a sennacherib; Omnes enim ciuita
tes munitas iude et beniamin acce
pit sennacherib et partem etiam inferi
orem de hierusalem tradente somna scri
ba pro timore; Quod autem dicit q fu ge
rit de domo iacob ad hoc respicit
quia cum ille omnes ciuitates iude depo
pularet omnes qui fuge presidium capere po
tuerunt in hierusalem ad ezechiam fugerunt; Et
quod dicit non adiciet inniti id est confide
re super eo qui percutit eos sic est intellegen
dum; Tempore illo quo faceae et rasin
uoluerunt uenire et debellare duas tribus
misit achaz rex duarum tribuum ad re
gem aegypti ut liberaret eum de manibus
duorum regum dicens Seruus tuus sum
tantummodo ueni et aufer iugum facee
et rasin de collo meo; Ipse autem non libe
rauit eos sed dominus propter seruum suum dauid;

Cum autem ille mortuus esset filiusque eius eze
chias regni gubernacula cepisset omnia
simulacra que erant in israhel confregit po
pulumque dei qui post eum ad ritum gentium uer
terat ipse ad dei cultum reuocauit; Nam
per omnes angulos platearum et super domos
et in nemoribus et lucis ipse presidus achaz
idola diuersorum generum constituerat
que filius eius ezechias omnia minuta
ut confregit et in puluerem redegit; hoc
audiens sennacherib spiritu malignita
tis succensus postquam habuit syros phi
listeos et decem tribus depredationis onere
captiuatas uenit ab egypto cum innu
merabili multitudine tendens iter
ad hierusalem directum; Iam enim altera ui
ce uastauerat ciuitates iude preter hie
rusalem; Propterea que dirigitur sermo
propheticus ad duas tribus que antea spem
posuerunt super egyptios et assyrios quos
saepe percutiebant ut ultra non nitantur
super eos sed in domino deo israhel spem ponant;
In ueritate non ficte non duplici corde sed
toto mentis affectu reliquie que reman
serunt et que dominus sabaoth liberauit conuer
tentur ad illum; Si enim fuerit populus tu
us israhel; hoc ad aduentum domini ponit;
Vox prophete; O domus israhel licet tanta mul
titudo sit in medio tui quasi harena ma
ris tamen ad comparationem illorum qui dormia

q̄ duritia cordis remanebit aduenien
te xpo i carne. q̄si reliq̄ę euerterent ex
ipsis ad eū. Quę fuer̄ istę reliq̄ę. apli et
alii q̄ ante ascensione dn̄i crediderunt ex
iudęis et illi de q̄b; legit̄ in actib; aptor̄
q̄ a p̄dicante petro crediderunt uno die
tria milia. et altero die quinq; milia;
Cōsūmatio id ē p̄fectio siue cōpletio adbre
uiata; Inundabit. id ē inundare faciet
iustitiā; de aduentu dn̄i canunt̄ ista;
Quomodo adbreuiata ē p̄fectio. q̄ om̄a
quę in lege et p̄phetis de dn̄o p̄dicta e
rant p longa ante tēpora. ipse in bre
ui tēpore adimpleuit. uidelicet i trib;
et semis annis. Et q̄m̄do fecit inundare id
ē habundare iustitiā. q̄ p̄dicatio
aptor̄ in om̄e tam exiuit et i fines or
bis trę. uba illor̄ puenerunt; Quę fuit
illa iusticia. q̄ humanū gen̄ q̄d diabo
lus p fallatiā possidebat. Ipse p passio
nis tropheū a mortis uinculo liberauit.
Cōsūmatione id ē p̄fectione siue cōpleti
one et adbreuiatione faciet dn̄s i me
dio trę. Sic iā diximus et iā q̄d breuiū
possum̄ dicere. adbreuiatione fec dn̄s
quando i trib; dieb; om̄a q̄ de sua pas
sione et resurrectione t liberatione hu
mani gen̄is p̄dicta erant cōpleuit; Ideo
aūt dic̄ i medio trę. q̄ hierl̄m ubi hic
dicit̄ ē trę. et iā adbreuiatione fecit

q̄ndo infinitā om̄e multitudinē assy
rior̄. una nocte p̄emit p̄ decē uiros.
Uox dn̄i p esaiā; Ppt hoc dic̄ dn̄s. uictiti
meat ezechias et populus ei a b assur.
hoc ē sennacherib et populo ei. q̄ ip
se in breui tēporis momto p̄cuciet
eos et dicet in uirga hoc ē in dep̄datio
ne ciuitatū eor̄. p̄cuciat eos tam̄ nul
latenus p̄ualebit om̄s penit̄ delere. q̄
ciuitatē hierl̄m liberabo de manu
ei ppt dauid seruū meū et ezechiā
famulū meū; Q̄d aūt dic̄ baculū suū
leuabit sup te in uia egypti. sic intel
legendū ē. Postquā sennacherib ha
buit decē trib; dep̄datas. reuersus ē
p ciuitates iuda et beniamin. que erant
in uia egypti. quas om̄s ipse subuer
tit. Uel etiā baculū suū. id ē gladium
suū leuabit sup eos. in uia egypti. q̄
postquā semel habuit om̄s ciuitates
duarū tribuū cōp̄hensas. et pars etiā
ciuitatis hierusalē tradita ē in manū
rapsacis principis illius a sōnā scriba.
sicuti iā superius diximus. et reuersus
eē in egyptū. Iterū cū rediret ad hi
erusalem capiendā. om̄s ciuitates il
lorū. que remanserant quę erant in
itinere ab egypto uenientib; hierl̄m
ipse subuertit; Adhuc paululū non
longo tēpore post quā hęc p̄dicta

completa sunt
sunt; Sed omia s(an)c(t)a aeternitati di co
parata · breuiata putabunt · Omia
eni que futura sunt in p(rae)sentia di
iã facta uident. Vox di ad senna
cherib et populu ei(us) · Et consumabit fu
ror m(eu)s sup scelus eoru; Sup quos ·
sup aegyptios et assyrios et sennache
rib; Et suscitabit sup eu id(est) sup sen
nacherib · flagellu · id(est) uindicta iux
ta plaga madian in petra oreb · Vox
pphete contra sennacherib, la su
perius diximus · qualit(er) madianite
sine effusione sanguinis filioru isrl
perempti sunt · ideo coparat occisio
ne madianite sine effusione sangu
inis filior(um) isrl perempti sunt · ideo co
parat occisione madianitaru int
fectioni assyrioru quia sic illi sine
cruore sanguinis iudaici populi
necati sunt · ita et isti; Et uirga suam
sup mare subleuabit · P(er) uirga intel
ligit fortitudine et e sensus · Ante
qua sup te ueniat · ibit contra tara
cham rege aethiopie · et transibit
mare rubru · et leuabit cande uirga
sup egyptu · et tunc reuertet cu multo
exercitu ueniens sup hierlm · Et erit
in die illa · die accipe p(ro) tempore; Vox di
ad tribu beniamin et iuda · In q(ua) die t
i(n) q(uo) tepore ablata e dominatio senna
cherib · de collo duaru tribuu q(ua)ndo
exercitus illius ab angelo dni interemptus e ·
Et co(n)putrescet id(est) deficiet iugu · hoc
(est) dominatio et seruitu de humero
tuo popls duaru tribuu a facie olei ·
id(est) a p(rae)sentia midię di · P(er) oleu midia
notat; Veniet in aiath; Vox pphete
et descriptio uiaru p(er) que loca uene
rit sennacherib ab egypto usq; in nob
ubi et popls ei perit · sic in subseque
ntib; uidebim(us); O popule m(eu)s ueniet
sennacherib ab egypto iaiath · et figi
get ibi tentoria · sed transibit in ma
gron · et comdabit in ciuitate magmas uasa sua
id(est) sagmas siue sarcinas · Transiet cur
sim · Sic loquit(ur) ppheta de futuro q(ua)si
de p(rae)terito · transiet cursi popli qui
sennacherib uener(unt) · Et q(uo)d transier(unt)
has ciuitates iudeor(um) quas enumera
uimus · t etia ciuitate magmas · ubi
ubi sarcinas suas comdauer(unt) cito tran
sier(unt) et p(er)uener(unt) in gabaa · Et ceperunt is
sent · dixer(unt) · Gabaa erit sedes nra;
Ibi eni habuit diuersoriu sic dic be
at hieronim · Et territa e urbs uicina
rama · Quida ita uolunt distinguere
ut ita iungant · transier(unt) sedes gabee
cito · Et sit sedes plurat numerus · Et pos
tea iungant nra rama obstupuit · S(ed) n(on)
ita dic beat hieronim · qa cu illi trans
eni

sissent uelociter ciuitatem magmas et
ibi commendassent sagmas suas et peruc
nissent ad gabaa; habuerunt ibi di
uersorium sicut iam diximus; Gabaath
autem saulis cum hoc audisset fugit;
Altera autem gabaath altera galaad.
Gabaa autem hebreum nomen est. et ideo
utrum dicam gabee erit sedes nostra
siue gabaa non discrepet quia alterius
linguę proprietatem tenet; Gabaath
autem saulis dicitur; quia saulis quondam
electi domini fuit sedes regia ibi; hinni
uoce tua id est eleua; Uox prophetę.
Gallim et laisa atque anatoth ciuita
tes israheliticarum erant per quas illi
transierunt. Migrauit id est de collo suo
ad alium; Medemena et gabim ciui
tates sunt iudę. Adhuc dies est ut in
nob ciuitate stetur id est habitetur a sen
nacherib; Nob ciuitas terrę repromissi
onis est de qua fuit gesbi qui fuit de trin
ginta principibus dauid sicut in libro
paralipenon legimus. Est autem illa ci
uitas nob non longe ab hierusalem; Itaque
re dicit adhuc dies est ut in nob stetur
ab illo; quia quando sennacherib illuc
peruenit parum erat adhuc diei. Agita
bit manum suam id est mouebit manum suam
minans multa mala per hierusalem; Propterea
autem sup montem sion collem hierusalem quia

sion mons est et hierusalem circa collem
id est circa uallem illius montis sita est;
Quando sennacherib exiuit de egy
pto propter tirhacam quantum potuit accelerauit
gressum tendens ad hierusalem sicut
iam dictum habemus; Cum autem uenisset i
nobe tetendit tentorium ibi uolens
diluculo occupare hierusalem. Et per tempus
quam illuc uenit non cessauit usque in me
dia nocte minari desolationem hie
rusalem dicens. Et numquid ista sola ciuitas
poterit liberari de manu mea. non
erit ita. sed sicut feci samarię et regi
eius sic faciam hierusalem et regi ipsius
ezechię. Sed postquam ierunt dor
mitum omnes percussi sunt ab angelo domini. Ec
ce dominator dominus confringet lagunculam
in terrore; Uox prophetę de passione domini;
Laguncula diminutiuum nomen est a la
goena; laguncula autem que lutea est
significat corpus dominicum quod est frac
tum tempore passionis. In terrore autem
dicit quia monumenta aperta sunt terręmotus
factus est magnus que in passione ei osten
sa sunt. Et excelsi succisi sunt id est iudei humi
liati sunt et a proprio solo succisi sunt et proiec
ti. Et subuertentur condensa id est densitates
saltuum ferro. Saltum appellat hierusalem
propter multitudinem populorum que succisa
sunt ferro romanorum libani cum excelsis

cadet · id est hierusalem cum sacerdotib;
et principib · suis: P libanum debem intel
legere templum t ciuitate · sic dicit ppheta:
Aperi libane portas tuas · et deuoret ignis
cedros tuas: Egredietur uirga de radice
iesse · Hoc pphete de natiuitate dni;
Pphete n seruant ordine historie: Su
perius eni dixit de passione dni · hic aut
uero loqt de natiuitate illius · Uirga
de radice iesse egressa e · qa uirgo ma
ria ex pgenie dauid orta · Flos de ra
dice ei ascendet · id est de semine iesse pa
tris dauid xps nat e · qe flos uirtutum
et corona anglorum · et sertum etia homi
num electorum: Et reqescet sup eu id est sup
xpm · sps dni · Quando reqeuit sup eu
iste sps septi formis sicuti hic describit ·
scdm diuinitate ante oma scta eq̃ua
lit cu patre possidet ipsum spm scm;
Scdm uero humanitate qndo operatio
ne eide sps sci in utero uirginis carne
nre fragilitatis assupsit · et qndo bapti
zat a iohanne · exiuit de iordane et re
qeuit sup eu in specie columbe · uox q;
patris audita e · Hec septe dona sps sci
in xpo reqescunt · qa in ipso habitat omis
plenitudo diuinitatis corporalit · Non sc
dm uisione iudicabit · id est n adtendet
psona hois · qa de eo scriptum e · qm n e p
sonarum acceptor ds · s in omi gente qui

met eu accept e illi · Arguet in eqtate p
mansuetis tre; Tunc increpauit dns re
phensores humilium · qndo discipuli il
lius sabbato ambulantes p sata · et uelle
bant spicas et fricabant manib; et
manducabant · Ha cum uidissent hoc
qda rephendere aptos: S; qd fec dns:
redarguit aptorum contra dictores et dix
illis: Ite et discite qd e · mi(se)ricordiam uolo
et n sacrificium · Et pcutiet tra uirga oris sui;
Terra posuit p habitatorib; tre · Uirga
p doctrina euangelica · Quomodo p
cussit eos uirga id est doctrina · cu p di
catione petri post ascensione illius
crediderunt uno die · v · milia · et altero
die iiii milia dicentes; Quid faciem
uiri frs? Simili p p dicatione aptorum
corda populorum pcussit · qndo relin
quentes pprias uoluntates baptiza
bant in nomine dni · Et spu labiorum
suorum interficiet impium · id est antichristum ·
sic dic egregius pdicator · Que dns ihs
interficiet spu oris sui; et dicet amicha
ele psternat · sic qda dicunt · dni nu
tu illud adimplebit: Et erit iusticia
cingulum lumborum ei; Q s uidit unqua cin
gulum de iusticia · aut cinctorium de fide
p iusticia et fide debem intellegere scos
q fide et iusticia operando bona dno
coherent sic uestimta · Sic ex psona

patris loquitur esaias alio in loco de filio·
Vivo ego quia his omnibus velut vestimento
vestieris· Habitabit lupus cum agno; hec
iuxta hystoriam carent sensu· Allegori
ce autem per lupum possumus intellegere ser
vum et infidelem hominem· Agni vero hu
mili et mansueto et fideli assimilatur·
Lupus ergo cum agno habitavit post ad
ventum domini· Paulus crudelis persecutor
cum anania mansueto vel cum petro· sic et
ceteri multi qui de duritia iret dulcitatis
ad fidem domini venerunt· Pardus significat
hominem multiplicibus criminibus et er
roribus maculatum honoribus tamen istius
seculi pollentem· Hedus comparatur humili pec
catori· Pardus ergo cum hedo habitabit id
est superbus peccator cum humili peccatore i
ntra sanctam ecclesiam manebit nec despiciet
illum· licet terrenis lucris polleat· quia vere
cundabitur de suis malis· Hedus autem non de
comparatur mansueto qui de sinistris
sit· sed quia mortificat semet ipsum domino·
Vitulum et ovem similiter humiles et in
nocentes qui se mortificant cum vitiis et
concupiscentiis· Per leonem autem aliquem prin
cipem istius seculi possumus intellegere qui
pariter cum innocentibus in ecclesia mo
ratur· Similiter per vitulum et ursum
intellegendum est· Leo quasi bos come
det paleas; per leonem rex sive aliquis

princeps intellegitur· per bovem
autem quilibet simplex· Leo ergo quasi
bos comedet paleas· simplicem videli
licet intellectum· quia principes huius
seculi litterali superficie et hystoria con
tenti sunt· sic et simplices quique· Et de
lectabitur infans· Infantem hic possumus
intellegere dominum ihesum christum propter innocen
tiam vel petrum· aut alios apostolos et clarissi
mos sanctos qui malicia parvuli fuerunt
sensu autem perfecti· quibus dedit dominus potes
tatem eicere demones de obsessis corpo
ribus· Aspis diabolum significat qui in ca
vernis et foraminibus id est in cordibus per
versorum hominum habitat; Ablactare
autem dicitur separatum id est a carnalibus de
sideriis retrac tum; Et qui fuerit ab
lactatus mittet manum suam in caverna
reguli· Regulus serpens est rex omnium
serpentium qui suo flatu vel visu non solum bes
tias sed etiam aves per aera volantes necat
et significat diabolum· Ablactatus dicitur a lacte
separatus· Sic ergo qui ab ubere [et qui ablactati] hi a carnali
desiderio abstracti sunt id est a lacte separa
ti qui iam solidum cybum percipiunt· id est iam
perfecti sunt in fide et operatione· Illi
delectantur mittere manum suam hoc est
predicationem operationis sue in forami
ne aspidis et in caverna reguli id est
in cordibus perfidorum· et extra

here inde serpentem qui uocit diabolus.
Non nocebunt ipsi serpentes in monte meo. id est in aecclesia mea. Vox dni. Et quare non nocebunt propheta manifestat. quia repleta est terra doctrina euuangelica. In fines enim orbis terrae sonus predicationis dni exiit.
Et quo est repleta? Sicut aque maris operientes fundum suum. Aliqui codices habent. operientis. sed falso scriptum est. Discrepat enim a sensu. Sicut aquae operientes profundum maris. sic omnis terra scientia dni plena est.
Et erit in die illa. adiciet dns secundo.
Vox prophetae de iudeis. qui in dnm crediderunt. Dies accipiendus hic est pro tempore.
In quo tempore erit istud? Quando fuerit sepulchrum dni gloriosum. hoc est post resurrectionem ascensionemque eius. Quare dicit secundo? Quia ipse ante passionem suam primum predicauit iudeis uerbum uitae dicens. Poenitentiam agite.
Post resurrectionem autem et ascensionem secundo adiecit manum. id est predicationem suam per apostolos. Residuum autem dicit. reliquias duarum tribuum qui remanserunt. quos illi populi qui enumerantur non interfecerunt. sed per omnes plagas mundi illos exules fecerunt. ut etiam secundo adiecit manum suam in die iudicii. quando predicante helia et enoch. omnis israhel qui inuentus fuerit saluabitur. Et leuabit signum uictoriae. hoc est signum crucis in nationes. per apostolorum predicationem. ut sciant omnes gentes. per quod sunt redempti deuicto diabolo. et congregabit profugos israhel id est illos qui de decem tribubus dispersi sunt per diuersa regna. et dispersos iuda colliget. hoc est ex tribu iuda et beniamin.
Hoc ad illud pertinet. quando apostoli die pentecostes linguis igneis inflammati coeperunt uariis loquelis loqui. Tradunt enim hystoriae. quod ex omnibus locis ubi iudei antea dispersi fuerant ad illam festiuitatem aliqui illorum redissent ad proprium solum. sicut et lucas in actibus apostolorum dicit. Erant autem in hierusalem uiri religiosi ex omni natione quae sub caelo est. Ex quibus crediderunt predicante petro una die iiii milia. Altera die v milia. et deinceps multa milia. Et auferetur scelus effraim. et hostes iudae peribunt.
Quando esaias hoc predicabat. contrarie inter se erant decem tribus et iuda ac beniamin. Temporibus autem apostolorum illi qui crediderunt tam ex iuda quam ex effraim. iam non pugnabant inter se sicuti prius. quia coniuncti erant in unitate fidei et dilectionis. Et uolabunt in humeris philisthim per mare. Qui erant isti qui uolabunt? Apostoli de quibus et alibi dictum est.

BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Qui sunt isti· qui ut nubes uolant· Volare
autem dicuntur ppter celerem cursum·
quia apli p mare magnum nauigio transie
runt ad insulas philistinorum Sicut bea
tus apls paulus· qui hrodum insulā et pā
philiam uerbum uitae docuit· Propter
ea autem dicuntur uolare super hume
ros philistinorum· quia sicut auis euolat
sup ramum subito· ita apli insperate adi
erunt illos· et simul predati sunt filios ori
entis sua pdicatione· Idumea et moab·
preceptum manus eorum· sub sequentur·
Idumei namq; et moabite pcepto euuan
gelico se subposuerunt credentes in xpm
filium di· et filii amon similiter oboedien
tes fuerunt doctrinae illorum· Et desola
bit dns linguam maris aegypti· Quem
admodum idumei et moabite et āmonite
oboedientes extiter pceptis euangelicis p pdi
cationem aplorū· sic ipse dns desolauit pse
met ipsū linguā maris aegypti· Mare ap
pellatur aegyptus ppt multitudinē po
puli· Et notandū qa mare n hab& linguā
sed metaphorice loqt Linguā ergo maris
idē populorū aegypti desolauit dns· quan
do illos qui ante soliti erant laudare et adora
re idola manufacta· mutauit pdicatione aplo
ut possent et scirent laudare creatorē
et liberatorem suum· Gens enī aegyptiq;
plus omib; gentib; dedita fuit idolatriae·

& uanissimę superstitioni doemonum·
intantum· ut accipitrem· et canem· et asinū
p dō colerent· Et tunc mutauit dns linguā
eius· quando destruxit simulacra quae
antea adorabat et laudabat· et coepit con
fiteri creatori suo iniquitatem suam· con
uersa ad poenitentiam· Et leuabit dns ma
num suam super flumen· hoc ē super
regnum aegypti· in fortitudine sps sui·
idē in fortitudine romanorum· Et pcutiet
eum in septem riuis· ita ut transeant per
eum calciati· Quando esaias hoc pdicabat
nondum erat nilus magnus fluuius diui
sus· Alexander uero macedo· diuisit illum
postea in septem riuos· Regnante autē cae
sare augusto· quando flos de radice iesse
exortus ē· et in orbe romano prima fac
ta ē descriptio· potentissimū regnū aegypti
q; qđ multis aetatib; solidū manserat a deo
patre destructum est· et diuisa est
omnis aegyptus in septem riuos· hoc
est in septem principes· quod antea
sub uno regimine constabat· Nilus etiā
fluuius aquarum multarum· qui ante
quā ab alexandro diuideretur intransme
abilis erat· dū romani ipsos riuos amplifi
cassent in tantū exsiccatus ē· decurrens p
humillimas ualles· ut siccis pedib; transire
tur· Ideo autē dicitur maxime in septem
riuis eē pcussum illud regnum· quia

septem principes, p uno habens· gta et po
tentia eius minorata ē· Nam alium regē
habebat libia· alium pentapolis· alium alex
andria· atq; alium thebaidis· Propterea
uero sub metaphora nilus diuisus est in
partes· et cesus in riuos· ut apti calciati·
hoc est sine impedimento· uerbum
aeuuangelii pdicantes possent discur
rere libere· et ad ultimos populos ae
gypti puenire; Et erit uia p aegyptum
residuo populo meo· qui relinquetur ab
assiriis· sicut fuit isrł in die qua as
cendit de terra aegypti· Ante natiuita
tem dni· non erat licitum· populum
aliquem degente ingentem transire·
Post passionem illius· licite abiit qui uolu
it de regione in regionē· Dicit uero dns
de apostolis et primitiua aeccła· et de iu
deis· qui in eū crediderunt a quibus disse
minatum est euuangeliū p iiii· clima
ta mundi· qđ sic isrł nullo resistente tran
siit mare rubrū· sic illi ñ solū p aegyptū·
uerū etiā p fines terrarū sine aliquo obsta
culo eēnt transituri· Et dices in illa die· Loqt
ppheta ad coetum credentium· ut ē fiteat
dno in illa die· hoc ē in illo tempore cum
diuisa fuerit aegyptus in vii· principes·
& mutata lingua eius ad laudandum dnm·
et sic cantauit canticum dno· quando e
gressus ex ergastulo aegyptiorum· tran
siuit mare dicens· Cantemus dno· gloriose
enim magnificatus ē· sic pangat iterum·
cū solutum fuerit imperium illorū· et dns
coeperit regnare sup illos· psallens cū lae
titia et exultatione cordis· Confitebor tibi
dne· hoc ē glorificabo te· et magnificabo
qm̄ irā merui· sed furor tuus in inimicum
uersus ē· et cōsolatus es me· idē suscepisti me
et redemisti de manu mortis et calamitatis·
Ecce ds saluator mš· Ihc ebraice· latine salua
tor interpretatur· Et quare saluator? Quia
ipse saluū faciet populū suū a peccatis eorū;
Ecce ds ihc mš iam uenit· iam me suo sangui
ne pcioso redemit· Iam gladiū uersatilem
qui erat ante paradysum extulit· confrin
gens portas et seras barathri· etiam aperuit
mihi ianuas caelestis regni· Ideoq; fiducia
liter agam in mandatis eius· et non timebo
quae non sunt timenda· Non ponā amplius
in dolis spē meam· sed in dno ihu meo qui
ē fortitudo mea et ptectio· contra omnia
aduersa· et qui factus ē in salutē refugii·
et in liberatione inimici· Haurietis aquas
in gaudio de fontibus saluatoris· Alloquit
ppheta credentes ex iudeis· et pdicat eis sa
lutifera; Quē superius appellauit emma
nuhel et spolia detrahente· ne uideret al
ter ēē· quem archangelus (gabrihel) nunciauit uir
gini dicens et uocabis nomen eius ihm
nunc saluatorem illum uocat· et de eius

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

fonte · hoc ē de doctrina aeuuangelica p̄di
cata aquas hauriendas · Non de aquis flumi
nis aegypti quae p̄cusse sunt / sed de fonte
ihu · hoc enim nomine hebreorum lingua
saluator exprimitur ; Istę sunt aque ·
quas ipse in se credentib · in euuangelio
p̄mittit dare dicens · Si quis sitit ueniat
ad me et bibat · et de uentre eis fluent aquę
uiuę · Et ipse euuangelista exponit unde
dixerit · Hoc autē inquiens dixit de sp̄u
quē daturus erat credentibus · Fontes
ihu · doctrina euuangelica · et myste
ria tam ueteris testamenti quam no
ui · quae si bene intellexerimus et opere
adimpleuerimus · aquas hoc ē dona sp̄s
sci ex eis hauriemus · Et dicetis in illa die ·
hoc ē in illo tempore · cum ex fontibus
saluatoris dona et gratiam sp̄s sci accepe
rimus ; Confitemini dn̄o om̄s credentes
in eum · et inuocate nomen eius · ut quia
ihc uocatur · saluet et p̄tegat uos ; Notas
facite in populis adinuentiones eius · hoc
ē doctrinam aeuuangelicam · et p̄cepta
quae docuit · et mementote q̄m solus ex
celsus ē cui cantandum sit ; Magnifice
fecit dn̄s · quia sua morte simpla · duplam
n̄ram destruxit · resurgens a mortuis · et
ascendens ad superos · et quando carnē
n̄rae fragilitatis · quam assumpsit de ute
ro uirginis · transuexit ad cęlos · Annuntia

ate hoc in uniuersa terra · Quod ipse qui
nos creauit · ipse nos reparauit · et de
uicto mortis auctore · aditum regni cae
lestis credentibus aperuit · Alloquitur
p̄pheta ap̄los · et reliquos credentes · tā
ex iudeis quam ex gentib · ut soli confite
antur dn̄o · et derelictis idolis · inuocent
nomen eius · et cuncta eius opera p̄dicent
infidelib · et incredulis · quatinus et ipsi
conuertantur ad fidē xp̄i · et in omni
orbe mirabilia et magnalia p̄dicent ·
et qualiter sua miseratione redemit ·
cū p̄diti essemus · Exulta et lauda habi
tatio syon · quia magnus in medio tui
scs isrl · Hortat̄ p̄pheta aeccl̄am primi
tiuā et dicit · O syon habitatio dī · exulta
et lauda dm̄ tuū · q̄m qui tuus solum
modo ante uidebatur eē ds̄ · et claude
batur modicis angulis iudeae terrae ·
nunc p̄ uniuersū orbem scientia illius
p̄dicat̄ et regnat in gentib · et ipsū ado
rant nationes populorū · Uerūtamen
sc̄do · hoc ē ante diē iudicii · adiciat ma
nū suam · et congregabit p̄fugos isrl ·
et electos iuda colliget · quia cū plenitudo
gentiū intrauerit · tunc om̄s isrl saluus
fiet · & hauriet aquas de fonte saluato
ris · Potest etiam hoc referri ad ae
cclām de gentibus Syon quae inter
pretatur speculum siue speculatio ·

sanctam aecclesiam significat; Et merito · Predi
catores enim sancti et fideles · intra sanctam ae
cclesiam degentes · qui in terrenis nil ambi
unt · sed toto desiderio mentis caelestia
appetunt · speculantes actus et opera
sua · ne forte a diabolo subito seducantur ·
proculdubio a contemplatione dei · in die iu
dicii non erunt inmunes · sed uidebunt
eum sicuti est · Onus babylonis · quod uidit
esaias filius amos · In libris propheticis ·
ubicumque legimus onera ea quae secuntur
plena sunt suppliciorum et miseriarum ·
ac pondere tribulationis; Et quod dicitur
onus babylonis · tale est; Ac si diceret · Pon
dus miseriarum babylonis est hoc quod
hic predicetur · Babylon ciuitas fuit chal
deorum metropolis · et potentissima tan
taeque magnitudinis · sic herodotus nar
rat · et multi alii hystoriographi greco
rum · ut ab angulo ad angulum extende
retur per quadrum sedecim milia passuum id est
simul sexaginta quattuor · qui faciunt
leugas quadraginta duas · et duas partes
unius · et est aedificata a regina quae dic
ta est semiramis · In cuius medio est arx ·
siue capitolium · turris quam aedificaue
runt filii adam post diluuium · ante quam
diuiderentur per uniuersum orbem ·
Quae turris dicitur tenere in altitudine
tria milia passuum · hoc est leugas duas ·

paulatim de lato in angustias coartata · ut
pondus imminens · facilius a lateribus susten
tetur · Et quia confusum est labium uniuer
sae terrae · uocatur hebraice babel · grece
babylon · Cuius rex potentissimus nabu
chodonosor · inter ceteras nationes etiam
iudaeam deuastauit · Idcirco spiritus sanctus in conso
lationem israhelitici populi · destructio
nem eius quae facta est a medis et persis · cum
ducibus dario et cyro · longe ante iam per
esaiam predicit · Vidit autem esaias ista · non
oculis corporis · sed oculis mentis · spiritu
sancto reuelante · Super montem caligosum le
uate signum · exaltate uocem · Montem
dicit babylonem · non quod in monte sit posita ·
sed propter superbiae tumorem · Caligosum
autem propter tristitiam et fletum captiuorum ·
et illorum afflictionem quos redegerant ibidem
habitantes · in seruos et ancillas · uel propter max
imum incendium quod permonstrauit quando
incensa est a medis et persis · Alloquitur ergo pro
pheta angelicas potestates · ut con prophetas
suos · ut predicent desolationem babylonis
inquiens Super montem caligosum leuate sig
num uictoriae ·; O angelicae potes
tates ut con prophete mei exaltate uocem
idem predicate a medis et persis destructionem
et captiuitatem babylonis · Leuate ma
num quasi ad uictoriam · et ingrediantur
duces portas babylonis medorum et persarum ·

darius et cyrus; Ego mandaui scificatis
meis et uocaui fortes meos in ira mea ex
ultantes ingl'a mea. Scificatos suos et for
tes appellat medos et persas non quod
sci essent sed quia di pcepto parentes
eius uoluntatem compleuerunt com
paratione illorum sci erant. Ego inquit
mandaui scificatos meos medos et psas
uenire contra babylonem et uocaui
fortes meos supra memoratos in ira si
ue in uindicta mea. Tunc mandauit
eis et uocauit ut uenirent quando in
spirauit eis in corde. In hoc uero qd sub
iungitur: exultantes ingl'a mea osten
dit eos non ppria uirtute hoc fecisse,
Sed di auxilio et fortitudine freti tam
sublime regnu euertere potuerunt.
Vox multitudinis in montibus quasi po
pulorum frequentiu. Impetu persar&
et medorum describit qui cu multis
auxiliis populoru ad subuertenda baby
lone uenerunt. Vox multitudinis po
pulorum in montib; babylonis quasi
populoru frequentiu id multorum.
Vox sonitus regu sub darii et cyri et ali
oru qui cu ipsis erant gentiu congregata
ru que a dario et cyro cgregate sunt ad
uersus babylone. Dns et uasa furoris eis
ut disperdat omnem terram. Dns sub
uenit et uasa furoris eius. dario uidelic&
et cyrus ministri uindictae illius ut dis
pdat omne terram babylonis. Vlulate
quia ppe e dies dni quasi uastitas a dno
adueniet. Hic apostropha ad chaldeos
ut uentura mala multum deplorent.
Vlulate inquit quia ppe e dies dni hoc
e dies uindictae illius et destructionis
babylonis. Quasi uastitas a dno ueniet
id e in solitudine redigetur. Propt hoc
sub quia dns ueniet cum medis et psis.
omis manus fortiu chaldeoru dissoluent
a pauore et omne cor hominis tabes
c&/siue deficiet, et conteretur. Tortiones
sub uentris et dolores membrorum
tenebunt chaldeos quasi parturiens
dolebunt. Vnusquisq ad pximum suu
stupebit id mirabuntur ppt sua mise
ria et calamitate et in amentia uerten
tur ita ut nullus alium ualeat csolari
sup miseria illius. Facies combuste siue
marcidus uultus eoru p nimio dolore
ut quia multi incendio combusti sunt,
Sequitur. Ecce dies dni ueniet crudelis
et indignationis suae uindictae plenus
et irae furorisq; ad ponenda terram sub
babylonis in solitudine et peccatores
eius conterendos de ea. Die dni crudele
in hoc loco debemus intellegere diem
captiuitatis ut &ia die iudicii generalis
nqd crudelis sit merito sui q crudeles cruciat.

ut in quo crudeles cruciantur· sed qd̄ cru
delis ēe uideatur afflictione͞ patientib;
Quoniã stellę caeli et splendor earũ non
expandent lumen suũ· Obtenebratus
ē sol in ortu suo· et luna ñ splendebit
in lumine suo· Afflictis et in tribulatio
ne positis· cuncta obtenebrari uident͞· Vel p so
le rege͞ baldasar͞ p luna reginã· p stellas
principes possumus intellegere· qui
omnes in morte obumbrati sunt· adue
nientib; medis et psis· Possum᷒ et hoc refer
re ad die͞ extremi examinis· quando om̃a
luminaria obtenebrari uident͞ cparatio
ne maioris luminis xp̄i· Et uisitabo sup
mala orbis· et c̄tra impios iniq̄tate͞ eoꝝ· ꝓp̄t
magnitudine͞ regni· et ingente͞ populi
multitudine͞· babylon orbis appellat͞· et
minatur· qd̄ uisitanda sit ñ in bonũ· sed
in malum sui· ut ubi prius fuerat innu
merabilis t̄ba populoꝝ· ibi sit uastitas·
et desolatio hominum· Preciosior erit
uir auro· et homo mundo obrizo· Quic
qd raro inuenitur· p̄ciosum ē· Vnde hic
dicitur· quia post destructione͞ babylo
nis· et interfectione͞ populi eius· p̄ciosior
erit uir auro· id ̄ rarior inueniet͞ uir baby
lonius· quã aurũ· et homo babylonius
similis raro inuenietur obrizo· hoc ē
rubro auro· Tale quid legitur in libro
regum· Sermo inquit dn̄i erat p̄cios̄.

id ̄ raro inueniebatur· Similiter potest re
ferri ad die͞ iudicii· quando uisitabit dn̄s
sup mala totius mundi· et faciet quiescere
supbiã doemonũ· et infideliũ hominũ· et
pauci inuenient͞ electi· ꝓp̄t psecutione͞
anticristi· Sup hoc id ̄ sup interitũ baby
lonis· caelum turbabo· et mouebit͞ terra
de loco suo· ꝓp̄t indignatione͞ dn̄i exerci
tuum· et ꝓp̄t die͞ irae furoris eius· Sic̄ su
pra dixim᷒ de stellarum obumbratione·
qd̄ afflictis om̃a uidentur obtenebrari·
ita potest et istud intellegi· ut tantus ter
ror inuaserit eos· aduenientib; medis et
psis· ut ñ solum homines· sed etiã elemen
ta uiderentur contra eos insurgere· Pote͞
et ita intellegi· ut iminente scelere babylo
nis· caelũ tonitruo p motũ· terraq; ccussa
sit funditus· Pote͞ referri ñ incongrue ad
die͞ iudicii· Et erit quasi dammula fugi
ens· et quasi ouis· et ñ erit qui cgreget·
Aduenientib; medis et psis· fugient om̃s bel
latores babylonis· a facie eorũ· sic dãmu
la fugit a rugitu leonis· cui ñ audet neq;
ualet resistere· et sic ouis ab ululatu lupoꝝ
fugit· non habens defensore͞ neq; con
gregantem· Vnusquisq; ad populũ
suum conuertentur· et singuli ad terrã
suam fugient· Vniuersi auxiliarii ba
bylonis· qui de diuersis partibus uene
rant· quibus prius defendebatur· post

quam capta fuerit · reuertentur ad ppria
qui potuerint euadere gladium hostium
uel uniuersi populi qui tenebant in baby
lone captiui et serui · interfectis dominis
a quib· prius dominabant· ad ppria re
uertentur. Omnis qui inuentus fuerit in
ea occidetur · et omnis qui superuenerit
sub ferre auxilium chaldeis · cadet in
gladio hostium · qui non fugerit et resiste
re uoluerit · mucrone punietur. Qui uero
ad hoc uenerit ut resistere uelit · similiter
gladio ferietur. Infantes eorum idē ba
byloniorum allident · siue percutient in
oculis eorum · De hoc psalmysta · longe
ante pdixit · Beatus qui tenebit et allidet
paruulos tuos ad petram · Diripientur do
mus idē familię et diuitię eorum · et uxo
res eorum uiolabunt ab hostib· in oculis
eorum · Inmanissima uictorum seuitia ·
ut nec innoxiae parcat aetati · ut cunc
tę domorum diripiantur opes · et in con
spectu maritali · uxorum uioletur pudi
citia · Ego ecce suscitabo sup eos medos q
argentum non querant · nec aurū uelint
sed sagittis paruulos interficiant · et lac
tentibus uteri non misereantur · et sup
filios non parcet oculus eorum · Hic osten
dit · de quibus gentibus superius dixe
rit · et quia non pprius uiribus · sed dī
auxilio. tam sublimis regni potentiā

subuerterunt · a quo suscitati sunt contra
chaldeos · siquidem subiecti erant chal
deis · Ideoq· nullo modo talia agerent ·
nisi dō uolente · Pariterq· describit tan
tam esse seuitiam medorum psarumq·
ut ardore sanguinis effundendi · aurū
& argentum p nihilo deputent · et sagittis
suis lactentes infantulos transuerberent ·
Erit babylon illa gloriosa in regnis · in
clita in supbia chaldeorum · id inqua
gloriabant et supbiebant chaldei · Quid
ergo erit babylon · Destructa et subuer
sa in desolationē · sicut subuertit dīs so
domam et gomorram · Non habitabit
usq· in finem · et non fundabit a gene
ratione et generatione · idē numquam
deinceps in aeternū fundabitur. In ue
ritate tenendū ē non eē illam reaedifi
catam postmodum · sed ut quidam dicunt ·
lacus sunt ibi in medio eius pleni serpen
tibus · et arbusta atq· uirgulta · in quibus
morantur diuerse bestię et aues · Estq·
ibi uenatio regia · Sed quia sunt ibi por
tenta doemonum · sicut in sequentibus
dicetur. inhabitabilis redditur. sed pro
babylone duę ciuitates potentissimę ae
dificatę sunt seleucia et tesiphonte quę
adhuc manere dicuntur · Nec ponet ibi
tentoria arabs · idē sarracenus · nec pasto
res fessi labore post uestigia gregum

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

requiescent ibi· sed requiescent ibi bestię
et replebuntur domus eorum draconibus·
id est domus babyloniorum· Et habitabunt
ibi struthiones et pilosi saltabunt ibi· et
respondebunt ibi ululę· subauditur in
uicem in aedibus eius· et sirenę in delu
bris eius· Propter multitudinem bestiarum et
serpentium ac doemonum· non au
det quisquam pastor· id est deserti ap
petitor ibidem habitare. Strutio au
tem auis est mirae magnitudinis· soli
tudinem querens· quae hanc habet con
suetudinem· ut oua sua obliuiscatur in
deserto· Et per strutionem quae solitudi
nem requirit· debemus intellegere om
nia genera auium solitudinem delectan
tium· quae ibidem habitant. Pilosi· ho
mines sunt siluestres· hispidi· uel simii·
qui et incubones ut satyri a quibusdam
uocantur uel genera doemonum· Ulu
lę sunt bubones· tantae magnitudinis
ut corui· sed uariis maculis respersi· quę
solent rostrum defigere in paludem
et enormiter ululare· Syrenę sunt
dracones christati et alati· uel ut fa
bulę poetarum dicunt· pisces sunt
marini· similitudinem mulierum ha
bentes· uel per syrenas possumus intelli
gere portenta doemonum· Aedes
sunt domus magnę· Delubra autem

erant templa deorum· quae dicebant
a deluendo· ut quod ibi sperarent se
dilui id est mundari a peccatis· per
multitudinem sacrificiorum· ut quia
erant iuxta fontes· in quibus delueban
tur hostię· Ideoque dicit in delubris uolup
tatis· quia ante aras deorum suorum lux
uriabantur· et omnem uoluptatem
carnis implebant· Sed ubi iram illi
omnipotentis dei contra se maxime
concitauerunt· ibi minatur modo pro
pheta habitare diuersa genera serpen
tium· et portenta doemonum· Sequi
tur· Prope est ut ueniat tempus eius·
et dies eius non elongabuntur· Omne
tempus quamlibet longum sit aeterni
tati dei comparatum· breuissimum est.
Minatur ergo propheta imminere destruc
tionem babylonis· et dicit· Prope est
ut ueniat dies euersionis babylonis·
et captiuitatis· et dies tribulationis
eius non elongabuntur· Miserebitur
enim dominus iacob· et eliget adhuc de israhel·
et requiescere eos faciet super hu
mum suam· Hoc ad tempus cyri
pertinet· cuius primo anno soluta est
captiuitas· quando misertus est eorum
dominus· et reducens eos de captiuitate
a elegit ex israhel illos· qui redie
runt cum zorobabel aliisque ducibus.

Allegorice autem possumus referre
hoc ad tempus incarnationis filii di quan
do ipse misertus e iacob · id illorum qui sub
plantatores uitiorum fuerant · dimitten
do eis peccata · et quando aelegit ex isra
hel aptos atque credentes quos requiesce
re fecit super humum suam hoc e in
aecclesia · Adiungentur aduenae ad eos
sub qui de captiuitate reuertentur: et
adherebunt domui iacob · et tenebunt
eos populi . sub non in seruitio · sed in
affectu dilectionis · et maximi honoris ·
et adducent eos id e aduenas ad locum su
um in israhel · Datur intellegi multos
gentilium · iudaeos de captiuitate re
uertentes secutos esse et in eorum ritum
transisse · Et possidebit eos domus isrl
sup terram dni in seruos et ancillas · et
erunt capientes eos qui se coeperant ·
et subicient exactores suos · Sed si ppria
uoluntate uenerunt · sic supradictum
e · quomodo possederunt illos in seruos
et ancillas · Dupliciter pote solui · Vel qa
ipsi ppria uoluntate supposuerunt se
dicioni et dominio illorum · ut qa tantae dig
nitatis fuer pqua de captiuitate redier ·
ut de diuersis gentib multos seruos et ancillas c
mererent · Quod uero sequitur · et erunt capientes
eos qui se coeperant · et subicient sibi ex
actores suos siue tributarios · ad tempus

assuuerii et holofernis e referendum · Et
erit in die illa · cum requiem tibi dederit
dns a labore tuo · et a concussione tua id e
a uiolentia qua ductus es in captiuitatem
et a seruitute dura qua ante seruisti sub
chaldeis · id e cum soluta fuerit ex toto cap
tiuitas · sumes parabolam siue puerbium ·
contra regem babylonis nabuchodonosor
et dices Sermo dirigitur ad populum isra
heliticum · et indicatur ei qd dicere debe
at contra regem babylonis · admirando
qm dominus uictorque terrarum · et tribu
tis cuncta depopulans contritus sit · et
ad nihilum redactus · Et sciendum quia
ista quae secuntur · tam ad nabuchodonosor
quam ad diabolum ex psona electorum in die
iudicii referri possunt · Quomodo cessauit
exactor sub tributo ut poenarum nabucho
donosor ut diabolus · quieuit tributum subaud.
qd ante soluebatur. Exactor e · qui exigit
a populis tributum · Et diabolus exactor
est · quia cogit nos seruire · et exigit serui
tium peccatorum · Quia ergo non potentia
hominis sed dni · quieuerit tributum int
fecto exactore · manifestat sequentibus
uerbis ppheta ex persona populi
israhelitici · uel aelectorum — loquens;
Contriuit dns baculum impiorum —
et uirgam dominantium · caedentem
populos plaga insanabili · id e mor

te inreuocabili· subicientem in furore gen
tes· persequentem crudeliter· sub omnes populos;
Nabuchodonosor ut diabolum appellat
baculum impiorum· et uirgam poten
tium quia sicut per illum flagellabant im
pii a deo· ita per diabolum flagellantur illi·
qui in poenis inferni sunt· ut dum co
git eos in hoc saeculo peccare· flagellat illos
suis suggestionibus et delectationibus
prauis· Conquieuit a labore omnis ter
ra· et siluit a fletu et clamoribus· Post
quam ille contritus est· gauisa est de
morte eius et exultauit· Ad ruinam qui
dem eius consiluit omnis terra idest
uocem tantum laetitiae deprompsit· A
bietes quoque laetatae sunt super te et cae
dri libani· Per abietes et caedros liba
ni possumus intelligere principes di
uersarum gentium· qui a nabuchodono
sor· uel quod melius est filios principum
quorum patres succisi sunt a nabucho
donosor· qui de morte eius ualde laeta
ti sunt dicentes· Ex quo dormisti· id est ex
quo mortuus es· non ascendit qui succi
dat· id est qui interficiat nos· sicut occidis
ti patres nostros· Infernus subter con
turbatus est in occursum aduentus tui·
suscitauit tibi gigantes· Hinc discimus
infernum sub terra esse· Infernum
autem hic debemus intelligere habitatores
inferni· Vel infernum dicit angelum· qui prae
positus est poenis inferni· Gigantes appel
lat terrenos et fortes principes· Haec au
tem ita dicuntur· non quod facta sint· sed quod fie
ri potuerint· Omnes principes terrae surrex
erunt de soliis suis· Omnes principes natio
num· uniuersi respondebunt et dicent
tibi· Animae principum quos ipse inter
fecerat· insultantes ei occurrerunt· ut
quem prius honorabant pro potentia sua
postea mirarentur in poenis· Solatium
enim malorum est· cum inimicos suos ui
dent eadem sustinere· Et tu uulneratus es sicut
et nos· nostri similis effectus es· Ac si dice
rent aliis uerbis· Putabamus te solum po
tentiae dei posse resistere· sed ut rebus os
tenditur· et tu uulneratus es sicut et nos·
nostri similis effectus es· idest mortalis et in
infernum proiectus· Quapropter minus do
lemus nos fuisse succisos· cum et tu eadem
securi corrueris· Detracta est ad inferos su
perbia tua· concidit cadauer tuum· sub in morte;
Subter te sternentur tineae· sub quibus prius sup
pectora aliorum regum recubebas· Et operimen
tum tuum erunt uermes· quae prius operiebaris palliis·
auro gemmisque redimitis· Per tineam et uermes·
magnitudo tribulationum infernalium
exprimitur· uel materia suppliciorum
quae ex propriis nascitur corporibus
Sicut uermes nascuntur ex cadauere·

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

quam diu aliquis humor in eo ē. Quo
modo cecidisti de caelo lucifer. qui mane orieba
ris corruisti in terram. qui uulnerabas
gentes. Quantum ad litteram pertinet.
luciferum in hoc loco appellat nabucho
donosor. qui cecidit de solio potentiae
ꝓpter superbiam; Sicut enim lucifer
tenebras discutiens. in suo ortu clarus in
cedit et rutilus. sic et tuus ꝓgressus in
publicum. ad superiora similiter uide
batur. Qui dicebas in corde tuo. in cae
lum conscendā. sup astra dī exaltabo so
liū meum. sedebo in monte testamen
ti. in laterib; aquilonis. Ascendam su
per altitudinem nubiū. similis ero
altissimo. Sic loquebat nabuchodo
nosor in corde suo. eleuat superbia putans
se suis uirib; tantā potentiā adquisisse; Cū
omnis terra m̄ subiecta sit. qd m̄ aliud restat.
nisi ut i caelū ascendā & sim similis altissimo
ut caelū et astra uocat iudaeos. dī caeli cogni
tione fulgentes. Monte testamti. monte
sion appellat. q i latere aqlonari habeb templū
i quo testamtū erat dī qd datū ē p moysen;
Altitudinem nubiū uocat patriarchas et
ꝓphetas. de quib; dic alibi idem ꝓphe
ta esaias ex psona dī. Mandabo inquit
nubib; ne pluant sup eos imbrem. Sic de
niq; dicebat nabuchodonosor i corde suo
& i sup uerbis antequā caperet iudaeos;

Quid mihi aliud restat. nisi ut ascendā sup iu
daeos. dī caeli cognitione habentes. Ubi sunt
ꝓphetę uentura pdicentes. et templū mag
nificū. Possumus et ista referre allegorice
ad diabolū. qui mane id in exordio mundi
ortus ut eleuatus ē int caeteros angelos.
sed cecidit de caelo. iuxta qd dns dicit. Ui
debā satanan sic fulgur cadentē de caelo.
qui ante quā corruerat dicebat talia cogitando
ut postquā corruit. Si ante quā corrueret
ista dicebat. cū esset in firmamto. cupiebat
in caelū ascendere. ubi soliū dni ē. Si post
quā corruit. uerba arrogantiae sunt sicut
et illa. Et gloriat ascendere se sup angelos in
caelū. et sup nubē. ut sup corda electorum.
et sedere in monte testamti. id in ecclā. et
in laterib; aqlonis. id in frigidis mentibus
ubi ipse habitat. Uerūtamē ad infernū de
traheris. in pfundū lacus. Nabuchodono
sor ut diabolus. qui p supbiam dixerat.
in caelū conscendam. ero similis altissimo. n
solū ad infernū corruit de solio glae s; ad ulti
mas partes inferni lapsus ē. Quanto enim
altior gradus tanto pfundior casus. Qui te
uiderint sub inultimis partib; inferni positū.
ad te inclinabunt teq; pspicient. sub dicen
tes. Numqd iste ē uir nabuchodonosor.
qui conturbauit terram qui concus
sit regna. qui posuit orbem desertum
et urbes eius destruxit. Haec uax

insultantium est regum et principum atque inuitantium quomodo uastator omnium ut ipse uastatus sit. Qualia enim fecit talia recoepit. et adhuc ampliora

Quod que sequitur. Vinctis eius id est uinctis orbis non aperuit carcerem. magnitudo crudelitatis et impietatis eius exprimit qui captiuos non solum grauabat catenis. sed etiam tenebris includebat. et non solum aliis non aperuit carcerem sed neque filio suo euilmeradac. Omnes reges gentium uniuersi dormierunt in gloria uir in domo sua id est in sepulchro suo. tu autem proiectus es de sepulchro tuo quasi stirps inutilis pollutus et obuolutus cum his qui interfecti sunt gladio. sub tuo. et descenderunt ad fundamenta lacus. quasi cadauer putridum non habens consortium. neque cum eis in sepultura. Sensus huiuscemodi est. Sepultis omnibus. qui a te interfecti sunt materiali gladio. ut captiuitate. tu solus insepultus iacebis.

Aliter. Et si omnes animę quę apud inferos sunt. aliquam requiem quandoque acceperint. tu solus in extremis [tenebris] religatus eris. Omnium enim operieris sanguine; et uniuersorum te cruor premet. uelut inuolutum sanie mortuorum.

In hoc uero quod dicitur proiectus es de sepulchro tuo quasi stirps inutilis; uidetur uera esse proxima fabula iudaeorum. Nam dicunt quod postquam nabuchodonosor in suum est statum regressus. euilmeradac filium suum qui septem annis illis regnauit pro eo quibus inter bestias commoratus est. retrusit in carcere ubi fuit diebus [uitae] patris sui. cum ioachim rege iuda captiuo. Patre mortuo. cum non esset ausus suscipere regnum. timens patrem suum resurgere et dicens. Pater meus deus est. quando uult moritur. quando uult resurgit. Iniit consilium cum ioachim et coadunatis trecentis auibus. de diuersis prouinciis. patris corpus effodit unco et funibus minutatimque discerpens illis ligauit dicens. Cum hae simul aues quandoque conuenerint. resuscitabitur pater meus. Quod dicit quasi stirps inutilis. stirps proprie est quod in radicibus arborum nascitur iuxta stipitem. ideoque dicitur inutilis. quia uirtutem aufert arbori poma ferenti. Tu enim terram perdidisti. tu populum occidisti. illos quos tibi deus in correctione dederat. tu perdidisti interficiendo eos.

Aliter. Propter superbiam tuam destructum est regnum chaldeorum. quod adhuc mansisset. si humiliter egisses. Vel ita. Tam crudelis fuisti ut non solum externos sed etiam tibi subiectos populos et similes inique affligeres et opprimeres. Non uocabitur in aeternum semen pessimorum. id est semen nabuchodonosor filiique eius. Hic omnes concordare uidentur historiae. quod occiso baldasar nullus pe

de semine nabuchodonosor regnauit. s.
ppt̄ sup̄bia̅ impietate̅q; patris. om̄s so
boles deleta ē. Preparate filios eius occi
sioni. iniquitate patru̅ eo͡x. id ē ppt̄ ini
quitate̅ patru̅. Non ē surgent sub filiue
in regnum. nec hereditabunt t̄ram. id
regnu̅ paternum. neq; implebunt fa
ciem orbis ciuitatum. Et ē surga̅ sup eos.
id sup filios nabuchodonosor p dariu̅
et cyru̅. et p da̅ babylonis nom̄. sub. ut
non amplius uocetur domina regno͡x.
et reliquias et germ̄. siue filios eius et p
genie̅ sub p da̅. ait d̄ns. Et pona̅ ea̅ in
possessione̅ herici. in paludes aqua͡x
Hericium debemus intellegere om̄s bes
tias. et uolucres et serpentes. q̄ ibide̅ sunt.
Deniq; sic ip̄letu̅ cernit̄ hodie. sic a pph̄a
p dictu̅ ē. q̄a n̄ ē in ea. nisi uenatio regia.
exceptis muris cocilibus. q̄ ppt̄ bestias
ibide̅ includendas. p annos plurimos
restaurantur. Et scopabo ea̅ i scopa terens.
dic̄ d̄s exercituu̅. siue milicia͡x. Sic̄ tracta
scopa. nil sordidu̅ remane͡t inquit. nullus ho
minu̅ relinquet̄. Et ca iurauit d̄ns exercituu̅
dic̄. Si n̄ ut putaui. siue cogitaui. ita erit.
et q̄modo mente tractaui. sic eueniet. ut con
tera̅ assiriu̅ i t̄ra mea. et i montib. meis cculca̅
eu̅. Haec tn̄ de babylone et regib. eius atq;
populis. nunc reuertit̄ ad sennacherib. et
ad ea q̄ tunc temporis imminebant sup

assyrios. qui samariam iudea̅q; uastauer̄
excepto hierusale̅. Et q̄a i sup̄bia̅ contra
d̄nm sunt eleuati. una nocte centu̅ octo
ginta .v. milia. de exercitu illo͡x. ab ange
lo d̄ni sunt interfecta. Int̄ra iuda et in mon
tib. ei. sic d̄ns p dixerat. Q̄d uero dicit.
exercituum
iurauit d̄ns dicens. Si n̄ ut mente tracta
ui sic ueniet. Sermo enim om̄ipotentis
d̄i ppt̄ i mobile̅ firmitate̅ p iuram̄to acci
pi debet. q̄a n̄ potest mentiri qui est ueri
tas. neq; eni̅ habet se maiore̅ p que̅ iure̅t.
Et auferet̄ iugu̅ siue potentia assyrio͡x. ab eis.
id ab hierosolimitis q̄ obsidebant̄. et onus
illi. id pondus afflictionis ab humero eo͡x
tollet̄. Hoc ē c̄siliu̅ q̄d cogitaui sup omnem
t̄ra̅ et haec ē manus siue potentia extenta
sup uniuersas gentes. Vox d̄i omnipotentis c̄
tra t̄ra̅ assyrioru̅ specialit̄ ut generalit̄ con
tra om̄e orbe̅. q̄ subiectus ē potestati sen
nacherib. ut diabolu. et eoru̅ uoluntati ob
temperat. De quo c̄silio dicit̄ De hoc q̄d su
perius dixit. Si n̄ ut putaui ita erit. ut c̄tera̅
assyriu̅ in t̄ra mea. D̄ns d̄s exercituu̅ decreuit.
id statuit. et quis poterit infirmare. sub de
cretu̅ illi. ut n̄ c̄terat assyriu̅. Et manus eius
extenta. id ad p cutiendu̅ potentia eius por
recta. Et quis auertet ea̅. Nullus auertet
illa̅ a p cutiendo. Extensio eteni̅ manus habi
tu̅ p cutientis ostendit. In anno q̄ mortuus ē
rex achab. factu̅ ē onus istud. A principio.

libri usque ad hunc locum· sub temporibus trium regum· oziae· ioathan· achaz· ea quae in medio continentur· a propheta nunciata sunt· Hinc uero usque ad finem libri sub ezechia praedicta ex parte conpleta sunt. Ne laeteris philistea omnis tu· quoniam comminuta est uirga percussoris tui· Naturale est ut beati hieronimi dicit· ut mortuo rege· inimici aliarum gentium laetentur et rebus nouis bella ciuilia et seditiones expectantes· Mortuo siquidem achaz impiissimo rege· iam longeuo· qui philisteos siue palestinos fortiter afflixerat· laetati sunt illi super morte eius insultantes israhelitis· quod maturo rege perdito· ezechiae iuueni filio ipsius subiacerent· sub cuius potestate putabant se posse inuadere fines israhelitarum; De radice enim colubri· egredietur regulus· et semen eius id est reguli· absorbens uolucrem; Virgam siue baculum percussoris et colubrum appellat achaz qui eos ualde percussit et momordit· sed penitus non absorbuit. Regulum autem appellat ezechiam· quia regulus rex serpentium dicitur: quem greci basiliscum uocant· qui hanc dicitur habere uirtutem· ut aues supra se uolantes· non solum flatu· sed etiam conspectu interficiat; Alloquitur ergo propheta palestinos· ne insultent israheli propter mortem achaz· inquiens· Ne inquit laeteris o philistea omnis tu· super mortem achaz· maturae aetatis· quoniam comminuta est uirga percussoris tui achaz· qui te percutere solebat· quia de radice colubri id est de semine achaz egredietur regulus rex serpentium· ezechias uidelicet et semen eius id est colubri absorbens uolucrem· Quomodo inquit nulla auis aspectum reguli potest illesa transire· sed quamuis procul fuerit· eius ore sorbetur· ita et tu aspectu ezechiae totus peribis·

Plus enim omnibus regibus iste ezechias afflixit philisteos· Et pascentur primogeniti pauperum id est israhelitae· et pauperes fiducialiter requiescent· Isti sunt primogeniti· de quibus dicit dominus per alium prophetam· Filius primogenitus meus israhel et dimitte filium meum primogenitum·

Pauperes autem appellantur· quia neque diuitiis· neque in potentia· sed in deo habebant fiduciam·

De talibus pauperibus ait dominus· Beati pauperes spiritu· O philistea cum te obsorbuerit regulus· id est cum te poenitus deleuerit ezechias· nequaquam insidiaberis pauperculo populo meo· sed pressa angustiis· calamitatem tuam flebis· Et interire faciam in fame radicem tuam· id est fortitudinem ut progeniem tuam· et reliquias tuas· sub quae ab ezechia fuerint derelictae· interficiam per assyrios et chaldeos· Vlula porta· clama ciuitas· prostrata est philistea omnis· Quomodo potest porta ululare· ut porta clamare·? Portam posuit pro his qui in porta sunt· et ciuitatem pro habitatoribus ciuitatis· Dirigit ergo propheta sermonem ad urbes philis

tinorum· ut lugeant et deplorent miseriam suam· quae uenit eis per sennacherib· quia prostrata est iam omnis philistea per gladium assyriorum· Ab aquilone enim fumus ueniet· et non est qui effugiat agmen eius·

Fumum appellat in hoc loco multitudinem exercituum sennacherib· uel famam nominis eius· quod omnes gentes esset uastaturus· quae fama ab aquilonari parte hierusalem uenit. Ac si diceret propheta aliis uerbis· Idcirco inquit praecipio uobis o philistei ululare· quia ab aquilone preuideo iam uenire exercitum sennacherib· et rumorem eius quod uos sit capturus· et non sit aliquis de multis gentibus qui effugere possit multitudinem illius sua uirtute. Et quid respondebit nuntiis id est angelis gentis?

Quia dominus fundauit syon· et in ipso sperabunt pauperes populi· In hoc quod dixit· nullus qui effugiat agmen eius· iudas quoque uidebatur in generali sententia esse comprehensus· Ideoque subdidit· Si inquit interpellauerint angeli qui presunt assyriis· quare sola hierusalem de manu sennacherib· saluetur. Respondendum eis· quia dominus fundauit syon· et ipse humilem populum suum in se sperantem sua uirtute liberauit.

Vel sic potest simpliciter intelligi· quomodo illud in hieremia· quando posuit ipse propheta catenas ligneas super colla eorum quia ad se fuerant missi· Dicit ergo propheta ad dominum Quid respondebit nuncius diuersarum gentium· cum uenerint ad interrogandum super aduentu sennacherib· Cui dominus Respondendum est illis quod sint capiendi· et sola hierusalem que non in homine sed in deo spem suam posuit· sit liberanda; ONUS MOAB ·· Quia moabite gauisi sunt de captiuitate israhelitarum· sicut et philisthim· idcirco spiritus sanctus per esaiam prophetam predicit eis pondus miseriarum quod passuri erant. Moab autem filius fuit loth conceptus de incestu· A quo uocati sunt omnes de progenie illius moabite· et prouincia illorum moab· et istud unum nomen accipitur pro omni illius gentis populo.

Sed et hoc sciendum· quia primum ab assyriis· deinde a chaldeis sunt uastati. Quia nocte uastata est ar· moab conticuit· siue siluit· nihil ausa rebellare contra assyrios uel chaldeos· quia nocte uastatus est murus ar ciuitatis· moab conticuit. Ar ciuitas fuit metropolis moabitarum et regia· que hodie ex hebreo et greco sermone composita· areopolis nuncupatur non quod arios id est martis sit ciuitas· sicut quidam autumauerunt. Bene in nocte uastata est ar· quia moab de incestu filie nocte conceptus est· uel etiam nox significat nubilum meroris. Vastata ergo ciuitate regia ar· et destructis muris eius·

Moab prouincia arabiae ē dicitur· in qua aedi
ficata ē ipsa ciuitas· Ascendit dom̄ sub regia
& dibon quae ē ciuitas nobilis ad excelsa sub
idolorum suorū in planctu· id ē ad plangen
dū· Quae sub excelsa habebant ī montib; in
tectisq; suis· Quidā male legunt ascendit
domus edibon· quasi edibon ꝓpriū nom̄
hominis sit· et domus eius ascendere dica
tur· Ita enī legendū et intellegendū ē· As
cendit domus siue familia regia ad excel
sa idolorū suorū· et dibon· id ē habitatores
dibon ad excelsa ascender̄· n̄ ad sacrifican
dū et ad flendū mala sua· Sup nabo et sup
medabo· moab ululabit· Nomina ciuita
tū nobiliū· sup quorū subuersione ululabit
uniuersa ꝓuincia moab· In cunctis capitib; ei
caluicium· omnis barba radetur· Consue
tudinē antiquorum tangit· q tēpore afflictionis
et luctus capita barbasq; radebant· Sic le
gimus de beato iob· quod tonso capite
corruit in terram· In triuiis eius accincti s
sacco· sup tecta eius et in plateis eius omnis
ululabit· Descendet in fletū· Hunc uersi
culū dupliciter exponunt et distinguunt
doctores ita· quidā· In triuiis id ē in publicis
locis accincti sunt sacco· qd ē uestimentū lu
gubre· sup tecta eius et in plateis eius· om
nis subauditur moab ululabit·, De tecto
autem ——— siue de excelsis locis· ut
de laetitia· descendet ad terram in fletū·

hoc est ad flendum· Et est sensus· Ascen
det quidam ad excelsa· ut ploret ante
idola sua· et cū ibi nullum auxilium rep
perit· descendet ad domum suam uel
ad terram in fletum· Quidam etiam hoc
modo distinguunt· omnis ululatus mo
ab· descendet siue pueniet ad fletum·
Non plorabunt ergo alii ex moab· et alii
gaudebunt· sed generalis multitudo
plorabit· incedendo p plateas et p triuia·
quę amarum pluralitate dicuntur·
Clamabit esebon et eleale· quae sunt
ciuitates potentissime ꝓuinciae moab·
usq; iasa sub ciuitatē· audita ē uox eorū·
id ē uox moabitarum· Hoc ergo indicat·
qd ab initio regni ē ubi sita ciuitā esebon usq; ad
extremos fines ei· in qb; ē sita lasa alia ciui
tas· clamore tristiciae et captiuitatis om
nes resonabant habitatores· Sup hoc
sub muro ciuitatis· expediti moab ulu
labunt· anima eius ululabit sibi· hoc
ē unusquisq; moabita ululabit sibi ꝑ
se· Expeditos appellat ꝓpheta fortis
simos ꝓliatores· qui alieni adhuc sunt
ab uxorib;· Sic dicit in genesi· qd elege
rit abraham expeditos uernaculos do
mus suae· id ē qui sine uxoribus erant·
Et ē sensus·, Non —— solum illi plo
rabunt atque ululabunt· qui pro
uectae sunt aetatis· et coniugati

filios habentes. sed insuper illi qui defendere alios debebant. & non habent quos plangant nisi se ipsos. Cor meum ad moab ululabit. Compassionem se dicit habere propheta super miseros moab. quia lic& hostes ecclesiae essent. tamen creatura dei erant. Tantis enim calamitatibus opprimebantur. ut &iam inimicis miserabiles fierent. Et notandum quia similiter hieremias dicit se compati miseriis moab. Propterea inquiens cor meum ad moab. quasi tibia resonabit. Vectes eius usque ad segor uitulam conternantem. Segor una est ex quinque ciuitatibus sodoma uidelic& gomorra adama seboim. quae propter loth tunc temporis a subuersione liberata est. appellatque uitula. propter immunditiam luxuriae. Quod uero dicit conternantem. quidam codices habent. consternantem. sed falso scriptum est. Tradunt hebrei quod bis sustinens terrae motum tertio iam corruit. Et hoc est quod dicit. usque ad segor uitulam conternantem. id est tertio terrae motu corruentem. ut conternantem dicit robustam quia solent animalia tertio anno robustissima esse. sicut homo trigesimo. Potest enim intellegi quia mansisset robustissima. si deinceps non peccarett. postquam propter loth liberata est. Per uectes quoque terminos et fortitudinem debemus intellegere. Et est sensus. Vectes siue termini moab deserti erunt. usque ad segor ciuitatem in finibus eius positam. amisso et perdito omni robore. Per ascensum enim luith flens ascendet sub moab in captiuitatem. et in uia oronaim clamorem contritionis siue captiuitatis leuabunt moabitae. Luith cliuus est in itinere pergentibus assirios. Oronaim ciuitas est moab contra assirios. Dum enim ducebantur moabitae captiui in assirios. per cliuum luith. et per ciuitatem suam oronaim. flendo incedebant. et clamorem luctus leuabant.

Aquae enim menrim desertae erunt. quia aruit herba. defecit germen. uiror omnis interiit. Memri oppidum est supra mare. multos fontes habens. & aquas. sed salsos & amaros. ideoque steriles. Et arescet omnis herba. et interibit omnis uiror arborum uinearumque. Secundum magnitudinem operis et uisitatio eorum. Visitatio hic in malam partem accipitur. sicut et in psalmo Visitabo inquit in uirga iniquitates eorum. Et uisitatio in bonam partem. ut zacharias pater iohannis dicit. Visitauit nos oriens ex alto. Est autem sensus huiusmodi. Sicut iuxta magnitudinem morbi uisitat medicus aegrotum. ita moab. secundum quantitatem peccati recipiet uindictam. Ad torrentem salicum deducet eos. id est moabitas. quoniam circuit clamor terminum moab. Haec te-

nus locutus est de captiuitate quae uenit
moabitis per assyrios. nunc de illa quae
facta est per chaldeos. Torrentem salicum
babyloniae debemus accipere flumina.
de quib· psalmysta dicit· In salicib· in
medio eius· Et cetera· Vsq· ad gallim oppidum
ululatus eius· et usq· ad puteum helim
clamor eius· id est clamor moab· a principio
usq· ad finem regni· quia aquae dibon
ciuitatis repletae sunt sanguine occisorum
moab· Ac si diceret aliis uerbis· Idcirco
ululabit moab· quia ubi prius erat lux
uria· et omnis delectatio propter irriguos
agros et fontes iugiter emanantes· ibi pre
multitudine interfectorum· riui sangui
nis fluent· Ponam enim super dibon addita
mentum· ponam· hoc est leonem· Et quib·
illud imponatur· his uidelicet qui fuge
rint de moab· et reliquiis terrae qui re
manserint. Ponam inquit super dibon· id est
super habitatorem eius· additamentum afflictionis·
ut quod occisi non fuerint fame et pestilentia et uo
luerint fugere· his superueniat leo· hoc est
persecutores hostium ut bestiae feroces· qui eos
deuorent· et non solum his qui fugerint· sed etiam
reliquis terrae qui remanserint immittam persecutores
chaldeos· ut reuera feroces leones Emitte
agnum domine dominatorem terrae de petra
deserti ad montem filiae sion· Idcirco
prophetae difficile est ad intellegendum· quia subito

mutant personas et tempora· et dum de una re lo
cuntur· subito transeunt in aliam· Dum enim lo
queretur propheta esaias de captiuitate et mi
seriis· moab· subito in medio sermonis tetendit
oculum mentis ad christi natiuitatem et coepit alloqui
moab· et promittere bona ingens· O moab non
desperes de salute· sed age poenitentiam quia licet
captiuandus sis a babiloniis uel chaldeis· tamen 1
de tua progenie nascetur agnus qui tollat pec
cata mundi· et qui dominetur in toto mundo·
× Ipse enim dominator totius mundi· iuxta quod
ei deus pater dixit· Postula a me· et dabo tibi gen
tes hereditatem tuam· Et ipse post resur
rectionem suam· Data est inquit mihi omnis potestas
in caelo et in terra· Unde est ergo emissus iste
agnus· De petra deserti· hoc est de ruth moabitide
de qua morte uiri uiduata nupsit booz· qui
genuit obed· Obed genuit iesse patrem dauid
regis· de cuius progenie processit intemerata
uirgo maria· quae genuit christum opere spiritus
sancti inpregnata non semine uirili grauida·
Ruth uero moabitis· petra deserti appellatur·
quia gentilitas ex qua ipsa erat· lapides pro deo co
lebant et duri cordis erant· Ideoq· deserti
et derelicti a creatore· Quo ergo est emis
sus ille agnus· ad montem filiae sion· id est
ad hierusalem ubi praedicauit· miracula fecit.
ubi genus humanum redemit; Vel quod melius est
ad aecclesiam est missus· qui in speculo mentis et
altitudine uirtutum consistit· Quisquis igitur

quaerit· quae causa extiterit· quare booz hac
ceperit ruth moabitem in uxorem· legat li
brum ruth· ibique plenissime inueniet. Tamen
hoc sciendum est diuinitus procuratum esse· ut sicut xpc
iudeos et gentiles redimere ueniebat· in qui
bus comprehenduntur omnia genera hominum· ita
etiam ab utroque populo secundum carnem originem
traheret. Erunt sicut auis fugiens et pulli
de nido auolantes· sic erunt filie moab in trans
censu arnon· Vides quomodo de una re
transit ad aliam· Reuertitur iterum ad captiuitatem·
moab· sic inquit auis fugit ante accipitrem·
et sic pulli de nido citissime auolant sic cito
transmigrabit filie moab· de terra sua· in trans
censu arnon· Per filias debemus intellegere
ciuitates et urbes· ut reuera per filias uiros
et mulieres· Arnon ciuitas est terminus
moabitarum et amorreorum· Transcensu autem
dicit propter captiuitatem· sic erunt in transcensu ar
non· id est sic transibunt in captiuitatem per arnon
Ini consilium· o moab· id est inita in consilium,
Coge concilium· hoc est collige consilium tuum
et considera quomodo euadere possis capti
uitatem· Pone quasi noctem umbram tuam in
meridie. Absconde fugientes· et uagos ne
prodas· habitabunt apud te profugi mei· Moab
esto latibulum eorum a facie uastatoris. No
tandum quia ante uastata est hierusalem
ab assyriis et postea a chaldeis· quam mo
ab· ideoque precipitur ei· ut fugientes ad se

de populo dei suscipiat· et abscondat· Po
ne quasi noctem umbram tuam in meridie:
id est praebe populo meo fugienti ab assyriis
uel chaldeis defensionem tuam· ut eos abscon
das a facie persequentium· et in meridie istud
adimple· id est in apta captiuitate et persecu
tione. Absconde fugientes israhelitas· et ua
gos de loco ad locum fugitantes ne prodas
id est ne tradas hostibus suis· Vastata enim hie
rusalem quae confinis est tibi· apud te habita
bunt profugi mei· Ideoque precipio tibi o mo
ab· ut sis latibulum eorum a facie assyriorum
uel chaldeorum· Finitus est enim puluis· con
summatus est miser· defecit qui conculcabat
terram· Subito transit propheta ad interfec
tionem sennacherib· qui puluis appellatur
et miser: quia omnis gloria et dominatio eius cito
transiit· quasi puluis raptus a uento· et mi
serabiliter transiit ab hac luce· interfectus a
filiis suis· in presentia dei sui. Finitus est pul
uis sennacherib· consummatus est· siue interfectus.
Ipse miser defecit qui conculcabat terram·
uastando illam· et interficiendo habitato
res eius. Et praeparabitur in misericordia solium·
et sedebit super illud in ueritate in taber
naculo dauid iudicans et querens iudi
cium· et uelociter reddens quod iustum est.
Licet iudei referant ista ad ezechiam qui
post mortem sennacherib in pace reg
nauit· melius de xpo intellegimus.

& ptinent quaedā ex his ad primū ad
uentum· quaedā ad sc̄dm· Hoc enim
qđ dic̄· p̄parabit̄ in misericđa patris so
lium· id̄ regnū xp̄i· et sedebit sup illud
in tabernaculo dauid hoc ē in aecc̄la·
Ad primū eius aduentū ē referendū· et
ad tempus sextae aetatis· in qua modo
sumus· Magna siquidē misc̄dā dī patris
fuit· ut unigenitū filiū suū p̄ nr̄a salu
te ad nos redimendos mitteret· qui se
det modo in solio· siue in tab̄naculo dđ·
hoc ē in aecc̄la requiescens et regnans in
cordib· fideliū p fidē et dilectionē· Hoc uero
qđ sequit̄ iudicans id̄ discernens et q̄rens
iudiciū· et uelocit̄ reddens qđ iustū est·
P̄prie ad diē iudicii ptinet· quando ipse
discernet int̄ electos et rep̄bos· reddens sin
gulis qđ iustū ē· malis mala· bonis bona· Et
hoc uelocit̄ faciet· dicens electis· Venite be
nedicti patris mei· Et rep̄bis· Discedite a me
maledicti· Audiuim̄ sup̄biā moab· Super
bus ē ualde· Sup̄bia ei et arrogantia eius· et
indignatio ei· plusquā fortitudo ei· Idcir
co sub quia maior ē sup̄bia ei· et indignatio
contra dn̄m· quā fortitudo illi· Vlulabit
moab ad moab· ciuis uidelic& ad ciues· fra
ter ad fratrē· unusquisq; sub moab ululabit·
Reuertit̄ iterū ad moab p̄pheta· His qui lae
tantur sup muro cocti lateris· Loquimini
plagas suas· qm̄ suburbana esebon uasta

ta s̄· et uinea sabama sub deserta ē· Et hoc qđ
dic̄ his moabitis qui cfidunt in unctionib·
murorū lateritiorū· Loquimini plagas suas·
id̄ mortē et captiuitatē· et potentia pristinę
felicitatis· ostendit et plagā repentinę subuer
sionis· Suburbana dicunt̄ uici et uillulę
adherentes ciuitatib· Esebon aut̄ ciuitas
fuit nobilissima moabitar̄· sic et sabama· quae
ppt̄ multitudinē populor̄· uinea appellat̄
suburbana inquit esebon desert̄ s̄ ab habi
tatorib· suis· et n̄ solū suburbanę· sed etiā
ipsa ciuitas· Domini gentiū· id̄ principes
assyriorū· et chaldeor̄· q̄ multis gentib·
dominabant̄· Exciderūt flagella ei· id̄ habi
tatores sabama occiderūt· usq; ad iaher ciui
tatē puenerūt ipsi domini gentiū· Erra
uerūt in deserto· lustrantes uniuersam
terrā moabitar̄· Quia dixerat sup̄ sa
bama uineam ēē seruauit metaphorā·
subiungens flagella· Similiter etiam
seruauit metaphorā dicens· Propagines
ei relictę st̄· transierūt mare· Quis audiuit
umquā huic simile· ut ppagines uinear̄
transirent mare· Sed ppagines intellegere ē
fugitiuos filios ei· q̄ transierūt mare· dū duce
rent in captiuitatē derelicta a dō· Sup hoc
plorabo in fletu iaher uineā sabama·
Vox p̄pheta plangentis magnitudinē uasti
tatis urbiū nobiliū quondā moabitar̄· Sup
hoc inquit id̄ sup uastitatē urbiū moab· plo

rabo · & in fletu iaser plorabo etiam uineam sa
bama · id est sic pariter uastabuntur ita pariter plora
buntur. Inebriabo te lacrima mea o esebon
et eleale · id est ualde plorabo te · quoniam super uinde
miam tuam et super messem tuam uox calcantium irruit.
Calcatores in hoc loco intelleguntur chaldei
& assyrii predatores · qui uindemiam et messem
omniaque bona illorum sibi diripuerunt · et auferet
laetitia · et exultatio de carmelo · et in uineis
non exultabit · neque iocundabitur moab · sicut prior
uindemiator · Carmelus mons est fertilissimus
in phenice et palestinam imminens ptholoma
idi in quo helias orauit · Et ponitur sepe in
scriptura sacra pro nimia fertilitate · Aufe
retur igitur omnis laetitia de carmelo · id est omnis fer
tilitas super qua letabantur moabite · auferetur ab
eis · Vinum in torcularibus non calcabit · sicut moabi
ta · qui calcare consueuerat · Vocem calcantium
abstuli · id est celeuma · quod cantare consueue
rant tempore uindemie · Super hoc uenter meus
ad moab · quasi cithara sonabit · et uiscera mea
ad murum cocti lateris · Vox prophete dolen
tis super contritionem moab · Super hoc igitur id est propter
destructionem moab · sicut cithara sonat · sic so
nabit sensus meus et intellectus ad moab plangendo
et uiscera mea siue interiora cordis mei ad murum
ar ciuitatis · quae de coctis lateribus fuit aedificata ·
Et erit quod apparuerit quod laborauit
moab super excelsis suis · id est in montibus · et
tectis · ingredietur ad sancta sua · id est ad idola
quae putabat esse sancta · ut obsecret · et non uale
bit sibi in uineis inuenire auxilium · Maxima
miseria est · nec in his quos semper uenerata est ha
bere subsidium · Aduenientibus siquidem as
syriis · atque chaldeis · ascendit moab ad i
dola sua quanta uenerabatur · et quorum protec
tione sperabat se defendi ab hostibus · sed
non profuit ei · quia insensibilia erant · Tunc
apparuit · quia uanitatem colebant · Hoc
uerbum quod locutus est dominus ad moab · id est contra mo
ab · ex tunc sibi ex quo creatus est moab · et dominus
ait · Moabite et amanite non intrabunt in aecclesiam
meam · ut ex tunc · id est ex antiquo tempore · ex quo
in presentia sua ista destinauit · Et nunc locutus
est dominus dicens · In tribus annis quasi anni mer
cennarii auferetur gloria moab · super omni popu
lo multo · et relinquetur in eo · id est in moab ·
id est sic racemus paruus et modicus · nequaquam
multus · Sensus huiusmodi est · Sic paucissimi rema
nent racemi post uindemiatores · ita ex multitudi
ne moab · pauci remanebunt uenientibus hostibus ·
Quod uero dicit in tribus annis auferetur gloria moab ·
dupliciter potest intellegi · Diximus superius
quia propheta ista contra philisteos et moabitas ·
mortuo achab coepit dirigi · et potest in
tellegi quod tertio anno post mortem achab · et ex
quo propheta ista dixit · ab assyriis moabite
sint uastati · Et est sensus · Sicut mercen
narius expectat solis occubitum · et diebus
ac noctibus finem operis sui prestolatur · ut

[hole] ta mercede accipiat. sic per tres annos moab ab assyriis delebitur. Potest et de babilonica captiuitate intellegi quod post captam hierusalem tertio anno a chaldeis uastanda sit. ut quod intra tres annos nulla ei danda sit requies. Onus damasci. Damascus ciuitas fuit quondam metropolis syriae prouinciae. quam edidit eliezer seruus abrahae. Cui rex rasin. qui decem tribubus semper praebebat auxilium ad debellandum iudam. ideirco spiritus sanctus super esaiam prophetam minatur ei captiuitatem destructionemque sui. Per damascum ergo ciuitatem regiam. debemus intellegere omnem prouinciam syriae. quae similiter uastata est. Interpretatur autem damascus sanguinem fundens. siue sanguis cilicii. Quantum ad litteram pertinet. sanguinem fundens recte potest appellari. quia iuxta fabulam hebreorum ibi sanguis abel fusus est ac ain.

Quantum uero ad istos pertinet. sanguinem fundens siue sanguis cilicii interpretatur. quia homicide erant. multumque sanguinem fundentes. et poenitentiam debuerant agere. quae designatur per cilicium. sed quoniam hoc non fecerunt. in captiuitatem et depraedationem migrauerunt.

Ecce damascus desinet esse ciuitas. subaudi potentissima. et erit sicut aceruus lapidum in ruina. subaudi postquam euersa fuerit ab assyriis.

Derelicte subauditur ab hominibus ciuitates aroer gregibus erunt subauditur in pascua. et requiescent ibi in ipsis pascuis greges ouium. et non erit qui exterreat.

Et est sensus. Tanta erit ibi solitudo. ut nec insidiator timendus sit. sed sine timore greges pascentur ibi. Aroer regio est prouinciae syriae. habens plurimas ciuitates. Interpretatur autem aroer mirica. quae est arbor infructuosa. et nascitur in desertis locis et salsuginosis. Et est sensus. Sicut mirica quae est arbor infructuosa nascitur in solitudine. ita in solitudine et sine fructu erunt uniuersi syri. Et cessabit adiutorium subaudi damasci ab effraim et regnum a damasco subaudi cessabit. quia ultra non regnabit ut prius. et erunt reliquiae syriae. sicut gloria filiorum israhel dicit dominus. Gloria hic yronice pro ignominia ponitur. hoc est quale gloriam habebit israhel tale habebunt et syri. quia et illi in captiuitatem ducentur. qui non in deo sed in homine posuerunt spem suam et isti qui eis promittebant auxilium. separauerunt illos a timore dei. Et erit in die illa subaudi cum syria uastata fuerit ab assyriis. et damascus desierit esse ciuitas. attenuabitur gloria iacob. Syria uidelicet et damascus. in quibus gloriabatur et habebat fiduciam. Et pinguedo carnis eius marcescet. hoc est fortitudo fiduciae. quam habebat in syris deficiet.

Quidam codices habent pingues carnes eius. sed melius ut doctores tradunt pinguedo legitur per quam intellegitur refugium ac fortitudo quam x. tribus habe

bant in syris· et erit sic congregans in
messe qđ restiterit· et brachiū eius spicas
leget· et erit sic spicas querens in ualle ra
faim· id ē in ualle gigantū· latissima et po
tentissima· Et relinquetur in eo sic racemus·
et sic excussio olee· duarū aut triū oliuarū
in sūmitate rami· siue quattuor aut quinq·
in cacuminib; eius fructus· Tres quidē dat
comparationes· sed unus sensus ē· Sicut
inquit rarissime remanent spice· post
terga metentiū· et sicut paucissimi rema
nent racemi p̄ uindemiatores· et sic pau
ce remanent oliuę post excussionē oleę·
ita paucissimi remanebunt in damasco· primum
& in tota syria· uenientib; assyriis ac dein
de chaldeis· Nam sub captiuitate assyria·
pauci remanser̄ qui tantūmodo terram
excolerent· et maxima pars in cyrenen
trans lata ē· quae ē regio ultra aegyptū·
In die illa sub cū defecerit adiutoriū da
masci a decē tribub; inclinabit homo
ad factorē suū· et oculi ei ad scm isrł re
picient· et n̄ inclinabit ad altaria q̄ fecer̄ ma
nus eius· et q̄ operati sunt digiti eius· Hoc
de reliquiis x· tribuū dicit· q̄ p̄q; maxima pars
populi captiuatae ī assyrios ppt̄ idola q̄ coleb̄·
unū in dan· alterū in bethel· e hechiae re
gis litteris commonite conuersę sunt·
ad cultum dī et ad templū dn̄i qđ erat
hierosolimis uenerunt sic paralippome

non narrat liber· relinquentes idola
q̄ fecerant manus eorū· et q̄ operati sunt
digiti eorū· Et hoc ē qđ dicit· Cū deleta in
quit fuerit damascus ab assyriis· et syri
ī quib; fiduciā suā x· trib; positā habebant·
tc homo q̄ relictus fuerit ex ipsis x· tribub;
ī clinabit et euertet ad factorē suū dn̄m omipo
tentē· et āplius n̄ adorabit opera manuū suarū.
Non respiciet lucos et delubra sub homo qui
relictus fuerit ex decē tribub; Luci sunt lo
ca nemorosa· et opaca· in quib; ppt̄ amoe
nitatē collocabant idola sua· et omnē delec
tationē uoluptatēq; ante illorū aras exerce
bant· Delubra autē erant templa· quae dice
bant ut dictū ē a deluendo· ut qđ ibi puta
rent se delui et emundari a peccatis· per
multitudinē sacrificiorū· ut quia n̄ longe
erant riui· in quib; et ipsi sepe se deluebant
hoc ē lauabant· et in quib; hostias sacrifici
orū lauabant· In die illa sub uenientib; assy
riis· et uastantib; n̄ solum damascū· sed etiā terri
x· tribuū er̄ ciuitates fortitudinis ei· id ē ci
uitates x· tribuū derelictę ab habitatorib;
suis· sic aratra et segetes q̄ derelicte sunt a
facie filiorū isrł· Hoc n̄ contra damascū lo
quit̄· sed contra x· trib; quae uocabant̄
isrł et dicit· Quia sic uenientib; olim filii
israhel· amarrei relictis aratris fugerunt·
ita quoq; ipse decem tribus· uenientib;
assyriis fugient· a quorum facie quondā

fugerant alie gentes. Et eris deserta o plebs
decem tribuum. quia oblita es dī saluatoris
qui te saluauit ex aegypto. et fortis adiutoris
tui non es recordata. Ista inquit patieris
o isrl. quia dereliquisti dm̄ saluatorem
tuum. qui te liberauit de aegypto. et qui
tibi gentes ferocissimas sua fortitudine sub
iugauit. Propterea plantabis plantationē
fidelem. et germen alienū seminabis. Ut
beatus hieronimus dicit hoc expressius et
cū yronia ē legendū. Et ē sensus. Quia
inquit oblitus es dī saluatoris tui. et fortis
adiutoris tui n̄ es recordata o plebs decē
tribuū. num propterea plantabis plantati
onem fidelē. et n̄ potius alienū semen se
minare debes. qđ hostis assyrius come
dat. Non plantabis propter hoc planta
tionem fidelem. Plantatio fidelis ē quan
do quilibet plantat et excolit uineam. et
ipse fructū eius colligit. Plantatio uero
infidelis ē. et germen alienum. quando
qđ seminatur n̄ colligit ab illo. qui semina
uit. sed hostes diripiunt illud. In die plan
tationis tuae labrusca. et mane semen tu
um florebit. Ac si diceret. Quia oblitus
es dī saluatoris tui. hos capies fructus.
Cū plantaueris uineam —— tuam ——
obtimam —————— sorech. de—
generabit. et in die maturitatis cum
quesieris fructus plantationis tuae ——

id ē uuas optimi generis. erit ibi labrusca. et
mane inquit id ē in exordio messis. semen tu
um florebit. Hoc dupliciter potest intel
legi. In flore quidem uidebitur tibi spe
cies salutis eē in eo. sed antequam perue
niat ad maturitatem consumetur a bu
rigine. Vel mane id ē ante tempus flore
bit semen tuum. ideoq; ad maturitatem
non ueniet. qđ uidemus ex illis seminibus
quae cito oriuntur. Unde et sequitur.
Ablata est messis in die hereditatis. hoc
est cum debuisset in horreum condi.
ablata ē ut ab hostibus. uel eo modo quo
supra diximus. Et dolebit grauiter. sub
auditur ablatis messibus. Ve multitudi
ni populorum multorum. subauditur
uenientium cum sennacherib. contra po
pulum meum. Et ue multitudini maris
sonantis. et tumultus turbarum. sic sonitus
aquarum multarum. sennacherib et ex
ercitui illius quem diuersis gentibus con
gregauerat per quem uoluit delere po
pulum dnī. Minatur sermo propheticus ue
id ē aeternam dampnationem. et aeternū
supplicium. Cum tanta enim multitudi
ne ueniebat. ut sonitus exercituum com
parari posset sonitui maris. qđ a longe
resonat. Ante etiam sonitum aquarum
multarum ——— sonabunt populi
subauditur uenientes cum sennacherib.

sicut sonitus aquarum inundantiu͂. Et in
crepabunt eum. id est sennacherib dominu͂
tantorum exercituum. et fugiet procul de
hierusalem in nineuen. et rapiet de hie
rusale͂ sic puluis montiu͂ a facie uenti. et
turbo coram tempestate. Nonne incre
pabit eum dn̄s. quando omnes exercitui
illius interficiet uiros. Nonne sicut puluis
raptus e͂ de hierusale͂. quando cu͂ paucis
simis uiris. id est x. tantu͂modo fugient in
nineuen. Nonne de hoc mundo n͂e rap
tus. quando insperate interfectus e͂ a filiis
suis. Sequitur. In tempore uesperi sub
noctis. id est in extrema parte noctis. et ecce
turbatio. Sup illa͂ multitudine͂ angelo dn̄i p
liante. In matutino similit turbatio. et non
subsistet exercitus illius. Haec e͂ pars illo͂
qui uastauerunt nos. et pars diripientiu͂ nos.
Propheta loquit ex psona populi isrł. et iun
git se illis. Quae fuit ergo pars assyrioru͂.
qui uastauer omne͂ isrł. qui bona illo͂ si
bi diripuerunt. Ut in puluere͂ redigerent.
atq; fauilla͂. consumpti ab igne spuali. Ue
terrae cimbalo alarum. q͂ e͂ trans flumen
aethiopiae. qui mittit in mari legatos. et in
uasis papiri sup aquas. Conuertit iteru͂ ser
mo ppheticus ad aegyptu͂. et appellat illa͂
cimbalum alaru͂ ppter huiuscemodi causa͂.
Nilus magni fluuius ipse e͂ geon. ueniens p
aethiopiam. currens per aegyptum. qui

ante qua͂ diuideretur in septe͂ riuos. ab alex
andro magno. nec n͂ et postea cu͂ magno so
nitu fluebat. ut pote p montana descendes.
ueluti solet sonitus multaru͂ et grandiu͂ e͂e
auium. et ideo huiuscemodi populi multi
tudo. sonitui alarum c͂paratur. Uelox
quippe concitusq; auiu͂ uolatus. reddit
cimbali sonitum. Alit. Pote͂ simpliciter ita
intellegi. quia ipse fluuius citissime currens
sonitum alarum in modu͂ cimbali habet.
Uel cimbalum alarum dicit ppter uelocita
te͂ frugum inibi nascentium. quia sic auis
cito uolat. ita ille fluuius comparatione
aliarum terraru͂ cito fruges generat. dō ita
disponente. Dicamus et quarto intelle
gentes p cimbalum alaru͂ auxiliu͂ et ptecti
one͂. qua͂ illi pmittebant duab. tribubus.
Quod eni͂ p alas intellegere debeamus auxiliu͂
et ptectione͂. psalmysta ostendit ad dn̄m. Sub
umbra alarum tuarum ptege me. Idcirco ergo mi
natur aegyptiis dn̄s mala. quia sic syria x
tribubus. ita isti sua uirtute c͂fisi. pmitten
do eis ptectione͂. tulerunt ab eis timorem
dn̄i. Ue inquit terrae aegypti. qui in um
bra alarum suarum pmittit auxiliu͂ duab.
tribubus. sicut damascus decem tribubus.
quoniam terra aegypti est trans flumen
aethiopiae. id est trans riuos
nili fluminis. qui de aethiopia manat.
Quod autem sequitur

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

qui mittit in mari legatos· quia aegyptus
apud grammaticos feminino genere sem
per profertur· potest ita resolui· quia aegyp
tius populus ut messiam· qui et aegyptus
mittit in mari legatos· id est nuntios ad duas fratri
bus et in uasis papiri super aquas sub mit
tit epistolas· pro mittens eis auxilium
Quod uero dicit in uasis papiri· ut in uasib·
debemus intellegere ex papiro factos· qui
tantae magnitudinis sunt apud illos· sicut
in historia alexandri dicit· ut naues inde
fiant· ut etiam cartas possimus intellegere
ex papiro factas· ubi antiquitus scribebant·
quia sic in uase aliquid continetur· ita in cartis
scriptio· ut etiam tertio modo capsulas in
diculorum possimus accipere ex papiro
factas· Cum illi ergo epistolis mittebant nun
cios suos egyptii ad duas trib· dicentes· Ite
angeli ueloces· id est nuntii nostri ad gentem istam
conuulsam· hoc est separatam a deo suo· et a ter
ra sua iam ex maxima parte expulsam·
et ad gentem dilaceratam in pugnatione
assyriorum· ad populum quondam terribilem
dum deum habebat protectorem· Postquem
subaudit populum· non est alius ita terribi
lis idest cuius potentiae nullus
comparandus est. Ad gentem ex
pectantem subauditur dei auxilium
uel nostrum. ——— et
ad gentem conculcatam aduersis

gentib· cuius terram flumina idest
diuersi reges et principes diripuerunt· si
ue populati sunt· Quod sequitur· Ad montem
domini exercituum montem sion id est ad hierusalem Potest
et aptari aegyptiorum principibus esse dictum quasi
interrogati a nunciis quibus dicebant ite angeli
ueloces Quo inquit praecipitis ut eamus respon
derint yronice quo mittebant eos· Ad locum
ubi quondam fuit nomen domini id est ad montem sion·
Omnes habitatores orbis qui moramini in terra cum
eleuatum fuerit signum in montib· uidebitis et
clangorem tubae audietis· Alloquitur omnes
deus omnes gentes· cum eleuatum fuerit signum in terra
assyriorum in montib· aegyptiorum et cetera ui
debitis id est intellegetis quod ego cogitauerim
et praeceperim super aegyptum· quia clangorem tubae
audietis· incipientib· pugnare assyriis·
Quia haec dicit dominus ad me· Quiescam in loco meo·
id est in celesti sede· et considerabo· sub audit
quis nam finis adueniat· Quod locutus est dominus
ad prophetam. Ea que secuntur Sic inquit meri
diana dies clara est· et sic nubes roris in die
messis· Est sensus· Sic in tota die nihil est
clarius meridie· et sicut messorib· fati
gatis gratissimus est ros· quia et eis prestat re
frigerium· et arentes stipulas secabiles
facit· sic sermo meus quem considerabo in loco
meo aduersus aegyptum gratissimus
erit omnib· in me credentib· ut sic ea
quae superius diximus de rore placent mes

soribꝫ ita placebit et assyriis· sua a me ces
sata uictoria· Ante messẽ enĩ totus efflo
ruit sub populus aegypti· et in matura
pfectio germinabit· Metaphoricos loqt
de populo aegyptiorũ· sub significatione
messis· sꝫ n̄ possunt om̄a ũba eũbo exponi·
sensus tam̄ huiusmodi ẽ· Queadmodũ segetes
ante maturitatẽ cito erũpentes pereunt·
et ante quã pfectio tẽporis ueniat germi
nantes inutiles s̄· sic aegyptus pibit· et
quasi inutiles ramusculi falcibꝫ siue gla
diis assyriorũ pcidentur· Unde et seqt· Pre
cident ramusculi ei falcibꝫ· id habitato
res ei gladio assyriorũ interficient· Et q̄ de
relicta fuerint ab assyriis· abscidentur a
chaldeis· Excutient sub dextra sua· et re
linquent simul auibꝫ montiũ· et bestiis
terrae· sub ad deuorandũ et lacerandũ illi
qui interfecti fuerint· et aestate ppetua er̄·
sup eũ uolucres· id sup populũ īterfectũ· et
om̄s bestie t̄rae sup illũ populũ occisum
hiemabit· Yꝑbolicos loquit· Non enĩ om̄s
bestie terrae uenient ad deuorandũ corpo
ra illorũ· sed p hoc uult maximã ostendere
multitudinẽ ibi interfectã ẽe aegyptiorum·
et tantã aestate et hieme sufficientem
aescam habebunt bestie que cũuenerint·
ut non sit necessitas aliam
predam querere· In tem
pore illo deferetur munus dño·

exercituũ a populo sub isrl̄ diuulso· id sepa
rato ad tempus a dõ et a terra sua· et a popu
lo dilacerato ab hostibꝫ· p que non fuit ali
us· sub ita t̄ribilis· agente expectante dĩ
auxiliũ· expectante diu et conculcata· cui
t̄ram diripuer̄ flumina· reges uidelic&
ac principes diuersarũ gentiũ· ad locum
nominis dñi montẽ syon· Reuertit iterũ
sermo ppheticus ad isrl̄· et pmittit ei bona
dies Intpr̄ illo uastata aegypto· nequaquã
iudas ultra sperabit in umbra aegypti· sed
deferet munus fidei· bonorumq· operum·
nec n̄ et alia munera ad locũ nominis dñi
montẽ syon· hoc ẽ ad tẽplũ illius· Hoc
autẽ impletũ ẽ sub zorobabel· aliisq· duabꝫ·
quando pmittente cyro· p lxx annos de
captiuitate redier̄· de quibꝫ muneribus
legimus in zacharia coronas ẽe factas in
domo dñi· pcipiente ipso dño· Onus
aegypti· Ecce dñs ascendet sup nubẽ leuẽ·
& ingredietur aegyptũ· et mouebunt simula
cra egypti a facie ei· et cor aegypti tabescet
in medio ei· Haec quae de aegypto hic di
cunt· tã ad aegypti destructionẽ que uenit
per assyrios· quã ad dñi aduentũ referri
possunt· Dicam quomodo ad aegyptũ p
tineat· Nubẽ leuẽ· appellat exercitum as
syriorũ uelocem· Dicit ergo ppheta·
Nequaquam per angelum percutiet
dñs aegyptum· sed ipse ascendet sup

exercitum assyriorum uelocissimum· et in
gredietur aegyptum· Sup nubem enim assy
riorum ascendit dns· quia ipse inspirauit
corda illorum· ut peterent aegyptum· et ip
se dedit uirtutem bellandi· ut se ulcis
ceretur de inimicis suis· qui populum suum
sua pmissione seduxerant· Ipso quoq;
ingrediente cum assyriis in aegyptum
mota st simulacra aegyptiorum quae pomnib·
idola colebant· quia confracta st ab assyriis
etiam dno opante factum e· ut assyriis ueni
entib· doemones qui in idolis colebant res
ponsa dare n possent· Tc cor aegypti ta
buit siue defecit. csilium n reperiens· qmo
do hostes suos euaderent. Dns etiam sup nu
bem leuem ascendit· et ingressus e aegyptum
quando corpus humanum accepit· nullo
peccati pondere pgrauatum· et cum maria et
ioseph ad uocem angeli pmetu herodis fugit
in aegyptum· ad cuius igressum pote ee· ut simu
lacra egyptiorum corruerent· aut etiam ob
mutuerint· et cor sapientium egyptiorum pa
uore tabuerit. Al̄r· Aegyptus qui interpta
tur tenebre t meror· significat hunc
mundum· qui tenebris infidelitatis tegeba
tur ante dni aduentum· Ingressus ergo dns
egyptum· id hunc mundum cum nube leue·
idest cum corpore nullo peccati pon
dere grauatum· et commota sunt si
mulacra· quando relictis idolis ad dnm

fidem concurrerunt· et idola confregerunt
Et concurrere faciam aegyptios aduersum aegyp
tios· id ciues contra ciues· et pugnabit uir
aegyptius contra fratrem suum· et uir contra
amicum suum· ciuitas contra ciuitatem· reg
num aduersus regnum· Uenientib· assy
riis ut chaldeis· impletum e hoc· aliis trade
re se uolentib· et aliis repugnare nitentib·
Unde facta e n modica seditio inter eos. Et
hoc e grauissimum malum et magna mi
seria· ut hoste supueniente ciues intra se
seditionem moueant· In dni quoq; aduentu
et pdicatione aptorum· eadem discordia imple
ta e· int fideles et infideles in toto mundo·
aliis credere uolentib· aliisq; nolentibus·
Unde dns ait· Non ueni pacem mittere sed
gladium· Ueni enim separare hominem
aduersus patrem suum· et cetera que secunt.
Et disrumpet sps aegypti in uisceribus eius et
csilium eius· sub quo rebellare conatur pcipi
tabo· id nihili faciam· Et interrogabunt
simulacra sua et diuinos suos· et phitones
et ariolos· Orta seditione in egypto· et im
minente hoste· scindetur sps· id uolun
tas aegypti· cunctis diuersa sapientibus
et non ——— eadem ———
uolentib ——— S· Tunc et inter
rogabunt ——— doemones· ibunt
residentes simulacris suis· et diui
nos siue uates· phitones quoq; et

ariolos interrogabunt cur ista acciderint· et non poterint eis· Similiter in domini aduentu· spiritus id uoluntas huiusmodi scissa est· aliis credere uolentibus· aliis repugnantibus· Tunc persecutores sanctorum et credentium interrogauerunt idola sua· et diuinos· quare talia exorta essent in mundo· ut homines deserentes antiquam consuetudinem· noue fidei acceptarent· Phitones sunt qui et uentriloqui appellantur· eo quod habeant in se malignum spiritum· cuius inspiratione plerumque [falsa· plerumque] etiam domino permittente uera loquuntur· Arioli sunt incantatores qui quibusdam incantationibus et carminibus rem peragunt·

Et tradam aegyptum in manu dominorum crudelium· et rex fortis dominabitur eorum ait dominus· In multorum dominorum manus legimus traditam esse aegyptum· Primum quidem expugnata est ab assyriis· deinde a nabuchodonosor· tertio ab alexandro· ad ultimum a romanis· quando antonio et cleopatra superatis· augustus eam romano imperio subiugauit· sed ex his omnibus chaldeos constat fuisse crudeliores· romanos potentiores· Et arescet aqua de mari et fluuius subauditur nilus desolabitur atque siccabitur·

Non de mari magno hoc dicitur· sed de lacu qui appellatur mareotes· Omnes enim congregationes aquarum· secundum proprietatem hebreae linguae· appellantur maria· Et deficient flumina id est septem riui nili attenuabuntur a suis aquis· et siccabunt riui aggerum· Calamus et iuncus marcescet· et nudabitur alueus riui a fonte suo· id est riuus et fons simul arescent· et omnis sementis irrigua siccabitur arescet et non erit· Naturale est ut beatus hieronimus dicit· ut cum per iram dei captiuitas uenerit· indignationem eius pestilentia subsequatur· et aduersus peccatores elementa cuncta deseuiant· et potuit esse· ut ueniente captiuitate aegyptiorum per chaldeos uel etiam per romanos· aquae de nilo et fontibus deficerent· Potest tamen et symbolice intellegi· ut propter nimiam tribulationem flumina quoque dicantur exsiccata esse· et illa defecisse· quae in fluuiis erant· Metaphorice autem in fluuio exsiccato regnum desolatum intellegimus· In riuis eius duces in calamo et iunco· cuncta aegypti habundantia que harum rerum fertilissima est·

Et merebunt siue lugebunt piscatores subauditur propter siccitatem fluminum et lugebunt omnes mittentes in flumen hamum et expandentes rete super faciem aquae marcescent· id est deficient· Confundentur

qui operabantur linum· id est qui ex lino sage
nas et retia componebant· plectentes et
texentes subtilia· scilicet uestimenta· ut etiam
qui texebant ex iunco diuersi generis uas
cula· Et erunt irrigua eius id est irrigua aegypti
flaccentia id est arentia· Omnes qui faciebant la
cunas ad capiendos pisces· subito deficient ad
uenientibus hostibus· Haec omnia ut diximus
symbolicos accipienda sunt· que propter
maximam uastationem ita expresse a propheta
prolata sunt· Stulti principes thaneos· sa
pientes consiliarii pharao dederunt consilium
insipiens· Quod dicit stulti principes tha
neos· gentiuus grecus est· Thanis autem ciuitas
est metropolis aegypti· in qua moyses
multa signa fecit· que in exodo comme
morantur· Et hoc dicit· quia adueniente ba
bilonica uel romana captiuitate· omnia
magorum consilia adnullata sunt· Principes
enim pharao qui putabantur sapientes esse
dederunt consilium insipiens· id est inutile· ut
prepararet se ad resistendum nabuchodo
nosor uel romanis· Quomodo dicitis pha
raoni· filius sapientium ego filius regum
antiquorum· Sic dicebat pharaoni unus
quisque consiliarius eius· ut suum consilium bonum
esse ostenderet et ob hoc statueret illud
Tu es filius sapientium aegyptiorum
et regum antiquorum· Ideoque uiri
liter debes pugnare contra assyrios

uel romanos· Aegyptii heroas et deos
magnos auctores suae generis fuisse iac
tant· hoc est ysin· et osyrin· et tiphonem
Ubi sunt nunc sapientes tui· sub aduen
iente uastatione· Adnuncient tibi et in
dicent· quod cogitauerit dominus exercituum
super aegyptum· Propheta loquitur ad aegyp
tum· interrogans· ubi sint sapientes eius·
et quare non annuncient ei· que cogitaue
rit super illam· Et respondet ipse sibimet
ipsi· quare non potuerint annunciare ei·
Stulti facti sunt principes thaneos siue
thanis· scilicet qui putabantur sapientes esse·
Emarcuerunt seu defecerunt principes mephe
os· deceperunt aegyptum· angulum po
pulorum eius· Memphis ciuitas est aegypti ma
gicis artibus quondam plena· Sed ubi puta
bantur esse sapientes· ibi non solum alii defecerunt
sed etiam ipsi· Quod uero appellat aegyptum
angulum populorum· secundum idioma id est secundum
proprietatem diuinarum scripturarum· loquitur
quae angulum pro regno ponunt·
eo quod populos contineat· sicut an
gulus continet duos parietes· et quod
in tota domo illud sit fortissimum
Dominus miscuit in medio eius· id est in
medio aegypti spiritum uertiginis· et er
rare fecerunt aegyptum
in omni opere suo· sicut er
rat ebrius et uomens· Dominus inquit

miscuit idest habere permisit sapien
tib(us) aegypti sp(iritu)m uertiginis id est erroris
ut ignorarent quod loquerentur et errare
facerent aegyptum. sicut errat ebrius
amente sua. et alienus efficitur ab om
ni rationabili sensu. intantum ut nesciat
ubi sit. aut quid operatur. Et non erit aegyp
to opus quod faciat caput et caudam incur
uantem et refrenantem. Dicit s(an)c(tu)s hieroni
mus. quia pro eo quod debuit interpres in
curuum et lasciuientem. id est senem et puerum.
ambiguitate uerbi deceptus. transtu
lit incuruantem et refrenantem. Sensus
ergo huiusmodi est. Venientib(us) ergo
assiriis ut chaldeis non erit aegypto opus id
est silium. quod aut caput aut finem habeat. aut
senibus conueniat aut pueris quoque alii pri
(decipiunt atq(ue))
ma aetate amittentes intellectum deliant.
Alii per lasciuiam et infantiam nesciunt quid fa
ciant. In die illa erit aegyptus qua
si mulieres. et stupebunt et timebunt
a facie manus d(omi)ni exercituum. quia
ipse mouebit super eam. In die
inquit illa cum uenerit uastitas aegyp
ti per chaldeos. assirios. romanosque.
erit aegyptus quasi mulier infirma et
inhermis. et sine aliqua uirtute. et stu
pebunt aegypti. siue in admira
tionem nimiam uertentur. et time
bunt a facie commotionis uindictae

d(omi)ni. quae intellegitur per manus ei. quam
uindictam mouebit ipse d(omi)n(u)s super eam. per sen
nacherib. uel nabuchodonosor. et erit
terra iuda in pauorem aegypto. Quidam co
dices habent in festiuitatem. sed beatus hie
ronimus. reprehendit semetipsum. quod ita
transtulerit quia rectum est dicere in pa
uorem. id est in formidinem. Et est sensus.
Cum omnis manus uirorum fortium aegyptiorum
quasi mulierum manus prae nimio terrore hos
tium dissolute fuerint. tunc uocabulum
iudae terror erit et pauor aegypto. eo quod
deum ei uult auxilium praebere. tanta mala
perpessa sit. Recordabitur enim quia propter
timorem omnipotentis dei et amorem quem
abstulit a iudeis permittendo illis auxili
um et protectionem a d(omi)no et tanta mala
ueniant. Vnde et sequitur. Omnis sub
aegyptius. qui illius fuerit recordatus
id est terrae iudae pauebit a facie d(omi)ni exer
cituum. quod ipse cogitauit super eum. hoc est
super aegyptum. Quid cogitauit ergo d(omi)n(u)s
super aegyptum. Vt conterat illam et uastet
per chaldeos et romanos. atque ad nihilum
deducat. In die illa erunt quinque
ciuitates in terra aegypti. loquentes lin
gua chanaan. et iurantes per d(omi)n(u)m exer
cituum. Ciuitas solis uocabitur una.
Diem hic debemus accipere tempore.
Hunc locum non intellegens onias sacerdos.

cũ uenisset in aegiptũ cũ multitudine
iudeorũ; sic historia iosephi narrat, Ae
dificauit templum dñi et altare in ci
uitate eliopoleos; ut impleret uaticinia
huius pphetę; faciens utiq; contra pceptũ
dñi qui dixit; Non aedificabis mihi alta
re p omnes urbes tuas; sed in loco quẽ elegero;
Et hoc notandũ; quia non solũ illam ubi te
plum aedificatũ fuit; quę appellat̃ elio
poleos; id ẽ solis ciuitas; sed etiã quattuor
alias huic uicinas; quę iuxta rinocorurã
sitę sunt; manifestũ ẽ loqui lingua cha
naan id ẽ syra; Putant aut̃ a nabucodo
sor in ciuitates aegypti syros et arabas
collocatas fuisse; qui huc usq; ut dixi
mus lingua chanaan id ẽ syra loquun
tur; Quidam p quinq; ciuitates quinq;
libros legis intellegunt qui in alexan
dria primum interptati sunt; Sed
melius ẽ ut ista omnia ad dñi aduen
tum spiritualiter referant̃; In die illa
id ẽ post dñi passionem erant quinq; ciui
tates in terra ęgypti loquentes lingua
chanaan; Aegyptus quę interpraetat̃
tenebre uel meror significat hunc mun
dum; Chanaan aut̃ interpraetat̃ cõmu
tatus; Quinq; ergo ciuitates quinq; sunt
corporis sensus; uisus uidelicet auditus gust'
olfactus et tactus; Quarum ciuitatum

una ẽ ciuitas solis id ẽ oculi p quos lumen
haurimus; Qui cumq; ergo uitiis seruiunt
et prauis cogitationib; hos quinq; cor
poris sensus non refrenant; lingua aegyp
tiaca loquunt̃; quia in tenebris peccatoꝝ
morantur; Qui uero uirtutib; opera tribu
unt; lingua chanaan id ẽ commutata lo
quunt̃; qui de uitiis mutati sunt ad uir
tutes; In die illa id ẽ in tempore illo p dñi
passionẽ erit altare dñi in medio terre
aegypti; id ẽ in hoc mundo et titulus iux
ta terminũ eius dñi; Et erit sub illud alta
re; ut titulus insignũ dominicae passionis
et resurrectionis; et in testimoniũ dño ex
ercituũ; in terra ęgypti; hoc est in toto
mundo; Per unũ altare debemus intelli
gere omĩa altaria totius mundi; Titulus
aut̃ qui iuxta illud altare est aeuuan
gelium et aptoꝝ doctrina intellegit̃ quę us
q; ad terminos orbis terrę puenit; Possum'
etiã p hoc altare intellegere fidem quę
una ẽ in omnib; credentibus; Sicut
enim sup altare offerunt̃ dño sacrifici
a ita quicquid boni agimus p fidem
offerimus; Titulus iuxta fidẽ intelli
gitur bona operatio et imitatio passio
nis xpi; Clamabũt enim ad dñm
a facie tribulantis; et mittet eis
saluatorem et propugnatorem qui
liberet eos; Cum in quit fuerit alta

Quia sic una ẽ fides credentiũ unũ baptisma una aecclã ita unum altare.

re dni in hoc mundo et aevuangeli
ca doctrina diffamari coeperit. tempusq;
persecutionis ingruerit. tunc hi qui credi
derint apli uidelicet ac martires. aliiq;
fideles eorum sequaces. clamabunt ad dnm
patrem a facie persecutorum implorantes ei
misericordiam; Statimq; mittet eis sal
uatorem id est auxilium filii sui ihu.
qui interpraetatur saluator. et erit
propugnator siue defensor eorum
liberans eos; Quocienscumq; enim af
fligunter electi. aut persecutoribus aut
ab im pugnatione demonum. et
di auxilium habent a quo protegantur. quasi ipse di filius mittatur
a dō patre. dum eius adiutorio illi sal
uantur; Et cognoscetur dns ab aegypto. et
cognoscent aegyptii dnm in die illa;
Cum di clementia respexerit credentes
positos in certamine. cognoscetur dns ab
aegypto. id est ab hoc mundo. et cognos
cent aegyptii habitatores uidelicet huius
mundi dnm. siue persecutores qui fuerint
superati. siue credentes auxilio di libe
rati. et colent sub illi qui fuerunt libera
ti dnm in hostiis. corporis uidelicet et
sanguinis et quod offertur cotidie in
aecclesia. et in muneribus spritualibus et uota id est bona opera uouebunt
dno et soluent; Et percutiet dns aegyptum

plaga et sanabit eam et reuertentur ad
dnm et placabitur eis et sanabit eos;
Hoc de scis martirib; aliisq; credentibus
dictum intellegitur; Percutiet dns ae
gyptum id est percuti permittet electos a persecuto
ribus et sanabit eandem plagam quia co
ronabit scos martires; Persecutio siquidem
non ad necationem credentium pertinet
sed ad probationem et remunerationem; Quem
enim diligit dns corripit. fla gellat
omnem filium quem recipit; Et si in
quit ad tempus recesserunt a dō. reuer
tentur ad illum et sanabit eos a peccatis. et ab
omni tribulatione; In die illo id est in tem
pore dominici aduentus. erit uia de ae
gypto in assirios. et intrabit assirius
aegyptum. et aegyptius in assirios et seruient
aegyptii assur; Ante dni aduentum sin
gule gentes proprios reges habebant.
nec erat licitum cuiquam de una regio
ne transire in aliam. quia pro exploratoribus capiebantur; In romano autem
imperio unum facta sunt et maxi
me postquam in xpm crediderunt,
A beuphrate enim usq; tigrim omne
medium regio assiriorum fuit. et
quos ueteres assirios. nos modo syros
uocamus a parte totum appellan
tes; Post ergo dni passionem uia
de aegypto fuit in assirios quia quicumq;

uolunt modo de ęgyptus transire in
assyrios. et de assyriis in aegyptū liberā
potestatem habent · maxime negotiato
res eorum · qui de regno ad regnū tran
seunt; Quod aut̄ dic̄ seruient ęgyptii
assur · n̄ idcirco dicit · qđ postea sub
iecti fuissent ęgyptii assur · sed ꝓpt̄
legiones romanorum dic̄ · que instruc
to syro milite custodiebant aegyptū·
ut quia utraq; gens ea que apud se
abundant in aliā causā cōmercii trans
fert; In die illa erit isrl̄ tertius aegyp
tio et assyrio · benedictio in medio t̄re
cui benedixit dn̄s exercituum; Legi
mus in libro machabeorū quod regnū
isrl̄ · aliquando reges assiriorū · aliquan
do ęgyptiorū sibi uendicabant; In
dn̄i uero aduentu neq; assyrius erat sub
iugatū · neq; ęgyptus · sed sub romano im
perio erat constituta ciuitas · et eiusdē
conditionis erat cuius illi · quia sic̄ serui
ebant ęgyptii et assyrii romanis · ita et
israhel; Nequaquā ergo isrl̄ int̄ ęgyp
tios et assyrios medius uexabit̄ · sed erit
eis tertius · quia seruient illi duo popu
li romanis · et ipse similit̄ et ipse isrl̄
erit benedictio in medio terre; Quare
benedictio? Quia de syon exibit lex et
uerbū dn̄i de hierlm̄ · id benedicetur
in toto mundo in ap̄lis · aliisq; credentibus;

Cui ergo erit isrl̄ benedictio? illi populo cui
benedixit dn̄s id ab illo benedicet̄ a quo
ante maledicebat̄; Cui dixit dn̄s; Bene
dictus populus m̄s aegypto · et opus manuū
mearum assyrio; Iste regiones p̄ omnib;
regionib; habundant multitudine mo
nachorum; Ideoq; a dn̄o benedici me
rent̄; Hereditas aut̄ mea isrl̄; Quare
hereditas? quia ibi est natus · nutritus ·
passus; Ibiq; redemit genus humanū · ibi
et resurrexit; In anno quo ingressus est
tartan in azotum cū misisset eū sargon
rex assyriorū et pugnasset c̄tra azotū
et coepisset eā; In tempore illo locut̄
est dn̄s in manu aesaie filii amos; Azo
tus una est urbs philistinorū potentis
sima de quinq; urbib; · quā sargon rex
assyriorum qui et sennacherib appellat̄
qui septē nominibus nuncupat̄ est · ut
beat̄ hieronimus dicit · misso duce exer
citus sui thartan nomine coepit atte
nuit; Illo t̄pore quando hec urbs cap
ta est locutus est dn̄s in manu aesaie;
Quomodo in manu? in manu dic̄ in ope
ratione illius; Talē enim operationem
operabatur ꝓpheta · ut dign' esset sermo
nem dī audire; Vade et solue saccū de lūbis
tuis et calciamenta tolle de pedibus tuis; Sac
cus uestimētū ē · cilicinū hic enī erat habitus
ꝓphetalis plangentis delicta populi; Et

fecit sic; Nudus uadens et discalciatus;

Mira prophetae obedientia quod uir nobilissimus non erubuerit nudus incedere. sed dei praeceptis oboedire. nihil honestius iudicans. deposuerit saccum quo abiecto nudus fuit;

Unam enim habebat tunicam ut beatus hieronimus dicit. ipsamque cilicinam; Ideo autem dixi illum nobilissimum fuisse. quia sicut hebrei tradunt tantae nobilitatis fuit. ut filiam eius acciperet in uxorem manesses rex duarum tribuum filius ezechiae regis. et dixit dominus; Sicut ambulauit seruus meus esaias nudus et discalciatus trium annorum signum et portentum erit super egyptum et super aethiopiam;

Prophetae uiri potentes erant quia non solum ea quae dicebant. sed etiam opera illorum plerumque aliud praefigurabant. sicut in hoc loco possumus cognoscere; Notandum autem quia cum dicitur trium annorum signum erit. non debemus putare quod per tres annos ierit propheta nudus. sed per numerum annorum possumus intellegere dies. quod in uolumine iezechielis ostenditur dicente domino ad eum; Diem pro anno. diem inquam pro anno dedi tibi; Sic minabit rex assyriorum captiuitatem aegypti. et transmigrationem aethiopiae; Iuuenem et senem nudam et discalciatam. discoopertis natibus sub tribus annis sicut seruus meus aesaias ambulauit tribus diebus; Rex assyriorum deletis decem tribubus uastata etiam damasco recta uia perrexit in aegyptum.

et ipsos partem aethiopesque uastauit; Significat autem spatio trium annorum aegyptum ab assyriis esse uastandam. quia multorum populorum erat regio. et uno anno non poterat uastari; Et tunc ignominiam aegypti sub uidebunt omnes. comminabitur ita in captiuitatem. et timebunt sub iudei. et confundentur ab aethiopia spe sua. et ab aegypto gloria sua; Iudei gloriabantur in aegyptiis qui eis promittebant protectionem. et habebant spem et fiduciam in aethiopibus qui erant aegyptiis sociati; Cum ergo audissent et uidissent tam aegyptios quam aethiopes minari in captiuitatem ignominiose ab assyriis timuerunt ualde et erubuerunt quod spem suam in illis posuerint; Et dicet habitator insulae huius in die illa; Insula dicitur eo quod in salo id est in mari sit posita; Et insula appellatur hierusalem. quia uariis aduersariorum persecutionibus tam quam quondam mari tundebatur; Haec ecce erat spes nostra ad quos confugimus in auxilium ut liberet nos a facie regis assyriorum. Et quomodo effugere poterimus nos. Num quid ita est spes nostra quam habebamus in aegypto et aethiopia. et ad hos confugimus. ut nobis praeberent auxilium. qui se de captiuitatis malo eruere non quiuerunt.

eorūq; potestatē ad nihilū deduxerit·

E t si illi capti sunt quomodo nos effugere poterimus? Consideranda ē pruidentia dī· quomodo omīa regna contra se in supbiā eleuata destruxerit; Contra dī uoluntatē isrl superauit in damasco assyrius; Ideoq; tā illi qui aduersarius dī pmittebant auxiliū quā illi qui in ipsis sperabant· uastati et captiuati sunt ab assyriis; Iudas id duę tribus confidebant in aegypto; et aegyptus in aethiopibus; Ipsi quoq; ab assyriis caldeisq; uicti sunt; Assyrii supbierūt putantes se uictores existere sua uirtute· a chaldeis regnum eorum periit; Chaldei et babilonii erexerūt caput contra dm̄· a medis et psis sub positi sunt; Persę a medi· ab alexandro magno; Alexander magnus cū se putaret esse dm̄· ueneno periit· regnūq; eius p partes diuisum a romanis est superatum et in eorum potestatem redactum; Romanum imperium quod quasi ferreis dentib; ungulibusq; scōrum carnes lacerauit· ex parte iam apparet esse destructum et destruetur in die iudicii cum regnum xp̄i aduenerit;

O nus deserti maris;

M are appellatur in hoc loco babylon propter multitudinem populorum· quae in ea erat; Unde per hieremiam prophetam dicitur· ad nabuchodonosor; Desertum faciet dns mare eius; Desertum dicitur desolatū a dō et euacuatum ab habitatoribus suis; Sicut turbines ab affrico ueniunt· de deserto uenit· de terra horribili· uisio dura nuntiata est mihi; Vox babylonis; Sicut inquit ab affrico id ab australi parte· tempestas uehemens uenire consueuit· et de terra horribili· id de terribili· cuius nec nomen audire possum sine formidine· uisio dura nunciata est mihi aduentus scilicet medorum et psarum; Quid durius quā captiuitatis malum? et quid durius quam ab ipsis subiectis non solum bona temporalia· sed etiā uitam presentem auferri· qui incredulus id qui infidelis est dō· id dn̄o suo;

D arius id cyrus· infideliter agit· sub contra dnm̄ suum baldasar occidendo illum· et quidē populator siue uastator est uastat sub me; Repletio superioris commatis ex uoce babylonis; Quamuis enim dō pmittente illud fieret· tamen infideliter egerunt darius et cyrus contra dominum suum baldasar; Ascende helam· obside mede; Vox dni alloquentis multitudinem medorum et psarum·, Helam namq; prouincia est psarum et ciuitas per quam intelleguntur homines de helam id persida; Ascende inquit o exercitus helam idx qui de helam puinia uenis· et omnis exercitus.

mede id est medorum obside babilonem;

Hic est sensus. Hontamentis o medi et p se uastare babylonem; Ascendite sup equos suos. & obsidete ciuitatem; Omnem gemitum eius cessare feci; Hoc tripliciter potest intellegi. omnem gemitum eius cessare feci. quo te et alias gentes gemere faciebat. ut quod nullus iam gemat p sas potentiam babylonis. seu quod tantis malis afflicta sit babylon ut coram te gemere non audeat;

Propterea repleti sunt lumbi mei dolore. angustia possedit me sicut angustia parturientis; Vox prophete plangentis babylonem spiritu prophetali; Propterea inquit quia babylon tantis est repleta miseriis. repleti sunt lumbi mei dolore. sic lumbi parturientium mulierum; Angustia possedit me; preuidens tante multitudinis sanguinem fundi. sic est angustia parturientis; Corrui sub miseriam babylonis; Conturbatus sum cum uiderem spiritu destructionem eius; Emarcuit id est defecit cor meum siue uirtus mea. tenebre id est angustiae ut dolores stupefecerunt me id est in nimiam admirationem me conuerterunt ut etiam tenebre stupefecerunt illam. quia a multitudine lacrimarum caligauerunt oculi eius; Babylon dilecta mea posita est mihi in miraculum; Vox prophete. qui ideo appellat babylonem dilectam. quia homo erat & de hominibus loquebatur; Ideoque non poterat non dolere sup tantis miseriis conuolutis. Posita autem erat ei in miraculum; Quare sic cito poterat a subiectis euerti. Pone mensam. contemplare in specula. comedentes & bibentes; ut fortes sitis ad medicandum & occidendum babylonios; Cumque comederitis & biberitis. surgite. arma corripite babylonem debellate; Contemplamini in specula id est ea que exarata sunt in pariete. opere complete. quia dominus regnum baldasar numerauit; Aliter;

O babylon para regi tuo baldasar mensam et contemplare quid post cibum eueniat ei;

Vos autem dant et erre. qui cum rege comedetis. surgite et interficite dominum uestrum;

Vel contemplare baldasar. quid sit in pariete scriptum; Mane. Phares. Techel;

Hec enim dixit mihi dominus; Vade et pone speculatorem. et quid cumque uiderit. adnuntiet;

Prophetam esaiam legimus hic speculatorem qui speculabatur quae dominus precepturus erat super babylonem;

Prophete namque speculatores appellabantur. sicut ad iezechielem dicitur;

Fili hominis speculatorem dedi te domui israhel; Tale est ergo ac si diceret; Temetipsum constitue speculatorem et quecumque audieris aut uideris spiritu prophetali adnuntia;

sub aud in tristicia t uerita cum audirem

Surgite principes. arripite clipeum; Dupliciter potest intellegi istud; ipse & medi. sumite cibum. futuro prelio uos preparantes.

Et uidit ille speculator · id est ego uidi currum duorum equitum hoc est bigam · que duobus aequis duci solebat · ascensorem asini · & ascensorem cameli sub uidi;

Idem ille ascensor qui residebat · pequis utebatur disparibus animalibus asino uidelicet et camelo; Ascensor iste duorum animalium intellegitur cyrus · qui duorum regnorum rex extitit · persae et mede post mortem darii auunculi sui;

Asinus regnum persarum est · quod ante cyrum ignobile fuit · et nullius dignitatis inter cetera regna; Camelus medorum regnum est quod semper fuit potentissimum; Ascensorem ergo bigae uidit propheta uenientem · quia cum medis et persis uenit ipse cyrus contra babylonem pariter cum auunculo suo dario; Et clamauit leo;

Ipse propheta qui appellatur speculator appellatur et leo propter uirtutem animi Et quia dubium erat de persona speculatoris ipse exponit manifestius dicens;

Super speculam domini · ego sum stans iugiter per diem · et super custodiam meam · id est super locum contemplationis meae · ego sum stans totis noctibus

Super custodiam inquit meam sum ut me custodiam ab omni peccato · et sim dignus audire uerba dei;

Et contemplatus est speculator: id ego contemplatus sum · multo intuitu diligenter:

Et super speculam domini sum iugiter id est semper sum positus in contemplatione dei · et diebus ac noctibus · et praeparatus audire caelo qui quod ipse praeceperit; Et respondet sub ille leo qui supra clamauerat et dixit; Cecidit cecidit babylon · et omnia sculptilia deorum eius contrita sunt in terra; Quod adhuc stante babylone dicit cecidit babylon · ideo dicit quia in presentia dei iam ceciderat; Nam stante cyro cum dario babylonem non solum urbs est destructa · sed etiam idola eius ad nihilum redacta sunt destructo templo belis · et igne concremato; Tritura mea · et filia areae meae · que audiui a domino exercituum deo israhel · adnuntiaui uobis; Facit apostropham ad hierusalem · quam appellat trituram eo quod aduersis gentibus terebatur · siue conculcabatur; Triturare enim est conculcare · Filia etiam areae appellatur id est filia templi quod erat constructum in area · ornan iebusei · qui et areuna uocabatur; Et est sensus; O tritura mea israel · que a multis gentibus es contrita · et o filia areae meae · id est templi · quod situm est in area ar

unę non tibi uideatur incredibile esse quod dixi de babylone quia non sunt mea uerba sed dni exercituum · et que audiui ab illo haec annuntiaui uobis ;

ONUS DUMA ·

Pro duma · septuaginta idumeam interpretati sunt que est prouincia sarracenorum ; Duma autem regio est idumeae prouinciae et habitatores eius de progenie esau · qui et edom siue seir appellatus ; Constat uero idumeos ab assyriis uel chaldeis expugnatos esse · sicut et duas tribus ;

Sed uidentes idumei duas tribus post septuaginta annos de captiuitate chaldaica esse reuersas et se in seruitio detineri · contra dm̄ uiuum querebantur auxilium · cur non etiam ipsi fuerint liberati cum de stirpe fuerint abrahae et isaac ;

Unde dicit dns ; Ad me clamat ex seir · id quilibet idumeus qui de seir est · captiuatus in babylonem et mediam · ubi adhuc detinetur ; Custos · qui de nocte custos qui de nocte sat uigilas ut liberes populum tuum ; et est sensus ;

O custos isrl · ds omnipotens qui populum tuum tueris custodia sempiterna · et quasi in nocte illis dormientibus uigilas ne hostis irrumpat super eos · liberans illos de nocte captiuitatis ; Quare et nos qui de eo genere sumus simili clementia n̄ protegis · Dixit custos non dubium quin ds omnipotens · Venit mane id est tempus libertatis populo meo · et nox id est tempus tribulationis uenit genti idumeorum ; Populo meo praebebo lumen letitiae de captiuitate reuertendi · et uos derelinquam in tenebris captiuitatis et seruitutis · eo quod gauisi estis super uastatione populi mei ; Nam quia idumei letati sunt de captiuitate populi israelitici · idcirco et ipsi in captiuitatem post modum ducti sunt ; Si queritis querite · conuertimini et uenite ; Et est sensus ; Si queritis me ex toto corde querite agentes poenitentiam ueram ; Venite id est de captiuitate redite · Aliter ; Si queritis tempore necessitatis auxilium meum et in prosperitate similiter me inuocate ; Conuertimini ad me toto animo et uenite adpropinquantes mihi per bona opera · et suscipiam uos poenitentes ;

ONUS IN ARABIA ;

Arabes ipsi sunt sarraceni et hismahelitae ;

Ex hismahele et filio eius caedar · ducentes originem · quorum regio appellatur arabia · qui cum recte agareni uocari debuerint ab agar matre sua · mutato nomine

malunt se sarracenos uocari. quam
agarenos. quasi non de ancilla agar.
sed de libera sara exorti; Quia ergo
isti iudeis fugientibus a facie chal
deorum cum debuissent aquā et panē
dare que panem dantes aquā subtraxe
runt. ut illi cibo sitim augente ma
gis exardescerent et morerentur;
Idcirco et ipsi in captiuitatē ducti.
et licet illi hoc agerent tamen allo
quitur ds̄ omnipotens iudeos fugien
tes inquiens. in saltu ad uesperam
dormietis in semitis dodanim. Vos iu
dei qui obsidionem babilonicam effu
gere potueritis; In saltu id est in siluis
sarracenorum. dormietis siue requi
escetis. chaldeos fugientes. in semitis
quoq; dodanim requiescetis;
Dodanim interp̄tatur in propinquos
uel cognatos;. In semitis dodanim
dormietis. hoc est in itinere quod duc̄
ad propinquos u̅ros sarracenos; Occur
rentes sitienti sub populo meo ferte
aquam; Ad his mahelitas sermo conuerti
tur. ut ferant aquam fratribus suis iude
is ad se confugientibus; Currite in
quit & lassis fratribus ac per
iclitantibus ardore sitis.
ferte aquam ne feruore so
lis nimio in solitudine p̄reant;

Qui habitatis terram austri id est
in parte meridiana. cum panibus
occurrite fugienti populo meo; Non
solum inquit aquam sed et panes ferte
fugientibus. ut quos afflixit obsidio
et p̄secutio hostiū u̅rā misericordia releuet.
A facie enī gladiorum. fugerunt; A facie
gladii. sub babyloniorum imminentis.
a facie arcus extenti id est a facie ela
mitarum qui sunt peritissimi sagittarii
et cū chaldeis uenerunt; A facie grauis
proelii. ac si diceret; Ne despiciatis mi
seros. quia cito ueniet & u̅rā captiu
itas. Quī hec dicit dn̄s ad me. Ad
huc in uno anno quasi in anno merce
narii et auferetur om̄is gl̄a cedar id est
populus et diuitie sarracenorum. et re
liquie numeri sagittariorum fortium
de filiis cedar imminuentur; Post unum
autē annum iudaice captiuitatis et de
structionis hierl̄m et ipsi uastati sunt;
Ideoq; dic̄; Quomodo annus mercen
narii uelox est. & breuem pu
tat omnem laborē: dum tantummodo
ad desideratam perueniat merce
dem. sic p̄ diuissimum spacium
temporis restat. donec captiue
nimini: o sarraceni; Reddit ergo
causas quare p̄ceperit occurrere illis;
Fuger̄ inquit babiloniim gladium et

quia uos non prebuistis eis misericordiam. expleto uno anno captiuitatis eorum auferetur omnis gloria uestra; Quod uero dicit et reliquiae numeri sagittariorum fortium de filiis cedar imminuentur. hoc modo intellegitur:

Reliquiae sarracenorum que relicte sunt a bassyriis. imminuentur a babilonius; Sagittarii enim sunt sarraceni. sicut et pater eorum ismahel. quia in solitudine morantur;

ONUS UALLIS UISIONIS;

Onus. id est pondus miseriarum et poenarum.

Uallem appellat hierusalem; Illa ciuitas domina gentium. et que antea appellabatur ciuitas magni regis. modo appellatur uallis despectiue a spiritu sancto; Non quod in ualle sit posita. in monte enim sita est. sed propter idolatriam; Sic etiam ueniente domino in carne. appellata est castellum despectiue; Ite inquiens ad apostolos in castellum quod est contra uos; Et bene dicit uallis uisionis. quia ibi fuerunt prophete uisi qui domini uisiones uidere meruerunt. sicut fuit samuhel. dauid. isaias. hieremias danihel et ceteri sancti; Et hoc notandum est in hoc sermone quia non pertinet hoc quod propheta hic dicit ad illam obsidionem que facta est a sennacherib temporibus ezechie. sed potius ad illam que facta est a nabuchonosor temporibus sedechie; Quid nam tibi est.

[Margin: propter transgressionem mandatorum dei &]

Vox prophete ex persona spiritus sancti; Quid nam tibi est quia ascendisti et tu omnis in tecta. Bene dicit et tu; Ante enim ascendit moab in tecta adorare idola. et philistim. et reliquae gentes. quam hierusalem; Ac si diceret aliis uerbis; Et si omnes gentes ascenderunt super tecta adorare idola. tu quare ascendisti derelinquens me redemptorem tuum. Ideo dicit clamoris plena sub ciuitas quia ante obsidionem plena erat illa clamore exultationis et gaudii. dum adorent idola sua. et adueniente nabuchodonosor. simul et repleta est clamore tristiciae et timoris; Ascenderunt siquidem illi miserrimi super domos adorare idola sua. et petere ab eis auxilium. sed non profuit illis;

Urbs frequens appellatur. propter multitudinem populorum que ibi erant;

Rex enim eius iugiter habitabat in ea. ad quem confluebat omnis exercitus;

Ciuitas exultans quondam fuit. sicut temporibus dauid et salomonis;

Interfecti tui. non interfecti gladio; Hoc referendum est sicut diximus ad nabuchodonosor et sedechiam; Quomodo ergo interfectus est populus eius obsidione. fame. et siti et quare non in prelio?

ipse manifestat; Omnes principes eius fugerunt;
Sicut enim legimus in libro regum siue hiere
miae. cum obsideretur ciuitas a chaldeis. per
quoddam foramen muri exiuit sedechi
as rex nocte et principes cum eo fugientes per campos
hiericuntinos; Sed non ideo liberati sunt. quia
non habuerunt fiduciam in domino. Persecuti denique
a chaldeis. conprehensi sunt in campis hierichun
tinis et ducti nabuchodonosor qui erat
in reblatha; Nam ipse non ascenderat ad
hierusalem. sed omnem exercitum direxerat
ad capiendam urbem; Tunc iussit nabucho
dosor filios illius ante oculos eius
occidi et postea eruens illi oculos duxit
illum secum cecatum in catena in babilonem;
Omnes autem principes. et qui cumque potuerunt
capi ab illis. aut sunt occisi. aut sunt dure
ligati et uincti ducti in babylonem;
Propterea dixi; Vox prophete. Propterea
quia cognoui desolationem populi mei;
dixi cum prophetis. et cum discipulis
meis; Recedite quia amare ut gra
uiter flebo desolationem populi mei;
Superius diximus. quia cum audiret
propheta mala que futura erant
super babilonem. fleuit. quan
to magis ergo fleuit uastationem popu
li sui. Nolite incumbere super me;
Vox prophete ad condiscipulos suos qui
eum uolebant consolari; Sic erat grauatus
propheta dolore quasi in lecto aegrotans;
Ideoque dicit. Nolite incumbere id est nolite in
clinare ad me ut consolemini me; Dies enim
interfectionis a domino deo sabaoth in ualle
uisionis. id est super hierusalem; Scrutans murum
et magnificus super montem; Ipse dominus scru
tatus est murum hierusalem. quando sic in
subsequentibus uidebimus unusquisque prin
cipum chaldeorum qui ciuitatem obsidebant.
partem muri contra se positam destruxit;
Magnificus etiam super montem id est super tem
plum extitit. quia permisit illud euertere.
Et iam sumpsit pharetram; Currum homi
nis equitis subaudiendum sumpsit; Elam
ciuitas est et regio in prouintia persida. et
sunt optimi sagittarii habitatores eius.
Aelam id est aelamite sument pharetram
ad sagittandum populum iudeorum; Cur
rum etiam hominis equitis sumunt ut pos
sint cito discurrere per plateas hierusalem;
Licet currus duos habeat equos; Potest
tamen non incongrue ille qui desuper sedet
appellari eques. et parietem domus domini
nudabit clipeus chaldeorum id est forti
tudo illorum; Parietes domus
qui erant uestiti crustis aureis
et marmoreis nudauit cli
peus ut fortitudo et potestas chal
deorum; In hoc loco clipeus pro fortitudine
habetur. et erunt electe tuae ualles plene

quadrigarum; Vox pphe ad hiersl'm; Hie
rusalē in monte sita in circuitu sui habebat
ualles delectabiles· et quando exercitus
nabuchodonosor uenit cōtra eam multitu
do quadrigarū difusa ē platitudinē ual
lium; Equites autē qui in ciuitatē intra
uer· enī n illā omnē multitudinē poterat cape
re illa ciuitas· posuer sedes suas in portis ne
quis iudeorū fuga possit saluari· et de hoc
dictū ē in hieremia; Ecce ego congrega
bo om̄s cognationes regnorū aquilonis et
oppugnabunt hirsl'm· et ponent princi
pes sedes suas sup portas eius; O hiersl'm
erunt ualles tue quondā electe plene
quadrigis· et erunt equites ponentes
sedes suas sup portas tuas· et reuelabit
id ē distruetur operimentū iude; Operi
mentū appellat templum dñi quod
optum id ē absconsum erat antea le
prosis et inmundis hominibus· etiam
gentilibus quibus non licebat in
gredi intus; Tunc autem reuelatum
est quia uiolauerunt illud chaldei
et gentes· suo ingressu; Et uidebitis sub
destructum in die illa armamen
tarium domus saltus; In quo dic̄
Cū caldei coeperint ciuitatē et dissipa
uerint tēplū· tunc uidebitis o iudei conciues
mei destructū armamentariū dom̄ salt'; Ar
mamentariū ē locus ubi ē duntur tela armorū.

Erat enī domus iuxta templum dñi quam
dauid aedificauit ad reponenda arma·
in cuius circuitu erant arbores plantate·
et propterea dicit domus saltus· et ipsa domus
non habebat parietes ex cemento et lapidi
bus· sed ex lignis; Dicunt enī quia ex hu
more cementi et lapidum· rubigo nas
citur in ferro; Et scissuras ciuitatis dauid
uidebitis quia multiplicate sunt;
Ciuitatē dauid· appellat hiersl'm· sicut
superius diximus; murus ciuitatis
multipliciter pforat' est ab hostibus· et
multiplicate st̄ scissure· et congregas
tis o filii iude et beniamin; Aquas pis
cine inferioris· et domos hiersl'm nume
rastis· et destruxistis domos ad muniēn
dū murū· et lacum fecistis inter duos
muros; Vox pphae; Piscina· lacus est
siue cisterna· ubi colliguntur aquae·
Terra repromissionis ubi dic̄ beatus hiero
nimus· licet fertilissima fuerit· tamen
magnā penuriā aque habebat maxime
circa hierusalē· et ideo faciebant
cisternas ad colligendas aquas· Iordanis
fluuius currit inter galileam· et iudeā;
Siloa fons· ad radices montis sion orit';
In hierusalem autē erant due piscine·
una superior· altera inferior; Illa
quae superior erat; non poterat capi
ab hostibus· Inferior uero poterat

auferri; Et cu audissent aduentu chal
deoru. aquas que in piscina inferio re
erant que capi poterant. p quosdam
meatus et fistulas deduxerunt in fraci
uitate et congregauerunt eas in unu
locu. et numerauer domus hiersim. et
cstituer quantu unicuiq domui dare
tur ex aqua. et destruxer domos aliquan
tas et munier ciuitate contra hostes. et
ipsu lacu de quo supra diximus fecer de
currere inter duos muros; Duos muros
dicit quia hiersim duplici muro cin
gebat; Sic legit in hesdra. Isti habita
bant in hiersim prima. et isti in secunda.
Et aqua piscine ueteris que quondam
habuerat aquas subauditur uos re
staurastis. habentes magis fiducia in a
qua. qua in illo qui condidit illa. et eo
peratore illius aque. dnm de longe
n uider. id usq quo uenit sup illos
tribulatio. Et uocabit dns in die illa
ad fletu. In qua die. tempore illo
cu uenerit nabuchodonosor. Quo suo
cabit. Iudeos; Ad quid uocabit eos. Ad fle
tum et planctu. ut defleant et plan
gant peccata sua; Legimus in hie
remia. quia cum nabuchodono
sor ueniret sup hierusalem. ante
qua obsidere coepisset populus ei
ciuitate. misit dns hieremia
sedechiam et ad iudeos. ut agerent poeni
tentiam et misereret eoru. Sed p nihilo
duxer uerbu hieremie. copulati sunt
et dicebant positi in desperatione; Come
damus et bibam. cras id in futuro mo
riemur; Ad caluitiu aut puocauit eos.
quia antiquitus erat consuetudo.
ut tempore poenitentie ut tristitiae.
tunderent capita. et raderent barbam
sua; Ad cingulum sacci uocabit eos.
ut induerent se sacco et cilicio. in aurib
meis sonuit hec uox dni; Que na uox
fuit illa. si dimittet iniquitas hec popu
lo huic. id non dimittet; si p n positu
est; Haec dic dns ad esaiam. Vade ad
sobna p positu templi. qui habitat
in tabernaculo subauditur dni;
Iste sobna pontifex erat. superbus et
arrogans. Preuaricator legis dei. oppri
mens uniuersu populum. et auertens
illos a preceptis et cultura dni. et ipse
tradidit p timore inferiore partem
ciuitatis. exercitui senna cherib;
Ideo q dns p mittit ei mala futura;
Et hec que hic dicunt. n ptinent ad illa
captiuitate superius memoratam.
que fuit temporib sedechie; Et quid
dicitur ei a dno. Quid tu hic sub facis.
Tu qui supbus es. et lupus rapax. Cur mo
reris in domo mea. Aut quasi quis hic.

Ac si diceret aliis uerbis. Aut tu cur sedes
in domo mea, non timens ire in captiuita
tem. quasi hic aliquis hominum semper
possit aeternaliter manere; Quia exci
disti tibi sepulchrum. Non excidit ille
in ipso templo suum sepulchrum. sed in ipsa
ciuitate ędificauit domunculam
in petra. et in excelso loco sperans iure se in
captiuitate. ut superbia et potentia quam
uiuens obtinuit. etiam in sua morte os
tenderetur; Sed non est ibi humatus quia
captiuus ductus est in babilonem; Ecce
dominus asportari te faciet. sic asportatur
gallus gallinacius; Gallus gallina
tius. est gallus castratus. quem nos capum
siue caponem dicimus; Sicut ille por
tatur sine impedimento aliquo. et sic
se subleuatur super scapulam sagus sine la
bore. sic asportatus est ille a terra sua;
Coronam appellat laminam auream ubi erat
scriptum nomen domini quam portabat
sacerdos semel in anno in fronte; Pro
illa corona. coronatus est tribulatione;
Sic si posita fuerit corona in aliquo tu
mulo siue monte. cito decurrit in ual
lem. sic ille lapsus est cito de gloria. et super
bia ad ruinam. Et ibi erit currus gloriae tuae;
Currum posuit pro omni gloria. et potentia
et dignitate. quae omnia pariter
cum illo ducta sunt. et ignominia.

id est contaminatio domus domini reddita
est illi; Et erit in die illa; In qua die.
Cum tu depositus fueris de statione.
id est de loco tuo; Heliachim unus
erat ex uiginti quatuor sacerdotibus.
qui suscepit decus pontificale post
sobnam. quia inuentus est iustus;
Sobna fuit quasi lupus rapax omni po
pulo; Ille autem. ut pater tam populo
quam sacerdotibus; Domum dauid.
domum domini appellat ubi erat clauis
aurea; Paxillum appellat per meta
phora ipsum heliachim; Locum fidelem
dicit. ubi conueniunt fideles; Et erit
in solium gloriae. Cui. Domui patris
sui; Magnum honorem habebant cognati
eius cum uidebant propinquum suum ita glo
rificatum; Et suspendam super eum; Super
quem. Super paxillum; Adhuc seruat
metaphora; Sicut in paxillo. id est in sti
pite suspenduntur diuersa utensilia.
sic omnis ornatus templi domini in regimi
ne illius consistit; In die illa dicit
dominus auferetur paxillus; Hoc notan
dum isto in loco. quia hęc quae hic
dicuntur. non pertinent ad captiuitatem
sobnae. sed potius ad ultimam. quae
fuit temporibus sedechię quam superius
memorauimus; Et hoc etiam consi
derandum. quia licet superius

p paxillu ipsu sacerdotiu qd post mor
te heliachim destructum est. Nam
quam diu ipse uixit honorifice omia
acta sunt in templo dni; Illo uero
moriente defecit et illud. in tantum
ut quando captiuitas aduenit tem
poribus sedechiae. carerent sacerdo
tio; Allegorice etiam possumus hoc
intellegere qd de heliachim scriptu
est et sobna; Per sobnam qui supbus
et arrogans fuit. significantur
sacerdotes iudeorum. et scribe. et pha
sei. Heliachim uero humilis et iustus.
qui interpretatur ds resurgens. signi
ficat dnm ihm. qui tertia die resur
rexit. q factus est sacerdos. scdm or
dinem melchisedech; P hoc qd ipse
sobna eiectus e. de ministerio. et duc
tus in captiuitate. et p eo heliachim
ordinatus est. significat sacerdotiu
iudeoru destructu. et scam ecclam
a dno constituta in gentibus. qui mo
do est pater habitantibus in hierlm.
hoc e. in ecclia; P claues domus dd
scientia scripturarum intellige; Qndo
aperuit dns ista? qndo discipulis
aperuit sensu. ut intellegerent scrip
turas; Clausit au. quia que ipse n ape
ruit. adhuc clausa pmanent; P cla
ue etiā quā sup humeru portauit;

possum intelligere imperiu regni.
et signu uictorie. id e cruce quā ipse
pprio humero portauit. sic ia diximus illo
in loco. ubi dicit: Cui imperiu sup hume
ru ei; Et ill in loco fideli. id e in ecclia
fideliu; Soliu glae domui patris sui fuit;
Soliu di patris et domus. angli sunt et cor
da scorū; Et suspendit sup eu. id e at
tendere fecit ad doctrinā illius elec
tos suos; Vasoru diuersa genera suspen
dit. id e corda electoru; P uas crateraru.
hoc e p uas uinariu. debemus intelligere
aptos et doctores scē ecclae. qui nobis
uino. id mysterio diuinaru litteraru
nos inebriant. et qui gra sci sps debri
ati nos etia inebriant; P uas aut musi
coru cantores scē eccle qui suis mo
dulationib corda audientiu ad amo
re di puocant; Hoc aut qd dicitur;
In die illa auferetur paxillus qui fu
erat fixus in loco fideli. referendu est
ad die iudicii; Veniente aut antixpo.
post quā plenitudo gentiu intrauerit.
et pdicante helia et enoch. omis isrl
saluabit; Et illo tempore complebit
illud quod dictu e; Vbi sup habunda
uit iniquitas. refrigescit caritas
multoru; Multi eni xpiani preti
more et afflictione negabunt xpm.
et tunc confringet paxillus.

id euangelium quod erit in ecclesia ex parte
cessabit. et transiet ad iudeos.
ONUS TYRI. Onus id est pondus miseriarum
et poenarum; Tyrus ciuitas fuit nobilissi
ma chananeorum plena diuitiis et habun
dans opibus. Et quando esaias hoc ei pre
dicebat. in insula maris magni edifica
ta erat; Postea autem longo post tepore.
ueniente nabuchodonosor cum omni
exercitu suo. uoluit eam continentem facere
terram; Et sic in hiezechiele discimus; Omnis
humerus depilatus: et omne caput decal
uatum in seruitute illius. sed profuit illi.
quia non potuit illam coequari terrae;
Et cum illi qui in ciuitate erant hoc uidissent.
quia non poterant resistere nabuchodo
nosor; Quicumque illorum uoluit naues
conscendere. de illis dico qui naues
habebant. fugerunt ultra mare in egyp
tum. et in moab. et in alias regiones sibi ui
cinas; Quod uidens nabuchodonosor
furore nimio succensus. conscendit in
naues. et subuertit omnem ciuitatem. et omnes
quos ibi repperit. duxit captiuos. sic in
subsequentibus uidebimus; Et reuersus:
in chaldeam. et datum est illi pro tyro
a domino regnum egypti; Postea uero
quam reedificata est ipsa ciuitas post
septuaginta annos. uenit alexander
magnus. cum pergeret ad capiendam
aegyptum. et dimisit partem exercitus sui ibi
contra tyrum. ut coequarent illam terram
sed non potuerunt; Ille autem aegypto sub.
iugato ueniens cum populo ethiopum et di
uersarum gentium. iuit in siluam et succidit
arbores et adduxit ad mare. et imple
uit mare. tam ex lapidibus quam arbo
ribus et humo. ut siccis pedibus pos
set uenire ad ciuitatem. quod et fecit;
Et omnes coepit qui in ciuitate erant. et
ciuitatem subuertit; Non autem de ista
destructione loquitur propheta. sed de
illa quam nabuchodonosor adimpleuit;
Et quare hoc ei euenit. ob hanc causam;
Cum hierusalem capta esset a chaldeis tem
poribus sedechie et populus eius in cap
tiuitatem ductus et templum dirutum.
Insultauit tyrus. uastationi eius; Ideoque
quia gauisa est de tribulatione illius.
fecit ei dominus similiter. mittens super eam
nabuchodonosor. et predixit ei propheta
mala que futura illi erant; Vlulate
naues maris; Metaphorice loquitur
propheta. quia non naues possunt
ululare sed homines qui in nauibus
consistunt; In greco aptius habetur;
Vlulate naues cartaginis. qui consue
ueratis uenire ad tyrum negotiatio
nis causa; Cartago colonia fuit
tyrus quia ab ipsis construc

ta est. et ipsi eam incoluerunt. Et quare dicit propheta
ululate. quia uastata est domus id est ciuitas
tyrus unde uenire consueuerat uobis auster.
ut uestra negotiatio. De terra cethim. Cethim
pro grecia posuit. sicut legimus in libro
machabeorum de alexandro magno uide
licet qui egressus est de terra cethim id est
de grecia. Et quid reuelatum est cartagi
niensibus a grecis. uastatam esse tyrum. De
grecia namque ueniebant negotiatores ad ty
rum. sicut et de diuersis gentibus et ciuita
tibus et dum illi reuerterent in patriam nun
tiauerunt cartaginensibus destructionem
tyri. Tacete id est poenitentiam agite qui
habitatis in insula maris. O tyri qui estis
negotiatio sydonis. sicut cartaginien
ses coloni erant tyrus. ita tyri coloni
erant sydonis. quia ab ipsis aedificata
est illorum ciuitas. et ipsi sydonii saepe
ueniebant causa negociandi ad tyrum.
Uox prophetae est ad habitatores tyri.
sic et haec quae sequuntur. Transfretan
tes mare. Qui fuerunt isti qui trans
fretauerunt mare. et repleuerunt eam
positam in aquis multis suis diuitiis.
sydonii. cartaginenses. greci. et alii
qui de diuersis confluebant ad eam max
ime aegyptii. sicut in subsequentibus
habetur. Semen nili messis fluminis fru
ges eius. Iste uersiculus constructione

eget. Ista quae est concatenatio. Fruges eius.
& messis eius. Semen nili fluminis
id est tyri. Semen nili fluminis. terra chana
neorum. in quorum medio tyrorum ciuitas
posita est. Infertilis est. Terra autem aegypti
orum quam nilus fluuius irrigat. fertilis
sima est. et habundans admodum frugibus.
Ideoque transiebant mare negotiatores
tyrorum. et emebant ab aegyptiis frumen
tum. fabam. ordeum. linum. et cetera quae
illa terra profert. Dantes econtra. aurum.
argentum. pallia. et huiusmodi pretia.
Et hoc dicit. quia quod aegyptii seminabant.
illi sumebant. Et messis aegyptiorum. fructus
et esca illorum erat. Et facta est negotiatio
gentium. Omnes gentes quae in circuitu illius
erant. concurrebant ad eam. quia ipsa
erat locupletior omnibus. Erubesce sydon.
Ait enim mare. et fortitudo maris dicens.
Duobus modis intelligendus est iste uersi
culus. Potest enim sic intelligi. ut propheta
loquatur. ex persona maris. quasi ipsum
fretum animam habeat. et condoleat ciui
tati tyro. Uel etiam alio modo. Ut habita
tores diuersarum ciuitatum qui in mari
residebant. et quibus tyrus mercimonia
praebebat diceret ad sydonios. qui tyrum
aedificauerunt compatiendo miseriis illius.
O sidon ciuitas. erubesce ut confunde et
habe merorem et uerecundiam super deso
latione filiae tuae tyri. quam propter

superbia et fornicatione sua ad nihilum redacta est; Non parturivi et non peperi filios;
Vox populi habitantis in mari. tamen etiam ipsum mare loquitur si ita potest dici;
Non propterea dicit quod non peperit filios. sed cum dolendo dicit quod non fuerunt filii eius tales. qui tyrum possent defendere. ut etiam ad incrementum non pervenerunt. id est ad perfectionem suae virgines et filii interfecti ab hostibus quam plenum robur haberent;
Cum auditum fuerit in aegypto Vox prophetiae;
Aegyptus in proximo erat civitati tyro. eratque ad invicem conexi amiciciae vinculo. Deferebant enim tyrii in aegyptum hoc quod illi carebant. accipientes e contra ab illis frumentum. et cetera quae hiezechiele plenius commemorantur. Ideoque dicit; Cum audierint aegyptii subversam tyrum. dolebunt super eo. Transite maria. Vox prophetae dans consilium tyriis; Sicut enim superius diximus cum mente pertractassent non posse resistere se nabuchodonosor. pars permaxima illorum ascenderunt naves et fugerunt trans mare; Pars etiam illorum carens navibus remansit in civitate;
Et loquitur propheta ad illos. qui fugae lapsi sunt. dicens transite maria. Illis autem qui relicti sunt dicit; Ululate qui habitatis in civitate tyri. capiemini enim

a chaldeis; Numquid non haec vestra est civitas. subauditur quae gloriabatur propter antiquitatem suam. Vox prophetae ad negotiatores cartaginis. et aliarum civitatum;
Erigebatur enim in superbia tyrus dicens,
Ego in antiquo tempore aedificata repleta sum divitiis. et domina omnium negotiatorum; Et quia inflata superbiae gloriata. ducent eam pedes sui. in captivitate chaldaica. De illis modo loquitur quos duxerat nabuchodonosor in babilonem;
Quis cogitavit hoc super tyro. ut destrueret quae quondam fuit coronata.
Vox prophetae dicentis. Quis hoc cogitaverit. et ipse demonstrat quis cogitavit cum dicit; Dominus exercituum cogitavit hoc. Unde erat coronata. sicut rex habens diadema in capite. sceptrum in manu. omni suo populo altior et preclarior existit. sic illa resistens in medio maris plena divitiis et negotiationibus omnibus civitatibus locupletior. et precelsior erat. tamen etiam ex hoc appellatur coronata. quod omnes civitates et negotiatores in circuitu illius positi confluebant undique ad eam quibus erat circumdata quasi ex corona; Institores vocantur negotiatores. quod semper insistant negotiis et mercimoniis; Et dicit propheta. quia tam dignos et nobiles habebat

negotiatores et institores. qui princi
pes et incliti poterant esse in regnis;
Dns cogitauit ut de superbia deducantur
ad ruinam. et uniuersos inclitos terrae.
subauditur chananeorum ponat in igno
minia. Transi terram tuam o filia maris.
quasi aliquis qui cito transnauigat
aliquem riuulum; Quare hoc? quia
non est cingulum tibi. id est non habes
ultra uires resistendi chaldeis; Per
cingulum fortitudinem. siue uires in
tellige. quia in lumbis qui cinguntur
cingulo uis hominis consistit. Con
silium dat propheta tyris; Manum suam
extendet super mare; Vox prophetae;
Quis extendet manum suam? dns; Ad
quid faciendum? ut conturbet regna;
Quae regna? aegyptiorum. moabita
rum. et ceterorum in circuitu tyri; Cum
enim audissent uniuersa regna quae
erant in circuitu tyro. quod illi de
predationis ruinam sustinerent ni
mio timore perterriti dixerunt; Quid
faciemus nos modo quando regina
nostra predae est data? certe capiemur
a chaldeis; Sic factum est. de regno
aegyptiorum; Legimus in hiezechi
ele. quia regnum aegypti post subuersi
onem tyri. dedit dns nabuchodono
sor dicens; Fili hominis. nabucho
donosor seruo meo merces non est reddita
pro seruitute qua seruiuit mihi contra tyrum;
Dabo ei aegyptum pro tyro; Dns mandauit
aduersum chanaan; Hoc quod superius dixit.
Extendet manum suam. modo dicit man
dauit. Extendere manum dicit man
dare. Mandare illius uoluntas.
Voluntas. operatio; Et cui mandauit?
Nabuchodonosor; Quid ei mandauit?
ut ueniret aduersum chanaan. et con
tereret fortes eius. id est fortes chana
neorum; Tyrus ut iam diximus. chana
neorum ciuitas erat. et fortissimi illorum
in tyro habitabant. et in contritione
tyriorum illorum fortes perempti sunt;
Et dixit; Quid dixit dns? Non adicies
ultra calumniam; Et cetera. Calumnia
est accusatio; Filia sydonis. appellatur
tyrus. quia ipsi aedificauerunt eam. Glori
ficabatur autem tyrus in diuitiis suis. et
accusabatur ab omnibus in circuitu suo.
quod superba esset. ideo dixit; O uirgo
filia sydonis. postquam destructa
fueris. non gloriaberis amplius. et non accu
sabunt te populi. quod tipho superbiae
inflata sis; In cethim consurgens transfre
ta; Vox prophetae ad tyrum; In cethim. id est
in grecia. fueris. non habebis ibi requiem;
De illis dicit qui transierint mare. et fugerint
in egyptum. et in grecia; Et quare non

habuerunt requiem ibi. quia illi compre
hensi sunt a nabuchodonosor; Ecce terra
chaldeorum talis populus non fuit; Notan
dum quia non dixit non erit. sed non fuit;
Verum est enim. quia usque ad mortem nabu
chodonosor fortissimi super omnes gentes
chaldei. assiriique fuerunt; Postea autem gre
corum et romanorum populus fortior
fuit; Assur fundauit eam. sub illa terram;
Assur potentissimi et fortissimus homo
fuit. a quo fundata est. id est a quo origi
nem sumpserunt; Vox prophetiae; Ipse assur
ueniet super te o tyre; In captiuitatem
duxerunt. producent captiuos eius; Cuius
captiuos. id est tyri; Suffoderunt domos ei;
Quando nabuchodonosor nauigio ue
nit ad tyrum. non solum muros. sed
etiam omnes domos subuertit; Et quae
ante erat negotiatio ciuitatum. facta
est siccatio sagenarum per septuaginta
annos; Et erit in die illa. in obliuio
ne eris o tyre. septuaginta annos.
sicut dies regis unius. Vox prophetae;
Sicut hierusalem et templum destructum.
et populus ductus in captiuitatem per
septuaginta annos mansit. ita et tyrus
quae ex malis insultauit; Sed non uacat
quod dicit. sic dies regis unius; Num
quam legimus in aliqua historia quen
dam regum septuaginta annis regnasse

Dauid quadraginta annis regnauit.
totidemque filius ei salomon. Ozias autem.
qui et azarias lepra percussus. quinqua
ginta duobus annis regni regimina
tenuit; Et dicit propheta; O tyre sic alicuius
regis dies septuaginta annorum in obliui
one traduntur postquam spiritum exalaue
rit. forsitan si hoc euenit ut tot annos
regnaret. sic tu et omnis gloria tua per septua
ginta annos. omnibus populis in obliui
one eritis; Post septuaginta annos
erit tyro. quasi canticum meretricis. Iste
uersiculus pertinet ad restaurationem illius
quae fuit post septuaginta annos; Me
retrix est quae multos habuit amato
res. postquam iam derelinquitur ab illis.
ut propter deformitatem. ut etiam propter se
nectutem. solet residens in domo com
ponere sibi carmina et cantare ut reci
piat consolationem. ut etiam reducens ad
memoriam hoc quod prius gessit. cum cantico
commemorat illud; Sic et tyrus post
quam reuersa est egit; Sume cytharam
o meretrix; Consilium ei dat propheta. qua
liter agat poenitentiam. ut euadere
queat iudicium domini dicens; Sume cy
tharam. et perge per tuam ciuitatem can
tando tuas miserias. quatinus misereatur
tui dominus. Bene cane. frequenta can
ticum; Haec quae sequuntur ex

honeste isto ad reuersione illius ptinent;
Propterea rogat pphetia canere illā. et
frequentare canticū miseriarū suarū.
ut reducat ad memoriā pristina mala
ppter que migrauit a ppriō solio. et ppt
que destructa est. ne ei iterū similia
eueniant; Dicunt eni doctores. quia
uis est artis musicę. ut si homine le
tū inuenerit. letiore reddat; Si autē
tristem. tristitiā ei augeat; Uisitabit
dns tyrū. post lxx annos. Ista uisitacio
in bonā parte intelligenda .ē. quia p re
uersione suā repleta est mercib; sic
et ante a. Et rursū fornicabit; Forni
catio in hoc loco. p negotiacione po
nitur. quia post restaurationē sui cum
uniuersis gentib; negociū suū exer
cuit; Et erunt negociationes[ius] scifica
te dno; Quomodo fuer merce des
illius scificate dno. Dicit beatus hie
ronimus. quia post quā reuersi sunt
filii isrł de captiuitate. sub ducib zoro
babel et neemia et tyrii post illos non
longo tēpore. coniuncti sunt in ami
cicia simul. etiam non abscondebant.
neque reponebant diuitiae tyrox
in the saurıs. cupiditatis causa.
sed ueniebant illi hiers tm et offere
bant dno munera et hostias. uidelicet
aurū. argentū. pallia. gemmas. oues.

et boues. et linteamina. unde & pars
remanebat ad ornatū tēpli dni. pars
etiā cedebat in usus sacerdotū; Ideoq;
erant scificate dno negotiationes eius;
Possumꝰ autē et hoc aliter intelligere;
Post ascensionē dni ad superos. pdican
te egregio pdicatore paulo tyrus. &
sydonis. cuersi sunt toto mtis desi
derio ad fidē saluatoris; Tuncq; fuer
negotiaciones eius. scificate dno.
quia n abscondere eas. in archanis
thesaurıs suorū auaritię. cupiditatis
q; causa. sed aedificauer ex eis ecclas.
et prebuer sūptus. et ea que neces
saria erant pdicantib euangłum
discipuli uidelicet pauli. quos ipse
apud eos dimisit. nec n pauperib
egenisq; p nomine xpi; Qd autē
addit ut manducent. sub hıı qui
habitauerint corā dno. usq; in satu
ritatē et uestiant usq; ad uetustatē.
Ad utrosq; referri potest et ad iudeos.
et ad credentes. q corā dno habita
uer. hoc ē uoluntatē ei impleuer.
qd ex bonis illius comederint usq;
ad satietatē sicut iam diximꝰ. et
uestiti sunt illorū uestimtis usq;
ad uetustatē. hoc ē [usq;] ad sufficientiā;
Ecce dns dissipabit terram. huc usq;
pphā diuersarū gentiū et ciuitatū

oneɼa descripsit. Uidelicet babilo
niorū. assyriorū. aegyptiorū. caetero
rūq; multorū; Haec u̇ quę hic dicunt
addię iudicii ptinent. generalit de
uniuersis habitatorib; orbis; A specię
enī puenit ad genus; Et quid: qd
ppha dic. dns dissipabit tra. Num
quid ita dissipabit tra ut desinat
eē qd est. Non; Dns dic in euangło;
Caelū et terra transibunt; Quomodo
transibunt. p immutationē et me
liorationē sicut aperte iohannes
in apocalipsi sua demonstrat; Et
erit celū nouū. et terra noua; Si enī
ita transiret ut penitus desineret
esse qd ē. salomon minime loque
retur; Generatio pterit. et generatio
aduenit. terra aut in aetnū stabit;
Dissipabit ergo dns terrā in extremo
iudicio. id ē p ignē faciet eā transire.
mutans illā ab hac specie qua nunc
habet in meliorē. et nudabit eā
ab habitatorib; ab hominibus. a bes
tiis. a serpentib; ab arborib; et ab omni
sorde ut spurcitia. et affliget faci
em eius. uidelicet qa p ignē transi
bit; Medicus enī quando infirmū
cū igne curat. licet sanitati illum
restituat. affligit illū; Et dispget
habitatores ei. id ē diuidet; Quando
erit illud. quando segregabunt oues
ab hedis. iusti ab iniustis; In psenti enī
sclo pariter mixti sunt boni et mali;
Tunc aut alias erit. quia ibunt im
pii in suppliciū aeternę damnatio
nis. iusti in gaudiū ęternę quietis;
Et erit sicut populus. sic sacerdos. bo
nus laicus. cū bono sacerdote remu
nerabitur; Et malus laic cū malo sa
cerdote remunerabitur; Non erit
discretio int dominū et seruū.
inter ancillā et dominā; Si uterq;
bonus. ut utraq; bona. ut mala fuerit.
sic et de ceteris dicendū; Fenerator
ē. qui accomodat ut prestat alicui
aliquid; Mutuare quidā dicunt
mutatā pecuniā reddere, p argento.
equum. ut etiā dicunt. qa mutuū
dicitur quasi meū tuū. extractū est ex
iure; Dissipatione dissipabitur terra.
qa oma dissipabunt et ardebunt qum
ea fit; Quare. qm depdabitur sub dno;
Et quomodo depdabitur. quia habita
tores ei n erunt in ea; Luxit et defluxit
pro eo qd: lugebit et defluet. id ē deficiet;
Et quomodo potest tra lugere.
Per terrā habitatores ei intelliga
mus; Defluxit. id defec orb. et alti
tudo populorū. id ē supbi et potentes
quiq; infirmabunt die illa; Et tra inter

fecta est; Quis potest terram interficere?
Num quid non animam habet? per terram ter
reni homines et carnaliter uiuentes intel
liguntur; Terra ergo infecta est ab habi
tatoribus suis. id est terreni homines infec
ti sunt ab aliis terrenis hominibus qui ha
bitant in terram. quia transgressi sunt legem.
Haec ad sequentiam pertinent; Quid est lex?
hoc etiam et ius. fedus amicitia; Qui
cumque ergo bene legem et ritte obserua
uerit. procul dubio ille meretur coniungi.
per bona opera. et post coniunctionem
fedus habebit cum illo. id est amicitiam; Sicut
ipse dicit apostolus; Iam non dicam uos seruos sed
amicos meos; Iudei iactabant se de
generis nobilitate. dicentes; Nos re
gale sacerdocium sumus. gens sancta. et
filii habrahae sumus. nobisque solis data est
lex. Sed mentiebantur in hoc quod ipsi
soli legem acceperant; Nam omnibus homi
nibus deus omnipotens naturalem legem aequaliter
precepit obseruare; Quae est naturalis
lex? quod tibi non uis fieri, alio ne feceris;
Iudei ergo et legem naturalem. et legem
scriptam. et insuper euangelium spreuerunt
pro nihilo ducentes; Gentes autem et legem
naturalem. et euangelium. transgressi sunt;
De illis esse dictum attendendum est.
qui Christum non imitauerunt; Propter hoc ma
ledictio deuorabit terram; Propter quod?
quia transgressi sunt leges; Per terram intel
ligendi sunt homines terreni; Et quae
erit illa maledictio. quae uorabit.
id est perdet uniuersam terram? sententia
super omnes terribilis. cum dixerit iudex
omnium; Ite maledicti in ignem aeternum;
Ideoque insanient cultores eius. Insanire
est in amentia et in stuporem nimium uerte
re; Cultores terrae. sunt ei amatores.
qui terrenis desideriis. et curis munda
nis incubant; Et quare erunt in amen
tiam amatores eius? quia uidebunt illum cuius
precepta spreuerunt. et audient suam dampna
tionem perpetuam; Et relinquentur homines
pauci. Hoc ad electos pertinet; Cum fuerint
omnes reprobi in baratrum gehennae cruciati
omnes demersi. pauci electi remane
bunt. sic ipsa ueritas dixit; Multi uocati
pauci electi; Sed si bene attendimus
non erunt pauci; In suo enim numero per
fectionem habebunt. sed comparatione re
proborum. pauci uidentur esse numero; Luxit
uindemia; Vox prophetae. sic loquens de fu
turo. quasi de preterito; Luxit et infirma
bitur uitis; Quomodo potest uindemia
siue uitis lugere? metaphorice in
telligendum est; Per uindemiam siue
uitem. potatores uini et ebriosos acci
pere debemus; Sic ipse esaias superius
dixit; Uae qui potentes estis ad biben

& infirmata est. pro eo quod est lugebit

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

dū uinū et uiri fortes ad miscendā
ebrietatē; Quando lugebt̄ isti? In die
iudicii. q̄a sic dic̄ apl̄s; Ebriosi regnū
dī n̄ possidebt̄; Quieuit sonit̄ laetan
tiū; p eo qđ ē q̄escet; In die iudicii
maxim̄ memor erit. [cor] sedatio leticię
huius sc̄li; Amara erit potio; Illi qui
modo in hoc sc̄lo diuersis prandiis.
et diuersis potionib; delectant̄. in die
iudicii amara erit illis bibentib; illā in
hoc sc̄lo; Attrita ē ciuitas; p eo qđ ē
finē accipiat; P unā ciuitatē. oms ci
uitates intelligendę s̄. ut & iā p istā
ciuitatē uanitatis babilon. quę fuit
ciuitas ciuitatū potest intelligi; Vel
etiā aliť. ut p ciuitatē unā. mund9
iste significet̄. q̄ finē tunc accipi&;
Et quare dic̄ uanitates. q̄a quicqd
transit et mutabile ē. uanitas ē; Iux
ta qđ sapientia dic̄; Vanitas uanita
tū. et om̄a uanitas; Clamor erit sup
uino in plateis; Platea. nom̄ grecū ē
et dicit̄ altitudine; Quid ergo per
plateā isto in loco intelligendū est.
nisi illi q̄ platitudinē huius sc̄li
uagant̄. Vnde et ipsa ueritas dic̄;
Lata et spatiosa uia ē. quę duc̄ ad p
ditionē; Vinū in hoc loco. significat
errorē. q̄a illi q̄ ebrii s̄t. errant et in
saniunt. Veniente ergo die extre

mi iudicii. clamor erit in illis. q̄ terrenis cupi
et desideriis deseruiunt sup suū erro
rē. q̄a dū debuer̄ facere uuas. fecer̄
labruscas; Relicta est in urbe solitu
do; q̄d iā diximus. dū na ciuitate supe
rius. hoc etiā dicendū ē et de uno
orbe; Calamitas. miseria ē; Quia haec
er̄ in medio trae; Quid erit in medio
terrae? Ideo erit solitudo in urbe. id ē
in hoc mundo. q̄a haec er̄ opera adim
pleta in medio trę; Quae autē dicta s̄.
uidelicet q̄a dn̄s mutabit tram; In medio
trae dic̄. in hierslm. quę ē. umbilicus
trae; Multi autumantes dicunt. q̄d dn̄s
sup montē oliueti sedebit. ex quo as
cendit ad caelos; Non descend& ergo in
trā. sed in spacio istius aeris sedebit in
nube etra montē oliueti c̄stipat9 ag
minib; et uirtutib; caelorū; In nube
ascendit. et in nube uerū ueniet. sic dic
tū ē ab angelis; Sic ueniet quē admodū
uidistis eū euntē in celū; Et ipse dn̄s
p semet ipsū dic̄; Et tunc uidebt̄ filiū
hom̄nis uenientē in nubib;. Et q̄ ante
uenit humilis. tunc ueni& cū potestate
magna. uindicare se de hostib; suis;
Quomodo si pauce oliuę remanserint.
et racemi pauci post collationē. Haec
ad subsequentia ptinent; Et loqu'r
ppha de electis; Dicit ppheta;

Quia sic pauci racemi remanent finita
uindemia · sic pauci remanebunt electi
in die iudicii; Non in suo numero
pauci · sed ad conparationem reproborum;
Et hi qui remanserint · laudabunt dominum
cum glorificatus fuerit; Et hinnient
de mari · id est de hoc mundo · subau
ditur liberati · non quod illi hinnient sicut
equi · sed sic aequi exultantes hinniunt;
Ita illi uocem leticiae emittent; Propter
hoc in doctrinis glorificate dominum; hor
tatur propheta apostolos · et doctores sanctae ecclesiae ·
ut laudent dominum et dicit; O apostoli et docto
res qui docti estis · propter hoc quod dominus glori
ficatus est et audistis primum uerbum · et suppli
cium reproborum; Glorificate dominum in doc
trina uestra · in insulis maris nomen domini
sub praedicate; A finibus terrae laudes au
diuimus; Vox electorum in die iudicii;
Qui sunt fines terrae? patriarchae · prophetae ·
apostoli · et doctores sanctae aecclesiae; Et quare
illi uocantur fines? quia sicut terra finibus et
in terminis suis consistit · et sine illis stare
non ualet · ita mundus iste doctrina et
meritis illorum consistit · In hebreo enim
beatus dicit hieronimus haberi · a baliis terrae
laudes audiuimus · Quae sunt alae terrae?
Scilicet qui de terrena ad caelestia · de caduca
ad perpetua euolant; Dicent enim elec
ti in die iudicii; A finibus terrae siue

a baliis audiuimus haec quae modo uidemus.
laudes et magnitudinem tuam o domine deus noster.
quia nos semper hoc praedixerunt · inuitantes nos
tuam uoluntatem totis uiribus exsequi;
Audiuimus enim gloriam iusti · ut specialiter
gloriam domini quae est uia · et ueritas · uel etiam
generaliter gloriam omnium iustorum; Et dixi;
Secretum meum mihi · secretum meum mihi;
Uae mihi; Vox prophetae; Ac si diceret
aliis uerbis · Scio quid scio · quod non pos
sum dicere; Et quia non possum dicere · Uae
mihi; Cum uidisset propheta · et intelle
xisset · spiritu · nec conprehensibilia tormen
ta reproborum · et gloriam ineffabilem iustorum
et non potuisset ea prae magnitudine
sui · neque ore proferre · neque scribere ·
quae sicut dicit apostolus · tanta erunt · qualia
oculus non uidit · nec auris audiuit · nec
in cor hominis ascenderunt; dixit prae dolore;
Uae mihi quia dignus non sum proferre quae
uidi; Preuaricantes praeuaricati sunt ·
sub impii leges dei; Preuaricari est
transgredi; Transgredi autem est ultra
ire; Vox prophetae de reprobis; Formido
est timor; Fouea · fossa · laqueus ·
ruina; Dicit propheta; O qui habitator
es terrae · ut qui carnaliter uiuis · et
terrenis rebus totis conatibus inseruis ·
formido ueniet super te; Haec uerba
possunt nimis congrue · tam temporibus

aptę. ut martyrum. quam etiam temporibus antixpisti congruere. Temporibus enim quando persecutio immanis contra xpianos exorta est. erant multi xpiani imperfecti adhuc in fide. qui metu tormentorum dicebant intra semet ipsos. Quia ergo ista persecutio sic nos urget. Negabo xpm tantum uerbis. et postea agam poenitentiam. aliter enim euadere non possum. Sed hoc dicens prae timore. cadebat in foueam negationis.

Et dum poenitentiam uellet agere. instigante diabolo pertimebat a persecutoribus. Et tunc de fouea ruebat in laqueum aeternae dampnationis. Sic erit et temporibus antixpi.

Quia cataractę de excelsis. id est de cęlis apertę sunt. Cataractę grece. latine dicuntur fenestrę. Et quare apertę sunt illę fenestrę? ut deus omnipotens uindictam sumat de hostibus suis. Dicit enim beatus hieronimus. quia quocumque se uerterint dei iudicium non effugient. Et cur aperientur illę fenestrae. qui ubique uidet et ubique praesens adest? more nostro loquitur. Deus enim omnipotens quando peccatores non punit. uidetur esse absens. Quando percutit illos. tunc uidetur illis adproximare. Et concutientur fundamenta terrae. Iuxta historiam haec omnia implebuntur. Quia terrę motus magnus erit. Allegoricę autem per fundamenta terrae. principes istius seculi intelleguntur. quia terrene uiuunt. Similiter per terram. homines terrenis rebus inherentes. Agitatione agitabitur. id est commotione mouebitur. ut ipsa terra. ut habitatores eius. Et auferetur quasi tabernaculum unius noctis. Qui auferetur. non terra. sed habitatores eius. In momento enim. omnia transibunt ab ea. Et grauabit eam iniquitas sua. Terra non potest iniquitatem agere.

Iniquitate ergo terrenorum hominum grauabitur terra. ut non resurgat. id est ut non sit amplius iam habitatio hominum in ea. Et erit in die illa. id est in die iudicii. uisitabit dominus in malum non in bonum super militia caeli in excelso. Militiam cęli appellat propheta antixpm sociosque eius demones qui per caelum. id est per istum aerem discurrunt. Reges terrae sunt. qui in terrena semper sectantur. et ad cęlestia numquam animum extollunt. Super illos tales. uisitabit deus omnipotens in die iudicii. Ipsi etiam principes demonum possunt appellari reges. sicut dicit angelus ad danihelem. Princeps autem persarum. restitit mihi. Et paulo post. Et ecce princeps grecorum ueniens.

Et egregius predicator. Non est nobis conluctatio aduersus carnem et sanguinem. sed aduersus principes et potestates. aduersus mundi rectores tenebrarum

haru. Et congregabuntur in congregatione
unius fascis in lacu. usque et post multos
dies uisitabuntur. De hoc uersiculo
esaiae prophetae multipliciter disputauer
et non omnes aequaliter senser. Origenes
dicit. quia postquam acceperint a domino
illam sententiam terribilem. Ite maledicti
in ignem aeternum. Post multos dies. id est
post mille annos finito illo iudicio.
a domino uisitandi sunt. Quam sententiam
nemo sanctorum patrum corroborat. sed omnes
denegant habentes illam sententiam
domini ante oculos. Ibunt impii in sup
plicium aeternum. Iusti autem in uitam aeternam.
A aeternum quicquid est. sine termino est. Sic
ergo dominus iustis posuit gaudium aeternum.
Ita impiis supplicium aeternum. Quae tamen
sententia. idcirco uidetur obscura esse. quia
postquam dixit propheta. et claudentur
ibi in carcere. Statim addidit. Post
multos dies uisitabuntur. Beatus enim
beda interrogatus de hac sententia
per epistolam. ab accha episcopo. professus est se
poenitus ignorare quid propheta de hac
senserit. ut quare hoc ita dixerit.
cum simile huic de hac ratione sacra
scriptura non dicat. Nos autem non
praesumptiue neque contentione uolumus
ex hoc aliquid dicere. nisi solummodo
tantum quod a praeceptoribus nostris audiuimus.

et quod illis rectius uidebatur. quam quod
origenes protulerit. Quod enim dicit con
gregabuntur in congregatione unius
fascis in lacu. hoc ab initio saeculi. usque
ad interfectionem antichristi refert dicentes.
quod ab exordio mundi usque ad illud
tempus omnes qui aeternis suppliciis
puniendi sunt. congregantur in lacum
inferni. Quod autem dicit propheta post
multos dies uisitabuntur. subaudiendum
ibi est necessaria. ut dicatur post multos
dies interfectionis antichristi. uisitabuntur
illi qui ab initio saeculi congregati sunt
in lacum. usque ad diem iudicii. Sicut
enim ex uerbis danihelis ab angelo
reuelatis possumus colligere.
xlv. dies post mortem antichristi re
manebunt in quibus confortentur sancti.
qui perturbati et perterriti fuerant persecu
tione illius. dicunt etiam quia
praeposterus ordo potest esse. ut postquam
dixit propheta paulo superius. Non adi
ciet ut resurgat. De illis loquens. qui
temporibus antichristi fidem sanctae trinitatis
negantes mortui fuerint. antequam ille
a domino interficiatur. debuit subiungere.
Et post multos dies interfectionis antichristi. uisi
tabuntur. ac deinde adiungere. Et erit
in die illa. id est in die iudicii. uisitabit
dominus super illum. et super reges eius. et super militia.

id: multitudine illius. qui illuminati st. et claudet illos in carcere. etem sup plicii; Haec aut sic a doctorib nris & p ceptorib pcepim scribentes n p fitem nos ita sapere pfunde et intelligere uti priores patres q mysteria eloquiorum penetrauer; Et neq hoc contentiose adfirmam. neq temere denegam. ita ee. ut diximus. rememorantes hoc. quia sic dix dns. aetnu gaudiu. et aetna uita possidere iustos. ita et nu suppliciu impios. Insup etia hoc qd ipse esaias in fine istius libri dixit. ad memoria recurrit dicens. Vermis eoru n morietur. et ignis eorum n extinguetur;

Si quis aut alit dixerit. teneat qd ei melius uisu fuerit. Iudicia eni di n sit a nobis discutienda. Et erubescet luna. et confundetur sol. cu regnauerit dns in sion. et in hierusale; Erubescet luna. id tabescet in die iudicii. et confundet sol. Quomodo tabescet luna. et quo modo confundet sol? Nu qd ita confundet ut cadant de celo? Non. Ipse dns ait;

Sol obscurabitur. et luna n dabit lum suu. et uirtutes celi mouebuntur. Dic eni beat augustin; Quia neq sol neq luna. neq stelle. lum suu amittent. sed ad co passione uere lucis. que e xps. omia sidera et luminaria uidentur obscurari; Que eni splendore pstat lumen cerei si positu fuerit in medio radio solis. aut qd luminis auget cernentib illud? Nulla. Uel alit; Repbis eni positis inenarrabili metu et timore. omia uidebunt obscurari; Et tunc specu senu suorum fuerit glorificatus; Senes appellat abraha. isaac. et iacob. patriarchas. pphetas. aptos. et omis scos. In conspectu eni illorum. dns glorificabit. quia reddet iustis p mia laboru suoru; Impiis aut pena maloru suoru. Dne ds ms es tu. exaltabo te; Vox pphete de die iudicii loquens. Exaltabo te. id: magnu pdicabo te. Confitebor nomini tuo. id: gratias aga tibi. Gratias agit pphe a do patri et dno ihu. quia fecit mirabilia et cogitationes antiquas fideles. Que fuer mirabilia que fec? quando iustis et impiis iuxta qd merebant reddidit; Cogitationes antique erant. quia ante mundi constitutione p destinauit electos suos. sic dic apls; qui elegit nos ante mundi constitutionem; Quia posuisti ciuitate in tumulum; Aliqui codices habent in tumultu. sed falso scriptu e. Ciuitas ista. hiersl est. et populus ei. Ciuitas quando destruitur. in tumultu redigitur; Domu alienoru humiliasti. ut n sit ciuitas.

et n̄ edificet' in sempiternū;
Alieni appellant' iudei. quia alienati sunt a dō. sic dic̄ psalmista; Filii alieni mentiti sunt mihi; Et cet̄; Et dn̄s;
Vos ex patre diabolo estis; Et quare dic̄ ut in sempiternū n̄ edificetur;
Destructa quidē ē hierl̄m a nabuchodonosor. sed reedificata ē a neemia et iesu sacerdote magno; Destructa ē a romanis. sed ab helio restaurata ē. tam̄ in ipso loco ubi prius;
Et licet reaedificata sit. tam̄ in pristinū statū postea n̄ fuit. sic temporib' dauid et salomonis; Sup hoc. id ē ppterea q̄a reddidisti eis qd' merebant' impii iudei; Laudabit te populꝰ gentiū fortis; Et ciuitas id ē ecc̄la gentiū robustarū timebit te; Gentiles eñ fortes et robusti fuer̄. ad tolleranda tormenta p xp̄i nomine; Quia factus es fortitudo pauperi; Laudat pph̄a dm̄ patrē; Pauperē appellat dn̄m ihm̄. qui cū eēt diues. p nob' paup factꝰ ē; Ipse eñ dic̄; Vulpes foueas habent. & uolucres cęli nidos. filius aut̄ hominis n̄ habet ubi caput reclinet. Ipsū etiā appellat egenū; Spes a turbine fuisti ei. id ē solatiū a tribulatione passionis. quia te cooperante passionē sustinuit patient'; Ipse eñ dicit; Potestatem habeo ponendi animā meā. et iterū sumendi eā; Vmbraculū ab aestu. id ē ptectio ab aestu mortis fuisti ei. ut tertia die resurgeret; Sp̄s eñ robustor' quasi turbo impellens parietē; Robustos uocat iudeos. parietē dn̄m; Turbinē aut̄ appellat uirtutē illorū; Sicut eñ paries inpulsus a turbine immobilis pmanet. sic dn̄s inpulsus quidē a iudeis est tēpore passionis. sed n̄ potuer̄ illi uictores existere; Licet eñ humanitatē interfecis[...]sent. ipse p diuinitatē cito surrex̄ uiuificans illā; Dixer̄ eñ; Venite mittam' lignū in pane ei. id ē lignū crucis in carnē illius. ut p dam' memoriā ei de t̄ra;
Vnde eñ memoria illius conati sunt auferre. p hoc nom̄ ei p uniuersū orbē dilatauer̄; Sic aestu in siti; Tumultū alienorū. id ē iudeor' humiliabis. et quasi sub nube torrente calore. p paginē fortiū marcescere facies. Duas cōparationes dat. de passione dn̄i; Quidā codices habent sic aest' in siti. qd duob' modis potest intelligi; Sic in siti ē in aestu tumultus hominū p afflictionē cessat. et sic marcescunt p pagines uinis sub nube. dū fortit' torret calor solis. sic dēfec. et flos cicida facta ē fortitudo

iudeorũ contra dnm; Sin aut̃ ha
buer̃ sic aestus insiti; Erit sens; Quẽad
modũ aestus humiliat hominẽ positũ
insiti. sic defecerunt illi; Et faciet dns
exercituũ omib; populis inmonte
hoc cuiuiũ; Reuertit pphã ad diẽ
iudicii; Et faciet; Quando faciet?
idie iudicii; Qd aut̃ dic omib; pplis
sinecdo chichos locut̃ aparte totũ
ponens; Omib; eni ptis. dic omib; elec
tis; In monte hoc. id in aeccla regni
cęlestis; Vel inmonte hoc. id: sup mon
tẽ oliueti. sup quẽ dns ueniet in nu
be. ritam adiras descendet. sed in
spacio huius aeris sedebit; Et quale
cuiuiũ pparabit eis? Conuiuiũ pin
guiũ et uindemię defecatę. Fex fecis
purgamtũ uini; Vindemia defecata ẽ
uinũ purũ sine fece; Animaduerten
dũ ẽ qd sci in illa beatitudine. neq;
manducabt. neq; bibent. sed ideo dic
eis cuiuiũ pparari. quia omib; deliciis
et suauitate plenier. et nũquã ulla re
indigebt; Et pcipitabit dns in monte
isto faciẽ uinculi colligati; Qd appellat
uinculũ? hoc mortẽ. hoc telã. Vinculũ
eni mortis. qd a primo parente nro quasi
tela ordituẽ. sup omne geñ humanũ.
pcipitabit dns id destruet illũ in die
iudicii. reddens omis inmortales. tam
electos quã repbos; Inmortales eni er
iusti ingtã. et impii in supplicio. Iã eni
postea neq; mors corporis. neq; anime erit.
sic dic apls; Absorta ẽ. mors in uictoria
xpi. Siue etiã uinculũ mortis et telam
appellat ipsũ diabolũ. q uinculo suo col
ligauerat omis gentes et ordit ẽ ipsã telã
trahens omis in mortẽ corporis. et multos
in mortẽ animę; In die aut iudicii absor
bebit potestas ei. et auferet dns ds lacri
mã ab omi facię sub electorũ suor; In p
senti sig dẽ scto. sci in lacrimis se affli
gunt; Ideo in eterna requie. omis plorat
et lacrimas amittent; Vnde et dic iohns
in apocalipsi sua. Et absterget ds omnẽ
lacrimã ab oculis eor. et reliq; Et obp
briũ ppli sui auferet; Qd: illud obp
briũ? seruit et dominatio diaboli;
Geñ humanũ postquã primi parens nr
peccauit in paradyso lignũ uitę arboris
comedens. seruituti diaboli subiectũ ẽ;
Istud obpbriũ tã mortis quã seruitutis in
die iudicii dns dissipabit retribuens illũ
claustris inferni. q dominat fuerat uni
uso orbi; Et dicent iusti in die illa. id:
in die iudicii; Ecce ds nr; Usq; requiescet
manus dni. id: potentia diuinitatis ei;
In monte isto. hoc: in aeccla et regno celor;
Montẽ appellat aecclam electorũ. q cũ dno
regnabt; Et triturabit moab sub eo.

sic terunt paleae inplaustro; Vox pphe de diabolo et principib; illius; Triturare e conterere; Sunt quedā regiones inquib; de .e. fenū; Habitatores aut illarū c̄gregant stramina frugū suarū incampo. et deducunt huc atq; illuc plaustrū cū serratis rostris sup stramina. et cōminuunt illa ut animalia leuius queant ea rumina re; Sic c̄teret moab sub eo. id sub xpo indie iudicii; Moab filius fuit loth. aquo moabite originē sumpserunt; Fuerunt q; illi moabite filiis isrt semp infensi; Nā cū de aegyptiaca seruitute dño ptegente exirent. et adppinquarent regioni illorū. fec eos peccare c̄tra dnm. balac rex moabitarū c̄silio baalā arioli sui; Ideoq; moab debem inhoc loco diabolū intellegere. q semp isrt. id electis q p isrt signant. c̄trarius existit; Indie namq; extremi iudicii. conteret diabolus. et principes ei sub xpo sicuti terunt paleae inplaustro; Et extendet diabolus manus suas sub eo. hoc sub xpo. quando aliquis labitur de superiorib; adima extensis manib; ruit sicuti q natat; Et humiliabit dns glām diaboli. indie illa cū allisione. hoc c̄tritione manuū ei. id operationū ei; Et munimta sublimiū murorū tuorū; Apostropha fac ppha adipsū principē demonū. Munimta diaboli sunt satellites ei. muri u illius homines sunt sequaces ei. q eū imitati sunt qb; ipse quasi muro uallatus .e. indie iudicii et ipse ministriq; ei; Et quos ipse decepit c̄cident inbaratrū aeternę dāpnationes; Indie illa cantabitur canticū istud inuda iuda; Hoc referri potest. et ad psentē aecclām et ad supnā que indie iudicii cōplebitur;

Scā eccla modo canticū nouū cantat. dū natiuitatē dni. passionē. resurrectionē. ascensionēq; ei ad celos laudando pdicat. et dū canit electos celos penetrare; Vetusta enī res est. homines ad inferni claustra descendere; Noua aut celos penetrare;

Urbs fortitudinis nrę saluator. ponet in ea murus. et antemurale; Vox iustorū. siue in psenti eccla siue infutura; Urbs id protectio iustorū xps .e. q eis fortitudinē prestat in aduersa. et ipse e murus illorū et antemurale. q eos munit et defendit; tē etiā ppha antemurale fuer. et xps murus; Uel alit; Antemurale .e. fides; Murus aut operatio; Ab ipso enī et uelle et posse habem; Aperite portas; Uox di ad angelos. O angeli mei aperite portas subauditur iustitiae. et portas glae. ut ingrediatur gens iusta. id oms electi mei. qui custodier ueritatē euangelii; Sic sunt portę iustitię. ita et mortis; Portę iustitiae sunt.

fides· caritas· humilitas· ceteręq; uirtutes;
Portę mortis· et iniquitatis sunt· odiū· aua ritia· et cetera uitia; Uetus error abiit· ser uabis pacē; Vox electorū; Uetus error· ado rare idola manu facta· et creaturā ꝑpo nere creatori; Dicent ergo sci in die iudicii; O dn̄e redemptor nr̄· iā quia uetus error longe recessit a nob̄ et in te sperauimus· seruabis pacē etnā nobis et corporis et animae; Sperastis in dn̄o ó sci et electi dn̄i· in sclis et imp̄petuū· subauditur sperate; Vox p̄phē; Quia incuruabit habitantes in excelso· de iudeis modo loquit̄ p̄pha· et ad ea quę superius dixit scis ptinet; Spe rate in dn̄o; Quare· quia incuruabit· id· humiliabit iudeos· qui iuris p̄di cationib; contrarii exstiterunt; Con culcabit eā· sub ciuitatē pes; De cap tiuitate et destructione hierosoli morū temporib; uespasiani factā; modo loquit̄ p̄pha; Alloquens aptōs et doctores primitiuę ęcclę; In quib; dā codicib; ctinet̄· cculcabit eā pes pe dis pauperis· qd̄ manifestissime uidet̄ falso scriptū eē; Sic enī uidet̄ sonare quasi pes habeat alterū pedē; Paupe rē uocat xp̄m· qui p nob̄ paup̄ fact̄ ē;
Egenos ū aptōs· qui dn̄i humilitatē imitati s̄; Et ē· sens; Conculcabit hierslm pes· hoc ē· transit̄; Cui pes siue transitus· pes pauperis sub xp̄i; Et gressus etiam aegenorū aptōx; Propt̄ ea ergo quia dnm̄ et dn̄ suū c dēpnauer̄ morti· et p̄dicationē ei· aptōx q: illius ctēpser· a romanis c culcati et desolati s̄t; Semi ta iusti· recta est; Vox p̄phē; P semita & p calle unū intelligendū est· hoc ē euan gelica doctrina; Semita hoc ē euanglm̄. xp̄i· rectū ē· quia a ueritate pcedit· quę ē xp̄s; In semita iudiciorū tuoꝝ dn̄e sust inuimus te; Uox electorū in die iudicii;
Semitā hic uocat euanglm̄· ubi omnia iu dicia et p̄cepta tā ueteris testamenti quā noui ctinent̄; Anima mea desiderabit te in nocte id· in tribulatione· usq; ui gilabo ad te; Uox p̄phē· Dicit enī;
Certe et in nocte hoc ē in tribulatione· et mane hoc ē in p̄speritate semp̄ uigi labo· desiderans te uidere; ul alit̄; De mane uigilabo ad te; hoc ē in opere mandatorū tuoꝝ· nocte et die laboro sperans a te p̄miū recipere; Cū feceris iudicia tua in t̄ra· iustitiā discent habi tatores orb; Uox p̄phē de iudeis· O ds̄ omip̄s et inmensa pietas· quā diu n̄ facis iudicia tua sup̄ habitatores orbis· non cognosceris ab impiis; P cunti in quit p̄pha impios· et discent tuas leges; Misereamur impio; Uox dei

ad pphetā de impiis. et ē distinguendū p interrogationē et responsionē. Dic dnī.
O ppheta miserear impio. ut agat poeni tentiā. Et ppħa. Et n̄ discent facere iustitiā. Et ē sensus. Et n̄ ostendes eis tuam potenti am. Certe alit̄ n̄ credent. nisi eos flagel laueris. Addit q; ppħa loquens. In terra scōx iniqua gessit. sinechodichos intel lege p unum om̄s reprobos. Terrā scōrū uocat aplos. martyres. et om̄s scōs qui ab impiis multa ptulerunt. Ac si dice ret. Ideo n̄ debes parcere illi. quia scōs peremit. Condolebat ppħa neci scōrum quae futura erat. et quasi causabat̄ cum illo. ut interficeret iniquos. Et n̄ uidebit glām dnī. Vox filii dī ad pphetā. Gloria dī patris filius ē. cui pater omne iudiciū dedit. Per interrogationem legendū est. Et est sensus. Melius est ut uideat glām dī patris idest me in die iudicii. et erubescat super malis suis. Sed quid respondit ei propheta. Dnē exalte tur manus tua id est potentia tua. in die iudicii super impios. et non uide ant subauditur gloriam dī patris.
Obsecratiue hoc dixit. et affirmatiue.
Non uult propheta. ut impius gloriam dnī in die iudicii cernat. Videant et confundantur. Zelantes idē inui dentes populi et hostes tuos t̄ scōx meox devoret ignis. Vox dī ad pphām. Et ē sensus.
Volo ut uideant me exaltatum. et magni tudinē electorū meorum in die iudicii om̄s populi qui inuident electis meis. & ignis siue poenitentiae siue ignis gehen nae uel ardoris deuoret p̄ea hostes tuos & scōx meorū. Tunc exhilaratus animo p pheta dix. Dnē. dabis pacē nobis. Ac si diceret. Cū hoc feceris tradens impios morti. tunc dabis pacē nobis. Omīa enī bona quae operamur. tua miā largiris nobis. Dnē ds n̄r possedēr nos domini absq; te. tantum in te recordem̄ nomi nis tui. Vox pphae expsona iudaici po puli. qui post passionē dnī ad fidē ue nerunt. Dnē possedēr nos domini. doe mones quos in idolis adorauim̄ derelin quentes te creatorē et dm̄ n̄rm. Tan tum in te recordem̄ nominis tui. Ac si diceret aliis uerbis. Tamen licet pec cauerim̄ coram te adorantes idola. tu fac nos dignos ut credam̄ in te & digni sim̄ recordari nominis tui. qm̄ a te q xp̄s es xp̄iani uocem̄. Morientes n̄ ui uant. gigantes n̄ resurgant. Non loq̄tur ppħa optando illis mala. sed p̄uidens quae uentura sup illos erant. talia loque bat̄. Morientes sub peccatis et iniq̄tate n̄ uiuant in glā. quādiu in peccatis pman serint. Gigantes hoc ē sup bi. et q̄ for

tes sunt ad perpetranda mala non resurgant ad
gloriam in die iudicii. Duae mortes sunt corpo
ris et animae. Mors corporis est exhalatio
et transitio animae. Mors animae est pec
catum et perpetracio sceleris. Sicut dicitur in lege.
Anima quae peccauerit ipsa morietur. Sicut
enim uita iustorum est fides. operatio bona.
dilectio erga deum et proximum. ita mors im
piorum. superbia. odium. et auaricia. cae
teraque uicia. Propterea uisitasti eos. Sic lo
quitur prophetia de futuro quasi de preterito.
Propterea subauditur quia mortui sunt peccato.
et fortes ad operandum malum. uisitabis eos in
die iudicii. in malum non in bonum. et contereres eos.
et perdes eorum memoriam de regno et beatitu
dine iustorum. Indulsisti genti domine. Ac si dice
ret. Sepe indulsisti eis. et misertus es eis domine.
sed ideo non sunt conuersi ad te. Numquid glorifica
tus es subaudi ab eis. Ac si diceret. Quamquam tu eis
misertus esses. numquid glorificauerunt te. non
es glorificatus ab eis. Elongasti omnes termi
nos terrae. id est elongari permisisti omnes nationes
a te. ut permanerent in errore suo. Domine in an
gustia requisierunt te. pro eo quod est requirent. Et est sen
sus. Domine percute illos. ut uel in angustia po
siti requirant te. quatinus qui noluerunt
te requirere tempore prosperitatis. requi
rant tempore angustiae et persecutionis.
In tribulatione murmuris doctrina tua eis
subaudi sit. Ac si diceret. Quia noluerunt doctrinam

tuam discere tempore pacis. per tribulationem
erudi eos. et sit doctrina tua eis in recorda
tione. Ac sic percute illos. ut prae timore
non audeant ad te palam clamare. sed qua
si sub murmure. Concepimus et peperi
mus spiritum. Vox prophetae ex persona sanctorum
martyrum. Non pepererunt illi positi
in agone filios carnis. sed spiritum salutis. ut
illuminati et inflammati spiritu sancto. quo
amplius cruciarentur. eo amplius arderent
amore dei. et toto mentis ardore in eum crede
rent. Salutes hoc est bona opera non fecimus. Ideo
non ceciderunt habitatores id est amatores terrae.
qui nos obprimunt et persecuntur. Qui sunt
amatores terrae. Qui totam spem suam in terrenis
rebus ponunt. seruientes plus mundo quam
deo. Uiuent mortui tui. hoc est martyres tui.
Interfecti mei. id est socii mei resurgent.
Ad dominum loquitur propheta. Martyres christi sunt
qui per eius nomine ab impiis perempti sunt. So
cios autem suos uocat eos propheta esaias. quia
ipse pro nomine domini serra lignea sectus est.
Expergiscimini et laudate dominum qui habita
tis in puluere. Hortatur propheta sanctos. Uos
sancti martyres expergiscimini. hoc est surgite
de sepulchris uestris. et laudate dominum quia
ros lucis ros tuus. Apostropham facit propheta
ad dominum. Rorem ponit pro medicina. Ros lucis ros
tuus. hoc est medicina tua. illuminans est. quae
illuminat corda illorum super quos requiescit.

Magnā uirtutem pfert ros frugib; t̄r̄ę. &
iacit̄ sem̄ intrā. et humore roris excrescit
inherbā. acdeinde fac̄ excrescere infructū.
Sic et misericordia dī generat fidē. et ipsā
fidem conuertit adoperationem. Etter
ram gigantum detrahes inruinam.
Terram gigantum dicit corpora terrenoꝝ
hominū. & sup̄boꝝ. Corpora ḡ scōꝝ cū ani
mab; illoꝝ transferunt̄ indie iudicii adp̄
petuā glām. et corpora rep̄boꝝ cū animab; il
loꝝ inp̄petuā dānationē. Uade populꝰ mī
intra cubilia tua. usq; donec ptranseat in
dignatio mea. Uox dī om̄p̄s ad martyres.
O martyres mei clarissimi. intrate incubilia
urā. idē requiescite insepulchris urīs. & claudite ora
sepulchrorū. donec ueniat dies iudicii et transe
at uindicta mea sup̄ impios. quando reddā
unicuiq; p ut gessit. Ecce enī dn̄s egredietur
deloco suo. ut uisitet idē uindicet iniquitatē
habitatorū trae c̄tra eū. Dedie iudicii loquit̄
ppħa. Quid ē loc̄ dn̄i. Nonne dic̄ p esaiā pphām.
Cadū et t̄ram ego adimpleo. Locus dn̄i ē mi
sericordia. pietas. Quando ergo ipse ulciscit̄
se deinimicis suis. illoꝝ malis hoc pmerentib;.
tunc dicit̄ exire deloco suo. non qđ ille moue
atur quiubiq; ē. Habitatores t̄rae appellat
sup̄bos et terrenas sapientes. Indie iudicii dn̄s
deloco suo egredie̅t. idē misedām n̄ impendet
rep̄bis. ut n̄ uindicet iniq̄tatē eoꝝ c̄tra eos. Et
reuelabit t̄ra sanguinē suū. & n̄ operiet ultra
interfectos suos. Duob; modis intellegi pot̄. In
die iudicii t̄ra sanguinē suū idē sanguinē scōꝝ
martyrū reuelabit quē suscep̄. & n̄ tenebit
ampli' corpora interfectoꝝ suoꝝ. idē scōꝝ
martyrū. Terra sanguinē suscepit sic dic̄
dn̄s ad cain. Maledicta terra inopere tuo.
quae suscep̄ sanguinē fr̄is tui demanu tua.
Uel alit̄. Terra. idē animae impioꝝ reuelabī
sanguinē scōꝝ martyrū indie iudicii. quę
fuder̄ sanguinē illoꝝ. et ultra n̄ latebit sce
lus eorū. Omib; enī hominibus patebit &
cognitū erit indie illa quē quis occiderit.
Indie illa hoc ē indie iudicii. uisitabit dn̄s
ds pater ingladio suo duro sup̄ Leuiathan.
usq; et occidet coetū qui inmari ē. Quis
ē iste gladius inquo iudicabit ds pat̄ indie iudi
cii uniuersū orbē. Uerbū dī idē sapientia
dī patris. p qđ ipse pat̄ omīa fec̄. De isto
gladio apl̄s dicit. Et gladiū sp̄s qđ ē uerbū
dī. Iste gladius iustis et scīs innocuus ē. ipsis
aut̄ et peccatoribus & patri illoꝝ diabolo
dur' erit indie iudicii quando dicet̄. Ite ma
ledicti inignē aet̄nū. Ipse gladius separabit
indie illa iustos ab iniustis. Leuiathan int̄ p̄
tat̄ additamtū eoꝝ. siue adu̅sari. et significat
diabolū q̄ semp̄ nitit̄ aduersari humano generi,
Quare appellat̄ leuiathan serpens uectis & tortu
osꝰ. q̄a in rectitudine n̄ stat. s; semp̄ anfractu
osꝰ et tortuosus. decipiens sua calliditate
multos. Ipse appellat̄ coet' q̄ & serpens et

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

leuiathan id est diabolus. Ferunt enim quia draco in aquis natat ut piscis. in terra repit. in aere uolat. In die illa hoc est in die iudicii. uinea meri cantabit ei. Cui cantabit. domino. non tamen canticum laeticiae. sed doloris et tristiciae. Est canticum laeticiae. est et canticum tristiciae. Moyses. deborra. dauid et salomon. cantauerunt domino canticum laeticiae. hieremias autem canticum tristiciae. Eodem modo cantabit in die iudicii uinea meri. id est plebs israhelitica. quae dominum et sanctos eius interfecit. Merum dicunt greci purum. Et quare uocatur ista uinea mera. quia saepe bibit dominus ex ea merum uinum. et saepe protulit botros & palmites iocundos. uidelicet in prophetis & regibus iustis. Quando autem hoc esaias dixit non erat iam mera. sed pro uuis labruscas proferebat. Uinea meri. hoc est uinea plebis israheliticae cantabit domino in die iudicii canticum tristiciae. quia damnabitur eo quod factorem et redemptorem suum crucis patibulo suspendit. De illis dico qui postea non sunt conuersi ad fidem. Ego dominus qui seruo eam repente propinabo ei. Vox domini. Ac si diceret aliis uerbis. Ego qui modo ab omnibus aduersis seruo eam. repente hoc est in die iudicii propinabo ei potum aeternae damnationis. Ne forte uisitetur contra eam aliqua calamitas. nocte & die seruo & custodio eam. id est et in prosperis & in aduersis. sed illa semper econtra prona est ad labendum. Indignatio non est mihi. Uox dei omnipotentis. Et legendum est sub interrogatione. Ac si diceret aliis uerbis. Num quid nescio indignari. si prouocatus fuero.

Tu semper inique agis contra me. cum econtra bona tibi semper inpendam. et non indignabor contra te. Quis dabit me spinam et ueprem in praelio. Uox dei ad iudaeos. Quis dabit me. hoc est quis me faciet durum. crudelem. & asperum. uel quis docebit me esse tyrannum. ut insurgam in prelium contra uos. Ego mitis et misericordissimus existens. uestra malicia me excitante efficiar uobis durus. Gradiar super eam. succendam eam pariter. Vox dei. Ueniam dicit super uineam istam prauam. et succendam eam ac destruam. An potius tenebo fortitudinem meam. Dubitatiue uidetur loqui dominus pater isto in loco. Sed quomodo potest dubitare apud quem omnia iam facta sunt. & qui omnia cognoscit. More nostro loquitur. Fortitudo dei patris filius est. quia per ipsum fecit omnia. per ipsum redemit genus humanum. per ipsum etiam debet omnigenas gentes iudicare. Dicit ergo. Permittam incarnari fortitudinem meam. hoc est filium meum pro redemptione totius generis humani. An potius tenebo illum ad me. Mittam illum assumere carnem ex uirgine. quia sua incarnatione faciet pacem mihi; pacem faciet mihi. id est hominem quem condidi per ipsum quia pace mea recessit. transgrediendo legem meam. sua incarnatione et passione reconciliabit mihi. Ipse namque sicut dicit apostolus. reconciliabit nos deo patri. Qui ingrediuntur impetu ad iacob. florebit et

germinabit isrł· et implebit faciē orbis semine·
Vox prophetae de aplis xpi· Qui sunt isti qui
ingrediuntur: Apti dni· Uerba quae locuntur
pphae a sco spu illuminati· n possumus per
omnia ad contextum orationis conuerte
re· Tamen sensus ubi ē subtilissime requiren
dus· Sensus istius uersiculi talis ē· Apti xpi
cum ingrediuntur idē cum ingressi fuerint
impetu ad iacob· idē celeriter· uel cum uelo
citate tunc florebit israhel fide et germina
bit operationem· In illis dico qui per prae
dicationem aptorum ad dnm cuersi sunt·
Ipsi etiā apti impleuerunt faciē orbis semine
pdicationis· Sic scriptū ē· In omnē terrā ex
iuit sonus eoꝝ· Quando impleuer apti uni
uersū orbē sua pdicatione· quando audientes
a dno· euntes in mundū uniuersum predi
cate euangelium· pfecti sr pdicantes ubiq;
dno cooperante· Numqd iuxta plagam
pcutientis se pcussit eū· idest populū iu
deorū· Aut sic occidit interfectos ei· sic oc
cisus ē· subaudit ab eo· Uox pphae loquens
de filio di· Et est sensus· Nūqd sic pcussit
filius di populū iudeoꝝ· quomodo ipse
pcussus ē ab eis· Aut interfecit eum quo
modo ipse intfecit martyres ei· Minime·
Illi inmisericordes extiter erga illū· illu
dentes eum et flagellantes· et cruci affi
gentes· Ipse aut n eodē momento percus
sit illos· ut merebant· sed p xl duorū an
norum curricula dilatione poenitentię ccessit
eis· quib; peniterent mala quae patrauerant
occidendo illū et discipulos ei· Sed quid dic de
illis ppha· dno nolentib; cuerti ad poenitentiā·
In mensura ctra mensurā cū abiecta fuerit iu
dicabis eā plebē· hoc ē dicere· Qualia eger ta
lia recipient· uel a romanis· ut etiam in die
iudicii· Occiderunt xpm et apostolos· in
terfecti & exterminati sunt a romanis· et ae
ternum supplicium in inferno modo patiuntur
et in die iudicii augebitur illis poena gehen
nae· Notandum quod dicit· cum abiecta fue
rit· Quando poenitentiam noluit agere
de suis iniquitatibus· et apostolos eius fuga
uit a se nolens recipere predicationem illo
rum· Meditatus est in spu suo duro per diē
estus· Uox pphetae· Qui est meditatus· Ds
omnipotens· ipse est meditatus· idest ipse
cogitauit· et locutus est per diem aestus·
hoc est tempore tribulationis· uel suae
uel apostolorum· quando patiebatur ab
eis· quid redditurus esset eis uidelicet uas
tationem romanorū missurus sup eos· Id cir
co sup hoc dimittetur iniquitas domui iacob·
et omnis iste fructus· ut auferat peccatū eius·
cū posuerit oms lapides altaris· sic lapides
cineris allisos· Uox pphae· Poterat aliquis
dicere· Quid commeruit iste populus· uel
qd boni gessit· post resurrectionē dni· ut
aliquis illorū sit· cui ds dimiserit peccatū ei·

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

dans ei cor ut in eum crederet. Ad haec respon
dit propheta. Idcirco super hoc. id est propter
hoc dimittetur domui iacob iniquitas eius.
et omnis fructus eius malus. quia apostoli qui
ex illorum prosapia originem duxerunt
hoc a domino promeruerunt ut aliquis eorum saluaretur. eo
quod ipsi omnia altaria idolorum sua predicatione per
uniuersum pene orbem destruxerunt. & lapides illorum
altarium in cineres redigerunt. Ideoque dicit propheta.
Cum posuerit subaudit chorus apostolorum omnes lapides
altaris diaboli. dedicatos sic sinceres. auferetur
peccatum domui iacob. De illis dico qui bapti
zati sunt. et fidem sanctae trinitatis susceperunt. De quibus
dicit Lucas. Quia crediderunt una die. iii. milia.
altera die. v. milia. ac deinceps multa milia.
Non stabunt id est non permanebunt luci et delubra ubi
cumque apostoli predicauerint. Delubra sunt templa
idolorum. Luci autem erant nemora. ubi erant
aedificatae arae demonum. Ciuitas munita
desolata erit. Transit propheta ad subuersionem
ierusalem. quae fuit pacta a romanis. Ciuitatem
munitam appellat ierusalem. quae quondam fuit
munita custodia angelorum et muris. Specio
sa ciuitas quae fuit temporibus dauid et salo
monis plena omni dignitate. relinquetur quasi
desertum. et dimittetur a deo. Ibi pascetur uitulus.
et ibi accubabit. et consumet summitates eius.
Uitulum appellat titum et romanorum exercitum.
quem in psalmo dauid uocauit aprum dicens.
Uastabit eam aper de silua. sicuti uinea exsiccatur.

si palmites & propagines excisae fuerint. sic illa
exsiccata est ab habitatoribus suis. Et quia
superius dixit propheta. ibi pascetur uitu
lus id est in uinea. seruauit metaphoram
cum dixit; et deuorabis summitates eius.
In siccitate messis illius conterentur mulieres
uenientes et docentes ea. Metaphorice lo
quitur propheta. per messem uel uineam
uolens ostendere plebem israheliticam. Mulie
res appellat hic synagogas diuersarum gen
tium aegyptiorum. philisthinorum ceterarumque.
quando ierusalem destructa a romanis. et
omnis populus ei preda fuit gentibus. synago
gae diuersarum gentium quae in circuitu ei erant.
conuenerunt ad illam et caritate sunt dolore et luc
tu. non de domini passione. sed de subuersione
tantae ciuitatis. ut etiam mulieres iudeorum sa
pientes. quae dispersae erant per diuersas regio
nes. quae solitae erant uenire ante illam cap
tiuitatem et docere eos qualiter se prepararent
contra hostes. cum audissent dirutam illam esse.
et uenissent uidere ignominiam suorum propin
quorum qui interempti sunt. ceciderunt dolore nimio.
Sic enim uerecundo suo fuit illud quod debo
ra iuit in bellum. & hoc quod olla mulier im
minente captiuitate chaldeorum. tacentibus
uiris illa prophetauit. sic quoque turpe ad mo
dum fuit. quod mulieres ad docendum illos
ueniebant imminente captiuitate romanorum.
In siccitate ergo uastationis hierusalem mulieres

quę solitę erant uenire et docere eos. contritę sunt fletu uidentes suorum ignominiam; Non est enim populus sapiens; propterea non miserebitur ei. deus qui fecit eum; Ecce hic demonstrat propheta quare mulieres conueniebant eos. uidelicet ut docerent illos qui insciti erant; Ideoque incurrerent in dampnationem sui. Et erit in die illa hoc est in tempore captiuitatis hierusalem. percutiet dominus omnem terram iudaeorum. ab alueo fluminis. hoc est ab eufrate flumine usque ad torrentem aegypti. id est usque ad nilum; Melius habetur in septuaginta interpretibus quod dicitur ab eufrate usque ad rinocorulam;

Est riuus non adeo magnus quod diuidit terram repromissionis et aegypti. super quem rinocorula ciuitatula sita est. Qui uersus ita est intellegendus ita loco ubi inchoatur usque ubi terminatur a romanis sit depredata et uos congregamini unus et unus filii israhel. Vox prophetae ad illos quod post ascensionem domini predicantibus apostolis ad dominum conuersi sunt de quibus dicitur in actibus apostolorum. quod una die crediderunt .iii. et .ct. Pro paucitate autem dicit unus et unus. Comparatione enim illorum qui in perfidia et infidelitate remanserunt. pauci fuerunt illi numero; Et erit in die illa. id est post ascensionem domini. ut post subuersionem urbis clangetur ab apostolis in tuba magna. id est in doctrina euangelica; Et uenient gentiles ad fidem. qui perditi fuerant per idolatriam de terra assyriorum. et qui electi fuerant a domino in terra aegypti. et adorabunt dominum in monte sancto. in hierusalem. hoc est in aecclesia. Et modo est illud tempus; Ab ortu enim solis usque ad occasum. laudatur nomen domini; Hoc notandum est isto in loco. quia per istas duas gentes omnis intellegendae sunt uenturae ad fidem christi. Uae coronę superbię ebriis effraim. et flori decidenti gloriae exultationis ei; Superius locutus est propheta de die iudicii. et destructione hierusalem. et de fide gentium; Nunc uero loquitur sermo diuinus contra .x. tribus quę appellabantur xiiii
effraim. ut ab ieroboam filio nabath. qui primus super illas .x. tribus constitutus est rex. ut a iosue filio nun. qui moysi successit in regimen populi; Istę enim .x. tribus superbae erant confidentes in multitudine sua; Maiores namque et fortiores existebant duabus tribubus iuda et beniamin. numero et potentia; Et ideo uocantur corona. quia sicut caput regis ornatur diademate. ut corona ex auro et gemmarum uarietate. ita illi ornabant regem suum circumstantes undique illi; Multitudo enim populi gloria regis est; Ebriaui uocantur. non ebrietate corporis. sed idolatria et errore a cultu demonum; Flos siquidem decidens appellatur. quia cito decidit gloria et pulchritudo. ac gloria exultationis eorum; Ac propterea audiuit a sancto spiritu;

Vae coronae superbię effraim. et uę flori decidenti. et uae etiam gloriae exultationis ei quia desolabitur. et ad nihilum deducetur; Qui erant temporibus dauid et salomonis in uertice. hoc est in templo quod erat constructum super

valle pinguissima gethsemani; Gethsemani vallis est pinguissima ubi dominus nocte conprehensus est. super quam vallem mons sion sive hierusalem consistit; Gethsemani autem interpretatur vallis pinguium. sive pinguedinum, propter ubertatem frugum. quia fertilissima erat;

Non autem ideo dicitur qui erant in vertice vallis gethsemani. quod ibi illi habitarent. Neque enim in sorte illorum cesserat; Sed ideo quia temporibus david et salomonis. quando illi ut in festivitatibus. ut etiam iussu regis ad hierusalem veniebant iter. et cons censuus illorum per illam vallem erat. ibique soliti erant figere aliqui illorum causa ludendi tentoria sua. Interim dum morabantur cum rege; Errantes a vino; hieroboam rex illorum miscuit. ac propinavit eis potionem amaram;

Quando conflavit duos vitulos. et illi adoraverunt eos dicentes; Isti sunt dii tui israhel qui te eduxerunt de terra aegypti.

Ab illo siquidem tempore. erraverunt a vino. hoc est ab idolatria et errore demonum; Ecce validus et fortis dominus. usque et emissarum super terram spaciosam hoc est planam; Vox prophetae;

Grandinem et aquas inundantes comparat exercitui sennacherib. turbine vero et terram planam .x. tribubus. et dat duas similitudines. sic turbo confringitur a grandine. hoc est a tempestate; Et sic ab impetu aquarum inundantium decurrentium per terram planam. omnia levis ponderis auferuntur; sic ab impetu et multitudine assyriorum .x. tribus devastatae et conculcatae sunt. ac in captivitatem ductae;

Pedibus assyriorum conculcabitur corona. id est multitudo effraim; Tantae pulchritudinis et dignitatis erant ille .x. tribus temporibus david et salomonis. ut et corona et flos pulcherrimus a domino vocarentur; Illo autem in tempore. quando esaias hoc ei praedicebat. amissam habebat iam gloriam dignitatis suae adoranda idola; Et erit flos decidens hoc est pulchritudo et decor gloriae ei. usque devorabit illud; Vox prophetae; Verticem vallis pinguis appellat domum domini. quae sita erat super verticem vallis gethsemani ob huiuscemodi causam quod superius diximus. dat similitudinem. ut propheta qualiter dissipatae sunt ille .x. tribus sicut inquit. synuentus fuerit racemus ante maturitatem autumni. ut in aliqua arbore fructus ante aestatem. et statim ut conspexerit aliquis concupiscentia ductus devorat illum. sic sennacherib et exercitus illius concupivit gloriam decem tribuum. et omnia bona illorum abstulit; In die illa erit dominus exercituum gloriae corona. et sertum exultationis residuo populi sui;

Dies accipiendus est pro tempore. quod est corona hoc est et sertum. sed aliqui dicunt coronam esse ex auro et gemmis;

sertu aut ex floribus qd solent pueri ferre
sup capita. Residuu populi sui. dic duas trib;
que non sunt ducte in captiuitate ab assy
riis temporibus ezechie; In illa inquit die.
hoc e illo tempore. cum ducte fuerint .x. trib;
ab assyriis in captiuitate. erit dns iude & benia
min corona uictorie. et munimentu protectionis.
ut liberet eos de potentia sennacherib; Et sps
iudicii sedenti sup iudiciu. et fortitudo re
uertentib; de bello ad porta. Ipse dns erit sps
iudicii. Cui erit sps iudicii. ezechie regi se
denti sup iudiciu; Ezechias rex filius achaz
amabilis fuit dno. quia populos dei iuste
docebat et iuste iudicabat; Ideoq; dicit
ppheta. qd ipse dns erit ei sps iudicii. id in
spirabit ei quomodo ut quemadmodu iu
dicet. quia ipse ezechias sup iudiciu sedet.
hoc e iudiciu equu & iustum desiderabat;
Et ipse dns erit fortitudo reuertentis
de bello ad portam; Non legimus
ullo in loco ezechia bellu egisse contra
qualibet gente; Et quare dicit erit dns
fortitudo reuertentibus de bello.
hoc sciendu est quia illius belli memo
ratur qd celitus actum est. quando
dns misit angelu suu & interfecit in cas
tris assyrioru. clxxxv. mil. Iudaei
ergo cum uidissent [illegible] tantam
stragem hostiu suorum sine sui
periculo. iter et collegerunt spolia

et reuersi s cu letitia et exultatione ad portas
hierlm; Veru hi quoque p uino nescier.
& p ebrietate errauerunt. ppt ea quia iu
da et beniamin in cetto p uaricati s lege dni.
sic & alie .x. trib; que p cul ducte s in captiui
tate. nec recordate sunt bonoru dni
qui ipsos liberauit de manib; inimicoru;
Loquitur etia eos ppha et dic. Veru hi quoq;
id e iuda et beniamin p uino nescierunt.
hoc e p errore quo decepti s. nescier cre
atore suu ac liberatore; Et p ebrietate
hoc e p idolatria errauerunt receden
tes a do; Sacerdos iniquus. et ppha fal
sus. nescierunt creatore suu p ebrie
tate. hoc e p cultu demonu quib; serui
ebant. et absorti sunt a uino. id e ab erro
re falso; Errauer sacerdos et ppha in
ebrietate. hoc e in idolatria. nescierunt
uidente. id non considerauer quod qui
omia absconsa penetrat. suo intuitu cer
neret eoru cogitationes et facta; Igno
rauer iudiciu. nescientes habere discreti
one inter iustu et impiu. inter scm et ppha
nu; Oms mense illoru replete s uomitu
sordiuq; ita ut n eet ultra loc in eis dno;
Uomitu et sordes posuit p omi inmunditia
et spurcicia et sordib; De hoc dicit
quia postq liberati sunt a dno de manib;
inimicorum. statim conuersi sunt
ad errore pristinu. adorantes idola in lu

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

cis et nemoribus; insuper et super tecta. et omnes cibos quibus uescebantur demonibus consecrabant. statuentes mensas ante aras illorum.

Locus ergo non est inuentus in eis domino. quia repleta erant corda illorum odio. et omni iniquitate. sic ipse in euangelio dicit legis doctori; Uulpes foueas habent. in corde tuo et uolucres caeli nidos. filius autem hominis non habet ubi caput reclinet; Quem docebit scientiam et quem intelligere faciet auditum? Ablactatos a lacte apulsos ab uberibus; illorum prophete; Ablactatus dicitur quasi a lacte abstractus. qui solido cibo uescitur; Apulsus ab uberibus. repulsus. ut separatus; Dicit ergo propheta loquens ad iudeos; quem ex uobis docebit dominus scientiam. et quem faciet intelligere auditum. id est ut quod audierit intelligat uera esse. et mente retinens. opere adimpleat. Ac si diceret.

Non docebit uos qui lac adhuc sugitis. id est puerili uiuitis. et sine sensu estis opera infantium imitantes. sed illos qui iam solidamentum fidei habent. et qui non iam lacte. sed solido cibo pascuntur; Sunt in sancta aecclesia qui lac adhuc sugent. hoc est precepta leuia adimplent. Non ualentes solidum cibum sumere. id est fortia precepta percipere; De quibus dicit beatus petrus apostolus; Quasi modo geniti infantes lac concupiscitis. Et egregius predicator; Tamquam paruulis in christo lac uobis potum dedi non escam. et cetera usque ad id. adhuc enim estis carnales. Sunt etiam nonnulli. qui solidos cibos sumunt. id est qui maiora precepta legis et euangelii adimplent. contemptores terrena et adpetentes celestia. iuxta quod precepit dominus;

Uade uende omnia que possides et sequere me. Et illi tales ambulant de uirtute in uirtutem. donec uideatur deus deorum in sion. et manentes adhuc in carne possunt dicere cum apostolo. Nostra conuersatio in caelis est. Lac sugit aliquis nostrum cum dicit. Pater noster qui es in caelis.

Solido cibo uescitur ille. qui nouit dicere sicut dicendum est; In principio erat uerbum. et cetera;

Quia manda remanda. expecta reexpecta. expecta reexpecta modicum ibi modicum ibi; Omnipotens deus cuius misericordia omnia subsistunt. qui non desiderat mortem peccatoris. sed magis uult ut conuertatur per poenitentiam et uiuat. predicebat per prophetas suos captiuitates et mala que passurus erat ille populus a nabuchodonosor ut a sennacherib ut pretermitteret errore suum conuertens se ad creatorem suum; Sed ille qui semper dure ceruicis erant. irritans dominum suis operibus. propterea quia captiuitas statim ut eis adnuntiabatur. non ueniebat super illos; Dicebant ad prophetam deridendo;

Manda remanda. id est precipe precipe que facere debeamus. et minare nobis mala. Non ueniet enim super nos ullo

interpr malū. Ac cetra pphā; Expecta & iterū
reexpecta & modicū ibi. subaudit in illa
expectatione pmane. quia ueniens ue
niet sup te calamitas; Et quid si ñ modo
uenerit. ueniet pcul dubio quandoq;
Illi uō econtrario ñ se corrigebant
de suis facinorib; et sceleribus sed ipsa uerba
pphē sumebant in derisione & insultabant
dicentes; Manda remanda. expecta re
expecta. modicum ibi; Ac si dicerent
aliis uerb; Iterū pcipe quid faciam. &
ut expectem captiuitatē ac psolem
modicū in illa expectatione. frequen
tius iubeto. Ante eñi omš moriem et
transibim de hac uita ad aliā. quā hoc
ueniat q pdicas; In loquela eñi labii & lin
gua altera loqr dñs ad populū istū; cui dix.
Uox pphē; Que nā ē illa loqla altera qua
loquet. hec ē ut slatī quominat fuerit.
captiuitatē adducet illā sup illos. ñ dans
tam locū penitentię; Et ē sens; Propterea
qa despexistis uerba pphetarū dicentes
pnichilo que ab illis dicebant & dixistis;
Haec q isti pphetant in futurū uenient. &
ñ occupabit nos malū; Ecce ego loquar
in altera loqla ad uos & statī ut dixero.
ueniet sup uos tribulatio & captiuitas.
ñ pnuntiabo uob. amplius p pphas
meos quid uob mali uenturū sit. usque
quo irruat sup uos. & capiemini; Dixi eñi

uob. hec ē requies mea reficite lassum;
Uox pphae; Semet ipsū dicit inimiqui
tatibus illorū lassatum. quando sumus
dediti orationibus. ieiuniis. uigiliis.
et elemosinis. ceterisq; bonis operib; in
sistimus. tunc reficimus dominum.
et requiescere facimus illū in nob metip
sis; Quando uero odb. auaritia.
aliisq; malis operib; insudamus. facim
eum laborare sicut ipse dicit
p quendā prophetam; Laborare
me fecistis in uestris iniquitatibus;
Et illud; Laboraui sustinens. & hoc est
meū desiderium subauditur.
ut reficiatis me uestris bonis operibus;
Requies eñi mea est in cordibus
electorū sedere. & habitare; Anima
eñi iusti sedes sapientiae; Et erit
eis uerbū dñi. manda remanda. usq;
ad id qd dr. modicū ibi; Loqtur ppha
contra illos qui in derisione suscepunt uer
bū dñi & dic; Idcirco qa despectui habu
istis uerba dñi ac pphetarū ei. sumentes
hoc qd illi uob pnuntiabant p mdatio.
insup & in scurilitate illud uertistis.
erit uob uerbū dñi in ruinā & cala
mitate; Vel etiā ad quid erit eis uerbum
dñi. ut uadant in interitū sui & cadant
retrorsū interfecti ab hostibus suis; Propt
hoc audite uerbū dñi uiri illusores qui

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

dominamini sup populu meu; Uox pphe
ex psona dni; Contra pontifices. scribasq;
& phariseos. ac principes iudaeorum;
Illusores appellantur eo quod p phae
uerba in derisione sup ferunt. quando
dicebant. manda remanda. & cet. Percussi
m fed cu morte. hoc e cu diabolo; Et cum
inferno hoc e cu penis inferni fecimus
pactu; qd e fed. ipsu est et pactu; Pactu
aut dr. quasi pacis actu; Impiissimi
iudei n recordantes iudicior & bonoru
dni. quib illos omnib gentibus pre
tulerat quondam. & exalta uerat
dans terra omib tris fertiliore dicebant;
Nequi qua laboramus in lege obseruantes
pcepta que ibi cotinent. quia descen
suri sum ad inferni claustra. sicut & oms
gentes; Leuius eni et tollerabilius erit
illis qua nob. quia illi cotidie placant
hostiis & muneribus principes inferni;
Melius ergo nobis est ut conuertam ad
ritu gentiu & statuamus pactu cu diabo
lo & penis inferni. offerentes eis tura
& hostias; Flagellu captiuitatis & tribu
lationis non ueniet sup nos. quia posuimus
mendatiu spe nram. id e in diabolo ha
bemus spe. & mendacio. hoc est
diabolo ptecti sumus. pe o quod e
ptecti erimus ut protegemur;
Mendaciu appellat diabolu. iuxta qd dns
dic; quia mdax e & pat ei. idest pater
mendacii ueritate semp refugiens; Idcirco
hec dic dns; Ecce ego mitta in fundamen
tis sion lapide; Vox pphe ex psona dei
patris. de filio di; Idcirco quia hec omnia
fecistis que iam dicta sunt. ponentes
mdaciu spem uram; Loquit dns dics;
Ecce ego mittam in fundamentis sion.
hoc e in fundamtis eccle lapidem; sion que
interpretatur speculum. siue contemplacio.
scam ecclam significat. q semp speculu
cordis & contemplatione mentis ad dnm
erigit; Lapis appellatur dns ihs. pter firmi
tate & soliditate; Omis eni qui in illo fuerit
fundatus. nulla inundatione. aut pro
cella mouetur; sic dicit apls petrus;
Ad que accedentes lapide uiuum. ab homi
nibus quidem reprobatum. adeo aute
electu; hic e lapis quem uid danihel pre
cisu de monte sine manib id e sine semine
iudeor absq; uirili coitu natum quum
pleuit uniuersam terram; hic est
qui reprobatus est ab edificantibus
probatus aut dr adeo patre; Angu
laris aute uocatur. quia sicut lapis
angularis. duo parietes continet.
ita & ille duos populos in semet ipso
coniux. & ex duobus unam
ecclesiam

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

ẽ institutor· qui fec utraque unum sicut dicit
apls· Preciosus est quia peccatũ ñ fecit neq;
dolus inuentus ẽ in ore eius· Ideoq; est in fun
damtis aeccłę fundat⁹· qui crediderit sub inil
lũ lapidẽ ñ festinæ· hoc ẽ· cũ uiderit filiũ in
carnatũ ñ putet stati sub secuturũ iudiciũ
illiu⁹ scdm· sed prestolet̃ illud· sicut dicit
pphã· Si mora fecerit· expecta eũ quia ueni
ens ueniet & ñ tardabit· Et ponã iudiciũ
in pondere· hoc ẽ· in c̃sideratione t̃ discretio
ne· et iustitiã in m̃sura· ut reddat unicuiq;
scdm̃ opera sua· Vox dĩ patris de filio· & est
sens; Cũ misero filiũ meũ q̃ ẽ· lapis pbatus·
ad redimẽdũ meos electos· tunc ponã ego om̃a
in m̃sura iudicat⁹ p illũ om̃i genas gentes exa
mine iusto· De hoc iudicio sibi datũ dic̃ filius·
Pater ñ iudicat quẽquã sed om̃e iudiciũ ded̃
filio· P illũ enĩ om̃a fec̃ & redemit· p illũ & iã
iudiciũ suũ impleuit· Et subuertet grando· hoc
est multitudo tormtorũ spem m̃dacii· id ẽ
diabolũ q̃ est pat̃ m̃dacii· t illos qui in men
datio spẽ suã collocauerit· et aquę inunda
bunt ptectionẽ· hoc est multitudo poenarũ
& tribulationũ opprimenẽ diabolũ· a quo illi
se putabant pregi· & ipsos & iã qui dixerunt
m̃datio· hoc ẽ· diabolo et pactũ ũrm quod
statuistis cũ poenis inferni· ñ erit stabile di
centes· leuius fore uob in inferno· si scdm
ritũ gentiũ demonia adoraretis· Flagellũ
siue captiuitatis siue mortis· ẽ uenerit·

ta sennacherib· t nabuchodonosor· c̃culcab uos
& destruet· Qm̃ mane diluculo ptransibit in
die & in nocte· Diluculũ dr̃ quasi dubia lux·
P mane & diluculũ· c̃tinuũ temp⁹ intellegere
debemus· P die et nocte· c̃tinua poena· s· sig
nat̃· Et tantũ modo sola uexatio tribulationis·
dabit auditui ũro intellectũ· hoc ẽ· supplicũ
& poena cui subiacebitis· faciæ uos intellegere
uera ẽẽ quæ pphæ ex nomine meo locuti sunt·
Coangustatũ est enĩ stratũ· ita ut alt̃ decidat· &
palliũ breue utrũq; operire ñ potest· Vox dĩ ad
hierslm· Est enĩ metaforice dictũ· a marito &
coniuge· ad dm̃ & hierslm· Verbi gratia· si ali
quis diceret uxori suę· O mulier adultera· istud
stratũ angustũ est nec potest capere me &
moechũ· cũ quo uiolas illud· & istud palliũ breue
est & angustũ nec ualet operire me & adulte
rũ· Et est sens; O hierslm si uis me habere
coniugẽ et ptectorẽ· necesse est ut pter
mittas deos alienos q̃ semp tibi in ruinã cala
mitatis st̃· Non poteris enĩ utrumq; adimple
re· uidelicet deos alienos adorare et me ptec
torẽ habere· Cũ amatorib; tuis adulterare
& mihi placere· Nemo enĩ potest duobus
dominis seruire· Sic̃ enĩ in monte diuisionũ
stabit dns· sic in ualle quę ẽ in gabaon irascet̃·
Vox pphę c̃tra hierslm· Subauditiones isto
in loco necessariae st̃· Sicut in monte diuisio
nũ stetit dns diuidens philisteos pugnante
dauid· sic stabit dns c̃tra uos o iuda

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

& beniamin. Regū historia narrat. qđ filistheis congregatis in uno globo sup uenit illis dd. et dño sibi opitulante. diuisit illos ab alterutro. Illi naque qui mortui illic remanserunt. se uincti sunt ab illis qđ p diuersas solitudines longe lateq; dispsi sunt. psequente illos dd. Unde uocatur baal farasin & sic in ualle quę ē in gabao irat est. etia chananeos pugnante iosue ad usum eos. qndo ad iussu illius omia sidera in acumine medii celi spatio unius diei steter. Sic irascetur dns sup hiersl. ut faciat opus suū. Potius ē interrogatiue legendū quā adfirmatiue. Dic ppha; Numqđ ideo irascet dns ut faciat op suū. Non. Alienū est op ei ab eo. Quare est alienū. qa opus di ē. misereri & parcere. & omib; subsidiū suę misericordię impendere; Qndo ū irritat mal hominū peutit illos & ulciscit sed eis op crudelis hominis et tyranni ē illud qđ agit. & ideo alienū ē ab eo qđ operat. ut operet op suū. Similit interrogatiue pnuntiandū est. Nūqđ nā ideo irascet etia impios. ut operet op suū. Minime; Peregrinū est eni opus qđ operat ab eo; Nempe sic diximus. qndo uindicta accipit ex suis contepantib; seui & cruenti hominis officiū operat; Beat gregorius alit dic; Ideo uenit dns in mundū ut faceret op suū. hoc ē. ut redimeret gen humanū de potestate diaboli. & misereret eius; Sed alienū fuit op ei ab eo. quia non conueniret deitati. ut spueret. flagellaret. crucifiget; & tū ne nolite illudere ne forte cstringant; hortat ppheta illos. qui uerba illius i derisionē sup ser dicentes. Manda remanda & ct q. ibi dicunt. qatini ecce escam & desistant illudere ne forte uincti peccatorum cstricti cstringant & iā uinculo captiuitatis. ut scelerius ducant in depdationē; Consummationē et adbreuiationē audiui a dño sup uniusā trā; Ideo uob ista adnuntio; Qm a dño audiui adbreuiationē urae captiuitatis et calamitati. Non eni elongabit ut uos putatis dicentes deridendo. exspecta rexspecta. sed cito ac repente ueniet. si nfueritis conuersi ad poenitentiā; Quod autē dicit sup uniusā terrā. l specialit dici potest. de terra iudeorum. l & iā generalit ad diē iudicii qndo uniuersus orbis a dño uisitabitur; Aurib percipite & audite uocē meā; Vox pphę ad scribas & phariseos; Numquid tota die hoc ē. omi tempr arabit arans hoc ē agricola ut seminet sem suū. non. Qđ operabit tunc. Proscindet hoc ē. ante quā temp seminationis ad ueniat. arabit illā terrā una uice l duab uel trib. cū temp seminandi uenerit. ppata sit. et sarriet id ē cyrcū fodiet. humū suā rastro. hoc cū carruca & uomere n potest scindi pp angustiationē loci ubi n potest carruca ueniri. illud etiā tempr sibi cgruo

circumfodit fossorio; Nonne cum adequauerit
faciem eius cum equalem reddiderit & emollierit
illam se[   ]ret. hoc est seminabit git. & ciminum
sparget. Git genus est leguminis tante magni
tudinis habens grana ut ciminum. sed nigra
et sol et ponunt in panem propter dulcorationis saporem.
E t ponet triticum per ordinem sub loco suo. quia non
omnia spatia terre equaliter conueniunt seminibus;
C t uiciam in finibus suis sparget. quia in marginibus camporum
in circuitu messis seminatur uitia; Et erudiet
illum agricolam in iudicio hoc est in discretione.
deus suus docebit illum. quo tempore debeat arare
& proscindere. & ubi seminare triticum et ubi
milium & quando. Media distinctio ponenda
est illo in loco ubi dicitur. & erudiet. & illum in iu
dicio & subiungendum deus suus docebit illum.
Q ui se erudiet illum. deus suus subaudiendum est enim.
ibi deus ut sit & erudiet illum deus suus. Cum autem ue
nerit tempus collocationis. neque git. triturabitur
serris. hoc est excutietur. neque super ciminum [ ] rota
plaustri circuiet. sed in uirga hoc est in flagello
& in baculo excutientur. Sunt quedam regiones
in quibus propter penuriam feni congregant triticum in
unum locum & inducunt desuper plaustra cum ro
tis serratis. et sic utrumque et excutiunt triticum &
stramina etiam in paleas redigunt. ut animalia
melius ea sumant. Panis autem comminuetur
sub rotis serratis & plaustro. Panem appellat
triticum. ordeum. & omne unde panis fit.
V erum non in perpetuum triturans plaustrum

triturabit illum panem. hoc est triticum. neque uexabit eum
id est panem rota plaustri. nec ungulis suis comminuet
eum. Quis non comminuet ipsum panem. scilicet Plaustrum
rota. a qua iam excussus est. Vngulas pro summitate
serrarum rotarum. & hoc consilium a domino deo exercituum
exiuit. sub intelligitur. scire agricola quo tempore sulcare
terram. et quo etiam seminare debeat. Haec iuxta
litteram diximus quomodo deus agricolam erudiat. ut
non semper uno eodemque tempore unius culture operi in
sistat. sed prouideat quid uno. quid alio tempore operetur.
I terum uero repetenda est ista sententia a capite. et con
siderandum quid spiritualiter enucleare uelit. Auribus
percipite. Ad scribas & phariseos loquitur propheta.
quos superius illusores apellauit. Numquid tota
die hoc est omni tempore arabit arans ut serat. deus
omnipotens pius & misericors uarie disponit omne
genus humanum & affectus eorum. Ideoque comparatur
isto in loco agricole. qui per diuersa tempora uaria
opera exercet. et ex terra quam incolit fructus
desiderat recipere. Nam deus omnipotens aliquando
proscindit terram hoc est habitatores terre pestilen
tia percutit. aliquando miseretur et parcit. Aliquando
facit cives peccatores suos migrare in captiuitatem.
A liquando de captiuitate reuocat. & hoc ideo
agit. ut conuertantur ad poenitentiam. & fructus
bone operationis ex eis recipiat. Non uult enim
mortem peccatoris sed ut conuertatur & uiuat.
P er git & per ciminum quod in uirga excutitur. omnes
gentes possumus intelligere. que cognitionem
dei non perceperunt. que in uirga hoc est in poenis in
ferni

excutient. Triticum et ordeum unde panis fit.
iudeos qui cognitionem perceperunt in lege. sed nolu
erunt eam adimplere. et ideo maiora tormenta
sufferent quam illi qui nec deum dominum cognouerunt;
Tl aliter. Triticum et ordeum prelatos sanctae aecclesiae
et principes istius seculi qui semetipsos custodire
et alios etiam ad gaudia supernae patriae prouocare
debent. Isti dum se totos in urbibus terrenis lucris
inplicant. et suo malo exemplo subiectos
suos a uia ueritatis deuiare faciunt. procul
dubio nisi poenitentiam perfectam ante extre
mum iudicii diem egerint tradendi sunt penis
inferni. quia potentes potenter tormenta pati
entur. Ciminum autem et git. populares et sim
plices quique intelliguntur. qui fidem sanctae trini
tatis et baptismum regenerationis. male
uiuendo corruperunt. qui nisi lacrimis et penitentia
abluti fuerint. tradendi sunt suppliciis gehennae.
Verum non in perpetuum triturabitur panis neque cimi
num ungula excutietur. In hoc loco consolationem
dat peccatoribus. Misericors enim dominus creaturae suae
in die iudicii miserebitur. sunt isto seculo poeniten
tiam ante praeoccupationem mortis egerunt. Multi
namque sunt in igne purgatorio. qui poenitentiam
hic inchoauerunt. sed subripiente mortis
articulo non ad effectum perduxerunt. qui domino lar
giente in die iudicii saluabuntur. Notandum
autem quia non de impiis dicimus. qui in ipsa
impietate transierunt ab hac luce. sed de his
qui post multa flagitia pacta ad poenitentiam

conuersi sunt. Et hoc a domino deo exercituum
exiuit. ut ita disponeret actus hominum et mag
nificaret iustitiam suam. Vae ariel; ariel
ciuitas quam expugnauit dauid. plangentis affec
tu loquitur de somptis adhuc hierusalem. Tale quid in
euangelio ait. quando uidens ciuitatem fleuit
super illam dicens. quia si cognouisses et tu. Non
propterea uocatur a domino hierusalem ariel. quod ali
quando hoc nomen habuerit. sed per interpretationem
nominis. Ariel siquidem interpretatur leo dei.
Et hierusalem leo dei idcirco appellatur. quia fortis
sima et potentissima semper exstitit. Nam tantae
fortitudinis fuit ante quam caperetur a dauid. ut
illi iebusei qui intus residebant deridendo
dicerent ad dauid. Tanta est inquiunt ciuitas.
ut a debilibus arceatis et non permittetis intus in
troire. nisi caecos et claudos tantum expellas.
Vnde exiit prouerbium. caecus et claudus non in
trabunt in templum. Postea autem quam capta est
ab illo. multo magis per multa curricula
annorum fortitudine pugnatorum et ambitu
murorum. insuper et multitudine diuitiarum
aucta et multiplicata est; Maxime temporibus
salomonis. quando templum illud gloriosissi
mum aedificatum est. quando tanta fuit copia
R argenti quanta et lapidum. Ideoque predi
cit eum in munere hoc est perpetuum tormentum.
quia omnis illa gloria et sublimitas auferenda
erat propter peccata illorum a chaldeis et romanis
sic in subsequentibus uidebimus. Additus est

anni adannū sollemnitates. euolute fr. Ideo
dix͞ ue. ubi arihel q̄ hoc ei futurū erat & lo
quit͞ de futuro quasi de p̄terito. Anni anno
addit͞ ē. qua q̄ndo ducti sunt in captiuitaté
a nabuchodonosor. ń offerebant sacrifi
cii. q̄ deerat templū et sollēpnitates ta
bernaculoꝝ & phase euolute sunt hoc est
perier͞. Et sic fuit primus annus captiui
tatis ab sq; his omib; sic fuit & subsequens.
& ideo additus dr̄ anni ad annū. Dicit
enī beat͞ hieronim͞. Quia hoc ē mirū
q̄d uno eodēq; tēp͞r & ci uitas de
structa et tēplū succensū & populus
ductus est in captiuitaté illo intēp͞r q̄ndo
sedechias cōp͞rehensus est. sic & iā & in ad
uentu romanoꝝ actū ē. Et circum ualla
bo arihel hoc ē hierl̄m et erit tristis & me
rens. Hoc tēporib; nabuchonosor adim
pletū est q̄ndo sedit tristis & merens cir
cūdata hostili exercitu chaldeoꝝ. sic dn̄s
& iā p hieremiā p̄dix͞. Ecce ego c̄uocabo
om̄s cognationes regnoꝝ aquilonis dicit
dn̄s. et ponent sedes suas sup portas hierl̄m;
sic enī factū ē. Nā quando sedechias
& principes cū eo p quoddā foramen muri
fuger͞ & con p̄hensi sunt ab equitatu
nabuchodonosor in campis hierichuntinis
principes chaldeoꝝ portas iā obtinentes sedes
suas collocauerant desup. Et erit mihi
quasi arihel. & circūdabo te quasi sperā
in circuitu tuo. hoc ad temp͞ romanorū p̄tinet.
et erit mihi quasi arihel. dc si diceret aliis
uerbis. Cū uenerit uespasianus & titus
constipati milite romano. eris mihi quasi arihel.
hoc ē nom̄ tantūmodo pristinū habebit. sed
omi dignitate & gl̄a priuata eris. q̄ tēporib;
priscis floruisti. Templū quidē habebit & sa
cerdotes quasi tēporib; salomonis. sed nec
templū tanti decoris. nec sacerdotes tante
dignitatis. solūmodo nom̄ retinebit ut hierl̄m
uoceris. sed ceteris reb; priorib; carebit. Quod
aut͞ addit & circūdabo te quasi sperā in
circuitu tuo. c̄uenit ad illud q̄d dn̄s dicit.
in euangelio. et circūdabunt te inimici
tui uallo. id ē munitione et obsidione. ut
nequeas effugere manib; illoꝝ. Humilia
beris cum hec uenerint tibi de terra loq;ris
ń de celestib; reb;. dc si diceret aliis uerbis.
Quae ante soluta eras p ferre p prias quicū
dno loquebant͞. de celis disputabant.
Postquā uenerint romani iam postea de
sistes loqui aliud nisi terrena. Et de hūo
audiet͞ eloquiū tuū. Per hoc uoluit dn̄s
ut dic beatus hieronimus. ostendere
magos futuros ex illo populo. sic postea
multos audiuimus fuisse. ut fuit symon
& manis. Fuerunt magi q̄ p nicromantiā
que dr̄ mortuoꝝ excitatio. animas ab
inferis reuocabant. & emittebant subti
lissimas uoces predicentes hoc unde

BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

requirebatur a magis. Idem sunt & phito
nes qui uentri loqui appellantur eo quod in
uentre habeant diabolum. Nam sic phito
nissa que erat in endor. que p(er) rectum saul
s inpulsa samuhelem ab inferis euocauit. Et de
humo mussitabit eloquium tuum. Id ipsum est quod supe
s rius dictum est. & erit o arihel multitudo uenti
lantium te sic puluis tenuis. & sic fauilla p(er)tran
siens. Multitudinem romanorum que uenit sup(er)
hierusalem. comparat puluere tenuissimo & fauille.
non p(ro)pter paruitatem et modicitatem sui. sed p(ro)pte
rea quod innumerabilis exercitus sic puluis terrae.
& sic multitudo fauille que dum p(er)transierit
mota a uento. enumerari non potest. Eritque
repente confestim a domino exercituum illa captiuitas.
& uisitabitur hierusalem. ut a domino de celo. tamen & iam illo p(er)
mittente. in tonitruo et commotione magna.
Romani pacem habebant cum iudeis. sed ecce ac
repente disruptum est pactum. quod iudei no
luerunt soluere tributa. Tunc nero imperator
romanorum. misit duos principes suos uespa
sianum & titum. ut deleret ciuitatem. Quod autem
dicit uisitabit in tonitruo. et flamma deuorantis.
dupliciter intelligi potest. Nam antequam roma
ni ad ciuitatem uenirent. facta sunt tonitrua
celitus & terrae motus & uoces & iam audite
sunt in aere. & tempestates et insuper ignis deuo
rans. id est fulgora p(er)cutientia homines uel os
tenderetur non solum homines uerum & iam omnia ele
menta contra illos esse commota. Potest & iam
referri ad romanos. quod cum tonitruo hoc est
impetu magno. & quasi uenerint sup(er) illos.
a quorum multitudine terra uidebatur moueri.
Ipsi fuerunt flamma ignis. quod succenderunt templum
& ciuitatem. & omnia consumpserunt sic ardor
s ignis. Erit sicut somnium uisionis nocturne
multitudo omnium gentium que dimicauerunt
contra arihel. Apostropham facit p(ro)pheta ad
romanos qui hierusalem destruxerunt. Cum enim domino
p(er)mittente ciuitatem coepissent & templum
omnesque diuitias. tam thesaurum domini. quam & iam
populi. et exercitus locupletati essent.
non dederunt deo gratias quod hoc eis cessit sed glorifi
cauerunt deos suos quasi illorum uirtute p(re)stiditati
essent copiis iudeorum. Et idcirco loquitur contra
eos propheta. quod cito transituri et morituri
sint. dans ex hoc tres similitudines. Sicut
inquid somnium hoc est uisio quae uidetur quando
uidet aliquis arbores & montes transit. statim
ut euigilauerit. & sic uidetur alicui in som
nis quod comedat et bibat. & statim ut euigi
lauerit uacua est anima ei. sic cito transibunt
gentes romanorum qui dimicauerunt contra hierusalem.
eo quod non egerunt gratias deo qui dedit eis omnia
bona iudeorum. sed uirtute numinum suorum puta
s uerunt se hoc fecisse. Obstupescite o scribae
et pharisei. & admiramini miseriam uestram.
fluctuate hoc est titubate & uacillate huc
illucque. uos uertite. Iterum loquitur sermo diuinus
s contra scribas et phariseos. Inebriamini

& non in uino sed a dolore cordis & contritione corporis quam super ueniunt in uos mala. Mouemini & non inebrietate sed agite poenitentiam ut possitis euadere calamitatis periculum quam miscuit dominus uobis spiritum soporis. hoc est alienationem mentis propter uestra innumerabilia scelera.

Claudite oculos uestros. ut uidentes dicta legis & prophetarum non intelligatis. prophetas uestros qui uident uisiones operi& uobis. id est abscondet a uobis et principes uestros in quibus confiditis operi& uobis id est auferet & tollet a uobis.

Et erit uobis uisio omnium. hoc est prophetia omnium librorum quasi signata hoc est sigillata sit.

Quem librum cum dederint qui adprehenderint illum scienti litteras. hoc est scribae et pharisaeo uel legis doctori dicent. Signatus est liber hoc est in obscuritate et difficultate est mihi.

Et iterum cum dabitur nescienti litteras id est uulgari populo qui litteras non didicit uel alicui gentili respondebit. Omnino ignoro litteras. non est solummodo de uno libro psalmorum hoc intelligendum ceu aliqui dixerunt. sed de omni ueteri testamento. Quo tempore factum est istud?

Quando sicuti iam diximus uno eodemque tempore amiserunt et sacerdotium & dignitatem. & ciuitas destructa et templum euersum est a principibus romanorum. Et dixit dominus eo quod appropinquat sub mihi populus iste ore suo. quia idola non colebat illo in tempore. et glorificabat illum labiis sed corde elongabatur ab eo. quia ita colebat unum deum ut filium dei non crederet unicum esse patri in diuinitatis substantia. et sic dominus dicit in euangelio. qui incredulus est filio. non habebit uitam aeternam.

Quomodo ergo potest aliquis a deo elongari qui ubique totus est et omnia implet sic ipse dicit. caelum & terram ego impleo. & qui est in omnia et extra omnia?

Quando bona opera agimus implentes dilectionem dei & proximi. tunc proximamur deo. quia habitaculum & templum in nobis met ipsis ei praeparamus. Quando uero mala opera agimus. deseruientes fornicationi adulterio aliisque uitiis insudantes. elongabitur a nobis deus omnipotens. quia misericordiam suam aufert a nobis.

Non potest habitare in anima subdita peccatis. et timuerunt me hoc est coluerunt mandato. id est per mandato uel traditione scribarum & pharisaeorum.

Scribae & pharisaei praetermittentes praecepta dei suas traditiones superponebant mandatis dei.

Unde et dominus dicit eis. Uae uobis scribae & pharisaei qui praetermittitis mandata dei propter traditiones uestras. qui dicitis muneri quodcumque est ex me tibi proderit. & miseri iudaei potius sequebantur mandata illorum quam dei. uel deo quia suam iustitiam statuerunt. & iustitiae meae non sunt subiecti. ecce ego addam ut admirationem faciam. Quae fuit admiratio illa. ipse exponit. Peribit enim sapientia a sapientibus eius. id est a scribis et pharisaeis.

Non dixit peribit sapientia ab omnibus hominibus. sed a scribis & pharisaeis qui apud se sapientes esse uidebantur cum essent stulti. Quando perdiderunt iudaei sapientiam? Quando & etiam sibi datam

et ciuitate ac templo omniq; dignitate. uidelicet
temporib' romanorum. Vae qui pfundi estis corde.
ut a dno abscondatis consilium. Contra
scribas & phariseos ac principes iudeorum
loquitur dns. Illa namq; foris per ypocrisin simula
bant se scos & innocentes ee. cum in tenebris
hoc e in occulto l sub conclaui multa opera
mala adimplerent. Consiliu appellat uo
luntate & affectu atq; operatione mentis.
Dicebat eni illi. Quis potest cognoscere uo
luntate & operatione nram sic dixit pater
noster adam. qndo postqua aperti sunt
oculi eius gustando de ligno uetito. fecit
ex foliis ficus pizomata. & abscondit se sub
arbore scientiae boni & mali. putans se
non uideri a dno. Sic et cain quando dixit. ero
uagus & pfugus et a facie tua abscondar.
Sic dixerunt sapientes & philosophi istius scli.
similit & heretici. Peruersa est haec ura
cogitatio. quasi lutu dicat factori suo.
non fecisti me. Sicut eni lutu posset loqui
& dicere contra factore suu. non scis bene
fingere. sic & illorum uerba sonant. Omnis
creatura creatori suo cognita est. nec potest
aliquid cogitare l facere. ut ipse omia non
uideat. Apud eni ipsu non est nox. neque
tenebre. & ideo nuda & apta sunt oculis eius.
5 Nonne adhuc in modico & breui tempr con
uertetur libanus in chermel & chermel in
saltu reputabitur. Modicu tempus dicit.
ex eo quo esaias ista pdicebat usq; ad dni as
censione. Omia eni tempora & scla aeternitati
di omipotentis copatata. modica et breuia
uident ee. quia fine habent. Di aut aet
nitas neq; initio inchoatur neq; fine clauditur.
Libanus mons magnus e in puincia foenicis.
& interptatur dealbatio. Chermel aute
similit mons est in confinio regionis pa
lestine et fenicis. adiacens ciuitati ptholo
maide. et interptatur scientia circumcisionis.
Est autem & alius terre repmissionis. q chermel
uocatur. unde fuit nabal carmelites. sed
quod nos dicimus carmelu hebrei dicunt cher
mel. Dic beatus hieronimus isto in loco. Res
pondeant nob nunc illi qui misteria diui
naru scripturaru nolunt recipere. sed con
tenti sunt tantu sup ficia litterali historiali
omia requirentes. quando mons libanus
transiuit in chermel. & iterum chermel
in libanu. Deficit sensus & cogitatio illoru
isto in loco. P libanu qui interptatur dealbatio.
significantur gentiles qui dealbati & mundati
sunt p predicatione aptoru. & conuersi sunt
in chermel. hoc est in uera scientia circum
cisionis. Quae circucisio uerissima signifi
cat baptismu regenerationis & recreationis.
Per chermel uero qui interpretatur scientia
circumcisionis. exprimuntur iudei qui car
naliter se circumcidebant & non mente.
& ideo reputati sunt in saltum. hoc est

in silua infructuosa. Gentiles namque ante
predicatione apostolorum infructuosi erant. quia
licet facerent fructus. amari & acidi erant.
Post ascensionem autem domini cum iudei predicationem
apostolorum spreuissent & uenissent ad gentes.
conuersus est libanus in chermel. & chermel
in saltum. id est gentiles qui ante erant cauda.
conuersi sunt in caput. & iudei in caudam re
putati sunt. qui quondam fuerant in capite.
Et erit in die illa. hoc est in illo tempore. cum predica
tio euangelii ad gentes transierit. audient
surdi uerba libri signati. et de tenebris et
caligine oculi cecorum. Gentiles quidem cog
nitionem antea non perceperant. & qui in tenebris
ignorantie erant et caligine peccatorum
pressi erant. habentes oculos cordis obceca
tos. In die illa hoc est cum conuersus fuerit
libanus in chermel. & chermel in saltum repu
tatus. intelligent uerba libri signati. hoc est
uetus testamentum & nouum. quod scribis et
phariseis signatum fuit. et uidebunt myste
ria et archana diuinorum eloquiorum. Et ad
dent mites in domino letitiam. & pauperes
homines in sancto israhel exultabunt.
Mites appellantur apostoli. de quibus
& iam dominus in euangelio dicit.
Beati mites quoniam ipsi possidebunt terram. Cum
uidissent ergo apostoli multitudinem gentium ad
fidem domini uenire. magna letitia addita est
illis. Pauperes & iam apostoli dicuntur. quia ipsi

fuerunt pauperes spiritu. Possumus uero & nos
gentiles pauperes appellari. Nam patres nostri
pauperes extiterunt. quia non habuerunt diuitias
spiritales. & a pinguedine spei & dilectionis.
expertes manserunt. Cum autem ebriati
fuerint aquis spiritualibus de fonte saluatoris
s exultauerunt in sancto israhel. Quoniam defecit qui pre
ualebat. consummatus est illusor. Quis fuit
ille qui defecit qui preualebat super omnes gentes.
diabolus. quia ipse omnes gentes subiugatas
habuit. donec uenit fortior illo dominus ihesus. Ideo
enim preualebat. quia princeps istius mundi erat.
sic dominus dixit. Venit enim princeps mundi huius
& in me non habet quicquam. & nunc princeps
mundi eicietur. Ipse appellatur illusor quia omne
genus hominum illudebat & seducebat ad erro
s rem sui. Succisi sunt omnes qui uigilabant ad ini
quitatem. qui peccare faciebant homines in
uerbo. Qui sunt isti qui succisi sunt. discipuli
principis mundi. demones uidelicet. qui
uigilabant semper ad malum. Tunc namque
peccare fecerunt homines in uerbo. hoc est
iudeos. quando illi ueneno illorum corrupti
s dixerunt domino. In beelzebub principe dae
moniorum eicis daemonia. et crucifige
crucifige eum. et alia huiuscemodi. Et ar
s guentem in porta subplantabunt. Quis est iste.
qui in porta subplantabatur. Dominus ihesus. talis quis & iam
prophetarum. qui in porta annuntiabant populo quatinus
agens paenitentiam conuerteretur ad fidem & operationem

Tamen non subplantabatur ille · quia iustus ex fide
uiuens immobilis permanebat · Et declinauerunt
frustra iustum · Aliqui codices habent a iusto ·
Sed beatus hieronimus iustum exponit dicens ita ·
quoniam in ipsis demonibus fuit · declinare conati sunt
iustum a iustitia · sed frustra · quia fundatus erat ;
possumus etiam et hoc referre ad scribas et phari
seos · qui semper uigilabant ad iniquitatem et qui peccare
faciebant homines simplices in uerbo · quando
dicebant de domino ihesu non esse illum quem promissus erat
in lege et prophetis · Nam illi eum conabantur sup
plantare · quando et filia mittebant aliter caperent
in sermone · Huic uero sensui congruit utrumque ;
et declinauerunt frustra iustum et a iusto · Frustra
conati sunt scribae et pharisaei declinare iustum ·
quia non praeualuerunt · Et etiam quando dixerunt ·
Regem non habemus · nisi caesarem · frustra decli
nauerunt a iusto · hoc est stulte egerunt rece
dentes a uita · et eligentes mortem · Postquam
defecit qui praeualebat diabolus · Et succisi
sunt etiam daemones ministri illius · quam scribae et
pharisaei addiderunt · mittes laetitiam et paupe
res spiritu gentiles exultauerunt in domino · Propter
hoc haec dicit dominus ad domum iacob qui rede
mit israel · Quomodo redemit dominus abraham ·
Legimus in historiis · quia chaldei proiecerunt
abraham et aran in ignem · qui lingua eorum
appellatur ur · eo quod nollent colere illum ·
Mortuus est autem ibi aran ante tare fratrem suum
et abraham in lesus ab eo exiuit ·

Unde et dicit ei dominus · Ego deus qui eduxi te de ur chal
deorum · Non modo confundetur iacob · nec modo
uultus eius erubescet · sed cum uiderit filios suos
opera manuum mearum in medio sui sanctifican
tes nomen meum · Loquitur omnipotens deus per esaiam prophetam
et dicit · Non modo erubescet iacob · hoc est
isto in tempore uerecundabitur · et dolebit super
iniquitates suas · sed cum filios suos apostolos meos
opera manuum mearum · quos ego creaui et repa
raui et erudiui scientia spiritali · in medio
sui uiderint sanctificantes nomen meum ·
Postquam dominus ac redemptor humani generis de
uicto mortis imperio resurrexit et ascendit ad
dexteram dei patris · decimo ascensionis die misit
spiritum sanctum super apostolos in linguis igneis et fecit eos
loqui magnalia dei · Audientes hoc iudaei qui
dominum mori tradiderant · erubuerunt de pecca
tis suis · quod deum ac dominum damnassent · et poe
nitentia ducti dixerunt ad apostolos · Quid faciemus
uiri fratres · Et petrus ad illos ; poenitentiam agite ·
et baptizetur in nomine domini unusquisque uestrum ·
Impletumque est illud quod dixit · Cum
uiderit filios suos apostolos meos effectos
sanctificantes nomen meum · erubescetis de uestris scele
ribus et confundemini super uestris erroribus · et
sanctificabunt apostoli christi nomen sanctum iacob · et dominum
israel praedicabunt · Uox prophetae · Sanctus iacob isto
in loco · christus est · qui de semine et propagine illius
effloruit · Deus autem israel appellatur hic dominus ihesus ·
cum patre et spiritu sancto · Et discent in die illa

erantes spiritu intellectum. et mussitatores discentes
legem. Erantes appellantur iudei. quia illi falso
errore seducti. Idola adorauerunt. recedentes a deo
uero. et mussitatores uocantur quoniam semper murmurato
res exstiterunt. et mussitauerunt tam in heremo quam et iam
s postquam in ipso ducti sunt in iam omnibus meliorem.
Vae filii desertores dicit dominus. Ue sicuti superius
uero sepe diximus interitum perditionis et mortis sig
nificat. Desertores appellantur iudei quod dereliquerunt
legem domini et transgressi sunt pactum ei. Nunc
praedicit esaias spiritu sancto debriatus historiam quae
temporibus hieremiae adimpleta est. quando nabu
chodonosor rex chaldeorum uenit in hierusalem
et duxit sedechiam orbatum oculis corporis et filiorum
morte omnemque populum terrae paene captiuauit.
reliquiis qui remanserunt praefecit godoliam qui
erat de semine regio. Uenit autem ismahel
et alii uiri nequam cum eo. et interfecerunt
godoliam inuidia ducti contra eum. Tunc ni
mio timore perterriti omnes qui remanserant dixe
runt ad hieremiam. Ora pro nobis ad dominum deum.
et dic quid agere debeamus. Sciebant enim
quia pro interfectione godoliae quem praeposuerat
illis nabuchodonosor mala passuri erant.
Decimo autem die postquam illi hieremiam con
suluerunt. factus est sermo domini ad hieremiam dicens.
Dic reliquiis qui remanserunt. Manete in loco
isto. et protegam uos. erit quae uobis bene.
Cumque hieremias haec uerba eis retulisset.
dixerunt illi. Non manebimus hic. sed
ad aegyptum fugiemus. ne forte moriamur isto in lo
co interfecti a chaldeis. Consilium et etiam ordita
sunt absque uoluntate domini quando dixerunt.
Melius est ut fugiamus in aegyptum et ibi saluemur
s quam hic interficiamur a chaldeis. Qui ambulatis
ut descendatis in aegyptum et os meum non interroga
stis. Cum dicit qui ambulatis loquitur de futuro. quasi
de presenti. Nam ab esaia qui hoc praedixit usque ad
hieremiam cuius temporibus adimpletum est CL anni
fuerunt. Os meum inquit hoc est hieremiam. Prophetae
os domini appellantur quia per illorum ora omnipotens deus
mysteriorum archana praedicit. Unde solent prophetae
s ita dicere. Os enim domini locutum est. Erit uobis
fortitudo pharaonis in confusionem. Pharao nomen
dignitatis est apud aegyptios. sicut apud romanos
augusti et caesares appellantur. Ille enim pharao
cuius temporibus isti fugerunt in aegyptum. alio no
s mine uafre uocitabatur. sicut et pharao necho. Erant
enim principes tui in taphnis. et principes tui
usque ad anes peruenerunt. Iste uersiculus ironice est
legendus. Ac si diceret, recessisti ideo ante
uiros in taphnis. Quid tibi profuit. Taphnis
ciuitas est regalis in aegypto in qua magi
contra moysen signa fecerunt. Anes et iam ciuitas
est in finibus aegyptiorum sita. Forsitan enim
aliqui illorum nimio timore chaldeorum
perterriti non sunt ausi manere in taphnis
quae est in medio aegypti fundata. sed fugerunt
in fines aegyptiorum ad ciuitatem anes.
Omnes confusi sunt super populo qui eis prodesse

nonpotuit. Dicit beatus hieronimus. quia quando
illi ierunt inaegyptum adciuitatem taphnis
sperantes protegi afortitudine pharaonis. iuit
pariter cum eis & hieremias. & accipiens
magnos lapides conportauit illos super portam
ciuitatis & dixit. Haec dicit dominus. Ecce ego
adducam nabuchodonosor seruum meum.
& ponet sedem suam super hos lapides & comprehen
det uos pariter cum omnibus aegyptiis inquibus
confisi estis & peribitis fame. captiuitate dura
& gladio. eo quod noluistis audire uocem
meam. ut habitaretis interra ua.

S ONUS IUMENTORUM AUSTRI.

Post decem onera diuersarum gentium.
undecimo loco onus reliquiarum ponitur.

Reliquiae qui remanserunt ducto sedechia
& principes populi inbabilonem appellantur
iumenta quia insensati erant. Unde dicitur
inpsalmo. Homo cum inhonore esset non in
tellexit. conparatus est iumentis insipientibus
& similis factus est illis. Ideo dicitur onus iumen
torum austri. quia tribus iuda & beniamin
adaustralem partem habitabant. interra
tribulationis & angustiae. Terra tribulatio
nis & angustiae appellatur latitudo illius
heremi. per quam iohanna filius careae.

Aliiq; duces reliquiarum transduxerunt
inaegyptum. Ipsas reliquias contra preceptum
domini. sicut superius iamdictum est. Quod dicit
leena et leo. per leenam hierusalem est intelligenda
hoc est populus eius. et per leonem iohannam
aliiq; principes. Permanet in metaphora
cum dicit. et ex eis subauditur iumentis idest
ex leena & leone nata est uipera & regulus
uolans hoc est cito transiens. Quis audiuit
huiusmodi rem. ut ex leena et leone
oriretur uipera et regulus. Iuxta histo
riam non sunt firma ratione tenenda.

Diximus per leenam & leonem significari hierusalem
& principes eius seruantes metaphoram.
per uiperam & regulum filios filiorum qui
quasi ex uenenatis parentibus procreati.
uirulenti remanserunt & cito transierunt
sicut & patres eorum. De istis dicit dominus
in euangelio. Generatio uiperarum &
generatio mala. & moyses. Generatio
praua atq; peruersa. Portantes super
humeros iumentorum diuitias suas. Ipsi
patres cum filiis suis. Portauerunt diuitias
& thesauros suos inaegyptum super iumenta
& super camelos. fugientes adpopulum
aegyptiorum qui eis non profuit. quia ueni
ente nabuchodonosor sicut iam dictum
est pariter cum aegyptiis inquibus con
fidebant. fame. captiuitate. & gladio peri
erunt. Aegyptus enim frustra & uanae
promisit auxilium prestare illis. quoniam & ipsi
simul iter capti sunt achaldeis.

Ideo quia aegyptus frustra auxiliabitur ei
clamaui. Superbia tantum est inaegypto

etnon fortitudo. quiesce. Vox di omnipoten
tis adreliquias. Et hoc qd temporib hiere
miae impletu est tepr esaie predicit.
N unc ingressus scribe eis sup buxu. Loqt
dns ad hieremia. O hieremia. cum ingres
sus fueris inegyptu cum eis. scribae
diligent inbuxo & inlibro hoc qd ego
eis p dixi ut irent inaegyptu. sed mane
rent inloco isto. Et quare precipio tibi.
scribe istud. ut cognoscant oms qui le
gerint ea. me illis bona pmisisse & illos
econtra mala egisse. & erit illa scriptura
intestimoniu indie nouissimo. cum uenerit
nabochodonosor sup aegyptum. & co pre
henderit tam egiptios. quam illos
qui ad eius auxilium confugerunt. & usq;
ineternum memoriale erit omnib legen
tibus siue audientibus. Populus eni adira
cundia puocans est & filii mendaces.
I udaicus populus non solu inheremo
ueru & ia interra sibi data a dno. semp
ad iracundia dm fuit prouocare pa
ratus. Mendax eni fuit quando dixit.
O mnia que locutus est dns faciemus & stati
conuersus ad idolatriam. fecit sibi uitulu
aureum & adorauit eum. qui ei fuit inruina.
I sti & ia dnm ad iracundia puocauerunt.
& mendaces extiterunt. qndo uenientes
dixer hieremie. Cadat oratio nra apud te.
& ora p nobis dnm dm tuu. ut dicat nobis

quid agere debeamus. Cum eni sermo dni deci
mo die. factus ess& ad hieremia dicens. D ic
reliquiis qui remanserunt. manete hic & be
ne uob erit. Illi dnm ad iracundia puocauer
dicentes. Non manebimus hic. sed in egyptu
fugiemus. Qui dicit uidentib nolite uidere.
V identes appellant pphas. eo quod futura
preuideant. Dicebant eni illi pphetis. Nolite
nob annuntiare uerbu dni. quia n audiem
illud. Loquimini o hieremia & baruch & olda
placentia. & errores. & opere adimplebimus.
A uferte a me uia. hoc e rectitudine. & declina
te a me semita. id e tollite a me ueritate.
ppterea quia dixit ille populus cesset a facie
S nra scs isrl. Haec dic dns. ppterea qd reprobastis
uerbu hoc ut habitaretis interra ura & spe
rastis incalumnia hoc e indeceptionem &
innixi estis sup eo hoc e spe posuistis intu
multu aegypti. ideo sic murus disruptus
cito corruit & laguena confringitur. ut
non remaneat de fragmentis eius testa in qua
portetur igniculus. sic cito conterem ini uos
a chaldeis. & non remanebunt ex uobis
S qui apti sunt ad aliquod opus. Quia haec dic
dic scs isrl. Si reuertimini ab iniquitate
ut agatis poenitentia et quiescatis inloco isto.
saluieritis. Hortatur diuinus sermo longe ante
populu reliquiaru. qua ueniat eis calamitas
ad poenitentia & resipiscat ab omnib scelerib
suis. & quiescat interra sua ut possit saluari

ira dei ad misericordiā. Dixi uobis in silentio &
in spe erit fortitudo urā. & noluistis audire me.
Ac si diceret aliis uerbis. Habete fiduciā &
spē firmā in me & liberabo uos. non in tumul
tu aegyptiorū. sed in fortitudine misericor
diç meç. sed noluistis obędire uerbis meis.
ponentes fiduciā urām in umbra aegypti.
Et dixistis; nequaquā hic manebimus. sed ad
equos aegyptiorum fugiemus. Ideo quia hoc
dixistis fugietis. sed uelociores erunt chaldei
qui p sequent̄ uos. Mille homines aegyptiorū
in quib' confiditis. fugient a facie unius chaldei.
& v. ecuobis fugient a facie v. chaldeorum. donec
relinquamini quasi malus nauis in uertice
montis. Sicut enī post naufragiū cū positus
fuerit mal in uertice montis. t sup collem
p signo. Omīsq̄ conspexerint illū. anim aduer
tunt nauēm esse confractam. Sic pauci
iudeorū remanserunt. ut omīs qui uidissent
illos cognoscerent ciuitatem & templū illoꝝ
adeo derelictū. Populus enī sion habitab in
hierusalē. Vox pphetę. Iudei refer hoc ad
illud tēpus quando post septuaginta annos
captiuitatis. a ihū sacerdote magno & zoro
babel reducti sunt in hierusalē. sed melius
est ut referat ad aecclām electorū. Sion q̄
interpretatur speculatio significat scām
aecclām. quę in terra corpore posita. mte
contēplat dnm̄ dicens cū aplō. mea conuer
satio in caelis est. hierusalē autē quae
interpratur uisio pacis. significat cęlestem
beatitudinē. In qua hii qui sunt modo
in sion. hoc ē corpori aecclę sociati sunt.
Post finitos huius uitę labores laetabunt̄
sēp cū dō sequentes agnū quocūq; ierit.
Quamdiu ergo scī in exilio huius peregrinati
onis et erūnose uitę degunt. plorant. & lugent
ppt̄ peccata sua et alioꝝ. Vel ideo q̄ differunt̄
a regno. sicut dn̄s dicit. Mundus autē gaude
bit. uos autē contristabimini. Cū autem
finitū habuerit cursū huius heremi. tristi
tia illorū uertetur in gaudiū. qm̄ auferet
dn̄s omnē lacrimā ab oculis eorū & mise
rans miserebit̄ illoꝝ in sęcula sęculorum.
Et pt̄ confirmationem sermonis dic ppha.
Miserans miserebitur eorū. Ad uocē clamoris
tui statī ut audierit. respondebit tibi. Loqt̄
ppha ad populū in fide xpi manentem.
O popule xpiane. cū clamaueris ad dm̄. statī
exaudiet te & dicet ecce adsū. Multos ere
dentes legimus clamasse ad dnm̄. & tamen
non statim exauditos esse. Orauit beatus
apostolus. ut auferret̄ ab eo sps̄ satanę. sed
tamen non obtinuit; & quare hoc? Ne
magnitudine reuelationum extolleret̄.
Ideo etiam solet differri nostra
postulatio. ut premiū amplius pseuerentia
capiamus. Et dabit uob dn̄s panem artum
& aquā breuem habuerunt. uolentes hoc re
ferre ad se. Sed dic beatus hieronimus.

potius referendu esse ad populu in unita
te fidei congregatu. p pane & aqua debe
mus intelligere isto in loco doctrina euan
gelica. Aliquando naq: sca scriptura nob
panis est aliquando aqua. Panis est illis
in locis. ubi pfunda & occulta sunt myste
ria. q n facile nob intelligunt. sed quasi
mandendo illud glutimus. ut e illud.
In principio erat uerbu. Aqua nob est
quando facile capit. ut e sup ficies litte
ralis t aperta mysteria. ut e illud. Pater
noster qui es in celis. & dabit inquit uob
pane artu et aqua breuem. Quid breui us
est in scriptura sacra qua doctrina euan
gelica. Dns dic in euangelio. Diliges dnm
dm tuu ex toto corde tuo. & pximu tuu
sic te ipsu. Et addit. In his duob mandatis
tota lex pendet et pphe. Uides qua breuis
et artus sermo. Et non faciet d's om's pater
auolare. hoc e recedere ate o popule xpia
ne doctore tuu ultra. Quare non faciet
auolare. quia erit d's omia in omnib et cu
illo sine fine regnabunt. Doctor nr xps e.
qui nos docet intrinsecus. Nisi eni dns cor
illustrauerit audientis. in uanu laborat
lingua docentis. Et erunt oculi tui hoc e
oculi mentis tue. ad pceptore tuu dnm
ihm. & aures tue audient uerbu post tergu
monentis. Primus parens nr audiuit pre
ceptu dni in paradiso dicentis.

Crescite & multiplicamini & replete terra. Postqua
autē uertit terga gustando de r'bo uetito.
la non in facie. sed post tergu audiuit dnm di
centē. Maledicta tra in opere tuo. sic & postea.
ut est conuertimini ad me. et ego reuertar
ad uos. Et reuertimini ad me in toto corde
uro. et talia huius modi. Haec est uia ambu
late in ea. Uox xpi ad credentes. Que est uia.
Xps q dixit. Ego sum uia ueritas & uita. Quid e
ambulare in uia. nisi xpm imitari. Ipse
namq; dixit. Si uis pfectus esse. uade uende
omnia que habes & sequere me. Et qui mihi
ministrat me sequatur. id e me imitet. Neque
ad dextera neq; ad sinistra declinate. Quomo
do potest aliquis ad sinistra declinare. Num
quid si p dextera ambulat. n gradit recte.
Salomon namq; dixit. Vias q a dextris sunt
nouit dns. Sed ipse alio in loco ostendit quid
sit declinare ad dexteram cum dicit. Ne sis
multu sapiens. neque sis multum iustus.
Omnia eni cu mensura bona sunt. Sic debet
unus quisq; iustus apparere. ut de illo
ueraciter possit dici. qd de zacharia
et elisabeth dictum est. Erant q: iusti ambo
ante dnm. incedentes in omnibus manda
tis dni sine querela. hoc est sine reprehen
sione. Declinare ad sinistra e de bono
deuiare ad malu. Nihil ergo melius
est qua regia uia gradienda. Et examinab
laminas sculptilium argenti tui. Loqr sermo

diuinus ad gentes ad fidem uenientes. q̄ idolatris dediti erant inuolubro uitiorum. O popule xp̄iane. cum uenerint ap̄li mei p̄dicantes uerbum regni. contaminabit hoc est comminauit picies sculptile siue conflatile ex auro & argento & disperges minutatim sic inmunditiam menstruate mulieris. Egredere dices ei. Uox dī omnipotentis. O esaia & hieremia. Egredere & dic populo xp̄iano. Et dabitur pluuia semini tuo ubicumq; seminaueris in terram.

Propheta alloq̄r aecclām de gentib; pluuiā appellat grām sci sp̄s. Semen uero uerbum doctrine. Ac si diceret aliis uerbis. O aecclā de gentib; congregata dabit̄ grā caelestis doctrine tuae. ut ubicumq; predicationē tuā infuderis. emittat fructū bone operationis. Et panis frugū terre erit uberrimꝰ & pinguis. Panis nr̄ xp̄s est qui dix. ego sū panis uiuus. xp̄s ergo q̄ fructificat̄ in cordib; electorū p fidē & dilectionē. uberrimus est. q̄ p quadripartitū orbē doctrina illius coruscat. et in nomine eius aecclae sunt fundate. quae uberrimos fructus bonorū operū pferunt.

Ipse etiā panis idē xp̄s pinguis est. q̄ corda electorū suorū gratia & pinguedine sp̄s sci reficit. Pascetur in possessione tua o popule xp̄iane in die illo agnus spatiose.

Possessio xp̄ianorū aecclā est. ubi pascit̄ agnus. id: quilibet mitis doctrina diuinorū eloquiorū. Quod autē dicit in die illo ad hoc ptinet quod superius dixit. quando populus gentilis idola & simulacra confringet. Tauri tui & pulli asinorū tuorū commixtū migma comedent. sicut in area uentilatū ē. Scimus quia tauri gregibus ducatū prestant. & ideo n̄ incongrue p illos designant̄ ap̄li & plantatores aecclae. qui eiducatū prebent. qualit̄ t qua ambulare debeat. In euangelio legimus quia dn̄s tenens hierusolimā incomitatu suo habuit asinū & pullū. Et p asinā intelligimus populū iudaicum. P pullū autē gentilē. qui dissolutus & lasciuus extitit sequendo idola. Ideoq; non inconuenienter isto in loco p pullos. filii illorū intelligunt̄. in unitate fidei copulati.

Migma est ordeū pariter cū palea.

Per paleas sup ficies litteralis intelligitur Ordeum autē interiorē intelligentiam significat. Tauri ergo & pulli hoc est praelati & subiecti in scā aecclā coadunati migma comedunt. quia ea quae sp̄ualiter intelligenda sunt. sp̄ualiter intelligunt. Et quae historialiter. historiali sensu capiunt. Quae uero spiritu aliter & historialiter. utrumque mente capiunt. sicut in area hoc est in scriptura continetur. Et erunt super omnem montem excelsum & sup collem riui

aquarū currentiū in die interfectionis multo
rū cū ceciderint turres. Ad diē iudicii uidentur
ptinere ista. Per montes et colles intellegunt'
sci ppt altitudinē uirtutū. Riui concurrentes
ū sunt doctrina et mysteria euangelica. Diē in
terfectionis appellat diē iudicii. in qua inter
ficientur gladio uerbi dī omīs repbi et cadent
turres. hoc ē diabol' et omīs supbi et potentes isti
us sc̄li. Appropinquante enī die iudicii. poene p
omīs gentes doctrina euangelica discurret.
In die autē iudicii quando omīs inpii peribunt. p
colles et montes riui discurrent. quia appare
bunt illorū bona opera. q̄ p obseruantiā mandatorū
impleuerunt. Et erit lux lune sicut lux solis. et
lux solis septēplicit' sicut lux septē dierū. in die
qua alligauerit hoc ē sanauerit uulnus popu
li sui. et pcussurā plage eius sanauerit. quan
do erit istud. tunc cū fuerit caelū nouū et terra
noua. Omīa que omps dš p spaciū sex dierū ope
ratus ē, ppter hominē facta sunt.
In cuius lapsu omīa elementa detrimentū su[i] sustinu
erunt. Nā terra antea spinas et tribulos non pfe
rebat. Aer iste. tunc non tante crassitudinis
erat. sed purus erat. sicut sol et luna et sydē
ra detrimentum sui luminis sustinuerunt.
In die autem iudicii determinato illo exa
mine. cum fuerint omnes reprobi una
cum diabolo in inferno conclusi.
sustollet se dn̄s ihs pariter cū corpore suo
qd' sunt omnes electi in caelū. et tunc mutabit

sibi luna splendorē solis. et sol septiplicit' luce
bit quā modo. sicut lux septē dierū hoc ē
multipliciter et recipiet lumē et splendorē quē
amisit peccante primo homine. Dicit etiā beat'
Isidorus in libro creaturarū. qd' neq; sol neq;
luna ad ocasū uentura sint postea. sed in loco
quo creata sunt sine fine manebunt. iuxta illud
abacuc. sol et luna steterunt in habitaculo suo.
pro eo qd' est stabunt. Et quare hoc. Ne claritate so
lis. siue lune. illi q̄ apud inferos erunt pfruantur.
De hoc etiā statu dicit ppheta quidā. Non occidet
tibi ultra sol tuus. Q dicit in die qua alligaue
rit dn̄s uulnus populi sui. populū suū appellat
omīs electos a primo homine usq; ad nouissimū
iustū. qui nasciturus est in die iudicii. Vulnus
et plagā appellat mortalitatē et ruinā qua
peccante primo parente adtraximus. quando
pdidimus imaginē et similitudinē dī.
Ad imaginē quippe dī factus ē homo quia sciēs et
iustus creatus ē. sicut ille qui dixit.
Scī estote quia ego scs̄ sū. Similitudinē uero
habuit. quia immortalis conditus est. hoc uul
nus et hanc plagā in die iudicii dn̄s in aelec
tis suis sanabit. quia erunt inmortales et
incorruptibiles corpore. et inmutabiles
mente. Ecce nomen dn̄i uenit de longinquo.
De die extremi examinis loquitur ppheta p̄
dicens poenā repborū et gaudiū electorū.
Et qui dē qd' dicit. Ecce nomen dn̄i uenit. sed
ecce nomen dn̄i uenit. filius patris ds uerus

ihs xps in nomine patris uenit. quia ds uerax
ē sicut et pater. Unū quippe nomē ē patris et
filii et sps sci. iuxta id qd ipse apls dicit. Ite
baptizate om̄s gentes in nomine patris et filii.
et sps sci. n̄ dicit in nominib: patris et filii et sps
sci. sed in nomine uno qd ē ds. quia licet trini
tas sit in psonis. unitas ē in diuinitate. Tale ē ergo
ac si dicat. Ecce filius di ds uerus uenit de lon
ginquo. hoc ē longo post tēpr ueniet. Ardens
furor eius et grauis ad portandū rēpbis. Num
quid ds irasci potest. Ergo ne mutabilis est.
Absit hoc a cordib: electorū; tunc om̄ps ds fure
re dr more nr̄o loquente scriptura. quando
ultionē et uindictā excipit de inimicis suis.
Nam in die iudicii grauis et inportabilis apparebit re
pbis. Iustis aut̄ blandus et pius. Labia eius hoc ē
filii di repleta erunt indignatione cū dicet
rēpbis. Esuriui enī et n̄ dedistis mihi mandu
care. Usq quā diu nec istis fecistis mihi n̄ fe
cistis. Lingua eius quasi ignis deuorans erit.
cū dicet. Ite maledicti in ignē aeternū. Senten
tia enī illa gladius acutissimus erit. qui interficiet
om̄s impios cū auctore diabolo. sic apls dicit.
et gladiū sps qd ē uerbū di. Sps eius ut torrens inundans.
sic impetus aquarū inundantiū cū puenerit usq ad medi
ū colli hom̄ t animantis suffocat illū. sic sps di filii hoc
ē iudicium illius om̄s impios pdet. et suffocabit in die
iudicii. Et frenū erroris qd erat in maxillis populorū
subauditur pdet et confringet; frenū appellat hic
diabolū. qui quasi sub freno hoc est sub suo dominio

uniuersas gentes habebat quando xps p redēptio
ne humani generis carnē nr̄ae fragilitatis accepit
et sua morte simpla. duplā nr̄am destruxit. Appel
lat aut̄ diabolus isto in loco frenū populorū n̄ qd
ipse regeret illos ad salutē animarū. sed sic equū
infrenatū qua parte uult sessor deflectit et de
ducit. sic diabolus om̄e genus humanū sub
sua potestate habens redactū deducebat ad
suā uoluntatē pperandā et ad pniciē illorū.
In die aut̄ iudicii peribit istud frenū. quia
claudetur igne ppetuo cruciandus. Canticū
erit uobis. sicut uox scificate sollēnitatis et laeti
tia cordis. Hactenus de pena rēpborū. nunc ue
ro de gloria electorū loquitur. Sicut filii isrl libe
randi p potentiā dn̄i de seruitute aegyptiaca
ad uesperū comederunt agnū celebrantes sol
lēpnitate pasche. et transito mare rubro. ma
ne cū uidissent pharaonē et egyptios submer
sos cantauerunt dn̄o canticū dicentes cū nimia
laetitia cordis. Cantemus dn̄o gloriose enī mag
nificatus ē. Sic sci in die iudicii transito mare qd
significat hunc mundū. cū uiderint pharao
nē. hoc ē diabolū traditū aeternę dāpnationi.
pariter cū omnibus se quacibus illius qui signi
ficantur per aegyptios. cū magna exultatione
et laetitia cordis cantabunt dn̄o laudes.
Sicut qui pgit cū tibia ad montē dn̄i. Permanet
ppheta in comparatione laudis illorū. Dns prę
cepit filiis isrl ut cū ingressi terrā repmissio
nis essent. ex om̄ib: frugib: et bonis sibi a dō datis

decimas offerrent ad domum domini. Et sic illi tempore illo cum ferrent suas decimas ad ierusalem adoraturi in templum domini cum tibia. hoc est cum gaudio portabant et cum laetitia suas decimas laudantes deum qui eis bona terrae dabat. Sic et ei cum ingressi fuerint in die iudicii in caelestem patriam. quam significat terra repromissionis. gaudebunt et exultabunt ferentes decimas in manibus. hoc est bona opera laudantes creatorem suum cuius auxilio impleverunt per quae ad aeternam patriam pervenerunt. Haec iuxta ieronimum. Beatus gregorius tamen aliter dicit. Referens haec ad tempora apostolorum et praesentia quando per illorum praedicationem idola dereliquerunt gentes et idolatria cessavit a bore illarum. Frenum appellat idolatriam et cultum demonum. Sicut patres nostri quando ita dicebant iovi et mercurio tu es deus meus et tu me genuisti. Illud frenum et illam idolatriam derelictam et perditam. cantaverunt domino et modo cantant. Quoniam omnes dii gentium demonia. dominus autem caelos fecit. Et simulachra gentium argentum et aurum. Non est enim spiritus in ore ipsorum. Et frenum quod erroris hoc est idolatria erit vobis in canticum domini et laudabitis illum sicut laudaverunt filii israel transito mare. et sic laudabant quando munera et decimas suas ferebant ad templum cum laetitia cordis. Et auditam faciet dominus gloriam vocis suae et terrorem brachii sui ostendet. Iterum revertitur propheta ad impios loquens de die iudicii. Auditam

faciet in die iudicii dominus pater gloriam vocis suae. Vox dei patris et brachium filius dicitur quia per illum cuncta operatus est et per illum redemit mundum. et per illum iudicabit universum orbem in equitate. In die enim iudicii tunc non apparebit persona dei patris reprobis sed filii. ut ipse qui primum humilis apparens et iniuste dampnatus est morti. In secundo adventu appareat terribilis ad perdendos omnes impios cum patre ipsorum diabolo. et iudicet illos iuste a quibus iudicatus est iniuste. Gloria ergo filii dicitur vel ...tio et iuncta die qua dampnabit impios ipsam quoque gloriam auditam faciet deus pater omnibus virtutibus caelorum et omnibus electis suis. et terrorem eos ostendet cum dixerit. Ite maledicti in ignem aeternum. Vel etiam gloriam vocis suae hoc est filii sui audire faciet. quia ad vocem filii omnes resurgent sicut ipse dicit. Venit hora quando omnes qui in monumentis sunt audient vocem filii dei et procedent. In comminatione furoris et flamme ignis devorantis eum ostenderit deus pater reprobis terrorem filius sui minabit illos. Vox filii dei in comminatione furoris et comminatione flamme ignis devorantis. Sententia enim iudicii devorabit illos. et allidet in turbine hoc est in tempestate et in lapide grandinis hoc est tribulatione. A voce enim domini pavebit assur virga percussor. Si assirius ... pavebit in die iudicii. Quid faciant omnes reprobi. Per assirium debemus intellegere diabolum omnesque satelli

te silli· et q̄s ipse falso errore se duxe· q cũ im
tatis· Virgã appellat sententiã iudicis
terribile· Q̄d aut̄ addit· et erit transit
uirge fundat· h̄ ẽ pcussio sententie dñi·
A ptē mani[illegible]festę· quia illa dura et
aspera sen[illegible]tentia sẽp manebit sup illos·
N on reuelabit eã dñs post quã dederit· s̄c
origenis dicit· s̄ in aeťnũ faciet eã requiesce
re sup illos· In tȳmpanis et in cythariscũ
bellis p̄cipuis expugnabit eos· Ac si dice
ret alis uerbis· In laetitia õmũ s̄cõx suox·
et in p̄cipua glã expugna[illegible]bit omis rep̄bo·
cũ principe illox tradens eos igni ppetuo
cruciandos· q̄ s̄cõs suos psecuti sunt· Prę
parata ẽ n ĩ ẽ ab heri· h̄ ẽ a pterito tẽpore·
ab initio mundi in p̄sentia dĩ· a rege dõ
õmpotente· tophet· id ẽ uallis pfunda
et dilatata gehenne· siue ut ali quidicit·
ultio et uindicta p̄parata ẽ pfunda gehen
nã in puis dilatata· Nutrimenta eĩ de ge
henne· ignis et ligna multa· h̄ ẽ om̃s pecca
tores· Flat̃ dñi· id ẽ sp̃s dñi· sic torrens fulgo
ris succendens eã subaudit gehennã· Sulpl
hur terrę putorẽ emanans et ardore ge
nerans· hęc om̃a erunt in puis in inferno·
E rit ibi ignis inextinguibilis· et phetor ĩpu
doris intolerabilis· & cruciabunt in cp̄hensi
bili cruciatu· Vę q̄ descendunt in aegyptũ ad
auxiliũ n e q̄s ae gyptiox· et et̃ usq· ad id et
dñm n̄ req̄sier· Hactenus de glã electox·

et poena rep̄borũ locutus ẽ· Nunc uero
reuertit̃ iterũ ad reliquias q̄ remanserũt
in terra iuda doctos e dechia· cũ om̃ibus
principib· in babilone· de q̄b· superius
iã multa diximꝰ· Sed h̄ distat int̃ q̄d su
perius dixe et istud q̄d modo loquit̃·
q̄a illic pmonuit illos ne irent in ae
gyptũ sed manerent in terra iuda et
bene eis esset· Hic uero q̄a contra uolun
tatẽ et pceptũ dñi ierunt habentes
magis fiduciã in aegyptũ pro quã in dño
minat̃ eis mala et dicit· Vę q̄ descendũt
in aegyptũ sperantes in ae q̄s rẽgẽ pu
orũ et in quadrigis et dñm n̄ req̄sier·
N ũ quid n̄ req̄sier quando dixe ad hie
remiã· cadat oratio n̄ra in cõspectu tuo·
et ora p nobis ad dñm· q̄d agere debe
am̃· req̄sier quidẽ uerbis sed n̄ corde·
C ũ enĩ decimo die sicia superius diximꝰ·
sermo dñi fact̃ esset ad hieremiã· Vade
inq̄ens et dic filiis reliq̄arũ manete in lo
co isto· et ego ptegã uos· Respondet
illi· Non faciemꝰ sed in aegyptũ fugiemꝰ·
I deo q̄ dicit q̄a n̄ req̄siere· quia licet req̄re
rent uerbo n̄ req̄siere corde puro· Ipse
aut̃ sapiens· id ẽ dñs omnipotens quẽ exa
perauer̃ adduxẽ sup eos malũ· et uerba sua
quę locut̃ ẽ p õ sẽ saie et hieremię n̄ abstulit
sed adduxẽ sup eos nabuchodonosor sic
seqentia docebunt· Et ẽ surget in ira furoris

sine ira domum pessimorum. hec contra illos qui in
egyptum fugere et contra auxilium operantium in
quitatem. hec contra aegyptios qui eis auxilium co
nati sunt prestare. Aegyptios rex pha
rao uafre. et populus illius. homo et non deus
et equi eorum in quibus illi confidebant. caro
et non spiritus. et dominus inclinabit manum suam. Se
cundum metaphoram aurige loquitur. sic au
riga qui regit currum uel quadrigam quando
uult ut equi celerius currant. remittit ha
benas. sic dominus omnipotens iram et uindictam suam cito ad
duxit super aegyptios et illos qui ad eos confu
gerant. Nam diximus superius quomodo
hieremias predixit eis. quod nabuchodonosor
super aegyptios et super illos qui fugerant ad au
xilium eorum uenerit. et quomodo omnes aut
gladio aut fame aut captiuitate male
perdiderit. Et corruet inquit auxiliator
aegyptus a fortitudine nabuchodonosor
et cadet populus reliquiarum qui ad eum confugit
cum praestabat auxilium simulque omnes consumentur.
Et aegyptii et iudei qui in eis habebant fidu
ciam. quia hec dicit dominus ad me. Locutus est
superius de reliquiis qui iacierunt in ae
gyptum confidentes in fortitudine pharao
nis. Nunc uero loquitur de illis qui ducti sunt
in babilone cum sedechia rege iuda et prin
cipibus eius. sed post lxx annos de nomine erant
reuersi sunt in hierusalem sub ihesu sacerdote
magno et zorobabel et hesdra aliisque principibus.

ex p[…] mittit eis bona. dans duas simi
li[…]tudines quomodo a domino illi perfecti
[…] sint et dicit. Quomodo si rugiat
leo et catulus leonis super predam suam et cetera.
Sicut leo cum surrexerit sic et cernat gregem omnium cur
rit et ad prehendit arietem et non terretur a uo
ce multitudinum pastorum confidens uirtu
te unguium suarum. et sic aues cum defendant
foetus suos uolitant super nidos. et siue homi
nem siue serpentem uiderint aues quae acce
dere ad pullos suos. pugnant rostro et
unguibus. obliti inbecillitatis suae. et si a
ludere non possunt. dolorem pectoris et gemi
nant garrula uoce. sic descendet dominus exer
cituum ut proelietur super montem sion. et super
collem eius et protegit illam protegens et liberans
transiens et saluans. Notandum quod […] non
dicit contra montem sionis. sed super mon[…]te
sion. stans pugnabit contra inimicos eius.
Sic fecit temporibus illis quando samari
tani uoluerunt impedire ut non reedificaretur
templum et temporibus machabeorum quando
paucis fidelibus multe uictorie a domino col
late sunt. Comparat se dominus leoni. quia ipse est
leo fortissimus qui tertia die surrexit. de
quo dicit iohannes euangelista in apoca
lypsi sua. Ecce uicit leo de tribu iuda.
Tradunt phisici enim quia catulus leonis tribus diebus
iaceat sine motu et sensu. Tertia autem die
uoce patris sui excitatur. Aui etiam assimilatur

qui ipse dixit in euangelio · hier[hole]usalem
hierusalem quae occidis eos qui ad te [hole]
missi sunt · quotiens uolui congrega[hole]
re filios tuos quemadmodum gallina pul
los suos · sed noluisti · Et in deuterono
mio sicut aquila prouocans pullos suos ex
tendit alas et portabit eos et cetera que
huiusmodi quamplura · Conuertimini
filii israhel sicut in profundum malorum recesse
ratis · Locutus est paruum superius de illis qui re
uersi sunt de captiuitate sub ihesu sacer
dote magno · Iterum reuertitur ad tempo
ra ezechie · Prophetia enim non seruat or
dinem temporum neque historie · Antequam sen
nacherib cum reuertens assiriis de ae
gy[hole]pto ueniret hierusalem per monu
it [hole] propheta tribum iuda et beniamin
ut [hole] conuerterentur ad dominum suum · ut sicut in
profundum malorum recesserant · sic conuerte
rentur ad dominum in profundum bonorum · hoc est toto
mentis affectu · nec traderentur in manibus
assiriorum · In die enim illa abiciet uir idola
argenti sui et idola auri sui quae fecerunt
sibi manus uestrae in peccatum · Sic est intel
legendus iste uersiculus · Non sunt enim uerba
spiritus sancti iuxta historiam intellegenda · Si con
uersi fuerint filii iuda et beniamin ad
dominum deum nostrum · et abiecerint idola aurea
et argentea quae fecistis uobis ad peccatum
uestrum · cadet assur in gladio non uiri · hoc est assiri

populus · et gladius non hominis uorabit illum ·
Quando sennacherib cum populo assiriorum
uenit contra ezechiam · et populum eius nocte
percussus est populus illius non gladio uiri sed
gladio ignis caelestis · quia ab angelo domini
percussus est · quando interfecta sunt centum
octoginta · u · milia ex eis et fugit ipse
sennacherib non a facie gladii hominis sed
a timore domini · Et iuuenes qui remanserunt
uectigales erunt hoc est tributarii medis et
persis · illud enim fortissimum regnum assiriorum
destructum est a nabuchodonosor et post
ea a medis et persis tam assiriorum quam etiam chal
deorum · sub dario et cyro qui balthasar inter
fecerunt · Et fortitudo eius hoc est multitudo sen
nacherib a terrore angeli transibit et pa
uebunt fugientes principes eius · Dicit beatus
hieronimus quia tradunt hebrei quod non reman
serit ex eo nulla multitudine nisi decem
ri qui reuersi sunt cum sennacherib · Dixit
dominus · Quia percussus est sennacherib et populus eius si
conuersi fueritis ad illum · Cuius ignis est in sion
et caminus eius in hierusalem · Quantum ad litte
ram pertinet ignis et caminus domini in hierusalem
qui ibi erat templum in quo erant altaria · In
quorum uno ignis perpetuus nutriebatur · et in alte
ro holocausta cotidie comburebantur · Quan
tum ad altiorem intellectum adtinet · sion quod
interpretatur speculum siue speculatio · intel
legitur sancta aecclesia de gentibus ad fidem christi

coadunata. Hierusalē q̄ dr̄ int̄p̄tatur uisio
pacis. caelestē patriā significat. Ꝑ ignē
et p caminū intellegit̄ amor ardoris et dilec
tionis quo ardent et flagrant om̄s electi er
ga dn̄m et p̄ximū tā in p̄senti ęcclā c̄stituti q̄
in sup̄na hierusalē. Q̄d ergo p ignē signet̄
dilectio dī et p̄ximi manifestat cū dn̄s dicit.
Ignē ueni mittere in terrā et q̄d uolo nisi ut
ardeat. Sed c̄siderandū q̄a ad c̄parationē
animi. Ignis paruus potest ēē et quantū ē
int̄ ignē paruū et caminū maximū. tantū
int̄ ē et multo ampl̄ int̄ amorē et feruorē di
lectionis dī quē habent modo electi in p̄sen
ti sęculo. et illū quē habent sc̄ā ciuni cū dn̄o
in celo. Dix ergo dn̄s cuius ignis ē id ē feruor
dilectionis in ęcclā posita ad huc in terra. et
cuius caminus id ē plenitudo dilectionis in
caelesti hierusalē. cui dicere facere est.
quia si p̄iecceritis idola ur̄a. et illū u̅ris bo
nis operib; placaueritis. ipse pugnab; p
uob; et cadet assur in gladio non uiri. sed de
uorabit̄ ab igne caelesti. Dicunt autē aliq
doctorū alio modo istud q̄d dicit̄. In die
enī illa piciet uir iuda idola sua. In die in
q̄ illa cū ceciderat assur in gladio n̄ hominis.
et fugerint pauentes principes ei abicietur
idola argenti sui. et c̄uertet̄ ad dn̄m. Hoc ad
impletū ē. Nā ezechias cū esset rex iustus libe
rat̄ a dn̄o p p̄pitiante sibi de manib; assiriorū c̄
uertit populū iudę et beniamin ad cultū dn̄i.

et destruxerat et c̄fregit om̄a simulacra q̄ue fece
rat achab pat̄ ei. In q̄b; fecit declinare iuda
et beniamin a uia dn̄i. et n̄ solū illos c̄uertit
ad ritū dī. q̄ et i sub regimine degebant uideli
cet iuda et beniamin. uerū etiā p ap̄l assu
asi reuocauit illos q̄ remanserant in decē
tribub;. Ecce in iustitia regnabit rex. et
principes iudicio p̄erunt. De dn̄o ecta
p̄ius eius loquit̄ sermo p̄pheticus. Dn̄s ip
se in iustitia regnat q̄a ipse docet nos
q̄modo iuste et recte uiuam̄. Nā ipse ē rex q̄
regit mentes electorū suorū. Ipse ē rex q̄ datu
rus ē electis suis regnū patris sui in die iudi
tii dicens. Ꝑcipite regnū q̄d uob paratū ē
ab origine mundi. Princi p̄ s illi appellant̄ ap̄li
q̄ docti a ueritate et iustitia iudiciū p̄dica
uer̄. Ipsi enī p̄sunt iudicio q̄a p illorū p̄dica
tionē repleta ē om̄s terra scien[illegible] tia dn̄i. Et ē
rit uir sic q̄ absconditur a uento. Modo de po
pulo credentiū loq̄t̄ q̄a dn̄o p tegit̄ et defen
dit̄ ab incursu demonū. dans inde tres si
militudines. sic in q̄d q̄ui absconditur sē
in domo p p̄t uentū ualidū et tēpe[illegible] ta
tē in ima et req̄escit. et sic q̄ sitit[illegible]
cū inuenerit riuos aquarū bibi[illegible] et
refocilat̄ anima illi et sic q̄ ambulat p de
sertū urente sole. cū inuenerit m̄re magni
tudinis petrā. sub ūbra illi p tegit̄ a calore
nimio. sic erit uir q̄ crediderit p tect̄ a rege
dn̄o dō. q̄ fugerit sub ūbra sc̄e ęcclāe. Ꝑ cali

gabunt oculi uidentium et aures audientium di
ligenter auscultabunt. Videntes et audi
entes appellantur isto in loco apostoli; Ipsi enim au
dierunt a domino: Beati oculi qui uident que uos ui
detis et aures que audiunt que uos auditis et
cetera. Nam quod propheta predixerat in enigmate
ac speculo uiderunt isti et oculis corporis et ocu
lis mentis uiderunt. Aures etiam possunt appella
ri apostoli et uiri et credentes qui libenter uer
ba dei susceperunt. Dominus enim dicit in euangelio: Qui habet
aures audiendi audiat. similiter et iohannes
in apocalipsi sua loquens ad septem ecclesias.
Cor stultorum intellegit scientiam et lingua bal
uelociter
borum loquetur et planae. Stulti appellantur qui non ha
bebant ante aduentum domini scientiam neque fidem
ut fuerant apostoli. Balbus est qui non potest expedite loqui
id est qui non habet perfectam fidem. Sed quid fecit dominus ueni
ens in mundum per misterium incarnationis? uoca
uit stultos inscios et inlitteratos. et qui lumen fidei
non habebant uere et repleuit illos sua sapientia
et per illos ad nihilum redegit sapientes huius seculi.
Infirma enim elegit deus mundi ut confunderet for
c[illegible]a. Non uocabitur ultra is qui insipiens est
[illegible] princeps neque fraudulentus appel
la[illegible]bitur maior. Insipientes uocat phi
losophos humane sapientie qui principatum
uidebantur habere in populis. ut fuit plato.
aristotiles. aliique quamplurimi. Sapientia namque
huius mundi sicut dicit egregius predicator. stulti
tia est apud deum. Et stultam fecit deus sapientiam huius mun

di; fraudulenter appellantur scribae et pharisei.
qui semper fraudulentiam contra dominum exercuerunt. et con
tra ipsum populum; Isti post aduentum domini non princi
pes uocati sunt in sancta aecclesia neque maiores
quia sancta aecclesia non recipit in unitate sui seductores.
sed fundatos in ueritate quae est christus. Stul
tus enim fatua loquetur et cor eius faciet iniquitatem;
Stulti iterum appellantur scribae et pharisei. fatua
enim locuti sunt quando dixerunt: demonium habes. et
in beelzebub eicis demonia; Cor eorum iniqui
tatem fecit ~~iniquitatem fecit~~ cum dixerunt: non est hic homo
a deo. qui sabbatum non custodit; Ut perficiat simula
tionem hoc est hypocrisin. et loquatur ad dominum frau
dulenter. Simulatores illi erant qui ostende
bant se esse iustos cum essent pleni iniquitate quibus
et dominus dixit: Ve uobis scribe et pharisei hypocri
te qui similes estis sepulchris dealbatis; fraudu
lenter locuti sunt quando dixerunt: Magister scimus
quia uerax es et uiam dei in ueritate doces. usque
licet censum dari cesari an non. sed quid audie
runt a domino? quid me inquit temptatis hypocrite.
Et uacuam faciat animam esurientis ille scriba et
phariseus. et potum sicienti auferat; Populus iu
deorum uolebat a domino percipere panem spiritualem et
aquam hoc est doctrinam salutarem. sed a scribis et
phariseis prohibebatur; Dicebant enim illi doc
tores non doctores sed potius seductores. Cur
recipitis predicationem eius et cur creditis in
illum? Non est iste qui nobis promissus est in lege et
prophetis. christus ecce cum uenerit nemo sciet unde sit.

Mendaces mendatium loquebant(ur) q(ui)a mendatio
fuerant. Fraudulentia uasa pessima sunt. Fra
udulentos appellat scribas et phariseos sic
superius. Vasa autem corda illorum. et etiam subiectorum
eorum. Ex malis enim parentib(us) nascuntur mali filii.
et ex pessimis magistris pessimi discipuli. Nam
sicut uipera uiperam parit. sic scribę et pharisei
pessimos discipulos docuere. De q(ui)b(us) et d(icitu)r.
Genimina uiperarum et generatio mala et adul
tera. Ipse enim subauditur ordo scribarum et pha
riseorum. cogitationes iniquas concinnauit. h(oc) (est)
preparauit ad p(er)dendos mites in sermone
mendatii. Cum loqueretur paup(er) iudicium. subau
ditur redarguebant eum. Cogitationes p(er)uer
sas cogitauerunt ad p(er)dendos mites quando
dixerunt nichodemo. scrutare diligenter
scripturas et uidebis q(ui)a a galilea xp(istu)s non sur
get; Similiter quando dicebant ceco a d(omi)no
illuminato. da gloriam d(e)o. id est nega quod acce
pisti. et noli dicere quia ih(esu)s te illuminauit.
sed d(eu)s pater. Pauperem uocat d(omi)n(u)m. qui
cum diues esset. p(ro) nobis paup(er) factus est
ut nos sua paupertate ditaret. Iudicium
loquebatur quando dicebat; si non fa
cio opera patris mei nolite credere mi
chi; Princeps uero id est xp(istu)s. ea que dig
na sunt principi cogitabit. et ipse sup(er)
duces stabit; d(omi)n(u)s ih(esu)s. ea que ei digna e
rant loquebatur cum diceret. Ego a deo
processi et ueni. et ego et pater unum sum(us)

Duces uocantur ap(osto)li q(ui)a ipsi ducatum prębue
runt uniuersis credentib(us). De quorum uno
loquitur psalmista. Tu uero homo unanimis
dux meus et notus meus. Mulieres opulente
surgite et audite. loquitur p(ro)pheta ad mu
lieres iudeorum. quę ducte sunt in dampnatio
nem in ultima captiuitate a romanis. et p(re)ci
pit ut diligenter auscultent uerba illius.
P(er) mulieres debemus intellegere sinagogas
iudeorum. urbes. uel etiam matronas nobiles
et diuites. Opulenti dicuntur q(ui) habundauer(unt)
opib(us). Et quod dicit eis. O mulieres quę quo
ndam fuistis opulente. nunc autem capti
uę tenemini. Surgite iacenti uel sedenti d(icitu)r.
surge et ille iacebant inuoluta bro uitiorum.
torpentes a bono opere. Et quid est dicere sur
gite. nisi agite poenitentiam. et escendite
de uitiis ad uirtutes. de terrenis ad celestia.
Filię q(ue) quondam fuistis in ueris diuitiis. p(er)cipi
te auribus eloquium meum. Ipse sunt filię que et
mulieres. Post dies enim et annum et uos con
turbabimini confidentes. Tempus prędi
cationis d(omi)ni appellat dies et annum. Verbi
gratia. Duos annos et dimidium. conpręhen
dit in hoc cum dicit dies. Tertium autem annum.
cum dicit post dies. et adiungit annum.
Potest etiam apellari omne spacium predicatio
nis d(omi)ni. sicut dicit ipse esaias alio in loco.
Sp(iritu)s d(omi)ni sup(er) me usque illuc ut predicarem
annum acceptabilem d(omi)ni. et illud. quia dies ultio

nis domini annus retributionum iudicii sion. Post as-
censionem domini ad caelos ceperunt illi contur-
bari. licet non statim tamen quadragesimo an-
no post eius ascensionem dissipati et depreda-
ti sunt a romanis. Ideoque quia noluerunt recipe-
re predicationem domini et eum morti dampnauerunt.
Alloquitur eos propheta ut reuertantur ad poeniten-
tiam. Reducite ad memoriam quia noluistis au-
dire uerba salutifera a domino. Et uel in captiui-
tate positi reuertimini ad illum ut uestri misere-
atur et dignetur uos adgregare intra sanctam aecclesiam.
Consummata est enim uindemia. collectio ultra non
ueniet. subauditur super uos. Collectionem et
uindemiam uocat ultimam captiuitatem.
Consummata est inquid uindemia id est perfecta et
adimpleta uestra captiuitas. etiam amplius non
erit necesse ut capti sitis in captiuitatem quia per u-
niuersas nationes dispersi estis. Obstupesci-
te hoc est admiramini miseriam uestram.
O miserrime mulieres iudeorum que quondam o-
pulente fuistis. et habundastis opibus.
Conturbamini miserrime que confise fuistis
in uestris diuitiis hoc est poenitentiam agite.
exuite uos id est denudate pectora uestra. ut in
alia editione habetur et confundemini super
uestram malitiam. et accingite lumbos uestros cilicio.
et plorate ut iram domini placare possitis. Super
ubera plangite hoc est super filios uberum uestrorum
qui interfecti sunt fame gladio et captiuita-
te et dispersi per omnes gentes. Sic enim dominus dixerit

eis pergens ad passionem. Filie hierusalem nolite
flere super me. ~~super me~~ sed super uos ipsas fle-
te et super filios uestros et cetera que secuntur. Haec illa
maledictio quam dixerunt. sanguis eius super nos
et super filios nostros. propterea lata est super posteras
generationes eorum. Super regione desiderabi-
li id est pro regione nostra desiderabili plangite.
quia expulsi estis ab illa exules effecti longe
lateque. Super uinea fertili sub plangite;
Ista est uinea de qua alio in loco dicitur. Vinea enim
domini sabaoth domus israhel est. Et uineam de ae-
gypto transtulisti. Super humum populi mei
uepres et spine ascendent. quanto magis
super omnes domus gaudii ciuitatis exultantis.
Humum populi sui appellat tribum iuda et benia-
min. quia ibi erat templum et altaria in quibus
offerebatur mane et uespere sacrificium.
Domus autem uocat ciuitates aliarum tribuum
et dicit. quasi super illam uenit calamitas mul-
to magis super alias ciuitates et regiones eorum.
Cum enim destructa est ciuitas et templum ita ut
dominus per se dixit. ascenderunt spine et rumice (urtices)
illis in locis. ubi ante gloria et dignitas sum-
ma erat. Domus enim dimissa est id est templum
derelictum est a deo. multitudo urbis id est mul-
titudo domorum relicta est ab habitatoribus
suis. sicut dominus eis per se dixit. Ecce relinquetur
uobis domus uestra deserta. Tenebre et pal-
patio facte sunt super speluncas usque in ae-
ternum subauditur manebit illa uastitas.

et captiuitas· tenebrę et palpatio dicit. p eo
quod ē tenebrę palpabiles· Tale q̄d legim̄
in exodo· facte q sunt tenebrę palpabiles
sup terrā aegẏpti· Domus thesaurorū dn̄i et
porticus et atria quę ad herebant templo
despectiuę speluncę uocant modo· Cū eni
spine et uepres concendissent facte sunt
ibi tenebrę· Gaudiū onagrorū pascua gre
gū· sub auditur erit ibi; Onager ē asinus so
litarius· Et p onagrū q solitudinē quę erit·
quantū ad literā ptinet· om̄s bestias debem̄
intellegere q solitudinē et in sup aues q ibi
longa p tempora habitauerunt· Allegori
ce autē p onagrū intelleguntur pagani· qui
illā terrā post eam habitauerunt· qui more
bestiarū insensati fuerunt· adorantes uana
portenta demonū; quod addit pp̄heta·
donec effundatur sp̄s sup nos de excelso·
sic uidentur sonare hęc uerba quasi aliqs
ei diceret; Quā diu erit ibi gaudiū ona
grorū· id ē quā diu habitabunt ibi homines
pagani et bestiales· Ad contra pp̄heta; tā diu
erit illud donec sp̄s scs̄ q sup aptos die pente
costen descendit predicantibus· helia et
enoch· redeat ad nos et emolliat corda nīa
lapidea; et erit desertū in chermel et cher
mel in saltū reputabitur· Chermel nomen ē
p uincie phenicis· Ła superius diximus qa
p desertū siue libanū· qui interpretabat
de albatio seu candidatio significat gentili
tas quę deserta hoc ē derelicta erat a dō· sed al
bata ē in babtismate p p̄dicationē aptor̄· et
conuersa ē in chermel· q interpretatur sci
entia circūcisionis· Quod eni cilla carnalit̄
agebat· modo gentes uera circu et sp̄ualiter ad
implent p baptismū· mutati in uerā circūcisi
onē· Iudei autē conuersi sunt in desertū siue
in saltū· hoc ē in infidelitate gentiliū· Hoc ad
impletū ē post ascensionē dn̄i· quando ex
pulsi a iudeis p fecti p ones gentes predica
uerunt ubi q· Et habitabit in solitudine hoc ē
in gentilitate iudiciū· et iustitia id ē xp̄s in
chermel sedebit· P iudiciū intellege iudicē
iudicii dn̄m nr̄m ihm xp̄m q dixit· Pater n̄
iudicat quē quā sed omne iudiciū dedit filio·
xp̄s ergo in solitudine habitat· hoc ē in cor
dibus gentiliū p fidē et dilectionē· et ipse qui
est iustitia et ueritas· sedet in chermel· hoc ē in c̄
gregatione fideliū· qui uerā circūcisionē habent·
Sic eni dicit apls· Templū eni di scm̄ ē q̄d estis uos·
et habitare xp̄m p fide in cordibus uris· Et ipse
dns· Qui manet in me et ego in eo· Et p pp̄hetā·
Inhabitabo in illis et inambulabo· Et erit opus
iustitię pax· id ē xp̄i qui dicit· pacē relinquo
uobis pacē meā do uobis· Pro eo quod ē dabo; et
cultus iustitiae silentiū· Cultus hoc ē religio
xp̄i· fides ē et operatio non ficta· Quod autē
dicit cultus iustitiae erit silentiū· ostendit qa
gentiles qui dn̄m ubi q presentē esse sciunt non
in multiloquio credent se exaudiri sicut scri

be et pharisei qui amant in angulis platearũ
et in cõpetis orare ut uideantur ab hominibus.
Et securitas usq; in sempiternũ subauditur erit.
Ubi ẽ ista securitas? In aecclesia hoc ẽ in congregatio
ne fideliũ. S̄ci enĩ licet plerũq; aduersa istius
seculi tolerent, tamen in securitate habitant,
certi de spe aeternę remunerationis. Qui a ma
nentes adhuc in carne caelestia mente iã pos
sident dicentes cũ ap̄to. Nr̄a conuersatio in cę
lis ẽ. Et sedebit populus m̄s in pulchritudine
pacis et in tabernaculis fiducię et in requiae
opulenta. Populũ dicit isto in loco non iuda
icũ sed gentilẽ qui modo sedet in aeccl̄a ubi ẽ
maxima pulchritudo et dignitas et pax una
q; concordia. Aeccl̄a nãq; in pulchritudine
sedet habens ep̄os, prespiteros, diaconos cę
terosq; gradus quibusq; adornatur. et insup
tres ordines ex omni conditione p̄latorũ
uirginũ et coniugatorũ. Ista ẽ clarissima pul
chritudo. Et in tabernaculis fiducię. S̄ca aeccl̄a
cũ sit una in fide in baptismate, tamen diffusa
p uniuersi istius mundi climata, habitans in taber
naculis fiduciae. Et quomodo in taberna
culis fiducię? quia in xp̄o fundata est qui ẽ
lapis angularis ex duobus populis copulans
sibi unam aecclesiã. Vel etiã in taber
naculis fiduciae habitat mente
non corpore. De quibus dixit dn̄s. In do
mo patris mei mansiones multę sunt.
Dũ enĩ s̄ci in terrenis nil ambiunt, sed toto

mentis ardore caelestia contemplantur,
quasi in caelestibus tabernaculis habi
tant in spe. Et in requie opulenta hoc
est dapibus plena. S̄ca aeccl̄a in requię
opulenta sedet, quia pascitur mys teriis
ueteris testamenti et noui.
Ut etiã in requie opulenta sedebit, cũ ui
derit dn̄m ih̄m xp̄m in gloria maiesta
tis paternę, quomodo pater in filio, et
filius in patre, et sp̄s s̄c̄s in utroq;. et cũ ui
derit quomodo xp̄s in corpore suo qđ
aeccl̄a et aeccl̄a in illo maneat, quando
erit d̄s om̄a in omnibus. Grando autẽ in de
censione saltus, et humilitate humiliabi
tur ciuitas. Saltũ uocat iudaicũ populũ,
qui in infidelitate gentiũ conuersus est.
hoc iã impletũ est et impletur cotidie ad
extremum etiã in die iudicii implebitur.
Grando hoc ẽ tempestas tribulationis et cala
mitatis sup iudęos uenit, quando interfec
ti sunt a romanis, et ciuitas ac templũ illorũ
succensum est. Ipsiq; qui remanserunt,
p uniuersum mundi ambitũ distracti sunt.
Modo etiã grando miseriarũ sup illos est,
quia in seruitute gentiũ redacti sunt,
et quod grauius ẽ existentes alieni a d̄o
cotidie miserrime illorũ animę a diabo
lo captiuantur. In die autẽ sup omnes
qui dn̄i predicationẽ apostolorumq;
eius despexerunt, et in infidelitatis erro

re permanserunt. Ita et pre- sentia dei omni
potentis super illos veniens tradentur igni
perpetuo cruciandi; Beati qui seminatis
super omnes aquas. inmittentes pedem bovis et asi
ni; Locutus est sermo divinus hactenus de
subversione et miseria iudeorum. Conver
tit se iterum ad apostolos et ad predicatores
sanctos dicens. Beati qui seminatis verbum evan
gelii super omnes aquas. id est super corda omnium
gentium; Inmittentes pedem. hoc est actionem
bovis et asini et vincula preceptorum dei.
Per bovem quod est mundum animal et iugum tra
hit. signatur iudaicus populus. qui prę
cepta dei longa tempora custodiens
mundus extitit. et grave iugum legis sus
tinuit; Asinus autem qui inmundus est. signi
ficat gentiles qui per idolatrię cultum inmun
di et ingnati extiterunt. longe semoti
a cognitione et servitio dei. Dicit ergo ser
mo divinus. Beati estis o sancti praedicato
res. qui doctrinam evangelicam et verbum
fidei seminatis super corda iudęorum
et gentilium. inmittentes hoc est introdu
centes actionem et operationem illorum in
vincula preceptorum cęlestium. ut ex duobus
populis unam sanctam et inmaculatam aecclesiam
domino aedificare possitis. Vae qui predaris;
nonne et ipse prędaberis. Et qui sper
nis. nonne et ipse spernēris. Contra
sennacherib modo loquitur. Nam ipse

omnes provincias et regiones quę in cir
cuitu suo erant depraedatus est et insuper
x tribus. Ad ultimum etiam omnes civitates iudę
et beniamin preter hierusalem. Et ob huius ce
modi causam elatus in superbiam gloriabatur
sua virtute et potentia omnia hęc fecisse.
non recordans quod propter peccata eorum tradidisse
eos dominus in conculcationem. Ideoque agitur contra
eum sermo divinus. O sennacherib superbis
sime. tu qui prędaris alios. itaque prędaberis.
et qui spernis hoc est despicis omnes gentes.
spernēris et contempneris. Cum consummaveris
deprędationem depraedaberis. cum fatigatus
desieris contempnere. contempneris. hoc adim
pletum est. siquidem cum venerit fatigatus
de egypto super hierusalem et contra regem eze
chiam. egressus angelus domini sic sequen
tia docent. interfecit in castris illius centum
octoginta quinque milia hominum. Potest
etiam et hoc referri ad omnes qui impie agunt.
et depraedantur domos pauperum et pupil
lorum. et ad ipsum insuper diabolum. Qui enim
rapinam exercent et superbiam sectantur
aliisque malis implicati sunt. si fructus
dignos poenitentiae non fecerint. Licet
in presenti temporali non puniantur. tamen
post finitum huius vitę cursum. humilia
buntur sententia aeterni iudicii. et poenas
exsolvent. Domine miserere nostri te expec
tavimus. esto brachium nostrum in mane et salus

nra intepore tribulationis. Esaias ppheta lo
qt modo ex psona populi hierlm. qui obsi
debat ab exercitu sennacherib et exorat dnm
dicens. Dne miserere nri & libera nos de ma
nib' assyrior. et ciuitate istā, piege. qa te ex
pectauim' ut nos liberes et n̄ quę sumus
idola & sculptilia qa n possunt nob pdesse.
sed te qui es solus potens. esto brachiū eorum
inmane. Aliqui codices habent brachiū nrm.
Sed si dixerimus scdm beatū hieronimū esto
brachiū eorū. erit sensus. esto expugnatio
eorū et repulsio. Sicut dixerimus nrm.
erit sensus. Esto brachiū nrm. hoc ē forti
tudo et defensio nra. et defende nos tua uir
tute et potentia. Non ē aut pter mittendū
quare dicat inmane. Qndo interfect' ē ex
ercitus assyrior eo modo superius dicto.
Illi q remanser & sennacherib n cognouer.
qd factū erat in castris eor. quousq; mane
surgerent & uiderent oma corpora cobusta.
tunc nimio timore pculsi. fuger intra suā.
et ideo qa mane illi cognouer qd erat gestū.
& mane illi fugā petiuer. dicit ppheta.
esto brachiū eor inmane. hoc ē expugna
tio et repulsio. Et salus nra intepore tribula
tionis. A uoce angeli fuger populi et ab ex
altatione tua dispse st gentes. Nonnulli
hunc anglm michaelē autumant fuisse.
q cstitutus est princeps iudaici populi.
sic in uolumine danihel habet. Nemo est

inquit adiutor mi s in omib' his nisi mi
chael princeps ur. Quidā u dicunt gabri
helē fuisse. quia di fortitudo intpretat. eo
qd ipse pest plus. Id ipsū & doctores iu
dęorū affirmant. qd ipse gabrihel angls
pcussent illa tot milia assyrior. et illor
corda qui remanser terrore nimio im
pleuerit. Et hoc ē quod dicit a uoce angli.
idē a terrore gabrihel fuger populi
qui cū sennacherib uenerant. Ideo aut dicit
ab exaltatione tua dne dispse sunt gentes.
qa omps ds tunc exaltatus ē. hoc ē magnus
predicat' ab omib. qa audierint qd sua uir
tute tot milia hominū ctra se supbi
entiū p unū anglm suū strauerit. Tunc
eni omps ds dr aliquando exaltari. cū
se ulciscit de hostib' suis. qa q noluerunt
illū cognoscere tempr tranquillitatis.
cognoscunt tempr tribulationis. Et con
gregabunt spolia ura sic colligit bruchs.
uelut cū fossę plenę fuerint de eo. Aliqui
codices habent spolia nra. Sd si dixerims
spolia ura erit sensus. O miseri & supbissimi
assyrii. cū ueneritis contra hierlm. cgrega
bunt spolia ura iudeis & implebunt eor
domus uris spoliis. sic impler fossa ex mul
titudine brucor. Sicut legerim' spolia ura
erit sens. O iudei q habitans in hierlm. Nolite
timere a facie assyrior. qa oma spolia & omis
diuitiae illor ura erit & colligent a nobis

sic colligitur brucus. Ex locusta nascitur brucus.
qui ita uocatur quousque alas habeat. At ubi ceperint
eis alę succrescere et nisus fuerit uolitare
uocatur athelebus. Cum uero plenissime potuerit
uolare efficitur iterum locusta. Et est multo grauior
brucus quam locusta et athelebus. quia deficit ei alę
nec potest cito ambulare. Ideoque ubicumque ue
nerit penitus comedit fruges. Solent autem ho
mines illarum regionum ad quas locustę uenerint.
eas congregare in fossis et operire humo. Sic hoc
euenerit ut a uento proiciantur in mare et abyssus.
proiciantur ad terram neque fetibus illarum locustarum ori
antur bruci. Sic enim sepe fit. ut ex ouis nascantur.
quę adhuc in uentre matris erant. Magnifi
catus est dominus qui habitauit in excelso. Magni
ficatus est magnus predicatur et laudatur ab ezechia
et ab illis qui uictoriam domini uiderunt de hostibus suis. In
excelso autem habitabit tunc et plus gloria suę in hierusalem.
terrena in excelso celo. et in cordibus electorum qui ad
celestia anhelant. impleuit sion iudicio et
iustitia. Quia ezechias rex iustę iudicauit
populum habitantem in sion hoc est in hierusalem. reuo
cans illum ad cultum dei ab idolatria. Quod autem addit
propheta et erit fides in temporibus tuis. dupliciter mo
do intelligi potest. Quidam enim codices habent
in temporibus suis. Sed si dixerimus tuis. erit sensus.
ut alloquatur propheta ezechiam. O ezechia cum per
cusserit dominus ini[illegible]micos tuos. erit fides. hoc est
probabitur in tempo[illegible]ribus tuis. Si autem legerimus suis.
erit sensus. Cum liberauerit dominus omnipotens populum
suum a timore hostium. probabitur fides obsessi
populi in temporibus suis. Probata est enim quia re
linquentes idola seruierunt domino cum deuo
tione mentis. Diuitiae salutis iudaicae populo
sapientia et scientia fuit. Inter sapientiam
beatus augustinus hanc discretionem facit. quod
sapientia sit diuinarum rerum intelligentia.
Scientia autem humanarum. Et ille populus sapien
tiam habuit. quia cum uere fuisset de iniquitate ad
iustitiam. de idolatria ad cultum et seruitium dei.
Scientiam habuit quia in tradiderit se assyrio cum
multa mala ei minatus esset. Timor domini ipse thes
aurus eius. id est salutis. Sine timore enim domini.
neque sapientia neque scientia aliquid proderit.
neque salus adipisci potest. Initium quippe sapi
entię timor domini. Et tobias ad filium. Habebis inquit
multa bona si timueritis dominum. Ecce uidentes
clamabunt foris. angeli pacis amare flebunt.
Reuertitur sermo diuinus ad captiuitatem ultimam.
Isti sunt uidentes de quibus superius dixit. Beati qui
seminatis super omnes aquas et quibus dominus dixit.
Beati oculi qui uident. quę uos uidetis. Et ad
iudeos. Ecce ego mitto ad uos prophetas et sapi
entes et scribas. Ipsi enim fuerunt angeli pacis. hoc est
nuncii. qui adnuntiauerunt uerba Christi qui est pax
uera. et qui dixit eis. Pacem relinquo uobis pacem
meam do uobis. Et qui nos pacificauit deo
patri et sanctis angelis. Apostoli ergo post
ascensionem domini imminente tempore cap
tiuitatis. Iam non clamabunt in hierusalem

annuntiantes uerbū euangelii. sed forīs. hoc ē gen
tib;. q̄ cū ipsi spreuissent eos. dixer̄ apl̄i. Vob
quidē oportebat loq̄ uerbū dī. sed quia re
pulistis illud. ecce cōuertim̄ ad gentes. Angeli
pacis hoc ē apl̄i nuntii pacis & euangelii. ama
re fleuer̄ ppt̄ incredulitatē iudaeo҃. de quo҃
stirpe descenderant. condolentes ꝑditioni illo҃
& malitiae. De quo҃ numero un̄ dicit. Tristitia
mihi ē & continuus dolor cordi meo p fratrib̄
meis q̄ sunt his̄rahelitae. Optabā ego ana
thema esse p eis hoc ē interfici p salute
illorū. Dissipatę sunt uiae hier̄l̄ cessauit
transiens per eam. Hoc factum ē post uasta
tionē romanorū. Ideo dissipatę sunt uiae.
quia defuit qui ueniret ad tēplū tempr̄
sollempnitatis. sic dix̄ hieremias. Viae sion
lugent. eo qđ n̄ sit q̄ ueniat ad sollēpnitatē.
I rritū factū est pactū qđ pepigit d̄s cū abra
ham & patrib̄ eo҃ dicens. Multiplicabo sem̄
tuū sic̄ stellas caeli. & ꝑ quendā pphetā. ha
bitabitis in loco isto amodo & usq; in sempi
ternū. Et ad salomonē. Erit q; nom̄ meum
ibi usq; in sēpiternū. Proiecit ciuitates eo҃
non reputauit illos eē homines. Ideo reputa
ti sunt a dn̄o instar iumentorū. quia ipsi
non cognoscentes se eē homines. bestia[rum]
more uixerunt. luxuriosae uiuentes
omniq; immunditia pullulantes. Luxit
et elanguit terra. Luxit id ē defecit. tabae
facta est. non terra sed habitantes in ea.

Confusus est libanus et obsurduit. Nondu
biū quin p libanū significet̄ templū. de quo
legimus in zacharia. Aperi libane portas
tuas. et deuoret ignis cedros tuas. Et in
hiezechiel. Aquila magnarū alarū uenit
ad libanū. et tulit medullam caedri. Illud
ergo templū in quo antea exaudiebantur
preces postulantiū. in surditatē redactū est
tempr̄ ultimę captiuitatis. ppter peccata
populi. q̄ licet orarent dn̄m. ut misereret̄
eorū. non meruer̄ exaudiri. ppter necem filii
dei & apl̄o҃ eius. Et factus est saron sicut de
sertū & concussa est basan et carmelus.
S aronas appellat̄ omis illa puintia inter ioppen
& liddā. in qua latissimi campi fertilesque
tendunt̄. Basan quoque regio ē transiorda
nen quae fuit oog regi. quam tradidit
moyses duab; tribub; ac dimidię ad possiden
dum. & int̄pretat̄ uberrima t̄ pinguis. Carme
lus aut̄ mons ē terrę repmissionis fertilissim̄.
E t p basan & saronas ac carmelū. debemus in
telligere omnē fertilitatē terrę iudaeorum.
quae quia spreuerunt dn̄m cū suis discipulis.
omnia amiserunt. Nunc consurgā dicit dn̄s.
de nimia pace mea ad pcutiendū & interfici
endum iudaicum populū. Nunc exaltabor.
hoc ē glorificabor a gentib; cū audierint me
hoc fecisse. & sublevabor. [illegible] id ē magnus
praedicabor. Potest [illegible] & hoc
referri. ad resurrec tio nem

ascensione q· dni· Nunc consurgam in q d dns
ab inferis deuicto mortis imperio· et exalta
bor et sublevabor ascendendo ad patrē.
Concipietis ardorē o miseri iudei et parie
tis stipulā· Duob: modis intellegi potest·
O miseri iudei. Cū ergo ascendero ad caelos·
concipietis ardorē hoc ÷ feruorē inuidię
replebimini audientes nomen meū p
dicari ab apostolis meis· Sic legimus in
actib: aptoꝝ· quia uidentes turbas iudei·
repleti sunt zelo inuidiae· Parietis stip
pulā· id ÷ uerba plasphemiae q̄ p nihi
lo ita dicentur ut stipula· Legimus enī
qa contra dicebant his q̄ a b apaulo di
cebant plasphemantes· Dicamus et alit·
Concipietis ardorē hoc ÷ angustiā· et malā
uoluntatē et parietis uerba inania uel
operationē iniquā· Tamen et ceeptū
et partū· hoc ÷ cogitationē et operatio
nē deuorabit utrūq· t ignis romanoꝝ ad
uentu· t ignis gehennę tribulationis indię
iudicii· Sps uester id ÷ mala uoluntas uestra
ut ignis uorabit uos· et erunt populi qua
si de incendio cinis· Sicut ex multitu
dine lignoꝝ post incendiū ad indiciū
pauci remanent cineres· ita ex multitu
dine iudeoꝝ p finitā captiuitatē pau
ci remanserunt iudei· Spinę congre
gatę· h ÷ peccata iudeoꝝ coadunata·
igni ppetuo conburentur· Peccata enī cū

cōsumata fuerint generant mortē· Spi
ne significant punctiones pecca
torū· ut ē illud· Terra tua hoc ē
caro tua· spinas germinabit tibi· Audi
te gentiles q longe estis ab hac terra a dō quę
fecerim· et cognoscite uicini moabitę et
aliae gentes quę ego fecerim qmodo doluit
si de inimicis meis iudeis· Vastatione
iudeoꝝ pacta· conuertit se sermo diui
nus ad gentes· Contriti sunt in syon hē in
hierusalē peccatores· siue ut lxx dicit·
recesserunt de syon peccatores· possedit
tremor hypocritas· scribas et phariseos
pp ter aduentū romanoꝝ· Quib: et di
xit· Ve uobis scribę et pharisei hypo
crite· Quis poterit habitare de uobis
cū igne deuorante· Alloquitur sermo
ppheticus gentiles p dī magna iā nar
rata· Ignē appellat dnm omnipotentē·
De q dicit moyses· Ds ignis cōsumens ē·
Et ipse dns in euangelio· Ignē ueni mittere in
terrā· Ipse enī dns ignis· q a igne tribulatio
nis ētriuit iudeos· et in die iudicii omis
reprobos dāpnauit igne suae sententiae·
Aut qs habitauit ex uob cū ardorib: sepiternis
Ardor dns omps ē· q a ipse fac ardere corda
electoꝝ ad amorē suū· et ipse cōsumit pec
cata poenitentiū igne scī sps· Q ambulat
in iustitiis et loquitur ueritatē· subaudit
ille poterit habitare cū dō· Iustitia ÷ fides·

spes· caritas· ceterę que uirtutes in iustitia consis
tunt· loque ueritatem· id est non cum dolo et
fraude· sed cum fide recta· Qui proi[ecit]
et auaritiam ex calumpnia et excutit man[us]
suas ab omni munere· Auaritiam appellat
cupiditatem malam· Calumnia aliquando est·
acusatio falsa· Isto uero in loco pro dampno po
nitur· Qui non habet cupiditatem malam ex dampno
alterius· et excutit manus suas ab omni mu
nere· sub ille poterit habitare cum deo· Ideo
dic ab omni munere· quia id est munus a manu
et munus ab ore· Munus a manu id est a dando
et accipiendo· Munus ab ore· laus huma
na et fauor nihil proficiens· Qui obturat au
res suas ne audiat sanguinem· id est non con
sentiat peccatum· et claudit occulos suos
ne uideat malum· id est qui auertit occulos
a concupiscentia· Felix est scientia· quę
nec consentit nec facit· Ille talis qui ista ob
seruat poterit habitare cum deo· Et ille
talis habitauit in excelsis· id est in ęter
na felicitate cum christo· Munimenta saxo
rum sublimitas eius· Saxa uocantur scripture
soliditatem fidei in christo fundatę· quarum
exemplis et dictis instruimur· ut celestia
et sublimia petamus· Panis ei datus est aquę
eius fideles sunt· Propter merita sua· datus est
ei panis et aqua· hoc est doctrina diuinarum
scripturarum· quę in obscurioribus locis est pa
nis· et in apertioribus· aqua· Aquę eius fideles

sunt· quia doctrina diuina uera est· Re
gem dominum omnipotentem in decore· hoc est in
splendore diuinitatis suę· uidebunt ocu
li eius· id est oculi omnium sanctorum· post diem iudicii;
Cernent terram de longe· hoc est soliditatem aet
ne quietis· Nunc in spe· tunc autem in re·
De hac terra dicit psalmista· Credo uidere
bona domini in terra uiuentium· Cor tuum id est
mens tua o iuste meditabitur timorem· Diffi
cile securitas sine timore custoditur· Unde
dicitur· Sapientia est timere dominum· Et syme
on iustus legitur fuisse et timoratus· Ubi est li
teratus· ubi id est uerba legis ponderans· ubi doc
tor paruulorum· Interrogat sermo diuinus
tum ubi sit literatus· id est grammaticus uel philo
sophus· humane sapientie· et ubi sit legis
uerba ponderans· Scriba et phariseus que
sua interpretatione falsa legem onerabant
et ponderabant· et ubi sit modo doctor
paruulorum· id est scriba doctor insipientium
non iudeorum· Populum inpudentem non uidebis
te in caelesti hierusalem· neque populum alti ser
monis subauditur uidebis ibi· ita ut non possis in
tellegere de seruitudinem lingue eius· In quo
sub philosopho non est sapientia uerbum· Popu
lum inpudentem uocat· platonem· aristotilem
ceterosque gentium philosophos· qui inuere
cundo se miscuerunt falsa ueris· Similiter po
pulum alti sermonis appellat· habentem dis
seritudinem lingue· philosophos huma

ne sapientiae. qui diserte et polite locuntur.
Alii tulliani. alii qui secundum aristotilem qui tan
tummodo pompam habent uerborum. non scientiam
diuinorum misteriorum. Respice sion ciuitatem
sollempnitatis nostrae. Alloquitur esaias propheta ui
rum de quo supra locutus est. et iungit se nume
ro electorum. Loquens de hierusalem celeste.
O iuste cui supra dictum est cor tuum meditabitur
timorem. et populum inpudentem non uidebis. respi
ce celestem sion sollempnitatis et laetitiae perpe
tuae. Oculi tui uidebunt. o iuste hierusalem
opulentam. Ac si diceret aliis uerbis. Quomodo
contemplaris sancta mente. Tunc uidebis illam in
ueritate opulentam. hoc est opibus plenam ui
sione omnipotentis dei. Tabernaculum quod ne
quaquam transferri potest. nec auferentur cla
ui eius in sempiternum. Nunc loquitur de presenti aecle
sia. quam prefigurabat tabernaculum uetus. quae
ideo transferri non poterit neque moueri. ita
ut corruat. quia solidata est super firmam petram.
De qua dicit apostolus. Petra autem erat christus. Habuerunt
iudei tabernaculum. sed portatum est de loco
ad locum. uidelicet de heremo in silo. de
silo in nobe. de nobe in hierusalem. et de hie
rusalem sicut in libro secundo machabeorum legitur.
delatum ad sepulchrum moysi ab hieremia. Istud
uero tabernaculum. hoc est presens aecclesia non transferetur
de loco ad locum. id est non mutabitur de bono ad ma
lum. quia sessorem habet christum et est fixa super eum.
Quod dicit non auferentur claui eius. per metaphoram loquitur.

Sicuti tabernaculum uel tentorium. siue papilio fir
matur clauis et extenditur funiculis. sic sancta aecclesia
solidatur clauis. id est doctoribus sanctis. quorum mira cul
eruditur et extenditur funiculis hoc est preceptis
diuinorum eloquiorum. Quia ibi hic est in cordibus elec
torum suorum magnificus est dominus deus noster. et non in
conuenticulis hereticorum. neque in sinagogis
iudeorum. Locus fluuiorum subauditur est ibi. riui
altissimi et patentes. Fluuios appellat prophe
tas et apostolos. qui a uero fonte sumpserunt quae
nobis protulerunt. Riuos autem patentes ex
positores sanctarum scripturarum appellat
qui nobis ea quae a prophetis et apostolis obscure
prolata sunt. Ipsi patefecerunt. sicut hiero
nimus. augustinus. et gregorius. Non transibit
per eum subauditur tabernaculum quod est congrega
tio electorum. nauis remigum. id est diabolus.
neque trieris magna transgredietur eum. subau
ditur populum sanctum dei. Trieris nauis est. tres ordines
remorum habens. Significat diabolum isto in
loco propter superbiam. qui tres partes istius orbis.
Asiam. europam. Africamque ante aduentum domini sub
imperio subiugatas habebat. Dominus enim iudex
noster. Dominus legifer noster. Dominus rex noster. Ipse saluabit
nos. subaudi a diabolo. Uox electorum in presenti
aecclesia adhuc commorantium. Iudex noster deus omni
potens est. quia ipse est discretor iudicii. et ipse
iudicabit orbem uniuersum in equitate. Legifer
etiam noster est. quia ipse dedit nobis legem naturalem.
quae est quod tibi non uis fieri. alio ne feceris. et le

gē p moysen. ad extremū uero legē euangelice ueritatis. Laxati sunt funiculi tui. p eo q̄d ē om̄s fortitudo populi tui laxabit̄ et extendet̄ n̄ tens pugnare ētra romanos. sed n̄ p ualebit q̄a dn̄s adducet eos ad tuā int̄nectionē. Sic erit malus tuus. hoc ē templū inclitū tuū in quo quondā pendebant t p̄ciosissima. ut dilatare signū n̄ queas. id ē ut n̄ appareat in quo loco primitus constructū fuit. quia n̄ relinqt̄ ex eo lapis sup lapidē.

Tunc id ē cum hierslm fuerit succensa & tēplū diuident̄ spolia p̄darū multarū a romanis. hoc ē om̄s diuitię & cuncta bona iudeor. Claudi deripient rapinā. nec dicet uicinus clangui. id ē n̄ dicet romanus romano infirmus sū. q̄a xp̄s ministrabit eis uires. ut possint delere gentē inimicā dō. Claudi appellant̄ romani. n̄ q̄d claudi eēnt. sed hoc q̄d ētra iudeos eger̄. n̄ suis uirib illud adimpleuerunt. sed potentia di. Populus romanus q̄ habitat in ea terra. hoc ē q̄ sub sua potestate tenet illā redactā. auferet̄ ab eo sub populo romano iniquitas. Et ē sens. Si populus romanus dignus ē aliqd̄ peccatū exinde habere. q̄d iudeos int̄fecit. et eor terra incoluit. auferet̄ ab eo iniquitas ei ex hoc facto quia dn̄i uindictā exercuit. Accedite gentes et audite. & populi adtendite. Dedit iudicii generalis sententia loqt̄ et uocat om̄s gentes ut audiant iustā retributionem iudeis reddita. Vocat & tā t̄rā & plenitudinē ei. id ē om̄s homines & dicit. Quia indignatio id ē uindicta dn̄i sup om̄s gentes. Non sup gentes quascūq; specialit̄ ira dn̄i deseuiet in die iudicii. sed sup om̄s reprobos. Q̄d aut addit et sup exercitum sup uniūsā militiā eor reprobor. De angelis malignis intelligendū ē. q̄ p spatia istius aeris discurr̄. Int̄fecē eos sententia sua dicens. Ite maledicti in ignē ęternū. et dedit eos in occisionē hoc ē in dapnationē. Interfecti eor picient̄ in infernū. et de cadaueribus eor ascendit foetor. Quos diabolus suadendo & mali homines male uiuendo. & prauis exemplis docendo int̄fecer. n̄ in corpore sed in anima.

Picient̄ in die iudicii parit̄ cū his a quib decepti sunt in ęt̄nā dapnationē cruciandi. & dabunt ex se malū odorē quia & in corpore & anima cruciabunt̄. Tabescent montes a sanguine eor. & tabescet om̄s militia celor. Montes appellat isto in loco reges & principes & tyrannos istius sc̄li. ut fuit nabochodonosor. qui multarū sanguinē gentiū p subiectū sibi populū fudit. ut fuerunt int̄fectores scōr martyrū. Militiā appellat angelos istius aeris. q̄ singulis regnis principant̄. sic ex danihel libro cognoscere possumus. In quo legit̄ de principe p̄sarum & principe grecor. Et egregius p̄dicator. Non est inquit nobis conlucta

cio aduersus carnem et sanguinem. sed aduersus principes et potestates aduersus mundi rectores. Deficient enim reges per malum subiectorum suorum. quia ipsi fuerunt auctores iniquitatum eorum. et deficient demones principes diuersarum gentium. quorum malo consilio et deceptu et reges peccauerunt et subiecti perierunt. Et conplicabuntur sicut liber celi. et omnis militia eorum. sub celorum defluet. sic defluit folium de uinea et de ficu appropinquante hieme. quoniam inebriatus est in celo gladius meus. Plurale numerum posuit pro singulari cum dixit celi. quia de isto aere sub intelligendum est. Celum enim appellatur aer. usitato more. unde et uolucres celi dicuntur. Militia celi defluet. id est sol et luna et stelle. tamen iam maligni spiritus. Non defluent ita sidera ut cadant. sed adueniente uera luce christo obtenebrabuntur illa. Unde et saluator dicit. Stelle cadent de celo. id est cadere uidebuntur. Spiritus uero maligni defluent. quia amittent omnem potestatem et recludentur in inferno. Conplicabitur enim iste aer. quia in igne inuoluetur et uidebitur conplicari sicuti liber. Uideamus et aliter de conplicatione celorum. Non dicit interire celos. sed conplicari quasi librum. ut postquam omnia peccata aperta fuerint conplicentur. qui prius aperti fuerant. ut nequaquam ultra scribantur in eis delicta malorum. De huiusmodi libris et danihel dicit. Iudicium sedit et libri aperti sunt. in quibus descripta erant opera singulorum. Haec autem omnia fient. quia inebriatus est id est repletus est gladius meus in celo hoc est in isto aere ad perdendos demones et omnes reprobos. Gladius inquit meus inebriatur malitia hominum. hoc est sententia ultio siue uindicta ad perdendos reprobos consummata est. Ecce super idumeam descendet gladius meus et super populum interfectionis meae ad iudicium siue dampnationis ueniet. Idumea que interpretatur terrena. significat hunc mundum. Dampnatis enim demonibus in aere. ueniet uindicta super reprobos in terra. Gladius id est uindicta domini repleta est sanguine. hoc est peccatis hominum incrassatur. id est repletur adipe. id est iniquitate impiorum. de sanguine agnorum et hyrcorum sub repletus est. Agni uocantur isto in loco non mansueti et iusti. sed inpotentes et uulgares homines. Hyrci autem appellantur potentes et principes istius seculi. Idem est quod subiungit. de sanguine medullatorum arietum. Sed per hyrcos possumus intelligere libidinosos. Dies enim iudicii super omnes conditiones et super omnia genera hominum ueniet. Super liberos et seruos. super reges et principes. ac subiectos. super potentes et inpotentes. et super omnes qui in sua iniquitate mortui sunt. Victima enim domini. id est uindicta in bosra. et interfectio magna in terra edom. Bosra que interpretatur munita et edom quae interpretatur terrenus siue sanguineus. significant hunc mundum. qui munitus est et circumdatur aquis. sed plenus san

munita. uel circumdata. siue firmata

gtine & malitia hominu. Et descendunt in infer
nu unicornes cu eis de qb supius dictu e. et
tauri cu potentib. Vnicornes appellant reges
et imperatores. q monarchia totius mundi
habuer. ut fuit octauianus. Nero ceteriq; im
peratores romanoru. Tauri uocant reguli. comi
tes & principes. Potentes u amici et c̄siliarii
regu. et nobiles quiq;. Reges eni terre uiuen
tes cu suis principib & amicissimis similib in in
fernu descendent. ut sic fuer uniti in malis.
sic sint coniuncti in poenis. Inebriabit terra.
id e infernus. sanguine eoru. id e malitia reprobor.
& humus hoc e baratru aeterne dapnationis
replebit adipe. id e supbia eoru pinguiu ho
minu. qa dies ultionis dni. annus retributi
onis iudicii sion. sub uenie. Itaque hic di
cunt n ptinent ad superiora. Post generale
totius orbis consumatione. reuertit sermo
ppheticus ad hierslm. cu illo in tempr
loquebat. & uastitate ei pleno sermone de
scribit que a romanis facta e. Dies ultionis dni
est. uindicatio sanguinis xpi. Annu retributi
onu iudicii sion. appellat omne tep predica
tionis xpi. hoc e triu annoru & dimidii. quo
tempr contepser habitatores sion recipere
saluatore suu et elegis latrone. & quo e ia tempr
morti eu tradider. Iste e annus de quo in
subsequentibus dic esaias ex psona filii dei.
Sps dni sup me. eo qd unx me. euangelizare
pauperib misit me. Et uocare annu acceptabi
le dni. & cuertent in pice & humus ei in sulphur.
Propt nimia romanor seuitia & crebra incen
dia. de quib omnis terra repmissionis uallata
e. insup & quia ciuitas et templu igne con
sumptu e. torrentes & humus ei dicunt cuersa
esse in pice & sulphure. Et erit terra eius in pice
ardente. nocte & die n extinguet. Per noctem
& die continuatio temporis intellegenda est.
Notandu aut. qd uideo hoc dic. ut illa terra sep
ardeat. sed ppt nimia tribulatione iudeor & de
solatione illius terrae hoc dicit. In sempiternu
ascendet fum eius. hoc e signu extermini et cala
mitatis illor a generatione illa qua hec facta sunt
in generatione ultima. siue uindicta di omnipo
tentis habitabit sup illos. Desolabitur in sclm
sclor. id e in solitudine rediget usq; in sclm
sclor. Non erit uir iudaeus transiens per eam.
Multi qde iudaeor post illa ultima captiuitate
transierunt peam. sed n libere. sicuti antea
soliti erant. neq; postea ibi habitauerunt.
Posuerunt eni romani lege. ut n pmitterent
quenqua iudeoru in terra. reuerti natiuita
tis eoru. Et possidebunt illam subauditur
terra iudeoru. onocrotallus. et ericius. & ibis.
& coruus. habitabunt in ea. Onocrotallus.
auis aquatilis e. longu habens rostru. & uocat
a nobis bubo. Ericius animal e. plenu aculeis.
Ibis auis aegyptiaca e inimica serpentib. rostru
acutissimu habens & longu. quas dic iosephus.
a moyse delatas in bello contra ethiopes. ppter

multitudine serpentium quibus repleta erat ita per quam pergere debebat contra ethiopes. Ascendit enim super caput serpentis. et ictu rostri interficit eum. Hae autem lammalia solitudinem quaerunt. et post desolationem hominum habitauerunt ibi. ubi antea templum et sedes regiae erant. Et extendetur super eam terram mensura id est dei sententia. ut non sit habitatio iudaeorum sed ibi daemonum. ut redigatur ad nihilum. et perpendiculum in desolationem sub redigatur. Perpendiculum est quo cementarii maceriam ad rectitudinem deducunt. et illa terra in arbitrio sententiae dei posita est in solitudinem. Nobiles eius id est apostoli et credentes non erunt ibi cum uenerit captiuitas et calamitas. Regem christum potius inuocabant. et omnes principes eius id est sacerdotes et pharisaei erunt in nihilum. Quando romani uenerunt super hierusalem. iam erant apostoli dispersi per quadripartitum orbem. credentes quoque et sancti qui illic commanebant amoniti a sancto spiritu transierunt iordanen ad regnum agrippe regis. qui pacem habebat cum romanis.

Orientur in domibus eius quondam pulcherrimis et dumtis plenis. spinae et urticae. et paliurus in munitionibus eius. subauditur nascetur. Paliurus genus est cardui. acutissimos aculeos habens. et erit ibi cubile draconum. et pascua strutionum. Strutio autem est solitudinem quaerens. Et occurrent daemonia onocentauris. et pilosus clamabat alter ad alterum. Quidam codices habent. occurrent daemonia ita diuidentes. ut subauditur sibi. onocentauris. et pilosus. clamabit alter ad alterum.

Sed melius est ita distinguendum. Occurrent daemonia onocentauris. Onocentaurus compositum nomen est ex greco et latino. ab eo quod est onos et taurus.

Onos greca lingua est asinus. Onocentaurus monstrum est quod inchoatur ab asino et desinit in taurum. et significantur per asinum libidinosi homines. Per pilosum autem superbi. Pilosos aliqui dicunt esse simonios. aliqui homines siluaticos. alii incubones daemones qui cum feminis coeunt.

Ibi cubauit lamia. et inuenit sibi requiem. Lamia monstrum est quoddam faciem totumque corpus habens ad similitudinem pulcherrimae mulieris. tamen pedes habet equinos.

Requirite in libro domini et legite. Librum domini dicit propheta hunc quem ipse a domino percipiens conscripsit. et uocat eos qui futuri erant ut legerent ista. Unum ex eis monstris supradictis non defuit. alter alterum non quaesiuit. id est neque masculus feminam. neque femina masculum. quia dominus adduxit eos omnes ad illum locum. et ipse misit eis sortem habitationis ubi cuncta haec discrete manerent.

Et manus eius id est potentia ei diuisit eam terram illis in possessionem. ubi habitarent dracones. ubi lamiae. ubi struthiones. ubi diuersae bestiae. in generationem et generationem habitabunt in ea. Quantum ad litteram pertinet. istae aues lammalia non sunt usque modo ibi licet ad tempus fuerint. quantum uero ad spiritalem

intellectu. p aues et bestias debem̄ intellige
re homines. q illā terrā ex eo tempr̄ incolunt
more bestiarū uiuentes. & diuersa portenta
adorantes. Laetabitur deserta & inuia. & exul
tabit solitudo & florebit quasi liliū. Hacte
nus de uastatione iudeorū. nunc de gentiū
conuersione loq̄tur. Deserta appellatur gen
tilitas. q̄a derelicta erat a dō. propter
corrupta naturalē legē. & ppt̄ idolatriam.
Inuia erat. quia n̄ erat in xp̄o qui dixit.
Ego sū uia ueritas & uita. Inuia etiam
erat. quia n̄ transierat p eam ꝑ p heta.
n̄ aplūs. non quilibꝫ doctor. uiam ueritа
tis ei ostendens. Et florebit quasi lilium.
sicut liliū dū emittit flores. bonū odorē
reddit. sic gentilitas ueniens ad fidem.
odorē uirtutū ex se ꝑtulit. sic dic̄ egre
gius prędicator. xp̄i bonus odor sumus
dō in omni loco. Germinans fidē & spem.
germinabit operationē. & exultabit lęta
bunda & laudans creatorē suū. Quę antea
in merore peccatorū consistebat. conuersa
ad fidē coepit exultare & gaudere in
dn̄o. Sicut dicit aplūs. Lętare sterilis
quae n̄ paris. erumpe in lętitiā et clama.
Gloria libani data est ei. decor carmeli &
saron. Templū appellat hic libanū. sicut
superiꝰ dictū est. & carmelū & saron fer
tilitatē terrę repmissionis. Gloria enī
quae quondā erat in illo templo. modo
habetur in scā aecclā & multo amplior.
Ipsi fideles uidebunt gloriā dn̄i. id ē
diuinitatē patris & filii & sp̄s scī. & decorē
dī nr̄i. Id ē quomodo pater in filio & filius
in patre & sp̄s scs̄ in utroque. Nunc
uident in spe. tunc uidebunt in re. Confor
tate manus dissolutas et genua debilia robo
rate. Alloquitur aplōs & sequaces eorū quib:
superius dixit. Ipsi uidebunt glām dn̄i. ut
confortent manus gentiliū a bono opere ua
cuas et dicit. O populi mei confortate manus
gentiliū fatigatas ex malitia. & genua debi
lia roborate. id ē gressus ad dī cultu claudi
cantes firmate in fide. Dicite o doctores
mei pusillanimis gentilibꝰ in fide. Conforta
mini hoc ē spem ponite in xp̄o uerū. et noli
te timere diabolū. Ecce dš uester o fideles
ultionē adducet retributionis. Dš ipse ueniꝫ
et saluabit uos. Alloquitur pp heta gentiles
firmatos in fide. Ecce inquit dš ur̄ uindictā
reddꝫ malis in die iudicii digno merito.
& ueniet ut saluꝫ uos in sua magna misericor
dia. qui pdicationē aplōx eius recepistis
& imple istis opere. Tunc aperientur oculi cę
corū & aures surdorū patebunt. Ad primū
aduentū dn̄i referenda sunt ista. Corporalit̄
quidē hoc adimpleuit dn̄s. sic dix̄ discipulis
iohannis. Euntes renuntiate iohanni. q̄a cęci
uident surdi audiunt. lepsi mundant̄ & cet
quę ibi continent̄. & sp̄u aliter illud

condit adimplet in sca eccla dn aliquis infidelis
oculos intus cecatos habens. et aures ad audien
du uerbu di obturatas. conuertit ad xpm.
et baptizatus aqua baptismi salutaris illumi
natur. Oculi eni gentiliu qui obcaecati erant
ad cognoscendu creatore suu. p praedicatione
aplor illuminati sunt. Similiter & aures eoru
que ad audiendu uerbu di aptae minime
fuerant. praedicantib aplis. auditu meruer
recipere. Tunc saliet sicut ceruus claudus et
apta erit lingua mutoru. Gentilis quoq; qui
gressus fidei non du habens in opere di clau
dicabat. ueniens ad fide saltu dabit. du dein
fidelitate ad fide. de uitiis ad uirtutes. de terre
nis ad caelestia transili erit. Ponamus unum
ex omnib paulu psecutore quonda aecclae.
nunc aplm & doctore gentiu & uideam qua
magnu saltu dedit. Nam quia erat infidel
& psecutor xpianoru. transiliuit de pfidia
ad fide. de iniquitate ad cultu uerae iustitiae.
& transiliens de uirtute in uirtute dixit.
Cupio dissolui. & esse cu xpo. Lingua etiam
mutoru que non habebat confessionem
fidei. sed muta erat ad confidendu peccata sua.
& laudandu creatore suu. praedicantibus
aplis apta est ad fide recta confitendam.
Quia scissae sunt. hoc est aptae sunt in deserto
aque. et torrentes in solitudine. Ideo aptae
lingua mutoru. et apertae sunt in deserto
quondam gentiliu aquae baptismi

salutaris. Et torrentes in solitudine gentiu
exorti sunt. hoc e diuersae gratiae spuales.
t doctrine ueteris et noui testamenti. Et genti
litas que arida erat a fide dei. In stagnu sub
conuersa est. id e in scientia ueteris & noui
testamenti. Et sitiens in fontes aquaru conuersa
est. hoc e in doctrina diuinoru eloquiorum.
In cubilibus id e in cordibus gentilium in quib
prius dracones id e doemones habitabant.
orietur uiror calami et iunci. P calamu quo
scriptura antiquitus complebatur. significat
doctoru praedicatio. P iuncu. interna sub
auditoru auditio. Calamus eni & iuncus sup
aquas nascunt. & uiriditatem retinent. sic & cor
da gentiliu interna ad audiendu uerbu dei.
Tunc uiriditate habent quando quod aure pci
piunt. opere satagunt adimplere. Et erit sub
in solitudine gentium semita et uia. hoc e
xps qui dixit. Ego sum uia ueritas & uita.
Et illa uia sca uocabitur. Non transibit peam
subauditur aecclam pollutus diabolus. qui in
quinatus est sanguine multorum et omni
spurcitia. Et haec erit nob directa uia. hoc e
plena fides xpi. ita ut stulti quonda gentiles.
qui p creatore adorabant creaturam. non errent
peam conuersi ad fidem xpi. Non erit ibi leo
princeps doemonu de quo dicit apls. quia
aduersarius nr diabolus. tamquam leo
rugiens circuit querens quem deuoret.
Et mala bestia id e satellites diaboli. Non ascendet.

p eam hoc est p congregatione fidelium. nec inuenietur
ibi in cordibus electorum quia p confessione fidei
expulsus est. Et ambulabunt de uirtute in uir
tute. qui liberati fuerunt a uinculis peccatorum
et ab errore. & redempti a dn̄o sanguine ueri
agni. ac deinde reuertentur ad poenitentiam. &
postea uenient in sion. hoc est in hierusalem
caelestem cum laude creatoris sui. & laetitia sempi
terna p spe aeterne remunerationis erit sup
capita eorum id est in mentibus eorum. Quidam
codices habent. & ambulabunt qui liberati
fuerunt et redempti a dn̄o conuertentur.
Ita diuidentes. sed falso scriptum est. Beatus
enim hieronimus ita exponit. sicut superius
dictum est. Gaudium & letitiam obtinebunt cum
uenerint in hierusalem celestem. & fugiet abeis dolor
& gemitus. Quia licet gemant & lugeant in
ter erumnas istius seculi p suis erratibus uel aliorum.
tamen spe letantur p remuneratione quam per
cepturi sunt. et tunc laetabuntur in re possi
dentes iam gaudia uitae eterne. Et factum est
in quarto decimo anno regis aezechie ascendit
sennacherib rex assyriorum sup omnes ciuitates iude
munitas et cepit eas. Iam decem tribubus ductis
in captiuitatem & omnibus ciuitatibus iude uastatis
peruenit ad hierusalem. Sed in hoc loco questio non
modica est. quis fuerit iste sennacherib. Nam
sicut manifestat historia regum & paralipome
non sexto anno regni ezechie uenit salmanassar
rex assyriorum & transtulit maximam partem populi

decem tribuum ultra montes medorum et persarum. cum quibus
et tobias uir iustus. ductus est in captiuitatem. sicut
in libro eius habetur. sic enim dr ibi. Cum captiuus esset
tobias in diebus salmanassar. Post salmanassar autem
uenit ful. qui et ipse partem populi captiuauit.
Deinde teglat phalassar. & sargon. successit in
regnum assyriorum usque ad sennacherib. Si ergo
sexto anno regni aezechiae primum ducte sunt.
x. tribus in captiuitatem a salmanassar quod uerissi
mum est. quomodo potest esse. ut inter spacium octo
annorum tot reges sibi in uno regno succederent.
Iuncti enim octo cum vi xiiii faciunt. Beatus hiero
nimus dicit. quia traditio iudeorum est. quod unus
homo sennacherib uidelicet tot nominibus
nuncupatus sit. Ipse est enim uocatus salmanassar &
ful. ipse teglat phalassar. & sargon. et sennache
rib. quod a ueritate non uidetur discrepare. Et misit rex
assyriorum rabsacen de lachis. Lachis ciuitas erat
iudaee. quam expugnabit tunc. ex qua misit rabsacen
ad ezechiam in manu graui. id est in multitudine
exercitus. Rapsaces filius fuit esaie pphae. sed transi
uit de iudaismo ad ritum gentium. sic superius iam
diximus. illo in loco ubi dixit dn̄s ad esaiam.
Egredere tu et qui derelictus est iasub filius tuus. &
steterit in aque ductu piscinae superioris in uia
agri fullonis. hoc est ubi fullo manebat. Piscina
superior dr. quia erat ibi & alia inferior. Et e
gressus est ad eum eliachim qui erat sup domum dn̄i
hoc est summus pontifex. Iste est eliachim qui succes
sit post superbissimum sobnam in sacerdotii dignitate.

et de quo superius dominus dixit. Ecce ego uocabo eliachim
seruum meum et erit mihi in sacerdotem. Egressus
est etiam et somna scriba id est grammaticus. Non
debemus putare quod iste sit somna cuius superius
dictum est a propheta quid tu hic somna aut quasi
siquis hic. Egressus est et ioae filius asapha com
mentarius. Commentarius uocabatur qui gesta
regum conscribebat. idem est et cancellarius. Et
iste ioae a cancellariis siue a commentariis quibus
praeerat ueniens iuit cum superius dictis. Et dixit ad eos
rapsaces. Dicite ezechiae. Haec dicit rex mag
nus rex assyriorum. Verba dei quae saepe a patre
suo audierat dicens. Haec dicit dominus. Propter
potentiam dignitatum suo regi dabat. et ut sermo
illius maiori auctoritate roboraretur. Quae est ista fidu
cia in qua confidis. aut quo consilio uel fortitudine rebel
lare disponis. Ex persona regis ista loquebatur rapsaces.
Primum siquidem factus est ei ezechias tributarius. sed
postea rebellauit nolens reddere tributum. ideo
dicit aut in qua fortitudine rebellare disponis.
Et ob hanc causam quia ab eo recessit ueniebat contra
eum. Ecce confidis super baculum arundineum confractum
istum super aegyptum. Mentitus est enim ille. nusquam
legimus ezechiam confisum in fortitudine aegypti. ob co
piam aquarum nili fluminis. quia ibi multae arundines
per quas subsannando designat fortitudinem aegypti.
sic pharao rex aegypti inpotens est. Quod si respon
deris mihi in domino deo nostro confidimus. Nonne ipse est
cui abstulit ezechias excelsa et altaria. Et dixit
iude et hierusalem coram altari isto adorabitis quod est
in templo domini. sic uerba regis sui narrabat iste. quasi
praesens esset utrique rex et conflictum inter se haberet.
Ezechias rex suo tempore destruxit aras et simulacra
quae fecerat pater eius achaz. et quod ille causa
religionis egit. hoc rapsaces in malam partem muta
uerat. Et nunc trade te o ezechia domino meo. et
dabo tibi duo milia equorum. nec poteris praebere
ex te hoc est ex tuis militibus ascensores eorum. Ex persona
regis ista dicebat. Non de inbecillitate uenit
populo iudeorum equitandi carere scientia. sed
de obseruatione mandatorum dei. quia per moysen
super rege israel praecepit dicens. Non multiplica
bit sibi equos et currus. neque uxores plurimas.
quod quia salomon egit. incidit in iram dei. Poterat
enim et ezechias habere currus et equos. sed ob hanc
causam omisit. timens incidere in peccatum.
Et nunc ut dicere numquid modo sine domino. hoc est sine
iussu et uoluntate domini ascendi. Loquere
ad seruos tuos syra lingua id est caldaica.
Intelligimus enim et iam. hebraice loquebatur ille
perfidus. quia in scola patris sui esaiae hoc didi
cerat. Ideo hoc dixerunt. ne incuteret terrorem suis uerbis
populo adstanti super murum. Numquid ad dominum tuum
et ad te misit me dominus meus. et non potius ad uiros qui se
dent super muros. ut comedant stercora sua. et
bibant urinam pedum suorum uobiscum. In superbiam
elatus ob eorum humilitatem unum ex superius dictis
nuntiis taliter alloquitur. Urinam pedum dicit. quia
ad pedes tendit. Sensus talis est. Iam diu ob
sessa erit ciuitas haec. quousque conpulsi fame.

stercora & urinā pedū suorū consumant in ppri
os usus. ut qui non fuerit ab hostib; interempt'
famis inopia periat. Exclamauit uoce magna
iudaice. ut terreret populū suū minis. Audi
te uerbū regis magni. regis assyriorū. sup be
hoc ptulit. et cum nimia arrogantia. ñ sedu
cat uos ezechias. quia non poterit eruere uos.
Blasphemia rabsacis. testimoniū ezechiae
est. quod captis cunctis iudaeae urbibus.
confisus in dño sit. Audi erat enī ille. quod
confortasset ezechias populū dñi. in mune
re. a facie assyriorū dicens. Nolite metuere
neq; paueatis. multo enī plures sunt nobiscū
quā cum illis. Cum illis ē brachiū carneum.
nobiscū aut dñs ds nr. qui auxiliator erit nr
et pugnabit p nobis. Et huiuscemodi uerbis
confortatus ē populus. Facite mecū benedic
tionē. hoc ē laudate me. benedicite me uel ut
in alia editione habet. facite quod uobis utile ē.
ut me recipientes pax uobis maneat. et come
dite unusquisq; bona terrę urae cū securita
te. donec ueniā subaudit de egypto pro quo
decretū abeo ire. et tollā uos ad terrā quę ē
ut terra urā. Non dixit nomen regionis quā
eis p mittit. quia equale terrę rep missio
nis inuenire non poterat. sed similitudinē pol
licet. Beatus tamen hieronimus dicit terrā
medorū similitudinē quandam habere
terrę rep missionis incultu & situ. Et ñ est
dubiū quin eis illā p miserat. Ubi est ds emath

et arphat. ubi est ds urbis sefaruaim. sub con
tuti sunt. hae ciuitates diuersos deos colentes
perierunt. Ac si diceret aliis uerbis. Si multi dii
non potuer resistere mihi. unus ds poterit.
Ex hoc autē qd dicit. Numqd liberauerunt
samariā de manu mea. Ostendit decē tribus.
in quarū medio samaria erat urbs regalis. mul
tos deos coluisse ante quā in captiuitatē du
cerent. & ideo perier. Et siluerunt et ñ re
sponder ei uerbū. Quare non responderunt.
quia mandauit eis rex. Uel etiam ideo ñ respon
derunt. quia recordati sunt illud salomonis.
Non respondeas stulto iuxta stultitiā suā. ne ei
dearis eius similis eē. et illud. Ne succendas
carbones. Idcirco etiam non responderunt
ei. ne illū ad maiora blasphemia puocarent
contra dñm. et ne terrore suis uerbis inferret
populo hec audienti. Et ingressi sunt scissis uestib;
ad regē. Consuetudo erat illius populi. ut
si quando audiret blasphemiā contra dñm.
scinderet uestimenta sua. sic legimus
fecisse principē sacerdotū quando dñs dixit.
Amodo uidebitis filium hominis uenientem
in nubibus. Sic fecerunt etiam paulus
& barnabas lycaonas. quando illi offerentes eis
coronas uolebant adorare ut deum. Et factū
ē cū audisset rex ezechias uerba ista. scidit
uestimenta & ob uolutus est sacco. id ē pro
purpura uili uestimento. & intrauit in do
mū dñi. illi sciderunt uestimenta sua ppter

blasphemiā quā audierunt. Iste quia peccatis suis impedientibus reputauit obsidionē et uastationē euenire, haec dicit ezechias: Non dicit. haec dicit rex ezechias. sed tantummodo cum humilitate protulit, haec dicit ezechias. Dies tribulationis subaudi nostrae. et correptionis dei. et blasphemię hostiū dies haec. Quia uenerunt filii usque ad partum. et uirtus non est pariendi. Si quomodo idē fortassis audiat dns ds tuus; et est sensus. Sicut mulier tempore parturitionis cū nequit emittere partum. Angustatur carens consilio quid facere possit. sic nos modo obsessi undique ignoramus quid agere debeamus. Uel etiam alio modo. Filii nostri. consilia sunt nostra. Et quando concipimus consilium. et illud opere non ualemus adimplere, grauiter angustamur. sic illi consilium quidē pariebant. sed opere minime ualebant. Leua ergo orationem ad dnm dm tuū. pro reliquiis quae repertae sunt tantū in hierusalē. Iam enī decem tribus. ducte erant in captiuitatē. et omīs ciuitates iudę et beniamin in uastitate. pars etiā inferior ciuitatis tradita fuerat in manus hostium, tradente illam impiissimo pontifice somna. quiā sacerdotale officiū compleuerat. et ideo dicit pro reliquiis quę repertę sunt. Et uenerunt serui regis ezechię ad esaiam. Iam dicti uiri serui uocantur. Reuera enī omīs duces uocantur exceptis con

siliariis, qui amici regis uocantur. Unde per eū dr: Quare non isti cum amico tuo. Et dixit ad eos esaias. Esaias propheta peruenit nuntios illius. quia per spm. quo futura predicebat. quid acturi essent cognouit. quid rapsaces dixerat. et quid rex ei mandabat. Haec dicetis dno uro. subauditur nomine meo. Haec dicit dns ds. Pueri uocantur duces regū. quia obsecuntur regibus suis. Ecce ego dabo ei spm et audiet nuntiū. et reuertetur ad terrā suā. hoc est in chaldeam. Dabo ei spm. non bonū sed malignū. et audire faciā ei nuntiū. In subsequentibus uidebimus, quia de taraca rege aethiopū dicit. Reuersus est autē rapsaces, dno permittente uenit. et illo precipiente recessit. et inuenit regem suū proeliantē aduersus lomna. superata iam lachis. Lomna ciuitas fuit iudeae. Nam in lachis credidit eum inuenire. unde missus fuerat ad hierusalē. sed iam recesserat inde. sicut dictū est cum in lomnā. Et audiuit sennacherib de taraca rege aethiopū quia egressus est ut pugnet contra te. Iste est nuntius de quo dictū est superius. Ecce tu audisti omnia quę fecerunt reges assiriorum patris mei, qui multas deo permittente uastauerunt regiones et subuerterunt urbes. Gozom et aran et reseph ciuitates et principes gentiū potentissime fuerunt. Eden. regio ē orientis. ane. et aua. gentes

triumatis nobilissimę. Et tulit ezechias libros
idē ep̄las quas miserat adeū sennacherib et
ascendit in domum dn̄i. & orauit dicens.
Ideo dicit ascendit in domum dn̄i. quia in
superioribus erat. Primum quando ascendit
in domum dn̄i. scissa ueste. obsessa ciuitate.
non legimus eum orasse dnm̄. quia propter
peccata sua reputabat hoc euenire. Iam
securior deliberatione orat dicens. Dn̄e exer
cituū qui es ds̄ omniū angelorū & hominū.
Inclina aurem tuam & audi. aperi oculos
tuos & uide. exaudi & uindica. Inclinare
dr̄ ds̄ omps̄ aurem. quando exaudiat oran
tes. & aperire dr̄ oculos quando miseretur.
Despexit o sennacherib subsannauit te. idē
irrisit te uirgo filia sion. postea caput
mouebit filia hierusalem. Populus hierosolimi
tanus. ideo uirgo appellatur & filia. quia cunctis
gentibus simulacra adorantibus mortuorū ho
minū. iste conseruauit solus castitatē religionis
dī & unius dei cultum. Uirginitas enī. non solū cor
poris. uerum etiam et mentis ē. Tunc despexit
et irrisit ille populus sennacherib & assyrios
quando eliachim et cęteri missi ezechię. non
responderunt nuntiis illius. Postea autē inter
fectis assyriis & redeunte sennacherib cum igno
minia. caput mouit filia sion siue hierusalem
subsannando et insultando ei. Cui exp̄basti & quē
blasphemasti p̄ seruos tuos. Vox ezechie sub ir
risione ad sennacherib. Sup̄ quē leuasti

altitudinē oculorū tuorū. ad scm̄ isrl̄. idē contra
dm̄ omnipotentē. non contra me. hoc p̄prie
sup̄borū ē. ut sup̄cilia erigant. Dix isti
o sennacherib. Ascendam altitudinē montium.
iuga libani. & succidam excelsa cedrorum eius.
et electas abietes illius. Per cedros metaphorice
& abietes sup̄ba regna & reges diuersarū gen
tiū. qui sub eius dn̄o constiterunt. P libanum
autē & summitatē t altitudinē eius hierusalem
& templū ad quod ipse uoluit ascendere. Per
saltū carmeli. populum hierosolimitanum.
Ego fodi & bibi aquā. et exsiccaui uestigio pedis
mei om̄s riuos aggerū. Tanta fuit multitudo ex
ercitus illius. ut om̄a flumina terrę uideret exsicca
uerit. & ideo conpulsi puteos sibi foderunt. Meta
phorice autē p̄ riuos al. ueorū & p̄ aquā debemus
intellegere regna & regiones. quas ipse exsiccauit
habitatoribus earū interfectis. Numquid n̄ audisti
idē numquid non intellexisti. o esaia quae
olim fecerim ei. idē quod ei praedestinauerim.
Vox dei ad prophetam de sennacherib. Ex diebus
antiquis idē a principio creaturarum ego plas
maui illud. sub malū qd̄ p̄ sennacherib uniuersis
gentibus inlatum est. Et nunc qd̄ in p̄raedistinatione
mea erat. adduxi sup̄ eum. ut qualia fecit talia
recipiat. Et factū est illud malū in eradicationē
collium conpugnantiū & ciuitatum munitarum.
Per colles. reges & principes. qui ab inuicem
inter se dimicabant debemus intelligere.
quos ueniens sennacherib dn̄o p̄mittente.

non propter istius merita. sed pro eorum pecca
tis eradicauit in eradicatione. et iam ciuitatum
munitarum fuit. Habitatores earum terrarum
t ciuitatum. breuiata manu contremuerunt.
id est non praebente more solito illis auxilium.
et retractu meo adiutorio ab illis confusi sunt
in suis malis et consumpti. Ideo que nec poma pariantur
oliuae et uineae fructuosisque arboribus sed feno
et gramini herbisque quae frugibus impedimenta
praestant. etiam et marcescunt quam ad ma
turitatem perueniant. Facti sunt habitatores
earum ciuitatum. sicut foenum agri et gramen
pascuae et sicut herba tectorum. Gramen in
hoc loco herba est quae aput nos termina
uocatur. Per foenum et reliqua quae hic dicuntur.
debemus intellegere populos. qui cito peccatis
impedientibus perierunt. antequam tempus
5 mortis eorum aduenisset. tradit in manus senna
cherib. Habitationem tuam. babylonem uidelicet
cognoui o senna cherib. et egressum tuum
inde et introitum tuum in terra repromissionis.
et insaniam tuam hoc est dementiam contra me.
Tunc insaniuit quando dixit. Quis deus poterit
liberare uos de manu mea? Ponam ergo circu
lum in naribus tuis. per frenum et circulum poten
tiam diuinitatis debemus intellegere. Ac si di
ceret aliis uerbis. O stultum blasphemum poten
tia uirtutis meae infrenabo et reducam te ab hie
rusalem in terram tuam cum ignominia. Tibi
autem o ezechia. hoc erit signum salutis tuae.

5 Alloquitur propheta ezechiam regem quid agere debeat.
Comede hoc anno tu et populus tuus quae sponte
nascuntur. id est quae prius seueras quam ueniret
assyrius. et in anno secundo pomis uescere; illo tem
pore cum iam tempus messionis instaret. ue
nerunt assyrii et conculcauerunt messes. uinea
et oliueta eorum. et ob nimiam obsessionem uasta
tis segetibus. quod post modum ex granis reparatum est.
habuerunt primo anno in uictum. Similiter anno
secundo quia anno obsessionis serere non potuerunt.
quae repperierunt ex frugibus et pomis sumpserunt.
In anno autem tertio fugato iam assyrio. cum se
curitate seminate et metite. et plantate uineas
iterum. quas uastauerunt et eradicauerunt
assyrii. Et mittet id subauditur genus hominum
quod saluatum fuerit a domino de domo iuda. et quod
relictum est. mittet radicem deorsum. et faciet
fructum sursum. Sicut arbor quae deorsum
mittit radicem suo tempore pomis repletur sursum
sic omnis terra duarum tribuum ex paruo populo re
pleta est. Ideo autem addit de monte sion. et de hierusalem
exibunt reliquiae. quia et decem tribus et omnes ciui
tates iudae uastatae erant. Zelus domini id est feruor
amoris et misericordiae faciet istud. quod superius
dictum est. non illorum meritum. non intrabit ciuitatem
hanc. Obsedit quidem eam sed intrabit in eam. Non
iaciet ibi sagittam. ut interficiat ibi aliquem.
et protegam ciuitatem hanc ut saluem eam propter me.
non propter uestrum meritum. et propter dauid seruum meum.
Cum dicit propter dauid. ostendit aliquos ibi esse. qui

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

habebant aliquid meriti & fidei d(e)i & p(ro)p(te)r hoc dat(ur) intelligi . quia p(ro) bonis patrum miseret(ur) deus omp(s) malis filus. Egressus e(st) aut(em) angelus d(omi)ni . & p(er)cussit in castris assyriorum centum octoginta quinq(ue) milia . sine gladio materiali & sine uulnere interfecti s(unt) & redacti in cinere . Et surrexerunt mane uideri t(ur) sennacherib cum paucis reliquus . & ecce om(ne)s illi interfecti erant cadauera mortuorum . Et egressus e(st) sennacherib de finibus iudeæ & abiit in t(er)ram suam in ciuitatem niniue ; sicut iam superius diximus tradit(i)o iudeorum e(st) decem tantummodo uiros remansisse de exercitu illius . Et factum e(st) cum adoraret in templo nesdrac d(omi)n(u)m suum adramelec & sarasar filii eius p(er)cusserunt gladio eum . Quare non periit cum populo cui p(re)erat . cum illorum malitia . ob quam perierunt iussu illius facta est . quia in hoc nequior ostensus e(st) subditis . quod non fuit dignus mori in t(er)ra d(omi)ni . sed in sua . et coram deo suo a filiis suis interfectus.

Sic & pharao in decem plagas reseruat(ur) . ut d(omi)n(u)s amplius glorificaretur . Quæri potest quæ causa exstiterit ut a filiis suis interficeretur . Hebrei tradunt . quia habebat plurimas uxores . ex quibus tres filios habebat . adramelech . sarasar . assaradon . Ideoq(ue) quia matrem assaradon p(re)ceteris diligebat . decreuit illum in regnum succedere sibi . Et illi duo uidentes se exheredatos . interfecerunt patrem suum . & quia iam gubernacula regni tenebat assaradon frater eor(um) . fugerunt in terram

ararad . Ararad regio est armeniæ . In diebus illis quibus interfectus est assyrius .

Aegrotauit ezechias grauissima infirmitate . Hic non manifestatur . quare ægrotauerit . t(ue)l quare infirmatus sit . Sed in libro regum & paralipomenon ostendit(ur) apertius . quia ideo ægrotauit . quod non cantauit d(omi)no laudes . neq(ue) gr(ati)as retulit ei de uictoria sibi ab illo collata . sed in sup(er)biam erexit se . Dispone domui tuæ id e(st) ordina qui tibi succedere debeat in regnum . Et conuertit faciem suam ad parietem domus suæ et templi . ne a circumstantib(us) audiret(ur) gemitus ei . et uiderent(ur) lacrimæ . In ueritate ambulaui coram te . hoc e(st) in cultu religionis in corde p(er)fecto . non claudicans post idola . Quod bonum fuit in oculis d(omi)ni fecit . quia idola quæ pater eius fecerat destruxit . & hostia domus d(omi)ni quæ clauserat genitor ei impius ipse aperuit . & serpentem æneum qui erat in gabaon quem iudei adorabant minutatim confregit & sparsit in uentum . Et fleuit fletu magno ezechias . Ideo flebat . quia sine filiis erat . Ideo flebat . quia uidebat in se deperire propter peccata sua p(ro)missionem illam . quae ad dauid a d(omi)no facta est . Cum dormieris cum patribus tuis . suscitabo semen tuum quod egredietur de lumbis tuis . & ponam illud sup(er) thronum isr(ae)l in sempiternum . Et erit mihi in filium . & ego ero illi in patrem .

Ecce ego adiciam super dies tuos quindecim
annos; in praedistinatione primum data
sunt illi. sed propter superbia et peccatis suis im
pedientibus subtracti sunt. Postea autem propter hu
militatem sua restituti sunt. Dicunt quidam
quod duobus modis potest homo anticipa
re terminum uitae suae. Id est male uiuen
do. et propter peccata sua non merere per
uenire ad illum. Uerum bene et iuste ui
uendo. et se ipsum affligendo ante tem
pus uitae suae ob praemia meritorum suorum
uocari meretur a domino. ad gaudia aeternae
uitae. hoc tibi erit signum. Iudaei semper
signa querunt. Reuersus est sol decem line
is. Ab undecima hora subito rediit in pri
mam. et poene duplicata est dies. Scriptu
ra est ezechiae cum egrotasset et conualuis
set de infirmitate sua. In septuaginta
interpretibus habetur oratio. sed potius ista
est ueritas rei quam ueritatem narrat. Cum
omnipotens deus pius et misericors uictoriam de
disset et ezechiae de hostibus suis sine aliquo
labore. et ei gratias pro munere sibi conla
to non retulisset in infirmitatem deuenit.
ut qui noluit de prosperitate decantare
laudes. de pena mereret pro modum de sua ca
lamitate. Et postquam conualuit dixit quod
secum cogitaret positus in angustia.
Ego dixi in quiens pro angustiae meae.
in dimidio dierum meorum uadam ad portas
inferi. Non credebo numerum dierum meorum
ut peruenirem ad senectutem bonam. sicut patres
mei. sed in iuuenili aetate positus mo
riar et ibo ad infernum. Illuc nouerat
omnes ante aduentum domini descendere.
Quesiui residuum annorum meorum. id est
quesiui orando subtractos mihi ob pecca
ta superbiae annos. Dixi apud me positus
in infirmitate. Non uidebo dominum deum
in terra uiuentium. Non aspiciam homi
nem ultra et habitatorem quietis. Quidam
codices habent dominum dominum sed falso scrip
tum est. Bis enim reperiri debet dominum dominum.
sicut beatus hieronimus dicit; quidam enim diuidunt
ita. Non aspiciam hominem ultra et habita
torem. terminantes sibi uersum. et ad sequen
tia iungunt. quietis generatio mea.
Et beatus quidem hieronimus propter ambiguitatem
uerbi primum ita transtulit sed postea correxit.
habitatorem quietis. Sensus huius uersiculi ta
lis est. Si descendero ad inferni claustra et
ibi dampnatus fuero propter mea scelera. non
uidebo dominum deum id est deum omnipotentem in
terra uiuentium. hoc est in regione uiuorum. et
caelesti beatitudine. Non aspiciam hominem
ultra. si dampnatus fuero aeternaliter in poenis
inferni. non uidebo per modum quomodo filius dei
qui nobis repromissus est uerus deus et uerus homo
consistit. Uel etiam non uidebo quemlibet sequentium
in gloria aeternitatis. Non uidebo etiam

habitatore querit. Vera quies & uera exul
tatio. uita aeterna e. Vita aute aeterna e.
conteplatio & uisio trinitatis. Quis e
habitator aeterne uite. nisi ipse dns omps
& electi illius. Non unde bo inquit qui
libet sem habitatore queris. qui ibi ha
bitans animalis omib; requiescit. Genera
tio mea ablata e a me. filii qui succe
dere debuerunt n sunt. Et conuoluta
e quasi tabernaculu pastoru. Sic tab
naculu plicat. & magnitudo eius apparet.
sic magnitudo generis mei perit. qa
desunt filii qui eam administrent. Prae
cisa e uelut a texente uita mea. Dat alia
coparatione. sensus talis e. Sic femina tela
inpfecta qua pficere debuerat pdit.
sic mea aetas inpfecta pdita & subtracta
a me in iuuenili aetate adhuc me posito.
D e mane usq; ad uespera finies me. More
febricitantis. t alicuius aegroti locut e. ut
beat ait hieronim. qa mane afflictus dic
in corde suo. Veniente uespere aut mori
ar aut mutabit infirmitas mea. & ueni
ente uespere dic. Mane aute moriar. aut
tollerabilius mihi erit. sic iste dicebat po
sit in infirmitate. cu diceret. sperabam usq;
ad mane. Quasi leo sic contriuit oma ossa
mea. Leoni coparat e hechias dnm omptm.
S ic leo cuncta comminuit edendo. n solu car
nes fueru etia & ossa. sic ego non solu cor

poris fueru etia uires emissas. habeo os sui
pgraui infirmitate. De mane usq; ad ues
pera finies me. Suspense loquebat. aut mane
aut uespere fine mihi dabis. Sic pullus hy
rundinis sic clamabo. Velut clamat pullus
hyrundinis ad patre et matre. ut audiat
& pcipiat esca. et sic gemit columba. sic ego
in clamore & gemitu pstati ad dnm. ut red
deret mihi sanitate. Attenuati sunt oculi
mei. Tenues effecti sunt oculi mei. du pspi
cere in celu ad dnm meu. q me sus adtri
uerat flagellis. Dne ui patior. Vox obsecran
tis e. Plus qua dignus sim affligor. & ultra qm
uires sufferre possint. Sponde pme. Qui
da codices habent responde pme. sed falso
scriptu e. Melius e enim sponde. qa sic expo
nit beat hieronim. a c si diceret. Si qd erra
ui conuertar ad melius. tu sponde pme.
hoc e sis mihi fideiussor. & accipe me in fide
& ptectione tua. Non e uolentis neq; cur
rentis sed miserentis e di. Qd dica fac
tori meo. cu iuste sustinea ista. Aut quis
respondebit mihi ipse q me fecit. &
q d uoluit tribuit mihi. sustinendas
ergo mihi oma quecuq; decreuerit.
Recogitabo oms annos meos. Ad memo
ria reduca modo oms dies felicitatis
meae & considerabo oms fuisse amaros.
qa psens tribulatio nil boni sentit ex
his omib. Dic beat hieronim qa hu

mana felicitas. nullius ē securitatis. Dñe sic
uiuit. Qui di codices habent. si sic uiuit.
sed non ē ita. Philosophat ē rex de statu
huius uitę. ut beat hieronim dic. Dñe sic
uiuit. id ē ita fragilis & caduca ē humana
felicitas. Corripuis me in tuo flagello & ui
uificabis me reddendo mihi uitā & sanita
tē. Ecce in pace. sub isrl & ppli mei. qmodo
non inpugnat ab hostib; tribulatio mea in
portabilis ē. Ideo dic in pace. qa iā pcusso
assyrio. pax magna erat in pplo. Tu autē
eruisti animā meā ne periret modo ad inferos.
ppt supbiā & peccata mea plurima. Piecisti
post tergū tuū omīa peccata mea. Abstu
listi malū atq; psentia. & posuisti retror
sū ne modo condēpnares me. Quia non in
fernus confitebit tibi. neq; mors laudabit
te. P infernū i hoc loco. r ęp hos intelligam
P morte autē diabolū. hi qa d infernu claus
tra descendunt. dāpnandi sine fine non
agunt poenitentiā ibi nec referunt lau
des omnipotenti dō. qa non ē speciosa
laus in ore peccatoris. Non expectabunt
q descendunt in lacū. hoc ē in infernū
ueritatē tuā. Veritas filius di ē q dixit.
Ego sū ueritas. Sci qante aduentū dñi
descendebant in infernū. & secretiora
loca. prestolabant aduentū illius. ut
mererent liberari a cruciatib; gehen
nę. Impii autē qa ęternis cruciatib;

traditi. i. habebant spe reuocandi ad
superos. positi in dispatione erant.
V iuens uiuens ipse confitebit tibi. id ē
ipse laudabit te qui uiuit atq; precius in
requie uiuentiū. quietus ab hostib; laudabit
te sic & ego hodie In presenti laudo & glo
rifico te. Pat bonus filiis suis notā faciet
ueritatē suā. hoc ē uerū religionis cultū.
B oni reges iuda uid. docuerunt filios suos
seruare legē di. etiā sci & religiosi uiri.
subditis suis notā faciunt iusticiā dñi.
D ne saluū me fac a sennacherib & a morte
ęterna. & psalmos nros cantabim tibi.
D ne si me & pplm meū seruaueris cantabim
tibi laudes. qd usq; hodie uidēs faciunt. licet nō ipsi illis
Q d uersa uice fideles in ęccla hodie faciunt.
E t iussit esaias ministris regis ut tollerent
massā de ficis. & cataplasmarent sup uulnus
& sanaret. Cataplasmare ē cale facere. t
fomentare. Dic beat hieronim. qd in mor
bo regio laborauerit. cui contrariū ē ē
dicunt omīa siue in cibo siue in tactu dul
cia. sed ut potentior di notior eēt a contrariis
curat ē docente esaia. hoc autē notandū
ē. qa non totū corpus ex inde fomenta
uer. sed tantūmodo uulnus. qd ei datū erat
a dño. excepto morbo regio. Et dixit
ezechias. Qd erit signū qa ascendā ad do
mū dñi. Ordo ppostertis ē. Ante ēni ista
plata sunt. quā illa quę precesserunt

de sanitate & de oratione superius exposita.
I n tempore illo post quam percussus e assyrius. &
sanitatem adeptus e ezechias: misit merodac
baladan filius baladan rex babilonis li
bros hoc e epistolas & munera ad ezechiam.
S uperius dictu e. q a assaraddon filius sen
nacherib qui imperabat assyriis & babiloni
successit patri in regnu. Et hic dr. q a me
rodac baladan q misit in ierusale nuncios
ad ezechia. uiuente adhuc assaraddon
rex erat babiloniorum. Sed sciendu e isto
in loco. diuisu ee regnu assyrioru ac babi
loniorum & regnabit utrisq in suo. Ferunt
historiae q iste merodac baladan. pat fu
erit nabuchodonosor potentissimi regis
q postea omnia illa sibi subiugauit & uniuit.
C ur quare uenerunt illi nuntii ad ezechia
ppt portentu q uiderant in sole. Erant
enim astrologi. et cu non possent noscere p suu
arte quare hoc euenerit ut de decima hora
retrograderet ad primam. uenerunt in hie
rusale ut a ppheris t sapientib scirent.
quae causa extiterit. Et ostendit eis cella
aromatu. Epiphanius cyprius dic cella aro
matu ee magna & preclara domu in qua se
peliebant corpora regu & erant in sepulchris
eoru & super circa multa aromata. Ostendit
eis etia argenti & auri sub thesauros. & o
doramentoru que erant apud illos tunc tepri
multa & apothecas id e cellarios substantiae
sue. Non fuit uerbu q d non ostenderit eis. Mos
e sacre scripturae uerbu ponere sepe p re. ut
isto in loco. In domo sua dic. in thesauris suis
in potestate aute sua. In thesauris domi dni
dic in q offendit. Q d dixerunt uiri isti &
unde uenerant ad te. duo interrogat ppheta.
sed responsu e ei q d p uno & ad supbia huma
na. non q d ad laude di. p portentu ppi q d
uenerant. De tra longinqua uenerunt ad me
de babilone. que p ore missima e urbs. Ier
ram plurimas superbia & fastu auxit. Dic beat
hieronimus q a cu supcilio legendu e illud.
q d rex superbe protulit dicens. De tra longin
qua uenerunt ad me. Debuerat dicere. ad lau
dandu dnm. uenerunt p magnitudine signi.
O mnia que in domo mea sunt uiderunt. Sub pretiosa.
n fuit res que lib& cara & honesta quam
ostenderim eis in thesauris meis. Silunt
de thesauris domi dni q manifestauit
alienigenis ne q offenderet. timens ne forte
a ppheta repraehenderetur. Ecce dies uenient &
dic dns & auferent omnia que in domo tua
sunt in babylone. que non tuo labore egre
gata sed patru tuoru. Et de filiis tuis q
exibunt de te tollent. hoc e q de semine
tuo erunt. & erunt in palatio regis baby
lonis. hoc adimpletu e quando captiuus
ioachim filius iosiae. & ductus e p pls in baby
lone. cu q b; daniel & socii eius erunt q
postea facti s eunuchi in palatio nabucho

donosor. Non tamen debemus putare quod abscisione testiculorum illi eunuchi fuerint. sed in ministerio positi fuerunt. Et dixit ezechias ad esaiam bonum uerbum domini quod locutus est. Reprehendunt isto in loco ezechiam: quare non sit imitatus bonitatem moysi. qui audiens iram domini concitatam contra populum dixit. Aut dimitte eis hanc noxam. aut dele me de libro tuo. Debuerat enim se humiliare pro sua iniquitate et iram domini amouere a posteris suis. Consolamini consolamini populus meus dicit deus uester. Non sunt digni ezechias sint ue resp onderet. sed alloquitur populum fidelem quem erat dicens. O populus meus consolamini in domino quia rex uester non comparauit nec tibi nec sibi. Potest etiam referri ad iudeos qui in aduentu domini crediderunt in eum uel ad gentes de quibus dominus ad zachariam. Ecce ego inquit congregabo populum orientis et erunt mihi populus et ego illi deus. Loquimini ad cor hierusalem et uocate eam. Alloquitur propheta uel eliachim uel ceteros fideles qui illo in tempore erant. uel etiam apostolos et doctores gentium et dicit. O eliachim ceterique fideles et apostoli. loquimini ad cor hierusalem.

Ad cor loquitur qui mestum uel tristem blandum alloquitur et consolatur. sicut legimus de sichem filio emor quando corrupit dinam. locutus est autem sichem ad cor eius et consolatus est eam. Notandum autem quod dicit auocate eam hierusalem uel gentilitatem et subaudiendum est auocate eam a tristicia ad gaudium. a malo ad bonum. ab idolatria ad lucem poenitentiae. Quoniam completa est malitia eius. Si peccauit aliquando dimissum est ei. Malitia non semper pro peccato ponitur. sed pro afflictione et tribulatione. Vt illud quod dominus dixit per prophetam. Si est malum in ciuitate quod dominus non fecit. id est afflictio quod dominus non fecit. Dimissa est iniquitas illius. hoc proprie ad gentiles pertinet. uel ad iudeos. qui ad fidem domini per baptismi regenerationem mundati sunt. et in martyrio nobis sic dimissa sunt illis peccata ueluti in baptismo.

Suscepit de manu domini duplicia tormenta pro omnibus peccatis suis. Si ad hierusalem referantur hoc duplicia recepit a chaldeis et a romanis. et periit corpore et anima. Sin autem ad ecclesiam duplicem a persecutoribus recepit. quia corpore cruciata est. et in animo angustiam sustinebat tempore persecutionis. et ideo dimissa est iniquitas eius. Vox clamantis in deserto. Vox christi clamantis pro iohanne in deserto iudeae. Iohannes appellatur uox quia uerbum praecessit. Vel etiam uox christi per apostolos clamantis in deserto iudeorum uel gentilium. Sicut enim iohannes deserta et destructa iudaea clamabat poenitentiam agite. sic apostoli in deserto gentilium predicabant uerbum salutis. audientes a domino. euntes predicate euangelium omni creaturae. Parate uiam domini. id est talem operationem facite ut domino placeat. recte credendo et bene operando. et ipse possit uenire ad uos. Rectas facite in solitudine semitas dei nostri. Id ipsum est quod superius dixit parate uiam domini. in solitudine dixit in deserto gentilium. Diximus pluraliter significare operationem. non hic conuenient possimus

psentia intelligere cogitatione. in cogitatione
et operatione snas rectas faciam. quia in
dno accepte sint. Et qb. pcipit hoc. t illis
q in deserto iudeae credebant xpm. t illis
q in solitudine gentiu degebant. Omnis ual
lis exaltabit. et omis mons et collis humilia
bitur. P ualle & colle. simplices iudeos et gen
tales credentes in xpm intellegam q mag
nificati sunt. Et e contra p montes. scribas
& phariseos et principes gentiu q ante & post
fuerunt. et humiliati sue lut colles ruentes in
pfundu laci. Et erunt praua in directa. pra
ua & tortuosa publicanoru. & phariseoru
et peccatoru q uenerunt p praedicatione
dni. & aplor eia d fide. facta sunt recta ad
bona opera pagenda. Et aspera in uias
planas. Intractabilia et dura corda scriba
ru & phariseoru et gentiliu. In mollitudi
ne & lenitate conuersi s. du uenirent ad
fide. ut matheus narrat. Et reuelabit gla
dni. Reuelabit. id e manifestabit gla dni.
Gloria quae e. nisi filius di. Ihs xps uidelicet.
de q dicit in psalmo ds pater. Exsurge gla
ria mea. Predicantib. aplis manifestat e
filius di in gentib. Q d aut e addit & uidebit
omnis caro pariter q d os dni locutu e. Addi
em iudicii ptinet. Subito eni dni loquere
t. pp heta de primo dni. tetendit occu
lu mentis ad scdm aduentu. Nam in pmo
aduentu. non uiderunt eu omis. In secundo
uero conspecturi sunt illu omis. et qui

Hoc e qd
dix dns
in euange
lio. Omnis
qui se hu
miliat ex
altabit.
& omis q
se exaltat
humilia
bitur.

uiderunt et q non uiderunt. Os dni locutu e.
id e pphetae. p quos p dix ea que futura sun.
Vox dicentis. subaud xpi ad e saia. Clama
ad omne genus hominu. Et dixi. Quid cla
mabo. Cur dix q d clamabo. non sine causa.
q uando uidit dnm sedente sup solium excelsu. &
audiuit a dno que mitta. Respondit. Ecce
ego mitte me. Et q a tunc dura nuntiauit
pplo suo. timebat et nunc simila nuntiare.
I deoq non sponte se obtulit sic superius. sed
req situt rem operis. Dictu q e ei a dno.
O mnis caro foenu. id e omis homo. & omis
gla ei q a in presenti possid&. quasi flos
agri. ta sanitas qua iuuentus. quaq etia
diuitiae tporales. Sensus istius uersiculi
talis e. Sicut foenu nascendo hab& uiri
ditate pullulando decore. abscisu siccat
et redigit in puluere. sic homo p successio
nes aetatu amittit uiriditate uigoris &
decore et desinit ee. Exsiccatu e foenu
et cecidit flos. q a sps di sufflauit in eo.
S ubito pducit. subitoq decidit. q a uent
urens. et aestus ardens siccauit eu. Si mi
lit homo subito nascit. & subito cadit
in morte. q a sps di. hoc e sententia om
nipotentis di abstulit ei uita psente.
Vere foenu e ppls. Modo exponit qd
superius dix. Beat hieronim dicit. q a
quando iuueni psperi uident successus.
et serunt uitiis maxime libidini. quasi
in flore e. Cu uero subito preoccupat

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

eu̅ sententia di redigit̃ ad nihilu̅. Verbu̅
aute̅ d̅ni manet in eternu̅. Q̶d e̅ uerbu̅ stud ̃a
hoc e̅ uerbu̅ de quo iohannes dic̃. In prin
cipio erat uerbu̅. Istud ergo uerbu̅ ma
nebit in eternu̅. et omis q̃ adheret illi p̄
fide̅ et operatione̅. xp̅s filius di cu̅ cor
pore suo q̃d e̅ eccl̅a regnabit in eternu̅.
S up monte̅ excelsu̅ ascende tu q̃ euuan
geli has sion. Quida̅ codices habent q̃ e
uangeli has. genere masculino. sed falso
scriptu̅ e̅. Beat̃ eni̅ hieronim̃ feminino
genere exponit dicens. q̃d et in hebraica
ueritate et in lxx interp̄tib; habet̃. Con
structio aute̅ huiu̅ uersiculi haec e̅. O sion
quae euangeli has bona et doces. Ascende
sup̄ monte̅ excelsu̅ hoc e̅ sup̄ xp̅m q̃ est
mons montiu̅. & sublimitas uirtutu̅. id e̅ ea
p̄redica que xp̅s docuit. Similia loquit̃
ad hierusalem. O hierst que euangeli has.
id e̅ que annuntias bona. exalta in forti
tudine uoce̅ tua̅. ut a multis audiri pos
sis. Exalta p̄redicatione̅ tua̅. noli time
re p̄secutoru̅ seuitia̅ & diaboli astucia̅.
P er sion & hierusale̅. choru̅ aptor̅ et doctor̅
uult intellegi. Et alloquit̃ eos sermo diui
nus ut ea p̄dicent & adnuntient que a
d̅no audierunt. et a sp̅u sc̅o perceperunt.
D ic namq; explanator huius sermonis. q̃a
omis predicator ad culmina uirtutu̅
debet conscendere. ut suo ex exemplo
auditoru̅ corda ad sup̄na appetenda

eleuet. Dic ciuitatib; o chorus doctoru̅. id e̅
sinagogis t p̄p̄lis iudeoru̅. Etia̅ aecclis gen
tiu̅. Ecce d̅s ur̃. O iudei q̃ uni uobis rep̄missus e̅
in lege & p p̄hetis. et que̅ uos expectabatis
ia̅ uenit. ia̅ uos redemit de laqueo mor
tis. tantu̅ credite in eu̅. Et uos o gentiles
credite in eu̅ quia ia̅ uenit. hoc e̅ in ih̅m
que̅ uobis rep̄misit iacob patriarcha di
cens. Et ipse erit expectatio gentiu̅. Ecce
d̅ns d̅s in fortitudine ueni&. et brachiu̅ ei̅
id e̅ fortitudo ei̅ dominabit̃. Vox aptor̅
de secundo d̅ni aduentu. Ecce inquit
d̅ns d̅s que̅ contep̄sistis o iudei & gentes
uenient e̅ in humilitate et in forma
serui. ueni& in potentia iudicii sic̃
ipse dix̃. Cu̅ uenerit filius hominis in
potestate magna. et cet̃. Ecce merces
ei̅ cu̅ eo. hoc e̅ retributio bonoru̅. & dap
natio rep̄boru̅. & op̄ illius cora̅ eo. id e̅
iudicii potestas. sic ipse dix̃. Venturus
e̅ eni̅ filius hominis in gloria patris sui.
et redd& unicuiq; sc̅dm opera sua. & ret̃.
P ater non iudicat que̅q̃ua̅ sed omne iu
diciu̅ dedit filio. Sic pastor grege̅ suu̅
pascet. Vox p̄phetae de p̄mo d̅ni aduentu.
A c si diceret alius uerbis. Ille q̃ post te in ma
iestate uenturus e̅ iudicare uniuersu̅
orbe̅ in equitate. p̄ius ueniet in forma
pastoris sic ipse dic̃. Ego su̅ pastor bon̅.
I pse e̅ eni̅ bon̅ pastor. q̃ nunc satiat electos
suos conte̅platione [montis]. tunc uisione p̄fecta.

P rimo descendo. post introducendo ad gaudia
aeterna. in brachio suo congregabit agnos.
N on tauros & hircos t arietes. sed agnos man
suetos et innocentes. In brachio suo. hoc ē
in fortitudine sua colliget simplices quos q;
et nouiter uenientes ad fidē suā. In sinu suo
hoc ē in protectione sua leuabit. subaudit suos
electos ad caelestia q innocentiā agni imi
tant. Fetas ipse portabit. Per fetas oues. pos
sum intellegere. aplos et apostolicos uiros.
q spiales filios cottidie in ecclā pariunt sua
praedicatione exemplis et miraculis. et ad
huc parturiunt salutē plurimorū et dicunt
cū aplo. filioli mei quos iterū parturio. &
itē. p euangeliū inquit ego uos genui. Quis
mensus est pugillo aquas. et caelos palmo pon
derauit. Praedicta ē superius uocatio gen
tiū. et retributio earū. nunc uero ne aliq̄s
diffideret de uocatione illarū. his uerbis
magnitudo uocantis exprimitur. Pugillo
contractis digitis pugnū dicimus. Palmā autē
extentā manus p transuersū a summitate
pollicis. usq; ad summitatē minimi digiti.
N on qd ille officia mēbrorū habeat q ipse.
sed quedā ē similitudo ad exprimendā po
tentiae magnitudinē. Quis appendit trib;
digitis molē terrae. idē qui suspendit ter
rā sup nihilū. nisi potestas trinitatis pater
et filius et sps scs. Et quis librauit. idē sus
pendit in pondere montes et colles in sta
tera. idē in pondere redegit. Quis enim

metiri potest omīs aquas. aut in pondere
redigere caelū et terrā montes et colles. Nul
lus nisi qui omīa fecit ex nihilo. Quis adiu
uit spm dni q cū patre et filio pariter ope
ratus ē mundū. Nullus. Ille eni quidā for
titudine fessus. nullius indiget auxilio. Aut
quis consiliarius ei fuit. idē spui sco. et os
tendit illi subaudit quid ageret. Nullus
nisi pater et filius. quorū una ē potestas in
separabilis ditas. et q tres in psonis. unū sunt
in diuinitate. Cū quo init consiliū ille sps. qua
liter operari debuisset. et instruxit et docu
it eū semitā iustitiae. idē rectitudinē ope
rationis. et erudiuit eū scientiā. et uiā pru
dentiae ostendit illi. Nullus. Prudentia ē
in appetendis bonis & uitandis malis.
E cce gentes idola colentes tot in genus
hominū ad comparationē dī t angelorū
multitudinē. quasi stilla situlę et quasi
momentū staterę reputatę s. Sicut enim mo
dica stilla a situla decidens a portante p
nihilo ducit. & sic momentū staterę qd
leui pondere in aliā partē declinat. sic
omīs gentes aeternitati di cōparatę p nihilo
reputant. Momentū a motu dr. Est
autē minima inclinatio librę et celerri
ma in aliquā parte. quę fit ex paruo
pondere. Ecce insulę terrarū diuersarū
quae in fluminib; sunt t omīs gentes in
p insulas ... gentes sunt elligamus quasi pul
uis exiguus cōparatione di quinta dio

solis uidet. q potius sentit in occulis qua uideat. Et libanus non sufficiet ad succendendu. et animalia eius ad holocausta. Ut retiocet gentes ad idolatria. Ideo talia loqui.
L ibanus mons e mire magnitudinis. uberrim pascuis abundans. cuius ligna omia et peccora ibi pascentia. non satis ee queunt in dni sacrificiis. Ac si diceret aliis uerbis.
C tia si omia animalia immolauerint. et ligna succenderint ad coburenda holocausta. non sufficient ad placandu tante maiestatis potentia. Omis gentes quasi non sint. sic s cora eo. id e in conparatione illius q omia implet. Cui ergo simile fecistis dm uiui
o gentiles ex omnib; simulachris manu factis. Aut qua imagine ponetis ei ex omib; diuitiis. q ipse e. Numquid sculptile conflauit faber aut aurifex figurauit illud simulacru auro. ut possit similis ee do qui ubiq est. Ac si diceret. Nu qd sculpendo fecit eu aliquis. Non. Ipse q omia fecit a nemine est factus. Stultitia gentiu redarguit. ut recedant a cultura simulachroru. Forte lignu id e durabile elegit artifex sapiens. ut faciat inde dm suu.
E x lignis inputribilib; et ex auro et argento aliis metallis faciebant antiq simulachra. ut longa p tepora durare possint.
N um qd non scitis o gentiles. q a idolum nihil e. Docui uos lege naturale et lege que a moyse data e audistis. qualiter

per creatura intelligatis. quanta differentia inter creatore e creatura rue. Nu qd non adnuntiandu e ab initio uobis. In libro genesis scriptu e q d ego su solus ds uiuus.
N u qd non intellexistis fundamenta terrae subaudit q a sup tenue elementu fundata sunt. Qui sedet sup giru terre. hoc est sup circuitu. & habitatores terre eius ad coparatione di siue homines siue angeli quasi locuste sunt. Considerent ab oriente usq; ad occidente. & a meridie usq; ad septentrione omia genera hominum. inter haec climata habitantia. et uidebunt q a coparata do q omia implet. & ubiq; e. parua sunt. et modica ista. Qui extendit uelud nihilu celos subaudit subtilissimos et tenuissimos sicut fumu. et expandit eos sic tabernaculu ad inhabitandu. sic sunt celi a do parati. ut de sup habitet multitudo angeloru et hominu electoru. subtus u multitudo hominu quasi sub tabernacula. Qui dat secretoru scrutatores quasi non sint. iudices terrae uelut inane fecit. Scrutatores secretoru uocat philosophos. qui scrutati sunt naturas animaliu & arboru terre. marisq.
I udices terrae appellat reges & principes huius sli. quos omis ad nihilu redegit. Ubi e illa multitudo hebreoru quae fuit in heremo. ubi st ot reges cu exercitib; suis q fuerunt a p mordio mundi usq; nunc.

sic sunt quasi non fuerint. Et q(uo)d est neq(ue) plantato
neq(ue) sato neque radicato hoc est firmato in terra
trunco eoru(m). id est in p(rae)senti uita statu eoru(m).
repente flauit in eos & aruerunt. hoc est xp(ist)i
sententia uenit sup(er) eos & mortui s(unt). et turbo
quasi stipula(m) auferet eos. reges uidelicet
et principes ac potestates statu uitae p(rae)sen
tis. q(uia) non habuerunt semp(er) e(ss)e & posse. caro
enim fuerunt. Quida(m) codices habent. neq(ue) plan
tat(us) neq(ue) radicat(us) truncus eoru(m). sed melius e(st)
ut dicam p(er) ablatiuu(m) neq(ue) sato neq(ue) radicato.
sic tempestas aufer& stipula(m). sic d(eu)s omp(otens) sua
potentia tollit ab hac uita rep(ro)bos. Et cui ad
similastis me. & ad e(qua)q(ue) quasitis dic(it) s(an)c(tu)s. Adlocu
tio increpatiua ta(m) ad iudeos qua(m) gentiles
idola colentes. Cui a(ssi)milastis me inq(ui)t o iudei
u(e)l gentiles ex omnib(us) diis uris. Leuate in
excelsu(m). hoc est in celu(m) occulos u(est)ros et uide
te. hoc est intelligite. quis creauit haec.
que ibi consistunt. uis aliter non uultis.
p(er) creatura(m) intelligite creatore(m). Quiedu
cit innumero militia(m) celoru(m). id est q(ui) hab&
p(er) numeru(m) angelos et stellas & om(ne)s angelos.
et om(ne)s stellas ex nomine uocat. subaudi(tur)
ille creauit haec. Militia(m) celi duob(us) m(o)dis
intelligamus. u(e)l angelos u(e)l sidera. Psalmista enim
de hoc dic(it). Qui numerat multitudine(m) stel
larum. & r(e)l(iqua). Et danihel milia miliu(m) ministra
bant ei. P(rae) multitudine fortitudinis et ro
boris ei. id est di omnipotentis. n(e)q(ue) unu(m) ex his
que dixim(us) reliquu(m) fuit. id est alienu(m) a numero

ei. hic ostendit q(uia) d(eu)s omp(otens) s(ed) omnia uisibilia & inui
sibilia cognoscit. & cuncta in numero pondere
& mensura fecit. Quare dicis iacob. ad duae trib(us) de decem
que remanserunt. hoc est decem trib(us) absconditu(m) est uia mea a d(omi)no
et a d(e)o meo iudiciu(m) meu(m) transiuit. Quando
p(ro)pheta haec loquebat(ur). decem trib(us) iam ducte erant
in captiuitate(m) et due adhuc morabant(ur) in terra
rep(ro)missionis. Et q(uo)d ille iam decem dicebant due
re in assyrios. et due ducture erant quando
in babylone(m) ducende erant. hoc p(rae)dicebat p(ro)
pheta. Dicebant enim. Abscondita est uia mea a d(omi)no.
hoc est non uidet iustitia(m) mea(m) et bona opera
et a d(e)o meo iudiciu(m) meu(m) transiuit. id (est) n(on) iuste
me iudicauit. q(uia) p(er)misit me duci in captiu
itate(m) cu(m) ego bona fecerim. Et e(st) sens(us). Ad d(eu)m ter
rena non p(er)tinent. & sedens in celo non consi
derat q(uo)d unusq(ui)sq(ue) n(ost)r(u)m faciat. Ideoq(ue) nos iniuste
ab hostib(us) opprimimur. Et sic pisces in aq(ui)s huc
illucq(ue) natant. & sic bestiae & animalia huc
illucq(ue) discurrunt n(on) habentes pastore(m) neq(ue)
rectore(m). sic nos positi sum(us) ta(m)q(ua)m non habentes q(ui) nos
regat et defendat. q(uia) non est d(omi)no cura de
nobis. in sup(er)n(is) e(st) nos ui deri. Numq(ui)d nescis aut
n(on) audisti in scripturis. d(eu)s sep(iternus) d(omi)n(u)s q(ui)
creauit terminos terrae non deficiet q(uia)
ip(s)e e(st). neq(ue) laborabit q(uia) omniu(m) creaturaru(m)
d(omi)n(u)s e(st) et omnia continet. omniaq(ue) sua maiestate
dispensat. nec est inuestigatio sapientiae
eius q(uia) omnia nouit. Et q(uo)mo(do) tu dicis q(uo)d iudi
ciu(m) n(on) intelligit. et uiae tuae abscondite sunt
ab eo. Qui dat lasso uirtute(m) & his q(ui) non sun(t)

fortes. dat fortitudinē et robur multiplicat.
D s omps tamat fortitudinis ē. ut n solū ip
se n indigeat alterius auxilio. sed etiā in
se sperantib; fortitudinē omib; tribuit.
D eficient pueri et laborabunt et iuuenes
in infirmitate cadent. Laetet homo in pu
ertia et iuuentute et sanitate. sed laborat
in infirmitate et senectute. et cito decidit.
D s aut qa aeternus sēp ē et semp eē habet. nihil
horū patit. qa ut idē q; sēp ē et inmutabilis.
Q ui autē sperant in dño mutabunt forti
tudinē. Notandū q d non dicit. p dent
fortitudinē. sed mutabunt fortitudinē.
hoc ē fortitudinē peccati mutabunt.
in fortitudinē bonę operationis. Qui
eni non in suis uirib; habent fiduciā et spē.
sed in dō et ei misedā in prestolabant. illi si
ne dubio mutant fortitudinē. qa sic for
tes ad ppetranda mala. ita s fortes ad pa
genda bona et tolerandā adūsa p nomine
xpi. Sic legim multos scōs egisse. Ponam
uerbi gratia unū ex multis paulū q n di
fortissimū persecutorē. p'modū ū for
tissimū praedicatorē. Qui quanto amplius
fuit fortis p'mū ad p se quendo s electos.
tanto postea extitit feruens ad p dican
dā et uocandas gentes ad fidē. Adsument
pennas sic aqle. hoc ē possibilitatē ut pos
sint dño obuiā ire in aera. Dicunt docto
res scripturarū aqlam ad senectutē p
ductā rostrū mutare et plumas. Iterūq;
ad iuuentutis renouationē redire. Et
pullos ita pbare utrū p pi sint an alieni.
Q ui cū q; illorū radios solis in reuerberatis
oculis aspicit. hunc suū cognoscit eē
natū. sic sci cū iā ad terminū uitę uene
rint. assumunt possibilitatē obuiā dño
irę. et tunc incipiunt uiuere cū uidenti
finire. Illi q; soli merent hanc possibilita
tē et renouationē qi in reuerberatis oc
ulis mentis celestia contēplati sunt.
C urrent ad dnm et non laborabunt et de
siderio repleti ambulabunt de uirtute
in uirtutē. et n deficient in aeternū uictu
ri cū dño. Taceant ad me insulę et gentes
mutent fortitudinē. Vox dī. Tale qd
in exodo legim. Audi isrt et tace. Insulę
dicunt. eo q d in salo hoc ē in mari posi
tę sint. et p insulas debem intelligere
gentes. quae a salsis amarisq; fluctib; huius
sclī tundunt. Taceant inquit insulę ad
me audiendū. et gentes mutent for
titudinē. Quomodo debent gentes
mutare fortitudinē. Eo modo quo su
perius diximus. ut quae fortes fuerint
in malū. sint fortiores ad bona opera
pagenda. Beat gregorius dic aliā eē
fortitudinē electorū aliaq; rep borū.
F ortitudo autē electorū ē uincere c
cupiscentiā carnis. libidinē uidelicet.
appetitū terrenarū rerū aliaq; uitia.
et si necessitas se obposuerit p xpi no

mine tormenta mortis libent sufferre. Forti
tudo u e repborum. homicidia adimplere.
p rapina aliorum bona auferre. & insup. plu
eris temporalib. mortis periculose opponere.
Accedant sub gentes ad me audiendum ea quae
loquantur simul ad iudicium pp erem ut dis
cernant int me factorem suum. et idola ab
illis manu facta. et disputent utrum om
nium d s iustae omnia agat. Quis suscitauit
o gentiles ab oriente iustum. hoc e xpm
a iudea uocauit eum ut sequeretur se. id e ut di
uoluntatem pareret. Sic interrogat gen
tes sermo diuinus et ad respondendum puocat
ut sua interrogatione doceat eas q d igno
rant. Ab oriente suscitauit ds pat dnm
nrm ihm xpm. qa in orientis partib. iu
dea e sita. In qua illum incarnari e dignatus.
Suscitauit eum ab oriente. et pduxit nom
illius p apostolos in omnis gentes et in fines orbis
terrae. Vocauit autem eum ut sequeretur se. qui
peccatum non fec. nec dolus inuentus e in
ore ei. Sed in omnib. uoluntati di patris
paruit. Dabit in conspectu ei gentes. ppls
uidelicet q in eum credituri sunt. et reges
obtinebit p pdicatione aplo r suo r.
Multi enim reges et principes pdicantib.
aplis ad fidem dni uenerunt. Dabit ds
omps pat gladio ei hoc e doctrinae e
uangelicae filii sui contrarias potestates
quasi puluerem. sic stipulam raptam
a uento dabit arcui ei. hoc e potestati
illius omnes aduersarios ei. Euangelica doc
trina gladius e. et uerbum pdicationis qa
secat & diuidit suos obseruatores a col
legio repborum. De hoc gladio dic aplus
Et gladium sps q d e uerbum di. Persequetur eos
reges uidelicet. et principes gentium q in
eum noluerunt credere. Transibit in pace
de mundo ad patrem. uocans cunctos ad pce
ut reconcilient do. Semita in pedib. ei
non apparebit. id e laborem uiae n sentit &
nec aliquem inbecillitatis humanae lassitu
dinem. Quis operatus e haec & fecit. Hoc e q d
superius diximus. uidelicet q reges et prin
cipes tradidit arcui & gladio filii di. &
qui suocauit ab oriente iustum uocans ge
nerationes sub ad fidem ab exordio mundi.
Utiq ille q cunctis tacentib. sibi m & ipse
respondit dicens. Ego dns primus. id e an
te quem nullus. & nouissimus. post quem nullus.
Ego sum q haec omnia futura praedixi. et o
pere adimpleui. Iste e q in apocalipsi
iohannis loquit. Ego sum A. ω. hoc est
principium & finis. Viderunt dm p fidem
insulae. id e gentes et aecclesiae. quae mun
di huius sustinent tempestates. et timuerunt
eum. qa init iu sapientiae timor dni. & sine
timore difficile aut nulla ei uir tute scu
todiunt. Extrema terrae obstipuerunt sub
audientes pdicatione aplo r. In omnem
terram exiuit sonus eo r. et cet. Appropinquauer
sub ad dnm p fidem et operatione. & accesser

BADISCHE
LANDESBIBLIOTHEK
BLB
Baden-Württemberg

gentes que longe erant ab illo. et non acces
serunt loco sed merito. Unusquisque sub creden
tium proximo suo hoc est fratri suo credentium au
xiliabitur. et fratri suo dicet. esto fortare in fide
xpi. Gentilis quisque primo conuersus ad fidem xpi. et
est fortatus in illo. fratrem adhuc non plene et solida
tum quando est fortabit. Confortabit faber aerarius
percutiens formam simulacri malleo qui cudebat
tunc temporis quando idola colebant dicen
tes glutino. hoc est solidamento. bonum est istud
glutinum. & confortauit eum. sub dm suum in
clauis ut non moueatur. sub si uenerit uerius.
sensus uersiculi huius talis est. Ille qui perfectus
fuerit in fide. auxiliabitur fratri suo dicens.
Uides ista idola frater. Certe non sunt dii. sed o
pera manuum hominum. surda et muta. Con
fortare in fide dei uiui & ueri. Et tu israhel
serue meus iacob quem elegi semen abraham
amici mei. in quo idem in abraham apprehendi
te. Iudei hoc de se intellegunt. eo quod de se
mine abrahae processerint. Sed melius est
ut ad spiritalem israhel illud referamus. hoc est
ad apostolos. qui ex semine abbrahae propagati sunt.
Blandientisque affectu alloquitur ipsum chorum
apostolorum dicens. Et tu israhel serue meus. Prophe
tia non seruat ordinem historiae. Post uo
cationem enim gentium. quando uiderunt
insule et timuerunt. uocantur & apostoli &
confortantur ab illo. De istis loquitur et euan
gelium. quia elegit xii discipulos quos
et apostolos nominauit. & notandum quia primum
uocantur serui deinde in amicitiam introducuntur.
Antea enim accepimus spiritum seruitutis in timore.
& post ea electi in amicitiam dei iungimur.
Semen abrahae uocantur. non solum quia
secundum carnem de illius origine descen
derunt. sed quia fidem abrahae habuerunt.
et oboedientes deo exierunt. In illo hoc
est in abraham apprehendit eos ab extre
mo terrae. et a longinquis eius finibus
uocauit eos. quia de uniuersis nationibus
congregauit iudeos. in quibus dispersi erant.
et multi ex eis per praedicationem apostolorum cre
diderunt. Tibi autem o chorus apostolorum qui es
serue meus & electe meus. qui praedicaturus
es gentes & persecutiones plurimas pro
nomine meo passurus. dico ne timeas
a facie persecutorum. quia tecum sum ego.
sicut dixi tibi in euangelio. Ecce ego uo
biscum sum omnibus diebus. usque ad consummatio
nem saeculi. Ne declines a me quia ego deus tuus
subaudi sum uia ueritas & uita. Non erres.
ne te falsa persuasio decipiat. quod tuis
uiribus imperitus et nudus siluam gen
tium penetres et ferocissimas nationes
ad mansuetudinem euangelii uoces.
Confortaui te & auxiliatus sum tibi o cho
rus apostolorum & suscepit te dextera iusti
mei. id est potentia filii mei conforta
uit te. Omnes subaudi iudei siue gentiles

qui pugnant aduersũ te. erunt quasi non
sint quia peribunt a facie tua. quia ego
dñs d̃s tuus. Ego dñs apprehendens ma
nũ tuã idẽ operationẽ tuã. dicensq; tibi
ne timeas et ego adiuui te. p eo qd est ad
iuuabo te. Noli timere uermis iacob
qui mortui estis ex isrł subaudi peccato.
Vermis appellat chorus aplorũ ppt hum
ilitatẽ imitans illũ qui dicit in psalmo.
Ego sũ uermis & non homo. Sicut enĩ uer
mis terrã penetrat. ita sermo apostolic
gentiũ corda penetrauit. Mortui sunt
ex isrł subaud peccato qui dicunt cũ aplo.
Cotidie morior ppter uram gloriã fratres.
uiuo autẽ iã non ego. uiuit in me xps.
Iam sepe superius diximꝰ. secundũ litte
rã quid sit plaustrũ tritura. et quare ha
beat rostra serrantia. Secundũ uero al
tiore intellectũ hoc significat qd pre
dicatio aplorũ conterat contrarias po
testates et spũtalẽ nequitiã eleuantẽ se
contra scientiã di. & triturabis montes
et colles & comminues. Per montes reges &
potestates istiꝰ sċli designant. sicut p
colles minoris potentiae et dignitatis
principes. qui ppter lucra tẽporalia
in supbia eriguntur. Possunt etiã di
cere qd aecclesiastici uir habens euange
licę predicationis rostra serrantia con
terat incredulorũ durissima corda;

Ego posui te quasi plaustrũ triturans nouũ habens rostra serrantia.

et uentilabit eos. separans triticũ a paleis
idẽ omš electos ab hereticorũ coniunc
tione; et uentus tollet eos. et turbo dis
pget ipsorũ supbia interficiet eos.
Et tu exultabis in dño & in sco isrł laetabe
ris. Alloquit chorus aplorũ. illi peribunt
in sua supbia & infidelitate. tu autem
o chorus aplorũ exultabis in dño. cum
uideris doemones egredi. & humiles
corde exaltari ad culmina uirtutum.
Valde enĩ gauisi sunt apli. cũ uiderent
p predicationẽ suã gentes conuerti.
ad fidem ab errore. Egeni & pauperes
quia non habebant legẽ. non pphetas.
non aplos. neq; aliquẽ doctorẽ. qui
eos ad gaudia patriae caelestis inuitaret
et qui eis panẽ spũtalem porrigeret.
Egeni gentiles et pauperes querunt a
quas. idẽ doctrinã spũtalẽ a suis philo
sophis et non sunt ullis doctrinę spi
tales. Ideoq; lingua eorũ siti aruit
sine lẽge ac pphetarũ oraculis. Prop
terea dñs d̃s isrł non eos ppenitus de
reliquit. nec in aeternũ perire eos pas
sus ẽ. Sed aperuit in supinis collibus
flumina. sic in subsequentibꝰ ipse dicit.
Aperiã in supinis collibus flumina & in
medio camporũ fontes. Colles isto in
loco in bonã partẽ intelligunt. Ape
riã in supinis inclinatis ł humilibꝰ

gentib· flumina. hoc ē doctrinā ueteris
et noui testamenti. Aperuit ds om̄ps
in humilib· hominibus scientiā diuinę.
ut fuit hieronimus. augustin̄. ambrosius.
ceteriq; doctores q̄ nobis mysteria diuina
pate fecerunt. sunt q; fontes aquae sab illo
qui dix̄ p hieremiā. Me dereliquerunt fon
tē aquae uiuę. Et in euangelio. Qui sitit
ueniat ad me & bibat. et de uentre ei flu
ent aquae uiuae. id ē dona & gratia sp̄s sp̄i.
De hoc etiā flumine dic̄ psalmista. Fluminis
impet' laetificat ciuitatē di. & flumen
di repletū ē aquis. Qđ autē dicit et
in medio camporū fontes. Id ipsū ē qđ
superius diximꝰ. Ponā desertū hoc ē
gentilitatē in stagna aquarū. id ē in
fluenta scripturarū. et terrā inuiā in
riuos aquarū. Terra inuia appellat̄
gentilitas. q̄a ante aduentū filii dni nul
lus fuerat ad eā missus p pheta. nullꝰ
apl̄s. & non erat in illo qui dix. Ego
sū uia ueritas & uita. Dabo in solitu
dine cędrū & spinā et myrtū & lignū
oliuę. Post quā datę sunt in deserto t̄
solitudine gentiū aquae coeperunt
arbores ibi oriri. Videamꝰ qđ nobis sin̄
nuat̄ istarū arborū nomina. Caedrus
arborē miri odoris. et inputribilis.
et p caedrū significant̄ scīssimi uiri. mi
racula patrantes maximū uicturi & bo
nū odorem reddentes. qui dicunt cū e
gregio predicatore. xp̄i bonꝰ odor su
mꝰ dō in omi loco. Qđ addit spinā. in
lxx habet̄ secta. Ista autē secta arbor
similitudinē albę spinae habens. mirę
leuitatis & mirę fortitudinis. mirę pul
chritudinis existens & inputribilis. Ex
cuius ligno arca fabricata ē. Vnde &
regio sua et t̄ra in qua nascit̄ setthim ap
pellat̄. Spina primo parenti nr̄o data
ē p poena. dicente dn̄o. terra tua spi
nas & tribulos germinabit tibi. sed
postea gentilitati data ē p glā. Qđ ergo
p spinā quę pungit. nisi predicatores sci
isto in loco intelligunt̄. q̄ aliorū pecca
ta non palpant. sed manifestę redargu
unt. Cū ergo q̄libet scs̄ praedicator
disputat diuinis et uirtutib· de poena
rep̄borū et glā electorū. auditorū
suorū corda q̄busdā punctionib· stimu
lat. p uocans eos ad conpunctionē pae
nitentiae. Myrtū. myrtus aromatica
arbor ē & inputribilis ē. cuius su' co me
bra fessa solidant̄ et reparant̄. et signi
ficant̄ p myrtū scī prędicatores q̄ sua
prędicatione & consolatione infirmorū
corda ad bona opera agenda cōfirmant
& solidant. dicentes cū aplō. Benedictꝰ
ds̄ et pat̄ dn̄i nr̄i ihū xp̄i q̄ consolat̄ nos
in omi tribulatione nr̄a ut possimus

et ipsi consolari eos qui in omni pressura sunt.
Lignum olivae. oleos grece dicitur misericordia.
Et per lignum olivae intelliguntur elemosina
rum. quia lucidi sunt ex misericordia sicut oleum.
Misericordia namque est esurientem pascere. si
tientem potare. nudum vestire. et in omni
tribulatione et angustia fratri subveni
re. Inscium docere. & alia huiusmodi. De
istis talibus dicit dominus. Beati misericordes
quoniam ipsi deum videbunt. et esurivi et de
distis mihi manducare. & cetera quae secuntur. Ponam
in deserto geminum abietem. ulmum. et buxum
simul. Abies arbor est mirae altitudinis.
ex qua pix efficitur. Quid ergo per abietem. cuius
caput poene usque ad nubes assurgit. nisi
praeclari sancti qui adhuc positi intra corpore.
mente celestia possident. Dicentes cum apostolo.
Nostra conversatio in caelis est. Ulmum. Ulmus arbo
rem infructuosa. solet tamen aliquando vi
tem gestare cum botro. Significanti q· pul
mi divites istius seculi. qui officium predicandi
non habent. miracula non faciunt. nisi tantummodo
fidem simplicem habentes. suis opibus et divitiis
sustentant illos. quibus praedicationis et sibi &
aliis amministrant. et insuper ab incursione
hostium si necesse fuerit tuentur. Buxum. Buxus
arbor est humilis viriditate gaudens. & dicunt
aliqui quod inputribilis sit. Per buxum ergo significan
tur. qui humilitatem domini sectantur. et viriditate
fidei pollent. Ipsique viriditatem fidei quam
habent. floribus bonorum operum adornant.

haec omnia quae diximus. si bene perpenditis invenietis
in sancta ecclesia. et quare dedit dominus haec in deserto
gentilium. ut videant illi qui imperfecti adhuc sunt
cedrum. hoc est clarissimum sanctum miraculis et odo
re virtutum coruscantem. et sciant quia dominus
fecit hoc. id est cedrum dedit in solitudine &
recogitent. hoc est reducant ad memoriam mi
racula et bona opera illius et intelligant pa
riter. id est intelligentes simul et mente illum. Verbi gratia.
videntes cedrum. hoc est quemlibet sanctum miracu
lis coruscantem. et bonum odorem ex se reddentem.
studeant quantum valent cum dei adiutorio
illum imitari. Similiter videntes abietem.
id est quemlibet sanctum intra morantem corpore.
et mentis contemplatione ad caelestia habitan
tem. imitentur illum respuentes terrena & su
perna appetentes. Prope facite iudicium
vestrum dicit dominus. Afferte siquid forte habetis
dixit rex iacob. Quomodo diximus duplicem
esse iacob. credentium et non credentium videlicet. &
credentium in dominum salvatorem. Ita duplex
intelligenda est gentilitas incredentibus
et non credentibus. Isto quoque in loco loquitur sermo
divinus ad eos qui ex gentibus in dominum credere
noluerunt per praedicationem apostolorum. et per
vocantur ad iudicium. ut respondeant. qua
re noluerunt videre & scire. & recogi
tare ac intelligere. quia manus domini
id est potestas & fortitudo illius fecit
crescere in solitudine cedrum ut imi
tarentur

illa ceterasque arbores per quas significantur ordines electorum. Prope facite iudicium uestrum dicit dominus. id est appropinquate ad iudicium et iudicemur simul. Quid est quod debui uobis facere et non feci? Ego dedi in solitudine cedrum. hoc est praelatum uestrum. miracula patrantem et bonum odorem de se reddentem. et noluistis imitari illum. Afferte si quid forte subauditur idolum habetis dicit rex iacob. Accedant inquit idola uestra fortissima in quibus confiditis. uel afferte unum quod fortius omnibus est. et iudicemus quis debeat coli. ego qui feci uos et redemi. an qui factus est a uobis. Accedant idola uestra et annuntient uobis quae uentura sunt. uel de aduentu filii mei. uel redemptione gentium et expulsione sua. Priora quae fuerunt adnuntiate. et ponemus cor nostrum et sciemus nouissima eorum. Apostropham facit ad idola quae nec audiendi nec respondendi facultatem possident. sed insensibilia sunt. O idola si potestis priora adnuntiate. hoc est quomodo uel qualiter ego et filius cum sancto spiritu omnia fecimus ex nihilo. et futura aduentum uidelicet filii mei. et uocationem gentium et uestram expulsionem a cordibus hominum adnuntiate. et ponemus cor nostrum. id est uoluntatem nostram. ut uos habeamus pro diis uestris. et sciemus nouissima eorum. hoc est cum adnuntiaueritis nobis priora. Tunc sciemus nouissima eorum. id est ad quem finem perueniant. Quae uentura sunt

indicate nobis o idola. hoc est aduentum filii mei et cetera quae superius diximus. Bene quoque aut male si potestis facite o idola et loquamur et uideamus simul. quis deus coli debeat ab hominibus. Per haec uerba ostendit quia post aduentum filii dei omnia idola conticuerunt. et nihil de Christo potuerunt praedicare. nihil de apostolis eius. nihil de ruina et subuersione suorum templorum. Sicut non potuerunt suum interitum praedicere. quomodo aliena uel mala uel bona potuerunt nuntiare? Aliud quoque signum est idola deos non esse quod nec bene possunt facere nec male. non quod idola uel doemones assidentes idolis mala saepe non fecerint. sed quod nisi potestas concessa eis fuerit a domino. hoc facere non possint. Doemones enim ingrediebantur in simulacra et domino permittente saepe futura praedicebant. Maxime uero talia dabant responsa. ut dupliciter possint intellegi ut est illud. Aio te aeacida romanos uincere posse. Loquamur simul id est sicut ego loquor futura. loquantur et illi. Ecce uos estis ex nihilo o idola subaudis quia ab hominibus facta estis. quae nihil sunt. Paulus apostolus dicit. quia idolum nihil est. et fabricatores idolorum nihil sunt ut in psalmo habetur. Similes illis fiant qui faciunt ea. hoc est nihil sunt idola. et quantum ad cultum pertinet qui faciunt ea nihil sunt. Et opus uestrum. idola ex eo quod non est. id est hoc quod in deos

estis fabricati. nihil ē quia non estis dii. Possum̄
etiā hoc referre ad idola qd dicit. ecce uos estis
ex nihilo. sic dictū habemus. & hoc qd dicit.
opus urm̄ ex eo qd non ē ad cultores idolorū.
Quantū ptin& ad materiā unde idola fiebant.
uidelicet. t tale huiusmodi aliquid erat.
sed ipse cult' nihil erat. insup & ad eō parati
one ueri. eē. illud unde fiebant nihil erat.
Abhominatio ē qui elegit uos. hoc ē abiec
tio & detestatio ē ille homo qui cōflauit uos
ō idola. suscitaui ab aquilone & ueniet ab ortu
solis. Vox di patris. Aquilo ē uentus frigi
dus. et contrarius significat diabolū. Suscitauit
ergo ds pater gentiles sub aquilone de gente.
hoc ē q frigus erroris patiebant. quorū corda
non ardebant amore dilectionis di & pximi. &
ueniet subaudit xps ab ortu solis in quē credent.
Ab ortu solis dr̄ uenire. quia iudea orientis par
tibus ē. Ille ueniet ab ortu solis de quo supra
dictū ē. Quis suscitauit ab oriente iustum.
Cratio loco. Ecce uir oriens nomen ei. Ideoq
suscitabit gentes de infidelitate ad fidē. ut cre
dant meū qui uenit ab ortu solis. Cur quare
dicit dnm uenire ab ortu solis ad gentes cū ipse
ipse non praedicauerit gentes. uenit quidē
p aplos suos. quia omīa quae apli operati sunt.
p ipsū & in nomine et laude ei fecerunt. &
nisi ipse uenisset & inluminasset corda
gentiū. inaniter expenderent predicationē
suā. Vocabit nomen meū. subaudit ille.

qui ueniet ab ortu solis. & adducet id ē rediget
magistratꝯ quasi lutū. hoc ē principes huius
mundi. t demones. q magisteriū tenebant
sup genus humanū. et uelut plastes concul
cans humū. Plastes ē figulus. fabricator ar
tuū. Sicut figulus conculcans lutū & hu
mū. ad cōponendas ollas/ sic dns ds in suo
aduentu conculcauit & redegit ad nihilū
omnē potentiā istius sclī. ut faceret ex in
de qd dī uas in honorē. qd dā in contumeliā.
Quis adnuntiauit ab exordio ut sciam. & a prin
cipio creaturarū pdixit futura. ut dicam
qa iustus es. & ē sensus. Quis ds fuit in gen
tib, ut adnuntiar& aduentū filii di.
Si ē aliquis ds q haec fecerit. dicam. qa iustus
es. Non ē neq adnuntians pterita. neq pdicens
futura ex omnibus diis uris. neq audiens
sermones uros o gentes. qa muti & surdi sunt.
Hoc ē qd iā superius diximꝯ. qa post aduentū
dni & post qa fides cepit dilatari p orbem
doemones q responsa antea soliti erant dare.
conticuerunt. Primꝯ ad sion dic&. Ecce adsū.
& hirl euangelistā dabo. Per sion quae in
terpretat uisio pacis. siue speculatio. &
per ierusalē quae interpretat uisio pacis.
significat corus predicatorū & uniuersa
t ecclesia. Primꝯ hoc ē primogenitꝯ filius
meꝯ. dic& ad sion. hoc ē ad eos aplos. &
predicatores. ecce adsū o populi mei. &
hierusalē euangelistā dabo. hoc ē eos

ferant in ecclesia. dabo. ut sint praedicato
res & adnuntiatores ueritatis. Euangelista
dicit bonus interpretator. & posuit unum
pro multis. Et uidi ego ds omps et non erat
neq; ex istis subaudit simulachris l demoni
b; quisqua. qui iniret consiliu. hoc e qui in
traret in consiliu. et interrogati a cultoribus
suis responderet uerbu. Licet interrogare
tur. non potuit respondere. Ecce omnes
subaudit cultores idoloru iniusti. et uana
opera eorum. ide cult eoru uelut uentus &
inane simulachru eoru hoc e inutile.
Ecce serue meus suscipiam eu. Vox di pa
tris de filio. Dns ihs ds & homo e. in quantu
ad diuinitate pertinet. ds e coeternus & c
substantialis patri. secdm uero humanita
te. seruus appellat. Seruus etia uocat.
quia cu in forma di esset. humiliauit se
forma serui accipiens. quia minorat e
paulo minus ab angelis. Ds omps pater ser
uu suu. uidelicet dnm nrm ihm xpm qua
dragesimo die resurrectionis suscepit e
leuans eu sup omia sidera. & sup omis cae
los. & collocauit in dextera maiestatis suae.
Electus meus coplacuit sibi in illo ani
ma mea. Electus e di patris dns ihs. sicut
tepore baptismatis. & etia in monte uox
protulit. missa a patre; hic e filius ms
dilectus. in quo mihi bene coplacui. ide
in ipso placitu meu posui. Electus e quia in illo

e omis plenitudo uirtutu. Immo ipse e
di uirtus & di sapientia. Ds omps pater non
habet anima sed p uoluntate. posuit ani
ma. & hoc e qd dicit. coplacuit sibi in illo
anima mea. hoc e coplacuit uoluntati meae
ut habitaret in illo. Dedi spm meu sup eu
l a die conceptionis sic dixit angelus mariae.
sps scs sup ueniet in te l etia tepore baptis
matis. quando in specie colubae super eu
requieuit. Iudiciu gentib; pferet. qd an
tea ignorabant. Quare non dicit et iudeis
cu potius ipse p semetipsu iudeis iudiciu &
iusticia nuntiauerit. ergo qa iudei p nihilo du
xer ei predicatione. & pauci eoru in eum
credere uoluerunt. Gentes aute cu audirent
errore suu ab aplis reprehendi quanqam
dnm presente non uidissent. credere in
eu et conuerti a uia sua mala mora non fe
cerunt. Non clamabit. ide non subleua
bit in alto uoce sua. qa erat mitis et mansue
tus. sic in alio loco scriptu est. Sic ouis
ad occisione ducet & uelut agnus cora
tondente se obmutescit. Non accipiet
psona. sub iniudicio sed iustu iudiciu
iudicabit. Neq; audiet foris uox ei. sibi
iudea l galilea. Licet eni legamt pdicasse
eu et adppinquasse terminis tyri & sidonis.
& cesareae philippi quae ciuitates erant gentiu.
nusqua tam inuenim scriptu ingressu
ee in ciuitates l regiones. sed in iudea &

galilea. et maxime circa hierusalē. Ca
lamū quassatū non conteret. & linū fu
migans non extinguet. Per calamū q̄ extrin
secus ē nitidus. & intrinsecus ē uacuus. pos
sum' intellegere regnū iudeorū. q̄d in scri
bis & phariseis extrinsecus p simulationē
nitidū erat. Intrinsec' autē uacuū a bono
opere. Etiā nitidū q̄a idola non colebat
illo tēpore. sed uacuū. q̄a fidē non habe
bat. P linū fumigans ex quo sacerdotalia uesti
menta fiebant. significat sacerdotiū iudeorū.
q̄d iā deficiebat et quasi fumigabat. Veniens
ergo dns̄ et inueniens regnū iudeorū conquas
satū. iā enī regē non habebant ex se sed alienū.
et sacerdotiū eorū iam tunc extinctioni pro
ximū. non contriuit neq; extinxit. sed uo
cauit om̄s ad poenitentiā dicens. Poeniten
tiā agite appropinquabit regnū caelorū.
In ueritate educet iudiciū. sub. in die iudicii.
quando reddet unicuiq; secdm̄ opera sua.
In die enī iudicii sola filii psona apparebit &
qui dāpnat' ē inuste reddet unicuiq; iusto
examine. secdm̄ q̄d gessit siue bonū siue
malū. Non erit tristis neq; turbulentus. om̄i
tēpore; equalē uultū ostendebat semp hi
laris. semp q; iocundus extitit. Donec ponat
in terra iudiciū. hoc ē in die iudicii super terre
nos homines. Et legē eī insulę expectabunt.
Legē n̄ debent accipere legē moysi sed legē
euglii. Insulę appellant gentes eo q̄d fluctib.
huius seculi tunduntur. sic insulę in mare po
sitę. Haec dic̄ dns̄ ds̄ creans celos cū non tēt.
& extendens eos ad habitacionē anglor. fir
mans terrā sup tenuissimū elementū. et
quę germinant ex ea subaudit creans. dans
flatū. hoc ē animā populo. qui ē sup eam.
De hoc flatu dr̄ in genesi. quia insufflauit
ds̄ in faciē adae spiraculū uitae. id ē animā
dedit ei. & spm̄ calcantib; eā sub terrā.
Hoc de spū sco intellegendū ē illi merent
spm̄ scm̄ recipere. q̄ terrena desideria cal
cant & sapientiā carnis suę subiciunt po
testati. Ambiguū erat quis superiora di
xerat de aduentu filii dī. q̄d ē ecce seruus
meus suscipiā eū. et cetera q̄ ibi dicuntur.
Ideo q; uniuersitatis creatorē & dnm̄ ma
nifestius ostendit ita dixisse eū iunxit.
Haec dicit dns̄ ds̄ creator omniū rerū. hoc
etiā & sciendū illo in loco ubi dic̄ dans
flatū populo. q̄a sic in principio creatu
rarū animā creauit ex nihilo. quā dedit
primo homini! Ita cottidie creat no
uas animas quas tribuit nascentib; ho
minibus. Ego dns uocaui te in iustitia
& apphendi manū tuā. Ille q̄ omnia quae
superius diximus fecit. Alloquit filiū suū
dicens. Ego ds pater uocaui te ex ori
ente in occidentē. & de iudea in omnes
gentes in iusticia. id ē cū iusticia p pre
dicationē aplorū & apphendi manum

tuā idē suscepi operatione. Omā quae operat' est filius. pater pipsū operat' ē. sicut ipse dix. Pat inme manens ipse facit opera.
C t seruaui te hoc ē amorte reuocaui te ad uitā qa tu omā conseruasti quae ame au disti. & dedi te infoedus populi ist. idē insocietatē amicitiae iudici populi meis. uidelic& qui te credere uoluerunt. qbus te uenturū ante pmiserā. In luce gentiū subaudi quę intenebris uidelicet infide litatis & ubra mortis sedebant. Ut aperi res oculos cęcorū. qa te a dm nonuide bant. & educeres de conclusione sub pec catorū uinctū populū gentilē. Funib eni unusquisq peccatorū suorū constrin gitr. sic salomon dicit. Fune uangelio mu liere quā satanas uinxerat dns soluit. De domo carceris. sub educeres sedentes inte nebris. qui in nocte erroris & infidelitatis et caligine peccatorū erant. Ego dns. hoc ē nom meū sub ut dns uocer ab omnib qa dominor omni creaturę. Gloriā meā al teri non dabo. Non excludit filiū agloria sua. qa ipse filius dicit in euangelio. Clarifica me pater. idē glorifico me. honorifica me pater apud temetipsum. claritate quā habui priusquā mundus eet. Non eni dix gloriā meā nulli dabo. qa si dixisset. exclusisset utiq filiū. sed gloriā meā alteri non dabo sub pret te. cui dedi & cui daturus sū. Sic eni respon dit filio ad ea quae filius dixerat; et glori ficaui. & iterū glorificabo. Et ut sciam plenius p hanc sententiā non excludi fi liū agloria dī patris. sed idola sequen tia uerba testant. Et laudē meā inquit sclptilib sub non dabo. Quae prima fuerunt. ecce uenerunt noua quoq ego adnuntio. Quae fuerunt prima illa. quę locut' est p patriarchas. p mo ysen ceterosq pphetas de aduentu uide licet suo. Nouā autē uocat predicati onē euangelii. uocationē gentiū. noui tatē fidei. et ē sensus. Quę locut' sū p pphetas de natiuitate meā. de predica tione de miraculis. de passione. de resur rectione. uniuersa cōpleta sunt. Nunc adnuntio uobis noua. uocatio nē gentiū. reprobationē iudeorū. & subuersionē hierusalem. Ante quā oriant. audita uobis faciā. ideo adnuntio uobis noua. ut quē admodū priora cernitis reb expleta. sic ea quę nunc predico. credatis eē uentura. Cantate dno canticū nouū laus ei ab extremis terre. Quia prius dixe rat. quę prima fuerunt. ecce uenerunt. noua quoq audita uobis faciā. Quę sint illa no ua. sequens sermo manifestat dicens. Cantate dno canticū nouū. Qui sunt isti quibus pcipit cantare canticū nouum &

apostoli et apostolici uiri. Canticu aute
noui euangelica pdicatio est. Precipit
namq; aplis & pdicatoribus suis. ut canant
canticu nouu. doctrina scilicet euange
lii pdicent. Nequaqua in uetustate litte
re. sed in nouitate sps. nec solu in ueteri
instrumento. sed in nouo. & laude ei re
sonent usq; ad extrema terre. hoc e uni
uerso mundo adnuntient laude natiui
tatis ei. passionis. resurrectionis. ascensio
nisq; ad celos. Qui descendistis in mare &
plenitudo ei insule & habitatores earu.
sub cantate canticu nouu. & laude ei nar
rate. Qui sunt isti q canere debeant euan
geliu. sequentia manifestant; qui descen
distis inquit in mare & nauigatis illud.
Apli in littore iuxta mare genesar. refici
ebant retia sua. quando a dno uocati sunt.
& p ascensione p diuersa maria transierunt
ad gentes. q de ierusale usq; illiricu pdica
runt euangeliu. & usq; in spania capien
tes in breui tempr sua pdicatione multa ge
nera hominu. Ipsaq; romane urbis poten
tia ut impleret illud q dns eis dix. Venite
p me & facia uos piscatores hominu. Etia
p mare possum intellegere hunc mundu.
In que illi descenderunt. audientes a dno. ite
in mundu uniuersu pdicate euangeliu.
Illi aute euntes descender in mare. hoc e in
mundu gentiu. ubi sustinuer tempestates
psecutionu. & pcellas tribulationis. Plenitu
dine istius maris appellat homines. Insulas
u diuersitates gentiu & aecclesiaru. O apli
q descendistis in mare istius seculi. & ple
nitudo ei. ide homines habitantes in eo.
Insule hoc e diuerse gentes diuerseq; aeccle
& habitatores earu insularu. Laudate dnm
cantantes canticu nouu euangelice pdica
tionis. Leuet desertu hoc e ppls gentiu.
et ciuitates ei uoce sua q desertus & derelic
tus erat a do ppt idolatria. Quida codices
habent letet desertu. quida laudent deser
tu. quida etia subleuet. sed istud unu non
conuenit. Si dixerim letet. erit sensus. Le
tet desertu. q a redemit dns de morte ad ui
ta. si laud& dixerim. erit sensus. Laud&
desertu creatore suu. qui eu redemit de uin
culis peccatoru & adoptauit in filiu. sed
ex his omnib; melius e ut dicam. Leuet. le
uet ergo desertu. hoc e gentilitas uoce sua.
& insule ei ad laudandu dm gaudens se
ereptu de infidelitate ad fide. de tenebris
ad uera luce. & de morte ad uita. In domib;
ei habitabit cedar. Cedar filius fuit isma
helis. a quo & puintia nom accepit. Sar
raceni etia appellant illi q in ea puintia
habitant. a sarra matre cedar. & non solu
illi q pcesserunt a cedar filio ismahelis.
sarraceni dicunt sed omis q origine du
xerunt ab omnib; filiis ismahelis.

Duodecī enī patriarchas habuit. & quantū
ad litterā cedar. idē sarraceni indomib. non
habitant. sed in tentorijs & tabernaculis.
Indomib. ergo hoc ē in aecclesijs habitabit
caedar ueniens ad fidē p pdicatione aplor.
agens contra ↄsuetudinē suā. ut q̄ soliti erant
habitare. in domib; habitaret in aecclesijs
ia fidelis existens. Possum̄ & aliť dicere.
Caedar interpretať tenebre. significat gen
tiles. qui in tenebris erroris & infidelitatis po
siti erant. sed postquā uenerunt ad fidē.
audientes aplos cantare canticū nouū
euangelicę pdicationis coeperunt indo
mib. habitare hoc ē in aecclesijs. Lauda
te dnm habitatores petre. Petra isto in
loco nom ē ciuitatis in puintia palestina
sitae. Significať autē p hoc qd gentiū
populus desert prius a noticia di & ido
latriae errorib. obligať. ad laudē dei dni
conuertať. De uertice montiū clamabunt
apli & pdicatores seu excelsa ciuoce e
uangeliū prędicantes. De uertice montiū
clamat pdicator quisq; cū in culmine
uirtutū positus. terrena post ponens.
tota mentis intentione celestia conte
plať. Et hoc qd uerbis pdicat. operib. ex
ornat. hisq; talib. dr. Sup montē excel
sū ascende. q euangelizas sion. idē sup
culmen uirtutū. Ponent dno gloriā.
sub apli & apostolici uiri in cordibus
subiectorū suorū. & laudē ei in insulis.
hoc ē in gentib. nuntiabunt. In omnē enī
terrā exiuit sonꝰ pdicationis eorū. Dns
sicut fortis egredietur. sicut uir proeliator sus
citabit zelū. hoc ē ultionē & uindictā
sup iudeos inimicos suos. p fortitudinē
& potentiā romanorū. Haec que leguntur
isto in loco. a romanis dno pmittente cō
pleta sunt. De clemetia sua & mansue
tudine magna dr exire ad uindictā susci
piendā de hostib. suis. & coparať fortissimo
pliatori q pugnaturus contra aduersarios
suos. suscitat in animo suo et feruorē ulcis
cendi contra hostes suos. Vociferabit &
clamabit. aptē eorū insaniā redarguens
dicens. uos ex patre diabolo estis. Et sup in
imicos suos iudeos confortabit. Tacui semp
silui. paciens fui. sicut pariens loquar. Qui
dā codices habent parturiens. sed melius ē
pariens. Contra iudeos loquitur. & ē sensus.
Diu uos delinquentes portaui & sustinui.
expectans qd uitiū memores essetis. sed quia
non uultis agere poenitentiā. & conuerti
ad me. nequaquā ultra tacebo. sed sicut
pariens. dum lucē pfundit infantē. &
aptū facit qd prius clausū uisceribus te
nebat. ita ego hoc qd diu tacui sustinens
uras miserias. modo pferā. & demonstra
bo dolorē & simulationē quā semp ha
bui sup scelerib. uris. Dissipabo ura con

siliã & absorbebo simul. idē delebo inimicos
meos iudęos. Desertos faciā montes & colles &
omne gramen eorū exsiccabo. Per montes intel
ligamus principes scribas & pharisęos sacsa
cerdotes. Per colles mediocres. iudices iude
licę. tribunos et centuriones. Per gramen
ū populū illis subiectū. Vno eni tempr̄ prin
cipes & iudices. iuuenes & senes. omnisq; plebs
eis populus absorti sunt & exsiccati. hoc ē inter
fecti aromanis. fame gladio & captiuitate.
Ponā flumina insulis. hoc ē habundantiā
scientiae ingentes. & stagna are faciā. Idē
uos qui uidemini habere intelligentiā legis.
faciā expertes a scientia dī. Et est sensus. Cūq;
uos amaioribꝰ usq; ad minores deleuero.
tunc flumina doctrinae meę in insulas
gentiū currere faciā. & stagna hoc ē uos
q profunditatē scientiae quon dā habuistis.
redigā in ariditatē. ut legentes dicta legis
& pphetarū. intelligere nequeatis. Ducā
cęcos in uiā quā nesciunt. Caeci erant gen
tiles. non cęcitate corporis sed mentis.
quia in tenebris peccatorū iacebant.
Via per quā gentiles modo ambulant.
xps est q dixit. Ego sum uia ueritas
et uita. Ducā caecos in uiā quam nesci
unt. idē ducā eos ad fidē meā ut cre
dant in me quę ante ignorabant. In
semitis quas ignorauerunt ambula
re eos faciā. Quae sunt istę semitę.
pphetae; sic eni per semitā puenit ad uiā.
sic nos per dicta et exempla pphetarū p
uenimus ad xpm. quia continet̄ nati
uitas. passio. et resurrectio. et ascensio eī
ac uocatio nrā. Ponā tenebras coram eis
in lucē & praua in directa. Ponā obscuri
tatē mentis gentiū corā eis. idē coram
gentibꝰ in lucē uerā. & cognitionē dī
omnipotentis. & praua corda eorū subaud.
Ponā in recta; praua & tortuosa corda
gentiliū. conuersa sunt in recta. ut
legentes dicta pphetarū. intelligant.
quę ibi continent̄. et occulis cordis cla
rū xpi lumen aspiciant. Haec uerba fe
ci eis; pro eo qd ē faciā. sub quę superius
dixi. uidelicet uastationē romanorū.
et non dereliqui eos; pro eo qd ē non dere
linquā si penitentiā egerint. Sed qd
fecerunt illi. & nolentes agere poeni
tentiā. conuersi sunt retrorsum.
idē in infidelitatē. Postquā dns ascendit
ad caelos dimisit aplos in iudea ut prę
dicarent iudaeos. & baptizarent in no
mine scae trinitatis. & dedit eis spatiū
penitendi tēpus quadraginta annorū.
Illi autē non solū meū credere noluerunt.
sederiā ipsos aplos suis de finibꝰ expulerunt.
Ob quā causā uidelicet. ppter qd dnm in
iuste crucifixerunt & ei aplos persecu
ti sunt & agere poenitentiā noluerunt.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

traditi sunt in manibus romanorum·
Confundantur confusione qui confidunt
in sculptili. qui dicunt conflatili; Vos dii nri·
De gentib; loquitur. qui predicantib; aplis
credere noluerunt. permanentes in suis
errorib;. Surdi audite. & ceci intue
mini ad uidendum. De quib; ista dicit
propheticus sermo. in subsequentibus
ostendit dicens. Quis cecus nisi ad que
seruos & nuntios meos, prophetas misi.
Haud dubium quin de iudeis dicta ee con
stant. Iudei surdi erant. non corporis
auribus sed illis quas dns requirit in
euangelio dicens. Qui hab& aures audi
endi audiat. id est qui habet intelligen
tiam· que dico. Iussecta dixerat propheta
superius. Auditu audietis auribus
corporis. & non intelligetis auribus
mentis. Caeci intuemini ad uidendum.
id est qui in tenebris infidelitatis estis.
Aperite occulos mentis ad uidendum.
saluatorem urm. Quis caecus nisi seruus
meus isrl. Et surdus quis est. nisi ad quem
nuntios meos prophetas misi. Quis cecus
nisi isrl. qui uenundatus est peccatis.
Cui enim quis seruit. eius seruus est. Quis
caecus. nisi qui seruus dni. sicut prius
eum dr. qui uides multa o isrl. id est qui
intelligis legem & prophetas. nonne custo
dies qui tibi dicunt. Qui habes apertas
aures corporis. nonne audies. hoc est non
ne oboedies. Et dns uoluit ut sci ficar&
eum. sub ppl'm isrl. et magnificaret le
gem. id est magnam facer& obseruando eam
et extolleret. hoc est eleuaret eos de uitiis
ad uirtutes. Ipse autem ppls sed quia no
luit implere uoluntatem eius. direptus
et uastatus est. l' a malignis spiritib; l' ab
hostib;. chaldeis scilicet atque romanis.
Laqueus iuuenum omns simul. et in domib;
carcerum absconditi sunt. Nunc reuer
titur ad tempus predicationis dni loquens
de scribis & phariseis. Scribe et phari
sei laqueo coparant. quia sua puersa doc
trina inlaqueabant animos simplicium.
Subiecti uo illorum iuuenes appellant.
propter simplicitatem. Facile eni decipi
ebantur. ne in xpm crederent. sed quia
subiectos deceper et dno laqueos teten
derunt. contigit illis quod salomon dic.
qui parat foueam. ipse incidet in eam.
Illi parauerunt dno laqueum. sed ipsi
inlaqueati sunt in suis peccatis. Bene
ergo dr. laqueus iuuenum oms simul
scribe & pharisei. insidias dno parantes
et in domib; carcerum absconditi sunt.
Non incongrue pectora scribarum
et phariseorum carceri coparant. Nuqd
non erant absconditi in carcere quan
do dicebant dno temptantes eum. Magis

ter scimus q̄a uerax es et uiā dni in ueri
tate doces. & cet. his similia. Facti sunt
in rapinā sub autē hostiū. nec ē qui eruat.
N on fuit ppheta neq; sacerdos q̄ interpel
lare p eis. Sic moyses in heremo conuer
tens irā dni ad misericordiā in direptio
nē inimicorū. hoc ē in captiuitate & prae
dā. & non ē q̄ dicat. redde libertatē sub
eis dne. Quis ē in uobis qui audiat hoc. t
adtendat & auscultet futura. sub que
ego adnuntio t bona t mala. Hortatr
eos ppheta. ut si omns audire non possunt
que illi adnuntiaturus ē. saltē t pauci
futura cognoscant & intelligant. a q̊
ista ppessi sunt. causasq; uastationis
suae considerent. Quis dedit in direp
tionē iacob. et isrl uastantib. nonne
dns ipse cui peccauimus. Ds omps pa
ter cui peccauerunt dapnantes iniuste
filiū eius unigenitū. Ipse tradidit eos
in direptionē hoc ē in conculcationē
romanorū. quia noluerunt agere poe
nitentiā de suis facinoribus. Et noluer
in uiis eius ambulare. hoc ē in mandatis eius.
et non audier legē eius cū filiū suū eis
dabat. Et effudit sup eū populū in
dignation em. furoris sui p romanos.
et forte bellū. Forte bellū appellat
uastationē illā grauissimā. in qua pe
rierant oms famē. gladio et captiui

tate. et conbussit eū in circuitu. id ē con
sumpsit eū igne tribulationis et non cog
nouit. sub q̄d ppter filii di nec ē ista
paterent. et succendit eā. t ipsū pplm
igne tribulationis. t replū. et non in
tellexit ob quā causā pateret. Tradunt
historiae. quia nec romani cogno
uerunt. q̄d ppt ultionē filii di trade
rent in manus eorū. nec ipsi iudei
intellexerunt malitia sua obcaecati.
Et nunc haec dic dns creans te iacob &
formans te isrl. sic superius iā diximus.
I srl in duo diuidit. in credentib. et in
credentib. similiter & gentiles.
P aulo in superiorib. locutus ē de captiu
itate ultima iudeorū. et de infideli
tate illorū qui in malicia pseuerauere.
nunc ů alloqr primitiuā aecclesiā
que consistit in aplis et eis qui pe os ex
iudeis credidere. Et nunc inquit haec
dicit dns. Ac si diceret aliis uerbis.
Q uia illi in psidia sua manserunt nolen
tes recipere predicationē meā. neq;
tuā o chorus aplorū. haec dicit dns
qui creauit te in corpore et formauit
in anima. Iacob qui interptatr subplan
tator. & isrl qui interptatr uir uidens
dm. aplos significant & apostolicos
uiros. qui subplantauerunt uitia & me
ruerunt dm uidere. Noli timere o chorus

aplorū. qui re demi te sanguine filii mei &
uocaui te nomini tuo sub. ut isrl idē
uir uidens dm̄ uocaueris. Meus es tu
sub. seruus. Cum transieris p aquas o cho
rus aplorū tecū ero. & flumina non o
perient te. Per haec uerba ostendit
sermo diuinus aplos multa tormen
ta et pericula p xpi nomine passuros.
uult q; significare p aquas et flumina
et igne & flamas. psecutorū imperii.
seuitiā. furore q; qui salutē gentiū
inuiderunt. nolentes sermone euan
gelicū predicari ab aplis. hebrei ta
men per aquas uolunt intellegere ę
gyptios. ppter magnū nili flumen.
Per flumina chaldeos qui habent mul
ta flumina. Per ignē macedones. ppt
asperitatē eorū. Per flamā romanos.
qui ita conati sunt delere predicato
res. sicuti flāma consumit omia. Per
ista omia enī regna. sci apli et predica
tores transitū fecerunt. annuntiantes
uerbū euangelii. hortatur q; eos sermo
diuin̄ ne timeant. neq; pauescant duri
tiā et ferocitatē. quia dns ds ist sal
uator et protector eorū est. Lic& enī cor
pore ne carent. tradiit diuersis etiam ex
quisitis tormentis. Anima tamen inlesi per
uenerunt ad gaudia celestis patriae. cur
sui cōsūmatio. Dedi ppitiatione tuam

o chorus aplorū pre aegyptū. ethiopiā.
et saba; aethiopia regio ē in finibus
terrę posita. Saba ciuitas magna ē.
in finibus aethiopiae posita. de qua fuit
regina saba. que uenit a finib; terre
audire sapientiā salomonis. Quid er
go per ethiopiā et saba. nisi fines orbis
intelligendi sunt ad quos predicatio
aplorū puenit. in omnē inquid ter
rā exiuit sonus eorū. & in fines orbis
terrę uerba eorū. Propitiatio eorū
aplorū et iusticia. salus istarū et aliarū
regionū fuit. Ex quo honorabilis factus
es in occulis meis. O chorus aplorū.
et gloriosus. ego dilexi te. Tunc hono
rabilis & gloriosus factus ē chorus aplorū
in oculis dni. quando audierunt a dno.
Cum es in mundū uniuersū p̄dicate
euangeliū. Profecti predicauerunt
ubiq; dno cooperante. Et dabo homines
pro te & populos p anima tua; et ē sensus.
Quam os cūq; potueris conuertere ad
fidē mei p̄dicatione uīa ex omnibus
gentibus. p omib; mercedē recipietis.
Noli timere o chorus aplorū. reges et
principes istius seculi ac seuitiā psecu
torū. qm̄ tecū ego sū q̄ redemi te. &
dixi in euangelio tātibi quā cunctis
fidelib;. Ecce ego uobiscū sū omib; dieb;
usq; ad consūmatione seculi. Ab oriente

adducā semen tuū ò chorus aplōr. ad ac
ciūm meū. & ab occidente congregabo
te. Per has duas partes mundi. quattuor
climata debemus intellegere. ex qb;
colliguntur electi ad fidē. & congregantur
ad unitatē scāe aecclae. & si non corpo
re. tamen mente. Unde et dns dicit
in euangelio. Multi uenient ab ori
ente et occidente. et recumbent cū
abrahā et isaac et iacob in regno celor.
Quod si quaeritur qd sit semen aplōr. de
quo hic loquitur. patet de semine spi
tali ee dictū. Omnes enī qui p praedicati
onē aplōr crediderunt. semen illorū
sunt. sic dic ē egregius praedicator. fi
lioli mei. quos iterū parturio. Et p
euangeliū ego uos genui. Dicā aquiloni
hoc ē diabolo. da subaudit filios meos
uenire ad fidē aecclae. Affer filios meos
de longinquo ò chorus aplōr. id ē pplm
gentiū. q longe a cognitione di ē. &
filias meas animas fideliū praedestina
tas ad regnū. offer ab extremis terrae.
ab india scilicet & ethiopia. Vel filias
intellegam mulieres quae ad fidē dni
uenerunt. Crediderunt nēpe uiri.
crediderunt & feminae. Ad hoc autē
qd dicit. affer filios meos gentiles de
longinq. ptinet qd beatus apls loqtr
dicens. Vos qui eratis longe facti estis

prope in sanguine xpi. & omnē hominē
qui inuocat nomen meū in gloria meā
sub. adducā ad societatē electorū meor.
Creaui eū corpore. qui me crediturus
ē formaui eū in anima. et feci eū sub
xpianū l aptm quē libet l gentilē. Educ
pplm foras de infidelitate ad fidē. de
morte ad uitā. de tenebris erroris ad ue
rā lucē. Vox di patris ad filiū de iudeis.
Oculos habebat corporis. sed cecus e
rat mente. Aures habebat similiter
corporis sed surdus erat. qa obduratas
habebat aures mentis. ut ne qret audire
legē di. Per cecū et surdū debemus in
tellegere pplm iudaicū. q surdus erat
sicut ta pesaiam pphetā locutus erat sps
scs. Aure audietis et non intellegetis.
& oculos habebitis & non pspicietis.
Et notandū primū factā ee uocationē
iudeorū. deinde gentiū. sic dns dicit.
Non sū missus nisi ad oues pditas domus isrl.
Tale quid et beatus paulus dixisse legit
in actib; aplōr. Vobis primum oporte
bat q dē loqui uerbū di. sed qa reppu
listis illud. ecce conuertimur ad gentes.
Omnes gentes congregatae sunt simul &
collectae sunt trib;. Post quā crediderunt
qui pdistinati erant ex iudeis in xpm.
congregatae sunt & gentes. Congregatae
sunt ergo gentes & collectae sunt trib;

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

hoc ē iudei. et factū ē tam ex gentibus
quā ex iudeis unū ouile dn̄i. in quo cot
die congregamur in unitate fidei in bap
tismate. et in una pceptione corporis
et sanguinis xp̄i. Quis in uobis o gentiles
annuntiet istud. subaudit̄. qd locut̄ ē ds̄
de aduentu filii sui & que prima sunt
audire nos faciat. Si sunt dii uri ueri.
adnuntient uobis preterita siue futura
sicut ds nr̄. alloquit̄ ppheta gentiles.
uolens eos remouere ab idolatria & cul
tu doemonū. Dent testes eorū. idē ip
si dii dent testes suos ut iustificent. hoc
ē ut ueri et iusti dicantur. & audiant
alii qui eos ignorant ee ueros deos & dicant.
quia ueri dii sunt. Isto in loco ē iste uer
sicul distinguendus. et ad sequentia
x iungendū. Vere uos testes mei dicit
dn̄s. Vere uos testes mei ppheta et apli
dic̄ dn̄s pater. quia p uos locut̄ sū &
seruus sub xp̄s quē elegi et in quo mihi
bene coplacui. sub ipse ē testis uerborum
meorū. ut sciatis quia ego ipse sū ds. x
De hoc seruo dicit superius. Ecce seruus
meus suscipiā eū. et illud magnū tibi
ē uocari te puerū meū. Ante me n̄
ē formator ds et post me non erit.
Vox di patris. Quidā codicē s habent ante
me n̄ ē formatus ds. sed melius & rectius ē
formator dicere. Pagani dicebant de

dus suis. Iste ds nr̄ fecit omā. Verbi grā
adionē. Iouis tue fuerus ds. quia tuere
asti & regis olimpū hoc ē caelū. Contra
dicit ds omps. Ante me non ē formator
ds alicuius rei. Ego sū formator primus.
qa cū non essent omā feci ex nihilo. Quo
modo eni poterat aliquis deor ū falsorū
formator ee alicuis rei cū non eet aquo for
maret. Idola eni surda et muta et insensi
bilia manib hominū sunt formata. Qd
si fieri illud ad diabolū qui sepe p idola respon
sū dabat. qmdo poterat formator ee
omium rerū. qui ex tpr adō ē fac tus.
si dixerim ante me non ē forma tus
ds erit sensus. Ante me non ē fabricatū
idolū aliqd. quia ego formaui hominē
istū a quo postea iniuste fabricata sunt
idola; sed non econgruit plenit iste sens.
Q d dic̄ et post me non erit. ide ē quod in apo
calipsi dic̄. Ego sū A. & ω. initiū et finis.
E go sū ego sū dn̄s. & non ē absq me salua
tor. Iteratio sermonis. confirmatio rei ē.
E udicit ds pat absq me non ē saluator.
non excludit filiū a se. neq spm sc̄m.
quia neq filius ē absq patre. neq sps
scs. quia unū sunt sic dic̄ dn̄s. Ego et pat
unū sumus. et ego in patre et pater in me.
S ed quod dic̄ absq me n̄ est saluator.
tale ē si diceret; in me ē saluator. filius
uidelicet meus. per quē decreui saluare

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

genus humanu. et sicut unus xps dns non
aufer& patri ne dns sit. sic unus ds pater sal
uator. non auferet filio ne sit ipse saluator.
Sic enim dicit filius in euangelio. Sic pater quos
uult uiuificat. sic & filius quos uult uiuifi
cat. Quia sicut pater habet uita in semetip
so. hoc e sic genuit filiu uita habente.
Ego adnuntiaui natiuitate filii mei, uoca
tione gentiu. expulsione doemonu. Er
go saluaui p filiu meu genus humanu.
pro eo qd e saluabo. auditu feci preteritu &
futuru. & non fuit in uobis sub pphetis l
a ptis. Alienus ds. ut gentes dicebant.
Uos pphete & apti testes mei dic
dns. sub. quia qd predixi futuru uenit.
Non est qui de manu mea eruat aliquid. hoc
e de potestate filii mei. l de mea. Operabor
salute gentiu. & quis auertet? ide quis des
tru& illud quod ego fecero? quis operat
e salute gentiu. nisi ipse qui uerus ds est?
Nullus. haec dic dns redeptor ur scs isrl.
Uox di patris ad aptos dic dns redeptor ur.
O apti filii mei qui uos redemit sanguine
preciosissimo. Propter uos o apti filii
mei. misi in babylone & detraxi uectes
uniuersos et chaldeos in nauibus suis glo
riantes. Quantu ad littera ptin& baby
lon ideo in terpretat confusio. qa
ibi confusu e labiu uniuerse terrae.
Quantu uero ad altiore intellectu adti
n&. hunc mundu significat. quia aduem
ente dno in carne. in confusione pecca
toru positus erat. Per uectes intelligant
reges et principes potestatesq; istius
scli. quia sicut uectib; portat aliquid.
sic illoru munimine pompa huius
mundi ferebat. Quantu ad historiale sen
su congruit. ideo dic chaldeos gloriantes
in nauib; suis. quia habentes multa & mag
na flumina peritissimi nautę existebant.
Quantu uero ad altiore intellectu ptinet.
idcirco hoc dic. quia animas miseroru ho
minu. p fluctus huius mundi. doemones
qui p eos intelligunt uagari faciebant.
Propt uos inqd o apti filii mei. misi in ba
bylone hoc e in mundu qui dirigebat in
confusione peccatoru. et detraxi desu
pbia potentes huius scli uniuersos. et doe
mones etia detraxi de cordibus homi
nu. qui gloriabant ex animab; quas de
ceperant. ut p fide pfecta et dilectione
certa. regnet filius meus in cordib; hom
nu predicatione uraru instructioru. Ego
dns scs ur o apti. creans isrl rex ur. o chorus
aptor. haec dic dns qui dedit filiis isrl
uia in mari rubro. et in aquis torrentib;
ide fortissimis semita. uidelicet in ior
dane l etia in arnon. sic dixit moyses;
queadmodu fecit in mari rubro pre
bens uobis iter p siccu mare. sic faciet

intorrentibus arnon. Ipse enī qui dedit
inmari uiā & inaquis iordanis semitā. ui
delicet ut egressio ex aegypto et intro
itus interra repromissionis haberet mira
culū. Ipse deiecit principes huius mun
di desupbia. et conuertit adhumilita
tē euangelii. expulitq; decordib; ho
minū doemones quib; principabant. p
bensuia aptis & p̄dicatorib; suis inmari.
hoc ē inhoc mundo. utlibere possint
praedicare. Ego eduxi quadrigā deae
gypto. et equū. agmen robustū. Qua
drigā et equū p̄multis. quadrigis & equis. sic agm̄
robustū p̄multitudine robustorū. Si
mul obdormierunt. idē simul mortui
sunt. nec resurgent. q̄a somno p̄petuo
inuoluti sunt. Contriti sunt ab aquis mul
tis inmomento quasi linū extincti sunt.
sicuti linū inmomento succendit. & cito
extinguit. sic illi inmomento mortui
extincti sunt de terra. Ne memineritis ó
apli priorū que dixi. uidelic& uiā facta a
me inmari. et semitā iniordane. et anti
qua ne intuemini. quia maiora facturus
sū ego et uos p̄ me. quorū cōparatione
preterita pauca iudicant. Ponā inde
serto gentiliū uiā. idē xp̄m. quia ipse
ē uia ueritas et uita. Et in inuio flumina.
hoc ē indeserto gentiliū ubi non erat doc
trina spitalis. dabo flumina scientiam

uidelic& ueteris et noui testamenti. haec
sunt noua quę superius se p̄misit facere.
Glorificauit me bestia agri. dracones et stru
tiones. quia dedi aquas indeserto. flumina
ininuio. ut darē potū pplo meo. electo meo.
Bestias appellat gentiles. qui more bestiarū
uiuebant. Ignorantes creatorē et adoran
tes creaturā. Per dracones que uenenū habent
et interficiunt. possum' intelligere homi
cidas et malitiosos. homines plenos sangui
ne p̄ximorū. Strutio auis ē magna. bre
uitatē pennarū habens. uolatu non capax.
Per illū significant hypocritę. q̄ pennas
quidē uirtutū uident habere. sed ad altio
ra nequeunt scandere. Ideo inq̄t me glo
rificabunt gentes. q̄ homicidę et maliciosi
antea erant bestialit uiuentes. quia dedi in
deserto eorū scientiā ueteris et noui testa
menti. ut darē populo meo credenti in me.
Potū mentis. grām uidelicet sci sps. sic dixi
in euangelio. Qui sitit ueniat & bibat. &
deuentre eius fluent aquae uiuae. Populū
istū subaudit gentilē credentē in me. for
maui mihi ut ēēt xpianus. Laudē meā nar
rabit. hoc ē natiuitatē meā. passionē. re
surrectionis triūphū. ascensionisq; meę
gloriā. Non me inuocasti iacob. nec labo
rasti in me isrl. Sicuti superius iā diximus.
Duo sunt iacob. carnalis et spitalis. et duo
isrl. Et ubicūq; ponit isrl t iacob sine

nominis adiectione sicuti hic. de carnali
isrl. & iacob intellegendũ est; Ubi autẽ
cũ additamento nominis. ut iacob electe
meus. & rectissime quẽ elegi. de spiritali
intellegendũ ẽ. Non me inuocasti inquid
iacob. Possumus hoc referre ad illos qui an
te aduentũ dñi idola coluerunt. ł ad illos
qui post dñi ascensionẽ credere noluerunt
permanentes in infidelitate sua. Dicamus
primũ de eis. qui ante aduentũ dñi preua
ricati sunt in idolis. Sepe inuocauit dñm
isrl. et exaudiuit eũ. Illo autẽ tempr quan
do ista loquebatur esaias ex psona di. licet
inuocaret ore. non inuocabat opere. Non
inuocasti me inquit iacob. sic inuocand
erat quia me inuocasti ore. idola mente &
opere. Nec laborasti in me isrl. idẽ non feci
te laborare in adquirenda preciosa queq;
ad offerendũ mihi. ł non laborasti in me
solũmodo. Non obtulisti mihi arietẽ ho
locausti tui. & uictimis tuis non glorifi
casti me. Sepe quidẽ uidebatur offerre
holocausta. sed non suscipiebat ipse. eo qđ
cõmunia essent illi & idolis. Dño ferebat
manu. & idolis immolabat mente corde.
Ac si diceret aliis uerbis. Arbitraris quidẽ
obtulisse te mihi uictimas. et immolasse
arietes. sed scias a me non eẽ susceptos.
quia mihi & idolis cõmunes erant.
Illũq; sensũ repperit. de quo superius dix.

Ut quid mihi offertis multitudinẽ uictima
rũ urarũ dicit dñs. Plenus sũ. idẽ nulla
re indigeo. Tale ẽ hoc quod per amos propheta
tã loquitur. Numqd sacrificiũ obtulistis
mihi filii isrl per quadraginta annos. et
non potius do uro moloc. Non uult enim
dñs partẽ. sed totũ. uideamus quo sacri
ficio delectetur dñs. Psalmista dicit. Sacri
ficiũ do sps contribulatus. & cor con
tritũ & humiliatũ ds non spernit.
Non te seruire in oblatione. nec laborẽ ti
bi prebui in ture. Precepit dñs offerri sibi
oblationes. & offerri tus. per singula sab
bata. Quare ergo ista dicit. ac si dicee
ret aliis uerbis. Ideo non feci te seruí
re. quia non exquisiui a te preciosum
quippiã. ut in preparandis eis laborare
te facerẽ. ł etiã ideo non feci te serui
re. quia suscipiebã sacrificia tua.
Non emisti mihi argento calamũ & adi
pe uictimarũ tuarũ non inebriasti me.
idẽ non sũ delectatus. Calamus surcul
est arboris aromatice. Tus autẽ & ca
lamũ pro omnibus pigmentis posuit.
Non emisti mihi argento calamũ. hoc
est non precepi tibi dare aurũ et argen
tũ tuũ. ut emeres ex inde uaria ge
nera. et preciosa odoramentorum
et pigmentorum

ad offerenda mihi · quia non placebant mihi
eo qđ cōmunia essent idolis· Uerumtamen ser
uire me fecisti in peccatis tuis· Seruire facimus
dm̄ omnipotentē in peccatis nr̄is· quando noli
mus conuerti ab iniquitatibus· Et ille pius &
misericors expectat ad penitentiam· Praebuisti
mihi laborem in iniquitatibus tuis· idem sensus ē
Referamus & hoc ad eos qui post dn̄i ascensionem
noluerunt conuerti· & illos qui huc usq; in in
fidelitate permanentes· sacrificium uerum qđ
iam impletum ē in figura adhuc tenent· & om
nia quę offerre dn̄o uidentur· pro nihilo ducun
tur· Licet idolis idola non immolent· Dicit er
go dn̄s iacob & israheli carnaliter agentem· Nō
me inuocasti iacob· nec laborasti in me israhel·
Et est sensus· Bestius agri draconibus & struthioni
bus· hoc ē gentilibus laudantibus me· Tu ia
cob nequaquam me inuocare uoluisti· nec
laborasti ut peccatum negationis penitentia dele
res· Et licet holocausta & uictimę· atq; incensa
quę offers· uideatur tibi quō mihi placeant·
non delector in eis quia adhuc in uetustate pecca
ti pmanes· non uis transire ad nouitatē euan
gelii· Ego sum ego sum ipse qui deleo pec
cata tua propter me & peccatorum tuorū
ultra non recordabor· Alloquitur modo
iudeos & hortatur ad poenitentiam promit
tens eis ueniam delictorum· Ego sum

inquit pius· & misericors qui deleo iniqui
tates tuas· si penitentiam egeris· pter me non
propter te· & peccatorum tuorū ultra non recor
dabor· postquam fructus dignos paenitentiae
feceris· Reduc me in memoriam· & iudicem
simul· hoc ē recordare omnium bonorum que
tibi feci· quomodo eduxi te de domo seruitu
tis· & introduxi in terrā omnibus meliorem
insignis & miraculis· & portentis· Et quem
admodum deleui a facie tua gentes multas
& fortes· & iudicemur simul· id est discernam
quid facere tibi debueram qđ non fecerim &
argue me· Qui sensus plenius habetur in mi
chea· Popule meus quid feci tibi· aut qđ mo
lestus fui· responde mihi· Narra siquid
habes ut iustificeris· Loquere tu prior si quid
boni fecisti· nisi ego coepero loqui· dicas· qđ
propter mea multi loquia nequeas responde
re· Pater tuus primus peccauit & interpre
tes tui p̄uaricati sunt in me· Duobus modis
possumus intellegere patrem eorum hic appel
latum esse· Uel abraham intellegendū ē qui
peccauit dubitans in repmissione & petens
signū· Uel omnis ille populus qui mortuus ē in de
serto peccando contra dn̄m· interpretes dicuntur·
quasi inter partes qui inter duos discurrunt pacē
ferentes· Interpretes aūt uocat hic moisen & aaron
q p̄uaricati s ad aquas cōtradictionis· hoc ē auo

luntate declinauerunt. Et contaminaui principes sanctos. id est contaminari permisi moysen & aaron. quos idcirco contaminasse se dicit. quia et terram repromissionis non intrauerunt. Dedi ad internitionem iacob. hoc est ad interfectionem & israhel in blasphemiam. ut nullus preter duos ex his qui de aegypto egressi sunt. intraret in terram repromissionis. sed cadauera eorum iacerent in solitudine. preter iosue & caleph. Et nunc audi iacob serue meus & israhel quem elegi. Locutus est superius de israhel & iacob carnali. nunc autem alloquitur chorum apostolorum & credentes ex iudeis. cum priuilegio nominis & dignitate honoris. Et nunc chorus apostolorum quia israhel carnalis in infidelitate permanet & non uult me audire. tu qui seruus meus es & electus meus. Audi mandata mea & opere adimple. Haec dicit dominus faciens te in corpore & formans te in anima ab utero auxiliator tuus. quia cum esses fecit te.

Noli timere serue meus iacob & rectissime quem elegi. Dicit beatus hieronimus. quia israhel id est rectum proprietatem hebraeae lingue propriae israhel id est rectus siue rectissimus interpretatur. Hoc autem quod uir uidens deum dicitur. non in conscriptione literarum est. sed in sono uocis consistit. Unde quod hic dicitur. Noli timere serue meus & rectissime quem elegi. tale est si diceret. & israhel quem elegi. Effundam enim aquam. hoc est doctrinam ueteris & noui testamenti super sitientem gentilitatem. & fluenta super aridam. Gentilitas que erat sitiens. ipsa erat & arida. quia non habebat humorem dilectionis dei & proximi. Effundam enim spiritum meum super semen tuum. o chorus apostolorum & benedictionem meam super stirpem tuam. Semen spiritale apostolorum & stirps omnis credentes sunt qui eorum predicatione. exemplis. miraculis uel scriptis illuminati ad fidem uenerunt. uel futuri sunt. usque ad extremum iudicii diem. Et super hoc semen dominus spiritum suum fudit. quando in baptismate & inpositione manuum episcoporum. gratiam sancti spiritus accipit. Benedictionem etiam fudit super stirpem eorum. quia nisi ipse illustrasset corda gentilium. incassum expenderent predicationem suam. Iuxta illud cuiusdam sapientis. nisi dominus illustrauerit cor audientis. in uanum laborat lingua docentis. Et germinabunt inter herbas quasi salices iuxta preter fluentes aquas. Herba uiriditate gaudet. Illi ergo qui renouantur in baptismate & benedictione domini merentur accipere herbis uirentibus comparantur. quia habentes uiriditatem fidei bonorumque operum germinabunt fructus bone operationis intercedentes qui iam firmati radicibus uiriditatem & ipsi pleniter possident. Per salicem que infructuosa est & cum adcrescit maxime si iuxta preter fluentes aquas sita sit. hoc est si hinc inde aquis uallatur. & que etiam si sumpta fuerit in cibo uel potu. sicut phisici dicunt. sterilem reddit a quo sumitur. significatur gentilitas que sterilis ante aduentum domini extitit a fructu bo

norũ operũ sed postea aquas doctrine euange-
lice iuxta se habens. que ante infructuosa erat.
quasi contra naturam protulit fructus uirtutum.
Possumus etiã per herbas & salices geminã uocationẽ
intellegere. gentium uidelicet ac iudeorũ. ut per
herbas intellegamus multitudinẽ gentium ueni
entium ad fidem. p salices primitiuã aecclesiam
ex iudeis. que pdicantibus aplis cito creuit. Iste
subauditur unus credens & fidelis dicet; dñi ego
sum seruus per fidẽ & operationem. non idolorũ.
quia ab illo sũ redemptus. & ille alius fidelis: uo
cabit peccatores ad penitentiã in nomine iacob.
hoc ẽ ut subplantet uitia. sicut ille fecit. & hic idem
ille alius scribet manu sua; dñi ego sũ seruus. t
sedm qđ LXX. dicunt. dĩ sũ miles. ut clericus cimo
nouo gtietur se militem esse xpi. Quidã codi
ces scribet habet manu sua dño; sed beatus hieronimũ
dñi dicit. secdm hebraicã ueritatẽ; & dĩ sum.
sedm qđ lxx. dicunt qđ & apertius ẽ dicere;
scribet. dñi sum miles. quam scribet manu sua
dño. Tamen si dixerimus dño. erit sensus. ut scri
bat dño. quod xpianus est. quod fidem eius habet.
sicut egregius predicator suatum in capite epistola
rum & in fine dicit.
Paulus seruus ihu xpi uocatus apostolus. Et ego
paulus seruus xpi ihu scripsi haec manu mea. Et
in nomine israhel assimilabitur. quilibet ex .. ut qđ
non habet ex carne. habeat per fidem. Gentiles

ergo qui non sunt sedm carnem ex p̃sapia abraam
assimilantur israheli in nomine. qui interptatur
uir uidens dm̃. quia ipsi per fidẽ & operationẽ
merentur in p̃senti seculo positi contẽplari dm̃.
& in futuro contẽplabuntur facie ad faciem.
Non tamen omñs gentiles assimilantur israheli. sed
tantum modo credentes. qui possident modo
legẽ & pphetas. omsq; gratias sp̃s sci que po
pulo israhel repmisse sunt. Haec dicit dñs
rex israhel. & redemptor eius dñs exercituũ.
Ego primus ante quẽ nullus. & absq; me non ẽ ds
uerus & saluator. Post uocationẽ gentiũ & ef
fusionem sci sps. quẽ cunctis credentibus datu
rum se esse pmisit. quando p uarietate meri
torum suoꝝ. Alius dicet. dñi ego sum. Alius
uocabit in nomine iacob peccatores ad peniten
tiam. Alius scribet manu sua esse se dñi.
& alius assimilabitur in nomine israhel. ut
relictis idolis unius dĩ cultor sit. Loquitur
contra idolorũ cultores. qui noluerunt conuer
ti. Quis similis mei ẽ in idolis. uocet ea que
non sunt. tamquam ea que sunt. & ordinẽ cre
aturarum mearũ exponat mihi. Ego crea
ui ex nihilo omia cũ non essent. exponat ille
quomodo ordinata sunt. Ex quo constitui
populum antiquum. uentura & que futura
sunt annuntient eis. Populũ antiquum appellat
ut omne genus ab adam. t populum israheli

ticum populum quem elegit in abraham; & est sensus. Ex quo constitui populum antiquum a primo homine: ut mihi seruiret t israheliticum populum. ut mihi esset populus peculiaris. uentura & futura adnunciaui eis. Et sicut ego adnunciaui eis futura. si sunt ueri dii. adnuncient & illi similiter que futura sunt. Nolite timere o credentes persecutorum sententiam qui idola colunt. Neque conturbemini propter minas eorum. ex tunc id est ex quo elegi populum antiquum. audire te feci & adnunciaui quod idolum nihil est. sed opus manuum hominum. Uos estis testes mei o apostoli mei. quia ego sum deus uniuerse terre. Numquid est deus absque me & formator quem ego non nouerim. Si alius est deus preter me & formator. necesse est ut ostendatur & alius mundus esse; sed quia non inuenietur neque formator neque mundus. nullo modo alius deus est preter me qui formaui istum. Plastes idoli. id est formatores idolorum. nihil sunt. sicut psalmista dicit. Similes illis fiant qui faciunt ea. & amantissima eorum subauditur idola. non proderunt eis. hoc est cultoribus suis in die examinis uniuscuiusque;. Plastes grecum nomen est. dicitur formator siue compositor. Ipsi plastes sunt testes eorum idolorum quia non uident neque intellegunt.

ut confundantur super errore suo. subauditur ideo sunt testes. Sicut enim psalmista dicit. Aures habent & non audient. Oculos habent & non uidebunt. quia non est spiritus in eis. Quis formauit deum & sculptile conflauit ad nihil utile. Ecce omnes participes eius confundentur. uidelicet & qui formauit & qui adorauit. Fabri enim sunt ex omnibus ad fabricanda idola. Conuenient omnes subauditur fabricatores cultoresque idolorum in die iudicii. Stabunt ad iudicium. & pauebunt recordantes peccatorum suorum. & confundentur simul per errore suo. Faber ferrarius lima operatus est idolum. in prunis in malleis formauit illud. & operatus est in brachio fortitudinis sue. Esuriet formator eius. quia non dabit ei cibum deus suus & deficiet pro labore. & non bibet aquam & lassescet. id est si non biberit aliunde aquam lassescet. quia non prebebit ei deus suus potum. Artifex lignarius extendit normam. hoc est preparabit regulam ut posset ad rectitudinem deducere illud idolum. formauit illum in runcina. Runcina quoddam artificium est lignarii gracile & recurrum ex quo cauantur tabule domus. ut una alteri conectatur. Fecit illud idolum in angularibus. hoc est quadratum & in circino tornauit illud. hoc est in torno & rotunditate. & fecit ibi & in quadrato t in rotundo. imaginem uiri quasi speciosum hominem habitantem in domo. Quis enim posset hoc credere quod ascia & lima

& teretro · malleo q; formetur ds̄ · & uel in
prunis simulacra fundent̄ · & incircino
tornata · in deos repente consurgant · p̄sertim
cū uilitas artis · infame & siti artificis demons
tretur · Succidit ille lignarius cedrus ad
fabricanda idola · tulit ilicem & quercū que
steterant p̄ multa tempora inter alia ligna
saltus · & fabricat est inde simulacrum · Planta
uit pinū & faceret ex ea dm̄ · quā pluuia
permultos dies nutriuit · Et facta est illa pinus
hominibus ex parte in focū · sumpsit ex eis · uide
licet ex cedro · ilice · quercu & pino · & cale fac
tus est ex eis · succendit & coxit panes · dereli
quo aut̄ operatus ē dm̄ · adorauit · fecit sculptile
& curuatus est ante illud · medium eius combus
sit igni · de medio eius carnes comedit · coxit pul
mentum & saturatus ē & cale factus ē · & dixit,
Uah cale factus sū · uidi focū · reliquū aut̄ eius
dm̄ fecit · id ē reliquū quod remansit · fabri
cauit sibi in dolū Curuatur ante illud · & ad
orat & obsecrat dicens · libera me q̄a ds̄ ms̄
es tu · nescier̄ neq; intellexerunt · obliti enim s̄
ne uideant oculi eorum · & ne intellegant in
corde suo Non recogitant in mente sua q̄d
ego fecerē eos · neq; cognoscunt · quia non
sunt dii · sed opera manuū hominū neq;
sentiunt id ē non intellegunt · ut dicant apud
se · Medietate eius combussi igne · & coxi

sup carbones eius panes · coxi carnes ex eo
& comedi · & de reliquo eius idolum faciam ·
Ante truncū ligni procidam · Non faciam ·
Quare · quia pars eius cinis est · cor insipi
ens adorauit illud · & non liberabit animā
suā · neq; dicet forte · id ē forsitan menda
tium ē in manu mea · Cum fabricaret t
adoraret idolum debuerat ista cogitare &
dicere apud semet ipsum · Certe in manu
mea · id est in operatione mea mendatium
est · quia hoc q̄d p̄ deo colo & teneo · opera
manuū mearū ē · Haec debuerunt uigili
mente p̄pendere cultores idolorum · sed non
fecerunt · capientur in iniquitate sua · nec
liberabunt̄ auxilio deorū suorū · Memen
to horum iacob & isrl̄ quō seruus ms̄ es tu ·
formaui te · seruus ms̄ es tu israhel · non obliuis
ceris mei · Modo alloquitur populū israhe
liticum & fideles · qui in aduentum dn̄i
crediderunt · Cum omia ita sint ut dixi ·
et idola scias ēē figmenta & compositio
nes hominū · ne obliuiscaris O israhel creato
ris tui · ut adores idola que in aduentu fi
lii mei destruenda sunt · tibiq; ipsi iniu
ria facis · adorans opera manuū tuarum ·
Deleui · p̄eo q̄d ē delebo · ut nubem iniqui
tates tuas · & quasi nebulam peccata tua ·
Si audieris me israhel & adtendens que tibi

p̄cipio. Ita delebo in aduentu filii mei iniquitates tuas ac peccata. sicuti dissoluitur nubes tenebrosa ł nebula calore solis ł uento raptante adtenuatur. Reuertere ad me o israhel & age penitentiam quo redemi te. p eo q̄d est redimam p̄cioso sanguine filii mei. Laudate celi. quo fecit dn̄s misericordiā iacob. Iubilate extrema terrae. Per celos debemus intellegere summas angelicas potestates in celo residentes. & per extrema terre. similit̄ angelicas potestates. que p̄sunt hominibus habitantibus in terra. ł etiam per extrema terre apli & pphete intellegendi sunt. qui& doctrina & miraculis & intercessionibus consistunt homines habitantes in terra. quia in ipsis fundati sunt sicut apls dicit. Aedificati sup fundamentum aplor & pphetarum. Resonate montes. id ē sci laudationem. qui in culmine uirtutum consistunt. Saltus & omne lignum eius hoc ē omis electi & iusti. Et quare hoc. Quo redemit dn̄s precioso sanguine filii sui iacob. & israhel glorificabitur id ē magnus fiet. O israhel si reuersus fueris ad me in toto corde & egeris penitentiam. de salute tua letabuntur angeli in celo. & qui p̄sunt hominibus in terra & apli ac pphete omisq. electi. scientes quo redemptus es sanguine filii eius. haec dicit dn̄s redemptor tuus.

O israhel. qui te redempturus ē & formator tuus ex utero. id ē cū non esset. Ego sum dn̄s faciens omnia. & extendens celos solus stabiliens terram & nullus mecū. Superius locutus ē de subuersione idolor & redemptione israhel. si penitentiam egerit. Nunc aut de magnitudine potentiae suae loquitur q̄d ipse fecerit omia solus. ne quis dubitet de saluatione israhel tantū si ad eum conuersus fuerit. Cū aut dicit extendens celos solus & stabiliens terrā & nullus mecum. non excludit filium a se. neq; spm̄ scm̄. quia unū sunt. & inseparabiliter nequeunt operari. sicut ipse filius dicit. Ego & pater unū sumus. sed sicut superius diximus. per hanc sententiā excludere uult idola a formatione creaturarum. Irrita faciens. id est inania diuinorum signa & ariolos in furorem hoc ē in amentiā uertens. Arioli sunt incantatores. quibusdā incantationibus rē peragunt. Diuini idem sunt qui & phitones. id ē uentri loqui. habentes spm̄ maligni in uentre. Et locuntur multa signa & portenta. haec quidem ante aduentū dn̄i multi adimplebant. sed crescente xpianitate ex parte eradicata sunt. Conuertens sapientes huius scli retrorsū. id ē insipientiā. & scientiam eorum stulta faciens. quia que stulta

erant elegit. & sapientiā philosophorū stulta
fecit. Suscitans uerbū serui & consiliū nun
ciorū suę complens. Quis ē iste seruus dī
patris. nisi ille dequo superius dicit. Ecce
seruus m̄s suscipiā eum; & illud. Parum ē
tibi. ut mihi sis seruus. Ipse ē seruus. qui &
puer. Uerbum autē istud. euangelica doc
trina ē. quā dī pater super uniuersum or
bem suscitauit p nuncios filii. hoc ē per aptos.
Consilium apostolorū fuit. ut dispersi per quattuor
mundi climata unum euangeliū p̄dicarent.
unam fidē docerent. & omnipotem dm̄ trini
tatem in personis & unitatem in substantia ha
bere adnunciarent. Hoc consilium uerbo tenus
ab illis dictum. dī pater reb; cōpleuit. Qui di
co hierusalem. habitaberis. & ciuitatibus iuda.
aedificabimini & deserta eius suscitabo. De re
stauratione que facta ē a zorobabel. & ceteris
ducibus permittente cyro. ista loquitur. quę
captiuitas adhuc conplenda erat. Ego dī qui
haec feci. t cōpleturus sum. Ego dico hierusalē.
qđ iterum fundetur. & dico etiam ciuitatibus
iude. aedificabimini. & deserta eius suscitabo.
Qui dico p̄fundo. idē babiloni. que in p̄fundo pec
catorum sedebat desolare ab habitatoribus tuis.
& flumina tua tygrim. & eufraten are faciam.
hoc adimpletū est a dario & cyro nepote eius.
Nam nocte quando balthasar interfectus est ab
eis. excitus ille eufraten fluuiū qui per mediū

ciuitatem decurrebat. Longe a ciuitate in
multos riuulos diuise runt. & exsiccatus est in
tantum. ut per alueum illius per quem antea
decurrere solebat. Ipsi ciuitatem ingrede
rentur & deuastarent. Possunt etiam referri
illa superiora ad aecclesiam p̄sentem. & ista ad
hunc mundum. Qui dico hierusalem. id ē aec
clesię. habitaberis. a credentibus ex gentili & iuda
ico populo. & ciuitatibus iude. id ē aecclesiis cō
fitentiū in toto orbe constructis aedificabimi
ni. & que deserta antea erant suscitabo. Qui
dico p̄fundo. id est mundo huic. desolare a cul
toribus tuis & amatoribus. & flumina tua are
faciam. hoc ē sapientiā huius mundi ad nihil abo.
Stultam enim fecit dī sapientiā huius mundi.
Qui dico cyro. pastor m̄s es. in meis fidelibus
& omnē uoluntatē meā cōplebo. dimittendo
captiuitatē populi mei. Qui dico hierusalem
aedificaberis. a ihu sacerdote magno & esdra ce
terisq; principibus de captiuitate redeuntibus.
& qui dico in templo fundaberis. idem sens sunt.
ut in superiori uersu. Haec dicit dn̄s xp̄o
meo cyro. ut subiciam ante faciem eius gentes
babilonios. caldeos. aegyptios. medos ceterasq;
gentes in circuitu suo. & dorsa regum uertam
ad fugiendum ante eum. Multi reges dorsa
uerterunt ante eum. dn̄o illi tribuente auxi
lium. Haec inquit dicit dn̄s xp̄o meo cyro. xp̄s in
terp̄tatur unctus. Antiquit enī in populo

iudeorum quemadmodum apud romanos di
adema faciebant & faciebant regem. & apud
iudeos unguebant oleo sco. sic crismate punc
ti efficiebant reges & sacerdotes. ut aaron
sacerdos a moyse. & dauid a samuhel. Quare
ergo cyrus appellatur christus. cum non sit perun
ctus oleo benedictionis. quia dignitas imperi
alis p crismate ei fuit. haec dicit dns xpo meo p eo q d e
xpo suo. t uncto suo hoc e regi suo. Et aperiam coram eo
ianuas. & portae ciuitatum non claudent. Ego
ante te ibo o cyre. & gloriosos terre humiliabo.
hoc e babilonios. & caldeos. qui gloriosi habeban
tur toto in mundo. portas aereas conteram ante
te o cyre. & uectes ferreos confringam. Que
ciuitas illi non patuit inquit beatus hieronimus.
Quis non regum terga subiecit illi. Qui muri
prius inexpugnabiles non illius obsidione sub
uersi sunt. hec qui plenius cognoscere uult.
legat historiam xeno fontis de cyro maiore. & inueni
et ea esse completa. que isaias ante longe pdix
it dno manifestante. Et dabo tibi cyre thes
auros regum absconditos & diuersarum urbium.
& archana secretorum. id e ea que reges & re
gine in conclaui semper habebant. tibi dabo;
& quare hoc. ut scias quia ego dns. qui uoco
nomen tuum ds israhel. longe ante quam nas
caris. sicut olim uocaui isaac & iacob. & mul
ta ante pdixi de te. & de isaac & io sia. & hoc
non feci ppter te. neque p tuo merito. sed ppter
seruum meum iacob & israhel electum meum.
ut dimittas eum ex captiuitate. & recognoscens
que tibi ante pdixi quam nascereris. bona seruis
meis inpendere studeas. Et uocaui te in nomine
tuo. hoc e ut cyrus uoceris. Assimilaui in nomi
ne filio meo. & non cognouisti me. Multi uo
lunt hoc referre ad dnm ihm xpm. que istam
sententiam dicunt. sed non locunt ea que uera sunt.
Cyrus qui interptat heres. nam ipse hereditatem
auunculi sui darii suscepit. regnum uidelicet ba
biloniorum. caldeorum. medorum. & psarum atq;
aegyptiorum. Et qui xps etiam uocatur ppter
dignitatem imperii. assimilari dicit dno ihu xpo
tantum in nomine. qui hereditatem apparet
suscepit. sicut in psalmo habet. Postula a me
& dabo tibi gentes hereditatem tuam; & qui un
ctus e oleo leticiae p participib; tuis. Assim
laui te inquit in nomine filio meo. & non cogno
uisti me esse uerum dm. qui te feci uictorem multa
rum gentium. sed adorasti idola que tibi nihil
pfuerunt. Ego dns & non e amplius. ds uerus.
extra me non est ds; quia pater cum filio & spu sco
unus ds. sicut loquitur ipse filius. Ego in patre
& pater in me est. & ego & pater unum sumus.
Accinxi te uirtute ut adquireres tibi regna
& non cognouisti me. sicuti cognoscendi eram.
Ideo q; accinxi te uirtute & dedi gloriam regniq;
ut p te sciant hi qui ab ortu solis sunt. & qui
ab occidente. quod absque me non est. Ego dns
b Non excludit filium a se. neq; spm scm. cum dicit.
extra me non e ds.

& non est alter. Legitur in uolumine libri hesdre. scripsisse cyrum. ad omnes gentes. non esse alium deum preter dominum deum israhel. Uel etiam ita intellegendum est ut ex captiuorum laxatione dei omnipotentis clementia notitior cunctis in populis facta est. Dicit iosephus in istoria antiquitatum. Ideirco dimissum esse populum a uinculo captiuitatis. quia legit ille in libro esaiae. eaque dominus per esaiam prophetam de illo predixerat. Formans lucem id est diem. & creans tenebras id est noctem. malum. id est bellum. uel afflictionem. Ego dominus faciens omnia haec. Siue etiam per lucem possumus intellegere laxacionem captiuitatis. & per tenebras captiuitatem. & per malum laborem. sicut in euangelio. Sufficit inquit diei malicia sua. id est labor suus. Ac si diceret. Ego dominus. qui uos male agentes & a me recedentes in captiuitatem transmitto; Ceterum ad me reuertentes puro de corde reduco in patriam proprii telluris. Rorate celi desuper & nubes pluant iustum. aperiatur terra & germinet saluatorem & iusticia oriatur simul. Ego dominus creaui eum. Loquens superius sermo diuinus de cyro rege persarum. qui captiuitatem relaxauit. qualiter longe ante predictus sit a domino. Nunc de aduentu saluatoris & conceptu illius loquitur. O celi. rorate desuper. id est rorem emittite. Per celum debemus intellegere angelos habitatores celi. & positus pluralis numerus pro singulari. Per rorem uerba euangelica. Dicit beatus augustinus. Ueniat gabrihel archangelus & emittat nobis rorem. id est annuntiet natiuitatem domini saluatoris. Et nubes pluant iustum. Quid per nubes intellegere debemus. nisi prophetas qui nobis pluuiam salutarem dederunt. unde irrigantur corda nostra. ad nunciandum natiuitatem domini passionem. resurrectionem. ascensionemque eius. beatitudinem electorum. & poenam reproborum. de quibus & superius dicitur; mandabo nubibus ne pluant super eos imbrem. Ponamus unam nubem ex multis. isaiam prophetam. & consideremus quid nobis protulerit. Ecce inquit uirgo concipiet & pariet filium. & uocabitur nomen eius emmanuel. Et illud. Emitte agnum domine dominatorem terre de petra deserti ad montem filie sion. Ecce pluuia salutaris. qua inebriantur corda nostra ad intellegendam natiuitatem nostri saluatoris. Sequitur. Aperiatur terra. & germinet saluatorem. Terra appellatur sanctam mariam uirginem. que germinauit dominum saluatorem. Aperiatur terra. hoc est cor uirginis ad credendum. Nam cum ab angelo audisset. ecce concipies & paries filium dixit. Quomodo fiet istud. quoniam uirum non cognosco. & angelus. Spiritus inquit sanctus superueniet in te & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Haec cum

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

audiret. apertum est cor eius ad credendum & ait. Ecce ancilla domini. fiat mihi secundum uerbum tuum. Et germinet saluatorem. Ihs interpretatur saluator. Et quare saluator? quia ipse saluum faciet populum suum a peccatis eorum. Et tale est quod dicit. germinet saluatorem. quasi diceret ihm. Sic enim dixit angelus. Uocabiturque nomen eius ihs; & iusticia oriatur simul. Ipse est iustus. quia peccatum non fecit. nec dolus inuentus est in ore eius. Ipse est iusticia. quia iustificat credentes in se. de quo & dicitur; Iustus autem meus ex fide uiuit. Ego dominus pater creaui eum. Secundum diuinitatem non creauit eum deus pater. quia consubstantialis & coeternus est illi. Quantum uero ad humanitatem pertinet creauit eum. quia operatione spiritus sancti corpus assumpsit in utero uirginali. sicut dixit angelus. Spiritus sanctus superueniet in te & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Et notandum. cum dicimus operatione sancti spiritus illum esse formatum in utero uirginali. non separamus potentiam patris & filii ab eo. uel sine patre & filio formauerit illud corpus. quia sancta trinitas inseparabilis & indiuisibilis est. Ideoque tota trinitas illud operata est. Quae enim operatur pater. eadem filius. eadem spiritus sanctus; Tamen quomodo illud actum sit. humanae fragilitati non conceditur illud discutere. Unde & esaias dicit. Generationem eius quis enarrabit. Et precursor illius. Non sum

inquit dignus soluere corrigiam calciamenti eius. hoc est mysteria utriusque natiuitatis eius enucleare non ualeo. Ue qui contra dicit fictori suo testa de samiis terrae. Samus ciuitas est. in qua primum inuenta est illa ars fingendorum uasculorum. Et tale est quod dicit testa de samiis terrae. quasi diceret testa de testis terrae. Fictori & figulo comparatur deus omnipotens. quia ipse sua potentia formauit uniuersitatem istius mundi. Ue illi homini qui contra dicit omnipotenti deo fictori suo aliquid a quo ipse formatus est. Ac si diceret. Uae illi qui non credit xpm esse uenturum in carne et contra dicens uerbis omnipotentis dei. Numquid dicit lutum figulo suo quid facis & opus tuum absque manibus est. Sic illa testa uel lutum non potest contra dicere fictori suo; Ue qui dicit deo patri quid generas subaudis filium. aequalem tibi. & mulieri beatae uidelicet mariae. quid parturis quod non ex semine uiri suscepisti. De qua muliere dicit beatus apostolus. xps factus est de muliere. factus sub lege. Haec dicit dominus sanctus israhel plastes eius. id est creator uel formator eius. Uentura interrogate me & super filios meos & super opus manuum mearum mandastis mihi. Plastes graecum nomen est. & dicitur formator siue plasmator. Plasmator eius est deus pater. quia plasmauit eum in utero uirginali. uentura mysteria interrogate me o iudei super filios meos sub adoptiuos. qui credituri sunt filium meum. quomodo debeam eos regere. & super opus manuum mearum mandate mihi.

dicens: hoc quod operans absque manibus est; sic humana creatura nequid resistere creatori suo.

hoc est precipite mihi qualiter ea que condidi gu
bernem. Tropice. ista intellegenda sunt que di
xi. Ego feci terram & hominem super eam crea
ui ego. Manus mee tenderunt celos. & habitatio
sit meis angelis & omni militie eorum. uideli
cet angelis & stellis mandaui. hoc est precepi quid a
gere debeant. Precepi angelis ut me laudarent
creatorem suum. & ministeria sua implerent. Precepi
soli ut illuminet terram. cursum suum peragens in ccclx
v diebus & quatuor horis. tendatque orientem.
Si ergo ego feci terram ut habitaretur ab hominibus. &
celos extendi desuper eosque uarietate astrorum deco
raui. ut morarentur in terra cultores dei. quid mirum
est si filium meum iustum regem misi in mundum. ut mihi
adquireret multos filios adoptiuos. Et quid mirum.
sicut suscitaui a mortuis. ut sua morte omnes liberaret
a nexu mortis. qui omnibus que uiuunt presto ut uitam
habeant. Ego suscitaui eum ad iustitiam. sub ut sit
saluator non solum iudeorum. sed etiam & gentium. &
omnes uias dirigam. id est actiones & opera. quatinus
peccatum non faciat. neque dolus inueniatur in
ore eius. Ipse filius meus aedificabit ciuitatem meam.
hoc est aeclesiam meam tam ex gentibus quam ex iudeis.
& captiuitatem meam dimittet sub libera. Quidam
uolunt hoc referre ad cyrum. cuius temporibus dimis
sa est captiuitas. & templum permissu est aedificari. sed
non conueniunt precedentia. quia non sunt omnes uie
ei directe. cui & dictum est. assimilaui te & non cognouis
ti me. Nec etiam ipse aedificauit. licet aedificari

permiserit. quia non ei tempore completa est aedifica
tio eius. sed temporibus assueri. Redeamus ad preceden
tia. referentes ad dominum ihesum christum. cui ista plenis
sime ascribi debent. Ipse aedificauit ciuitatem
patris. sanctam uidelicet aeclesiam. contra quam por
te inferni non preualebunt. quia fundata supra fir
mam petram. hoc est super ipsum. & que in monte
posita. dest in illo qui est mons montium latere
numquam poterit. De huius ciuitatis fundamento
dicit egregius predicator. Fundamentum aliud nemo
potest ponere preter id quod positum est. quod est christus
ihesus. Considerandum est de qua captiuitate subiungit.
& captiuitatem meam dimittet. Peccante primo
parente nostro in paradyso. captiuatus est a diabo
lo. & exul a proprio solo effectus est in huius pere
grinationis exilio. omnesque filii eius captiuitatis
uinculo obligati sunt. donec uenit altissimi fili
us per incarnationis mysteria. & sua morte sim
plam duplam nostram destruxit. reuocando nos ad
gaudia paradysi. unde expulsi fueramus. unde
& subiungit. Non in precio inquit neque in mu
neribus est sub liberauit. & redemit nos. ut acciperet
ex inde precium. sed propria sponte. & misericordia lar
ga. Haec dicit dominus. labor aegypti. hoc est cul
tura idolorum quam per omnibus gentibus adimplet. &
negotiatio aethiopiae terrena. subaudit cessa
uit in aduentu tuo fili dilectissime. & sabaim
uiri sublimes ad te transibunt credentes in te.
& tui erunt per fidem & operationem. Cultura idolorum.

quā aegyptii diis suis impendebant. laborē ap
pellat. quia multum laborabant illi in offeren
dis sacrificiis diuersis portentis. uidelicet canū.
ouiū. hircorū. aliorūq; multorū. Sed aduenī
ente xp̄o in mundū. post ascensionē eius cū ap̄li
ad illud & ad alia regna transissent. p̄dicantes
gratiā sc̄i euangelii. ubi antea colebatur multi
tudo simulacrorū. coepit uenerari unius dī reli
gio. in tantū ut p omib; regnis hactenꝰ ibi mona
chorū cateruae consistant. pugnantes sine gla
dio materiali contra principem mundi; ibiq; im
pletum ē qđ dic apl̄s. Ubi habundauit peccatū.
sup habundet gracia. Similiter aethiopes qui antea
terrena lucra exercebant. conuersi ad fidem xp̄i
ceperūt t̄rena p̄ponere. & toto mentis affectu ce
lestia lucra desiderare. Saba in eadem ē & saba re
gio ciuitas in finib; aethiopiae posita. de qua fuit
regina saba. Uiri sublimes autē apellant. quia po
tentissimi & ditissimi semper extiterūt. qui &
ipsi ad fidem dn̄i transierūt. de quib; dic psalmista.
Om̄s de saba uenient aurū & thus deferentes & lau
dem dn̄o adnunciantes. Per haec tria quae comemorauit.
intelliguntur om̄ia regna & regiones de quib; om
nib; ad fidē dn̄i cotidie colligunt. Post te ambulabunt.
recte credendo & bene uiuendo uincti manicis p
gent. id ē p̄ceptis dominicis astricti ambulabunt de
uirtute in uirtutē. & te adorabunt derelictis iam ido
lis seq; dep̄cabunt pura mentis deuotione. Tantū in te
ē & non ē absq; te ds̄ uerus. Uox patris de filio. Sic di
cent illi; Tantū
in te ē ds̄ id ē in filio.

sicut enī ipse dic. Ego in patre & pat̄ in me ē & non
absq; te ds̄. sic ipse dic. Ego & pat̄ unū sumus. Ue
re tu es ds̄ absconditꝰ. p̄pt humanitatē ista dicunt.
quia in humanitate latuit diuinitas. Ipse est ds̄ sal
uator israhel. qa ipse saluat populū suū a pecca
tis eorꝫ iuxta uerbū angeli. Confusi s̄ & erubuerūt om̄s.
abierūt simul in confusione. hoc ē in p̄dictione. fabri
catores errorū extiterūt. quando in isto mundo semi
nate uel mendatiū. dicentes a baptistis dn̄m furti eē
sublatū. Confusi s̄ ergo scribe & pharisei in ma
licia sua traditi in manꝰ romanorꝫ. & erubuerūt om̄s.
non ut penitentiam agerent. sed in tribulatione
positi. & abierūt simul in perdictione corporis atq;
mentis. Israhel quidē periit. israhel autē saluat ē in dn̄o sa
id ē chorus apl̄orꝫ & qui
lute eterna. p apl̄os crediderūt saluati sunt salute
aeterna. Non confundemini o ap̄li aliiq; creden
tes & non erubescetis in poena constituti p nomine
meo. usq; in sclm̄ scl̄i. id ē neq; in hoc sclō uos pudebit
sustinere tormenta scl̄i digna. neq; in futuro in bea
titudine eterna constituti. Quia haec dic dn̄s.
creans celos ipse ds̄. ut habitatio eius sit angelorꝫ. for
mans terrā & faciens eā. ut eam inhabitent. cultores
dī. ipse plastes eius. hoc ē formator terrē. Non in
uanū creauit eā ut habitaret ab omnib; adorantib;
& intellegentib; creatorē suū & idola contemnen
tib; ideo formauit eam. Ego dn̄s & non ē alius ds̄.
faciens similia. Haec contra idolorꝫ cultores dictas
Non in abscondito locutꝰ sum in loco terre tenebroso;
Quod dicit locutꝰ ē in abscondito in monte syna.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

quando dixit filiis israhel· non erunt tibi dii ali
eni· quia uni tantummodo populo locutus est cete
ros latuit· sed istud quod dicit in abscondito non sum
locutus· de euangelica doctrina intellegendum est· que
in omnes fines terre per praedicationem apostolorum insonuit·
Non dixi semini iacob frustra querite me· quia
primum ueni ad eos dicens· Non sum missus nisi ad
oues perditas israhel· & eis celorum regna dare promi
si· Si relictis imaginibus legis & cerimoniarum euan
gelii ueritatem sequerentur· Ego dominus loquens
iusticiam per quam iustificabitur omnis qui eam adim
plere uoluerit annuntians recta· ut omnis creatura
sua adoret creatorem· Justiciam locutus est dominus· quan
do postquam iudei praedicationem despexerunt· dixit apostolis.
Euntes in mundum· uniuersum praedicate euangelium·
Congregamini o fideles ad meam fidem· & uenite
ad me non loco sed merito· quia ego ubique sum·
& accedente simul in unum ouile· qui saluati estis
ex gentibus sanguine meo ab errore & peccatis·
Quia iudei noluerunt agere poenitentiam & indignos
se iudicauerunt aeterne uitae· Alloquitur gentiles·
ut congregentur in unum ouile· Unde cum dicit
congregamini· ostendit non omnes gentes statim
credituras· sed paulatim & per partes· Nescierunt
sub gentiles uerba mea· qui in proprio errore perman
serunt simulacrorum suorum onere pregrauati· Et
qui leuant signum sculpture sue· id est qui sigilla
sculpunt suis in simulacris· & rogant deum non sal
uantem· Unde & praecepit apostolis & credentibus

ut oportune inportune annuncient ueritatem·
& ineant consilium gentium· Adnunciate uenite
inquit o apostoli & credentes gentibus adhuc in er
rore manentibus· fidem quam percepistis· & consili
amini simul de salute earum· Hoc adimpletum
est· quando antequam diuiderentur per uniuersum or
bem· commune consilium elegerunt· ut unitatem an
nunciarent· non dissentientes ab inuicem· Tunc
etiam & simbolum composuerunt de trinitate & u
nitate· de communione aecclesiae & resurrec
tione generali· Quis auditum fecit hoc ab ini
cio de salute gentium· nisi ego qui locutus sum ad
abraham· in semine tuo benedicentur omnes gen
tes & plurima his similia que per o[illegible]ra prophe
tarum praedixi· Uel etiam alio modo· quis audi
tum fecit ab inicio quod ido[lum] quod nihil est·
non debeat adorari· nisi ego qui dixi· non erit
tibi dii alieni· nec facies tibi sculptile· Ex tunc
id est ex quo adduxi populum meum ex egypto·
predixi illud quod idolum nihil sit· Num
quid non ego dominus· & non est ultra deus absque me·
Deus iustus & saluans non est praeter me· in patre
est filius & in filio pater· Conuertimini ad
me & salui eritis omnes fines terre· quia ego
dominus & non est alius· Conuertimini ad fidem
meam ab idolatria omnes gentes· & saluabo uos
ab interitu gehenne· Inpleto illo quod pater filio
repromisit dicens· Postula a me· & dabo tibi
gentes hereditatem tuam & possessionem tuam

terminos terre. Addit In me metipso iuraui
ego ds pater subaudit. qđ sententia oris mei.
& uerbu qđ semel ptuli de salute gentiu ne
quaquã irritum fiat. sed opere implebitur.
Non debemus putare. qđ omps ds iuret pali
quid iuramentu. sed iurare dr. quia sermo
illius firmissim & inmutabilis e. Egredi
etur de ore meo iusticiae uerbu hoc e filius
ms incarnabit qui e uerbu meu. ut etiam
sententia iustificationis. p qua iustifican
de s gentes. & non reuertet filius ms ad me
cu assupta carne. donec redimat gen huma
nu. t sermo & sententia p dicationis non
reuertetur ad me sine fructu. Quare. Quia
mihi curuabunt genu omia sub genera
hominu. que antea incuruabant ante
idola & non solu genua corporis. sed uolun
tas mentis. De hoc dic apls. In nomine dni omne genu flectatur. & cet. Et iurabit
inquit oms lingua. sub mihi in hoc loco.
maxime fides gentiu ostendit. Non id cir
co sermo diuinu ista loquit. qđ iurare
nos pcipiat. sed omis sermo xpianoq fir
mus debet ee. quasi sub iuramto. utq
filii ueritatis se cofitent ee. ueritatem
ex corde & ore pferant. Ergo in dno dicet
populus xpianus. Mee sunt iustitiae
legis & euangelii ac baptism & gra sci
sps. Non populo iudeoq & imperiu sub
ego obtineo p uniuersu orbe. Ad eu id

ad xpm uenient oms gentes recti credendo.
& bene uiuendo & confundent in suo errore
oms qui repugnant ei. respuentes sermones ei.
Confundent quide. id erubescent de suis malis.
non ut pereant. sed penitentia agant. sic dicit
aptus Que ergo fructu habuistis tunc in qbus
nunc erubescitis. Uel certe illi qui in suo errore
permanserint. confundent in die iuditii audi
entes a dno. Ite maledicti in igne aeternu. In dno iusti
ficabit in presenti per baptismum & per poenitentiam.
& laudabit omne sem israhel. hoc e oms chorus
aptoru uel qui de eoru stirpe pululauer. & credi
derunt in xpo habentes iusticiam & gloria sepi
terna. De hac laudatione & gloria dic dns. Uide
ant opera ura bona. & glorificent patre urm qui e
in celis. Et psalmista. Letabit iustus in dno. & lau
dabunt oms recti corde. Confractus e bel. id in pe
cuniae pciu redact est. Contritus e nabo. Post uo
catione gentium. statim subiungit sub uersio ido
lorum. Bel siue saturnus. idoloq fuit primu ba
byloniq. postea que ab illis susceperunt & aliae gen
tes. Dictu e aut bel abelo patre tum. Tantiq;
honoris & religionis fuit apud ueteres & non solu ei
humanas hostias captiuoru ignobiliu que. sed
insup filios suos immolarent. Nabo & ipsum ido
lu e sed non e insto loco positu p idolo. sed p inter
tatione sui nominis. Interptat. enim pphetia
siue diuinatio. Et notandu quia cu dix confractus
e bel & ptinus subiunxit. contristatus e nabo aspici
e transiuit ad fnus significans. quia post ascensi

onem dni aplor q; p dicatione poene uni
uersa idola conflata sunt & redacta ad nihi
lu. & cultus ac religio eoru. insup omis pphetia
demonu & diuinatio magoru hominu cessa
uit. Facta sunt simulacra eoru sub de or.
bestiis & iumentis. Nonqd ad opus bestiaru
& iumentor facta sunt ut ab illis adorent. sed
similitudine bestiaru & iumentor habentia;
uel etia alio modo. Facta sunt simulacra
de or bestiis & iumentis. id ut adorarent ab om
nib; more bestiaru. ac iumentor uiuentib; homo
eni sicut dic psal mista. cu in honore ee non
intellexit. cop paratus est iumentis insipientib;
& rq; Et similes illis fiant qui faciunt ea. Ho
nera ura graui pondere sunt. hoc e magna
pondera. usq; ad lassitudine; honera ura id
simulacra ura graui pondere s. hoc e magna
pondera metalloru in se habent. Uel alio mo
do. Simulacra ura nihil sunt aliud. nisi ho
nera sacerdotu. & colla portantiu deprimentia.
usq; ad lassitudine. Contabuer ipsa simulacra.
id defecerunt. ad nihilata sunt post dni ascen
sione; ita loquit ppheta de futuro quasi de
p terito. Non potuerunt illa simulacra sal
uare portante se de tribulatione. & anima eor
id fabricantium portantium. colentium. in
captiuitate demonu ibit. Non e enim pu
tandum. q id simulacra muta & insensibilia
anima habeant. sed de anima colentium

dictu constat. Audite me domus iacob
& omne residuu domus israhel. Non dixit
audite me serui mei & electi mei cu adiectio
ne honoris. sed audite me domus iacob. id est
duae tribus iuda & beniamin ac leuitica car
naliter uiuentes & longe a me recedentes &
omne residuu dom israhel. hoc e reliquiae
dece tribuu. quae simulit per idolatriae cul
turam a me recessistis. Quando ppheta ista
loquebat tres trib; adhuc morabantur in iu
dea. decem uero iam ducte erant in assirios.
ideoq; dixit residuu domus israhel. Quod aut
addit. qui portamini a meo utero. qui gesta
mini a mea uulua. n debemus putare dm
omnipotentem. qui ipse e. habere uulua aut
uterum. Sed per uuluam & uterum. clemen
tiam. & misericordiam illius debemus intelle
gere. qua regimur & sustentamur. Et quan
tum ad litteram pertinet. instar puerorum
ac lactantium ille populus. ita adeo quasi
matris utero & uulua pregnantis exegypto
portatus e in terram repmissionis. Quan
tum uero ad altiorem intellectum adti
net. portatus e a dni misericordia per de
sertum. quia sustinuit eum peccante.
nolens statim illam tantam multitudi
nem delere. Similiter postquam in
tro duxit eu in terram omnibus meliorem.
& ille ab eo sepe recessisset. irritans eum

ad iracundiam adorando idola. diu sustinuit
& portauit iniquitatē eius. prestolans eum ad
poenitentiam. sic & post passionem suam per
annos xLii. usquae ad senectam sub u(est)ram.
non meam. s(ed) ego ipse sub sum. qui dixi olim
moysi. Ego sum qui sum. ut etiam usque ad
senectam u(est)ram ego ipse protegam uos. & usque
ad canos u(est)ros. non meos. id usquae ad diem iudi
cii ego portabo uos & sustinebo. ut cū plenitudo
gentium introierit uos saluemini credendo
in me. Ego feci uos. & ego feram. id ego ex
pectabo uos ad paenitentiā. & saluabo. si in
me credere uolueritis. Cui sub deo manu
facto assimilastis me. Nunc maxime con
tra illos loquitur. qui temporib; achaz &
ezechiae idola coluerunt. statuentes ea in om
nibus angulis platearum. & in ortis nemo
ribusq; & super domos; Qui confertis aurū
de saculo. sicut temporibus aaron in deser
to. & statera argentum ponderatis. uolen
tes scire quantum unusquisq; adferat. con
ducentes id e(st) conuocantes aurificem. hoc
ē statuarium. ut faciat uobis d(eu)m. & p(ro)ci
dunt ante illud om(ne)s qui eum perspexe
runt. & adorant illud. Portant illud simu
lacrum sacerdotes de loco ad locū. q(ui)a n(on) ualet se
ipsū mouere. & stabit s(ed) in eo loco ubi p(o)s(i)tū fuerit. ac
de loco suo n(on) mouebit(ur) sua uirtute. s(ed) & cū clamaue
rint ad eū sacerdotes & cultores ei(us). non audiet eos

Mementote istud fabricatores cultoresq; idolo(rum)
quantam mala p(er)petrastis. & fundamini in fide.
agentes poenitentiam. Alloquitur modo eos
d(omi)n(u)s. & prouocat ad penitentiā. nolens mortē
eorū. sed uult ut saluentur. Redite p(re)uarica
tores ad cor. hoc ē ad mentem u(est)ram & intellec
tum iustitiae. recordamini prioris s(ae)c(u)li. id ē ad
memoriā reducite om(n)ia bona que uobis sub mi
nistraui p(er) seruos meos p(ro)phetas. & iudices. a die
q(u)a eduxi uos de squalore carceris aegyptiorum.
q(u)ia ego sū d(eu)s. uerus. qui uobis ista p(ro)stiti. nec
ē similis mei. Adnuncians ab exordio mun
di & ab initio creaturarum. que nec du(m) facta
sunt. sub ego annunciaui. Ac si diceret alius uerb(is).
Sunt dii manu facti. sed nequeunt adnuncia
re futura. At uero ego adnuncio ab exordio
nouissimū. hoc ē aduentū filii mei. & uocatio
nem gentium loquens abraham. in semine tuo
hoc ē in xpo benedicent(ur) om(ne)s gentes. Et per ia
cob. Non deficieт princeps ex iuda. donec
ueniat qui mittendus est. & ipse erit ex
pectatio gentium; similiter p(er) moysen.
p(er) dauid. & p(er) ceteros p(ro)phetas. Quare ergo dix(it)
nouissimū. Quia cū plenitudo t(em)poris intrauit.
misit d(eu)s filiū suū factū ex muliere. Et io(annes) h(ic) de hac ul
tima aetate. Filioli inquit. nouissima hora est; &
egregius p(rae)dicator. Nos sumus. in quos fines secu
lorum deuenerunt. Consilium meum sub q(uo)d
statui stabit. uidelicet ut per filium meum

redimā genus humanū · & omis uoluntas me
a fiet. Voluntas di patris fuit ac totius tri
nitatis · ut filius di carnē assumeret · & genꝰ
humanū qd captiuū tenebat̄ · sua morte
redimeret. Vocans ab oriente auē de t̄ra ss
longinqua · uirū uoluntatis meæ · Hebrei te ss
stant hoc ad cyrū regē psarū · siue dariū re
gē medorū · ē parantes eō aui · qui cito ab o
riente uenerunt · & dnī uoluntatē ē t̄ra
babylonē iplēuerunt · Nos autē ueritas affir
mantes · dicam dnm nrm ihm xpm · adō
patre aui assimilatū. Quia sicut auis de loco
ad locū uelocitē transit · sic dnī p̄dicatio
p aptos incipiens ab hirlm cito decucur
rit longe lateq; p uniuersū orbē · in tantū ·
ut ante deficeret eis t̄ra quā lingua · sicut
dicit psalmista. In omnē t̄rā exiuit sonus e
oꝝ · & cet̄. Ab oriente ergo uocauit ds pat̄ auē ·
dnm uidelicet ihm xpm · p incarnatio
nis mysteriū · quia t̄ra repmissionis in qua
dns natꝰ ē · in partib; orientis ē. Et ipse
uir oriens appellat̄ · dicente ppha. Ecce uir ss
oriens nomē eius. De t̄ra & iā longinqua ui ss
rū uoluntatis suę uocauit · quando xpm p
assūptionis mysteriū · de hac t̄ra peregri
nationis · quę longe ē ab aeterna beatitudine ·
eleuauit ad dexterā maiestatis suae. Locutꝰ
sū p pphas de aduentu filii mei · & redēptione
humani gn̄is · & adducā illud sub eē filiū meū ·
p incarnationis mysteriū · filiū uidelicet me
ū · qui ē magni cōsilii

angłs. Et creaui idē disposui cū ipso &
spū sco · quomodo illud impleat̄ · & faciā illud
ē filiū · iuxta uoluntatē meā. Audite me ss
duro corde · qui longe estis a iustitia. Quib; su ss
p̄ dixerat sine priuilegio honoris. Audite me
domus iacob · & omē residuū domꝰ isrł · & illud ·
redite p̄uaricatores ad cor · ad eosdē modo lo
quit̄. Audite me inquiens duro corde · hoc ē
increduli · qui sep pphis · & ad ultimū filio meo
restitistis & qui longe estis a iustitia · id ē a xp̄o
q iustificat omis in se credentes. De istis ta
lib; & ptomartyr stephanus · in agone ē sti
tutus dix̄. Dura ceruice & incircūcisi cor
dib; & aurib; uos semper spūi sco restitistis · sic & pa
tres uri. Prope feci iustitiā meā · n̄ elongabit̄ ss
salus mea. Prope feci · p eo qd ē faciā. Iustitia ss
di patris · filius ē. Prope ergo faciā iustitiā
meā · idē in pximo ē · ut mittā filiū meū p
incarnationis mysteriū · Non elongabit̄ ·
sub quia in te nascet̄ · & ad tuū opꝰ ueni
et · & salus mea · idē filius mꝰ · qui saluabit
sperantes in se n̄ morabit̄. Ista ē enī sa
lus · de qua dic̄ angłs ad MARIAM.
Ipse saluū faciet populū suū a peccatis eorū.
Dabo in sion salutē · uel ut lxx dixer̄ · salu ss
tarē · & in isrł glām meā. Sion & isrł u ss
nū significant. Dabo inquit in sion sa
lutē · siue salutarē filiū meū · de quo
iā superius diximus angłm ad MARIĀ
eē locutū. Et de quo simeon. Viderunt

inquit oculi mei salutare tuum. Quod autem ad
dit. et in istis gloriam meam. idem est. quia gloria dei
patris filius est. quia omnia quae fecit ad laudem et gloriam
dei patris egit dicens. Pater in me manens ipse facit
opera. Haec autem referri possunt specialiter ad hie
rusalem et iudeos. in qua et ex quibus ortus est.
Generaliter autem ad universalem ecclesiam. quae
in fide christi fundata. in speculo caelestia
contemplatur. Descende. sede in pulvere filia
virgo babylon. Hactenus de iudeis et adven
tu domini. nunc contra babilonem loquitur et
chaldeos sub persona captivae mulieris quae
quondam regina fuit. quia populum eius interfecit poe
ne universum et residuos gravi in captivitate oppres
sit. Descende o babilon de superbia tua et de so
lio potentiae tuae. sede in pulvere sicut captiva.
Filia babylon vocatur illa plebs et populus qui
in babylone nati sunt. vel etiam quia a deo facti
sunt. Virgo appellatur non propter integritatem mentis.
sed propter infecunditatem bonorum operum. Propter
quod dicitur ei. Sede in terra ut ancilla. vel humilia
te. non est solum regnum. hoc est non etiam dignitas et po
tentia regnandi filiae chaldeorum. quia ultra non
vocaberis mollis et tenera. hoc est delicata et de
liciis affluens. vel etiam ut hic inde sustenteris au
xilio diversarum gentium quasi manibus ancilla
rum. Solent reginae et nobilesque mulieres
hinc inde sustentari manibus ancillarum in su
perbia et servitio ita ut terrae vix plantas inprimant.
et vestimenta eorum terrae pulverem non tangant. Ide

oque sub specie reginae. vel nobilis mulieris. ser
mo divinus loquitur ista ad babylonem. Tolle mo
lam. et mole farinam dominus tuis medis et persis.
Magna miseria. ut regina quondam molet fa
rinam. quod est durae captivitatis et extremae ser
vitutis indicium. Dicit beatus hieronimus. quia mo
lendi officium isto in loco. ad coitum potest re
ferri. ut sit sensus. Tolle molam et mole farinam.
id est prebe coitum victoribus tuis medis et persis. qui
ferventissimi sunt ad coitum. Secundum hunc sen
sum dicunt hebrei. Illud quod in iudicum libro de
samson habetur. quod philistim eum molere fecerunt.
hoc est cum mulieribus suarum gentium concubere coe
gerunt. ut ex illo susciperent magnae staturae ho
mines. Denuda turpitudinem. id est vulvam. ut pateat
ac libidini victoria tua. discoperi humerum.
ut appareas esse mulier. Revela crura tua.
ut prostituaris a tuis depraedatoribus. vel ad hoc re
vela. ut transeas flumina. tygrin videlicet
et eufraten. ac chobar. et eas in captivitatem.
Solent enim mulieres denudare crura in tran
situ fluminum. ut earum vestimenta aquis non tangantur.
Revelabitur ignominia tua. sub coram hosti
bus tuis. et videbitur obprobrium tuum. id est miseria
et captivitatis malum. Ultionem capiam sub ex
te. id est vindicabo populum meum. et non resistet
mihi homo. sub neque angelus qui praeest tibi neque pro
phetia. si me rogaverit pro liberatione tua. sicut
est moyses quondam in heremo. quando volui
delere populum eius. Et quare eveniet tibi

hoc? Quia si praecepi ut verberares et affli-
geres populum meum. non imperavi ut penitus
occideres et destrueres usque ad solum. Redemp-
tor noster dominus exercituum nomen illius sanctus israel.

Vox populi revertentis de captivitate.
post lxx annos. Redemptor noster inquiunt dominus
exercituum est. id est deus angelorum et hominum.
qui nos de captivitate durissima re-
demit. nomen illius sanctus israel. Ille proprie est
sanctus. qui dicit. Sancti estote. quia et ego
sanctus sum. et ipse sanctificat sperantes in se.

Sede tace. et intra in tenebras filia chal-
deorum. Revertetur iterum ad babylonem et
faciet translationem de civitate ad muli-
erem. et de regina quondam ad ancillam ef-
fectam. Et est sensus. Sede. id est humilia te.
tace. considera calamitatem tuam. sicut solent
homines tristes agere. Intra in tenebras.
ne videat aliquis turpitudinem tuam. Fili-
a chaldeorum dicitur. quia chaldei construxe-
runt eandem civitatem. Et quare hoc?

Quia non vocaberis ultra domina regnorum.
sub aegyptiorum. assyriorum. aliorumque multorum.
quibus antea imperabas. Iratus sum super po-
pulum meum. contaminavi hereditatem meam.
et dedi eos in manu tua. Modo reddit
causam quare irasceretur adversus chal-
deos. ne aliquis diceret. quod sine causa per-
cussisset eos. vel ut cognoscerent ipsi chaldei.
quod domino permittente

superaverunt israel. Iratus sum inquit
quondam super populum meum. ideoque tra-
didi eum in manu tua. Contaminavi
hereditatem meam. hoc est contaminari permi-
si. ut auferretur ab eo ad tempus sacer-
dotii dignitas. et cerimoniarum ritus.
et dedi eos in manu tua. hoc est in potes-
tate tua. non ut occideres penitus. sed ut
flagellares. Non posuisti eis misericordias.
id est nullius misertus es. neque senis. neque pue-
ris. quorum aetas in tantum hostes etiam vene-
rabilis est. Super senem adgravasti manum tuam.
idem est quod diximus. quia nulli pepercit. In sem-
piternum ero domina. hoc est semper regnabo.

Non posuisti haec super cor tuum. id est non providisti
nec considerasti calamitatem praesentis miseriae.
neque recordata es novissimi tui. sub pericu-
li tempore mali. hoc est non putasti. quod aliquando po-
test humiliari. Multi in felicitate et hono-
re temporali positi non credunt umquam decide-
re. sed cotidie ad superbiam elevantur. Et nunc
audi haec delicata quae dicturus sum. id est deli-
ciis dicata et affluens. et habitans confidenter.
quae dicis in corde tuo. sub nullo hoste ti-
mens. Ego sum sub domina totius orbis. et regi-
na est. et non est praeter me amplius qui regnet. Non sedebo vi-
dua. id est semper habebo regem. et ignorabo sterilitatem.
sub qua semper erit qui regnet ex me. Sic dicebat illa.

Vir istius mulieris fuit nabochodonosor. filii
quoque eius. Venient tibi o babylon duo haec subito. id est duorum

sperabis in die una. hoc est in tempore uno. uenerit cyrus & darius. sterilitas & uiduitas.

Sterilitas. ut amittas populos tibi subiectos. Viduitas. ut perdas regem tuum. Repente & dum non speraret. uenerunt ei ista. quia nullo modo poterat arbitrari. quod perse & medi sibi subiecti. qui nullius fortitudinis erant comparatione illius possent eam superare. Uniuersa sub mala predicta a me & prophetis uenerunt. pro eo quod est uenient super te o babylon. propter multitudinem maleficiorum tuorum. id est propter incantationem magorum tuorum. quorum consilio utebaris. Per hoc quod dicit maleficiorum tuorum. possumus intellegere. habuisse illam maleficos & magos. qui ei uidebantur futura predicere.

Magi autem sunt. qui corpora mortuorum expoliant. & in sepulchris morantur. insuper & sanguine humano utuntur. Quod autem addit & propter duritiam incantatorum tuorum. sub in quibus habuisti fiduciam. intellegendum est. quod ipsi magi & incantatores. tribuebant ei duritiam. ut nulli parcerent. dicentes eam semper regnaturam. Et fiduciam sub regnandi habuisti in malicia tua. hoc est in incantationibus magorum tuorum. & dixisti. Non est qui uideat me. id est qui prohibeat me a malo meo. Sapientia tua id est arioli. magi. aruspices tui. & scientia tua id est diuinatio & aspectio astrorum. hec decepit te. & dixisti in corde tuo. Ego sum sub sola domina in toto orbe. & preter me non est altera sub regina. Ueniet super me malum sub

captiuitatis & miseriae. quod hactenus omnibus gentibus parasti. & nescies ortum eius. hoc est initium. Subito cyrus & darius. cum medis & persis ciuitatem obsederunt. & insperate regem interficientes. uastauerunt omnia. que in ea erant. Non potuerunt enim magi & malefici illius preuidere. quod a despecto & subiecto sibi populo humilianda esset. Et irruet super te calamitas uastitatis. & captiuitatis. quam non poteris expiare. hoc est a te prohibere. ueniet super te repente miseria interfectionis. quam nescis. sub modo. Sta cum incantatoribus tuis. contra cyrum & darium & populos eorum. si forte poteris resistere eis. Et cum multitudine maleficiorum tuorum. in quibus laborasti ab adolescentia tua. si forte quod prosit tibi. aut si possis fieri fortior. hoc est ab exordio imperii tui. Hyronice loquitur.

Babylon ab exordio quo coepit regni imperium tenere. semper habuit magos & ariolos in quibus laborabat. quia omnia cum auxilio eorum agebant. sic lectio danielis probat. que pandit ad eorum consilium. regem babylonis cuncta fecisse.

Defecisti in multitudine consiliorum tuorum. sub quibus multas gentes superasti. Stent & saluent te modo augures caeli. hoc est astrologi. qui uulgo mathematici appellantur. qui contemplabantur sidera. & ex astrorum cursu lapsuque. res humanas arbitrabantur gubernari & regi. & sub

putabas in se esse. dicentes. hoc erit istud illo
in se. vel anno. ut ex eis advinares ventu
ra tibi. Ecce facti sunt illi magi quasi sti
pula. ignis civitatis vel tribulationis. combus
sit eos vobiscum. Non liberabunt animam suam.
id est vitam suam malefici tui. de manu flammae
civitatis vel vastationis. Non sunt prunae illis qui
bus calefiant. id est non habebunt veram et divinam sapi
entiam quam putant habere. ut suis consiliis pos
sint evadere calamitatis periculum. nec fo
cus est illis. ut sedeant ad eum. hoc est ut possint
discutere tenebras. sed potius ut succendantur.
Sic facta sunt tibi in quibus cumque laboraveras
Ac si diceret. Sic tibi illuminatio verae sa
pientiae deest. sic omnia bona tua transibunt
a te. Negotiatores tui. hoc est magi et
malefici tui. cum sua arte multa mercaban
tur. et qui ab adolescentia tua. id est ab exordio
imperii tui te seduxerunt. unusquisque
illorum in via sua erraverunt. Non est aliquis
eorum qui salvet te. cum venerit tribulatio.
Audite hoc domus iacob. qui vocamini no
mine israhel. et de aquis iuda existis. Supe
rius iam saepe diximus. quod quando sine no
mine dignitatis iacob vel israhel ponitur. ver
bi gratia. ut dicatur iacob serve meus. et israhel
electe meus. de israhel carnali et iacob intelle
gendum est. Istoque in loco ad eos loquitur propheta.
qui mendaciter vocabantur israhelitae et iacob.
quia non erant supplantatores vitiorum neque
viri videntes dominum. sed carnales et terrena
amplectentes. Audite inquit hoc domus
iacob. id est duae tribus ac tertia levitica. quod dic
tum sit. qui vocamini nomine israhel. hoc
est qui mendaciter appellamini israhel. et de aquis
iuda existis. non ut honorem eis tribuat hoc
loquitur. sed ut ostendat eos nequaquam vir
tutum patriarcharum esse filios. sed carnium. Ideo
quod facit mentionem iudae. quia .x. tribus iam duc
tae erant in captivitatem. solaque tribus iuda in ter
ra repromissionis manens cum beniamin ac levi
semen david regum servabat. Qui iuratis in no
mine domini. sed non ad honorem nominis illius sed
ut vestrum mendacium statuatis ac roboretis. Dominus prae
cepit eis ne iurarent per nomen extraneorum deo
rum. sed per nomen eius. volens eos segregare ab idolatri
a. et illi adorantes idola. falso iurabant in no
mine illius. dicentes. vivit dominus. non honorificau
sa. sed ut mendacium error firmior haberetur. Quod
autem addit. et dei israhel recordamini. non in veritate
neque in iustitia. idcirco hoc dicit. quia illi
verbis dicebant se colere deum patrum suorum. cor
de autem et opere longe erant ab illo. sicut ipse di
cit alio in loco. Populus hic labiis me honorat.
cor autem eorum longe est a me. De civitate enim sancta
vocati sunt. sed ut ab hierosolima hierosoli
mitani vocentur. et super deum israhel stabiliti sunt.
hoc est fundati. Hyronicos loquitur ista propheta.
Sicut enim dicebant illi iactantes et gloriantes
se de nobilitate generis et magnitudine vir-

bis. Nos sumus filii pphetarū & patriarcha
rū. abraham isaac & isrl' amicorū di & ha
bitatores ciuitatis di. Nos sumus a ciuitate
sca uocati hierosolimitani. & sup d'm isrl'
fundati sumus. Dns exercituū nom eius
sub e. cuius nos serui sumus. Priora idē an
tiqua. extunc adnuntiaui tibi. sub ex quo
coepi loq contra babilonē dicens. Onus baby
lonis. & ex ore meo exierunt. & audita ea fe
ci tibi. De ore inquit meo sermo diuinus
exierunt ea que pdixi hoc est de ore pphe
tarū. quos dni appellant. sic ipsi dicunt. Os
enī dni locutū est. Quae fuerunt prioraque
ante adnuntiaui. miracula que operat' est
in medio eorū a die qua exierunt de aegyp
to. & imminentē captiuitatē a nabochodonosor.
Nunc aut ante quā ducant' pdic ex lib'tate.
ac reuersionē & chaldeę uastationē & infert.
Repente sub quę nunc pdico operat' sū. pro eo qd
ē operabor. & uenerunt. pro eo qd ē uenient ui
delicet chaldeę sub uersio. utraq; reuersio. Scio e
nī qa durus es tu id ē incredulus. & neruus ferreū
ceruix tua. hoc ē in reuocabilis ē superbia tua. &
frons tua aerea. sub audit quia noluisti eru
bescere. Ad eos loquit' ista sermo diuinus. q
de aquis iudae exierant. & in iudea adhuc mo
rabant'. uidelicet iudae & beniamin. Qd dura
ceruice sep' erant. testat' pro to martyr stephanus;
Dura ceruice inquit. & in circūcisi corde.
uos sep' spu sco restitistis; & de impudentia

p ezechielē loqt' ad eos dns. frons meretri
cis facta ē tibi. noluisti erubescere. Pdixi
tibi ea quę futura sunt tibi & babylonis ex
tunc sub ex quo coepi loqui p pphas meos su
p babylonē. ante quę uenirent indicaui. ne
forte diceres. Idola mea fecerunt haec. & sculp
tilia mea & c flatilia mandauerunt ista.
sub ut uenirent cyrus & darius. & me uin
dicarent de babylonius. Quę audisti tunc
tēporis p pphas. o popule duarū tribuū.
uide omā. sub cōpleta. pro eo qd ē uidebis. Vos
aut n adnunciastis sub filiis urīs. quę uen
tura erant sup babylonē. Audita feci tibi no
ua ē quę iā dicta s de uastitate babylonis.
extunc. ex q coepi loq c tra eā. & c seruata
sunt quę nescis nunc. Isto in loco distinguen
dū ē iste uersiculus. ac si diceret. Multa ti
bi feci quę narrare potero. s quia tu n re
cordaris. omittā & ego illa nunc adnun
tiaturus uentura tibi. Nunc creata sunt a
pud me. quę futura sunt tibi. & n ex tunc.
sub audisti t cognouisti. ex quo apud me
disposita sunt. & ante diē sub uastationis
tuae ē struita ab eo. et n audisti ea adus
tus. Et quare n audisti. Ne forte dicas. ecce
cognoui ea sub a dus meis. Neq; audisti neq; cog
nouisti. neq; ex tunc. sub erant ex q apud me
p destinata s. ap ta ē auris tua. ut ea audires
t intellegeres. Scio enī qa puaricans puaricabe
ris. sub in aduentu filii mei. hoc ē trans grediē

ris legem per moysen datam. & legem euangelii mei.
quam a filio meo auditurus es. non credendo
in eum. & transgressorem ex uentre. siue ex ute
ro uocaui te. hoc est a die qua legem tibi dedi.
quando adorasti idolum. oblitus quod ante promise
ras dicens. Omnia quae locutus est nobis dominus audiemus &
faciemus. siue ante quam intrares terram repromissio
nis. Sicuti mulier quae in uentre gestat pu
erum. cum enixa fuerit nutrit ac fouet eum. sic deus
omnipotens per deserti uastitatem portans illos sua industria.
per quam ingressi sunt in terram omnibus meliorem. nutriuit
eos per iudices. sacerdotes ac prophetas regesque. usque
quo praeuaricati sunt. recedendo ab illo. Propter nomen
meum. hoc est propter gloriam ne adnulletur. Longe faci
am furorem meum. sub reducente de captiuitate. &
laude mea. id est ob laudem meam. ut ego lauder. infre
nabo te lege mea ne interreas. Possunt & hoc re
ferre ad tempus egressionis eorum ex aegypto. ut lo
quatur de praeterito quasi de futuro. Propter nomen meum
inquit ne uiolaretur. longe faciam furorem me
um. pro eo quod est feci quando adorasti uitulum ne
disperderem te. & laude mea. id est ob laudem meam infre
nabo te. pro eo quod est infrenaui te legem dando tibi.
ne interires. Ecce excoxi te. hoc est probaui diuer
sis flagellis. sed non quasi argentum sub probaui te. quia
non es purgatus. & elegi te in camino paupertatis.
hoc est in tribulatione paupertatis & inopiae. dans
diuitias tuas hostibus tuis. siue in aegypto. u
bi eras quasi in camino paupertatis. Ex hoc datur
intellegi. quia deus omnipotens aliquando diuitiis. ali

quando paupertate probat homines. Verbi gratia.
illos qui habundant diuitiis. si illis male abutan
tur. facit eos deuenire in paupertatem. Qui autem
eis recte utuntur. facit amplius abundare. Simi
liter qui paupertatem patienter tolerant. dat eis
diuitias. sicut econtra illos qui murmurant.
ad maiorem egestatem deducit. Unde & salomon.
Diuitias uiquit & paupertatem ne dederis mihi.
Propter me propter me faciam. hoc est propter meum
iudicium liberabo te de captiuitate. ut non
blasphemer. id est ne uiri perpetuum te in captiui
tate retinentes dicant. quod deus eorum uos reti
nuerit. & ego non potuerim liberare uos. & gloriam
meam. hoc est laudem meam. alteri deorum non dabo.
ut deus sit. licet ab hominibus dicatur. praeter filio
meo. & spiritui sancto. qui mihi est substantiales &
coaequales sunt. Audite me iacob quae dic
turus sum. & israhel quem ego uoco ad paeniten
tiam & ad salutem. Non dicit deus pater. audi me ia
cob serue meus. & israhel electe meus. ut intellege
retur de iacob uel israhel spiritali. sed audi iacob &
israhel. qui carnales estis. Ego ipse. ego primus.
ante quem nullus. & ego nouissimus. post quem
nullus. Tale est. quod in apocalypsi iohannis habetur.
Ego sum A & ω. initium & finis. Manus quo
que mea. hoc est uerbum. filius & sapientia mea fun
dauit terram. super tenuem elementum. & dextera
mea mensa est. id est extendit caelos. Manus
dei patris & dextera filius est. qui a per ipsum omnia
fecit. sicut psalmista dicit. Omnia in sapientia fe

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

eisti· & uerbo dni caeli firmati sunt· & ds sapientia fundauit terra· & dextera illius mensa e caelos· Ego uocabo eos· sub caelos· & stabunt simul in conspectu meo· Congregamini omnes uos· t caeli t omnis creatura· t omnis multitudo filiorum israhel· & audite quae dicturus sum· Quis de eis· sub caelis siue creaturis· adnuntiauit haec de cyro qd destructurus eet babylone· t de filio meo· qd nasciturus eet ex uirgine· Haec quae sequuntur pprie ad xpm ptinent· Possunt tam referri ad cyru darium q; sic beatus hieronimus dicit· usq; ad illu locu· ubi dr· directa e uia ei· Dns aut dilexit eum· sub cyru· t dariu auunculu ei· ut dimitteret captiuitate populi sui· faciet uoluntate sua in babylone· quia capiet ea· & brachiu suu in chaldeis· quia interficiet eas· Ego ego locut sum de cyro p pphetas meos· & uocaui eu nomine pprio ante qua nasceret· p isaia loquens· Haec dic dns xpo meo cyro· Adduxi eu de oriente sup babylone· ut ea uastaret· t redderet q; ei iuxta qd merebat· Qd aut addit sermo diuinus· & directa e uia ei· quomodo possint referri ad cyru cultore idoloru· qd uia ei directa fuerit· nullomodo patet· Referamus hoc ad dnm ihm xpm· Dns pat dilexit filiu suu· sic unicu & consubstantiale sibi· quia ipse dix· hic e filius ms dilectus· faciet uoluntate sua in babylone· id in confusione huius mundi· quia redimet genus humanu· qui in confusione peccatoru suoru morabat·

Dns ihs in omnib· quae gessit· uoluntate di patris adimpleuit· sic ipse dix· Non ueni facere uoluntate mea· s eius qui misit me· & brachiu suu· id e potentia & fortitudine extendit in chaldeis· hoc e in demonib;· quia abstulit eis potestate· Nam ipse dixit· Nunc princeps huius mundi eicietur foras· Ego ego locutus su de filio meo p moysen· ceterosq; pphetas· & uocaui eu nomine pprio· ante qua nasceretur ex uirgine· loquens p gabriele archangelu ad mariam· Ecce cipies & paries filiu· & uocabis nom ei ihm· Adduxi eu· hoc e incarnari constitui· & directa e uia ei· quia peccatu non fecit· nec dolus inuentus e in ore eius· Accedite ad me gentes· & audite hoc· Vox filii di· Non a principio in abscondito locutus su· sub moysi loquens ad eu in monte syna p angelum· qua multa audierunt uerba mea· ex tempore ante qua fierent· ea quae facta sunt ibi eram· sub in patre· Filius di cu patre locutus est moysi· cu patre fecit omnia· & disposuit omnia· sicut ipse loquit p sapientia· Dns possedit me initio uiaru suaru· ante qua quicqua faceret a principio· & cet· usq; cu eo componens omnia· Et iteru· Omnis sapientia a dno do e· & cu illo fuit semp· & est ante euum· Et nunc dns pater misit me· hoc est incarnari constituit· & sps ei· Breui uersi

BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

culo trinitatis nob ostenditur sacramentum.
homo assumptus a potestate uerbi loquitur quod
deus pater & spiritus sanctus miserit eum id incarnari con
stituerit. Haec dicit dominus deus redemptor tuus
sanctus israhel. Chorum apostolorum isto in loco alloquitur.
Redemptor eius dicitur quia redemit eum pretioso san
guine suo. Ego dominus deus tuus docens te utilia.
hoc est quod ad salutem pertinet per euangelium guber
nans te in uia qua ambulas. hoc est in praesenti saeculo.
siue in officio praedicationis. sicut tibi promisi dicens.
Ego ego uobiscum sum omnibus diebus usque ad con
summationem saeculi. quando dixi. Ite docentes
omnes gentes. Utinam adtendisses mandata mea.
facta fuisset sicut flumen pax tua. hoc est pro
funda securitas tibi esset. Possumus hoc ex par
te ad israhel referre. O israhel. si adtendisses man
data mea. & opera adimplesses. facta esset secu
ritas & pax tua profunda. Per haec omnia quae
sequuntur. abundantia & plenitudo omnium
bonorum ostenditur. quam ille populus hebreus
haberet. nisi praeuaricator existeret. Si autem ad
chorum apostolorum referimus. erit sensus. O chorus a
postolorum. utinam adtendas mandata mea. quod si fe
ceris quae praecepi. erit pax tua sicut flumen. quod
semper decurrit & numquam minoratur. hoc est se
curitas tua & pax. semper manebit in beatitu
dine aeterna. & erit iustitia tua sicut gur
gites maris. fluctuando & eleuando et e
undo de uirtute in uirtutem. Et erit semen tu
um. hoc est omnes credentes per praedicationem tuam.

siue gentiles seu iudei. sicut harena sub quae prae mul
titudine numerari non ualet. & stirps uteri tu
i. id est filii doctrinae tuae erunt. ut lapilli harenae. Se
men & stirps apostolorum sunt omnes credentes. sicut dicit
apostolus. Filioli mei quos iterum parturio. & per
euangelium meum ego uos genui. Non interis
set sub semen tuum o israhel. si adtendisses man
data mea. & non fuisset adtritum nomen eius. sub
israhel. a facie mea. ut semper uiri uidentes deum
minime dicerentur. Nunc autem quia praeuarica
tus es. adtritum est nomen tuum per te in apostolis. in
quibus reseruauit semen & nomen patriarcha
rum. sicut dixit esaias. quia nisi dominus reliquisset
nobis semen. quasi sodoma fuissemus. Licet
enim israhelitae uocentur. tamen adtritum est
nomen eorum a facie mea. quia non merentur
deum uidere. Et si ad apostolos hoc referatur.
erit sensus. O chorus apostolorum. si adtenderis praecep
ta mea. non interibit semen tuum. & non erit ad
tritum nomen filiationis uestrae a facie mea.
quin a Christo christiani uocemini. Egredimi
ni de babilone. fugite a chaldeis. in uoce ex
ultationis adnuntiate. Ista allocutio du
pliciter potest intellegi. uel de iudeis qui e
rant in babylone ex duabus tribubus. uel
etiam de apostolis ac credentibus. Babylon enim
significat hunc mundum. Alloquitur ergo ser
mo diuinus iudeos seu apostolos. uel credentes &
dicit. Egredimini o iudei de babylone. per
mittente cyro. uel uos credentes egredimi

ni de babylone. hoc est de confusione istius mundi. Quod si non potestis corpore. saltem mente et contemplatione fugite uos a chaldeis. in terram repromissionis. uel uos apostoli a consortio demonum et malorum hominum procul recedite. in uoce exultationis et gaudii annuntiate. subaudis uos iudei libertatem uestram aliis gentibus. et uos apostoli redemptionem animarum uestrarum. Auditum facite hoc est iudei quia de babylone fugistis. et o apostoli quia dominus redemit uos. ferte illud ad extrema terrae. hoc est per omnem mundum predicate. ut et ipsi per succedentes generationes ea adnuntient. Dicite o iudei uel apostoli. illis qui ignorant. Redemit dominus seruum suum iacob de babylone. siue omnes gentes. quae uicia supplantant de confusione peccatorum. Non sitierunt in deserto. subaudis quando regressi sunt de babylone. sub zorobabel aliisque ducibus. Nam quando ex aegypto exierunt. non solum sitierunt. sed etiam et murmurauerunt. hoc autem quod sequitur: Cum educeret eos. aquam de petra produxit eis. minime impletum esse legimus. postquam terram repromissionis perceperunt. nisi hiperbolicos in similitudinem prioris felicitatis impleta esse testentur. quando per desertum nationum uenerunt in iudeam. et de captiuitate sunt liberati. uel etiam nisi ut referatur ad egressionem ex aegypto. et dicatur non sitierunt in deserto. subaudis ut perirent. Si autem ad apostolos referimus. non sitierunt in deserto huius uitae. quia cum educeret eos de babylone. hoc est de confusione peccatorum. per fidem suam aquam de petra produxit eis. id est gratia sancti spiritus repleuit eos quae de christo processit. et scidit petram. et fluxerunt aquae. hoc est aperiri permisit latus christi de quo exierunt aquae ablutionis et redemptionis nostrae. Legimus in domini passione. quia postquam emisit spiritum. unus militum lancea latus eius aperuit. et continuo exiuit sanguis nostrae redemptionis. et aqua baptismatis. Non est pax impiis iudeis. dicit dominus. qui cum tanta praestiterim eis. non habent pacem mecum. hoc est non credunt in me. Vel etiam aliter: Non est pax impiis dicit dominus. uidelicet incredulis qui cum cognoscant tanta pro salute mea filium dei sustinuisse. nolunt in eum credere. nec habere. qui est pax nostra. qui fecit utraque unum. Quicumque cum recte credit. bene uiuit. pacem in se habet. id est christum. Audite insulae. et attendite populi de longe. Post uocationem reliquiarum israhelem et abiectionem populi in incredulitate permanentis. de quibus dixerat. non est pax impiis dicit dominus. transit ad aecclesias de gentibus congregatas. et eis sub nomine insularum loquitur sermo diuinus ex persona filii dei. Insula dicitur eo quod in salo hoc est in mari sit posita. ideo autem aecclesia insulae comparatur: quia sicut insula tunditur fluctibus. et non mouetur: ita aecclesia in christo fundata. perturbationibus fluctibusque huius saeculi seuientibus undique tunditur: sed non mouetur: fundata enim

erat sup petram. Audite inquit insulae. hoc
est intellegite aecclesiae diuersarū gentiū
quae dicturus sū. & adtendite populi de lon
ge. id ab extremis finibus terrae. Dns ab ute
ro uocauit me. sub per gabrihelē archange
lum. dicendo ad ioseph. Noli timere ioseph
fili dauid. accipere mariā coniugem
tuā. pariet enī filiū. & uocabis nomen
eius ihm. De uentre matris meae. hoc ē
ante quam nascerer. recordatus est nomi
nis mei. qd nomine saluatoris fruerer. Et po
suit os meū. id uerba oris mei. quasi gladiū
acutū. Os dni appellatur isto in loco euan
gelica doctrina. & sermo illius. De hoc gla
dio dic ipse dns. Non ueni pacē mittere
in terram. sed gladiū. Et aplus. Spu in
quit oris sui interficiet impium. Et
illud. Et gladiū sps. qd est uerbū di.
In umbra manus suae protexit me.
hoc est in ptectione d diuinita
tis suae. ut sine peccato manē
rem & miracula facerem. ne ipsa caro
assumpta a uerbo uilesceret. Ideo dic
in umbra. quia ipsa diuinitas inuisi
bilis est. Et posuit me sicut sagittam
electam. Cum dicit sagittam electam.
ostendit habere dnm. sagittas plurimas.
sed non electas. Sagittę di omps.
sunt prophetę. apti. & apostolici
uiri. qui in toto orbe discurrunt. de
quibus dicitur. Sagittae tuae acutae poten
tissime. populi sub te cadent. In phar
etra sua abscondit me. hoc ē in corpore
humano. Ex psona diuinitatis modo loq
tur. Pharetra dr. eo qd ferat mortē.
Alio in loco dns hamo comparatur. qui
a sicut ab hamo latente in esca capitur
piscis. sic diabolus a diuinitate quę latu
it in humanitate captus ē. Vnde ad
beatū iob loquitur dicens. Numqd ca
pies leuiathan hamo. Et dixit mihi.
Seruus meus es tu isrl. quia in te glori
abor. Seruus appellatur ipse filius di
eo qd in omnibus uoluntatem di patris
paruerit. Isrl autem. quia ex isrl ori
ginem carnis traxit. & bene dicit.
in te glorificabor. Quia omnia quae
ipse filius operatus est. ad laudem
patris egit dicens. Pater in me ma
nens. ipse facit opera. Et ego dixi.
sub ad patrem. in uacuum laboraui.
sine causa & uane fortitudinē meā
consumpsi. Ac si diceret aliis uerbis.
dicente mihi patre ista quae retu
li. & ego respondi ei. Quomodo te
glorificaui pater. qui in uacuum
laboraui. & magnā partē iudeorum
ad te reuocare non potui. Haec
autem dicuntur. ut liberū homi
nis monstretur arbitrium. Dicenti

uocare est & nomen credere. Quantum ergo
ad illos pertinet iudeos qui increduli permanse-
runt. in uacuum laborauit sustinendo
passionem & uane fortitudinem suam
consumpsit. hoc est in uanum fatigatus
est pro eis & passus. quia eis nihil pro
fuit. qui noluerunt credere. Ergo iudi
cium meum. hoc est discretio cum domino
patre. quia ipse iudicabit utrum omnia
quae debui eis facere. fecerim. dicens in
euangelio. Multa bona opera opera
tus sum uobis. & opus meum cum deo
meo. hoc est presentia illius. Et nunc
haec dicit dominus. formans me ex ute
ro seruum sibi. ut reducam ad eum.
subauditur. Ideo sum seruus. & israhel
non congregabitur: id est non conuer-
tetur ad fidem. Licet propterea
uenerim. Hinc datur intellegi. cum
dicit formans me ex utero seruum
sibi. illum appellasse superius & isto in
loco seruum. qui formatus est. Ideo
uenit filius dei ut reduceret iacob er
rantem ad creatorem suum. sicut
dicit apostolis. Ite ad oues domus israhel.
& non sum missus nisi ad oues perditas
domus israhel. Et glorificatus sum in ocu
lis domini. subauditur quia totum mundum mihi
dedit. sicut dicit resurgens a mortuis.
Data est mihi omnis potestas in caelo &

in terra. Ac si diceret. Perdidi unam
gentem. & ecce totus mundus in me
credet. Et deus meus factus est fortitu
do mea. quia tertia die resurrexi. Licet
enim diceret pendens in cruce. deus deus
meus. quare me dereliquisti. ex affectu
humanitatis loquens. tamen non dereli
quit illum. Et dixit mihi deus pater. Pa
rum est subauditur tibi. ut sis mihi seruus ad sus
citandas tribus iacob. & feces israhel con
uertendas. Pro miseria & despectione ap
pellantur feces. Et est sensus. Parum est
tibi. ut pro una solummodo gente israhel
mortem sustineas. sed pro omnibus gentibus.
Tale quid & ipse filius orauit. Pater inqui
ens si possibile est. transeat a me calix iste.
Videlicet si possibile est. ut sine interitu
iudeorum salus gentium fiat. transeat
a me calix passionis. Dedi te in lucem gen
tium. id est ut [...] omnes gentes inlumi
nes. quae ad fi[...]dem meam uene
rint. ut sis salus mea usque ad extre
mum terrae. hoc est ut salutem per quam
saluandi sunt populi per apostolos adnun
ties. Salus dei patris dicitur filius. quia
per illum decreuit saluare genus
humanum. Haec dicit dominus redemptor
israhel. hoc est fidelium. & in se creden
tium. scilicet id est populus israhel. ad contempti
bilem animam. ad abominatam gentem. ad seruum

dominorum. Vox prophete ad filium ex persona pa
tris. Redemptor israel. hoc est uirum uidentium dominum
dr dei filium quia ipse nos redemit cruore san
guinis sui. Ad contemptibilem animam dicit. id est ad
xpm qui contemptus est a iudeis & despectus cla
mantibus Crucifige crucifige eum. & talia
huiuscemodi multa. Ipse enim bonus pastor ani
mam suam non est dedignatus ponere pro ouibus suis.
Abhominatam gentem appellat xpm & nazare
nos ei. qui in tantum sunt abhominabiles &
detestabiles ac respuendi apud iudeos ut cotti
die ter in sinagogis eorum maledicant dicentes.
quod propter illos amiserunt regnum locum &
gentem. Seruum dominorum uocat dominum ihm
xpm qui quasi seruus non est dedignatus stare an
te pilatum. annam & caipham. & diiudicari ab
illis ut latro & malefactor. cum esset unicus dei
patris filius. Reges uidebunt te. uenientem te
ad iudicium in gloria magna & maiestate. & con
surgent principes. subaudis aecclesiarum de soliis
suis ad honorandum te. & adorabunt te propter
te dominum patrem. quia fidelis est. uidelicet qui
a quae tibi promisit. opere impleuit. de glo
rificatione tua. & salute gentium. & prop
ter sanctum israel qui elegit te. Vox prophetae
ad filium dei. Reges appellat & principes a
postolos & apostolicos uiros. omnesque rectores &
doctores sanctae aecclesiae. qui in die iudicii
iudicaturi sunt cum domino orbem in aequi
tate. sic ipse dixit. Amen dico uobis quia
sedebitis & uos iudicantes XII tribus israel.
Haec dicit dominus. subaudis deus pater ad filium. In tempo
re placito. hoc est in die passionis & resur
rectionis. exaudiui te. resuscitando te
a mortuis. & in die salutis. hoc est quan
do pro salute generis humani passionem
sustinuit. auxiliatus sum tui. Tempus pla
citum dicit. tempus passionis resurrec
tionisque ei. quia complacuit illi ut in eo
redimeret genus humanum. Exaudiuit eum
deus pater. quando ille orauit dicens. Cla
rifica me pater aput temet ipsum. & illi
respondit. & clarificaui. iterumque cla
rificabo. Tempus placitum. appellat tempus
passionis & resurrectionis eius. Vel etiam
tempus placitum potest dici ab exordio
praedicationis domini. usque ad extremum iu
dicii diem. de quo tempore apostolus loqui
tur: Ecce inquiens tempus acceptabile.
ecce dies salutis. Et seruaui te a morte
ad uitam. & dedi te in foedus populi iu
deorum. in illis uidelicet qui credere uolue
runt. in amicicia uidelicet apostolorum qui
bus ipse dixit. Iam non dicam uos seruos.
sed amicos meos. Ad quid ergo suscitaui
te. ut suscitares terram. hoc est habita
tores terrae. de infidelitate ad fidem. &
de errore idolatriae ad uerum dei cultum.
Et possideres hereditates dissipatas quae
habitatorem non habebant dominum. id est multi

tudinem gentium per destinatam adueniat.
De qua hereditate pater in psalmo. Postu
la a me inquit & dabo tibi gentes he
reditatem tuam. Ut diceres his qui uincti
sunt exite. de uinculis peccatorum de qui
bus salomon loquitur. Vinculis peccato
rum suorum unusquisque constringitur. Et his
qui in tenebris morantur sub diceres.
reuelamini. hoc est inluminamini. his qui
in tenebris inquit erant. hoc est in infide
litate. & qui in tenebris & umbra mortis
sedebant. & lucem id est xpm uidere non po
terant. qui est lux uera. quae inluminat
omnia quae illuminantur. Dixit ipse dei fi
lius ut illuminarentur. quando dixit.
poenitentiam agite. adpropinquabit reg
num caelorum. Super uias. hoc est in doctri
nis prophetarum & apostolorum pascentur. illi qui
exierunt de tenebris infidelitatis dicen
tes. Dominus pascit me & nihil mihi deerit.
in loco pascuae ibi me collocauit. & in
omnibus planis. sunt semitis scripturarum ex
positis. & elucidatis a sanctis doctoribus e
rit pascua eorum. Non esurient. esurien
uerbi dei. neque sitient. posita in ipsis doc
trinis. De hac esurie & siti dominus per prophetam
loquitur. Mittam famem in terram.
non famem panis. neque sitim aquae. sed au
diendi uerbum dei. Sacra scriptura in qui
busdam locis est cibus. in quibusdam est potus.

Ubicumque cum difficultate sumitur. cibus est.
Ubi autem facile intellegitur. potus est. Non esu
rient inquit. neque sitient fideles in sancta ec
clesia constituti. hoc est obscura & aperta pa
tebunt illis. non percutiet eos aestus & sol.
id est aduersa huius saeculi. non nocebunt eis.
quia miserator eorum xps regit eos. qui eos
redemit preciosissimo sanguine suo. & ad
fontes aquarum potabit eos. doctrina uete
ris & noui testamenti. de qua alibi dicitur.
Haurietis aquas in gaudio de fontibus sal
uatoris. siue gratia spiritus sancti. Et ponam omnes mon
tes me os in uiam. hoc est ante faciem
apostolorum meorum & predicatorum. omnia im
pedimenta istius saeculi. in tranquillitatem
conuertam. & semitae meae exaltabuntur.
id est illi. qui meam humilitatem imitati fue
runt. iuxta illud. Omnis qui se humiliat
exaltabitur. Montes uocantur apostoli & apos
tolici uiri. uel quia in xpo sunt fundati
qui est mons montium. uel quia in exem
plo sunt mundo. Semitae autem appel
lantur omnes credentes. per xpi nomine
se humiliantes. Qui sunt isti quibus uia
preparatur. manifestius demonstrat cum
dicit. Ecce isti credentes de longe ue
nient. id est de oriente ad fidem & unitatem
sanctae aecclesiae. non loco sed fide. & ecce illi alii
fideles uenient. ab aquilone & mari. id est oc
cidente. & isti de terra australi. hic osten

dr̄. multitudo credentiū. quę a quatuor
mundi partib; in unitate fidei coniuncta
est. de qb; & dn̄s dic̄. Multi uenient ab ori
ente & occidente & recubent cū abrahā &
isaac & iacob in regno caelorum. N̄ ē aut̄ intel
legendū qđ localiter congregent̄ in unū.
s fide. Licet enim corpore seiungantur: mi
nime possunt separari mente. quos xp̄i
nectit inuiolata caritas. Laudate caeli.
hoc ē angeli. qui habitatis in caelo. & exul
tet terra. angelicę uirtutes quę t̄rae p̄
estis. t homines isti. qui inhabitatis eā. p sa
lute generis humani gaudete. Iubilate mon
tes laudē. angeli uidelicet & homines ius
ti in excelso uirtutū collocati. quia c̄
solatus ē dn̄s populū suū. credentē in se
p aduentū filii sui. aptos uidelicet cete
rosq; credentes ex iudeis. & om̄s a quatu
or mundi partibus conuenientes ad fidē
suā. de quib; supra iā dixit. Et pauperū
suor̄ miserebit̄. de quib; in euangelio dic̄.
Beati inquit pauperes spū. qm̄ ipsi c̄sola
bunt̄. Paup in hoc loco pot̄ intellegi po
pulus gentilis. q n̄ habebat diuicias lega
les & p phetales. sed desertus & derelict̄
a dō factore suo doemonib; subiacebat. p
idolatriae cultū & libidinis seruitute.
Et dix̄ sion. Dereliquit me dn̄s. id ē ad nihi
lauit. siue ad nullauit. & oblitus est me
i. hierusalē & sion. quatuor modis in scrip
turis sacris intellegitur. Primo intellegi de
bet hierusalē t̄rena. quę fuit iudeis. quā
legimus planxisse dnm̄. & ad quā loquit̄
in euangelio. Hierusalē hierusalē. quę oc
cidis p phās. & cet̄. Scdo congregatio scor̄.
quę in pace dn̄i & c̄teplatione uirtutū
c̄sistit adhuc posita in t̄ra hierusal. & si
on uocat̄. de qua dr̄. Fundamenta ei in
montib; scis. diligit dn̄s portas sion. Ter
cio modo appellat̄ hierusal t sion. multi
tudo scor̄ angelor̄ & dominatio[illegible]nū.
ac ceterarū uirtutū & hominū electorū.
iā cum xp̄o regnantiū. de qua dic̄ apls.
Illa aut̄ quę sursū ē hierusal. libera est.
quę ē mater nr̄a. Quarta appellat̄ hie
rusal. quam iudei & nr̄i iudaizantes.
descendere dicunt de caelo. ornatā
iuxta apocalypsin iohannis. Et hoc
querendū. quę ex his omib; dixerit.
dereliquit me dn̄s. hoc aut̄ sciendū ē.
quia hierusalē id ē c̄gregatio scor̄. quę
prima fuerat in iudeis. ista cōmemorat.
quę posita in captiuitate babylonis. dic̄
se a dō derelictā. S; qđ dicat ei dn̄s blandi
entis affectu audiamus. Nūqđ obliuisci po
t̄ mulier infantē suū. ut n̄ misereat̄ filii u
teri sui. n̄ minime. Et ē sensus. Sic illa n̄ pot̄
obliuisci infantē suū. ut ei n̄ misereat̄. sic
& ego n̄ obliuiscar tui. s miserebor. Dic aplis
aliqd. & si illa sub t̄a crudelis extiterit. et

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

dura· ut oblita fuerit misereri filio sui uteri· ego tamen non obliuiscar tui· dicit dominus omnipotens· Ecce te in manibus meis· id est in presentia mea· descripsi te· et depinxi te· ut tui semper memoriam habeam. Muri tui coram oculis meis semper. Qui sunt isti muri· de quibus loquitur? Patriarche· prophete· et iusti ex illa gente procreati· qui semper interpellant pro ea· et quorum orationibus diu uallata sunt· sicut ciuitas uallatur muro materiali. Muri tui id est prophete et pa triarche· in presentia mea sunt exorantes· iugiter prophete· et ideo miserebor tui. Venerunt structores tui· subaudis apostoli· et predicatores· et primitiuae aecclesiae edificatores· Loquitur de futuro· quasi de preterito· quasi uenerunt. Apostoli reaedificauerunt hierusalem· id est congregationem fidelium· que destructa erat per infidelitatem· in illis tamen qui ex eis credere uoluerunt. Destruentes subaudis scribe et pharisei· qui supponebant traditiones suas legi dei· et dissipatas subaudis te sunt malis exemplis· a te exibunt· ducte in captiuitatem a romanis. Leua in circuitu oculos tuos et uide· omnes isti congregati sunt· uenerunt tibi. Apostolos alloquitur· et primitiuam aecclesiam. legimus in actibus apostolorum· quod die pentecostes predicantibus apostolis· concurreret multitudo iudeorum· que conuenerat ex diuersis partibus mundi· ad quas dispersi fuerant· pre nimia persecutione antiochi epiphanii· et temporibus machabeorum· ex quibus sicut lucas dicit· crediderunt una die tria milia· altera die quinque milia· et deinceps multa milia. Et de illis modo loquitur ad primitiuam aecclesiam. Leua in circuitu o primitiua aecclesia oculos tuos et uide· id est considera· Omnes isti iudei ex diuersis partibus congregati uenerunt tibi· id est ut per te credant· et consocientur tibi in unitate fidei. Potest etiam et ad multitudinem gentium referri· que cottidie ex omnibus mundi climatibus confluit ad fidem aecclesiae. Uiuo ego dicit dominus· quia his omnibus subaudis credentibus tam ex iudeis quam ex gentibus· uelut ornamento uestieris· id est ornaberis· et circumdabis tibi eos quasi sponsa. Si dici fas est. illud quod dicitur· uiuo ego· iuramentum dei est· sicut sepe in ueteri testamento locutus est· et sicut in nouo· Amen amen deo autem dicitur iurare more nostro· ut omnis sermo eius sic teneatur firmus· quasi iuramentum. Hec que propheta ex persona dei patris loquitur· dupliciter intellegi potest· ut ad Christi personam· et ecclesiam referatur. Omnes enim sancti ornamentum et uestimentum sunt Christi· et ipse ornamentum

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

est omniū scōꝝ. Dicamus & aliter: referentes
hoc ipsū ad ipsā aecclesiā. Sicut sponsa
ornatur auro & gemmis. uariisq; uestimento
rū ornamentis: sic scā aecclā ornatur
multitudine credentiū. diuersisq; or
dinibus qui in ea consistunt. epis uideli
cet. pbris. diaconibus. subdiaconibus.
nec non etiā coniugatorū. continenti
um & uirginū. de quibus & in psalmo
dr. Adstitit regina a dextris tuis. in
uestitu deaurato. circūdata uarietate.
Deserta tua sub audit loca. id ē derelic
ta. & solitudines tuae. & t̄rę ruinę
tuae. sub quę omīa destructe sunt ab
illis qui noluerunt credere. Nunc angus
te erunt p̄ habitatoribus. hoc ē p̄ multi
tudine gentiū ad fidē uenientiū. & lon
ge fugabunt scribę & pharisei a romanis.
qui absorbebant te. id qui te separabant
a dō suo malo exemplo. t praua doctri
na. Adhuc dicent in auribus tuis ó filii. t
ó primitiua aecclā. filii sterilitatis tuae.
Vox patris ad filiū. & ad primitiuā aecclām.
& quantū ad litterā ptinet. filii sterilita
tis uocant. q in infidelitate qdē nati s̄.
s; p ea p̄dicantib. aplis uenerunt. Angus
tus ē mihi locus. sub in sinagogis. fac spa
ciū mihi ut habitē. sub in gentib. & in to
to mundo. Post ascensionē dnī ad caelos.
tantū creuerunt fides credentiū. ut n̄ in iudea
solūmodo possent habitare. nisi spargeren
tur in uniuersū orbē. Et dices in corde tuo
ó prima aecclā. Quis genuit mihi istos. sub.
filios spiritales. Ego sterilis sum in hoc. quia dō
filios spitales n̄ nutriui. & n̄ pariens trans
migrata in babylonē. & captiua ducta.
& istos quis enutriuit. Ideo dic sterilis
& n̄ pariens. quia p aggeū & zachariā &
malachiā. qui & esdras appellat. n̄ habue
runt p p̄has. qui eg filios enutrirent in le
ge di. Ego destituta a dō. & desolata ap
prio uiro dō omp̄e. & isti sunt iudei t gen
tiles credentes in filiū di. ubi hic erant.
Huiusmodi generatio spiritalis ē. & multos
simul in fide parit. & ideo miratur aecclā.
quomodo tā cito coadunati sint. hec
dic dns ds. sub pat. Ecce leuo ad gentes
manū meā. & ad populos exaltabo sig
nū meū. Dix se aecclā mirari. unde tot
filii ad fidē ei uenerunt. ideo respondit
ds pat & dix. Miraris quomodo ista
sint facta. ego tibi ostendā. Ecce inquit
leuo. id reuelo. t demonstro ad gentes
manū meā. hoc ē filiū meū p incarna
tionis mysteriū. t leuo de t̄ra ad caelū p
ascensionē. & ad populos exaltabo sig
nū meū. id signū crucis. Nā in tantum
est iā exaltatū signū crucis. ut oms
gentes eo se credant tueri cū di ad
iutorio ab omnibus insidiis diaboli;

It cū ego leuauero filiū meū · t sup corda gen
tium · t ad caelos eleuando · afferent ē opti
mitiua aecctā filios tuos apostoli ad fi
dē in ulnis · id suis exemplis & pdicationi
bus · t angelicę potestates afferent ad aet
nam beatitudinē · post finitū huius la
boris cursū · sic legitur de lazaro · & filias
tuas · t sexū femineū ad fidē trahendo · t
animas scorū ad paradysū ducendo · su
p humeris · ut suis meritis apostoli · t an
geli suis orationibus portabunt · Ideo di
cit filios tuos & filias tuas · quia de utro
q · sexu scā aecctā constat · Legimus
quatuor filias philippi prophetissas fu
isse · Et erunt reges nutricii tui · o scā aec
clesia · & reginę nutrices tuae · Non sunt
ista a nobis carnaliter intellegenda · sic
iudei intellegunt · qui dicunt se in ad
uentu xpi sui · quē adhuc pstolantur ·
habere nutricios reges & nutrices reginas ·
& in ulnis & sup humeros portari ab illis ·
sed per reges & nutricios debemus in
tellegere aptos & pdicatores · qui se &
alios regere bene studuerunt · & ad uiā
ueritatis nutrierunt · de quib · dicit
psalmista · Constitues eos principes sup
omnē terrā · Ipsi fuerunt reginę · qui
& reges & nutricii · Nūqd non reges &
reginę fuerunt petrus & paulus · q
sua pdicatione corda supborū homi
nū sub iugauerunt xpo · Numquid n erat
paulus nutricius siue nutrix · quando dixit ·
P euangliū ego uos genui · & tāquā paruulis
in xpo lac uobis potū dedi n escam · Nūqd
petrus nutricius non erat · sed nutrix · quan
do dixit · Quasi modo geniti infantes lac ē
cupiscite · Sic de ceteris aptis intellegendū
ē · Sequit ergo · & dr etiā ad primitiuā aec
clām · Uultu in trām demisso · id humiliato
adorabunt · hoc est honorabunt te ē · opti
mitiua aecctā · in capite tuo · qd ē xps ·
potestas uidelicet trena · & dignitas mun
dana · Quicūq · xpm adorat siue honorat ·
qui est caput omniū electorū · honorat omīs
electos · qui sunt corpus eius · Qd q · sub iun
git · & puluerē pedū tuorū lingent · hoc
significat · qd reges & reginę · p quos desig
nantur apti & pdicatores · quicqd treno
peris & peccati adheserit pedib; id actio
nibus aecclae · sermone suo & exemplo
mundabunt & abstergent · Puluerem in
quit pedū tuorū lingent · id terrenā c
uersatione auferent · & peccata dimittent ·
I ueta qd a dno potestatē acceperunt di
cente · Qd cūq · solueritis in terra · solutū
erit & in caelo · Et scies o aecctā · quia ego
dns sub eū filio meo & spu scō · super quo
id in me n ē · fundent in iudicio omīs elec
ti · qui exspectant eū recte uiuendo be
ne credendo · & pfecte perseuerando ;

Numquid tolletur a forte praeda. aut quod captum fuerit a robusto. saluum esse poterit. Proponit dominus questionem. quam ipse in subsequentibus exponit. Et ipse qui per esaiam ista locutus est. ipse etiam per semet ipsum in euangelio similia protulit dicens. Cum fortis armatus custodit atrium suum. in pace sunt ea quae possidet. Fortem et robustum uult intellegi diabolum. qui tam fortiter tenuit genus humanum captum. ut nemo sanctorum posset ab eo auferre. neque salomon per suam sapientiam. neque iob per suam sanctitatem. nisi filius dei per incarnationis suae mysterium. Numquid ergo tolletur a forte diabolo praeda generis humani per aliquem sanctorum. aut quod captum tenetur a robusto diabolo saluari poterit. Quia haec dicit dominus. et quidem et captiuitas sub quae captiuauit genus humanum. a forte tolletur. in meo aduentu per passionem meam. et quod ablatum fuerat deo. a robusto inimico per suasionem. saluabitur de morte ad uitam. Eos uero sub daemones et iudeos. et etiam gentiles. qui iudicauerunt. id est condemnauerunt te iniuste o ecclesia. ego iudicabo iuste in die iudicii. tradens eos poenis inferni. et filios tuos. id est omnes credentes ego saluabo. dans eis regnum aeternae quietis. Et cibabo. id est satiabo et replebo hostes tuos carnibus suis. pro eo quod est dicere. putredine et miseria sua consumpti deficient.

non ut desinant esse. sed ut iugiter crucientur. Et quasi musto sanguine suo inebriabuntur. Non carnaliter ista intellegenda sunt. quod impii et persecutores sanctorum carnes suas comedant. et sanguinem suum bibant. sed ipsorum carnes deuorabuntur a uermibus et bestiis infernalibus. id est in sua miseria et putredine peribunt. et sicut homo inebriatus musto. ita illi replebuntur miseriis. eo quod multorum sanctorum sanguinem fuderint. Possumus etiam ad praesens tempus referre. quod persecutorum sanctorum carnes a uermibus comedantur. et sanguis ebibatur. sicut contigit herodi. qui interfecit pueros. qui consumptus a uermibus exspirauit. illisque talibus contingit. quod psalmista dicit. et duplici contritione contere eos. uidelicet in praesenti et in futuro. Et cum haec fecero inquit in die iudicii. et in praesenti puniendo reprobos. sciet omnis caro. id est omnis electus qui uisurus est salutare dei. quia ego dominus saluans te o ecclesia. et redemptor tuus qui te redemi sanguine meo fortis iacob. id est qui dedi fortitudinem iacob in luctatione cum angelo. Vel etiam per iacob possumus intellegere dominum. qui fortis extitit tempore passionis. in tantum. ut pro crucifigentibus se oraret dicens. Pater ignosce eis. Quidam putant iacob ita esse luctatum cum angelo. quemadmodum duo homines inuicem se tenen

tes· & brachiis ac toto corpore laborantes·
decertare uidentur· Sed quomodo res cor
poralis luctari possit cum angelo tactu cor
poris· qui natura incorporalis est· & inuisibi
lis est· minime apparet· Que questio· hoc mo
do soluenda est· Dum fugeret ipse iacob in
mesopotamiam ad laban a facie fratris sui esau· &
deuenisset in bethel· nocte uidit in somnis
scalam pertingentem usque ad caelos· & angelos dei
descendentes & ascendentes per eam· dominumque in
nixum scale audiuit dicentem· Iacob· terram
in qua dormis· tibi dabo & semini tuo· Tunc
data est ei custodia angelorum· qui eum custodi
rent in mesopotamiam· Reuertente autem
illo· & ueniente in eodem loco· appropinquan
te mane· uidit castra dei· unde & appella
uit eundem locum manaim· id est castra· Appparu
it que ei etiam angelus qui eum seruauerat· quam
diu moratus in mesopotamia· & dixit ei· Di
mitte me sub ut uadam ad eum qui me misit· Proci
densque statim in terra· coepit orare & dicere·
Non dimittam te· id est non cessabo a precibus· donec
benedicas mihi· & benedixit ei dicens· Sicut
deo fortis es in oratione· quanto magis contra
homines preualebis· id est si in oratione permanse
ris· quomodo poteris uincere esau· Tunc di
misit cessando a precibus· Alter enim illum non
tenuit· neque cum eo luctatus est· nisi per ora
tionem· Haec dicit dominus· Quis est liber repudi
i matris uestrae· sub sinagoge· quo dimisi eam·

Aut quis est creditor meus· cui uendidi uos· id est
quis est cui tanta debeo ut non habeam quid red
dam· nisi uos tradidero ei· Populum iudeorum al
loquitur· recedentem a se· loquens secundum consue
tudinem eorum· qui suis uxoribus dabant libellos
repudii· id est cartam abiectionis· ut possent
accipere alias· Dicit ergo· O iudei· forsitan di
citis abiecisse me matrem uestram· que olim
uocata est sponsa mea· sed nunc dicite· quo
modo dimiserim eam· Non ergo ego dimisi
eam· neque dedi in compensationem peculii·
sed ipsa recessit a me· tradens se diabolo· fac
taque est adultera me derelinquendo pro
prium uirum· Ecce in iniquitatibus uestris
uenditi estis diabolo· & in sceleribus uestris
dimisi matrem uestram· Non est putandum·
quod ipse primum dimiserit eam· sed ipsa adul
terante & recedente ab illo· permisit abi
re· Iniquitate uenditur homo· quando per
luxuria & libidine· subdit se diabolo· Quia
ueni scilicet per incarnationis mysterium· & non
erat uir scilicet habens similitudinem dei· qui
contra uicia ac diabolum fortiter pugna
ret· sed more bestiarum omnes uiuebant· iux
ta quod eis iohannes improperabat dicens·
Genimina uiperarum· quis uobis demonstra
bit fugere a uentura ira· Unde & subdit·
Vocaui scilicet per poenitentiam dicens· Poeniten
tiam agite· adpropinquabit regnum caelo
rum· Et non erat qui audiret· id est qui obor

dixit· ut qui intellegeret· eo qd non esset uir;
Numquid adbreuiata & paruula facta est ma
nus mea.' ł potentia mea· ut non possim
redimere populum meum de babylone· ł
de captiuitate diaboli· illū qui in me cre
diturus est· sicut olim redemi filios isrl̄
de aegypto.' Aut non est in me uirtus ad
liberandum· sub populum meū· ł ad libe
randum me de morte.' Ecce in increpa
tione mea· ł in indignatione iussio
ne mea· desertū faciam mare· ł uacu
um faciam a suis aquis si uoluero· sicut
quondam in transitu filiorum isrl̄.' Po
nam flumina· sub alia in siccum si uolue
ro· sicut olim torrentem arnon· & iorda
nen· Conputrescent pisces sine aqua sub·
& morientur in siti· quemadmodum in
nilo flumine aegypti· Et est sensus; ego
qui illa feci· & modo possum similia face
re· non habeo aliqd amissum de potentia
mea· Allegorice autem· mare significat
hunc mundum· qui semper in motu
est· Ecce inquit in indignatione me
a· desertum faciam hunc mundum
in die iudicii· ab omni amaritudi
ne· & ab omnibus habitatoribus su
is· & ponam flumina in siccum· id
doctrinam hereticorum· & sapi
entium philosophorum ex siccabo·
& con putrescent· idest deficient

pisces sine aqua· hoc est curiosi
& peccatores sine gratia sps sci
& morientur in siti· non habentes
illam aquam· de qua dixit dns· Qui
sitit· ueniat ad me & bibat· &
de uentre eius fluent aquę ui
uę· Induam caelos sub aeris te
nebris· & saccum ponam operim
tum eorum· Philosophi dicunt decē
stadius distendi a terra non ampli
us· quod spacium crassitudine ae
ris· aliquando nobis splendorem so
lis abstrahit· Non ergo caelum sac
co obuoluitur· sed inter cluso lu
mine caeli· aer nobis obscuratur·
Allegorice autem hic sensus est· In
duam caelos tenebris· idest faci
am ut sci recognoscant se esse pec
catores iuxta illud· Iustus in prin
cipio accusator est sui· & si dixe
rimus· quia peccatum non habe
mus· mendaces erimus· Et saccum·
idest cilicium ponam operimen
tum eorum· ut poenitentiam a
gentes· dicant cum psalmista· Ego
autem cum mihi molesti essent·
induebam me cilicio· Dns dedit
mihi linguam eruditam· idest
doctam· ut sciam sustentare eū·
qui lapsus est in uerbo· Hebrei no

lunt hoc referre ad Christum· sed potius ad Esa
iam· cui Dominus linguam eruditam dedit·
ut sustentaret populum iudaicum &
qui multa obprobria ab eis sustinuit·
in tantum· ut serra lignea secaretur;
Sed melius est ut referamus illud ad
Dominum Iesum Christum· qui eruditam linguam
habuit· ad consolandum merentes·
& reuocandum ad poenitentiam pec
catores· & qui pro salute generis huma
ni haec pati uoluit· Dominus inquit Deus pa
ter· dedit mihi linguam eruditam
in lege omnique sapientia· ut sci
am sustentare eum uerbo· qui lap
sus est sub auditur in peccatum
& mortem· genus uidelicet hu
manum· Quo uerbo dicit se susten
tare genus humanum· Verbo prae
dicationis & poenitentiae di
cendo· Poenitentiam agite· ap
propinquabit regnum caelorum;
Et uenite ad me qui laboratis &
onerati estis· & ego uos reficiam·
Quod dicit Dominus· dedit mihi linguam
eruditam· uox humanitatis est·
secundum quod post passionem
& resurrectionem dixit· Data
est mihi omnis potestas· Quantum
enim ad diuinitatem pertinet·
omnia possidet aeternaliter·

cum patre· Erigit· idest eleuat
mane· hoc est ab exordio meae na
tiuitatis· uel praedicationis· mane
erigit mihi aurem· idest intel
lectum mentis· ut audiam illum
quasi magistrum· & ne alia lo
quar· nisi quod ab illo audiero·
De hoc dicit ipse in euangelio Io
hannis· Ego a me ipso non loquor;
Loquitur Dominus more discipuli·
qui matutino tempore a magis
tro docetur; Dominus Deus aperuit mi
hi aurem· idest intellegentiam·
Ego autem non contradico· idest
contra uoluntatem illius non a
go· retrorsum non abii· hoc est a
uoluntate eius non recessi· quia
quae placita sunt ei facio semper;
Corpus meum dedi percutientibus
iudeis· & militibus romanis· pro sa
lute generis humani· & genas meas
uellentibus· Genae sunt loca· ubi pri
mum barba nascitur· Tunc dedit
genas suas siue barbam ad uellendum·
quando uelauerunt faciem eius· &
dabant ei alapas· ipso non contemp
nente· Faciem meam· idest praesentiam
meam· uel faciem corporis non auerti·
siue non declinaui· ab increpantibus
& conspuentibus· Haec omnia in pas

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

sione illius legimus adimpleta. Dns ds
pater sub. auxiliator meus. sub fu
it in passione. ideo non sum confusus.
ideo non erubui. neq; sustinui obp
brium. Tunc sustineret confusio
nem. si tercia die non resurrexis
set. Ideo quia ipse est auxiliator meus.
posui faciem meam ut petram du
rissimam. ut a passione mea non
me auerterem. & scio quoniam
non confundar: idest non peribo.
Iuxta est. idest prope est ds pater.
qui iustificat me. Tunc iustifica
uit illum. quando dixit. hic est
filius meus dilectus. in quo mihi
complacuit. & quando illum
tercia die suscitauit. Quis con
tradicit mihi. idest quis potest
dicere me non esse iustum. Ste
mus simul. sub ad iudicium. Quis
est aduersarius meus. accedat
ad me. Iste est istud. quod & in
euangelio dicit. Quis inquit ex
uobis arguet me de peccato.
Et est sensus superioris uersicu
li. Siquis ex uobis iudeis putat
me iuste crucifixum. & aliqd
fecisse peccatum. accedat ad
me. ut iudicemus simul. Ecce
dns ds auxiliator meus. Quis est

ex uobis. qui condempnet me. Nul
lus potest me condempnare. Ecce
omnes iudei qui mihi contradicunt.
quasi uestimentum conteren
tur. tinea comedet eos. idest p
pria conscientia. Sicut uestimen
tum duobus modis consumitur.
uetustate temporis & tinea.
ita illi qui a tempore quadra
ginta annorum sibi dato ad
poenitentiam noluerunt con
uerti. contriti sunt aduenien
tibus romanis. & in ipsa tribula
tione propria conscientia tor
quebantur: eo quod non credidis
sent in xpo. uel etiam modo positi
in poenis inferni. recordatione
propriae conscientiae torquen
tur: Quis ex uobis infidelibus iu
deis. timens dnm audiens. idest in
tellegens uocem serui sui. idest fi
lii sui dicentis. poenitentiam agi
te. & opere adimplet. Nullus. Duo
sunt timores. sicut & duae seruitu
tes. Est timor seruilis. qua timet ser
uus dominum. timens flagellari ab
eo. Et est timor amoris. quo timet fi
lius patrem. sperans ab illo heredita
tem accipere. De quo timore hic
loquitur ad iudeos. qui do serui

re & timere debuerant· quatinus ab il
lo hereditatem patriae caelestis mere
rentur accipere· Iste est timor· qui a
nimas scorum integras ac pudicas pu
rasq; conseruat· De hoc etiam timo
re dicitur: Initium sapientiae timor
dni· & timor dni omnia superat· & cet
his similia· Subiungitur de ipso filio
di & dicitur: Qui subauditur filius
di· ambulauit in tenebris· & non est
lumen ei· idest gloria in illo popu
lo· sicut ipse dixit· Nemo prophe
ta est sine honore· nisi in patria
sua· Quod ergo lumen· uel quae
gloria erat filio di· quando con
spuebatur· & colaphis caedebatur:
Dicamus & aliter· referentes hoc
ad gentiles· Qui gentilis populus am
bulauit in tenebris infidelitatis·
& non erat ei lumen in corde· idest
xps qui dixit· Ego sum lux mun
di· Sed quid subiungitur: Ideo
ergo· quia non est ei lumen uel
xpo l gentili populo· speret in no
mine dni· & innitatur super dm
suum· subauditur: & tunc ueniet
ei lumen gaudii et laeticiae· Ec
ce omnes uos iudei· accendentes ig
nem inuidiae· l ignem uastatio
nis contra uos propter peccata
ura· & accincti flammis· idest cir
cumdati peccatis· Ignem quo suc
censa est ciuitas a romanis· ipsi ac
cenderunt· quando di filium mor
ti tradiderunt· succensi igne zeli
& inuidiae contra eum· Ideo ergo
dicit accincti flammis· quia sicut
iustus quilibet circumdatur uir
tutibus· ita peccator iniquitatib;·
Ambulate in lumine ignis uri· idest
in tribulatione captiuitatis quam
uobis parastis· & in flammis uasta
tionis & miseriae· quas succendistis·
De manu mea· idest de potentia mea
factum est· subauditur hoc malum
uobis· o impiissimi iudei· Tale est hoc·
quod in alio loco dicitur: Si est
malum in ciuitate: quod dns non
fecit· in doloribus subaudi uastationis &
captiuitatis dormietis· uel in dolo
ribus inferni iacentes ista sustine
bitis· uidelicet flammam & ig
nem tribulationis· Audite me
qui sequimini quod iustum est·
& queritis dnm· Superius locutus
est contra iudeos incredulos· qui
in infidelitate permanserunt·
Nunc alloquitur aplos· & omnem
chorum credentium· Audite om
nes apostoli & credentes inquit

me· idest audientes me· intellegite que dico· qui sequimini· & qui imitamini per fidem quod iustum est· id est xpm· & queritis dnm fide & deuotione· & non lucra terrena· Adtendite o apostoli· ad petram unde excisi estis· id est ad abraham· qui petra fuit propter firmitatem fidei de quo processistis· & ad cauernam laci· id ad saram· de qua excisi estis· Vel aliter adtendite ad petram· id est ad xpm· unde excisi estis· a quo fidem accepistis· & a quo xpiani uocamini· de qua petra dixit apostolus· Petra autem· erat xps· Cauernam laci· possumus intellegere latus xpi· quod per fossum est lancea· sicut dicit ipse in psalmo· Foderunt manus meas & pedes meos· de quo excisi sumus· quando exiuit sanguis nrae redemptionis· & aqua baptismatis· Possumus etiam cauernam laci intellegi sepulchrum dni· de quo ipse resur [...] gens· innumerabi [...] les filios sibi [...] genuit; Tercio [...] etiam modo cauer[...]nam laci possum[...] dicere aecclesiam· [...] que diu sterilis

fuit· & de qua cottidie excidimur· idest nascimur per lauacrum baptismi; Adtendite ad abraham patrem urm· & ad saram que peperit uos· Idem sensus est· qui et superius· Quia unum id est solum uocaui eum· dicens· Exi de terra tua· & de cognatione tua· & cetera que ibi sequuntur· & benedixit ei· in omnibus operibus suis· & multiplicaui eum in auro & filius· Consolabitur ergo dns syon· id est aecclesiam in apostolis· Consolabitur omnes ruinas eius· de gentilitate ad fidem uenientes eas complens· Et est sensus; Ego deus omps· qui olim abraham multiplicaui· possum etiam consolari aecclesiam· & augere filios eius· Et ponet desertum eius· id primitiuae aecclesiae quasi delicias· & solitudinem eius quasi ortum dni· hoc est que antea deserta erat a deo· id derelicta· & insolitudine redacta· habeat habitatorem in se dm· & proferat flores uirtutum· & fructus bonae operationis· Gaudium & laeticia inuenietur in ea· gratiarum actio· & uox laudis· hoc est pro beneficiis sibi a deo collocatis· & qui a redemit eam sanguine passionis sue· gratias referet ei· & laudes fidei accessionis· Adtendite ad me populus meus· id est apostoli mei· & trib· mea· id est qui

credidistis ex iudeis uel gentibus audite
me. Iste sunt gentes & iste sunt tribus.
de quibus gabriel loquitur ad ioseph. Ip
se enim saluum faciet populum suum a pecca
tis eorum. & quod percipit ut audiant. qui
a lex inquit sub euangelii amen exiet.
et iudicium meum id est decretum in lucem. hoc
est in fide populus requiescet. qui in te
nebris infidelitatis erant. iuxta illud
apostoli. Populus qui ambulabat in tenebris
uidit lucem magnam; iudicium discretio
nis fuit. ut iudeis nolentibus credere. gen
tiles ad fidem uocarentur. Hec quae
diximus ex persona filii dei prolata sunt.
Hoc uero quod sequitur. uox patris est de filio.
Prope est iustus meus. id est prope est ut nascatur
ex uirgine filius meus. non morabitur amplius;
Egressus est saluator meus. id est iam a me genitus.
egredietur ex tempore a matre. Iustum appel
lat deus pater filium suum & saluatorem. quia per
illum iustificat & saluat omnes electos su
os. Quod autem subiungit. & brachia mea
populos iudicabunt. apostolos uult intel
legi. & apostolicos uiros. qui iudicaturi
sunt omnes gentes in die iudicii. sic ipse
dominus promisit illis. Cum sederit inquiens
filius hominis in sede maiestatis suę.
sedebitis & uos super xii sedes iudi
cantes xii tribus israel. Me insule. id est
gentiles uel ecclesiae expectabunt. si

cut iacob dixit. Non deficiet princeps ex iu
da. donec ueniat qui mittendus est. et erit
expectatio gentium. & brachium meum. hoc
est filium meum sustinebunt. per quem omnia fe
ci. Leuate in caelum oculos uestros. o genti
les uel ecclesiae. & uidete sub terra deorsum.
id est considerate uel conprehendite. quia caeli
sub aeri. sic fumus liquescent. id est eua
nescent. & terra sic uestimentum attere
tur. hoc est deficiet. & habitatores eius. hoc
est homines. bestie. uolucresque & omnes crea
turae que in uentre fuerint tunc tempo
ris in ea. sic hec interibunt. id est omnia mo
rientur. Idem est quod dominus in euangelio dicit.
Cęlum & terra transibunt. per inmutatio
nem sub & in meliorationem. non per essenti
am. Iuxta quod salomon dicit. Generatio
preterit. & generatio aduenit. terra
uero in aeternum stabit. Sed licet hec omnia
transeant. salus autem mea in sempiter
num erit. & iusticia mea non deficiet.
Salus & iusticia dei patris filius est. quia per
illum saluat & iustificat predistinatos
ad uitam; ... Haec est salus de
qua dixit ... symeon. Vide
runt in ... qui en socu
li mei salu ... tare tuum;
Et iacob; Salu ... tare inquit
tuum expecta ... bo domine;
Audite omnes apostoli ... & creden

tes· qui sectis iustū· id: xp̄m· populus in cui
delicet [illegible] fidelis· lex mea id: euange
lii· in cordibus eorū· sub audiatur· fideliū· n̄
more solūmodo· sed in corde & operatio
ne· Vox dī patris ad credentes· Auditus
in sacro eloquio spiritaliter est requirendū;
Audite me id: intellegite doctrinā euan
gelicā· & opere studete adimplere· Noli
te timere o apli· obprobriū hominū· id: con
tumelias & oppressionē· & blasphemias eo
rū ne metuatis· Tale ē istud· qd & in euan
gelio continetur· Nolite timere eos qui
occidunt corpus· Sic uestimentū sub ē sumi
tur uerme l tēpore· sic comedet eos uer
mis· id: ppria conscientia· & sic lana deuo
rat tinea· sic deuorabit eos tinea· que si
militer propria conscientiā significat·
Aliter· Sic uestimentū uetustate & tinea ē
sumitur· sic obprobriū illorū cū psecutorib:
ptransibit· Salus aūt mea xp̄s in sempi
ternū erit· & iusticia mea in generatio
ne & generationē· id: in omnia tēpora fu
tura· l in generatione iudeorū· & genera
tione gentiū· Consurge consurge indue
re fortitudinē· brachiū dnī· Vox pphe
tae & populi fidelis· deprecantis p aduen
tu filii dī· O brachiū dnī· id: fili dī altis
sime· consurge de glā patnae maiesta
tis ad incarnationis tuae mysteriū ad
implendū· consurge ad redimendum
genus humanum· induere fortitudine
diuinitatis tuae contra daemones· Con
surge sic in diebus antiquis in generatio
nibus sclōrū· Et est sensus· Sic in antiquis
temporib: auxiliatus es populo tuo· e
ducens eū de aegypto· & sic in genera
tionibus patrū nr̄orū· tuā ostendisti
fortitudinē· sic modo ueniens in carne·
libera genus humanū de manu diaboli·
Numqd tu o dn̄e dš· qui aequalis es patri
in omnib:· non pcussisti supbū· id: diabo
lū· pciens eū de caelo· uulnerasti draco
nē· pharaonē in mari l diabolū· Numqd
non tu siccasti mare· aquā abyssi uehemen
tis· ut transitū pberes populo tuo· Qui posuis
ti pfundū maris uiā· ut transirent liberati
electi tui· Et est sensus· Sicuti haec omnia fecis
ti· sic quoq: ueni ad saluandū populū tuū
electū· Et nunc qui redēpti sunt a dn̄o· id:
sanguine filii eius· reuertentur de iniqui
tate ad iusticiā· & uenient in sion· id: in p
sentē ecclesiam· l qd melius est in caelestē be
atitudinē· laudantes illū· & leticia sempi
terna sup capita eorū· id: in mentibus eorū:
Iuxta illud psalmistae· Beati qui habitant
in domo tua· in scla sclorum laudabunt te;
Hec non possunt habere sci in psenti sclo
positi· unde & sequitur· Gaudiū & laetici
am obtinebunt· id: in caelesti hierusalem·
fugiet dolor & gemitus· sic dr̄ in apocalip

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

si· Absterget deus omne lacrimam ab oculis sancto
rum· & mors ultra non erit· neque luctus· neque
clamor· Ego ego ipse· est filius dei· consola
bor uos· est redimendo & dando spiritum sanctum· qui
est uerus saluator· Quia dixerat superius
populus fidelis orando ad dominum· Consurge ad
nos saluandos· respondit ipse per prophetam· Ego in
quiens consolabor uos· & non alius· non po
tentes huius saeculi· non sapientes huius mun
di· Quis tu es o chorus fidelium· ut timeres· id est
ut timere debeas ab homine mortali· &
a filio hominis· qui quasi foenum cito a
rescet· & oblitus es domini factoris tui· Al
loquitur chorus apostolorum· ut non time
at seuiciam & tormenta hominum· qui
a ipsi peribunt & pertransibunt sicut
foenum quod cito arescit· quia omnis caro
foenum· & alloquitur etiam illos· qui ti
more passionis perterriti negauerunt
eum· ut erubescant in sua iniquitate·
& roborentur in fide· agentes poenitentiam·
Quando inquit timuisti hominem morta
lem tempore adflictionis· amisisti ti
morem creatoris tui· qui tetendit
caelos· & fundauit terram· & formidas
ti iugiter tota die· idest omni tem
pore passionis· a facie furoris eius· est per
secutoris· qui te tribulabat in corpore·
& parauerat ad perdendum in anima
non recordans illud· Nolite timere e

os qui occidunt corpus· quia animam
non possunt occidere· Ubi est enim
nunc furor tribulantis· Alloquitur est
populum fidelem· ut consideret
quomodo omnes persecutores & omnes
homines pertranseant a presenti· ut per
haec consolidet eos in fide· Cito ueniet
est filius meus· per incarnationis myste
rium· gradiens secundum humanitatem ad
aperiendum cor superborum hominum
l etiam ad aperiendum infernum· &
non interficiet usque ad internetionem·
idest non dampnabit statim ut uenerit
peccatores· sed expectabit ad pęniten
tiam· sicut ipse pręadicauit dicens· Poe
nitentiam agite· adpropinquabit
regnum caelorum· & nolo mortem pec
catoris· sed ut magis conuertatur a sua
iniquitate & uiuat· Quod quoque subiun
xit· nec deficiet panis eius· uel de ipso
filio intellegendum est qui dixit· Ego
sum panis uiuus· l de corpore & san
guine illius· de quo idem filius dixit·
Qui manducauerit panem hunc· uiuet
in aeternum· Vel etiam tercio modo de
doctrina euangelica intellegendum est·
quę numquam deficiet· sed semper obser
uatores suos· pabulo uitae pascet· Ego au
tem sum dominus deus tuus· qui turbo mare·
idest habitatores huius mundi· & intu

mescunt fluctus eius· hoc est persecutiones
malorum commouentur contra electos·
dns exercituum nomen meum· id est dns
militiarum angelorum· & hominum· Apos
tropham facit ad ipsum filium· quando
conturbauit ds pater hoc mare· quando
iudeos saeuire permisit primum in filiū
suum· deinde in aplos & credentes in se·
Et si ipse conturbauit· quare tenentur rei
illi· qui eos sunt persecuti· Tunc dicitur ipse
ipse perturbasse· quando permisit eos con
turbare· Posui uerbum meum in ore tuo·
id est plenitudinem sapientiae & scienti
ae dedi tibi· & in umbra manus meae pro
texi te· id est in protectione diuinitatis
custodiui te· ne peccator esses· & ne uilesce
ret caro assumpta a uerbo· ut plantes
caelos sub nouos· & fundes terram sub no
uam· & dicas ad syon· hoc est ad aeclesiam·
populus meus es tu· Ad hominem assūp
tum a uerbo loquitur ista ds pater·
in quo inhabitat omnis plenitudo
diuinitatis corporaliter ex tempore·
Quantum enim ad diuinitatem per
tinet· nihil accepit ex tempore a patre·
sed omnia possidet commune cum pa
tre· qui est di uirtus & di sapientia· &
per quem cuncta facta sunt ex nihilo·
Per caelum nouum & per terram nouā·
quae precipit ds pater filio ut plantet

& fundet· debemus intellegere aplos· a
postolicosq· uiros· & omnes fideles· qui a
dno plantati sunt· & in ipso fundati·
fide & dilectione di & proximi· qui de
uetustate peccati renouati sunt in no
uitate fidei· & scae conuersationis· Ele
uare eleuare· consurge hierusalē· quae
bibisti de manu dni calicem irae eius;
Ad eos loquitur sermo diuinus· qui in pas
sione dni ceciderunt in negationis
peccatum· & infidelitatis dicentes· Cru
cifige talem· & da nobis barabban· Nō
enim habemus regem· nisi caesarem· &
sicut iacenti in lectulo dicitur eleuare·
ita & illis praecipitur ut eleuentur a
uitiis ad uirtutes· de infidelitate ad fi
dem· Et cum dicit eleuare eleuare hie
rusalem· non debemus putare· quod
muris ciuitatis praecipiat· ut in pris
tinum statum eleuentur; qui a roma
nis destructi sunt· sed metonomicos
intellegendum est· per id quod conti
net· id quod continetur; Eleuare inquit
o populus iudeorum de uitiis ad uir
tutes· de infidelitate ad fidem· Consur
ge hierusalem· id est age poenitentiā·
quae bibisti de manu dni· id est de po
testate dni calicem irae eius· Per calicē
irae· debemus intellegere uastationē
romanorum· & magnitudinem tor

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

mentorum & afflictionem. Quod per cali
cem designetur afflictio & tribulatio.
psalmista manifestat dicendo. calix
in manu dni. usq; ad illud quod sequi
tur: bibent omns peccatores terrae: Et
dns ad hieremiam. Sume inquit ca
licem de manu mea. & ppinabis cunc
tis gentibus. ad quas mittam te.
usq; ad fundum calicis soporis. idest.
mortis bibisti. & potasti usq; ad feces.
idest usq; ad finem scli. sustinebis ista
captiuitatem. Idcirco dicit. usq; ad
fundum bibisti & usq; ad feces. quia
post illam captiuitatem. altera n
ueniet eis. manentibus semper in illa.
Non est qui sustentet eam ex omnib;
filiis quos genuit. & non est qui adp
hendat manum eius. et erigat iacen
tem: idest qui operationem eius robo
ret. ex omibus filiis quos enutriuit.
Quando exierunt de aegypto. habue
runt moysen. qui sustentauit eos. &
orauit pro eis. dicens ad dnm. Aut di
mitte eis hanc noxam. aut dele
me de libro tuo. Iterum quando duc
ti sunt in babylonem. habuerunt da
nihelem. & socios eius. aliosq; pphas.
qui adphenderunt manum eq;. idest.
operationem eq;. & sustentauerunt eos
suis pcib. In hac uero captiuitate ul

tima. neq; sacerdotem. neq; pphiam. neq;
aplm habent int pellatorem pse. quia nolu
erunt eos habere. Apostoli enim uoluerunt
eis manum pbere. id consolationem quomo
do erigerent. sed cu repti ab eis dimiserunt
eos. transeuntes ad gentes. Duo sunt quae oc
currerunt tibi. o hierusalem. Quis e tristabi
tur super te. sub sicut olim tristatus e hie
remias. & danihel. t sic tristatus e xps su
per te. quando fleuit sup te. sicut in e
uanglo continetur. Duo dic. & quatuor
commemorat. quae quatuor iterum in du
o redigunntur. Vastitas inquit & conten
tio. quae unum significant. & fames & gla
dius. quae similit unum sunt. sub uenient
tibi. & quis consolabit super te. Aut nul
lus. aut raro inuenietur. Filii tui piecti
sunt. sub de sedib. suis in omns gentes duc
ti captiui. dormierunt in capite omi
um uiarum. id mortui sunt p plateas diuersa
rum gentium. nuda corpora sup nudam
humum habentes. sic bestia inlaqueata sub
sic dormierunt. oplepsi. plena indignati
one dni. id uindictae dni. in crepatio
ne di tui. Ubi in hebreo dr. dormierunt
sic bestia inlaqueata. LXX. transtule
runt. sic beta semi cocta. quae herba
calore solis cito flascida efficitur. &
alii interptes dixerunt. sicut orix
inlaqueatus. quae est bestia sacrificio

non apta. Et est sensus. Sicut bestia quae appellatur orix. uenatur retib. inlaqueatur. non habens quo fugiat. diuq. fugata in ubi in uoluta conquiescit. sic filii tui in laqueati sunt uinculis & funibus peccatorum suorum. ibiq. mortui & interfecti iacent. non habentes auxilium. quo iram dni euadant. Id circo subauditur: quia non habes consolatorem qui sustentet te. Audi hoc paupercula & ebria non a uino. Paupercula uocatur: quia effeminata erat. & non habebat diuicias spiritales. Haec dicit dominator tuus dns & ds tuus. qui pugnauit pro populo suo. Saepe pugnauit ds omps pro iudeis. & multa bona illis prestitit. quae longum est per omnia enarrare. Ecce tuli pro eo qd est tollam de manu tua calicem soporis. id est captiuitatem mortis. fundum calicis indignationis meae. subaudis tollam. si poenitentiam egeris. Predixit superius captiuitatem & miseriam eis futuram. Nunc hortatur ad poenitentiam dicens. Si inquit egeris fructus dignos poenitentiae. tollam a te captiuitatis malum. & iram indignationis meae. Non adicies ultra. subaudis postquam poenitentiam egeris. ut bibas illum. subaudis calicem. id est ut sustineas tribulationem. & ponam illum calicem in manu eorum regum & populorum

et doemonum. qui te humiliauerunt. quoniam pro omnibus quos decipiunt uindictam suscipient. & in manu eorum doemonum. qui dixerunt animae tuae. incuruare ut transeamus. id est subde te nobis ut postea requiescamus in te. & conculcemus te. Et posuisti ut terram corpus tuum. hoc est ut terrae adhereret. et sicut terra calcatur: ita calcatum te praeberes. & quasi uiam. subaudis dedisti corpus tuum. transeuntibus demonibus. & malignis spiritibus. ut sicut uia omnis patet. ita pateres libidini omnibus quae uenis. Quantum ad litteram pertinet. impletum est. qd superius dixit. & humiliabo eos. qui te humiliauerunt. Videamus quomodo completum sit. Humiliauerunt eos chaldei. humiliati sunt & ipsi a medis & persis. humiliauerunt eos romani. qui & postea perierunt. & multa mala sustinuerunt. Ita etiam maligni qui eos humiliauerunt. suadendo ut crucifigerent xpm. humiliati sunt. quia amiserunt per dni passionem potestatem quam obtinebant in toto mundo. & in die iudicii humiliabuntur adhuc. cum traditi fuerint penis inferni. Moraliter autem unaquaeque anima dum peccat. seruiendo uiciis. ruit in mortem. & captiuatur a diabolo. Dum uero penitentiam agit. deuitat & resurgit in statu bonae

operationis & maligni sp̄s qui eam humi
liauerant trahendo ad culpam. humili
ant in inferno. Consurge consurge.
induere fortitudine tua sion. indue
re uestimentis glorie tuae hierusalem.
ciuitas sci. Esaias propheta longe ante ad
uentum dni preuidens iudeos casuros
& ruituros in negationem xpi. & infide
litatem. & post modū plurimos illorum
ad fidē uenturos. alloquitur eos modo. q
post resurrectionē & ascensionē dni p
dicantib' apostolis crediderunt una die
iii milia. altera die v milia. & dein
ceps multa milia. ut ē surgant de
infidelitate ad fidē pfectam. & de
terrenis ad caelestia. & dicit. Con
surge consurge o sion. induere forti
tudine tua. quę cecidisti p negationē.
induere uestimentis glorie tuae hie
rusalē ciuitas sci. sub dī. t tēpli. Quę
sunt ista uestimta. qb' pcipit indui.
Fides. spes. dilectio dī & pximi. castitas.
humilitas. ceteręq. uirtutes. quib' uesti
untur & ornant sci. Ac si diceret aliis
uerbis. Desere infidelitatis errorē & acci
pe fidē. & honorē omniū uirtutū. omni
q ornamta doctrinarū. & esto ciuitas
sci. Quidā codices habent ciuitas sci. qui
dā ciuitas scā. qd utrūq; ē stare potest.
Si dixerimus ciuitas sci. necesse ē ut sub
audiamus dī. qa ciuitas sci dī fuit. in partib'.
ut tempis dī. t etiā ciuitā sci. sub templi.
qā in medio sui habebat tēplū scificatū dno;
Ciuitas etiā scā dici potest. quia cū oms
gentes idola colerent. hęc sola in orbe t
rarū dī noticia habebat. & aduentū fi
lii dī exspectabat. Unde & p resurrecti
onē dni adhuc ciuitas scā uocat. dicen
te euangelista. quia multa scōr corpora sur
rexerunt. & apparuerunt multis in
scā ciuitate. quę etiā tunc tēporis scā
ēē n̄ poterat. quia in filiū dī manus mise
rat. Int hrslm aut & sion hoc distat. qui
a sion uocabat arx & ciuitas dauid. hie
rusalē aut. reliqua pars ciuitatis. Qd q; se
quit. quia n̄ adiciet ultra ut ptranse
at p te incircūcisus & inmundus. spe
cialit ptinet ad caelestē hrslm. p quā
n̄ transit aliquis incircūcisus. id ē qui n̄ ē
purgatus a peccatis t inmundicus. potest
& iā referri & ad psentē hrslm. id ē ecclesiam.
cū sub auditione ut dicamus. quia n̄ ptran
sibit ultra p te incircūcisus & inmun
dus. si recte custodieris quę dico. Cir
cūcisio ista spitalit est tenenda. &
non in uno solummodo corporis me
bro. sed in omnibus & sensu & uolun
te ac cupiditate praua obser
uanda. ut in omnibus simus
purgati & mundi

Excutere de puluere peccatorum, id
est expia te de peccato, et surge ad peni
tentiam. Sede in statu mentis. O filia Sion,
captiua, id est que uis in captiua teneri. Solue uin
cula colli tui, id est uincula peccatorum et blas
phemiarum, ut possis dicere cum psalmista: Disru
pisti uincula mea, tibi ΔΙΙΛΟ ΟΙΛ ΛΙ. Non
erant filia, sed captiua tenebatur, id est cum in
manebat captiuitas, quia negando filium dei
esse condemnata est, cum ipsa sit in uirginitate sua. Tunc
soluit Sion uincula colli sui, de illis dico qui
crediderunt, quando praedicantibus apostolis bapti
zati sunt in nomine domini Iesu. Quia haec dicit dominus: Gra
tis uenundati estis diabolo, gratis redimemini.
Gratis, id est sponte et uoluntarie uenundati estis
diabolo, quia nihil boni accepistis pro illo tra
dentes filium dei morti, et neque aliquid commo
dum percepistis, nec aliquid incommodum causastis.
Ideo autem dicit: sine argento redimemini, quia
sine aliquo lucro et pretio, et sine uestris praecedenti
bus meritis filius dei nos redemit sua gratia mediante.
Unde Petrus apostolus dicit: Non corruptibilibus auro
et argento uel lapide pretioso redempti estis de
uestra uana conuersatione, sed per gratiam domini Iesu.
Quia haec dicit dominus: In Egyptum descendit
populus meus in principio, hoc est in Iacob, ut
colonus esset ibi, id est ut incoleret terram Gessen.
Et Assur, hoc est Assyrius, populus ue
niens cum Nabochodonosor, absque ulla
causa calumniatus est eum, postquam illum introduxi
in terram meam. Et est sensus: Egyptii quidem
uoluerunt tenere populum meum in seruitu
te ob huiusmodi uidelicet causam, quia
liberauerant eum de penuria famis. Et
reuera iuste uidebantur ex parte agere;
sed ego liberaui eum educendo per deser
tum in terram sibi a me promissam. Et si deliquit
in aliquo postmodum contra me, non deliquit
contra Assirium, ut eum expelleret a proprio
solo et calumniaretur eum, id est ut opprime
ret illum et occasionem quereret nocendi.
Moraliter autem Aegyptus, quae interpretatur tene
brae uel meror, significat hunc mundum. Et
Assirii, qui interpretantur arguentes, id est uindices,
significant demones, quibus tradimur ad puni
endum. Genus ergo humanum in principio,
hoc est in primo parente nostro, descendit in
hunc mundum ut colonus ibi esset, iuxta quod
psalmista dicit: Incola ego sum apud te et peregrinus.
Sed diabolus absque ulla causa calumniatus est eum,
id est sine causa quesiuit decipere eum, quia nihil
ei commiserat. Genus etenim humanum propter hoc
dico colonum hic esse, quia si non peccasset suaden
te diabolo, completo numero electorum, statim
transiret de terreno paradiso ad gaudia aeterna
quietis. Et nunc quid mihi est hic, haec dicit dominus?
Quasi diceret: Quid moror amplius in Iudea,
cum pauci ibi sint in me credituri? Pergam
ad gentes, quoniam ablatus est populus meus gratis
de terra sua, tradito est ablatus male uiuendo. Ho

minatores ei sub populi · decē & duarū
tribuū inique agunt dic dns et iugiter tota
die · nom meū blasphemat · scdm illud; Per uos
nom di in gentib; blasphem. Dū eni illi praua opa
in cspectu gentiū adiplebt · deridebat nom et
religio di et quando ppt peccata sua ducebant
in captiuitate & tradebant in mani hostiū · dicebt
aegiptii · moabite et idumei aliq; gentes uicī
nae eox · Ubi ē nunc ds eox · Modo appar maio
r potestati et uirtutis · e deos nros quā illox sit ·
q n ualet eos ptegere ab hostib; et gubnare ·
D ominatores ei inique agentes debem intel
legere reges et princip · sacerdotesq; nec n scrib
et pharisęos · ob quox · peccata · pop traditē in
direptione · Propt h sub aud · q ablasphemor
aiudeis · sciet pop mś · omś uidelic credentes
nom meū i die illa · h ē in tēpore incarnationi
meae · q ego ipse · q loquebr p patriarchas et pph
etas · adsū · p incarnationis mysteriū · Populū
suū appet illū · de q dic angls ad ioseph · Ipse
enī saluū faciet populū suū a peccatis eorū · Iste
ē dies · de q dns loquit in euangelio · Abrahā
pat ur exultau · ut uideret diē meū · Nom
ergo ei · sciunt omś credentes · qa ab ipso xpi
ani uocant · quā pulcri sup montes pedes ad
nuntiantis & p dicantis pacē · adnuntiantis
bonū · p dicantis salutē · dicentis · sion regn ds tuus ·
Q uidā cod hab · adnuntiantes et p dicantes pacē ·
s · falso scriptū ē · Ordo ergo uerbox iste ē · Quā
pulcri pedes · sub xpi adnuntiantis et p di

cantis sup montes pacē · Montes duob; mod
possunt intellegi · t scdm litterā montes
iudeorū sup quos dns p dicauit posit in
carne · in quib; et t basit fecit · t qd melius
ē aptos · q fuer montes ppt altitudinē uir
tutū · sup quos dns p dicauit · qa supra corda
eorū sedebat dicens · Pacē relinquo uobis
pacē meam do uobis · Itē de quib; in psalmo dr
I lluminans tu mirabilit a montib; aeternis
S ed ipsum ergo illis p dicauit et annunciauit qa
ipse ē pax nra · q fecit utraq; unū · et q nos paci
ficauit dō patri · Pedes ergo xpi annunciantis pa
cē pulcri s · qa pulucrē peccatorū n traxer ·
P eccatū enī n fecit nec dolus inuentus ē in ore ei ·
Et quā pulcri inquit pedes xpi annunciantis bonū
t sctē eugtm suū p dicantis salutē · hoc ē redēptio
nē · ac pmiū uitae · et quā pulcri pedes xpi · dicentis
S ion h ē uniuersali ecclae regnabit ds tuus · Illox pphetę
ē de filio dei p dicantis & annunciantis pacē sup
aptos et dicentis · ad ecclam · regnabit ds tuus · t de a
postolis pot intellegi · q pedes dni fuer · quando
p illos discurrendo p uniuersū orbē eugtm an
nunciauer · Itē sensus · Quā pulcri inqt pedes id ē
apti annunciantis xpi sup montē pacē · id ē sup
alios electos p illos ora · Tale ē hoc qd idē ysaias
alio in loco dicit · Uox clamantis in deserto
p ō iohannis · Apti ergo pedes dni fuer · et quicqd
annunciauer · xpc p illos ora annunciauit
I deoq; dicit · annunciantis xpi · Illox peculiato
rū thorū sub aud · audita ē in toto mundo

leuauerunt uocem subauditur praedicationis annunci
antes euangelium. Sicut in ueteri testamento prophetae
et sacerdotes appellabantur speculatores. ita in nouo
apostoli et praedicatores. quia ipsi debent in speculo mentis con
templantes semper caelestia. et ipsi debent uitam subiec
torum speculari et insidias. atque aduentum hostium ma
lignorum uidelicet annunciare. Istorum enim speculato
rum uox in omnem terram audita est et in fines orbis terrae
uerba eorum sonauerunt. Et bene dicit leuauerunt uocem
quia de sublimibus loquuti sunt. Unde et sequitur Simul
laudabunt subauditur dominum omnes apostoli et praedicatores. quia ocu
lo ad oculum id est facie ad faciem uidebunt. cum conuerterit dominus
sion. Id est cum adduxerit ad fidem suam ecclesiam. De illis loqui
tur oculis. de quibus ait psalmista. Oculi mei semper ad dominum
Gaudete et laudate simul deserta hierusalem quia consolatus est
dominus populum suum. redemit hierusalem. Allegorice modo primi
tiuam ecclesiam quae credidit ex iudeis et consolatus est eam de
multitudine gentium. quae in locum iudeorum qui in in
fidelitate permanserunt successit. Ducto populo in
captiuitatem a romanis. et succensis urbibus.
aut rarus aut nullus habitator ibi ex iudeis.
sed ecclesia quae quondam fuit in eis. reparata est ex
numero gentium. ad fidem uenientium insuper et
multiplicata est. Unde et dicitur eis qui ex ipsis cre
diderunt apostolis uidelicet et apostolicis uiris. quia salua
tae sunt de manibus romanorum. a quibus euangelium praedi
catum est in gentibus. Gaudete et laudate inquit
deserta ierusalem. id est ecclesia primitiua ex iudeis
et credentes qui deserti dicti estis a captiuitate
fratrum. quia consolatus est dominus populum suum creden

tem in se per aduentum spiritus sancti. et ex multitudi
ne gentium uenientium ad fidem. et redemit hierusalem.
id est ecclesiam uniuersalem sanguine suo. licet
non apostoli et credentes ex iudeis dolerent ex perdi
cione fratrum suorum in errore permanentium. Mag
nam tamen letitiam exinde perceperunt quod ea quae in iu
deis perierant ex gentibus restaurabantur.
Parauit dominus brachium suum in oculis omnium gen
tium. Id est reuelauit filium suum in oculis mentium
et cordium omnium gentium per praedicationem apostolorum.
quando profecti praedicauerunt ubique domino cooperan
te. Et quomodo reuelauit filium suum per apostolorum
praedicationem. Quia consolatus est populum suum cre
dentem in se tam ex iudeis quam ex gentibus. Et re
demit hierusalem sanguine filii sui. hoc est ecclesiam
Unde et sequitur. Et uidebunt omnes fines terrae
salutare dei nostri. id est dominum nostrum iesum christum.
Brachium dei patris et salutare filius est. sicut
diximus. quia per ipsum cuncta creauit. ut iohannes
dicit. omnia per ipsum facta sunt et sine ipso factum est
nihil. et per ipsum decreuit saluare genus hu
manum. Quod brachium id est salutare dei patris
non uiderunt omnes gentes. et omnes fines terrae in prae
sentia corporali. sed mente et contemplatione cor
dis. Uisuri tamen sunt eum omnes homines in die iudi
cii boni et mali quia illi dedit pater omne iudicium. Re
cedite recedite exite inde pollutum nolite tangere;
Haec uerba referuntur iudeis ad illud tempus quando permitten
te cyro reuersi sunt in hierusalem. cum gloria filii zorobabel et
hesdra. ferentes secum uasa domini. quae abstulerat

nabochodonosor in babylonem. et in quibus po
tabat baldasar quando interfectus est ab ipso cyro
et auunculo eius dario. percipitque eis ut mundent
se per penitentiam. quod debent uasa domini afferre in
hierusalem. et permittit quia non exibunt in fuga neque in tu
multu a chaldeis. sicut quondam ab egypto. Haec
quidem iudei autumant. sed melius refertur ad apostolos et ad
primitiuam ecclesiam. quibus praecipitur ut exeant ab hierusalem et tran
seant ad gentes. dicente ad eos domino. Ite docete omnes
gentes baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus
sancti. Ante enim quam romani aduenirent super eam diuinitus
praecautum est. ut apostoli per omnes gentes diuisi essent et credentes
inibi commorantes. ut transirent ad partem regni agrip
pae quae pacem habuit cum romanis. spiritu sancto hoc illis reuelan
te. Alloquitur ergo eos sermo diuinus dicens. Recedite
o apostoli de hierusalem. exite inde. ne inuoluamini peccatis eorum
P Pollutum nolite tangere. Hoc est cum iudeis pollutis morte
et sanguine filii dei. Nolite societatem habere quia
quicumque tetigerit pice inquinabitur ab ea. Unde et ipsi apostoli
dicunt. Quia indignos uos iudicastis aeternae uitae ecce
conuertimur ad gentes. Sequitur ergo et dicit ad eos. Exite de
medio eius. Hoc est de medio israhel. Ne peccatis eorum in
uoluamini. Mundamini subauditur o apostoli. qui
fertis uasa domini. Ipsi fuerunt uasa domini quia in illis habi
tauit per fidem et dilectionem. de quibus ad unum loquitur.
Uas electionis mihi est ut portet nomen meum coram regibus
et gentibus. Possumus autem dicere. quod uasa domini armatura
sit spiritalis. quam debet unusquisque fidelium in mente fer
re. de qua et apostolus loquebatur. Induite uos armaturam dei
ut possitis resistere in die malo. Et quae sit ista arma

tura in subsequentibus manifestat. Hoc est lorica
iustitiae. et clipeus fidei. et galea salutis. et ad ulti
mum gladius. quod est uerbum dei. Quoniam non in tumultu hoc est in
timore et pauore. exibunt a iudeis. nec in fuga propera
bitis. sicut olim ex egypto profecti filii israhel. Licet apostoli flagel
lati et cesi essent a iudeis in synagogis. tamen non re
cesserunt ab eis ut fugientes. sed quasi in pace uictores [illegible]
Praecedet enim uos dominus subaudi ad gentes. sicut uobis pro
misit dicens. Ecce praecedam uos in galileam. Et congregabit uos
dominus in unum ouile. ex iudeis scilicet et gentibus unam
ecclesiam construens. sicut ipse dicit. Et fiat unum oui
le et unus pastor. Ecce intelleget seruus meus idem filius
meus uoluntatem meam. Exaltabitur per resurrectionem
suam in cordibus gentium per apostolos suos praedicatione.
tertia exaltabitur de sepulcro ad caelos. de morte ad
uitam. Eleuabitur super omnes caelos. et sublimis erit ual
de paternae maiestati. Filius dei secundum huma
nitatem seruus appellatur. qui cum in forma dei esset
humiliauit semetipsum factus oboediens patri pro nobis
usque ad mortem. Et quia hoc egit. Exaltauit illum deus pater
ad dexteram suam. dans illi nomen quod est super omne
nomen ut filius dei dicatur. Sicut obstipuerunt idem
sic admirati sunt super te multi. subaudi ante passionem
tuam uidentes signa et miracula fieri. Sic inglo
riosus erit inter uiros aspectus eius tempore passionis.
uidentes eum conspui et flagellari. et ad ultimum cru
cifigi. et forma eius idem species eius sub sine hono
re erit inter filios hominum. Uox dei patris ad fi
lium. Isto in loco non seruatur ordo historiae. Super
ius enim loquitur propheta ex persona dei patris de

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

ascensione filii sui. Modo reuertitur ad passionem.
Et questio oritur quare dicit psalmista: Speciosus forma
prae filiis hominum. Cum hic dicatur per prophetam: Quod inglori
us sit aspectus illius inter filios hominum. Quae questio
hoc modo soluitur. quia non est referenda ista dehones
tatio ad faciem et uultum illius. sed ad ignominiam
passionis. Dum enim dominum uiderent spui. crucifigi. et
cum iniquis reputari. illi qui uiderant tanta miracu
la ante passionem dixerunt: Qualis est hic. putauerunt illum
non esse filium dei. sed despectum et nouissimum uirorum. Iste
asperget id est lauabit sanguine suo gentes multas.
In ueteri testamento aspergebatur populus sanguine agni. sed
non mundabatur a peccatis. Ueniens autem filius dei et effun
dens sanguinem suum pro nobis. mundauit omnes
credentes. qui praedistinati erant ad uitam. Et uere ergo dicitur.
Asperget gentes multas et non omnes. quia non aliis passio profuit
illius. nisi qui fidem illius receperunt et baptizati sunt in nomine
sanctae trinitatis. Super ipsum autem continebunt reges os suum. id
est sapientes huius saeculi plato et aristoteles. et ceteri car
nalia sapientes. qui se et alios uidebantur regere. Praedi
cantibus autem apostolis euangelicam doctrinam. omnis sapi
entia humana. omnis eloquentia mundana. q
cuit. et fides christi per euangelii gratiam longe lateque dif
fusa est. Et quare hoc actum sit. in subsequentibus
manifestatur cum subiungitur: Quia quibus non est narra
tum de eo sub patriarchis et prophetis. uidebunt. id est
intellegent eum pro redemptione generis humani ue
nisse. et qui non audierant per prophetas aduentum
illius. contemplati sunt eum fide et desiderio. Per istos qui
bus non est narratum de aduentu domini per prophetas et

qui antea non audierant. debemus intellegere gentiles
de quibus ipse dicit: Beati qui non uiderunt et crediderunt.
Praedicante autem in carne domino. per pauci gentilium uiderunt
eum praesentia. tamen postea contemplati sunt eum fide et
dilectione. Domine quis credidit auditui nostro et bra
chium domini cui reuelatum est. Ex persona prophetarum
modo loquitur esaias ad dominum. quod pauci extiterint
ex iudaeis. qui eorum crederent hoc esse. quod ab illis au
dierunt de aduentu filii dei. et ideo dicit: Quis credi
dit auditui nostro. Quis in hoc loco pro raritate po
nitur. Et est sensus: licet nos haec omnia superius dicta prae
dixerimus. quis iudaeorum credidit auditui nostro. id est
quis putauit eam ueram esse. quae a te de aduentu filii dei
percepimus. Et brachium domini id est filius dei cui reuelatum est.
Hoc est cui manifestatus. ut in eum crederent. Et ascendet
sicut uirgultum coram eo. id est coram deo patre. Et sicut ra
dix de terra sitienti. Benedictum ascendit brachium
dei patris sicut uirgultum coram eo. id est coram uoluntate
ipsius dei patris. sicut ipse dixit: Exiui a patre et
ueni in mundum. ut demonstraret modum nati
uitatis eius. Quomodo homo factus. exaltatus sit resur
gendo a mortuis. et ascendendo ad caelos. et per praedi
cationem apostolorum nomen eius per omnes gentes sit exalta
tum. Istud uirgultum et radix. de quo alio loco dicit
id est esaias: Exiet uirga de radice iesse. id est christus
de uirgine maria. quae fuit orta de progenie dauid.
Quod autem dicit et sicut radix de terra sitienti. Terram
sitientem debemus intellegere ipsam uirginem. cuius u
terus sitiens fuit. quia humano siue uirili semi
ne non fuit humectatus. Quod quoque sequitur: Non est species

a neq; decor. et uidim' eu. et n erat aspect' sub in
eo. Uox pphete e ex psona sua et omniu pphetarum qui omia p spm scm cognouer. que in dno ihu
etiam complenda. t qui dno ueniente in carne
crediderunt. Sed questio in hoc loco n modica ori
t. quare dicat esaias. n e species ei neq; decor.
cu psalmista pcinat de illo. qd ipse sit speciosus
p filiis hominu. Que questio hoc modo soluitur.
I deo n erat ei species neq; decor. quia plenitu
do diuinitatis que in illo latebat. extrinsecus
n patebat. t quantu ad ipsos ptinebat qui ei contu
melia inferebant. omne speciositate amissa ha
bebat. Uideam' ergo p singula qd dicendu sit
L icet ex psona pphete eiusq; sociorum haec dicta sint.
N on e species ei neq; decor du flagellaret dns. du e
spueret. et du cetera obpbria sustineret. Uidebat
a iudeis n habere specie neq; decore. quia diuinita
tis potentia intrinsecus latebat. Et uidim' eu p
spm scm mente ego et socii mei qui ante fuim' et
apli qui psentes fuer. et n erat aspect' subaudi in eo
tempore passionis. Et desiderauim' eu sub. uidere.
E go et socii mei pphete qui eu pcessimus. despectu a iude
is et nouissimu uiroru. i. de pro nichilo deputatu.
uiru doloru et scientem infirmitate sub pacientem
ferre. Et quasi absconditu' uultus ei. et despectus.
i. de claritas diuinitatis eius absconsa. Cum de dic
siderauimus eu uidere. sicut erat despectus a
iudeis et p nihilo deputatus. Iungit se patrib;
aduentu dni pcedentib; qui eu nimio amore
desiderauer uidere. de quib; et dns dixit aplis

A mendico uobis. multi reges et pphete uolue
r uidere que uidetis et non uider. Et abraha
pater ur exultauit ut uideret diem meu. Un
de et dd magno succensus amore uidendi eu
in carne dixit Excita dne potentia tua et ue
ni p incarnationis mysteriu. Et esaias. Utina
dirumperes celos et uenires. Qd aut sequit
desiderauim' eu uidere uiru doloru. i. de posi
tu in dolore. et scientem pacienti ferre infir
mitate. n dubitatiue credendu e. sustinuis
se eum dolorem ipassionis. sicut quida he
reticorum dixerunt. sed sicut in ueritate
uerum corpus habuit. sic in ueritate maxi
mu dolore sensit passionis. secundu huma
nitatem. Diuinitas autem sine dolore man
sit. Unde et ipse dixit nocte qua conprehen
sus e. Tristis e anima mea usq; ad morte. Unde
subaudit. quia absconditu' erat uultus diui
nitatis eius. Nec reputauimus eu ee filiu di.
E x psona iudeorum qui postea ad fide uene
rant loquit. et sua omiu q; pphetaru. Uere
languores nros i. de peccata nra ipse tulit. sub
a nobis. uelut medicus infirmitate ab egroto.
n ut ipse in se acciperet. sed ut curaret. Et do
lores nros i. de peccata ipse portauit in cor
pore suo super lignu. Et nos putauim' eum
quasi leprosu. i. de peccatorem. Et pcussum
a do. ppter peccata sua. et humiliatu. Uox
illoru est qui post ascensionem dni credi
derunt. predicantib; aplis. et conpuncti

ad poenitentiã dixer̃. Quid faciem̃ uiri fr̃s.
Et sequit ergo ꝓpheta et dicit; Ipse autẽ uulnera
t ẽ ꝓpter iniquitates nr̃as. sub ñ suas. sicut ip
se dicit in psalmo. Foder̃ manũ meas et pedẽ
meos. Attritꝰ ĩdẽ infirmatꝰ. & addictꝰ ẽ mor
ti ꝑpt scelera nr̃a. Sustinuit enĩ ꝑ nobis maledictũ ut
nos liberaret a maledicto. Disciplina paci
nr̃e sup eũ. idẽ flagellũ qd nos debuimꝰ sus
cipere ipse suscepit ut nos pacificaret dõ
patri et scĩs angelis. Et liuore eiꝰ idẽ uul
nere uirgar & plagar eiꝰ sanati sumꝰ a pecca
tis. Ille enĩ passus ẽ ꝑ nobis ut nos pacificaret
dõ. qa ipse ẽ pax uera qui fecit utraq; unũ
Om̃s nos quasi oues errauim̃. Tradentes eũ mor
ti et indigem̃ media eiꝰ iuxta illud apti. Nẽ dĩ
stinctio. Om̃s enĩ peccauer̃ et egent gl̃a dĩ. Un
de et sequit; Unusquisq; in uiã suã declinauit.
Etiã a uia rectitudinis q̃ x̄pc ẽ. Ipse ẽ uia ue
ritas & uita. A uia enĩ declinauer̃ quando dixe
r̃ x̄po. Samaritanus es tu et demoniũ habet
quando adclamauer̃ illũ crucifige et barabban
dimitti. Et dominꝰ posuit in eo iniquitatẽ om
niũ nr̃m. Idẽ tradidit eũ ꝑ peccatis nr̃is. & qd
nos ꝑpt inbecillitatẽ nr̃e fragilitatis ferre ñ poteramus.
ipse dñs ferret ꝑ nobis. ñ ut ipse ẽ peccata nr̃a ad
hoc portaret ut peccatũ haber̃. quia sine pec
cato mansit. Sicut medicus accipit infir
mitatẽ egroti. auferens ab illo ñ recipiens
in se. Unde dicit apts. Cũ q ñ nouerat pecca
tũ. ꝑ nobis fecit dñs patr peccatũ. hoc ẽ hostiã
ꝑ peccato. Oblatus ẽ. sub a se ipso. ñ in altaribus
holocaustorũ. sed in ara crucis. qa ipse uoluit.
Sicut in euangelio. Potestatẽ habeo ponendi a
nimã meã & iterũ sumendi eã. et iterũ. Nemo tol
let a me animã meã. sed ego pono eã et iterũ
sumo eã. Oblatꝰ ẽ ergo ñ ꝑ suis sed ꝑ nr̃is de
lictis. quia ipse uoluit. Et ñ aperuit os suũ
sub tempr passionis. interrogatus a pilato
et herode. ne uideret reluctari. Nã interroga
tus a pylato pauca respondit. quando
dixit pilatus. Mihi ñ loqueris. Et ad hero
dẽ missus dũ interrogaretur ab eo; ꝑ paucis lo
quutus ẽ. Poterat enĩ si uoluisset. se excu
sabile reddere a culpa. sed noluit ne salus
passionis illius differret. quia nisi crucis
patibulũ sustinuisset. genus humanũ aeterna
morte teneret obnoxiũ. Sicut ouis ad occi
sionẽ ducet. et quasi agnus corã tondente
se obmutescet. et ñ aperiet os suũ. Ipse quia
oblatꝰ est pilato. quia uoluit. & ñ respondit
ei sepius interrogatus. ne utilitas passio
nis differret. excusans se a culpa. Ipse etiã
ductꝰ ẽ ad immolandũ ꝓpria uoluntate.
sicut apts dicit. Et enĩ pascha nr̃m immo
latꝰ ẽ x̄pc. Sicut ergo agnus corã tondente tacet ñ
emittens balatũ. sic ipse dũ iniuste damna
ret obmutuit. Ipse ẽ enim agnꝰ uerꝰ in cuius figura
populus isrt̃ tũc agnũ comedit. egrediens
de egypto. Ipse ẽ agnꝰ q tollit peccata mundi.
sicut ioh baptista dixit. et quẽ iohannes in

apocalipsi sua dicit se uidisse occisum.
Agnus dicitur christus propter innocentiam et mansuetudinem.
Ipse enim carne sua et sanguine spiritualiter reficit nos.
et uellere suo uestit. id est protectione munit. Quidam
codices habent. quasi agnus coram tondente. id est percuti
ente se obmutescet. et non discrepat a fide. licet congru
entius dicatur. tondente. Dum enim tonderetur. id est fla
gellaretur a militibus praesidis. non legitur respondisse aliquid. sed
tacuisse uelut agnus dum tonditur et flagellatur a pastore. Et quia
in iuste dampnatus patienter omnia sustinuit. hac etiam ad glo
riam erigitur. quae subsequuntur. De angustia inquit pas
sionis. et de iudicio (in) iusto iudeorum. sublatus est. id est abs
A mortuis tractus. tertia die resuscitatus. quando ei secundum huma
nitatem data sunt omnia caelestia et terrestria. Sequitur.
Generationem eius quis enarrabit. nullus. Dupliciter hoc
intellegi potest. uel de diuina eius generatione dictum.
de qua ipse dicit per sapientiam. Ante omnes colles generauit
me. uel de humana. de qua maria dicit ad angelum.
Quomodo fiet istud. quoniam uirum non cognosco. Et angelus
Spiritus inquit sanctus superueniet in te. et uirtus altissimi ob
umbrabit tibi. Quis enim hominum ualet comprehendere
quomodo summus et uiuificator spiritus (dei) in utero
carnem nostrae mortalitatis assumpserit. Nemo. In
comprehensibilia enim sunt omnipotentis dei iudicia. et in
uestigabiles uiae eius. Quod autem subiungitur. Quia absci
sus est de terra uiuentium. ad superiora pertinet. ubi
dixit. De angustia et iudicio sublatus est. Terra uiuen
tium hoc loco appellatur humana conuersatio. Per mor
tem ergo carnis abscisus est de terra uiuentium. id est
de conuersatione humana. a iudeis qui dixerunt. Uenite
(persecutoribus)

mittamus lignum in panem eius. et eradamus eum de terra uiuen
tium. Propter scelus populi mei percussi eum. Id est propter peccata
populi mei quem semper habui mihi peculiarem. (percussi eum) id est
percuti permisi. ut eum mihi redimeret et saluaret.
Percussit illum deus pater. quando (uel) percuti permisit. Tale est illud.
Percutiam pastorem. id est percuti permittam. et dispergentur oues.
Hoc autem quod sequitur. Et dabit impios pro sepultura. et
diuites pro morte sua. Dupliciter intellegi potest. Dabit
romanis impios iudeos. pro sepultura sua. id est pro eo
quod persecuti sunt usque ad sepulturam clamantes. Cruci
figatur talis. Et quia etiam mortuo custodes adhibuerunt
sepulcro. signantes et lapidem. et diuites pro morte
sua. Scribas scilicet et phariseos. qui diuites uide
bantur esse propter doctrinam legis et prophetarum. tradet
romanis. quia ob inuidiam tradiderunt eum morti.
Uel aliter. Dabit deo patri impios pro sepultura. qui
longe erant a pietate quae est deus et dilectione.
quia pro eius illorum mors fuit christi. et nisi (ipse) mortuus
esset et sepulturae traditus. et tertia die resurrexis
set. nequaquam gentes saluarentur. Similiter diui
tes iudeos. qui crediderunt praedicatione illius. uel praedi
catione apostolorum eius. dedit deo patri pro morte sua.
pro fide et operatione. quam antea possidebant a dia
bolo. et idcirco hoc faciet. eo quod iniquitatem non
fecerit. id est peccatum contra legem. nec dolus fuerit
in ore eius. Quicquid contra legem agitur. iniquitas est.
Unde et apud grecos nomos dicitur lex. Anomia
autem quicquid sine lege est uel contra legem. Dominus autem ne
que in cogitatione. neque in locutione uel in opere
(fecit) iniquitatem. quod de aliquo homine non potest
(liber)

[qui faciat bonum]
uitae eius dici. Non est enim homo super terram et non peccet.
[uita eius]
et sermonum dies fuerit super terram. Et hoc factum est,
id est pro nobis mortuus est. quia dominus pater
uoluit eum conterere; quia ipse permisit eum occidi.
Si posuerit ipse filius dei animam suam id est uitam suam
pro peccato humani generis. Uidebit semen lon
geuum in cordibus fidelium. id est uerbum euangelii
quod aeternum est. quia alia lex ei non succedit. De quo se
mine dicit ipse in euangelio. Exiit qui seminat
seminare semen suum. quos omnes credentes quia aeter
naliter cum ipso regnabunt. Et uoluntas domini patris
in manu id est in operatione eius et uirtutibus dirige
tur. hoc est perficietur. Uoluntas dei patris fuit ut redi
meret genus humanum per sanguinem filii sui sicut ip
se dicit. Hic est filius meus dilectus in quo mihi compla
cui. id est in quo placitum meum posui. Pro eo quod la
borauit anima eius. sub in populo iudeorum praedi
cando, miracula faciendo et mortem etiam
passus sustinendo. Sed illi cum noluerunt ad
eum per poenitentiam. Uidebit
subaudis ecclesias in toto orbe fabricatas loco
iudeorum et saturabitur. id est delectabitur fide et
bonis operibus credentium. Cibus enim et potus omnipoten
tis dei est fides electorum. Sicut ipse dixit dis
cipulis. quando cum muliere samaritana
loquebatur sedens super fontem. Cibum inquit habeo
manducare quem uos nescitis. Hoc autem dixit
de fide samaritanorum qui in eum crediderunt. In sci
entia. id est in doctrina sua. Iustificabit ipse
iustus seruus meus multos. [subaudis] sed non omnes. quia mul

[margin: etiam ... ibit ... in suum]

in infirmitate carnis quam adsumpsit; Ideo autem di
cit. dominus pater uoluit eum conterere.

uocati. sed pauci electi. Iniquitates eorum ip
[per gratiam suam]
se portabit. quas ipsi portare non poterant. et quarum
pondere premebantur. Iustus est filius dei. qui
peccatum non fecit. nec dolus inuentus est in
ore eius. Unde et iudas traditor. peccaui inquit
tradens sanguinem iustum. Et uxor pilati. nihil
tibi et iusto illi. Hanc iusticiam non accepit ipse
ex tempore. secundum diuinitatem qua coaeternus
est patri. qui cum in forma dei esset non rapinam ar
bitratus est esse se equalem deo. sed semetipsum
exinaniuit. formam serui accipiens. Ipse
portauit. id est abstulit iniquitates [nostras]. id est poenam
peccatorum nostrorum sustinuit in corpore suo super
lignum. Et tulit a nobis peccata quasi medicus
[sequitur]
languores egrotantium. Ideo. subaudis quia pas
sus est pro salute humani generis. et omnia fecit
quae praeterit sermo narrat. dispertiam siue
[ei]
diuidam plurimos sub populos. ut qui una ple
be quae non uult in eum credere. possidebit omnes
gentes. iuxta quod ei a patre per psalmistam dicitur. Pos
tula a me et dabo tibi gentes hereditatem tuam.
et possessionem tuam terminos terrae. Unde et
sequitur. Et fortium spolia diuidet apostolis suis.
Quia ergo fortium tradidit apostolis suis. quando po
pulos qui sub potestate diaboli erant abstu
lit. ab eo. et illis diuisit. ut unusquisque illorum praeesset
uni populo. alius alio. Sicut petrus praefuit iu
deis credentibus. paulus gentibus. Iohannes
andreas achaicis. Thomas indis. et ceteri
ceteris. Uidetur quod de beato paulo longe

est unius diuinitatis ac potentiae. sed secundum humanitatem
adsumendo carnem nostrae fragilitatis. Seruus autem dei
patris est. similiter secundum humanitatem. qua minor
est patri.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

ante dictum sit. Beniamin inquit lupus rapax
mane comedet predam. uespere diuidet spolia.
Et de omnibus apostolis. Laetabuntur coram te sicut exultant
uictores quando diuidunt spolia in toto
orbe ex gentibus sibi diuidentes. Et quare factus est ad.
Et eo quod tradidit ipse filius dei in mortem animam
suam. id est uitam suam. Et cum sceleratis id est latroni
bus reputatus est. non a deo patre neque a scis. sed a
iudeis persequutoribus. ut illud alio in loco
Et cum iniquis reputatus est. Et ipse peccata multorum
tulit sanguine suo et baptismi regenerati
one. ac fide illorum. et pro transgressoribus iudeis
siue persequutoribus rogauit. dicens. domine pen
dens in cruce. pater ignosce illis. Sicut in euangelio
nabarenorum habetur. Ad hanc uocem domini multa
milia iudeorum astantium circa crucem crediderunt.
Lauda sterilis quae non paris. decanta laudem et
hinni quae non pariebas. Hactenus loquutus est propheta
de natiuitate domini passione et resurrectione significata.
nunc uero transit ad uocationem gentium. et
ad eos qui in eum crediderunt. tam ex iudeis quam ex
gentibus. Sterilis in loco isto appellatur gentilitas
specialiter quae deo filios spiritales non generabat. quia non habebat
legem non patriarchas non prophetas. et quae modo plures
filios deo generat. quam synagoga. quae putat se deum
uirum habere. Potest etiam ecclesia quae in iudeis deserta erat
sterilis appellari. quia a deo nouo ueniente filios non pari
ebat. ut ad utramque ecclesiam tam ex iudeis quam ex gen
tibus referamus hoc. secundum quod egregius predicator osten
dit sui uerbi. Assumens enim testimonium de esaia

quod nunc habemus pre manibus. ad repromissionis
retulit filios. ita ad ecclesiam de gentibus siue ex
utroque populo congregatam. quae deserta et derelicta
erat a deo et sterilis permanebat non habens uirum
deum omnipotentem. Lauda inquit creatorem tuum et re
demptorem o sterilis ecclesia tam ex iudeis quam ex gentibus.
quia modo incipies deo filios parere. decanta sal
uatori tuo et hinni. id est magnifice gaude quae
non pariebas deo filios. Et magnitudine gaudii
allusit ad hinnitum equi tendentis ad uicto
riam belli. et quare praecipitur ei exultare et laudare
dominum. Quoniam multi filii desertae magis sub ecclesia gentium.
quae quondam a deo derelicta est magis quam
eius id est synagogae quae habet uirum dicit dominus. id est
quae putat se uirum habere deum omnipotentem. Et hoc
notandum. quia cum dicitur plures filii desertae quam eius
quae habuit uirum non potuit excludi synagoga
a partu. quia ipsa in apostolis et per apostolos multos po
pulos deo genuit. sed maxima multitudo
gentium ei profertur. Dilata locum tentorii tui. et
pelles tabernaculorum tuorum extende ne parcas.
longos fac funiculos tuos. et clauos tuos consolida.
solida. Cui supius dictum est. Lauda sterilis quae
non paris modo ceteraque quae tibi dicuntur. dicitur. ut dilatet tentorium suum
ad similitudinem tabernaculi moysi. et ut omnia
habens quae illud tabernaculum habuit. amplifi
cet ea et amplius corroboret. Tabernaculum moysi quod
habuit centum cubitos in longitudine. et
quinquaginta in latitudine. et quod habuit
saga et rubricatas pelles. et iacintinas. funi

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

culosque et clauos. sanctorum ecclesiam significabat.
Qui in tabernaculis commorantur. de loco ad locum transeuntes ad domum tendunt. et ad terram promissionis. sicut iudei fecerunt. et sancti in presenti seculo in tabernaculis habitant. hoc est in ecclesiis. quia peregrini et aduenae sunt in hoc seculo. sicut dicit psalmista. Incola ego sum apud te et peregrinus. tendentes ad domum dei de qua dicit psalmista. Unam petii a domino hanc requiram ut inhabitem in domo domini omnibus diebus. et ad terram promissionis. de qua dicit etiam ipse. Credo uidere bona domini in terra uiuentium. Et de qua dominus in euangelio. Beati inquit mites. quoniam ipsi possidebunt terram. Sancta ergo ecclesia locum tentorii sui dilatatum habet. quia ad orientem et occidentem. ad aquilonem et meridiem ecclesiae in christi nomine dilatatae sunt. Pelles sunt ecclesiae sancti predicatores et prelati. qui eam protegunt ab aestu uitiorum et doemonum. et ab omnibus aduersis. Habebat tabernaculum sicut diximus saga cilicina. per quam significantur poenitentes. quia cilicium habitus est poenitentiae.
Habebat rubricatam pellem per quam designantur martyres. habebat et iacinctinam. quae significant omnes pallorem abstinentiae portantes. habebat autem funiculos qui significant precepta dominica. Habuit clauos quibus extendebantur funes. et firmabatur omne tabernaculum. per quos possumus intellegere intellectum et racionem. quibus firmantur precepta diuina. uidelicet ratione et intellectu. quando ea quae racionabiliter intellegimus. racionabiliter perexplemus. Dicit ergo sanctae ecclesiae. O ecclesia dilata locum tentorii tui per IIII. climata mundi. Ne cludaris uno angulo solummodo iudeae. et pelles hoc est predicatores tuos extende. hoc est effunde per totum orbem ne parcas neque cesses multiplicare eos. quatenus illos munimine tuearis ab aestu doemonum. Longos fac funiculos tuos. id est longe extende predicationem tuam. et precepta diuina elonga. et clauos tuos consolida. id est intellegentiam et rationem tuam confirma et corrobora. Sequitur. Ad dexteram et sinistram penetrabis. hoc est omnes gentes possidebis tam prospera et aduersa sustinebis. hic et in futuro preualebis. quia nec prosperis eleuaberis. nec aduersis deprimeris. Possumus etiam per dexteram et sinistram utramque uitam accipere. id est presentem et futuram. ut per dexteram futuram per sinistram intellegamus uitam presentem. et per dexteram iuxta quod sapientia dicit. Longitudo dierum in dextera eius. In sinistra uero diuitiae et gloria. Sancta ecclesia in sinistra. hoc est in uita presenti diuicias habet et gloriam. quia habet scientiam et intellegentiam diuinorum eloquiorum. quae sunt diuitiae spiritales. Et habet uirtutes bonorum operum. per quam gloriatur in gentibus. In dextera uero longitudinem dierum et uitae quia presentia postponens ad futura festinet. in quibus aeternaliter cum domino est mansura. et aeternis gaudiis fruitura. Quod quoque subiungitur. et semen tuum gentes hereditabit. Dupliciter intellegi potest. de semine euangelii. de quo dicitur in euangelio. Exiit qui seminat seminare semen suum. et etiam de apostolis. qui a deo seminati sunt. de quibus esaias. Nisi dominus reliquisset nobis semen. quasi sodoma fuissemus. Semen ergo ecclesiae hoc est euangelica doctrina. et apostoli gentes modo hereditant. quia omnia quae christus possidet quod est caput ecclesiae possidet ecclesia. quae est corpus [illegible] pusillum

Et ciuitates desertas inhabitabit. Hoc est gentes siue
ecclesias, animas a deo derelictas inhabitare. Noli timere
ecclesia gentium, quia non confunderis neque erubesces. Non enim
te pudebit subesse derelictam aliquando a uiro tuo.
Quia confusionis adolescentiae tuae obliuisceris. Cum ueneris ad fide et receperit te uir tuus. Et obprobrii uiduitatis
tuae non recordaberis amplius. Alloquitur modo deus omnipotens
ecclesiam de gentibus ad fidem suam uenientem quam legitur
dereliquisse in aedificatione turris babel. Sed
questio hoc in loco oritur quare dicatur hic. Cum superius
dixerit illa sterilem fuisse et non habere uirum et plures
filios generare quam synagogam quae putabatur uirum
habere. Quae questio ex uerbis domini soluitur loquentis per zachariam prophetam. Dicit enim ibi. Et assumpsi inquit
mihi duas uirgas, unam uocaui decorem et alteram uocaui funiculum. Per duas uirgas uult intellegi duas
plebes gentium et iudeorum. Per unam quam appellauit
decorem intellegitur gentilitas quam elegit in noe et
filiis eius. Per alteram quam appellauit funiculum ostenditur
iudaica plebs quam elegit dominus in aedificatione turris
in familia heber et abraham. Unde et dicitur in subsequentibus. Et succidi inquit a cultro meo et grauem uirgam quae appellabatur decus, et adhesi mihi uirgam quae
appellatur funiculus. In confusione enim linguarum abiecta est gentilitas a uiro suo usque ad tempus incarnationis eius. Et electa est plebs iudaica. Ideoque dicitur illa
uidua esse et sine uiro, et ista dicitur habere uirum. Unde et moyses dicit in cantico deuteronomii.
Cum diuideret altissimus gentes, cum separaret filios
adam [illegible] ad turrem babel constituit terminos populorum iuxta numerum angelorum dei, uel iuxta numerum filiorum israhel. Pars autem domini populus eius iacob,
funiculus hereditatis eius. Constituit enim terminos populorum iuxta numerum angelorum dei, quia
unicuique genti angelum praelatum praeposuit.
Idcirco dicit confusionis adolescentiae tuae
obliuisceris et obprobrii uiduitatis tuae non recordaberis amplius. Quia quando a deo derelicta est in aedificatione turris adhuc quasi
adolescens et iuuencula erat. Sed licet longo tempore obprobrium uiduitatis suae sustinuisset, postquam uenit ad fidem omnem
confusionem deposuit sociata iam proprio uiro
per fidei copulam et dilectionis. Et hoc quare
in subsequentibus manifestatur. Quia dominabitur inquit tui qui fecit te, dominus exercituum
nomen eius. Id est dominus militiarum et angelorum. Et
redemptor tuus sanctus israhel. Qui te redemit sanguine suo, deus omnipotens terrae uocabitur, non unius
solummodo regionis nec unius anguli iudeae,
sed omnium creaturarum caelestium uidelicet et
infernorum. Quia ut mulierem derelictam sub
a uiro et merentem spiritu uocauit te ad fidem suam ut ei adhereres. Et uxorem ab adolescentia abiectam dicit deus tuus. Mulier derelicta a deo fuit gentilitas quando amisit uirum
suum deum omnipotentem propter idolatriam et hoc tempore adolescentiae suae. Adolescentiam enim
habuit gentilitas in filiis noe et in aedificatione turris. Ad punctum in modico de

quia uiduitatis tuae non recordaberis amplius

reliqui te. et in miserationib; magnis c̄gre-
gabo te. Quare dic̄ ad punctū in modico de-
relictā ēē gentilitatē. cū p multa milia annor
seruierit diabolo. et ñ adheserit creatori suo.
quia oīa tēpora ad ęternitatē dī quasi p modica
sē et parua. De his ergo mi̇diis dn̄i magnis.
dic̄ psalmist. Mi̇dia dn̄i plena ē terra.
et mi̇dia ei sup oīa opera ei. Mi̇dia dn̄i in-
enarrabilis erit. ut nullis nr̄is pcedentib;
meritis. de morte reuocaret ad uitā et ad
grām suā. Qd q; sequit. In momento indig-
nationis meę abscondi faciē meā in hoc e-
psentiā meā parumpa te. sub ppt idolatri-
ā tuam. et in mi̇dia sempitna miser tus sū tui.
redimens te sanguine meo. dixit redēptor
tuus dn̄s. id ipsū ē qd et supior uersus in se
c̄tinet. Abscondere aut dr̄ dš omps faciē su-
ā a nob qui ubiq; ē. quando ppt peccata nr̄a
solitā nobis grām aufert et solitū auxiliū.
Et benedicet in mi̇dia sempitna miser tus sū
tui. quia gentilitas aeternam omptis dī grām
possidebit. adherens ei p fidē et dilectio-
nē. Sicut in dieb; noe sub ppt peccata ge-
neris humani uenit diluuiū. istud mihi ē
sub iuramentū. cui iuraui ut non irascar
tibi o aecta. et ñ increpē te. Iste sensus. Si-
cut iuramētū qd iuraui noe ñ sū trans-
gressus. ut ñ inducerē aquas diluuii
sup t̄ram. sic ñ irascar amplius tibi o
aecta. adeo ut te abiciā. sic aeternus feci;

h ne inducerem aquas ultra sup terrā. sic iuraui

Montes enī cōmouebunt. et colles c̄tremiscent.
mi̇dia aut mea ñ recedet. sub a te. et foedus
pacis meę qd pepigi tecū ñ cōmouebit.
hoc ē ñ dissoluet a te. dixit miserator tuus dn̄s;
Iste sensus. Ante cōmouebunt montes et col-
les. et transibunt celū et terra. iuxta qd
in euangł dr̄. Celū et terra transibunt.
quā mi̇dia mea et foedus qd pepigi te-
cum recedat a te. Sequit. Paupercula te-
pestate c̄uulsa. absq; ulla c̄solatione. id ē
absq; ullo consolatore. Adhuc alloquit
aeclam degentib; et uocat eā paupculam.
eo qd effeminata esset propt idolatriā
t quia ñ habebat diuitias spitales. legis et
pphetar t psalmor. Tempestate erat c̄uul-
sa. hoc ē c̄culcata et dilacerata. quia mul-
tos scī turbines sustinuerat. et terrores
doemonū. et in fluctuarios idolorū errores
fluctuabat. Absq; c̄solatione. id ē (al. absq; ullo) conso-
latore longo tempr manebat. quia ñ habe-
bat pphetas ñ patriarchas. ñ aplos t etiā
uel c̄solatorē spm scm qui dr̄ paraclī-
tus. id ē consolator. Ecce ego sternā por
dine lapides tuos aecta. et fundabo te
in saphyris. et ponā iaspidē propug-
nacula tua. et portas tuas in lapides sculp-
tos. Quis lapides scē aecle. scī pdicatores
aliiq; fideles. de quib; paulus dic. Et uos
tamquā lapides uiui. sup aedificamini
domos spitales. Ponamus unū lapidē.

per omnibus dominum Iesum Christum. super quem aedificati sunt et ordinati alii lapides. quem vidit Daniel abscisum de monte sine manibus; et de quo superius propheta Esaias ex persona dei patris loquutus est. Ecce inquit pono in Sion lapidem angularem pretiosum et electum. Iste est ergo lapis qui reprobatus est ab aedificantibus; scribis videlicet et phariseis. Sed crevit in montem magnum et continet modo duos parietes. duos videlicet populos circumcisionis et praeputii. Sancta ecclesia licet variis ordinibus lapidum id est fidelium sit ornata. tamen tres in se continet ordines excellentiores. praedicatorum scilicet virginum. et continentium. qui etiam designati sunt in nominibus trium iustorum hominum per Ezechielem. Noe videlicet Daniel et Iob. Noe qui rexit archam inter aquas diluvii. typum tenuit sanctorum praedicatorum. qui inter fluctus et tempestates [huius saeculi] suis protectionibus sanctam ecclesiam regunt et gubernant. ut inter Scillam et Caribdim. hoc est inter hereticos et paganos inlesa possit pervenire ad portum celestis aeternae soliditatis. Daniel qui virginitatem servavit tam corporis quam etiam mentis. positus in aula regis Babylonis. significat sanctos positos in ecclesia. qui totis viribus virginitatem mentis et corporis sincere custodiunt. Iob vero vir iustus et rectus uxorem habens et filios. ordinem coniugatorum designat. qui licet sint coniugalibus vinculis ligati. si tamen reddunt debitum uxori. ut non displiceant creatori.

Quia ergo duo nomina lapidum isto loco posita sunt. saphiri et iaspidis. videamus etiam quid ipsa significent. Sternam inquit per ordinem lapides tuos. et fundabo te in saphiris. et ponam iaspidem propugnacula tua. et portas tuas [ponam] in lapides sculptos. Saphirus lapis. qui similitudinem sereni retinet caeli. significat sanctos serenitate mentis fulgentes. qui adversa et prospera istius saeculi aequanimiter pro Christi nomine tolerant. et possunt dicere cum apostolo. Nostra conversatio in caelis est. Iaspis viridem colorem habens. significat sanctos praedicatores. viriditate fidei et caritatis fulgentes. Sancta ergo ecclesia propugnacula habet ex iaspide. quia habet praedicatores viriditate fidei et caritatis rutilantes. qui dimicant pro ecclesia contra daemones et hereticos et omnes persequutores. in tantum ut etiam animam suam pro ea mortis periculo opponant. Quod autem sequitur. et portas tuas ponam in lapides sculptos. ad ipsos praedicatores et prelatos ecclesiae referendum est. qui multitudinem credentium per baptismi regenerationem in sanctam ecclesiam introducunt. et bene sculpti esse dicuntur. quia verba et exempla praecedentium patrum cordibus suis imprimere debent. ut tempore congruo valeant etiam suis auditoribus elucidare. Et omnes terminos tuos sub ponam desiderabiles. Ipsi sunt termini qui et portae. praedicatores videlicet ac doctores. qui [praedicatorum] merito termini dicuntur. quia fidem et doctrinam non debent transgredi auditores. et sicut terra terminis et finibus suis constat. sic sancta ecclesia fide praedicatione et miraculis praecedentium patrum. et praedicatorum constat; Quae etiam non uno solummodo angulo videtur con

gustat. sed postquam in nostra longeva eque extenditur. Uni
uersos filios tuos doctos a domino faciam. (sub dabo) & multitudinem pa
cis dabo filiis tuis. & iusticia fundaberis. idem solidabe
ris. Modo exponit quos supius appellauerit lapides
filios uidelicet ecclesie. Uniuersi quippe ecclesie filii doc
ti sunt a domino. quia ipso docente efficiuntur filii dei. sicut ip
se in euangelio dicit. Nemo uenit ad me nisi pater
meus qui misit me traxerit eum. Et in propheta. Erunt
que omnes docti a domino. Multitudinem pacis dedit
filiis ecclesie. de qua dicit in euangelio. Pacem relin
quo uobis. pacem meam do uobis. Et per quam pacificauit
nos deo patri. Multitudinem inquit pacis dabo fi
liis tuis. idem reconciliabo mihi filios tuos. Cum dicit
iusticia fundaberis. per iusticiam omnes uirtutes uult
a nobis intellegi. ut sit sensus. Iusticia fundabe
ris. hoc est fide christi. eterna que iustificatione et ple
nitudine uirtutum solidaberis. Recede procul a
calumnia. idem ab oppressione et rapina et ab ini
quitate. quia non timebis sub aut diabolum neque
hereticum persecutorem. si recesseris ab omnibus ini
quitatibus. Et a pauore sub ne timeas. quia non
appropinquabit tibi. Superius consolatur est ecclesiam.
de gentibus. promittens ei gratias spiritales. nunc edo
cet quid agere debeat. si non uult aduersariorum impe
tum formidare. Et est sensus. Si uis timere ini
micos tuos. Fac ista que dico. hoc est recede a
calumnia et iniquitate. & pauorem hominum ne
timeas. Ecce accola ueniet qui non erat mecum. ad
uena quondam tuus adiungetur tibi. Illo christi ad
ecclesiam primitiuam loquentis de multitudine
gentium ad fidem uenientium. que ante aduentum domini
aduena erat et longe a deo. Ecce inquit. accola genti
lis uidelicet populus. ueniet ad me per fidem. recte
credendo et bene uiuendo. qui ante non erat mecum.
seruiens idolis suis atque erroribus. Aduena idem proselita
quondam tuus o ecclesia primitiua. populus uidelicet
gentium qui longe erat a te. & a fide tua. adiungetur tibi
modo uocabulo nominis christiani. & fidei unitate
Sancta enim ecclesia. que ante in iudeis solummodo erat. modo
constat ex utroque populo circumcisionis & preputii. Col
lecto in uno ouile. sicut dominus in euangelio dicit. Alias o
ues habeo que non sunt ex hoc ouili. et illas oportet me adduce
re. et uocem meam audient. et fiet unum ouile et unus pastor.
Hec iudei inaniter putant adiectum dici. quod multi ex
gentibus sint proselyti futuri tempore christi sui. Ecce ego
creaui fabrum sufflantem in igne prunas. et proferentem uas
in opus suum. Fabrum isto in loco appellat diabolum. inuen
torem omnium malorum. & fabricatorem totius (malicie &) iniquitatis.
non quod deus omnipotens quamuis ad naturam pertinet malum creaue
rit. (illum) sed ille suo uicio malus effectus. fabricat cotti
die arma iniquitatis. Per ignem & prunas debemus intel
legere ~~intellegere~~ incentiua uiciorum. libidinem alia
que peccata. & persequutionem que omnia diabolus sufflat.
hoc est excitat. Ipse etiam profert uas ad opus suum. hoc est
quecumque hereticum et paganum facientem uolun
tatem suam. sicut fuit Simonem magum et
helimam. quorum unus resistit beato petro et
multa mala intulit. alter egregio predicatori pau
lo. Dicit itaque. Ecce ego creaui fabrum. idem diabolum.
sufflantem prunas in igne. hoc est persequutionem

tione et malicia excitantem. et proferentem uasa ad
opus suum. id est hereticum uel quelibet alium peruersum
ad faciendam uoluntatem suam. Et omne uas quod fictum
est a diabolo etiam te coaceruatum non dirigetur. quia et pre
sentes poenas sentiet et futuras. Et omnem linguam
hereticorum. scribarum. phariseorum. uel etiam philoso
phorum. resistentem tibi in iudicio iudicabis. uel etiam
damnabis. aut certe discretione discernes disputan
documentis. sicut alibi scriptum est. perdam humanam sapi
entiam a sapientibus. et prudentiam prudenti
um reprobabo. Siquidem conati sunt symon et hely
mas resistere sanctis apostolis. sicut diximus sua doctri
na atque sapientia. sed eidem deprehensi sunt a beatis et diiu
dicati non uera dicere. Sic augustinus. sic ieronimus
et athanasius. etiam uasa diaboli pugnauerunt suis
disputationibus. Haec hereditas seruorum domini et ius
ticia eorum apud me dicit dominus. Ne putarent electi
in cassum laborem presentis uitae sustinere pro nomi
ne christi. consequenter subinfert praemia meritorum;
Haec est inquit hereditas seruorum domini. uide
licet uita aeterna. regna caelorum et retribu
tio laborum. quae oculus non uidit nec auris
audiuit. nec in cor hominis ascenderunt.
quae praeparauit deus diligentibus se. et haec est ius
ticia eorum qui apud deum sunt. ut pro labore pre
sentis uitae premia aeterna percipiant. et
presens tribulatio futuro gaudio compen
setur. Omnes sitientes uenite ad aquas. et qui non
habetis argentum. properate. emite et comedite.
Alloquitur sermo diuinus generaliter omnes
tam iudeos quam gentiles. ut ueniant ad aquas salu
tares. de quibus dicit alio loco esaias. haurietis
aquas in gaudio de fontibus saluatoris. Sunt in
hoc loco spiritaliter intellegenda est. et aqua spi
ritaliter. de qua siti et aqua dicit dominus in euangelio.
Qui sitit ueniat ad me et bibat. et de uentre eius
fluent aquae uiuae. Consequenter enim euangelista de
clarauit. quod illud significauerit. hoc inqui
ens dicens de spiritu quem accepturi erant credentes in
eum. Omnes sitientes uenite ad aquas. Omnes sitien
tes id est desiderantes. siue querentes scientiam
ueteris et noui testamenti. uenite ad aquas
baptismatis. uel ad dona spiritus sancti. et qui non habetis
argentum. id est diuina eloquia de quibus dicit
psalmista. Eloquia domini eloquia casta argentum
probatum. properate cito uenire ad fidem meam. et sumi
te dona spiritus sancti et aquam baptismatis. non pretio au
ri argenti aut aliquo huiusmodi. sed creden
do et bene operando. et comedite ipsam aquam.
doctrinam scilicet spiritalem uel dona spiritus sancti. audiendo le
gendo meditando. corde retinendo. Quomo
do possumus aquam comedere. Sacra scriptura
quibusdam in locis est cibus. quibusdam potus. Ubicumque cum dif
ficultate capitur. cibus est. Ubi uero faciem ha
bet intellegentiam. potus est. Uenite ergo gentiles
et omnes qui indigetis eloquiis ueteris et no
ui testamenti. Emite absque argento et abs
que ulla commutatione uinum et lac;
Sapientia humana precio a philosophis
emebatur. sed apostolis dictum est

Gratis accepistis. gratis date. Vinū ergo
nobis dat sacra scriptura cū dic̄. Audi isrt
dn̄s ds̄ tuus ds̄ uni ē. et illud ioh̄s. In principio
erat uerbū. Lac ū nobis administrat cū
dic̄. Non occides. n̄ adulterabis & cet̄ huius
modi. & p uinū intelligenda s̄ archana di
uinorū eloquiorū. Lac simplex doctrina. q̄
cuenit paruulorū fidei. sic̄ dic̄ apl̄s. Lac uob
potū dedi n̄ escā. n̄ dū eni̅ poteratis. Quare
appenditis argentū n̄ in panibus. id̄ n̄ in
doctrin̄ s̄ spūalib. & labore ū ū̄m n̄ in satu
ritate. s̄ increpat modo scribas & phariseos.
hereticos ac philophos gentiū. & om̄s qui
illorū p uersas doctrinas simulatasq; tra
ditiones sectant̄. quare expendant siue
c̄sumant nitorē eloquentię in superficie
litere. & in humana sapientia. In qbus
n̄ repperit̄ panis spūalis. de quo saturat̄
animo. hoc ē spūal̄ intellegentia. ubi ē
cognitio ueri panis qui dix̄; ego sū panis
uiuus. Argentū eni̅ sic̄ in aliis locis dixi
in significat nitorē eloquentię. Multi s̄
ut dic̄ beatus gregorius qui legunt dicta
pphetarū ceterarū q; diuinarū scriptura
rū. sed n̄ repperiunt in eis panes ex qb;
ad saturitatē pueniant. quia solūmodo
literā req̄r̄ q̄ occidit. & ubi spūalis ē panis
quo anima saturat̄ n̄ curant. Gentiles etiā
legunt humanos libros multū q; ibi
laborant. ut c̄ sequant̄ nitorē eloquen
tię. sed n̄ merent̄ satiari. quia spūalis
intelligentię fructus in illis minime c̄tinet̄.
Audite audientes me & comedite bonū.
& delectabit̄ in crassitudine anima ur̄a.
Audit̄ in sacro eloquio spūalit̄. ē requi
rendus. ut illud. qui habet aures audit. i.
qui habet intelligentiā mentis intelligat
q̄ ue dicturus sū. Ista & iā comestio spūalit̄ ē
requirenda. sic̄ & illa de quo alio loco dr̄.
Si audieritis me. bona t̄rę comedetis.
Sic̄ eni̅ corpus incrassat̄ epulis. carnalib.
ita anima reficit̄ & inpinguat̄ doctri
nis spūalib. & uirtutib. De hac crassitu
dine dic̄ psalmista. Sic̄ adipe & pingue
dine repleat̄ anima mea. et inpingu
asti in oleo capud meū. Audite inquit
audientes me idē. intelligite que ego
dicturus sū. qui habetis intelligentiā.
& comedite bonū. hoc ē intellegite xp̄m
recte credendo. & bene uiuendo. qui
dix̄. Ego sum pastor bon̄. t̄ & iā intelligite
et percipite bonū uerbū euangelii. De quo etiā
dr̄. Dn̄e n̄ne bonū sem̄ seminasti. &
delectabit̄ in crassitudine idē in uir
tutib. & doctrina spūali. anima ur̄a.
Inclinate aurē ur̄am. hoc ē humilit̄ acce
dite. & uenite. Subaudit̄ ad me n̄ loco
sed merito. recte credendo. & bene ui
uendo. Audite idē obedite u̅bis meis.
& uiuet anima ur̄a subaudit̄. In uita
ęt̄na habendo in se d̄m. qui uitā p̄stat
omnib. in se credentib; Et feriā uobiscū

& spūtalē intellegentiā p quirere quę uiuificat.

pactum sempiternum. misericordias dauid fideles. Ad iudeos loquitur ista; ferire dicimus percutere. Unde dicitur percussit abraham foedus. id est hostiam pro foedere et pacto. sic legitur in ueteri testamento. quia dominus sanguine uitulorum et agnorum confirmauit foedus quod percussit cum filiis israhel dans eis legem. ita foedus quod percepit nobiscum in nouo testamento sanguine filii sui confirmauit quando dixit nobis euangelium.

Quare autem dicit et feriam uobiscum pactum sempiternum. Cum illud non permanserit eternaliter cum illis. Sed sciendum est quia de gratia noui testamenti dicit. Lex enim et prophete usque ad iohannem. ex eo regnum dei id est euangelium adnuntiatur. quod sempiternum dicitur esse. quia non succedet ei altera lex. Unde et iohannes dicit se uidisse in apocalipsi sua. euangelium eternum. Quod autem dicit misericordias id est promissiones dauid fideles. subaudi confirmabo uobiscum. non de dauid rege filio isai intelligendum est sed de christo domino in cuius figura ille precessit. Omnes enim promissiones que facte sunt ad dauid in domino ihesu implete sunt. sicut apostolus manifestat illo in loco ubi dicit. In semine tuo benedicentur omnes gentes; non dicit inquit in seminibus quasi in multis sed quasi in uno. et semini tuo quod est christus. Dictum est ergo ad dauid. Semel iuraui in sancto meo. si dauid mentiar. semen eius in eternum manebit. Et feriam inquit uobiscum id est confirmabo uobiscum pactum sempiternum. hoc est gratiam euangelii. misericordias siue promissiones fideles que facte sunt ad dauid. Ecce testem populis dedi eum. ducem ac preceptorem gentium.

Uox dei patris de filio quem dedit testem populis. hoc est testimonium populorum ut precepta illius atque mandata illis adnuntiaret. quod de se ipso et patre loquitur. Ego ad hoc natus sum. ut testimonium perhibeam ueritati. et illud. Oportet predicari euangelium istud in omni orbe in testimonium cunctis gentibus. Iste enim testis est omnium. quem pater mundo promisit et prestitit. Ipse est dux. quia ducatum rectitudinis prebuit suis fidelibus et ipse introducit nos de terrenis ad contemplationem dei patris et suam. sicut ipse dicit. Nemo uenit ad patrem nisi per me. Ipse est etiam preceptor noster et magister. qui nos docet uiam ueritatis et qui dixit. Unus est magister uester christus. Ecce gentes quas nesciebas uocabis. et gentes que non cognouerunt te. ad te current. Alloquitur deus pater filium de uocatione gentium ad fidem. et quomodo ad dominum concurrant gentes que ante illum non cognoscebant per fidem et dilectionem. Ecce inquid gentes quas ignorabas propter idolatriam uocabis a cultura uana ad fidem tuam per apostolos tuos et predicationem. et gentes que non cognouerunt antea per fidem ad te current dicentes. Domine refugium tu factus es nobis. et iste est deus noster quem expectabamus. De istorum fide dictum est iam superius. Quibus non est predicatum de eo uidebunt; et in euangelio de ipsis loquitur dominus. Beati qui non uiderunt et crediderunt. Sequitur. Et hoc fiet propter dominum deum tuum et sanctum israhel. quia glorificabit te. Aliquando sacra scriptura de diuinitate filii dei loquitur. Aliquando de humanitate. Et quando de eo loquitur. qui in principio erat deus uerbum apud deum patrem. deus pater glorie. Quando uero

de eo quod dicit in euangelio. quid me persequimini hominem
qui ueritatem loquor uobis. appellatur pater domini nostri
ihesu christi. sic isto in loco cum dicitur propter dominum patrem
dominum tuum et sanctum israhel quia glorificabit te ex tem
pore ea gloria quam habuit ipsa diuinitas ante omnia
secula. coaeternaliter cum ipso. Glorificauit deus pater filium
in baptismate quando dixit. hic est filius meus
dilectus in quo mihi conplacui. Glorificauit etiam
eum in monte. et in passione resuscitans eum a mor
tuis. Quaerite dominum dum inueniri potest. inuo
cate eum dum prope est. Propheta alloquitur iudeos qui no
luerunt recipere misericordias et promissiones
que facte sunt ad dauid. ut quaerant dominum dum tempus
est. et locus id est dum uiuunt in hoc seculo. Ac si dice
ret. Quia ergo noluistis recipere misericordias
que facte sunt ad dauid. sed gentes receperunt eas.
Agite penitentiam et conuertimini ad dominum dum
tempus habetis. De hoc tempore dicit apostolus. Ecce
nunc tempus acceptabile. ecce dies salutis. In pre
senti siquidem potest inueniri non loco sed merito
fidei. sed in futuro non dabitur neque locus neque
tempus domini querendi sed uidendi. Quapropter que
rite eum dum inueniri potest. dum estis in corpore.
dum datur locus penitentie. queramus et nos eum
non loco sed fide. queramus recte credendo. bene
uiuendo. bene perseuerando. et hoc cum simplici
tate cordis. iuxta illud. Sapite de domino in bonitate.
et in simplicitate cordis querite illum. Sequitur.
Inuocate eum dum prope est. id est dum uocatur. dum tempus est.
Prope est enim dominus omnibus inuocantibus se in ueritate.
Longe est autem ab illis qui ab eius uoluntate recedunt
peccando. Sic enim appropinquamus ei bonis

operibus inseruiendo non loco. sic elongamur ab illo uitiis
insudando. Unde ipse dicit per hieremiam. Ego deus app
ropinquans eis qui mihi appropinquant fide. et longe re
cedens ab his qui a me procul recedunt infidelitate.
et apostolus loquitur credentibus. Appropinquate domino et
appropinquabit uobis. Derelinquat impius.
gentilis uidelicet populus uiam suam malam et pristi
nam. et uir iniquus iudaicus scilicet populus cogitati
ones suas malas et antiquas quibus a domino declinabat.
quando dixit illis. ut quid cogitatis mala in cordibus
uestris. et reuertatur ad dominum. secundum illud. declina
a malo et fac bonum. et miserebitur ei reuertentis
ad se. quia non uult mortem peccatoris. sed ut magis
conuertatur et uiuat. Et ad deum nostrum subauditur reuer
tatur uterque populus penitentiam agendo. quia multus
est ad ignoscendum. hoc est semper paratus ad misericordiam.
Sic enim dicit psalmista. misericordia eius super omnia opera eius.
hoc uero quod diximus pertinere specialiter ad gen
tilem et iudaicum populum. derelinquat impius
uiam suam. id est actionem suam prauam. et uir iniquus
cogitationes suas prauas. ad unumquemque pecca
torem referri non incongrue potest. qui cogitatio
ne et opere delinquit. ut agens penitentiam
domini misericordiam consequatur. Si enim ad dominum reuer
timur. et ipse miserebitur nostri. quia multum mise
ricors est. cum cogitationes et uias pristinas re
linquentes uirtutibus inseruimus. Non enim co
gitationes mee cogitationes uestre. neque uie
uestre uie mee [illegible] dicit dominus. Ne quis dubi
taret de salute utriusque populi. et quod ipse
non ualeret peccata operis et cogitationis omnibus
indulgere. Ideo talia dixit. et est sensus. Ne putetis

difficile ēē. & inpossibile mihi saluare po
pulū iudeoꝝ. omnis gentiles dm̄ ignorantes
hoc cōsiderate; q̄d multa sit differentia int̄
mea cōsilia & uīra. & cogitationes meas ac uīas.
& meā naturā et uīam. Non enī cogitationes
meę mutabiles s̄. ut cogitationes uīę. quo
cogitationes hominū uane s̄. neq; actiuę uīę.
id ē actiones uīę tortuosę & praue. uię meę s̄
immutabiles & recte. Multe enī cogitationes
in corde uiri; cōsiliū aut̄ dn̄i. et cogitatio firma
in ęt̄nū manebit. Unde & subdit̄. Quia sic
exaltant̄ celi a terra. sic exaltatę s̄ uię meę.
stabiles. a uiis uīis fragilib; & cogitationes meę
fixę. a cogitationib; uīis uanis. Quantū distat
celū a t̄ra. & aliud habitaculū ē angloꝝ. aliud
hominū. tantū cogitationes dī & uię a cogitatio
nib; hominū & uiis distant & multo āplius.
q̄a cogitationes et uię hominū praue s̄. & in
stabiles. dī aut̄ immutabiles & promptissime.
De cogitatiob; enī dī & uiis d̄r. inscrutabilia s̄
iudicia eī. & inuestigabiles uię eī. De hominū
u° cōsilio d̄r. Cogitauer̄ cōsiliū. q̄d non potuer̄
stabilire. & quomodo descendit imber & nix
de celo. id ē de nubib; & illuc ultra n̄ reuer
tit̄. sed inebriat terrā suo rore. & i fundit eā.
& germinare eā facit. & dat sem̄ serenti. & panē
comedenti. sic erit uerbū meū. id ē sententia
mea; q̄d egredietur de ore meo. Non reuertetur ad
me uacuum. sed faciet quecūq; uolui. & p̄spe
rabit̄ in hiis ad q̄ue misi illud. Concedat aliā simili
tudinē q̄d consiliū illius & uoluntas inmuta

bilis sit. et p̄sens. Sic istud q̄d dico inmutabile
ē. ut p̄ quā pluuia sup̄ terrā descendit. n̄ reuertit̄
sursū. sed inbriat terrā suo rore; ut p̄ferre uale
at fructus s̄anos; sic q̄d dixi de salute iudaici
populi & uocatione gentiū stabile erit.
Allegorice aut̄ p̄ imbrē possim̄ intelligere
euangelicā doctrinā. que a nubib; id ē ap̄lis
uenit sup̄ corda arida trenoꝝ hominū. & suo
rore fecundauit; ut fructus iustitię. & uirtu
tū p̄ferrent. P̄ uerbū aut̄ q̄d dix̄ exire a suo
ore & facere suā uoluntatē. Possum̄ intelle
gere u̅bum dī patris. de quo dic̄ iohannes. In
principio erat uerbū. Tamen cū dic̄ q̄d egre
diet̄ de ore meo; non debem̄ putare q̄d ds̄ omps̄
os & alia menbra habeat. sic humana natura.
sed more n̄ro loquit̄. ut p̄ n̄ram naturā discam̄
dī uerba. Istud ergo u̅bum. misit ds̄ pat̄. ut uo
luntatē suā p̄ illud adimpleret. & placitū.
hoc ē ut p̄ eū gen̄ humanū redimeret; sic ipse
filius dic̄. quia que placita s̄ ei facio semp̄. Fecit
ergo q̄d pat̄. uoluit; redimendo gen̄ humanū.
& p̄spat̄ est sc̄dm humanitatē; q̄n do p̄ uniusū
orbem p̄dicatione illius & fide diffamata;
gentes crediderunt meū. sicq; ad dexteram
paterne maiestatis reuersus est. Quia in
letitia egrediemini. & in pace deducemini.
Alloquit̄ ds̄ pater tam iudeos quā cre
dentes uenientes ad se p̄ fidem. In letitia
inquid egrediemini. O gentiles de infide
litatis errore & idolatrię culture. ad
lucē fidei & cogitationē meam. siue in

dei de umbra legis ad gratiā & ueritatē euan
gelii. & in pace id est in xp̄o deducemini ad
patriā celestem de tenebris peccatorum;
de hac pace dic̄ ap̄ls. Gratia uobis & pax. &
iterum. Ipse ē pax n̄ra. qui nos pacificauit
dō patri et sibi. Montes & colles cantab̄
uobis laudem. & omnia ligna regionis plau
dent manu. P̄ montes & colles intelligunt̄
angelice potestates. & sc̄or̄ anime patri ar
charū. pphetarū. aposto lor̄. ceterorū q̄.
sc̄or̄. que p uarietate [illegible] uirtutū. montes
apellant̄ & colles. & gaudent de salute uni
us q̄. populi. de quib. dic̄ dn̄s in eug̃lo. Quia
gaudiū ē angl̄is dī in celo. sup uno pecca
tore penitentiā agente. Quod aut̄ sub
iungit. & omnia ligna regionis plaudent
manu. de multitudine credentiū & fi
deliū intelligendū est. q. gentiles p̄cessit;
Quarū una arbor ait. Ego aut̄ sic oliua fruc
tifera in domo dī speraui in domo dn̄i. Pro
saliuncula ascend& abies. et pro urtica
crescet myrt̄. Saliuncula siue saliunca.
herba ē plena aculeis. & punctionib; Abies
ū alta & p cera arbor ē. certā ad domū fabri
candam apta. quā & iā ad pice ē ef fun
dendā. Ac si dicer& aliis uerbis. Pro uitiis
ascendent uirtutes. & p infidelib. fideles.
Verbi gratia. Veniens quilib& infidelis
ad graciā baptismatis. qui antea erat sali
unca. id ē infructuosus. ascēdit ad culmi
na uirtutū & efficit̄ abies. P urticam

aut̄ que ē ignee nature. significant̄ libi
dinosi & cupidi. & quia fide xp̄i alieni ex
istunt. & aculeis peccator̄ pungunt̄. quit̄
mutant̄ in myrtū que ē arbor aromatica.
& odorifera. dū de uitiis transeunt ad uir
tutes. bonum q̄. odorē uirtutū de se reddunt.
Numquid n̄ paul ap̄ls & zacheus non ēat
saliunca. id ē infructuose arbores. & urtica.
quando alt̄ persecutionis aculeis punge
bat xp̄ianos. Alt̄ aculeis cupiditatis & stib.
auaricie anhelabat. Sed cito cō uersi ad fi
dem creuer̄ in abietes & mirtos. In tantū
ut unus illor̄ dicer&. xp̄i bon odor sum̄
dō in omni loco; & erit dn̄s nominat̄ in signū
aeternū. q̄d non auferet̄. Cum inquit ascen
derint p infidelib. fideles. & creuerint p
libidinosis & cupidis. Casti & cōtemptores
diuitiarū. erit dn̄s nominat̄ in toto mundo
in signū aeternum. quia a xp̄o xp̄iani dicunt̄.
q̄d signū salutis n̄ auferet̄ a cordib. fideliū.
hoc eni signo id ē nomine xp̄i erunt insigniti;
Om̄s fideles us q̄. ad diem iudici. Haec dicit
dn̄s. Custodite iudiciū id ē rectitudinē.
& facite iusticiā. quia iuxta ē salus mea ut
ueniat. & iudicia mea ut reuelet̄. Ad popu
lum qui illo in temp̄r morabat̄ in isr̄t.
loquit̄ ista pphetic̄ sermo. Custodite iu
diciū. id ē om̄s aequalit̄ iudicate. & nul
lā adtendatis p sonā in iudicio iuxta illud.
Non honores uultū potentis. nec miseāris
in iudicio pauperis. Quod aut̄ subiungit.

facite iusticiã. Iusticiã debem̃ intellegere om̃s uirtutes que iustificant electos di. & quare ista p̃cipio. Quia iuxta est salus mea ut ueniat. Id ẽ in p̃ximo ÷ ut ueniat filius missibi qui interp̃tat̃ saluator. eo q̃d saluãt populũ suũ a peccatis. & p̃p̃ ẽ. ut iustitia mea reuelẽ suo temp̃r. Iuxta illud ap̃li. p̃quam uenit plenitudo temporis. misit d̃s filiũ suũ. Salus di patris & iusticia filius ẽ. quia p̃ ipsum saluat & iustificat om̃s electos. Beatus uir qui facit hoc. sub iudiciũ & iusticiã. & cũ discretione omnia fac̃. et filius hominis q. adp̃hendit istud sub iudiciũ. i. d̃. qui fortit̃ tenet xp̃m credendo in eũ. cui pater omne iudiciũ dedit. huic uersiculo simile est. q̃d dic̃ psalmista. Beati q. custodiunt iudiciũ & faciunt iusticiã in omni temp̃r. Duo dic̃ beatus uir. & beat̃ filius hominis. Ille igitur qui uirilit̃ in mandatis dñi laborat. p̃terita obliuiscens. & in futurũ se extendens. donec p̃ueniat in unitatẽ fidei. & cognitionẽ filii di. in uirũ p̃fectũ. in mensurã etatis plenitudinis xp̃i. utiq. sine dubio in adobtionẽ filii di merebit̃ p̃uenire. Seq̃t̃. Custodiens sabbatũ ne polluat illut. custodiens man̄ suas ne faciat omne malũ. Sabbatum custodit. qui p̃cepta di adimplens a uitiis declinat. Custodiens inquit sabbatũ. cessando (a uitiis) ne polluat illud. beat̃ ẽ. & custodiens man̄ suas a rapina & om̃i iniq̃tate. ne faciat om̃e malũ id ẽ ullũ peccatũ. q̃a q̃ in uno offendit. factus ẽ omniũ reus. & ñ dicat filius aduene q̃ adheret dño dicens. separatione diuidet me dñs a populo suo. Aduene appellabant gentiles qui deserentes ritũ gentilitatis. transibant p̃ circũcisionẽ ad iudaismũ. adherentes dño p̃ fidem & op̃ationẽ. hec c̃tra iudeos dicta s̃. q̃ de nobilitate generis se iactantes dicebant. xp̃i aduentũ ñ p̃tinere. nisi solummodo ad ipsos. de quo & stirpe originẽ sumpsit sc̃dm carnẽ. Quo & ũba audientes gentiles qui uncti erant illis. desp̃abant de salute. q̃d ñ possent. eis coe quari ig̃ta c̃tra dicentes. Separatione diuid& me dñs a populo suo cũ uenerit. sed in illa sp̃uali regeneratione ñ ẽ discretio sexus. aut cõditionis. utrũ masculus an femina. lib̃ aut seruus ueniat ad fidem. & baptismo scificationis mundet̃. in omni enĩ gente q̃ timet illũ & op̃at̃ iusticiã accept̃ ẽ illi. Iuxta illud ap̃li. In xp̃o ihu ñ est iudeus. neq. gentil̃. ñ est seruus neq. lib̃. sed om̃s unũ sunt. Qua p̃p̃t̃ ẽ solat̃ p̃pheta gentiles & dic̃. Non dicat inquit filius aduene siue p̃egrini q̃ adher& dño p̃ circũcisionẽ & fidem. Separatione diuid& me dñs a populo suo. cũ uenerit ad saluandũ populũ suũ iudaicũ. q̃a plures s̃ colligendi ad fidem de gentib. quã de iudeis. Et ñ dicat eunuchus ecce ego lignũ aridũ. Tria s̃ genera eunuchor. Sunt eunuchi. q̃ ab aliis fiunt hominib. & s̃ qui ex utero matris omnẽ uirtutẽ p̃ creandi filios perdunt. Sunt etiã eunuchi in utroq. sexu. qui se abstinent ab omni libidine seruantes uirginitatẽ p̃ di amore.

de quibus dixit dominus quia sunt eunuchi qui se castraverunt propter regna celorum. non abscidendo sibi virilia menbra sed luxuriam repellendo. Quantum ad litteram pertinet omnes illos consolatur propheta ex persona domini. ut non desperent de salute eterna. licet filios carnales non habeant. Iuxta illud quod in lege dicitur. Maledictus qui non reliquerit semen super terram. Non enim de semine procreationis dicit. sed de semine bone operationis et bonorum fructuum. sic enim dicebant illi. quia non habeo filios non habeo requiem in regno celorum cum sanctis patribus nostris.

Allegorice autem pistos eunuchos debemus intellegere omnes utriusque sexus qui virginitatem propter Christi nomen servant in corpore. quos alloquitur sermo divinus. ut non amittant spem patrie celestis si carent filiis carnalibus. quia non separabuntur a grege electorum. si semen spirituale. hoc est bonum hic fecerint. sed potius coronam et bravium virginitatis recipient. Unde et subdit. Quia hec dicit dominus eunuchis. id est virginibus qui custodierint sabbata mea. hoc est ab omni vitio cessaverint. per quod homo efficitur servus diaboli. et elegerint que volui. Hoc est virginitatem servaverint. et tenuerint foedus meum id est pactum et preceptum quod pepigi cum eis opere adimpleverint insistendo orationi iuxta illud.

Oportet semper orare. et illud. sine intermissione orate. Notandum isto in loco quia non dicit et elegerint que precepi sed que volui quia amat quidem dominus virginitatem. sed non precipit dicens ita. Qui potest capere capiat. Et apostolus. de virginibus preceptum domini non habeo. consilium autem do. Videamus ergo que merces eis a domino promittatur. Dabo inquit eis in domo mea. sub locum hoc est in presenti ecclesia. dabo honorem. id est in sacerdotali constitutam gradu. et pro filiis carnalibus multos habeant filios spirituales. et etiam dabo eis locum in domo mea. In celesti scilicet hierusalem et in domo patris mei. ubi mansiones multe sunt. et in muris et iam meis dabo eis locum. hoc est in numero predicatorum. et magnos viros illos constituam. ut efficiantur turris firmissime civitatis mee. muniantque et protegant sibi subiectos predicationis verbo et exemplo. Adhuc et iam dicens. Et nomen melius. id est excellentius dabo eis a filiis et filiabus. hoc est pre ceteris qui filios et filias carnales generant. Nomen sempiternum dabo eis quod non peribit. hoc est nomen Christianitatis. ut a Christo christiani vocentur. quod nomen numquam deficiet. Et filios advene id est filios gentilium qui adherent domino credendo meum. sub dabo nomini sancto eius. ut colant eum confitendo nomini sancto eius. et diligant nomen eius. id est nomen filii. ut sint ei in servos. Iuxta quod paulus in principio epistolarum suarum dicit. Paulus servus Ihesu Christi vocatus apostolus. Omnem inquit sub eunuchum sive advenam custodientem sabbatum ne polluat illud. id est cessantem et tenentem foedus meum. ut semper insistat orationi. adducam eos in montem sanctum meum. et letificabo eos in domo orationis mee. id est in celesti hierusalem. ubi electi nihil aliud a c turi sunt nisi laudes deo referent. et orationi vacabunt. Mo ns sci sa adque promittit se scos

adducere. aut dogmata ueritatis trinitatis
q. cõfessio. t eccla p̄sens. t ipse & etiã dñs ẽ. q̄ ē
mons montiũ de quo dic̄ supi. i. ꝑ pph̄eta.
Venite ascendam ad montẽ dñi. Ad eius
cõtemplationẽ adducet ipse electos suos.
Holocausta eo& & uictime eo&. i. eunuchoꝝ & ho&
& aduenarũ placebunt mihi sup altare
meũ. qa dom mea dom orationis uocabit
cunctis gentib. Holocausta s̄ q̄ sup altare
integra cremant. Unde & dicit holocaustũ
totũ incensũ. quasi totũ exhaustũ t cõbus
tum. Uictime dicunt a uinciendo. qa tunc
te adducerent. ad hostiũ dom dñi. & tra
debant sacerdotib. quarũ pars offerebat
i altari. pars sacerdotib. tradebat. Numqd
ergo his uerbis p̄cipit eunuchis & aduenis.
ut offerant sacrificiũ sc̄dm iudaicũ ritũ?
minime. holocausta offerre est. uirginitatẽ
corporis & anime seruare. totũ q. se dō cõ
ferre. Uictimas u̇ offerre ẽ. ad tp̄ orationi
uacare. & iterũ ad temp. p amore filio& n̄
causa libidinis debitũ reddere. holocausta
etiã offert. quisquis xp̄i nomine omĩa di
mittit. iuxta qd dñs p̄cipit. Si uis ꝑfectus eẽ
uade uende omĩa. & da paupib. Uictimas
offert. q posit in sc̄lo partẽ bono& suo& reser
uat sibi ad usus suorũ q. explendas necessitates.
& partẽ reliquã egenis paupib. q. p xp̄i no
mine dispensat. Huius modi ergo holocausta
& uictimas p̄cipit omps ds offerre eunuchis.
& aduenis. i. uirginib. & credentib. ex gentib.

ut cõtĩnentes ex toto mundum t ex parte
ꝓpria largientes uirginitatẽ seruent. &
insistant orationi. Et hoc sup altare debent
offerre. qd ẽ in fide recta atq. ꝑfecta. Sic eni
sup altare ponebant uictime & holocausta.
ibiq. adolebantur. Ita in fide oms uirtutes
& omĩa bona opa cõsistunt. qa sine fide im
possile ẽ placere dō. Unde & alibi dr. Iust aut
ms ex fide uiuit. Quod q. seqt. Dom mea dom
orationis uocabit. cunctis popul. ait dñs q cõ
gregat disp sos isrl. non de uno solũ modo
tẽplo hierosolimitane urb loqt. ubi tantũ
oratio & ẽ uersus fiebat uni iudaice gentis.
sed de eccla q. p uniuersũ orbem dilatata est.
& ad quã cõfluunt populi undiq. Adhuc sub
dit dicens. ait dñs q. cõgregat disp sos isrl. in unũ
ouile. hoc ẽ in eccla. disp sos isrl appellat xii
trib. ad quas scribebat. petrus apls t omsc cre
dentes de qbus ipse dñs dix discipulis. Amen
dico uobis. sedebitis & uos sup xii sedes iudican
tes xii trib. isrl. De hac cõgregatione & dispsis
loqt etiã euangelista in pphetia caiphe. hoc
in qensa semet ipso n̄ dix. sed cũ eẽt pontifex
anni illius pphetauit. qa ihs moriturus erat
ꝓ populo. & n̄ tantũ ꝓ gente. sed ut filios di
q erant dispsi cõgregaret in unũ. Seqt. Adhuc
congregabo ad eũ. i. ad xp̄m. cõgregatos
ei. i. omnes p̄destinatos ad uitã. Adducã
ego ds pater ad fidem ei & ad ecclesiam uel
ad celestem hirl. Oms bestie agri uenite ad
deuorandũ uniũ se bestie saltus. sub uenite

& properat ad deuorandum iudaicū populū
qui credere noluit in xp̄m. Conuocat modo
ꝓpheta om̄s gentes. ut ueniāt & interfici
ant miseros iudeos qui in infidelitate ꝑmanse
runt. & appellat eos bestias qui amore bes
tiarū irrationabilit̄ uiuebant. adorantes
creaturā ꝑ creatore. & uaria portenta doe
monum uenerantes. & in saltu uitiorū mo
rantes. Quando romani uener̄ xl. ii.mo anno
post dn̄i ascensionē cōtra iudeos ꝑne omniū
gentiū milites fuer̄ cū eis. quippe q̄ uniuer
sum orbem sub suo dominio tenebant. Ideoq;
dic̄ om̄s bestiæ agri. id ē milites omniū gen
tium. q̄a ager ē mund̄. sic ipse ē dn̄s dignat̄
est quodā loco exponere. Possum̄ etiā ꝑ besti
as agri intellegere doemones. quib; illi mi
seri iudei traditi s̄ ad cruciandum. sc̄dm il
lud hieremiæ. Qui se transierit leones eicer̄
eam. & ap̄ls. Aduersarius n̄r diabol̄ tamquā
leo rugiens circuit querens quē deuoret.
Speculatores ei ceci om̄s nescier̄ sub. dn̄m
siue lucē ueram. uniuersi canes muti. n̄ ua
lentes latrare. Consuetudo ē omniū scriptu
rarū. ut reges & principes ac magistros ap
pellet speculatores. sic isto loco scribas & pha
riseos sacerdotes q; annā & caipham. & cete
ros qui ceci erant. nescientes cōspicere lum̄
uerū. q̄d illuminet omnē hominē uenien
tē in hunc mundū. ceci erant quia n̄ habe
bant lum̄ fidei & claritatē uirtutū. unde
& dn̄s improperat eis dicens. Uae uobis ceci

qui dicitis. si quis iurauerit in altare. non
debet. qui aūt ꝑ aurū debet. Et hoc uerbū
q̄d ē speculator. in bonā & in malā partē po
nit. In bonā ut dn̄s loquit̄ ad iezechielem.
Fili hominis speculatorē dedi te domui isrl̄.
& esaias. Sup speculā dn̄i ego sto die ac nocte.
In malam partē ponit̄. ut hic aliisq; in locis
quā plurimis. & n̄ solū speculatores ceci uo
cant̄. uerū & etiā canes muti n̄ ualentes latrare
ꝓpt̄ pigritiam. Sic̄ eni canes suo latratu fugant
lupos a grege. sic illi debuerant latrat̄ predi
cationis emittere. & demones a cordib; sub
iectorū fugare. Uidentes uana. id ē sapientes.
ut intelligentes mala & inutilia. Dormien
tes. hoc ē in peccatis iacentes. libidiniq; seru
ientes. & a bono opere torpentes. & amantes
somnia. quib; deludebant̄ a daemonib;. de q̄b;
somniis dicebant. Somnians somniaui. dormi
ebant siquidem illi speculatores. n̄ adtenden
tes illud p̄ceptū. ne dederis somnū oculis tuis.
& illud euangelii. Uigilate nescitis eni qua
hora dn̄s ueniet. Ad exagerandam ergo illoꝝ
malitiā subiungit ꝓpheta dicens. Et canes in
prudentissimi. id ē inuerecundi nescier̄ satu
ritatē subaudit̄ erroris & malitiæ. Sic̄ enim
canes inuerecunde se reuertunt̄ ad suū uo
mitum. sic illi maliciā quā corde ꝯceperant
explentes. reuertebant̄ stati ad pristina uitia.
Iuxta illud uerbi ꝓuerbii. Canis reuersus
ad suū uomitū. & sus lota in uolutabro luti.
Uel etiā alit̄. Sic̄ canis sine uerecundia latrat

emittit psequendo lupum. ut & iã latruncu
lum. sic illi inuerecund a fronte & mente
clamauer cõtra dñm Crucifige. crucifige
talem. quia reus est mortis. Ipsi pastores igno
rauer intelligentiã sub legis & pphetarũ.
atq; psalmorũ. Eos dẽ quos supius appellauit
speculatores atq; canes. modo appellat pas
tores. scribas uidelicet ac phariseos. Magis
trosq; iudeorũ. ñ q̃d re uera uti pastoris essent.
sed mercennarii. Ipsiq; ignorauer scientiã
legis diuine. Iuxta q̃d dñs illis dix. Erratis.
nescientes scripturas neq; sermones. Unde
& subdit. Omñs in uiã suã. hoc ẽ in actionem
suã prauã declinauer scribe. & speculatores.
recedendo a uoluntate dĩ & sequendo diabo
lum. scd̃ illud. Omñs declinauer simul inutiles
facti s. Unusquisq; ad auaritiã suã sub decli
nauit. querens que sua s non q; di. & hoc fecer
a summo usq; ad nouissimũ. i. d iamoribus usq;
ad minores. a plãtis usq; ad nouissimũ subiec
tũ. Iuxta q̃d idẽ ppha supius dix. A planta
pedis usq; ad uerticẽ. ñ est in eo populo sani
tas. Venite sumam uinũ. cõpleamur ebrie
tate. t sicera ut in hebreo habet. & ponit p om
q̃d inebriare pot ẽ. Et erit sic hodie sic & cras
ut multo amplius. Sic dicebant illi miserrimi
suis sodalib. suisq; sociis. qui subiectorũ mores
& actus sedulo considerare debuerant &
gubernare. & quia noluer agere peniten
tiã p dñi passionẽ. sed preuenti malitia
sua dicebant. Comedam & bibam. cras eni

moriemur. traditi s in man romanorũ. eorũq;
dominio subiugati. Iust perit & nemo est q
recogitet. & uiri misericordie colligunt &
ñ est qui recogitet. hebrei tradunt q̃d de se
ipso dixerit ista esaias ppheta. qui sec tus ẽ
serra lignea cõmassẽ. uirosq; misericordie
appellauerit conpphetas suos. quos ipse im
pussim pemit. qui collecti s ad dñm. Sed nos in
deam alt. Iste ẽ iustus qui iustificat omñs elec
tos. De quo dix uxor pilati. Nihil tibi & iusto
illi. Et pilat. Quid faciã inquit de ihũ qui dr
iustus. Iustus inquit xpc perit in passione.
& nemo ẽ iudeorũ reproborũ qui recogitet
siue cõsideret in corde suo. q̃d non suis pecca
tis hoc pmerentib. talia patiat. sed p salute
generis humani. Quod aut dic perit scdm hoc
loquit. q̃d illi putabant. t & iã ideo quia p
ditio non sẽp p abolitione ponit siue p inte
ritu. sed p magnitudine passionis. Nam dñs
non perit. quia tertia die resurgens. sua
morte simpla duplam nrãm supauit.
Uiros aut miãe aptos debem intellegere. q
ñ nris meritis. sed sua miã ad nos uener. qua
tin eruerent nos de potestate diaboli. Isti
ergo uiri miscdie colligunt ad patriã celestẽ.
& ñ est q intelligat. hoc ẽ nemo repborũ cõside
rat. q̃d p iusticia tru... cidenti & talia susti
neant. Seqt. A facie eni malitie i. d a psentib.
peccatis collectus ẽ a dõ patre. Iust xps resur
gendo a mortuis. ut mala scti ñ uideret.
siue ppt malitiã hominis. que ipse peccata

portabat uictor ascendit ad patrem. Ueniat pax.
requiescant in cubili suo. qui ambulauit in direc
tione sua. hoc est in rectitudine sua. Licet in
quibusdam codicibus iste uersiculus ita habeatur;
Ueniat pax requiescat in cubili suo. tertiam personam
uerbi singularem habens. beatus tamen hieronimus
dicit in hebraica ueritate haberi requiescant.
tertiam personam uerbi pluralem. & est sensus ibi obscurum
atque conspicuum. quia singularem personam ponit primum
dicens; ueniat pax. & in subsequentibus simili
ter. qui ambulauit inquit in directione sua. & in me
dio interponit requiescant in cubili suo. tertiam per
sonam uerbi pluralem. Quod duobus modis potest
intellegi. Si enim dixerimus singulariter requiescat
in cubili suo. erit sensus ut loquatur propheta
optauit. desiderans aduentum christi uenire.
Ueniat christus pax uera per incarnationis
miste rium ad redimendum humanum genus.
& postea resurgens a mortuis. requiescat in cubili
suo. in gloria paterne maiestatis et in recta qua ambu
lauit in directione sua. Sin autem dixerimus plura
liter requiescant in cubili suo. de apostolis hoc mo
do intellegendum est. Ueniat pax christi pastor
super genus humanum quam ascendens ad patrem
ipsis apostolis dereliquit dicens. Pacem relinquo uobis.
pacem meam do uobis. Cum illa pax uenerit que
exsuperat omnem sensum. requiescant apostoli in
cubili suo. hoc est in eterna beatitudine. Ipse
qui pax est & pacem tribuit fidelibus. Ambulauit
in directione sua recto tramite ad patrem.
Uos autem accedite huc filii auguratricis. semen

adulterę & fornicarię. iudei multa idola sepe
coluit & maxime temporibus esaie. & in ce
tera augurium exercuit; Unde & appellantur
modo iudei filii auguratricis. & semen adulteri
mulieris siue adulteri populi ut in quibusdam habetur.
& semen fornicarie plebis & mulieris. ut sic confusi
penitentiam agant; Sicut adultera dicitur mulier que
proprium uirum dimittit & adheret alieno. sic iudea
adultera appellatur. quia dereliquit proprium uirum
dominum omnipotentem & adhesit diabolo. Quapropter alloquitur
eos propheta dicens. Uos inquit accedite ad me filii
auguratricis. & adtendite uerba mea. qui estis
semen adulterę mulieris & fornicarię. Super quem
inlusistis. super quem dilatastis os & eiecistis linguam.
Uox filii dei commemorantis se uitia iudeorum.
quam sustinuit tempore passionis sue; Quomodo
autem illuserunt ei & dilatauerunt os & eiecerunt linguam
ad blasphemandum eum. euangelicus sermo narrat;
Numquid non illuserunt ei quando reuelauerunt
caput eius. percutientes harundine & dixerunt. Aue
rex iudeorum; & quando spineam coronam posuerunt
super caput eius. Numquid non dilatauerunt os. & eiece
runt linguam ad blasphemandum eum. quando dixerunt
ante passionem. demonium habes. samaritanus es.
& in principe demoniorum eicit demonia. &
tempore passionis. quando adclamauerunt ueneno
in pectore inflammati reus est mortis. Crucifige
crucifige talem; & pendentem eo iam in cruce.
Uah. qui destruit templum; super quem hec inquit
omnia fecistis dicit filius dei in super me. Numquid
non uos filii scelesti. semen mendax. qui conso

lamini in diis. id est qui delectamini in diis
alienis. sub te omne lignum frondosum. hoc est
nemorosum. immolantes paruulos in tor
rentib. sub te imminentes petras. Filii dia
boli & filii peccati erant illi sic eis dns dix.
Uos ex patre diabolo estis. & hoc non p naturam
sed p imitationem. Scelestus homo dr crude
lis. & illi crudeliter ac nequiter agebant.
quando relicto do uero & deos & diis alie
nis immolabant. Semi mendax erant.
quia diabolum imitabant qui est mendax.
& pater eius id est pat mendacii. Hoc uero
qd dr. qui cosolamini in diis alienis.
id est qui delectamini in diis sub te omne
lignum frondosum immolantes paruulos.
in torrentib. sub te imminentes petras.
In libro regum & in paralipomenon aptius ma
nifestat. ubi dr qd filios suos & filias fece
runt transire p ignem & sub te ligna ne
morosa & in torrentib; & sub te immmen
tes petras obtuler idolis sacrificia. De hac im
molatione dic psalmista; Immolauer filii
os suos & filias suas demoniis. In pastorib tor
rentes. id est uiris torrentis. ohirlm. ut relin
quens altare domi dni in torrentib; Immo
lares. Haec est pars tua sub cultura idolorum.
& ipsis effudisti libamina. obtulisti sacrificium;
Libamina erant in liquaminib. in oleo ui
delicet & uino. Sacrificium in aridis in pane
& in uictimis. Numquid sup his sub tuis fac
tis non indignabor. sub dignum est ut indigner.

& reddam tibi uicissitudinem. Sup montem ex
celsum & sublimem posuisti cubile tuum & illuc
ascendisti ut immolares hostias. Dic beat
hieronimi quia tempore ibi esaie maxime ista
conuenirunt. quando sub rege achaz omis mon
tes ualles & colles atq. torrentes repleti s
cultura demonum. In montib. enim excelsis pre
parabant cubilia sua. ut ibi luxuriam fornicatio
nemq. suam explerent. & non solum eis hoc non suffi
ciebat. uerum etiam p hostium et retro ptem ponebant
simulacra. ut intro euntes & exeuntes semp
adorarent ea. sic sequentia manifestant.
Post hostium inquit & retro postem posuisti memo
riale tuum. Ac si diceret. Non solum in montib. &
uallib. aliisq. in locis adorasti simulacra uerum
etiam p ostium & retro postem qd pene [illegible] id ipsum est.
Posuisti memoriale tuum. hoc est [illegible] idola
ut in memoria tui semp essent. [illegible] ut egre
diens a domo & ingrediens domum adorares ea;
Quia iuxta me discooperuisti & suscepisti.
adulterum. id est diabolum. dilatasti cubile tuum.
& pepigisti cum eis foedus sub ut a me recede
res. loquitur dns ad istit & redarguit eam quasi
meretricem & adulteram. qd dereliquerit p
prium uirum dm omnipotentem & adheserit
alieno. hoc est diabolo p . culturam idolorum.
Uerbi gra. siquis lib& homo redarguat
uxorem suam adulteram & dicat. Dum inquit
dormirem nocte iuxta te. clam discooperuisti
me & suscepisti adulterum. & cubile nrm
qd antea strictum & angustum erat. dilatasti

et recepisti adulterum iuxta me pactumque
iniisti, ut ad me non redires. Vel etiam hoc quod
dicit iuxta me discooperuisti, ita potest intel
legi. omnem uoluntatem meam amatoribus tuis
manifestasti. Similiter quod dicit dilatasti cu
bile tuum. ita intellegitur. Non solummodo in
istis fornicata est. Sed per omnes uicos et ciuitatu
las lupanaria construisti. Dilexisti stratum
eorum manu apta. et ornasti te regio ungen
to et multiplicasti pigmenta tua. Quod dicit di
lexisti stratum eorum manu apta. per stratum de
bemus intellegere adulterium. quod in stratu perpe
tratur. et per manum operationem inreuerentem. ut
sit sensus. Dilexisti inquit stratum eorum. hoc
est adulterium. quod in stratu perpetratur manu
apta. id est sine uerecundia. uel operatione.
inreuerenti. et ornasti uel praeparasti te ungen
to regi. hoc est diabolo. qui est rex super omnes filios
superbiae. uel praeparasti te unguento regi. id est ido
lo moabitarum. quod a quibusdam moloch. a quibusdam
melchon appellatur. et interpretatur in nostra lin
gua rex. cui se praeparabat hierusalem. et multipli
cabat pigmenta. ut ornatu et odore placeret
amatoribus suis. Misisti legatos tuos procul sub
ad deferenda idola et conducendos amatores
tuos. et humiliata es usque ad inferos. hoc est
praecipitata usque ad mortem. et est sensus. Non
sufficit tibi ut solummodo adorares deos
quos in circuitu tuo gentes colebant. sed
insuper misisti procul in babilonem et in aegyp
tum. ut illorum quoque deos adorans fornica

tionem tuam expleres. cum cultoribus eorum. Quod
dicit humiliata es usque ad inferos. non est ita humi
litas intellegenda in bonam partem. Est enim
humilitas quae pertinet ad gloriam. ut illud. Omnis
qui se humiliat exaltabitur. et est humilitas
pertinens ad interitum et deiectionem. ut illud. ad
Omnis qui se exaltat humiliabitur. et illud quod dicitur
in libro regum. quia humiliauit amon thamar
sororem suam. In multitudine uiae tuae labo
rasti. id est in multis actionibus prauis. et non dix
isti. quiescam sub a cultura idolorum et prauo
opere. Qui ambulat per uiam regiam non decli
nans ad dexteram nec ad sinistram. Ille non labo
rat. Via recta christus est qui dixit. Ego sum uia ueri
tas. Verbi gratia. uia recta et regia est prudentia.
quae ostendit qualiter bona prouide consideremus.
et mala sollerter caueamus. qui plus sapit quam
oportet sapere. ille sine dubio ad dexteram
declinat. Qui uero stultus et minus sapiens est.
quam expediat. et omnia incaute agit. ad si
nistram declinat. Ille ergo laborat in uia.
qui semper prauis actionibus deditus est. Vitam
manus tuae inuenisti. propterea non rogasti
sub me. et si rogasti uerbis. non rogasti operibus
ut iam alio in loco dixi. Populus hic labiis
me honorat. cor autem eorum longe est a me.
Vitam posuit iste in christo. pro diuitiis et
omni abundantia terrenarum rerum in quibus
illi spem uitae suae collectam habebant.
Ac si diceret aliis uerbis. Diuitias quas
desiderabas inuenisti omniaque repleta es

abundantia. Ideoq; me non rogasti sicuti
exorandꝰ eram. Pro quo sollicita! timuisti
quia mentita es! & mei non es recordata!
neq; cogitasti in corde tuo. quia ego tacens
& quasi non uidens. & mei oblita es. Iste
uers distinctionib; congruus & subauditio
nib; eget huiusmodi. Pro quo sollicita sub
ꝑ diuitiis. & media distinctio ibi ponenda ē.
Et ē sensꝰ. Pro quib; diuitiis a me tibi datis sol
licita quomodo custodires eas. timuisti sub
multos hostis t deos a quib; sperabas hec om̄ia
tibi ee data. quia mentita es. quando egre
diebaris de egypto dic̄s. Om̄ia que locutꝰ es
nobis dn̄s & audiem̄ & faciem̄! & mei n̄ es
recordata sub tempr̄ laetitiae tuae. Quod
q; seqr̄. Neq; cogitasti in corde tuo quia ego
tacens & quasi non uidens & mei oblita es.
sensus huiusmodi ē. Cum omnib; diuitiis
habundares summaq; pace fruereris. & lux
uriae fluxib; & auaritiae aliisq; uitiis deser
uires. Ideo quia ad p̄sens tibi semp qđ me
rebaris non reddidi. putares qđ sēp tace
rem. non recolens illud qđ alibi dixi. tacui
semp. nequaquā ultra quiescā. Ego ad
nuntiabo iustitiā tuā. & opera tua. idē si
mulacra tua n̄ proderr̄ tibi. yronice loqr̄.
Ac si diceret actenus illi. Amplius non tace
bo. sed adnuntiabo iniquitatē tuā cū te &
simulacra tua tradidero chaldeis t roma
nis t etiā in die iudicii. adnuntiabo neqtiā
omnib; gentib; quā contra xp̄m egisti. ut

cognoscant te non recte egisse. Quare ergo
non proderr̄ tibi simulacra tuā. quia illa cō
flabunt. & tu captiua duceris. Cum clama
ueris. sub ad me tempr̄ captiuitatis & clami
tatis siue cū uenerint chaldei t romani seu
in die iudicii. Liberent te congregati tui. hoc
est liberent te dii tui de captiuitatis malo. &
penis inferni. quos cōgregasti ex diuersis gen
tibus. Unde & ꝑ hieremiā loquit dn̄s ad eandē
plebem. Ubi s̄ dii tui quos feceras tibi. surgant
& saluā te faciant in tēp̄r maloꝝ tuoꝝ. Seqr̄.
& om̄s eos sub deos auferet uentus. tollet aura.
Ac si diceret. Ideo n̄ poterr̄ te liberare. quia
om̄s eos aufer& uentus captiuitatis. Id ē ad
uentus & tempestas hostiū babiloniorꝝ. &
tollet aura qđ idipsum significat. Qui autē fi
duciā habet mei. hereditabit terrā & possi
debit mōm sc̄m meū. De illis loquit modo dn̄s
omp̄s. qui positi in terrā repromissionis idola
non adorauerr̄ t etiā de illis qui ducti in
captiuitatē penitentiā egerr̄ de p̄teritis
suis actionib; reuersiq; in terrā repromis
sionis sub zorobabel & ihū; & dicā sub cyro
& principib; eius. Uiam facite populo meo.
p̄bere it. idē date licentiā egrediendi eis.
declinate de semita. uteoꝝ non impediatis
it. auferte offendicula de uia populi mei.
hoc ē omnia impedimenta que eis impedire
poss tollite. ut libere possint reuerti ad
terrā meā. hec iuxta literā dicta s̄. Spiritua
lit autē hoc qđ dic̄. qui fiduciā habet mei.

hereditabit terrã & possidebit montẽ scm̃
meũ. generaliter ad omnes electos ptinet. qui etiam
ter in illũ credunt. & fidem quã habent
opibus exornant. q hereditabunt non istã ter
ram que deorsum est. sed illa que sursũ est.
de qua dic psalmista. Credo uidere bona
dñi in terra uiuentiũ. Possidebit & iã & mon
tẽ. id ẽ scripturã sacrã legis & euangelii. que
utraq; in monte data ẽ. & que nobis altitu
dinẽ p̃mioꝝ promittit. de qua dic dñs iudeis.
Auferet a uobis regnũ di. id ẽ sacra scriptura.
& dabit genti facienti fruct ei. Uel possidebit xp̃m qui ẽ mons montiũ. & de quo dicit
ppheta Uenite ascendam ad montẽ dñi. id ẽ
credamus in xp̃m filiũ di. Et dicã sub aptis
& apostolicis uiris. Uox xp̃i. Uiã facite
sub populo credenti. id ẽ in fidem rectã.
& opationẽ mundã predicate. prebete
ei. hoc ẽ exemplũ bonũ quid agere de
beant. auferte offendicula de uia populi
mei. id ẽ p baptismũ peccata dimittite.
& ura p̃dicatione idola auferte. p q; offen
dit siue scandalizat ds. Quia hec dic dñs
excelsus & sublimis. habitans aeternitatem
& scm̃ nom ei. In excelso & in sco habitans. &
cũ contrito & humili spũ. sub habitat. ut
uiuificet spm̃ humiliũ & uiuific& cor
contritoꝝ. Iste est excelsus & sublimis
de quo dic psalmista. excelsus sup oms
gentes dñs. & illud ppheticũ. Exaltabit
inquit & sublimis erit ualde. Ipse habitat
aeternitatẽ. id ẽ manet in sua incommuta
bilitate. neq; initiũ neq; finẽ habens. quia
semp ẽẽ hab&. Scm̃ est nom ei in excelso &
in sco habitans. Excelsũ hic debem intelle
gere t celũ ubi sedes di dr ee. iuxta illut.
Caelum mihi sedes est. t angelicos sps in qui
bus om̃ps ds habitat. In excelso iquit. id ẽ
celo siue in angel habitat. & in sco. sub filio
suo. t in uno quoq; electoꝝ p fidem dilecti
onem q; quib; ipse dic. Sci estote quia ego
scs sum. Cum contrito & humili spũ habitat.
qualis fuit dd daniel. & multi alii de qui
bus ipse dic. Sup quẽ requiescet sps ms nisi
sup humilem. De illis qui cor contritũ & humi
liatum habent dic psalmista. Cor contritũ
& humiliatũ ds non spernit. Ad hoc inquit
habitat cum contrito & humili spũ. ut uiui
ficet spm̃ humiliũ. id ẽ ut d& illis indulgentiã
& uitã aeternã. qui mortui sunt peccato.
& uiuunt uirtutib; ut uiuificet. id ẽ re
formet cor cõtritoꝝ. ut transeant de tristi
cia ad letitiã. De merore p̃sentis uite ad gau
dium aeterne felicitatis. Non eni in sempi
ternũ litigabo. neq; usq; ad finẽ irascar.
quia sps a facie mea egredietur. Uox di patris.
Non enim in sempiternũ litigabo. id ẽ
non in aeternũ seruabo iram meam neq; cau
sab oꝝ creaturę meae. sed p cutiã in presen
ti ut saluem in futuro. neq; usq; ad finẽ
irascar. id ẽ meã iram & ultionẽ non semp
effundam sup eos quia sps scs a facie mea

egredietur. qui sustendit omnia et dat
omnibus uitam. et flatus. id est animas ego
faciam. De hoc flatu dicitur in genesi. Insuffla
uit dominus in adam. et factus est homo in a
nimam uiuentem. et est sensus. Igitur quia
spiritus a facie mea egreditur. qui uiuificat
omnia et gubernat et dat sensum et in
tellectum. nec non et animam. ego creo in
hominibus. non est dignum ut eternaliter
pereant. sed hic percutiam eos et flagellabo.
ut sentiant iram meam et corrigant. et
in futuro miserebor eorum: hec que diximus
generaliter pertinent ad omnes fideles. quia
a domino flagellantur. specialiter uero ad iu
deos de quibus et subditur. Propter iniquitatem
auaritię eius iratus sum. et percussi eum. id est
populum iudeorum. Primum tradendo
assyriis. deinde chaldeis. ad postremum
romanis. Auarus dicitur quasi auidus auri.
Et iudei auari erant et inmisericordes.
Ideoque traditi sunt hostibus suis. Abscon
di ab illo. id est a iudaico populo faciem
meam id est presentiam meam et auxilium meum.
ut me amplius desideraret. et indignatus
sum sub contra te uel propter idolatriam
uel pro interfectione filii mei; et abiit
uagus. id est amens. et sine sensu uel cam
minia cordis sui. hoc est in actione
sua praua. Uias eius uidi. et dimisi eum.
et reduxi eum. et reddidi consolationes
ei. id est lugentibus
ipsi et lugentibus sion. Uias eius id est acti

ones bonas iudaici populi uidi. dum plan
geret peccata sua in captiuitate. et reddidi
consolationes. id est hereditatem propriam
ipsi populo in principibus et lugentibus
sion. id est subiectis eius. Aliter actiones bo
nas populi credentis uidi et reddidi con
solationes. id est spiritum sanctum qui appellatur pa
racletus. id est consolator. quem perdidit
primus parens per inobedientiam reddi
dit lugentibus aecclesię. Creaui fructum
labiorum meorum. pacem ei qui longe est.
et qui prope dicit dominus et sanaui eum. Creaui
fructum labiorum meorum. id est quod promisi
per hieremiam prophetam. ut post lxx annos
de captiuitate eos dimitterem. uelociter
opere adimpleui. et creaui pacem ei
qui longe erat a terra propria in hierusalem.
et ei qui prope erat. id est in hierusalem sanaui eum
a peccatis. qui penitentiam egit in capti
uitate. Aliter. Creaui fructum labiorum
meorum pacem ei qui longe est et pa
cem ei qui prope est. hoc est quod pro
misi per prophetas. de filio meo quod re
dempturus esset genus humanum ope
adimpleui. statuens pacem iudeis
credentibus qui prope erant. et genti
bus qui longe. et sanaui eum id est utrum
que populum incredentibus sanaui
a peccato. iudeos uidelicet ab infi
delitate. gentes autem ab idolatria
de quibus dicit apostolus

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

uos quieratis longe · facti estis ppe; et illud.
Veniens euangelizauit pace eis qui longe
erant id est gentilibus & pace his q ppe. hoc
e iudaeis. Impii aut quasi mare feruens qd
quiescere n potest & redundant fluctus
eius in conculcationem & lutu. Superius
locutus est de illis iudeis qui in captiuitate po
siti penitentia eger · quos sanauit a peccatis
reducendo illos in hierl. & de illis etia qui
post dni passione · crediderunt.
Nunc de illis specialiter loquit qui in infi
delitate sua p dni ascensione pmanser.
quib dic beatus paulus. Vob quide opor
tebat primu loqui uerbu di · sed quia
repellitis illud & indignos uos iudicastis
aetne uite. ecce cuertimur ad gentes. Im
pii inquit siue iniqui iudei qui in dni pas
sione clamauer · reus e mortis. Crucifige
tale. feruens ira ad malu quasi mare
feruens qd quiescere n potest · sed sep in
motu e. et quoru malitia siue psecutio re
dundauit sicut redundant fluctus eius
maris. Cu uenerint romani in conculcatio
ne & lutu · fuerunt & conculcabunt ab
hostib siue demonib sicut lutu · quod re
pente a transeuntib conculcat; sicut ma
re semp in motu e. quia aliquando egre
ditur. & aliquando regredit & in reditu
suo fac lutu quod conculcat. sic illi egre
diebant ad iniquitate & regrediebantur
ad interitu. & fluctuabat eoru malitia
sicut fluctuant unde maris. Ideoq concul
cati siue ad nihilu redacti sunt. None pax
impiis dicit dns ds ms. id non requiescit fili
us dei qui dedit pacem mundo in impiis iu
deis. neq in omnibus aduersa agentibus.

Clama ne cesses quasi tuba exalta uoce tua.
& adnuntia populo meo scelera eoru. & do
mui iacob peccata eox. Vox di ad pphtam.
siue ad chox aplox. O ppha siue chor aptox.
clama sine timore. ne metuas illoru insania.
ne cesses a pdicatione. Quasi tuba exalta
uocem tua. id magna uoce emitte. ut ab
omnibus possis audiri. adnuntians eis im
minentem captiuitate a romanis. & multa
interfectione. & adnuntia populo scelera eox.
immania peccata. idolatriam uidelicet.
homicidiu. et execrabilia facinora. que
ultra humanu modum ipsi opantur. & do
mui iacob adnuntia peccata eox. in quib
delinquunt contra dm & proximu. Ad
huc populu suu illu uocat. & ad peni
tentiam eum puocet. Me & eni de die
in diem quer. & scire uias meas uolunt.

Quasi gens que iustitia fecerit. & que iu
dicium dei sui non dereliquerit. Haec p
prie ad iudeos ptinent. qui cotidie ad
templum & in synagogas c fluentes le
ges di meditabantur. & tamen iustitia
& iudiciu rectum non adimplebant quia

idola pro deo colebant. Me inquid de die in die
querunt tantummodo uoce uenendo ad templum
atque in sinagogas. & scire uias id est actiones
& uoluntates meas uolunt. quare non exau
diam eos. Quasi gens que iusticiam fece
rit. id est ut modo fideles in ecclesia recte & ius
te uiuentes & xpistum deum & hominem confiten
tes. et que iusticiam fecerit. hoc est idola pro
deo non coluerit. sed manda ta mea recte
semper adimpleuerit. & que iuditium
id est legem dei sui non dereliquerit. et veram
fidem tenuerit. ex qua iustus uiuit. Spiritu
aliter autem iusticiam & iudicium xpistum debe
mus intellegere qui est iusticia. quia
ipse iustificat electos suos. & qui est iu
dicium. quia pater non iudicat quequam. sed
omne iuditium dedit filio. Rogant me iu
dicia iusticie. id est rogant ut recte iudicem
eos. & iustum iuditium faciam. ostendendo qua
re non suscipiam eorum opera. Appropinquare deo
uolunt. sub uoce non opere. Quare ieiuna
uimus et non aspexisti. sub exaudiendo. humi
liauimus animam nostram. id est uitam nostram ieiu
nando. & nescisti. Ecce in die ieiunii uestri
inuenitur uoluntas uestra. sub carnalis. & omnes
debitores uestros repetitis. Posuerant iudei
domino. quare non exaudiebat eos. cum humi
liarent se ieiuniis. sed dominus non reprobat ieiunia
sed opera. que in ieiunio faciebant dicens.
Ecce in die ieiunii uestri inuenitur uoluntas uestra

carnalis. Ac si diceret. Ideo non exaudiuit quia uestrum ieiu
nium capit & media. & insuper pro laude & adula
tione hominum illud agitis. Vocant iudei ie
iunius. sed frustra quia non generalibus. Genera
le enim ieiunium est. abstinere ab omnibus inlicitis.
& hoc non pro laude temporali agere. Quod autem dicit in die
ieiunii uestri inuenitur uoluntas uestra carnalis. qui
dam codices habent. inuenitur uoluptas uestra id est de
lectatio. in sumendis uidelicet pluribus & lautioribus
cibis per ieiunium. Omnes inquit debitores uestros repetitis.
id est exigitis contentiose ab illis quibus aliquid comodastis.
Ideo enim aliquando ieiunabant. ut liberi possent
suos debitores repetere. quod non potest esse sine contentio
ne agi. Ecce ad lites & contentiones ieiunatis. & per
cutitis pugno impie. & est sensus. Ideo ieiunatis ut
lites & contentiones agatis. & quod peius est pauperes &
innocentes pugno percutitis. sine pietate exi
gentes ab illis que non comodastis. & uultis ut
exaudiam uos. Sequitur. Nolite ieiunare sicut usque
ad hanc diem. ut audiatur in excelso clamor uester. Sole
bant iudei in diebus ieiunii & in angulis platearum
orare expansis manibus ad celum & in medio templi
simul cum clamore & eiulatu. ut ab audientibus
& eos cernentibus laudarentur. sic & ille phariseus
qui a domino in euangelio contempnitur. Ideoque dicitur ad eos.
Nolite ieiunare sic usque ad hanc diem. sub absque
media. & ut debitores cum lite & contentione
repetatis. ut audiatur clamor uester in excelso.
hoc est in templo siue in plateis. ut cum clamore
oretis. Numquid tale est ieiunium quod elegi.

subquale uos agitis per diem. id est tota die af
fligere hominem animam suam. sub et postea multa
perpetrare in illicita. et cibis immoderate repleri. quid
ergo proficit corpus temperare a cibis. nisi temperet
a uitiis. Illud tale ieiunium non approbat deus. sed illud
quod generale est et in humilitate et misericordia adim
plet. Numquid sub elegi contorquere quasi circu
lum caput suum. id est caput ad pedes inclinare. et
saccum induere et cinerem sternere. Numquid istud
uocabis ieiunium et diem acceptabilem domino. Sub non
erit ei acceptum tale ieiunium. quia humilitatem
pretendis extrinsecus et tumore superbiae inflaris in
trinsecus laudem humanam exinde requirens. Amat
deus omnipotens ea quae superius commemorauit. caput uide
licet inclinare. saccum et cinerem sternere. si puro
corde agantur. et maxime tempore necessitatis et tri
bulationis. ut in niniuitis et dauid atque achaz. Sin autem
duplici animo fiunt. non elegit neque approbat ea.
Nonne hoc magis ieiunium quod elegi. sub quod ego prae
cepta tibi custodire. dissolue colligationes impi
etatis. solue fasciculos deprimentes. Lxx aptius
transtulerunt dicentes. omnem scripturam iniquam con
scinde. Mos erat illius populi ut si alicui aliquid
commodaret. cirographum inde scriberet. id est cartam
et scripturam. per quam illi etiam iuramento colliga
bant eos quibus aliquid prestabant et aliquando falsa
cirographa scribebant etiam pauperes et illos qui
nihil admiserant. Huiuscemodi cartas et scrip
turas appellat colligationes et fasciculos depri
mentes. quia ligabant id est constringebant per ea paupe
res et opprimebant. precipit quatenus dissoluant.
Sicut impietas est ut beatus hieronimus dicit ab eis debi
tum accomodatum exigere qui non possunt reddere. quia
non habent unde. quanto illud impietas est. quod
falso requiritur. Spiritaliter autem et moraliter conli
gationes et fasciculos debemus intellegere peccata.
quae precipimur dimittere proximo in die iudicii.
dicens. dissolue colligationes impietatis et cetera.
Ac si diceret. Dimitte proximo tuo peccanti quod con
tra te egit. ut tibi dimittat quod etiam dominum deli
quisti. et possis dicere libere ante. Dimitte nobis
sicut et nos dimittimus fratri. Dimitte eos qui confracti
sunt liberos. et omne onus disrumpe. Sepe tempore
famis tradebant se quidam iudeorum pauperes prin
cipibus et diuitibus in seruitutem. Aliqui ut per spa
cium septem annorum eis seruirent. aliqui plus. ali
qui minus. alii etiam usque ad annum iubeleum.
Unde precipit illis. ut tales dimittant a seruitu
te in libertatem. quia et aliquando plusquam ille
statuisset detinebat eum qui se tradiderat;
Dimitte inquit eos liberos qui confracti sunt. id est
qui tempore famis et necessitatis instante a liber
tate tradiderunt se tibi in seruitutem. et omne onus
seruitutis uel peccati disrumpe. Frange esuri
enti panem tuum. et egenos uagosque induc
in domum tuam. Notandum quia panem tuum
dixit. non alienum. nec conuenit aliquis ex rapina
elemosinam facere. Qui enim de rapina offert
deo sacrificium et misericordiam. quasi qui immo
lat filium ante patrem. Spiritaliter per panem

possum⁹ intelligere fidē xpi. q̄d dix̄ ego sū panis
uiuus q̄ de celo descendi. Panē ergo frangim⁹
esurienti. qndo fidē xpi quā habem⁹ simplici
orib; frib; manifestam⁹. Similit̄ p panē possu
mus intelligere sacrā scripturā. quare sicut
anima sic corp⁹ diuersis epulis. Que panē
tunc frangimus. quando inscios docem⁹ doc
trinā & sapientiā uitę illis insinuantes;
egenos inquit & uagos induc in domū tuā.
pbens eis tectū qui n̄ habent. ut recipias
mansionē cęlestē. Spualit̄ uagos inducim⁹
in domū. quando discordantes & diffidentes
ad unitatē caritatis colligim⁹. Cū uideris nu
dū. opi eū subtus uestimtis adimplens illud.
qui habet duas tunicas det n̄ habenti. & car
nē tuā. id: pximū tuū ne dispexeris. cum
uideris eū infirmitate tabescentē. aut nu
dū t in aliqua miseria c̄stitutū. recognos
cens te ee similē illi. carnalē & mortalem.
Moralit̄ cum uideris nudū. id: alienū a fide.
& uirtutibus aliquē. tua ammonitione.
et tuo exemplo coopi eū. & carnē tuā. id:
tui similē peccatorē ne despexeris. Tunc e
rumpet. id ē cum talia feceris quę sup ius
commemorata sunt. ueniet quasi lum mane
tuū. hoc ē xps in corde tuo. & sanitas tua.
id: remissio peccatorū citius orietr̄. Et est
sensus. Sic sole mane oriente fugant̄
tenebrę & illuminat̄ mundus. ita tu il
luminaberis tuis uirtutib;. quia

uerus sol xps in corde tuo requiescet. de quo
dr̄. Vob timētib; nomē meū. orietr̄ sol iusticię.
Et ante ibit faciē tuā. iusticia tua. & gloria
dn̄i colliget te. Hoc dupliciter intelligendū ē.
Ante ibit faciē tuā. id: pcedet te t presen
ciā tuā ad beatitudinē ęternam. iusticia
tua & recta operatio. Ante iudicem xpm.
& gł̄a dn̄i. ipse uidelicet filius eius dr̄ a pa
tre. Exurge gł̄a mea. Colliget te. id: uestiet
siue circumdabit te. opimo misericordię
suę. Alit̄. Iusticiā. hic habemus accipere
xpm. a quo iustificant̄ om̄s electi. Ante
ibit siue pcedet faciē tuā ad gł̄am ętnā.
iusticia tua. xps qui dix̄. Vado parare uob
regnū. & gł̄a dn̄i. id: claritas ęt̄na. Ipse ui
delicet filius dī colliget te. id ē suscipiet
te ad se iuxta illud. Ubi sū ego. illic & mi
nister m̄s erit. Tunc inuocabis ore & ope.
ut moyses & ceteri sci. et dn̄s exaudiet te.
cuius uoluntatē adimplesti. clamabis & di
cet. Ecce ego adsum. sub ad remuneratio
nē q̄ tibi affui in auxilio. ut posses bona
opa agere. Si abstuleris de medio tui catenā.
& desieris digitū extendere. id: pximū detra
here. & loqui qd̄ n̄ pdē. quia detractio bonę
opū n̄ pdest. Cum effuderis esurienti ani
mā tuā. id: uoluntatē tuā & animā. id:
uitā afflictā repleueris. sub bonis tuis. orietr̄
in tenebris peccatorū. lux tua xps. & tenebrę
tuę erit sicut meridies. Qd̄ sup ius appellauit

colligaciones impietatis. & fasciculos deprimentes.
modo appellauit catena id est obligacione peccatorum;
et est sensus. Si abstuleris duricia dimittendo de
corde tuo & obligatione peccatorum. & desieris mala
proximorum meditari notando hunc & illum digito.
& desieris loqui quod non prodest quia detractio bonorum operum
non prodest. neque etiam malorum. quia tua tibi magis expe
diret ad memoriam reducere. Cum effuderis esuri
ti animam tuam id est cum uoluntate tua hilare o
stenderis esurienti. compaciendo illius infirmi
tati & nuditatis. sicut tue. & animam afflictam
ieiuniis aliisque miseriis repleueris. non solum fran
gendo panem sed saciando omnibus bonis. orietur in
tenebris peccatorum tuorum lux tua xps. hoc est cum ta
lia egeris. tenebre. id est peccata. cum tenentur in iusti
cia. ut possis dicere cum apostolo; fuer aliquando
tenebre in me. nunc autem sum lux in domino; & tenebre
tue. id est peccata tua erunt sic meridies. id est in clari
tate iusticie cum tenentur. quae auferet iniquitas tua. ut
dicas cum sponsa. Vbi pascis ubi cubas. in meridie.
Et requiem tibi dabit dominus semper. id est requiescere te fa
ciet in celesti beatitudine ab hostibus & uiciis.
quia quibus hic cessata uicius. In aeterna beatitudine
requiescit ab omni aduersitate. & implebit
splendoribus id est uirtutibus animam tuam. et claritate
te aeterna. de uisione diuinitatis sue. Et ossa tua
liberabit. sub de inferno ne tradant incendio.
Et ossa tua liberabit. id est corpus tuum in die iudicii
suscitabit. Dicamus & tertio modo. ossa intelle
gentes uirtutes. Ossa tua liberabit id est uirtu
tes tuas ipse custodiet. iuxta illud psalmiste;
dominus custodit omnia ossa eorum. Ideo autem ossibus uir
tutes comparantur. quia sicut corpus sustentatur ossibus. ita
anima uirtutibus; Et eris quasi ortus irriguus. & sic
fons aquarum. cuius non deficient aque. Legimus
in libro geneseos. quod plantauerit dominus para
disum. in cuius medio erat fons qui irrigabat totum
paradisum. Ille ortus habens diuersa genera pomorum.
& uaria genera herbarum. significat sanctam
ecclesiam. quae habet diuersos ordines & ador
natur uariis uirtutum floribus. Fons uero ille irri
gans paradisum. xpm significat. cui dicit psal
mista. quoniam apud te est fons uite; a quo uero fonte
& uiuo irrigatur ecclesia doctrina sapientia spirituali.
Cuius fontis aque id est doctrine non deficient. quia
celum & terra transibunt. uerba omnipotentis dei
non peribunt. Ecclesia igitur xpo assimilatur. & omnis electus.
quia corpus eius est. Vnde est illud; fulgebunt iusti
sicut sol. id est sicut xps in regno patris eorum. Dicit ergo
ad quemlibet electum specialiter. & ad ecclesiam gene
raliter. Eris inquid quasi ortus irriguus. id est sicut pa
radisus. & sic fons aquarum cuius non deficient aque.
id est similis eris xpo. qui est caput tuum cui non defici
ent doctrine. Et edificabuntur in te deserta
seculorum. fundamenta generationis & generationis
suscitabis. Iudei hoc referunt ad restaurationem que
facta est a zorobabel & ihesu sacerdote magno.
Et etiam ad illam quam autumant futuram in ultimo
tempore. Sed melius est. ut ad ecclesiam ista referamus;
Deserta autem seculorum. id est multorum temporum. appellat

cuenticula iudeorum · que deserta sunt per infidelitatem. Et in ecclesia restaurata per fidem. Fundamenta generationis et generationis suscitabis o ecclesia credendo et confitendo xpm uerum deum et uerum hominem esse. Fundamentum singulari numero prolatum xpm significat. secundum quod paulus dicit. Fundamentum aliud nemo potest ponere preter id quod positum est quod est xpc ihc. Plurali uero numero pronuntiatum fundamenta, apostolos et prophetas praedicatores que ecclesie significat ut illud. fundamenta eius in montibus sanctis.

Per hec uero duo que dicit generationis uidelicet et generationis, utrumque populum uult intelligi iudeorum et gentium. Dicitur ergo ad ecclesiam. Aedificabuntur inquid in te o ecclesia per fidem cuenticula que deserta sunt in iudeis per infidelitatem. et suscitabis fundamenta utriusque populi. apostolos uidelicet praedicatoresque qui ecclesiam sua doctrina et suis exemplis fundauere. et uocaberis o popule xpiane aedificator saepium. id est doctrinarum et praedicationum. auertens et auferens semitas iniquitatum. id est errorum. ubi non est quies neque pax xps. Aedificatores ecclesiae sunt praedicatores. Saepes uero eorum doctrinae. que pungunt suos auditores. et que deffendunt uineam et in e sanctam dominicam a furibus. id est ecclesiam a diabolo. quia in praedicatione doctorum considerant quomodo scandala et insidias demonum uitare debeant. Ipsi etiam auertunt semitas iniquitatum id est erroris et impietatis. in tranquillitate fidei et uirtutum atque caritatis. Quod si dixerimus auertens semitas inquietem. hoc est in pace. subaudimo necessaria erit ibi huius modi. Auertens semitas sub erroris inquietem et uera pace. Si auerteris a sabbato pedem tuum facere uoluntatem tuam in die sancto meo. et uocaberis sabbatum delicatum. id est dedicatum domino et consecratum et sanctum domini gloriosum. id est purum et celeberrimum. ritum sed domini. et glorificaueris eum dominum in sabbatum. iuxta illud. uideant opera uestra bona. et glorificent patrem uestrum qui in celis est. dum non facis uoluntates tuas. id est actiones carnales. et propria ... xpm quidixit. non ueni facere uoluntatem meam. Et dum hec feceris non inuenitur uoluntas tua. ut loquaris sermonem sub otiosum uel sermonem blasfemie siue idolis cuenientem. Hec omnia breui explanatione conprehendi possunt. quia replicatio uerborum est ibi. Si auerteris inquit a sabbato pedem tuum. id est si prohibueris actionem tuam prauam in die sabbati. nec omaculaueris illud tuis uoluptatibus et igne libidinis et detractionis atque odii non succenderis. et his omnibus deum glorificaueris. tunc delectaberis super domino. id est delectationes capies in gratia illius. et sustollam atque immobile manet. et cibabo te hereditate iacob patris tui. id est hereditate dabo tibi in caelesti beatitudine quam dedi abraham isaac et iacob. quorum filii estis per fidem et imitationem. De qua [illegible] dicit psalmista Satiabor dum manifestabitur gloria tua.

Omnes namque subplantatores uitiorum et demonum filii sunt iacob per fidem et operationem. Os enim domini locutum est. id est propheta illius per quem ille loqui dignatus est ista que superius narrata sunt. Redeamus ad exordium huius uersiculi ubi dixit, si auerteris a sabbato

b te sup altitudinem terre. hoc est in altitudine actionis soliditatis. quia hoc solummodo elementum soliditatis

to pede tuu. & cet. Ille uere sabbatu colit. qui
nec sermone nec opere offendit. cessans autius
& ab omni opere seruili. iuxta qd lex p cipit;
O p inquiens seruile ne faciatis in eo. id est op s
peccati. Qui eni facit peccatu. seruus e pec
cati. Dies & ia scos agim. si bene uiuim. Si aut
male uixerim. ia n dies scos celebram. sed ma
los. iuxta quod aptus dic de repbis. Redimtes
temp. qm dies mali sunt. Sequitur. Ecce non
e adbreuiata man dni. ut saluare nequeat
uos si uolueritis ad deu redire. neq adgrauata e
auris eius ut non exaudiat. Propheta alloqui
tur iudeos e ciues suos. Ecce inquiens non
adbreuiata est domus dni. id e non est mino
rata potestas illius. ut uos neque at saluare
ab hostibus & diabolo. si uolueritis in eu cre
dere. sicut quondam non est minorata.
quando eduxit patres uestros de terra egyp
ti. Neque etia auris illius est adgrauata ut
uos non possit exaudire. si pura mente ex
orauerit. sed exaudiet uos. sicut exaudi
uit moysen & aaron. samuhel. dauid ali
osq scos. Sed iniquitates urae id est cult
idoloru uestroru. diuiserunt inter uos
& dm. et peccata ura absconder faciem eius
a uobis. id e presentia & auxiliu illius subtra
xerunt a uobis. ne exaudiret sub uos
tempr tribulationis. Modo demonstrat.
quare p misert eos duci in captiuitatem
toties & quare non exaudierit eos. t quare

longe fuerint a do. uidelicet propter idola
triam. Manus eni uestrae pollutae sunt san
guine iustorum. & digiti uri iniquitate.
O ms scripturę testantur. Iudeos semp promp
tos esse ad fundendum sanguine prophe
tarum & iustoru. Unde legimus q uod ma
nasses rex iuda repleuerit hisrlm. san
guine innocentu a porta usq ad porta.
& non solum prophetaru sanguinem
fuderunt. sed & ipsius dni. caput omni
um prophetarum. Sic & iam
stephanus testatus
est in actibus apostolo
rum. Quem non pro phetarum sunt per
secuti patres uri. qui locuti sunt de aduen
tu iusti. hieremiam lapidauerunt.
E saiam secuerunt. Iezechiehem in babilo
ne peremerunt. Labia ura locuta sunt
mendatium. & lingua uestra iniquitatem.
id: blasphemiam. Locuti sunt mendati
um. quando dixerunt. Omnia quae
praecepit nobis dns. & audiemus & facie
mus. Tunc & iam locuti sunt mendatium
& blasphemia. quando dixerunt dno.
Demonium habes. & in beelzebub eicit de
monia. & multa alia innumerabilia.
N on e qui inuocet iustitiam. id: qui credat
in xpm. qui factus est electis suis redemp
tio & iustificatio. neq e qui iudicet
uere. id e recte. Non iudicauer recte.

quando petierunt barraban. & xpm crucifixerunt;
sed confidunt in nihili. id est in dolo quod
nihil est. sic apostolus dicit; scimus quia nihil est
idolum. & iam inanti xpo confidunt. & locuntur
uanitates dum cotidie ter blasphemant
xpm in sinagogis suis. & dum dicunt. mes
sias nondum uenit. Conceperunt laborem
aduersus xpm. quia laborauerunt in eius in
terfectione. & pepererunt iniquitatem. pro
eo quod est parient iniquitatem cum ceperint
antixpm. Oua aspidum ru
perunt. & telas
araneę texuerunt. Aspis
serpens est. callidissimus. qui audiens
prima uoce incantatoris. unam aurem
ad terram premit. & alteram cauda
sua obturat. ne possit incantari. Ideoque
iudei aspidi comparantur. quia uene
nati erant. Iuxta quod ioh baptista eis imp
perat dicens. Gemina uiperarum; & sic
aspis unam aurem adherere facit terrae.
& alteram obturat cauda ne incantetur.
Ita & illi terrenis rebus adherentes obtura
uerunt aures mentis. ne xpi predicationem re
ciperent. Opera & iam illorum consilia telis ara
nearum comparantur. quia sicut araneę
fragilem texunt telam & non ualent capere
in ea. nisi muscas & culices. neque ullius uti
litatis sunt. ita & eorum consilia & opera fragilia
& inutilia fuerunt. neque ualuerunt aliquem capere

& decipere. nisi simplices & stultos. Ex ouo
producti fuerunt. & ideo per oua debemus intelli
gere eorum corda & consilia. Oua aspidum ru
perunt. quando hoc quod in corde blas
phemię & inuidię tenebant. uerbis osten
derunt dicentes. reus est mortis & crucifi
ge talem. Telas & iam produxerunt & texuerunt
siue opere compleuerunt. quando hoc
quod in corde cogitauerant. & iam uerbis
pate fecerant. opere compleuerunt cru
cifigentes in eum. Sed quid factum est? &
omnia eorum opera & consilia sic per
transiuit quasi aerem uacuum dum
resurrexit a mortuis. Qui comederit de
ouis eorum. id est de ouis aspidum morietur.
hoc est qui in de eorum consiliis adquieuerit quo
modo abel adquieuit cain dicenti. egre
diamur in campum. interficietur ab eis.
Vel qui se commiscuerit eorum consiliis plenis
ueneno & eorum fuerit opera imitatus.
morietur morte aeterna. Sequitur. Et
quod confotum est. id est enutritum ex ouis
eorum erumpet. & hoc est excrescet in regulum.
sub aliorum serpentium regem. qui flatu
suo interficiet aues per aera uolantes. Per re
gulum qui ex ouis aspidum nascitur. debemus
intelligere antixpm. qui ex populo iudeorum
nascetur. & qui flatu id est uerbo & doc
trina sua interficiet plurimos sanctos ad pa
triam caelestem uolantes. Taele eorum

ide tele aranearum non erunt in uestimentum. hoc est in aliquod ornamentum. neque operientur operibus suis. sed nudi peribunt in inferno. uacui a bono opere. Vestimentum & operimentum animae est. iustitia. sicut de scis dicitur. Sacerdotes tui induantur iustitia.

Opera eorum. id est opera iudeorum. opera inutilia. sunt hoc est maligna. quia diaboli uoluntatem adimplent. & opus iniquitatis in manibus. ecce quod superius apellauit telas. modo dixit apertius opera. Pedes eorum. id est pedes iudeorum. ad malum currunt. & festinant ut effundant sanguinem innocentem. Pedes eorum ad malum cucurrerunt. quando cum laternis & facibus ad dominum comprehendendum uenerunt. Festina uerunt. id est laborauerunt. ut effunderent sanguinem innocentem. quando instabant petentes a pilato. ut eum interficerent;

Cogitationes eorum contra dominum cogitationes inutiles. sunt fuerunt dicentes. uenite decipiemus iustum. & cetera. Uastitas & contritio in uiis. id est in actionibus eorum. quia uastati & contriti sunt ab hostibus. & modo uastantur a diabolo.

Viam pacis hoc est xpm qui pacem attulit mundo. nescierunt credendo in eum. & non est iudicium. sub discretionis inter bonum & malum. Et etiam non est rectitudo in gressibus eorum. Semitae eorum incuruatae sunt eis. omnis qui calcat in ea. ignorat pacem. Semitae. id est actiones & opera declinata sunt de bono ad malum. de deo ad diabolum. a rectitudine ad iniquitatem. a fide ad infidelitatem. Omnis qui imitantur eorum opera. Ignorant pacem id est xpm;

Propter hoc. elongatum est iudicium a nobis. & non adprehendit nos iusticia. Vox prophetae ex persona populi iudeorum penitentiam agentis. Propter hoc inquiunt quia ignorauimus pacem. elongatum est iudicium a nobis. id est xps. & non adprehendit nos iustitia credendo. sed gentiles. Expectauimus lucem. id est xpm qui nobis repromissus erat in lege & in prophetis. dicentes. emitte lucem tuam & ueritatem tuam.

Et ecce tenebrae sub infidelitatis. Et antixps. Splendorem sub aeternae paternitatis expectauimus. & in tenebris errorum & peccatorum ambulauimus. Palpauimus sicut caeci parietem. id est sacram scripturam. & quasi absque oculis attrectauimus. Iudei cotidie palpant quasi ceci parietem. quia legentes sacram scripturam. xpm non credunt intus ibi latere. quia folia & crustas tantummodo tangunt. Impegimus meridie. hoc est inmersimus nos legendo in scripturas

diuinorū eloquiorū. quasi intenebris. quę
inluce est scis & aperta. Incaligosis. idest
inobscuris misteriis impegimus quasi
mortui. Quamdiu enī legitur moyses.
uelamen est positū sup cor eorum. Rugi
emus quasi ursi omš. & quasi columbe me
ditantes gememus. Meditatio iudeorum
quam habent inscriptura. rugitui leonis
& gemitui columbae comparatur. quia
sicut ursus nihil utilitatis insuo rugitu
habet. & columba insuo gemitu. ita illorum
meditatio & doctrina. nihil utilitatis
habet. dum non uident mente xpm
intus latere. Vel aliter. Circa sub
iectos rugiunt se uidentes ut ursi. cir
ca maiores uero & sibi aequales. ge
munt ut columbę. Columbę aliquan
do in bonā partē ponitur. ut in eugło
dr credentibus. Simplices estote ut
columbę. aliquando incontrariam par
tem. ut illud. Effraim factus est. quasi
columba non habens cor. Expectauimus
iudicium. idē xpm qui iam uenerat. de
quo dr. Os iudicium tuum regida &
non est sub nob. Salutem sub expecta
uimus. & elongata est anobis. transiens
ad gentes. sicut ipse nobis dixit. Relin
quetur uob domus ura deserta. Multi
plicatę sunt enim iniquitates nrae corā te.
sub quia non solum scripturā sacram

contempsimus. uerū etiam te auctorem eius.
Et peccata inquiunt nostra responderunt
nobis idē qualia merebamur talia recepi
mus. quia scelera idē peccata nostra omā
nobiscum. sub adhuc sī. iuxta qd in peccan
simus contra nos metipsos dicentes. San
guis eius sup nos & sup filios nros. & iniqui
tates nras cognouimus poenitentiā agendo.
Peccare scilicet tradentes cum pilato & di
centes. reus est mortis. & mentiri. multis
modis contra dnm. Peccata sua & iniquita
tem cognouerunt. quando conpuncti cor
de dixer ad petrum & ad ceteros aptos.
Quid faciemus uiri fratres. Sequitur. Et a
uersi sumus. idē declinauimus ne iremus
post tergum dni di nri. idē ne imitaremur
eum. Scdm quod in lege precipitur. post
dnm dm tuū ambulab; & iuxta qd in eugło
dr. qui mihi ministrat me sequatur. Vt lo
queretur calumniam. idest blasfemiam
et transgressionē legis. I negationē xpi.
Concepimus sub maliciam. & locuti sumus
de corde uerba mendacii. Et conuersum est
retrorsum iudicium. hoc est xps recessit
a nobis & transiit ad gentes. iuxta quod
ipse p dixit dicens. Auferetur a uobis reg
num di. ecce relinquetur uobis domus
ura deserta. Et iustitia ipse uidelicet xps
longe stetit. quia recedens a nobis in gentib
mansit. q̄ longe abieram. Et quare hoc

BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

actum sit. In subsequentibus manifestant
cum subiungunt. Quia corruit in platea
ueritas. & equitas non potuit ingredi. Cor
ruit id est non stetit nec mansit ueritas
xps in platea. hoc est in illis qui desideria
sua sequebantur. & equitas non potuit in
gredi ad corda iudeorum propter infideli
tatem. quae per fidem habitat in cordibus
electorum. iuxta quod paulus dicit. Ha
bitare xpm per fidem in cordibus uestris. Unde
& dns. Sermo inquit meus non capit in uobis.
Platon grece. latine a latitudine dr. & est
sensus. In illis qui platitudine huius uitae
ambulabant. id est in scribis & pharisaeis.
quasi cecidit ueritas qui dixit. Ego su
uia ueritas & uita; Sequitur. Et facta est
ueritas sub iudeis in obliuionem. & qui
recessit a malo sub iudeorum. l a malo
infidelitatis credendo in xpm. prede sub
iudeorum patuit. id est prede eorum. fuit.
quia ab illis est depredatus. sicut in re
uelatione beati stephani de nicho demo
legimus. Unde & egregius predicator dicit
iudeis credentibus. quorum bona diripue
rant infideles. Rapinam inquiens bono
rum uestrorum cum gaudio suscepistis. Et uidit
dns & malum apparuit in oculis eius. quia
non est iudicium. Hactenus ex perso
na illorum locutus est propheta. qui peni
tentiam post dni ascensionem uisi sunt agere.

nunc uero dicit non placuisse dno paeni
tentiam eorum. quia non erat simplici cor
de. Et uidit inquit dns [illegible] penitentiam
iudeorum. id est cog[illegible] nouit quod
non puro ex corde hoc [illegible] agerent.
sed uerbotenus. & malum apparuit in oc
culis eius. quia non erat ex puro intentio
ne. & putabant se uoce adpropinqua
re deo & decipere omnipotentem uerbis. qui non
considerat labia sed corda. quia non est
iudicium discretionis boni & mali. tamen
iudicium in iudeis inter puritatem & simula
cionem. t in eorum paenitentia non erat
iudicium rectitudinis. Et uidit ds pater.
sub. quia non est. & aporiatus est. quia non est
qui occurrat. Uidit ds pater quia non est
uir quilibet scs in iudeis. ut moyses & dd.
aliique quamplurimi. & aporiatus. id est con
tristatus est. t de infidelitate iudeorum. t etiam
ideo contristatus est. quia non erat qui oc
curreret ei orationem pro eis fundendo.
hoc est qui interueniret & leuaret preces
pro eis. ut olim moyses in deserto. & samuhel
& dd. Erant quidem in illo populo multi
quantum ad sexum pertinet. qui uiri appel
labantur. sed effeminati erant. sic iam supra
alio in loco dixit. quia ueni. & non erat uir
qui audiret. Et saluabit sibi brachium suum.
& iustitia ei. ipsa confirmabit eum. Sic alias
in locis quamplurimis diximus. per brachium di patris.

filium illius debemus intelligere per quem omnia
fecit. & quem ipse saluabit a morte. resusci
tando eum a mortuis. Et est sensus. Iudeis in in
fidelitate permanentibus: deus pater
saluauit filium suum a persecutione
illorum. & saluabit etiam in futurum. & iusti
cia ei. idem filius illius qui iustificat omnes elec
tos. ipse confirmabit eum hoc est lętificabit de
salute gentium. Dicamus & aliter. Illis nolentibus
conuerti ad penitentiam ueram. deus pater saluabit
sibi credentes ex gentibus per filium suum. & ius
titia eius siue misericordia ut LXX transtulerunt.
Ipsa confirmabit eum qui uoluerit ab errore
conuerti. ut non suis meritis. sed illius misericordia
saluetur. Iustitia est ut creator creature
suę parcat. quae suis meritis non poterat
saluari. Indutus est iustitia ut lorica. & ga
lea salutis in capite eius. Haec duobus
modis possunt intelligi. Indutus fuit ius
titia & lorica. & galeam habuit in capite.
quando electos suos in se credentes. a persecuti
one iniquorum liberauit. pugnando pro eis.
& misericordiam suam. circa illos fundendo.
Aliter. Iusta uindicta quam per romanos
effudit super iudeos. quia ita uenerunt parati. appel
latur galea & lorica. quia ipse in ipsis ue
nit. uindictam suam exercens ex iudeis per
manus romanorum. Indutus est uestimen
tis ultionis sub sicut rex. & hoc in suis mi
litibus romanis. & opertus est quasi pallio

zeli. idem ultionis. Sicut ad uindictam sub
quilibet rex praeparatur. ita & ille indutus
suis armis. & quasi ad retributionem indignati
onis hostibus suis sub iudeis. ut qualia fece
runt. talia reciperent. & uicissitudinem
inimicis suis. subuenit reddere. Occiderunt
prophetas. qui aduentum illius. prenuntia
bant. & ipsum caput cum apostolis suis. Interfecti
sunt. & ipsi a romanis. Insulis. idem ciuitatibus iu
deę. uicem reddere delendo. & destruendo
eas per aduentum romanorum. Et timebunt
qui ab occidente nomen domini. & qui ab ortu
solis gloriam eius. cum uenerit quasi fluuius
uiolentus. quem spiritus domini cogit. & uenerit sion
redemptor. & eis qui redeunt ab iniquitate
ad iacob dicit dominus. Superius locutus est ser
mo propheticus de interfectione iudeorum
quae facta est a romanis. In quibus dominus
uenit praeparatus ad uindictam contra
suos inimicos. Indutus lorica iustitiae. &
galea salutis. Nunc uero de fide gentium
loquitur. quia quatuor mundi partibus
concurrerunt ad fidem. audientes predica
tionem apostolorum. Et timebunt inquit timo
re sancto & filiorum. qui ab occidente sunt nomen
domini. id est nomen patris. de quo dicit filius.
Pater manifestaui nomen tuum hominibus.
Et qui ab ortu solis sunt. timebunt gloriam
eius. filium dei patris uidelicet. qui uenit
in nomine eius. & cui dicit ipse pater. exurge.

gloria mea. Duo sunt timores. Est timor
seruilis quo timet seruus dnm suum ne ab illo
flagelletur. & e timor amoris. quo timet fi
lius patrem ne ab illo deheredit&ur. de quo
dr. Timor dni castus pmanet. & initium
sapientiae timor dni. & beatus uir qui ti
met dnm timore sco. de quo & hic dr.
deistis qui ab occidente & ortu solis time
bunt nom dni patris. t gloria siue filiu
illius. dicit dns in eugto. Multi uenient
ab oriente. & occidente. & ct. Et quando
timebunt nomen dni. Cum uenerit filius
filius ipse dei p incarnacionis misterium
in mundum. t cum uenerit ad gentes per p
dicationem & orationem aptoru. quasi
fluuius uiolentus. hoc est uelociter & cu
uiolentia currens. quem sps dni cogit ue
nire ad redimendum genus humanu. &
uenerit sion. ide populo iudeoru in se
credenti. t & ia ecclesiae redemptor xps.
& eis & iam uenerit. qui redeunt ab ini
quitate infidelitatis & negationis ad iacob.
dicit dns. hoc est ad illos qui supplantant
uitia. Filius dei fluuio comparatur. quia
doctrine suae fluenta nobis dedit. & corda
electorum suorum aqua salutari faciat.
id: sps sci gracia replet. de quo ipse dicit.
Si quis sitit. ueniat ad me & bibat. & ct.
Violentus appellat. quia totum mundu
inter spaciu triu annoru & semis. per

acta sua passione redimendo sibi subegit.
sicut resurgens a mortuis dixit. Data est mihi
omnis potestas in caelo & in terra. Spm
aut dni qui eum coegit uenire ad redim
dum genus humanum. spm scm debemus
accipere. de quo ide p pha ia superius dx.
Requiescet sup eu sps dni. Ne putar& aut
aliquis oms saluandos qui fidem uidentur
habere. sed opa bona non habent. Ideo
dixit. & uenerit eis redemptor. qui redeunt
ab iniquitate ad iacob dicit dns.
Sequitur: hoc foedus mm. ide pactum t testamtum
eis dic dns. sub quo declinauerint ab iniqui
tate. ut redimantur meo sanguine. & euan
gelica precepta q eis dedero opere adim
pleant. et semper eorum in cordibus uer
sentur. Unde & sequitur. sps ms id: sps scs
qui est inte o pheta p quem futura p dicis.
& uerba mea q posui in ore tuo. non recedent
de ore tuo. & de ore seminis tui. dixit dns.
A modo & usq in sempiternum. Semen illius
debemus intelligere oms successores eius.
qui eodem spu sco repleti fuerunt. ut fuit
hieremias. & ceteri ante captiuitatem.
iezechiel danihel in captiuitate. aggeus.
zacharias. ac malechias. post captiuitate.
& deinde apli. martyres. omnesq docto
res scae aecclae. de quorum ore non re
cessit doctrina ueteris & noui testamti.
Sps eni scs qui docuit isaiam. transiuit

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

per successiones ad apostolos. Ideo autem dicit amodo et usque in sempiternum. Sub non recedunt verba mea de ore tuo. et de ore seminis tui. quia cuglo non succedet alia lex.

Unde et Iohannes evangelista dicit se vidisse angelum habentem evangelium aeternum. qui angelus praefigurabat dominum Ihesum Christum, qui nobis credentibus dedit evangelicam doctrinam, de qua ipse dixit. Caelum et terra transibunt, verba autem mea non praeteribunt. FINIT.

Surge inluminare Hierusalem, quia venit lumen tuum. et gloria domini super te orta est. Iudei falso errore decepti. et quaedam vana somnia sibi fingentes. referunt haec omnia ad tempus mille annorum, quo dicunt se regnaturos cum Christo suo, quem nos Antichristum dicimus. et per Hierusalem istam. volunt intellegere illam auream et ornatam. quam autumant de caelo. cuius Iohannes evangelista fecit mentionem in apocalipsi sua. per quam nos sanctam aecclesiam intellegimus. quae est ornata variis ordinibus et diversis virtutibus. Dicunt etiam ipsi falsiloqui gravati somno erroris. quod omnes gentes tunc temporis servituri sunt eis. et cameli ac dromedes Madian et Epha de Saba venientes, aurum deferent et tus. et omnes oves Cedar congregentur. et arietes Nabaioth ad offerendum domino super altare templi quod illi extruxerunt, et cetera ventura sunt eis quae hic narrantur. Sed haec omnia nos falsissima et vanissima deputantes. ad aecclesiam primitivam ea referimus, quae collecta est ex Iudeis. In apostolis videlicet, qui ante domini passionem crediderunt. et in illis qui per illius resurrectionem. ascensionemque ad caelos praedicantibus apostolis et fidem domini perceperunt. de quibus dicit Lucas. quod uno die crediderunt III milia. et altera V milia. et deinceps multa milia. Sed et hoc est considerandum. quia Hierusalem IIII modis intellegitur in sacro eloquio. Primum intellegitur ad sensum litterae. Hierusalem civitas magna. quae olim Iebus et deinde Salem appellata est in monte Sion. vel Moria sita. ubi Abraham obtulit filium. de qua dicit dominus apostolis.

Cum videritis circumdari ab exercitu Hierusalem et cetera. Secundo dicitur caelestis beatitudo, ubi multitudo angelorum et caelestium virtutum agmina consistunt. sociatae et iunctae et illis animae sanctorum. de qua dicit egregius praedicator. Illa autem quae sursum est Hierusalem libera est. Tercio appellatur Hierusalem praesens aecclesia. id est congregatio fidelium. et electorum in pace domini constituta. et in visione et contemplacione illius sursum elevata, de qua dicitur. Hierusalem quae aedificatur ut civitas. Et illud. Fundamenta eius in montibus sanctis, diligit dominus portas Sion. Quarto etiam modo Hierusalem appellatur unaquaeque anima fidelis.

quę in monte sion hoc ē in contemplatio
ne mentis consistit. Dr̄ ergo aecclesię pri
mitiuę ex iudeis. aptis uidelicet aliisq; cre
dentibus. Surge inluminare hirlm;
Cadenti t iacenti dr̄ ut surgat; & illa cor
ruerat in infidelibus. & iacebat in uitiis.
Ideo q; dr̄ ei. Surge p fidem ad bona ope
ra agenda o optima aecclesia. quę ce
cidisti p infidelitatem. Quae cecidisti in
synagogis. surge in ecclesiis; Quę cecidisti
in iudeis. surge in gentibus. Quę cecidisti
p negationem. surge p ueram confessionē.
Quę cecidisti in uitiis. surge in uirtutibus.
Et postquam resurrexeris. illuminare; Illu
minare id ē accipe fidem xpi. quia uenit
lumen tuum. quod tibi omnes pphetae pro
mittebant uenturum ad redemptionem
tuam; Illud inquam lumen uenit tibi.
quod illuminat omnem hominem ueni
entem in hunc mundum. xps uidelicet
qui dixit. Ego sum lux mundi; iam
uenit xps per incarnationis mysterium.
a quo illuminaberis. si fidem eius suscepe
ris. Et gloria dn̄i super te orta est;
Ó aecclesia sicut sol oritur & illuminat
mundum. quę quondam moysi dedican
ti tabernaculum in deserto. & salomoni
dedicanti templum in figura apparuit;
Legimus quod quando moyses aedificauit
tabernaculum. & salomon templum.

gloria dn̄i ostensa ē eis. quę prefigurabat
filium dei qui est gloria patris. sicut ide
pater dixit ei. Exurge gloria mea; & re
spondit illi gloria sua; exurgā diluculo.
Vt etiam p hoc q̄d gloria dn̄i est. quicquid
mirabile fit in caelo & in terra. possumus
& hoc referre ad gloriam miraculorum
ipsius. Gloria enim dn̄i fuit. quando
aqua in uinum conuersa ē. mortui sunt
suscitati. leprosi mundati. paralitici
sanati. aliaq; signa miracula quę ab ipso
sunt patrata. Gloria inquid dn̄i sup
te orta est. id ē filius dei iā te ad redim
dam natus ē. & gloria miraculorum eius.
sup te orta est. ut tu glorificeris. Sequit.
Quia ecce tenebrę sub infidelitatis operi
ent terram. hoc est iudeos terrena solum
modo querentes. & terrena sapientes.
carnaliter illud intelligentes. Si audi
eritis me. bona terrę comedetis; & cali
go. id ē cecitas peccatorum populos
sub operi&. Dn̄o apparente in mundo.
& fulgente p fidem in cordibus aptorū
aliorumque credentium. tenebrę in
fidelitatis operuerunt iudeos. terrena
solummodo commoda appetentes.
quia uidentes eius miracula. credere
noluerunt. Vnde & dn̄s dicit; Ego
ad hoc ueni in mundum. ut uidentes
non uideant. & qui uident ceci fiant.

Super te autē o ecclesia primitiua orietur dns·
sicut oritur sol ut te illuminet· & gloria eius
id ē splendor miraculorum eius gloriam
quasi unigeniti a patre· & cet; In apostol
siquidem uisa ē gloria xpi· quia illis uiden
tibus miracula fecit· Et ambulabunt gen
tes in lumine tuo· o primitiua eccla hoc ē
in fide tua t in xpo tuo a quo tu illumina
ris· q antea ambulant in tenebris peccatorum·
& reges in splendore ortus tui· quando na
ta es in fide xpi ex aqua & spu sco· iuxta
illud· Nisi quis renatus fuerit ex aqua
& spu sco; & cet; & quotquot crediderunt
in eum· dedit potestatem filios dei fieri·
Reges hic dupliciter intelliguntur· t reges
huius scli· ut constantinus· eraclius· teo
dosius· aliiq quam plurimi qui fidem xpi
habuerunt· t etiam reges scī qui filii ueri
regis existentes semetipsos bene rexerunt·
de quibus dicitur; Cor regis in manu dī·
& quocumq uoluerit uertet illud· Nos
oms & reges & gentes in lumine aptor
ambulamus· & in splendore ort illius·
quia eandem fidem habemus & eodem
baptismate renascimur· Leua in circuitu
oculos tuos & uide· oms isti congregati
sunt uenerunt tibi; Eccle primitiue
dr· O aecclesia primitiua leua oculos
mentis· in circuitu tuo & uide· hoc ē con
sidera oms isti congregati sunt· uenerunt
tibi· hoc ē ad hoc uenerunt· ut tibi socientur
in unitate fidei t ut tui filii sint; De illis
loquitur de quib scribit lucas in actib s
apostolorum· quia erant in hirlm uiri iudei
religiosi ex omni natione· que sub caelo est·
quando sps scs super apostolos in linguis
igneis requieuit· Vel aliter; leua inquit
o eccla primitiua oculos tuos & considera
ab oriente & occidente omnibq partibus
mundi· oms isti gentiles in circuitu tuo
commorantes congregabuntur ad fidem
tuam & uenient tibi ut tui sint filii·
De hoc in alio loco dr· Gaude filia sion qa
ecce uenio & habitabo in medio tui· & ue
nient gentes multe ad te· Filii de longe
uenient & filie tue lac sugent· Quidam
codices habent & filiae tuae de latere
surgent· Melius legendum est filie tue
lac sugent quam filie tuae de latere
surgent· Quod nec in ebraica ueritate·
neq in lxx interptib inuenitur· neq sensus
expositionis beati hieronimi ad ea inclinat·
Filii & filiae primitiuae eccle de longe ueni
entes· sicut gentiles qui longe a deo recess
serant per idola etiam· non loco sed merito·
de quibus dicit apls· Uos qui eratis longe
facti estis prope; Quanto magis enim quisq
peccat· tanto longius a deo recedit· Filii
ergo primitiue ecclesiae sunt oms cre
dentes· robustiores in fide & intellectu·

qui per se delonge ueniunt. & ad fidem
domini congregantur. de quib; dicit apostolus;
Et si multos habetis patres secundum carnem.
tamen per euangelium ego uos genui.
Filiae uero lac sugentes. animę sunt fide
lium utriusq; sexus; Lactantes id est sim
plicem cibum quaerentes. quib; dicit apos
tolus paulus. Tamquam paruulis in
xpo lac uob potum dedi non escam. non
dum enim poteratis. Et petrus; Quasi modo
geniti infantes lac concupiscitis. Tener &
enim cibus. cognitio humanitatis xpi
solidus uero deitas diuinitate. Dicitur
ergo aecclesiae primitiuę. Filii tui gen
tiles delonge uenient ad te per fidem
ab idolatria recedendo. & filię tuae ani
mae fidelium simplicium lac. id est sim
plicem doctrinam sugent. Quod si dixe
rimus. & filiae tuae de latere surgent
quod quidam codices habent. ita erit
intelligendum; Legimus in euangelio
iohannes. quod unus militum lancea
aperuit latus xpi. statimq; pro flux
sanguis redemptionis et aqua baptisma
tis. e quibus aedificata est aecclesia.
sicut eua mater omnium ex costa lateris
adęformata est. Quod ita est coniunc s
tum. ut neq; aqua sine sanguine possim
saluari. neq; sanguine sine aqua.
Nisi enim xpi passionem & resurrectionem

crediderimus. & pro nostra redemptione
eum haec omnia esse passum cognoueri
mus. non saluabimur. licet baptizemur.
Si uero crediderimus eius passionem & re
surrectionem. & nostram redemptionem
per haec nobis adfuturam. non merebimur
saluari nisi baptizati fuerimus in nomi
ne sanctae trinitatis. Tunc uidebis & af
flues. & mirabitur. & dilatabitur cor tuum.
quando conuersa fuerit ad te multitu
do maris. fortitudo gentium uenerit tibi.
Tunc inquit ad eum leuaueris oculos tuos
cum & filii tui delonge uenerint. filięq;
tuae lac sugerint. uidebis ab omnib;
partibus mundi uenire tibi filios. & af
flues fidelibus. sicuti fluuius aquis.
& mirabitur. cor tuum prae multitu
dine populorum. Immo dilatabitur
siue amplificabitur cor tuum in lati
tudine laetitiae. pre magnitudine gaudii.
Sicut enim qui in tristitia est positus.
quasi quodam modo coangustatur.
ita qui in lęticia consistit. quasi dilata
tur; De hac dilatacione laetitiae dicit
apostolus; Quae est enim corona & gau
dium nostrum. nonne uos estis in domino.
Et illud. Os meum patet ad uos o chor
inthii. cor meum dilatatum est in uobis.
Iterumq; dilatamini & uos; Quo tempo
re autem ista uentura essent. aecclesiae

primitiuę. manifestat cum subdit.
Tunc inquiens mirabitur & dilatabitur cor tuum. quando conuersa fuerit ad te perfidem multitudo maris. idē om̄s nationes istius mundi qui intelliguntur. p mare. fortitudo gentiū uenerit tibi. uidelicet principes ac potentes huius scli; Inundatio id: habundantia camelorum operiet te. siue exornabit dromedarii madian & epha.
Om̄s de saba uenient. aurum & tus deferentes. & laudem dn̄o annuntiantes. Camelus animale ē gibbosum. onera assuetum ferre. Ideoq; per camelos non incongrue intelliguntur diuites huius scli. qui onera diuitiarum & peccatorum portant. & possunt dicere cum psalmista. Qm̄ iniquitates meae supergressę sunt caput meum. sicut onus graue. grauatę sunt super me. De istis camelis fuit matheus. qui de theloneario factus est euangelii predicator & scriptor. & ioseph abarimathia. & illi de quibus dn̄s dixit. facilius ē camelum per foramen acus transire. quam diuitem intrare in regnum dei; Dromedarius t dromas dromadis quod utrumque facit. animal est minus camelo. sed uelocius; Ideoq; per dromedarios gentiles. qui uelociter ad fidem dn̄i concurrerunt. Madian & epha regiones sunt trans arabiam. habundantes camelis ac dromedariis omnisq; prouincia apellatur saba. de qua fuit & regina saba. qui uenit audire sapientiam salomonis; per quas regiones significabatur. quod om̄s gentes & regiones. ad dn̄i fidem erant uenturę;
Nec uacat a misterio. quod aurum et tus dicuntur offerre. P aurum siquidē intelligitur sensus fidei; Per tus. orationes mundae. sicut psalmista declarat. Dirigatur oratio mea. sicut incensum in conspectu tuo. Madian iniquitas interpretatur. epha resolutus t effundens. Saba captiuitas t conuersio. Greges igitur camelorum & dromedariorum. id: diuites huius scli. & potentes. omnesq; gentiles. qui uelociter ad fidem xpi uenerunt. resolutis uinculis iniquitatis. animas suas effuderunt dn̄o. & om̄s reuertentes de captiuitate diaboli. & suae conuersionis munus dn̄o offerentes. id: fidē puram quae per aurum designatur. & orationes mundas quae intelliguntur per tus. uenerunt ad ecclę primitiue societatē. [illegible]. & exornauerunt eam suis ordinib; & suis

uirtutibus· Nec sua solummodo salu
te sunt conten ti· sed alus laudem dni pre
dicauerunt· hoc est dnm nrm ihm xpm·
filium dei patris esse dixer· quie laus
et gloria ipsius· et magestatem xpi· id:
miracula et uirtutes quas operatus est·
et quomodo p ipsu omnia ds pater fece
rit· alus patefecerunt; Omne pecus cedar
congregabitur tibi· arietes nabaioth mi
nistrabunt tibi· Quantum ad litteram
ptinet· pecus appellat oues et capras·
p quas debemus intelligere simplices
quosq:· Cedar filius fuit hismahel· et
ab illo· regio illius nom sumpsit ut ce
dar uocaretur· ubi modo sarraceni
habitant· descendentes de illius psapia·
Arietes inquit nabaioth· ministrabunt
tibi· Per arietes qui ducatu prebent gre
gibus· Intelliguntur principes et duces
gentium· Nabaioth unus filiorum hismahel;
Interpretatur· aut cedar tenebre t meror·
nabaioth pphetia· Ipsi qui superius appel
lati sunt cameli et dromedarii· Ipsi erant
per cedar· id: filii tenebraru· et merorisl·
quib· apls dicit; fuistis aliquando tene
bre nunc aut lux in dno; et quae fructu
habuistis in illis in quibus nunc erubes
citis· ipsi etia erunt arietes nabaioth·
id: pdicatores et filii pphetaru quia ea
docuer· que lex et pphe ante pdixeran

de xpo· Ipsi ministrauer eccle· quia ex ip
sis ordinati sunt· epi· prbi· aliiq· ministri
eccle et doctores· qui ut te administra
uer dno quando corp et sanguine illis
fidelibus tradider· t quando uerbu
doctrine eis impender· Offerent ipsi
arietes sup placabile altare meu· et do
mu maiestatis meae glorifabo· Altare in
hoc loco dupliciter possum accipere· t fi
dem in qua offerunt bona opa do· t pu
nu altare omia altaria in uniuso orbe·
In quib· offert corp et sanguis illius· Sic
enim una fides in sca· eccla· ita unu altare
sic esaias demonstrat dics· Erit in dieb:
illis altare dni in ira aegypti· · · que in
tpretat tenebre t meror· Offerent in
quit arietes· id: doctores et filii tene
brarum p imitatione sup placabile al
tare meu· id: in fide recta· q placet do·
uelut altario deseruiant· sic illi qui epi
fuert· ut a paulo oblat e timotheus·
et a petro marcus· Aliiq· martyres et
doctores successores eoru; Et domu in
quit maiestatis meae glorificabo· id:
aecclesia mea honorificabo in talibus·
Sicut p unu altare oma altaria· ita
p una domu oms ecclesias debemus
intelligere; Qui sunt isti qui ut nu
bes uolant· pluendo uerbis· chorus
cando miracul; et ad caelestia

hoc e i mundo qui intellegi t p egiptu·

p contemplacione mentis se suble
uando. Seq. Et quasi columbe ad fenes
tras suas stant. ut in sua cubicula intrent.
Ita isti p fide uenientes scam intrauer
aecclam. Vel sicut columbe ad fenestras.
sci & gaudentes simplicitate quinq; cor
pus sens sibi muniunt. ut ad eos mors
intrare non possit. adtendentes illud.
Estote prudentes sicut serpentes & sim
plices sicut columbe. Me enim insule ex
pectant. id: gentes diuerse. secdm illud
Iacob. Non deficiet princeps ex iuda.
& cet. usq; & ipse erit expectatio genti
um. & naues maris. id: ecclae mundi.
in principio sub fidei sue me expectant.
ut adducam filios tuos gentiles de longe.
O eccla primitiuum. hoc e de idolatria;
Argentum eorum. id e confessio fidei t
sapientia siue intelligentia. ut aurum eorum.
cum eis. hoc est sens fidei. Unde dr.
Corde creditur ad iustitiam. ore aut con
fessio fit in salutem. nomini dni di tui
& sco isrl. sub ueniet. quia glorifica
bit te p illos. Et edificabunt filii pegri
norum muros tuos. & reges eorum ministabr
tibi. hoc & historialiter & specialiter ac
cipi pot e. Filios peregrinorum. quantum
ad litteram ptinet appellat filios gentium.
reges uidelicet & principes ac potentes.
qui aecclas xpi aedificauer p uniuersu

orbem. ut constantinus xpi aecclas rome
fabricauit in honore xpi aptorum. Aliiq;
multi plurimas fundauerunt. eisq; quae
necessaria erant ministrauerunt. Spu
aliter uero filios peregrinorum & reges eorum
appellat martyres & rectores gentium.
quorum fide & uirtutibus sca fundata est
eccla. In indignatione mea pcussi te.
& in reconciliatione mea misertus sum tui.
Ad aecclam loquitur. Saepe ds omps pcutit
electos suos. ut corrigat eos. Pcussit iu
deos. qndo dux illos in captiuitate. pcus
sit ecclam p tyrannos huius seculi. ppt
idolatriam. In illis scilicet qui perierunt.
sed ut rosq; misertus e in reconciliatione.
quae facta est sanguine filii sui. Et ape
rientur id: patebunt porte tuae iugiter.
die & nocte non claudentur. ut affe
ratur adte fortitudo gentium. & reges
earum adducantur sub tibi p fidem.
Quae sunt porte ecclae quae semp patent.
Epi & sacerdotes. quorum ministerio in
troducimur intra sancta ecclam. Qui
ideo dicuntur semp patere. quia parati sunt
ad suscipiendos credentes. in eccla die
ac nocte. hoc est in aduersitate & in
psperitate. Et quare hoc. ut adferatur
ad ecclam. fortitudo gentium. principes
uidelicet ac potentes ut martyres for
tes inde. & reges earum ut constantinus

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

fuit. t sci qui semetipsos bene regant. ad
ducantur ad fide eius. Gens eni sub
uidetur. & regnu. hoc e regia potestas. q n
seruierit tibi seruitute sca p fide et operatio
ne. O eccla primitiua. p ibit in die iudi
cii cum illis quib; dicet. Ite maledicti
in igne aeternu. & gentes sub que n ser
uierint tibi solitudine uastabunt. ide
pagani in infidelitate p manentes dese
rent a do et uastabunt a diabolo. tradti
cruciatui gehennae. Gta libani ad te ue
niet. abies et buxus. & pin simul adornan
dum locu scificationis meae. & locu pe
dum meoru glorificabo. Libanus mons
e phenicis et palestine. In c̄fimio t̄rae re
p missionis. ex quo ministrauit iram
quondam dd ad palatiu suu. & salomo
ni ad templu dni c struendum ligna
p ulchra et inputribilia. Cuius gta est
altitudo arborum. & diuersitas ac mul
titudo bestiaru. p libanum. ergo intel
ligitur isto in loco mundus. et p gtam
illi montis. altitudo & sublimitas. istius
mundi. q maxime in regibus et princi
pibus consistit. qui ad aecctam p fidei
confessionem uener. p abiete. q mire
altitudinis. ac p certitatis arbor e. intel
liguntur diuites. t philosophi qui alti
erant. in sapientia mundana. ut fuit
cyprianus. hilarius. ambrosius.

augustinus. excelse arbores quondam
in sclo existentes. sed ad aecctam uenien
tes. eam suis doctrinis et uirtutibus or
nauerunt. P pinu u et buxuq; uiriditа
te gaudent. intelliguntur illi. qui
p quam eccle s sociati. uirides in fide
extiter. Diuersitas eni arborum. diu
sos ordines significat. ex quib; omnib;
sca adornata e eccta. Vener siquidem
ex regib. ad ea et p ncipib. uener ex di
uitib. uener ex philosophis omib. q aliis
ordinib. p quos locus significationis ei
adornatus e. ide aeccta. quam ipse scifi
cauit sanguine redemptionis et bap
tismo ablutionis. Dr eccle primitiuae.
Gta libani ide reges. & principes huius
mundi ad te uenient p fidem. abies uide
licet id; diuites et philosophi. buxus.
& pin. hoc e illi qui uiriditate fidei ha
beant. & ornabit te suis doctrinis & uir
tutib. Qd q; sq. & locu pedu meoru
glorificabo. ide designant per pedes.
qui & sursum p abietem. buxu & pinu.
uidelicet & p dicatores. sequaces eor.
quorum locus eccta e. quia ab ipsis e
fundata. Ideo aut apli et predicatores.
pedes dni dicuntur. quia ab eis por
tatus est per uniuersum orbe. Iuxta
qd p prophetam olim dixerat. inha
bitabo in illis & inambulabo. Unde

etiā ali⁹ ꝓpheta dic̄; Beati pedes ī pace.
id ē xp̄m portantes. Uel alit̄; pedes dn̄i
dr̄ ꝑdicatores. q̄ sic totū corp⁹ pedes
portant. ita illi eccl̄am suis doctrinis mi
raculisq; et exemplis sustinent. Locum
inquit pedū meoꝝ glorificabo. id ē ec
cl̄am. quam fundauer̄ apl̄i eorūq; suc
cessores. multitudinē credentiū exorna
bo. Et uenient ad te sub ꝑfide o eccl̄a
curui. Id ē inclinati et humiles filii eorū
sub ꝑsecutorū. qui humiliauer̄ te. inter
ficiendo. scōs tuos. ꝑdicatores et adorabi
uestigia pedū tuorū. om̄s qui detrahe
bant tibi. id ē uenerabunt signa & opa
apl̄oꝝ tuorū. qui sic sup̄ diximus. pe
des aecclē fuer̄. Ualde humiliauerunt
iudei eccl̄am. quando decollauerunt
iacobū fratrē iohannis. et qn̄do. Inter
fecer̄. iacobū fratrē dn̄i qui erat eis.
ab apostolis ordinatus ep̄s. & qn̄do lapidauerunt
stephanum. Sed p⁹ea ꝑ dn̄i gratiam
uenientes. ad fidē ei. humiliati sunt.
et uenerabantur signa & miracula
apl̄oꝝ. ut beatus paulus fecit. qui for
titer. humiliauit eam. c̄sentiens cum
suis. & illi de quib; scribit lucas. Quod
multa turba sacerdotū obœdiebat
fidei. Similit̄ gentiles ualde humilia
uer̄ eccl̄am. qn̄do succider̄ petrum
excelsā cedrū. sed p⁹ea humiliati.

glorificauer̄ dn̄m in op̄ib; apl̄oꝝ ei. Seq.
Et uocabit te ciuitatē dn̄i sion scī isrl̄.
eccl̄am alloquit̄. Ciuitas a comunio
ne dr̄ ciuiū. et scā eccl̄a ciuitas appel
lat̄. q̄ una ē omnib; in ea habitantib;.
fides. unū baptisma. una caritas. et una
c̄cordia. Unde lucas dic̄ in act̄ib; apl̄oꝝ.
Multitudinis autē credentiū erat cor
unū et anima una. Et ista ē ciuitas de
qua dic̄ dn̄s in eu͡glo. Non pot̄ ē ciuitas
abscondi sup̄ montem posita. id est eccl̄a
in xp̄o fundata. Or̄ eccl̄e; Illi inquā
qui detrahebant tibi. curui et humiles.
p⁹ea uenientes uocabunt te ciuitatē dn̄i
sion. id ē speculatricē. et scī isrl̄. Om̄s
qui renati sunt ex aqua et sp̄u scō. in sion.
hoc ē in contemplatione & speculatione
mentis consistere debent; ꝑ eo q̄d fuisti
derelicta & odio habita. & n̄ erat qui p̄
transiret. ponā te in sup̄bia. seculorū.
gaudiū in generatione & generatione.
Eccl̄a derelicta siue deserta fuit. in iu
deis infidelib;. & in gentib; idolatris. & o
dio habita. ab utroq; populo; Iudei ideir
co. illam odio. habebant. quia fidē xp̄i
tenebat. et ꝑdicabat tenendā. quē ipsi
c̄temnendo crucifixer̄. Gentes aut̄ ideo
exosā illam habebant. quia idola dicebat
nihil ee. que ipsi colebant. & eorū ua
nissimos errores ꝑ nihilo ducebat;

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

et qndo dns uenit p incarnationis miste riu. neq in iudeis. neq in gentib erat p pheta aut aplis qui p transiret. p eos & aux ilii p be ret. Hoc aut qd dicit pona te in supbia scta. supbia isto in loco in bona parte hoc e p gta excelsitudine. Equi uocu eni no me. et aliqndo in mala parte ponit. unde diabolo dr. qd ipse est rex sup omis filios supbie. et aliqndo in bona ut hic. Pro eo inqd qd fuisti derelicta in iudeis infidelib et gen tib idolatris. et n erat aplis l p pheta q p te transiret p bendo auxiliu. pona te in sup bia seculo. hoc e in culmine uirtutu. omiu tepo. et in glia acna. & pona te gau diu. ide ut sep gaudeas in generationem uideo. et generatione gentiu l in oma futura tempora. Hoc etia qd dic. n erat qui p te transiret. ita pot e intelligi. Non erat q p te transiret. apls l p pheta. et benediceret tibi. de quib cantat in psalmo. et n dixer qui p t ibant. benedictio dni sup uos. Consuetudo siquide erat illi populi. ut p t euntes pura benedice rent iuxta operantes. sic legim booz fecisse qndo dix messorib. Dns uobiscu. Et suges lac gentiu. & mamilla regu lac taberis. ide doctrinis aplo. alio q doc to epulaberis. de qb regib & p ncipib dr. Constitues eos p ncipes sup omne terra. Sugentes hic. significat illos q de gentilita te apli sapientia uener ad fide. & docuer multos. dantes aliis simplice doctrina. & a liis solidu cibu. Seq. et scies q ecctia cu fue ris instructa doctrinis magistro. q a ego dns saluans te a morte acna. et redeptor tuus fortis iacob. ide qui quonda forte feci iacob. ut posset luctari cu angelo. et te redemi sanguine meo. l acia scies quia ego su redeptor tuus. q fortitudine tribu o supplantatorib uitio. ut sep resistere possint insidiis doemonu. Pro aere afferam auru. et p ferro afferam argentu. et p lignis es. et p lapidib ferru. P ligna et lapides ac cipiunt dur corde et stulti atq insensati idola p do colentes qui et re dentes cu si t in aliqua utilitate ecctae. qd signifi cat p ferru et aes. et rursu monstrat. id ipsu in auro et argento. unde ipsi ac cedunt ad p fectu fidei sensu & c fessio ne pura. Uel etia p aes et ferru debemus intelligere eos q alicui utilitatis erant in gentib. sed his mutans. diuises grae. q a alii in p dicatione sonores facti sut aes. alii doctores qd signat p auru & argentu. ut illud. thesaur desiderabil requiescit in ore sapientis. alii fortes in fide. ut mar tyres efficerent. ut cy p ani aliiq qua plu rimi. Et pona uisitatione tua pace. & p positos tuos iustitia. Uox di ad ecctam. Uisitatione hic posuit p uisitatore. Tale quid legit

inscripta pauli apostoli de iudeis. Dedit eis deus operationem iniquitatis peccatorem; LXX autem dicunt. Ponam inquit principes tuos in pace. et episcopos tuos in iustitia; Visitatorem pacis. ut ipsum dominum debemus accipere. qui est pax nostra. ut apostolos et pastores ecclesie ei. qui in deo pax et iustitia. dicuntur. quia pacem predicantes et iustitiam docentes iustificant subiectos suos. et pacificant eos deo. Ponam visitationem tuam pacem. id est faciam episcopos et pastores tuos pacificos et prepositos tuos iustos. ut recte doceant te colere creatorem tuum. et iuste iudicent non attendentes personam in iudicio. Non audietur ultra iniquitas sive peccatum in terra tua. hoc est in terra viventium. vastitas et contricio sub. non erit in terminis tuis. Post quam transieris ad aeternam beatitudinem. non audietur ultra iniquitas sive peccatum. in terra viventium. de qua dicit psalmista. Credo videre bona domini in terra viventium. Vastitas id est afflictio et contricio sive miseria. non erit in terminis tuis. id est in terra viventium. quia mecum regnabit in beatitudine sempiterna. et occupabit id est teget. vel replebit muros tuos salus sive salvator. qui in ebraico legitur ihesus. et portas tuas laudatio. Muri ecclesiae sunt apostoli et predicatores atque pastores. qui muniunt eam suis scriptis et suis doctrinis. contra hereticos et paganos et contra

incursum doemonum. Ipsi sunt porte. quia per eorum ministerium intro ducimur in ecclesiam et per corporis domini perceptionem. de hac iterum intro ducimur in patriam celestem. Non erit tibi amplius sol ad lucendum per diem. nec splendor lune inluminabit te. sed erit tibi dominus in lucem sempiternam. et deus tuus in gloriam tuam. Haec que dicuntur ad diem iudicii pertinent. Post quam inquit transieris o ecclesia ad aeternam beatitudinem. non lucebit tibi sol iste visibilis. nec splendor lune inluminabit te. quia tu fulgebis ut verus sol xpistus. secundum illud; fulgebunt iusti sicut sol in regno patris sui; sed erit tibi dominus in lucem sempiternam. id est sancta trinitas. et indivisa unitas inluminabit te. et deus tuus erit tibi in gloriam. Non occidet ultra sol tuus. et luna tua non minuetur. quia dominus erit in lucem sempiternam. et complebuntur dies luctus tui; Solem hic spiritaliter debemus accipere xpistum. qui est sol iustitie secundum illud; Vobis timentibus nomen meum orietur sol iustitie. et per lunam ecclesiam. de qua dicitur in cantica canticorum. Pulchra ut luna. electa ut sol.

Ecclesia autem idcirco lune comparatur. quia sicut luna mutuatum lumen a sole accipit. et quicquid ab illo omnem splendorem habet. ita ecclesia a xpisto vero sole illuminatur. et quicquid boni habet ab illo percipit. Ideoque dicit. Luna tua non minuetur. quia in presenti seculo aliquando minuitur ecclesia. aliquando augetur. Minuitur. cum aliquis in heretica pravitate cadit. vel post baptismum in peccatis

moritur; Augetur autem cotidie numerus electorum completur. uidelicet dum quilibet paganus ad fidem conuertitur. vel aliquis paruulus baptizatur. Sed finito extremo iudicio et dampnatis reprobis. solis iustis in aeternum remanebunt. ex quibus primo dum nullus minuetur. neque etiam augetur. Quantum autem ad lucem iam pertinet. dicit beatus isidorus in libro creaturarum. quod transacto die iudicii. sol mercedem laboris sui percipiet. iuxta illud prophete.

Lucebit inquit sol septempliciter et non ueniet ad occasum per modum. neque sol neque luna. sed in ordine suo quo creati sunt stabunt ne impii intermittantur possint perfrui eorum luce. sub tria. iuxta illud abbacuc. Sol et luna steterunt. pro quod est stabunt in ordine suo. Sequitur. Dominus inquit erit tibi in lucem sempiternam. et complebuntur. hoc est terminabuntur. siue finem percipient dies luctus tui. Sancta ecclesia que in presenti luget et deplorat sua etiam aliorum peccata. vel quia differtur a regno. in die iudicii accipiet consolationem. sicut ipse dominus dixit.

Beati lugentes quoniam ipsi consolabuntur. Populus autem tuus. o ecclesia omnes iusti. in perpetuum hereditabunt terram uiuentium. de qua dominus dicit. Beati mites. quoniam ipsi possidebunt terram. Non generaliter de omnibus hominibus hoc accipiendum est. sed de electis angelis et hominibus iustis. qui completo die iudicii. simul remanebunt cum deo ad possidendum aeternaliter regnum celeste. traditis impiis in supplicium aeterne dampnationis cum patre eorum diabolo. Et indemnes sancti iuncti creatori suo. ita amplius peccare non poterunt. Germen plantationis meae opus manus meae ad glorificandum. sub ipsi electi erunt. Angeli boni et apostoli ceterique credentes. qui fidem quam habent operibus bonis adornant. Ipsi sunt germen plantationis domini et opus manuum eius. quia ab ipso sunt creati. Et in ecclesia per fidem plantati ad glorificandum creatorem suum. sicut ipse per hieremiam loquitur. Quos ergo creaui in gloriam et laudem nominis mei. Est et plantatio non bona. de qua dicit dominus in euangelio.

Omnis plantatio quam non plantauit pater meus caelestis eradicabitur. Minimus erit in mille. et paruulus in gentem fortissimam. minimus id est humilis quilibet. qui se propter Christi nomine humiliauerit. secundum quod dominus precepit. qui uoluerit inter uos maior esse. sit uester seruus. dicens cum apostolo.

Mihi minimo omnium sanctorum data est gratia. et qui paruuli id est humiles in oculis suis fuerint. in presenti ecclesia. ut etiam in die iudicii erit super mille. ut super gentem fortissimam electorum. audiens a domino. Euge serue bone et fidelis. esto super decem et quinque ciuitates. Complebiturque in illo quod dominus ei promisit. Quicumque humiliauerit se sicut paruulus iste. hic erit maior in regno caelorum. super omnes quos docuit. vel quibus exemplum humilitatis prebuit. Ego dominus. in tempore eius faciam istud. in tempore eius id est in tempore aduentus Christi. vel in tempore oportuno vel constituto. cum miserit filius hominis angelos suos ut congregent de regno eius omnia scandala. subito siue in spatio fiet istud. hoc est cum fuerit ille qui humilis et par

uultus fuerit inoculis suis· sup multa bona
patrie caelestis. dequib' gaudeat perenni;
Ideo autem dic subito· quia dies iudicii
cito. et dum non sperabit ueniet. secundum
qd propheta dicit. Dies dni sicut fur. ita in
nocte ueniet. Sps dni sup me. eo quod
unxerit dns me. ad adnuntiandum
mansuetis misit me. ut mederer contritos
corde. & predicare captiuis indulgen
ciam. & clausis apertionem. Dns ihus xps.
quid ds & homo est aliquando ex persona. diuinita
tis loquitur ut ibi. Ego et pater unum sum.
Aliquando ex persona humanitatis. ut. pater maior
me. est. et hic inpresenti loco dicens. Sps dni
sup me. id est. qui est in me. t maior me. eo
quod unxerit dns me. hoc est. quod repleue
rit me gracia ipsius. sps sci. Haec unctio
completa est. tempore baptismatis illius.
quando. inspecie columbe requieuit
super eum spiritus sanctus. de qua unc
tione dicit idem propheta; requiescet sup
eum sps dni. & cet. usque et replebit eum
sps timoris dni. Et psalmista. Unxit
te. ds ds tuus oleo letitie pre consortib' tuis;
pre consortibus suis. id est. plus omnibus
scis gracia sps sci est repletus. habitans
in illo omnis plenitudo diuinitatis corpo
raliter. sicut apostolus dic. quia ipse
ds & homo. solus sine peccato mansit.
Peccatum enim non fecit. nec dolus inuen
tus est in ore eius. Ipse inquit sps scs.

qui est in me. t maior me & qui unxit
me. ipse misit me ad adnuntiandum
mansuetis. id est. mitib' & pauperibus
gaudium aeterne uitae. De quib' dic
in euglo. Beati mites. qm ipsi heredita
bunt terram. Et beati pauperes spu.
qm ipsorum est regnum caelorum.
Ut mederer contritos corde. hoc est ut
sanare eos qui contritum habent cor.
tristantes de suis peccatis. de quibus dic
psalmista; cor contritum et humiliatum
deus non spernit; ut predicarem captiuis
indulgentiam misit me. id est ut gentib'
omnib'q; hominib; qui captiui tene
bantur. a diabolo. et uariis erroribus. pre
dicarem Indulgentiam peccatorum dicens.
Penitentiam agite. appropinquabit
regnum caelorum. Et clausis inquit
sub in carcere Infidelitatis et ignorantiae
apertionem. id est relaxationem peccatorum.
t sic simmachus. apertius transtulit. uinc
tis resolutionem. Sequitur. Ut predicarem
annum placabilem dni. et diem ultio
nis deo nro. ut consolarer omnes lugen
tes. et ponerem lugentibus sion. et darem
eis coronam pro cinere. oleum gaudii
pro luctu. pallium laudis pro spu meroris;
Annum placabilem dno specialiter debemus
accipere. tempus predicationis xpi. qd pla
cabile fuit do patri. quia multos saluauit;
generaliter autem omne tempus a dni natiui

tate. usq; ad diem iudicii qd similit ac
ceptum est dō patri. quia multitudo filiū de
p̄dicatione aplorū. eorūq; sequacium.
saluata est p fidem. & saluabitur; de quo
tempr dic apls. Ecce nunc temp accep
tabile. ecce dies salutis. & non solum
predicauit annū placabilem dn̄o patri.
ex his qui crediderr. sed etiā dies ultionis
siue dampnationis iudeorū q̄ue uenit
p romanos p̄ ascensione ei. p̄dicauit dicś.
Venient dies inte et circūdabit te inimi
ci tui uallo; & cum uideritis circūdari ab
exercitu hierusalem. scitote qa ppe ē de
solatio ei. Et hoc sciendū. q sic superius
ex psona humanitatis locutus ē. dicś. sps
dn̄i sup me. ita et hic cum dic. ut p̄dicare
diem ultionis dō nr̄o placabilem. quia dn̄s
et deus illius ē scdm̄ humanitatem. Placabit
aut fuit dō patri dies ultionis iudeorū. n qd
congauderet malitiae eorū. siue desolationi.
sed more nr̄o loquitur. qui gaudem. quando
nos ulciscim de inimicis nr̄is. Ad hoc & iā
misit me. ut solarer sub in psenti. t & iā in
futuro. om̄s lugentes sua & aliorū peccata.
de quib in euagłō. Beati qui lugent. quo
ipsi consolabunt. Et ponerem inquit lugen
tibus sion. sub corona in capite. ut gaudiū
aeterne. felicitatis infunderē in eorū cordib;
Lugentes sion apellat aplos. q lugebant
p salute sion siue iudeorū. ut beat paulus
qui dicebat. Tristitia mihi est lugens & con
tinuus dolor p fratrib meis. & optabā ego ana
thema ee. p fratrib meis; & ad hoc & iā misit
me. ut darē eis sub qui lugebant iudei s
coronā p cinere. idē remuneratione celes
tē. p penitentia & labore est quē assumpser
p fratrib suis. et ut darē oleū gaudii p luctu.
idē p tristitia & merore gaudiū ecletiā.
et ut darē palliū laudis p spū meroris. idē
uestimtū iocunditatis p lugubri uestimto;
Tunc apli coronā accepere p cinere. & palliū
laudis p lugubri uestimto. quando uider
multitudinē iudeorē. & multitudinē gentiū
uenire ad fidē. p cincti gaudio & exultatione;
Et uocabunt inte fortes. iustitiae. idē fortes
ad iustitiā. plantatio dn̄i ad glorificandū. Ecclām
alloquitur sermo ppheticus. Post quā inquiens
acceperis gaudiū p tristitia. uocabunt inte apli
et martyres. & aliq p fecti in fide fortes ad iusti
tiam operandā. et uocabunt & iā plantatio
dn̄i. quia ab ipso s fundati in fide et in ecclā
ad glorificandū creatore suū. et edificabunt
deserta a sclo. et ruinas antiquas erigent.
& instaurabunt ciuitates desertas. dissipatas
in generatione & generacionem; De aplis
nunc sermo agitur. Post quā igitur. plan
tati fuerint apli a dn̄o in fide t in ecclā. & glo
rificauerint eum in suis operibus. aedificabit
sua p̄dicatione & baptismo deserta a dō corda
gentiū. a sclo idē ab initio; & ruinas antiquas
erigent. hoc ē quod cecidit in sinagogis
p infidelitatē. restaurabunt in illis quiete

diderint ex iudeis. et quod cecidit ab exordio mundi in gentibus per idolatriam. restaurabunt & erigent ipsi per culturam omnipotentis dei. et instaurabunt ciuitates desertas a deo. id est aecclesias diuersarum gentium. ut quinque corporis sensus qui intelliguntur per ciuitates. quae dissipate fuerant in generatione iudaeorum. & generatione gentium. infidelitate et idolatria. Et stabunt alieni et pascent pecora uestra. et filii peregrinorum agricole. & uinitores uestri erunt. Alieni appelantur gentiles & peregrini. quia cognitione dei alieni erant. longe recedentes ab illo per idolatriam. sed postquam crediderunt facti sunt in fide et bonis operibus recti. iuxta quod apostolus precipit. State in fide. et qui stat. uideat ne cadat. Pecora quoque apostolorum sunt simplices & mansueti. de quibus dicit dominus petro. & in illo omnibus apostolis. pasce oues meas. pasce agnos meos. quos predicatores gentium et martyres. ut fuit gregorius. ambrosius. ilarius. agustinus. cyprianus. aliique quam plurimi. uerbo simplici. & doctrina spiritali pauerunt. Ipsi martyres & predicatores filii peregrinorum. id est filii gentium fuerunt agricole. et cultores ecclesie & cementarii & uinitores. & custodes. quia ipsi edificauerunt ecclesiam. et ipsi excoluerint corda credentium. illosque quos apostoli precessores eorum in uinea domini introduxerant. de qua dicit propheta. Uinea sabaoth domus israel est. ipsi custodierunt. E contra mali cementarii et mali uinitores. fuerunt scribe et pharisei. de quibus dominus illis audientibus in fine parabole dicit. Malos male perdet. & propterea auferetur a uobis regnum dei. et dabitur genti facienti fructus eius.

Vos autem sacerdotes domini uocamini. ministri dei nostri. dicetur uobis. Hoc dupliciter intelligi potest. ut beatus hieronimus dicit. Videlicet ut & ad predicatores ex gentibus referatur qui fuerunt filii peregrinorum ut ad apostolos de quibus dicitur. reliquie salue fient. ut ipsi apellentur sacerdotes domini. qui maioris dignitatis erant. sicut de filiis sadoc dicitur. qui erant sacerdotes in domo domini. et eorum ordo. Cum filii peregrinorum fuerunt uinitores. cementarii. et agricultores. uocabimini uos apostoli sacerdotes et magistri eorum. qui ministri domini eritis. Fortitudinem gentium comedetis o apostoli. et in gloria eorum superbietis. Fortitudo gentium fuerunt martyres. qui fortiter tormenta persecutorum pro christi nomine sustinuerunt. de quorum uictoria & triumpho epulati. id est ualde letati sunt. uidentes transire ad suam societatem. & in quorum gloria ipsi superbierunt. id est exultauerunt uel gloriati sunt. Superbia siquidem isto in loco pro gloria ponitur. sic & paulo superius ubi dicitur. ponam te in superbiam. siue in gloriam seculorum. pro confusione uestra duplici. et rubore laudabunt partem suam. Apostoli dupliciter uerecundabantur. et erubescebant de infidelitate uidelicet iudeorum. & idolatria gentium. Sed illi unde erubuerunt. & confusionem sustinuerunt. Inde isti & iudei & gentiles conuersi

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

ad fidē laudabant partē suā dnm uide
licet· dicentes cum psalmista. Pars mea
dns ē, qd nemo potest ueraciū dicere. nisi
qui aliā partē n̄ habet, Pro hoc sub quia
uos duplicē sup eos habuistis c̄fusionē
& rubrē· & illi conusi dnm quę pars electorū
laudauer̄ in terra sua· hoc ē in terra uiuen
tium· & in an sue terrę duplicia p̄mia pos
sebunt· idē in corpore et anima cū rece
perint. inmortalitatē & incorruptionē
in corpore· et incōmutabilitatē in anima.
et letitia sempiterna erit eis. Quia ego
dns diligens iudiciū· sub ueritatis. & odio
habens rapinam in holocaustū. Diuites
solent offerre dō munus de rapina pau
perū· sed sic placet eorū oblatio ut p̄tiū
scorti· & sacrificium canis· t sic placet
patri· qui immolat filiū in c̄spectu eiū.
Et ē sensus. Hoc inquit prestabit dns.
qui magis diligit iustorū paup̄tatē.
et iudicii ueritatē quamdiuitiū mune
ra· quę de rapina s̄ et iniquitate. et dabo
op eorū sub qui credideriint in ueritate.
ut agnū comedant in ueritate & cir
cū cisionē cordis accipiant et iam
desiderent aetnā. et ut omia q̄ iudeis
data s̄ in figura. ipsi possideant in ueri
tate. et foed p perpetuū· feriā eis· idē eugtm
dabo eis· cui n̄ succedat alia lex. sicut
legi moysi, de quo eugto dicit dns.

Caelum & terra transibunt· uerba aut mea
n̄ transibunt, et sciet in gentib sem eorū.
idē sem aplorū. et germen eorū. in me 1
dio populorū. Sicut apli fuer sem bonū
& uerū a xpo seminati. audientes
ab illo. Ite docentes omš gentes. Ita sem
et germ aplorū s̄ fideles. qui ab illis sem
uerbi dei pcēper. Omš qui uiderint
eos. apostolos uidelicet aplorū q̄ suc
cessores. et imitatores· cognoscent illos.
q̄ isti s̄ sem· cui benedixit dns. Quomo
do scient & q̄o modo cognoscent quod
a dno s̄ seminati. in doctrina· in castitate.
in contemptu mundi· & in uirtute mi
raculorum. Gaudens gaudebo in dno.
et exultabit anima mea in deo meo,
in psona ecctae loquit ppha, gaudens
inquit gaudebo in dno. non in diuitiis
et lucris terrenis. neq in nobilitate ge
neris ut iudei· qui gloriabant qd essent.
de genere patriarcharū· neq in homi
nib huius sctī gaudebo. sed in dno.
iuxta qd apls p̄cipit dic̄s. Gaudete
in dno semp; et non solū gaudebo sed
exultabit anima mea. non in resonante
cachinno. sed in deo meo· Quia induit
me uestimentis salutis & indumento
iustitiae circumdedit me. Reddit
causas quare gaudere et exultare de
beat in dno, ideo inquit gaudebo

in dn̄o. q̄ induit me uestimentis salutis. id ē uirtutib; t ipso xp̄o. sicut apl̄s dic. Quodq̄d in xp̄o baptizati estis xp̄m induistis. et induite uos nouum hominē. De hoc autem quod dic. et indumento iustitiæ circumdedit me. psalmista decantat dicens. Sacerdotes tui dn̄e induantur iustitia. Vestimenta enim siue indumentum. electorum sunt uirtutes. t ipse xp̄s. sic & indumentū xp̄i s̄t om̄s electi.

Et quasi sponsū decoratū corona. sub decorauit me. et quasi sponsā ornatā monilib; suis. Duo agmina credentium scē ecclæ hic ostenduntur. pfectorum scilicet agmen ostendit p sponsum. de quib; dic apls. Sapientiā loquimur inter perfectos; inpfectorum uero agmen designat. p sponsā. quib; dic apls. non iudicaui me aliquid scire int uos. nisi ihm xp̄m et hunc crucifixū. et tamquā paruulis lac uob; potum dedi; xp̄s ergo sponsus ipse facit sponsos. & sponsas. & tam unae eius sponsa ecclā quę decorat corona. idē multitudine credentium ex omnib; partib; mundi in ei societatem uenientiū. et ornat monilib; idē omnib; uirtutū ornamentis q̄d designat p monilia. uidelicet castitate. humilitate. aliisq; uirtutib; & uariis ordinib;. Sicut enī terra pfert germ suū. et sic ortus semen suū. germinat. sic dn̄s ds̄ germinabit iustitiam & laudē coram uniuersis gentibus. Istarum cōparationū prior referenda ē. ad sponsū. sequens ad sponsam. Sic inquit tra celestib; pluuiis irrigata. pfert germ suū. & sic ortus fontiū aquis irrigat. sem suū. idē holera diuersi generis germinat. sic dn̄s ds̄ germinabit. idē germinare faciet. ut crescere iustitiā. idē xp̄m. qui iustificat in se credentes. t iustificationē fidei. ex qua iust uiuit. & ipse faciet crescere laudē suam. corā uniuersis gentib;. Non erit solū modo ista iustificatio in iudeis. neq; soli iudei referent ei laudes. sed in omnib; credentib; erit fides. & p quā fuerint iustificati. referent laudes & graciarum actionē creatori suo. p omnibus beneficiis ab illo sibi datis. Sic terra irrigata cęlestib; pfert germ. sic pfecti quiq; irrigati gratia sps̄ sci. cotidie fruct bone operationis referunt.

Propt sion non tacebo. & ppt hierusalem non quiescā donec egrediat ut splendor iust ei. idē iust ecclæ xp̄s. & saluator eius ut lampas accendat. actenus de ecclā. nunc ex psona sua loquit ppha. Per sion & hierusalem possumus intelligere reges & principes iudaici populi. qui phibebant pphetas. ne loquerent in nomine dn̄i. t distincte p sion reges & principes. p hierusalem. sacerdotes & sub iectos eorū. Dicit ergo ppha. Propt sion & ppt hiertm.

idē ppt̄ reges principesq; ac sacerdotes & ia
si p̄ceperint ut taceā. ñ tacebo ab oratione.
sed tandiu nocte & die uigam p̄ces p̄cib; quo
usq; ueniat xp̄s nob in lege p̄missus. & cunc
tū orbem illuminet. Tale quid alio in loco
idē p̄pha implorat. Utinā disrumperes
dn̄e caelos et uenires. Non tacebo inquit a
p̄cib; donec egrediatur ex utero uirginis
iust̄ eccl̄ae ut splendor. qui iustificat elec
tos suos. et inluminat omnē hominē ueni
entē in hunc mundū. Ipse ē splendor lu
cis. et sol iustitię. qui in eugl̄o dic. Ego sū
lux mundi. et saluator eius. idē eccl̄ę. ut
lampas accendat̄. sub in cordib; credentiū.
Lampas grece. latine dr̄ flāma. de qua flāma
t igne. dic dn̄s in euāgl̄o. Ignē ueni mitte
re in t̄rā. hac flamma succensi s̄ ap̄li die
pentecostes. quando cep̄ loqui omnib;
linguis. Et uidebt̄ gentes iustū tuū. sub
p fidem o p̄rimitiua eccl̄a. idē xp̄m tuū
qui peccatū non fecit. et cuncti reges
sub qui crediderunt. t omīs qui seipsos be
ne rexerint. uidebt̄ inclitū siue nobilem
tuū p fidē. de quib; dn̄s dic. Beati qui nū
der ocul̄ corporis. et crediderī in te. Et
uocabit̄ tibi nomen nouū o p̄rimitiua
eccl̄a. qd̄ os dn̄i nominauit. Consuetudo
ē hebreae linguae. ut ex nouis reb; noua
nomina inponant̄. ut ex abraam pos
sum cognoscere. Primū siquidē appellat̄

ē ram. sic in libro beati iob inuenit̄ eo in
loco ubi dr̄. et irat̄ indignat̄ q; ē heliu
filius barachel buzites de cognatione ram.
deinde aut̄ uocat̄ ē abram. idē pat̄
excelsus. ac deinde abraham. Similiter
de beato petro potest intelligi. qui primū
sȳmon. deinde petrus a petra. idē a xp̄o ē
appellat̄s. Dr̄ ergo ad eccl̄am primitiuā.
Uocabit̄ tibi nom̄ nouū. eo scilicet. qd̄ uer
bū di patris decreuerit. ut a xp̄o xp̄iani
uocemini. et p sion et hierusalē eccl̄a
nominemini. Et eris corona glorię in
manu dei. et diadema regni in manu dei
tui idē in potentia dī. ut in ipso xp̄o. q ē
manus & dextera patris. Cū te inquit
coronauerit. multitudo credentium.
ueniens ad fidē tuā ex omnib; partib; mun
di. eris corona. decoris in manu dn̄i. &
quasi diadema regni in potestate illius.
Non uocaberis ultra derelicta. a dō. et terra
tua idest habitatio tua. non uocabit̄
amplius desolata. sub quia xp̄s habitauit
in medio tui. sed uocabit̄ uoluntas mea in ea.
id. uocabit̄ eccl̄a xp̄i & dicet̄. Ista ē eccl̄a
xp̄i. que uoluntatē dn̄i fac. Et quare hoc.
Quia complacuit dn̄o in te. & t̄ra tua in
habitabit̄. Ē eccl̄am ex utroq; populo
collecta alloquit̄ sermo p̄pheticꝰ. & p̄mit
tit̄ qd n̄ sit amplius ita derelicta a dō. sic
quondā fuit. quando p idola claudicabat.

Sicut displicuit dn̄o in iudeis in infidelitate manentib; & ingentib; post idolatriā ambulantib; sic conplacuit ei in credentib; Ex utroq; populo ad fidem ei uenientib; Habitabit enī iuuenis cum uirgine in castitate carnis. ut maria & ioseph. crisant. & daria; & habitabit inter filii tui. filii aecclē. s. om̄s qui instruunt doctrina spiritali. Et gaudebit sponsus xp̄s sup sponsā ecclām. gaudebit sup te. idē de tuis bonis operib; ds tuus. Iste ē sponsus de quo dr̄ in psalmo. & ipse tamquā sponsus pcedet. & ista ē sponsa. de qua dic̄ iohs baptista; qui habet sponsā. sponsus ē. Sup muros tuos hierusalē constitui custodes. tota die & tota nocte non tacebunt. Uox di omnipotentis ad hier. idē ad ecclām. que est uiso pacis. Muri dicuntur a muniendo. Dupliciter possum̄ hic accipere muros. & dupliciter custodes. Muri aecclē fuer apli. & pdicatores. qui doctrina & miracul muniert ecclām. Custodes ū horū murorū sunt angli. qui custodiunt muros ecclae. ne aduersarius nr̄ diabolus quasi leo rugiens. possit aliquē rapere ex arietib; Unde apls. Om̄s inquit ad ministratorii sps missi ppt eos. qui hereditatē capiunt salutis. Vel alit. Muros aecclē titus & timotheus & marcus. aliiq; discipuli aplorū. quorū custodes erant petrus. paulus. ceteriq; apli. Dicit ergo sermo diuinus ecclē. Sup muros tuos hierusalē constitui custodes angelos. t platos aecclesiarū. apostolos uidelicet eorūq; sequaces; tota die & tota nocte non tacebunt. idē. neq; in psperis neq; in aduersis tacebunt a pcib; exorantes clementiā & misericdiam tuā pmuris tr meo auxilio uidelent. Qui reminiscimini dn̄i ne taceatis. sub a pcib; ungentes uota uotis. & ne detis silentiū ei. sub dn̄o. sed semp oportune importune illius misericdiā postulate. donec stabiliat & idē firmet. t stare faciat hirahel. idē ecclām suam & ponat ei laudē in terra. ut ut ipsa laudet creatorē suū. p omnē mundū dilatata. ut ita ab omnib; gentib; ipsa laudetur. Custodes murorū alloquit sermo diuinus. ut ipsi qui dn̄i uoluntatē. sciunt & muros custodire debent. non taceant a pcib; & laudib; neq; in psperis. neq; in aduersis. Sequit.

Iurauit dn̄s in dextera sua. & in brachio fortitudinis sue. Omnis sermo omnipotentis di pro iuramento accipi debet quia semp uerus ē. & numquā fallit. Dextera aut & brachiū fortitudinis illius filius ē. p quē omnia fecit. scdm illud; Omnia p ipsū facta sunt. Si dedero triticū tuū ultra cibū inimicis tuis. & si biberint filii alieni uinū tuū in quo laborasti.

Ecclām alloquit. Sepe dsomps. quantū
adlitterā prin& fruges iudeorū dedit ini
micis eorū. idē triticū & uinū. sic legimus.
inlibro iudicū. quod madianitae tepr
messis uenientes. fructus eorū collegerunt.
etiam insuos quam iniumentix suorū
usus expender. sic & iā quando ductis
incaptiuitate. collocati sunt ibi madia
nite alieni gene. qui eorū
comederunt fruges. Sed isto
inloco cibū eccle dupliciter
possumus intelligere. idē uir
tutes & bona opera. t & iā corp & san
guine illius. qd cotidie inscā ecclā.
sumitur afidelibus. quibus pascitur
anima. Quodam siquidem tempore
ante aduentum filii dei fruges iude
orum. idē laudes & opera. quae ido
lis inpendebant demones comedebant.
sed post dni aduentū. uirtutes & lau
des ecclae noncomeder demones.
sed dns epulatus. idē letatus. et delec
tatus ē ineis. Cibus &iam iudeorum
erat triticum & uinū. quae signifi cant
corpus & sanguinem dni. sic ipse dix.
Caro enī mea uere ē cibus. & sanguis ms
uere ē pot. quę nonsumunt abhe
reticis & paganis. inimicis scę eccle.
Dicitur ergo scae ecclae. Si dedero.
id. nondedero. t nondabo deinceps

triticum. & uinum tuū. inquo labo
rasti. cibū inimicis tuis. idē laudes
& opera tua nondabo daemonibus.
sed ego suscipiam eas. uel corpus
& sanguinē meum inquo tu laboras
consecrando. nondabo hereticis. ut
paganis inimicis tuis. qui alieni sunt
ame & afide tua. Quare non d&
inimicis cibum. fidelium. manifestat
cum dicit. Quia qui congregant illud
sub triticum comedent illud. & lau
dabunt dnm creatorem suum. & qui
conportant illud. sub uinum. bi
bent inatriis scis meis. hoc cotidie
inscā ecclā expartē impletur. & ex
parte in&erna beatitudine. Quisi
isti qui congregant & qui conportant
triticum. & qui bibent inatriis
dni. idē indiuersis ecclesiis. epi.
presbiteri. diacones. subdiacones.
omnesq. ministri altaris. qui con
gregant & portant. idē. quipre
pa rant. & consecrant.
corpus & sanguinem
dni. & comedunt & bibunt
inecclā. laudantes. creatorem. &
redemptorem suū. Vel & iā illi qui
modo inpsenti congregant uirtu
tes. & comportant idē coadunant.
dum transier. apsenti ecclā. come

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

dent & bibent. id est exultabunt & gau
debunt in atriis dni. siue in mansionib;
celestibus. de quib; dns dic. In domo pa
tris mei. mansiones multe sunt. Transite
transite p portas. pparate uia populo.
planu facite iter. & eligite lapides. et eleua
te signu ad populu. Custodib; muro
rum. angtis t platis ecclae. quib; supe
rius dixerat ne tacerent a pcibus et lau
dibus. pcipit iterum ut transeant p por
tas. id est p diuersos ministros eccle. pres
biteros. diacones. subdiacones. quoru
ministrio introducunt credentes in
ecclam. ut ut transeant p uirtutes am
bulando de uirtute in uirtute. Ideo aut
pcipiunt transire p ministros aeccle.
ut eos custodiant. ne aliquis illorum
in hereticorum prauitate corruat. & ut
in fide amplius. etia adcrescant. Pre
cipitur etia custodibus murorum. ut
pparent uiam populo uolenti intrare
in eccla. hoc est ut doctrina et exem
plo eius una rectitudinis ostendant.
planuq; faciant iter. id est auferant
omia offendicula. dimittendo peccata
p baptismu. & ut eligant lapides siue
piciant ut lxx dixerunt. hoc e a cor
dib; hominu duritia auferant infide
litatis. t separent a consortio credentiu
reprobos & duri cordes. q noluer credere.

Nec non & etia pcipit. ut eleuent signu crucis
ad populu nationu. id est ut adnuntient
ei passione & resurrectione. Seq. Ecce
dns auditu fec in extremis terre. sub raptos
fide suae passionis & misteria sue re
surrectionis. Dicite filie sion. Ecce sal
uator tuus uenit. ecce merces ei cu eo
& opus ei cora illo. Custodib; muroru.
angtis t pphetis siue aptis pcipit.
ut alloquantr filia sion. hoc e
ecclam primitiua.
Que ideo dr filia sion. ut qua
primu ex iudeis collecta e. de qua dr
in cantica canticoru. filiae meae pug
nauer contra me. ut ppria appellat filia.
quia a do nom filiationis accepit. iuxta
qd iohis dic. Quotquot receper eum.
dedit eis potestate filios di fieri. Dicite
inquid sion. id e primitiue eccle. hec que
dicunt ad scdm dni aduentu ptinent.
Ecce saluator tuus uenit. p eo qd e uenie. t.
In die iudicii cum angtis & archangelis omib;
q uirtutib; caeloru. Ecce merces ei cu eo.
ut remuneret electos & dapnet reprobos.
& op ei cora illo. id e. potestas iudicandi
in cspectu illius. & uocabit eos sub cr credi
derint populu scm. redemptu a dno. Beat
hieronimi dic. In hebreo habere populu
scm redeptu. sic nos ia dictu habemus.
sed qui da codices habent. p plus scs & re

dempti a dn̄o. iuxta qđ hic erit sensus Apl̄i aliq̄
doctores uocabit eos q̄ crediderint dicentes.
Tu es pplus scs & uos estis redempti a dn̄o. sed
hebraica ueritas aptior & facilior isto in
loco habetur. Tu aut̄ decta uocaberis quae
sita ciuitas. sub adō & n̄ derelicta. Nequa
quā inquit uocaberis ciuitas. derelicta adō
sic quondā. sed uocaberis ciuitas q̄sita. a xp̄o.
& ei sanguine redēpta. De hac dic dn̄s in
euglō. Venit filius hominis querere & sal
uare qđ perierat. Et ista ē ciuit̄ ciuitas.
quā pastor bonus q̄rere uenit. Quis ē iste
q uenit de edom tinctis uestib; de bosra.
Iste formosus in stola sua gradiens in multi
tudine fortitudinis suę. Angelice quo
dā potestates celo residentes. n̄ plenit
intelligentes misteriū dominice nati
uitatis. passionis. resurrectionis. ascen
sionisq; ei. Cū uidissent dnm ascendere
ad supos cū multitudine anglox & scox
hominū. & n̄ egere auxilio alicui an
glox. sed ppria uirtute. sup oma agmina
celox. ascendere. cū si in admiratio[ne] ne.
quomodo ille q ds adorabatur in celo.
homo fact' & mortuus. resurgendo n̄
solū sibi dō. sed & iā cunctis secū tunc
ascendentib; & postea credentib' ianu
as regni celestis aperuerit. dixer alus
anglis dnm comitantib; Quis ē iste qui
uenit de edom. tinctis uestib; de bosra.

Tale qđ & psalmista ex psona eox dem
anglox dic. Quis ē iste rex gloriae. Sed
c̄siderand ē isto in loco uariū sermo doc
tox. Beat' siqdē augustin' in expositione
libri geneseos dic. qđ omīs angli sci statim
ut c̄diti s cognouer in c̄teplatione creato
ris sui q̄cqd ipse creator. factur' erat. At tam
beat' hieronim' apte declarat. quia
fuer angelice dignitates. que donec
pficeret mysteriū incarnationis & pas
sionis xp̄i. Aliqd ū n̄ cognouer. sic supe
riꝰ iā diximꝰ. Verbi gracia. sic & nos de die
iudicii ex parte cognoscimꝰ que ibi agent
p reuelationes scox patrū. et ex parte ig
noramꝰ. Sed utrū incognitū illis fuerit
an non. nob sup̄est amplius inq̄rendū. nisi qđ
dn̄s ipse manifestare dignat' ē. Occulta
enī iudicia ei. tam hoc firmit tenemꝰ.
q̄ ppha admirando haec ptulit ex psona
illox anglox. q celo residebant indicens.
Quis ē iste q uenit de edom. Edom. ipse ē
esau. ipse ē sehyr. Vocat' ē aūt edom.
a beduli olentis. ppt qđ uendidit primo
genita sua. Et inptat edom. trenꝰ t san
guineus. siue cruent'. signif hunc mun
dū. Esau ū. inptat q̄ feus. t roboreus.
Sehyr hispidus. id ē pilos. Et hoc notan
dū. q̄a isto in loco edom. n̄ p psona illi.
sed p intptacione nominis positū ē. sic
& bosra. n̄ p loco. sed p intptatione no
minis

hirlm interpretatur aut bosra. munita t firma & signi
ficat infernum ubi clause sunt animę mortuorum.
& cui adhibiti sunt firmissimi custodes. de
qua ciuitate dicit psalmista. Quis deducet
me in ciuitatem munitam. Tertia significat
hirlm terrenam que firmissimis muris fuit
ante circumdata in qua passus est dominus. Cuius
nominis & himologiam omerus eximius
poeta grecorum exponens. sic iosephus nar
ratia dixit. quod ierom. a quo hierusalem interpretatur
munita t firma; Quantum uero ad litteram
pertinet. bosra ciuitas neque intra repromis
sionis neque in edom sita fuit. sed in mo
ab; Interrogant ergo quidam angelicae digni
tates illos. angelorum chorus qui dominum comita
bantur. Quis est iste qui cum tanto exercitu
uenit de edom. hoc est de terreno & cru
ento mundo. & tinctis uestibus. id est cor
poreis membris uenit de bosra. id est
de munita ciuitate hirlm ubi passus est.
t de inferno de quo uictor exiit. Non
quod tincta. siue rubra ł purpurea haberet
ex sanguine qui manauit ex latere &
locis clauorum. sed pro cicatricibus que adhuc
parebant in corpore illius. t sistunt etiam
in sua admiratione angeli & interrogant
dicentes. Iste formosus. siue pulcher
in stola sua qui est gra diens in mul
titudine fortitudinis suę. Ac si diceret
aliis uerbis. Quis est iste formosus & tam

decorus in stola sua hoc est in habitu huma
nitatis suę gradiens ut ascendens super omnia
agmina caelorum sine auxilio alicuius
angelorum. Iste est formosus cui dicit
psalmista. Speciosus forma pre filiis homi
num. Formosum dicebant antiqui calidum
Unde dicitur formosus quasi calidus eo quod ex
calore rubicundus existat. instar rosarum
Ego qui loquor iustitiam & propugnator
sum ad saluandum. Angelis tacentibus
quia non rogauerant quis esset. quippe propria
fortitudine ascendebat de terreno &
cruento mundo. super omnes caelos. Re
spondit dominus inquiens. Uultis scire
quis sim ego. Ego sum cui pater
omne iudicium dedit. Iuxta quod psalmista
dicit. Deus iudicium tuum regi da. & cetera. Et
ego sum qui loquor iustitiam reddens
bonis bona iustis premia. malis autem
& impiis mala & aeterna supplicia iux
ta quod merentur. Hoc cottidie implet.
generaliter uero in die iudicii dum dixe
rit impiis; Ite maledicti in ignem
aeternum. Et iustis; uenite bene
dicti patris mei. percipite regnum & cetera.
& non solum loquor iusticiam. sed etiam
propugnator. hoc est debellator sum dę
monum & defensor ad saluandum genus
humanum. Quare ergo rubrum est indu
mentum tuum. hoc est corpus tuum & uestimenta
tua

sub quare sunt rubra. sicut calcantium in torculari.
Dno ergo dicente. Ego sum qui loquor iustitiã.
& qui debello contrarias potestates. rursum
suscitantur angeli & dicunt. Tu ues qui loque
ris iustitiam et cui pater omne iudicium
dedit. & qui debellator es demonum
ad saluandum genus humanum. uolumus
att scire. quae causa extiterit quare sit
indumentum tuum. hoc ē corpus tuũ cruen
tatũ. et quare sint uestimenta tua. id est
membra tua rubra. uel uti de musto nigro
& sub rubicundo. Tibi quia candid ex uirgi
nitate. & speciosus p filiis hominum. non conue
nirent ista. sed homicidis. adulteris. & latro
nibus. Dic ergo inquiunt nobis.
quid p meruisti. ut tu qui defensor es gene
ris humani. cruenta & tincta habeas mem
bra quasi homo quilibet qui uuas sub rubi
cundas calcat in torcularibus siue in prelo.
Quibus respondit dns. Non uno solummodo
uersiculo ut prius. sed multis uerbis. ostendens
eis ordinē rei. ne rursum. necesse sit in terro
gare & dicit. Torcular calcaui solus. & de gen
tibus non est uir mecum. Turcular appellat
crucē & om̄a tormenta passionis.
sputa uidelicet. colaphos. infixionem
lanceae. & clauorum. in quibus ipse pssus
est. quasi in templo plū in tantũ. ut sanguis eius
funderetur. Et hoc sciendum quia torcular
aliquando in mala parte ponitur. hoc ē p suppli
cius et poenis peccatorũ. ut illud hieremię. Torcu
lar uocauit dns uirgini filię iudę. id ē captí
uitatis malum & afflictionis adduxit cum
ponere sup eam. ideo ploro. Interdum & iã
ponitur torcular in bonam partem. quem
admodum octogesimus tercius psalmus
cuius p titulatio est. In finem p torcularibus
id ē p martyribus. Torcular inquit dns
calcaui solus. Ac si diceret. Ideo habeo
rubra uestimenta. quia pressuram crucis
sustinui solus. & de genere humano. non
fuit uir mecum in adiutorium. Ideo dicit
solus. quia nullum habuit adiutorem.
neq; angelum. neq; archangelũ. neq; aliquã
potestatem cęlestium uirtutũ. Neq; iudeum.
neq; gentilē. sed omnes eum dereliquerunt
tēpr̄ passionis. In tantum. ut ille
fortissimus aptls petrus in fide. t eum nega
uerit. ceteris fugientibus. Et cum esset
ab omnib; derelictus. solus ipse debellauit.
contrarias potestates. & supauit uirtutem
earum. Hoc autē considerandum est.
quare dicat torcular a se calcatum. hoc est.
pressuram passionis superatam cum ipse sit
calcatus & mortuus. Sed ad hoc
dicendũ. quia & calcatus est a pressura
passionis moriendo. et calcauit ipsam
passionē tercia die p ppria uirtu tute

resurgendo. Calcaui uici. idē & humiliaui eos. in furore meo & conculcaui eos in ira mea. Non ē putandū qđ dš omps qui est incommutabilis. furorē possit habere aut irā. sed more nr̄o loquitur scriptura. quia illis uidet̄ furere. E(st) uitat̄ eē quib; uindictā reddit. sicut quilibet rex. licet tranquillo animo sit. iratus uidet̄ illis quos iubet decollari & occidi. Et hoc distat inter furorē & iram. quia furor ē. subita animi commotio. Ira aut̄ diu manet. sed in dn̄o nil horum habet̄. Dicit ergo dn̄s. Licet calcat̄ eēm ab eis. tamen calcaui & superaui eos. idē demones t iudeos in furore & uindicta mea. et superaui eos in ira mea; Auferens a demonib' potestatem. et dominium. qđ exercebant in hoc mundo. & iudeis regnū locū. gentē. sacerdotiū. tēplū. omnemq; dignitatē. tradens eos romanis. Et asp̄sus est sanguis eorū sup̄ uestimenta mea. & omīa indumenta mea in quinaui. Non ē nobis intelligendū. ut demones q̄ sp̄s s̄. habeant sanguinē. sed sanguis xp̄i quē ipsi fuderunt suadendo iudeis. ut eū interficerent. Sanguis eorū appellat̄. quia uindictam exinde p̄ceperunt. Legimus enim in euangelio. qđ diabolus misit iudæ in cor. ut traderet eū. Ipse denique qui suasit ut traderet̄. ipse & tradidit & occidit. Est autem isto in loco tropica translatio ab homine uictore & uicto. qui sanguine urgetantur ad dn̄m. qui uicit demones & ad illos qui uicti sunt. Solenaq; quando qlibet preliator interficit suum hostē. sanguis interfecti euolare. & commaculare uestimenta interficientes. sicut dicit dd̄. loquens quod posuerit cruorē prelii in baltio suo. Quantū eni adhunc sensum p̄tinet. dum p̄fodit latera amasę. abner. sanguis euolauit. super cingulum siue balteū renum eī. Stauit ad iudeos ista referimus. similiter sanguis xp̄i quē ipsi fuderunt. sanguis eorum appellatur. quia uindictā inde p̄ceperunt. Aspersus inquit sanguis eorū idē sanguis m̄s sup̄ uestimenta mea. siue sup̄ membra mea. p quo ipsi recipient uindictā; Et omīa indumenta mea. hoc ē membra mea inquinaui. Non qđ inquinata essent. sed qđ inquinari p̄misit. Dies eni ultionis. sub doemonū et iudeor̄ fuit in corde meo. sub dū pendere in crucē. talia sustinens. Annus redemptionis meę uenit. hoc est annus uel tempus redemptionis generis humani;

Iste est annus quē sup̄ius appellauit annum acceptum dn̄o & diē retributionis iudeor̄;

Passio dn̄i duo habuit. pęnā dęmonū & iudeorū repborū. omniumq; infidelium. & p̄mia iustorū. Quę duo etiam isto in loco diuiduntur in malam & bonam partem; In malam. dies ultionis in corde meo. In bonā. annus redemptionis generis humani uenit.

Dum eni dn̄s penderet in cruce. passionem

pro nobis sustinens in corde eius fuit. quia demones
dampnaturus erat in inferno. et iudeos traditurus
in manibus romanorum. Circumspexi. sub
pendens in cruce et non erat auxiliator sub
mihi. neque angelus neque archangelus. neque patri
archa. neque propheta. neque apostolus. neque qui
libet iustus. neque iudeus. neque gentilis. et quaesiui
qui me adiuuaret. et non fuit. sub adiutor;
Tale est et hoc quod et in psalmis dicit. Expecta
ui qui contristaretur et non fuit. et qui consola
retur et non inueni. Et rursum. Omnes amici
mei dereliquerunt me. et noti mei quasi alie
ni recesserunt a me; Et saluauit mihi brachium
meum. et indignatio mea ipsa auxiliata est
mihi. hoc dupliciter potest intelligi. ut ex per
sona humanitatis loquatur. uel ex persona deitatis.
Saluauit inquit mihi brachium meum.
hoc est uerbum a quo assumptus sum. re
surrectionem mihi procurauit. uel fortitudo
mea. siue brachium meum saluauit mihi.
omnes predestinatos ad uitam. et indignatio mea
id est ultio et uindicta mea. ipsa auxiliata est mihi.
quando uindicauit me de hostibus meis iudeis.
uel malignis spiritibus. More humano ista loquitur;
Sequitur. Et conculcaui id est humiliaui. superaui
uel uici populos. id est iudeos in furore meo. et in
ebriaui eos. hoc est repleui eos miseria et afflic
tione in ira mea. siue in uindicta mea. et
detraxi in terram uirtutem eorum. hoc est

ad nihilum deduxi uirtutem daemonum et iudae
orum; Conculcauit et superauit iudeos in furore
suo. et inebriauit uel repleuit eos miseria. quando
quadragesimo secundo anno ascensionis suae.
adueniente militaro mano. fame gladio.
pestilentia interfecit eos. dispergensque illos
in omnes partes mundi. et in omnes gentes.
Abstulit eis omnem gloriam et dignitatem. in tan
tum. ut ipsi qui antea uocabantur soli po
pulus domini. modo sint serui aliarum gentium.
et qui quondam fuerunt caput. modo sint cauda.
Detraxit siue deiecit uirtutem daemonum. ad ni
hilum. qui erecti erant in superbia. quorum prin
ceps dixit. Super sidera celi ponam sedem meam;
uel etiam uirtutem iudeorum deduxit ad nihilum.
qui se solos putabant existere fortes. quasi soli
auxilio dei essent uallati. habentes soli legem
ex omnibus gentibus. Modo enim non sunt fortes
iudei. quia non habent dominum fortitudinis
in se. qui est fortitudo et uictoria electorum.
nec sunt auxilio dei uallati. quia propter impie
tatem et infidelitatem eorum. recesserunt ab illis
custodie angelorum. Que audite sunt in tem
plo adueniente excidio desolationis dicentes.
Transeamus ab his sedibus; Non habent
legem. neque prophetas. quia non recipiunt
euangelium. in quibus illa omnia conti
nentur impleta. Lex siquidem et prophete
usque ad iohannem. Adueniente enim

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

gratia ueritatis. cessauit umbra legis & pro
phetarum. Miserationum dni recordabor.
Laude dni. sub p̄dicabo. sup omib; que reddi
dit nobis dns. & sup multitudinem bonor
domui isrl que largitus est eis. scdm indul
gentia sua. & scdm multitudine misericor
diaru suaru. sub reddidit nob dns. Loquit
ppha ex psona iudaici populi penitentiam
agentis. et misericordia dni ergase magna
cognoscentis. & beneficia ei admemoria re
ducentis; Que largitus e eis adie qua eduxit
eos de ergastulo aegyptiorum et dicit. Miserati
onu dni recordabor. & laudem eius predica
bo sup omnib; que reddidit nob dns. Cum
dicit sup omib; que reddidit nob. & psp(er)a
& aduersa uult intellegi. Ac si diceret. Libe
rauit nos ex egypto. & trans duxit p desertu
in terra omnib; meliorem. ppter ineffabile
misericordia sua. & duxit nos in babilone
ppter peccata nostra. iterumq; reduxit
ad terra sua misercda; In quibus omnibus
iustu cu predicabo. & laudem eius omnibus
narrabo. quia scdm indulgentiam sua. ide
scdm largitate misericordie sue multa
bona reddidit nob, & dixit. sub dns; Uerum
tamen populus ms est. filii nonnegantes;
Et factus est eis saluator. Propheta loqui
tur. Cum uidisset inquit dns penitten
tiam eorum. dixit; Uerumtamen popu
lus ms e iudaica plebs. de qua olim dixi. here
ditas mea isrl. & filii non negantes. ide filii
mei si me spernere desierint. & si me nonnega
uerint; & factus e eis saluator. sub quia uera
penitentia egerunt. Si autem dixerimus filii
nonnegantes. sicut quida codices habent.
erit sensus; Isti qui penitentiam agunt & in
me credunt. filii sunt sub populi nonne
ganti s. ide filii patriarcharu & pphetaru.
qui in me ueraciter crediderunt. In omni
tribulatione eor. non e tribulatus. sub. sal
uator eor. & angls faciei ei. saluauit eos.
Ut beatus hieronimus dic. Uerbum est ambi
guum apud hebreos. qd dr. lo. quod sig
nificauit non. t & ipse. & habetur aput eos
isto in loco ubi ipse transtulit. non est tribu
latus. Quapropter dupliciter possumus
hoc intellegere hoc modo. In omni tribulatio
ne quam sustinuerunt. i egypto t in deser
to. non est tribulatus. ide non est compassus
saluator eoru. ut eos ab omni angustia
liberaret. sed parum p deseruit eos. subtra
hendo auxiliu suu ab eis. ut positos in tri
bulatione cogeret eos ad rogandum;
Aliter. In omni tribulatione eor & ipse est
tribulatus. quia compassus est eorum
iniuriis atq; miseriis. & misit eis angtm
suum qui eos saluaret. scdm illud. Ecce mit
to angtm meu ante faciem tuam qui pre

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

cedere. Hic angelus michahel. est intelligendus qui prepositus est illi populo a deo; iuxta quod danihelo dicitur. Nemo est adiutor mihi in omnibus his. nisi michahel princeps uester; Et in tempore illo consurget michahel princeps uester qui adstat pro filiis populi tui. Angelus autem faciei eius dicitur. quia angeli semper uident faciem dei. quia in presentia sunt dei. In dilectione sua sub qua dilexit eos. et in indulgentia sua. idem in largitate misericordiarum suarum. Ipse redemit eos ex aegypto. et ex babylone. et etiam sanguine filii sui. et portauit eos sub de aegypto in terram repromissionis. secundum illud. Extendit alas suas. assumpsit que eos. atque portauit in humeris suis. Et leuauit eos sub miseria ad gloriam cunctis diebus saeculi. idem ab exordio quo eos elegit in populum. Ipsi autem ad iracundiam prouocauerunt. et adflixerunt spiritum sanctum eius. et conuersus est eis in inimicum et ipse debellauit eos ante suum aduentum aduersis gentibus. postea uero per romanos. Quod dixit afflixerunt spiritum sanctum eius. et in quibusdam libris habetur spiritum sancti eius. quadrupliciter potest intelligi. Si dixerimus spiritum sanctum eius. de spiritu sancto erit intelligendum; De quo dicit dominus; rogabo patrem meum. et alium paraclitum dabit uobis. Spiritum ueritatis ut maneat uobiscum in aeternum. Vel etiam per spiritum sanctum eius possumus intelligere angeli cum spiritum. qui contristatus est. quando uidit eos ad idolatriam procedere. Si autem spiritum sancti eius dixerimus. uno modo spiritum moysi debemus intelligere quem ipsi contristauerunt. secundum illud. et exacerbauerunt moysen in deserto; qui enim iustum contristat. spiritum utique dei contristat. qui est in eo; iuxta quod dicitur per prophetam. Qui tangit uos. quasi qui tangit pupillam oculi mei. Quarto uero modo possumus ad christi spiritum referre. et dicere. quia christo ueniente et predicante. spiritum sancti eius afflixerunt. nolentes in eum credere. Idem spiritum christi qui est sanctus. et iustus filius patris. Filius enim dei qui nos redemit tempore passionis suae. Liberauit utique et hebreos de mari rubro; Sequitur; Et conuersus est eis in inimicum. de misericorde. in immisericordem. et debellauit eos saepe per hostes eorum. Sicut in libro iudicum aliisque historiis et libris propheticis abundantissime declaratur. Potest autem et hoc ad tempus incarnationis eius referri. quando illis nolentibus credere in se. conuersus est eis in hostem. qui eorum infirmos sanauerat. mortuos suscitauerat. et debellauit eos per romanos quadragesimo secundo anno ascensionis suae. Et recordatus est dierum saeculi moysi populi sui; Deus omnipotens quidem per errorem mutatus in aduersarium populo iudeorum. quia irritauerunt eum et ad iracundiam prouocauerunt. postquam debellauit eos per romanos recordatur.

dierum sc̄ti. id ē recordat̄ ē dierū antiqui tē
poris quando eduxit eos de ægypto. Et recor
datus est moysi serui sui. q̄ interpellauit p eis
in deserto dicens. Aut dimitte eis hanc noxiā. aut
dele me de libro tuo. Recordatus ē & iā populi
sui. q̄ saluatus ē oratione moysi. dū eum uellet
pcutere usq; ad internetionē. Ideo autē hoc
recordatus ē quia non erat q̄ leuaret pro eis orati
onē. & a peccato infidelitatis eos liberaret. Sic
quondā moysi oratione et obtentu liberati sunt
a flagello & ab errore idolatrie. Sequitur. Ubi est
qui eduxit eos de mari cū pastoribus gregis sui. Pre
uidens pph̄a isaias abiectionē populi sui & mi
seriam. atq; afflictionē. q̄ eis imminebant ppt
negationē filii dei. condolendo exclamat dicens.
Ubi ē clementia omnipotentis dī. qui edux eos
de mari rubro cū pastoribus gregis sui. moysi uide
licet. aaron. maria. ur. ceterisq; senioribus.
Sequitur. Ubi ē sub magna & ineffabilis miseri
cordia omnipotentis dī. q̄ posuit in medio eius.
idē in medio populi spm̄ sc̄i sui. idē filii sui. scm̄
uidelicet spm̄ paraclitū. Quando edux eos
de egypto. legimus in exodo. quia orante mo
yse. tulit dn̄s de spu ei. & dedit lxx uiris.
cuius rei in presenti loco fit mentio. P manet imp
sa admiratione pph̄r. & conpatiendo dic. Ubi ē
& iā q̄ edux ad dexterā moysen. brachio ma
iestatis suę. idē ubi ē pietas dn̄i qui edux moy
sen de egypto ad dexterā. idē in prosperitate.

Brachio maiestatis suę. siue ptectione filii sui.
P dexterā siqdē ps̄ pr̄tas intelligitur. & p bra
chiū uerbum dī patris. siue ptectio ipsius filii dī.
Ubi ē sub potentia illius. q̄ scidit ante aquas
eos sub in xii. partes. Iuxta illud. q̄ diuisit mare
rubrū in diuisiones. ut faceret sibi nomen
sempiternū. hoc ē ut nom̄ ei eternalit lauda
retur. Percutiente enī moyse. mare diuisū est
in xii partes. aliisq; tribubus restantibus cunctibus
ingredi. prima tribus iuda introiit quā ob causā
regia tribus appellata ē. quia ex illa reges elige
bantur. Ubi ē q̄ eduxit eos p abyssos. id ē p pfundi
tates maris. quasi equū in deserto n̄ inpin
gentē. idē sine impedimento incedentē.
Quasi animal in campo descendens. sub sine of
fensione. sic descender & introierunt illi
in terrā sibi repmissā. Et quare ita tranquille
ambulauerint. manifestat subiungens. Sps
in qua dn̄i doctor ei fuit. Spm̄ aut isto in loco
anglm̄ debem intelligere. q̄ ductor fuit illius
populi. scdm̄ qd dn̄s ei pmisit dicens. Angl̄ ms
pcedet te. Ex multis & enī locis. possum colli
gere anglos appellatos ē. sps. E quibus est illud.
qui fac angelos suos sps. & in actibus aploȝ.
Sps inquit dn̄i rapuit philippū. Rursum
in epla ad hebreos. Isti sunt administrato
rii sps missi. propter eos qui hereditate pos
sident salutis. Sequitur. Sic adduxisti populū
tuū sub. dexterā ægypti ut faceres tibi.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

nomen glorię tuę. Id est ut nomen tuum glorificaretur.
et laudaretur aeternaliter. Diceret quis et percussit
dominus aegyptios multis plagis. et liberauit po
pulum suum. transducendo eum per mare. et traam
inuiam in terram omnibus meliorem. Adtende de
cęlo et uide de habitaculo sancto glorię tuę.

Ex persona populi iudeorum penitentiam agentis. et
peccatum suum cognoscentis. loquitur modo propheta.
et dicit ad dominum. Adtende de cęlo et miserere;

Non debemus putare dominum omnipotentem localiter.
et solummodo esse in cęlo. licet propheta dicat.

Adtende de cęlo et de habitaculo sancto tuo.
sed in cęlo et in terra illum esse. secundum quod ipse
dixit. Cęlum et terram ego impleo; et etiam
intra omnia et extra omnia esse. sic beatus gregori
us dicit. Implendo inquiens omnia circum
dat. et circumdando omnia implet. praesiden
do sustinet. sustinendo praesidet. et cum totus
ubique sit. per plenitudinem diuinitatis suae.

Dicitur tamen habitaculum et locus ei esse in his
quę sanctiora sunt. secundum quod ipse dicit. Cęlum
mihi sedes est. et psalmista. Qui habitat inquit
in cęlo inridebit eos. Ubicumque enim fit uolun
tas eius. ibi est habitaculum et domus dei. praeci
pue in angelis quorum conuersatio in cęlestibus
est. et in sanctis hominibus. qui manentes in terra
corpore. cęlestia mente contemplantur.

Quod ergo dicit propheta ex persona populi lo
quens. adtende de cęlo et uide de habitaculo
sancto tuo. sensus est. Adtende de cęlo. et de ha
bitaculo sancto tuo et glorię tuę. et uide id est mise
rere. Uidere enim dei. misereri est; Iuxta illud.

Uidens uidi afflictionem populi mei. id est indi
et misertus sum. Ubi est zelus tuus. id est amor
tuus. quo dilexisti nos et patres nostros ex egypto.

Multitudo uiscerum tuorum et miserationum
tuarum. sub ubi est. super me continuerunt
se. Zelus uidelicet. fortitudo. atque
miseratio. Zelus duplicem habet sensum.
sicut saepissime multis in locis dictum est. Item
zelus malus. inuidia. et feruor malitiae;

Est et zelus. amor bonus. et feruor dilectionis
dei et proximi. de quo hic agitur. id est de zelo
amoris. Uiscera sunt interiora uentris. et sup
uiscera intelliguntur plerumque filii. sic
isto in loco ubi dicitur. Ubi est multitudo
uiscerum tuorum. id est filiorum tuorum.

Sequitur. Tu enim pater noster. creator noster. et abraham
nesciuit nos. et israhel ignorauit nos. id est non cog
noscunt nostri filios suos. quos a deo suo
intelligunt non amari. Patres iusti. et sancti
dicuntur ignorare post mortem filios suos
malos. quos uident a deo recedere. et sua uestigia
non sequi. quia non interpellant dominum pro ipsis;

Neque enim exaudirentur neque possent libe
rare eos a uindicta omnipotentis dei;

Sicut ad hieremiam dominus loquitur. Noli in
quit orare pro populo isto. quia non exaudiam te;

Manifestū est enī filios ꝑuersos & adeo receden
tes · oratione & interpellatione patrū non
posse saluari · Licet isti patres iusti fuerint ·
Vnde dn̄s ad hiezechielē loquit̄ dicens · uiuo
ego dicit dn̄s ds̄ · quia si fuerint tres uiri isti
in medio hir̄lm · noe · danihel · & iob · filium
& filiā non liberabunt · sed ipsi soli iustitia
sua liberabunt animas suas · Quia ergo
isti peccatores erant & a uia dei se recessisse
cognoscebant · dicunt ; Abraham & isrt̄ ·
idē iacob · Ignorant nos filios ēē suos · ad
hoc ut ꝓ nob̄ orationē fundant · Sed questio
oritur isto in loco · quare abraham & isrt̄
idē iacob nomen posuerit · & isaac mediū
intermiserit ; Ad qd̄ dicendum : quia ꝑ pri
ma & ultima · etiam media intelligimus ·
Cum enī dixit abraham & isrt̄ · in his duobus
isaac quoq; in medio comꝓhendit ·
& non solum illum · sed etiam alios scōs
patres ꝓcedentes · Tu dn̄e pater noster ·
idē creator · redemptor sub̄ noster · qui
nos redemisti de aegyp̄to · a sclo nomen
tuū sub̄ · sem ꝑ manet · Quare errare nos
fecisti dn̄e de uiis tuis · indurasti cor tuū
ne timeremus te · Ds̄ omps̄ cū neminem
fac̄ errare & a uia rectitudinis deuiare ·
& cū nullius hominis cor induret · dicit̄
tamen facere · errare & indurare cor
hominis · cū non reuocat eū ab errore ·

& cor illius non emollit ; Sic de pharaone
dr̄ · qd̄ indurauit dn̄s cor ei · idē non emol
liuit ; Eo modo loquuntur & isti dicentes ·
Quare ꝑmisisti nos errare dn̄e de uiis tuis ·
idē in mandatis & iudiciis tuis · Et quare
ꝑmisisti indurare cor nr̄m · suspendendo
flagella ne timeremus te · Si enim
corripuisses nos antea quam gentibus
traderemur scd̄m quod merebamur · scire
mus utiq; zelum tuū · idē amorem tuum
nobiscum ēē · scd̄m illud ; Quē diligit
dn̄s corripit · flagellat omnē filium quē
recipit · Quib; uero uehementer est
iratus · a ꝑcutiendo manū suspendit in pre
senti · & in futuro remunerationem recipient
sue iniquitatis · Vnde quibusdam dicit ;
Non uisitabo inquiens sup̄ filias uestras
cum fuerint fornicatę · & sup̄ filios uros
cum adulterauerint ; Reuertere propt̄
seruos tuos sub̄ · patres nr̄os · abraham ·
isaac · & iacob · qui modo ignorant eudem
tes nos atq; non amant ; Et propter tribus
hereditatis tuae · Reuertere inquit · idē
redi ad nos · & ad misericordiam tuam · &
hoc n̄ nr̄is meritis ꝑ merentibus · sed ꝓpter
tuā misc̄dam exuberantē · & ꝓpter
seruos tuos patres nr̄os qui tibi placuerunt ·
quox filii sumus ꝑ carnem · Licet ab illis
non cognoscam̄ propter nr̄a peccata ·

quasi nihilum possederunt populum sanctum tuum hostes nostri. Conculcauerunt sanctificationem tuam; Facti sumus sicut in principio. cum non dominareris nostri. neque inuocaretur nomen tuum super nos. Quasi nihilum inquit idem sine reluctatione nostra et sine suo labore posse derunt nos hostes nostri. Chaldei uidelicet atque romani; Conculcauerunt sanctificationem tuam. idem templum sanctum tuum tam babylonii quam romani; Facti sumus sicut in principio cum non dominareris nostri. idem antequam uocaremur in abraham. quia thare idola coluit quondam. uel quando eramus in egypto colentes idola. non habentes regem neque principes. neque prophetas. sedebamus sine deo. et sine lege et sine sacerdote. Haec licet ex parte ante domini aduentum completa sint. omnia tamen post domini passionem impleta sunt et cotidie inplentur. dum manet super illos illa maledictio. quam sibi inprecati sunt dicentes; Sanguis eius super nos. et super filios nostros; Quamdiu enim in uetustate legis manserint. et euangelii ueritatem non receperint. nequaquam populus dei uocabitur. ut a xpo xpianus nuncupetur; Utinam disrumperes caelos. et descenderes; A facie tua montes defluerent. et sicut exustio ignis tabescerent atque arderent igni; Siue secundum simmachum.

aque deman arderent igni; ut notum fieret nomen tuum inimicis tuis. A facie tua gentes turbarentur. sub si descenderes. Prouidens propheta isaias spiritu sancto sibi reuelante aduentum domini futurum. Mysterium scilicet incarnationis filii dei. et abiectionem populi sui. et uocationem gentium. Loquitur ex persona sua et omnium sanctorum. patriarcharum et prophetarum aduentum illum desiderantibus; Utinam domine disrumperes caelos et descenderes. Idem utinam aperires caelos et descenderes de sinu paterne maiestatis. in quo inaccessibilis et inuisibilis esistis aspectibus. et te incarnatum atque uisibilem humanis aspectibus ostenderes; Eo ipso amore ardebat psalmista cum dicebat. Excita domine potentiam tuam et ueni; Eo desiderio flagrabat patriarcha abraham; De quo dominus dixit iudeis. Abraham pater uester exultauit ut uideret diem meum; similiter omnes sancti ab initio mundi. qui domini aduentum in carne futurum spiritu sancto reuelante cognouerunt. desiderauerunt eum uenire et uidere. sicut ipse dixit apostolis; beati oculi qui uident. quae uos uidetis. Dico enim uobis quia multi reges et prophetae uoluerunt uidere quae uos uidetis et non uiderunt et cetera. Tam cum dicit propheta. Utinam disrumperes caelos et descenderes. non debemus putare dominum localiter esse in caelo. uel quando assumpsit carnem nostre fragilitatis

in utero uirginis ibi localiter habitasse? sed
credere debemus. sic auctores dicunt. illum
ubique esse & ubi erat. ibi assumpsisse carnem. quia
ubique totus erat. Caelum autem appellauit.
plenitudinem paternae maiestatis in qua ipse
equalis est patri. & quia tunc descendit quan
do humiliauit semet ipsum suscipiendo car
nem. Videamus quid subiungat propheta.

Si unquam aperires celos & descenderes. a facie
tua. id est a presentia tua montes defluerent
hoc est demones & iudei. atque omnes qui
tumore superbie inflati aduersus scientiam
dei se erigunt. & propter superbiam montes appellantur.
a presentia tua deficerent & tabescerent.
id est consumerentur. sicut exustio ignis. hoc est
sicut ligna & stipule consumuntur ab igne. atque
arderent ipsi montes igni. id est presentia tua
consumerentur. quod in die iudicii adimplebitur
cum audierint omnes reprobi. Ite maledicti
in ignem aeternum. & hoc quare. ut notum
fieret nomen tuum inimicis tuis. per potentiam tuam.
Demonibus scilicet iudeis atque omnibus ad
uersariis. quod ihesus sit nomen tuum. Si
autem legerimus secundum quod Symmachus
transtulit. & aque maris arderent igni.
per aquas debemus intelligere populos huius
modi. qui significantur per mare. In quibus
consumpta est infidelitas. ab igne spiritus sancti.
De quo dicit dominus. Ignem ueni mittere in terram.

& inflammata est dilectio dei & proximi. Notumque
factum est nomen ei inimicis illius iudeis. quod
ihesus uocaretur. id est saluator. qui saluauit
populum in se credentem. Quod autem sequitur.
a facie tua gentes turbarentur. & in alia trans
latione habetur. commouebuntur. ad fidem
gentium pertinet. quarum corda mota sunt ad pe
nitentiam & de errore ad fidem. que antea immo
bilia in infidelitate manebant. Cum
feceris mirabilia non sustinebimus. Considerans
propheta lapideum cor iudeorum. et preuidens eorum
duritiam atque blasphemiam. dixit ex persona sua
& aliorum fidelium. Cum feceris inquiens mirabi
lia multa in terris tempore incarnationis
tue. non patienter sustinebimus. Quod multis
locis sancti euangelii possumus adprobare. in quibus
narratur iudeos semper domini miraculis obstitisse.
& paratos esse ad blasphemandum. & quasi
iam exauditus esset propheta. ex hoc quod superius
paulo exclamauerat dicens. Utinam disrumperes
celos & descenderes. subiunxit dicens. Descendisti.
id est uerbum caro factus es. & a facie tua. id est a presen
tia tua. montes defluxerunt. id est demones
& iudei ceciderunt. potestatem & gloriam amit
tentes. quam habebant in hoc mundo. unde
dominus de diabolo dicit. Nunc princeps
huius mundi eicietur foras. & de iudeis. Tolletur
a uobis regnum dei. id est sacra scriptura. & omnis
gratia siue dignitas. sequitur. A seculo non audierunt. id est

abinitio siue abexordio mundi · neq: auribus sub
corporis pceperunt sub bona q· preparasti seis
tuis. Oculus sub humanus n̄ uidit ds absq: te·
que pparasti expectantibus te· Auris n̄ audi
uit· quia n̄ ibi sonus. Oculus non uidit· quia
non ē ibi corpus· neq: color· incor hominis
n̄ ascendit· quia cor nrm illuc dirigidebet.
Que sunt ergo illa bona q̄ p parauit deus
electis· utiq: semetipsū· id ē cognitionem
toti' trinitatis· sic ipse filius dixit. Haec ē
inquit uita aeterna· ut cognoscant te uerū
solū dm̄· & que misisti ihm xpm. Hec certe
sunt pmia & gaudia uitę eternę· que nemo
electorū uidit manens adhuc incorpore·
sic idem filius dix· Dm̄ nemo uidit umquā·
sub sicuti ē· Qui ergo uidebunt eum·
beati mundi cordes; Occurristi laetanti &
facienti iustitiā; Inuiis tuis recordabuntur.
Hoc dupliciter pot ē intellegi· Occurristi
lętanti· de tuo aduentu· & facienti iusticiam·
ut symeoni quadragesimo die natiuitatis
tuę· in uiis tuis· id ē inpceptis tuis recordabun
tur tui· electi tui· ut idem symeon· & anna
uidua· aliiq: fideles. Aliter· Occurristi·
id ē uenisti· & auxilium pbuisti· laetanti
dete· & confitenti; Et facient iusticiam
ut dd̄ & uiduę machabeę, Ecce tu iratus
es· & peccauimus· inipsis fuimus semp & sal
uabimur· & facti sumus ut inmundo omš nos;

Quasi pannus menstruatę· uniuersę iusticiae
nrae. Ex psona populi iudeorum loqr·
qui noluit transire aduentum euangelii dno
pdicante· & positus intribulatione· poeni
tentiā pferebat inuoce· quā n̄ habebat in o
pere. Et est ordo ppostere cū dicit· Ecce
tu iratus es· et peccauimus. Prius enim nos
peccamus & peccando puocam' eum ad
uindictā· Neq: q̄a ille irat' ē nos peccamus·
sed q̄ nos peccamus ille irat' ē. Dicunt ergo·
Ecce q̄a nos peccauim' tu irat' es. Inpeccatis
fuimus semp· & saluabimur tua gratia non
nris meritis· & facti sumus omš ut inmund·
id ē sic lepsus aut pollutus altare· et uniuer
sę iustitiae nrę· circumcisio scilicet· Immo
latio agni· Obseruatio sabbati· pquā uenit
gratia euangelii factae sunt inmundę quasi
pannus menstruatę mulieris· quo nihil ē inmun
dius. Aluna que hebraice uocatur mene. dicunt
menstruatę mulieris· quę singulis msibus
solent fluxum sanguinis pati· Quibus
dieb: obseruare sedeb& unusquisque uir
ab uxore sua· Exillo eni concubitu·
plerumq: deo disponente nascunt paruuli
debiles· et membris ętracti· ut quia patri
& matri non fuit uerecundia tempr mstruo·
adconcubitū in ē clam miscere simul· ipsi suā
uerecundiā palā omib: uideant. Sicut
ergo pannus menstruatę mulieris inmundus

reputat ab omnib; ita omis obseruatio legis. quam iudei carnalit impleuerunt; Post quā data ē gra euangelii. uelud inmunda re putat ē. Seq. Et cecidimus. sub gladio romanorū quasi foliū uniuersi. & iniquitates nrae quasi uentus abstulerunt nos.

Uentus sacra scriptura. uarias hab& significationes. Aliquando enī signif commotionē aeris. ut illud. Imperauit uentis & mari. Aliquando spm scm ut in actibus aptorū. Factus ē inquit repente sonus. tamquam aduenientis sps uehementis; sps ibi p uento ponit insignificatione sps sci;

Aliquando significat temptationē daemonū & malorū hominū. ut in euangelio.

Uener flumina. flauerunt uenti. idē tēptatio daemonū & hominū; in qua significatione. & iā inpsenti loco ponit. Cecidimus inquiunt gladio romanorū uniuersi quasi foliū. & iniquitates nrē idē peccata nra & negatio nra. quasi uentus abstulerunt nos a presentia tua; Et ita nra sicut aufert uent folia de arboribus. Non est qui inuoc& nomen tuum. qui consurgat & teneat te. non est subaud modo aliquis ex nobis. qui in uoc& nomen tuum corde & ore & opere. qui consurgat adorationem ueram;

Ū idē tēptatio demonū. & romanorū p sēuo abstuler nos

& teneat te. ne effundas furorem tuum sup nos. ut olim surrex moyses. & tenuit te pcib; suis; Abscondisti faciem tuam. idē psentiā & auxiliū tuū anobis. & allisisti nos. idē pcussisti & afflixisti inmanu. hoc ē inoperatione iniquitatis & pfidiae nrae; Iniquitas & omnia peccata manus habent. idē opatione. p quam nos strictos tenere disiderant; unde dr. Mors & uita inmanib; linguę; Et nunc dne pater nr es tu. nos u lutū. & fictor nr tu. & opa manuū tuarum omīs nos; Et nunc dne pat nr. idē creator nr es tu. qui olim dignatus ē dicere. dimitte filium meum isrl. Et filios genui & exaltaui. nos u lutum idē ita. ex ex adam stirpe descendentes. Tu es fictor nr. idē plasmator nr. & opa manuū tuarū omīs nos; Ideoq; non possumus resistere potentię tuę. Et est sensus;

Non de nris meritis psumentes quae nulla sunt; Talia dicimus. sed de tua clementia. & miseratione psumentes; Audemus pces fundere. Ne irascaris dne satis. & ne ultra memineris iniquitatis;

Ecce respice. Populus tuus omīs nos. Ne irascaris dne satis. idē nimis t ultra quam ferre potest nra fragilitas. & ne ultra memineris iniquitates nrae; Ecce respice ad nos. & adtende

ad misericordiā tuā. Popul quondā fuimus
omſ nos. Ciuitas sci tui facta ē deserta
sion. deserta facta ē isrl. Desolata domus
scificationis nrę & glae nrę. Ubi lauda
uer te patres nri! facta est inexustione
ignis. & omā desiderabilia nrā! uersa sunt
inruinas. Ciuitas sci tui. hoc ē scuarii
tui. templi tui. facta ē deserta sionatę.
Sion & hirlm licet duo nomina sint tam
unā significatione habent isto in loco. idē
teplū et ciuitatē significant. ubi quondam
fuit speculū uirtutū. & uisio pacis; sed p
quā dnm negauit populus iudeor. desrta
facta ē hirlm adō; iuxta quod saluator
eis dix. Relinquetur uob domus ura deserta;
& surgite abeamus hinc. In historia & iā
aecclesiastica dr. qd audite sint uoces
in teplo dicentes. Transeamus ab his sedibus;
Dom scificationis nrę. quę nos scificabat ubi
immolabamus. & offerebam sacrificium!
desolata ē atę. & dom glorię nrę. in quo
gloriabam; Domus ubi laudauer te patres
nri! facta ē inexustione ignis. idē succensa
ē aromatis. & omā desiderabilia nrā.
idē scā scorum. & cet. quae ad honestatē
ptinebant! uersa sunt inruinas. Domus
di generaliter scā erecta ē! specialiter u!
unusquisq; fidelis. qui tunc igni & incendio
tradit. quando luxuriae & auaritiae

aestib deseruit. Numqd sup his continebis te
dne taceb. & affliges nos uehementer. Num
quid sup his miseris nris contineb te dne. ut
non inpendas nobis misedam. Numquid
tacebis! idē numquid maneb in hac duritia
ut affliges nos uehementer! Quesierunt me
qui ante n interrogabant! inuenerunt qui
non quęsier me. Uox filii dei. Ad hoc qd
illi sup ius dixerant. quare errare nos
fecisti inius tuis. indurasti cor nrm ne time
remus te! respondit ille & dixit. Quęsier
me gentiles p fidē. qui antea n interrogabant.
idē qui antea qua uenirem in carne. non
rogabant neq; inuocabant. Inuenerunt
me misericordē ad suscipi endos. Qui n
q sierant me antea. & de quib scriptum est.
Quib non ē adnuntiatū de eo. uidebunt. &
qui n audier intellegent; & est sens. Si illi
qui antea me n quęsier. inuenerunt mise
ricordē & clemtē. idē gentiles. quare uos
meā inclementē & inmisericordem inue
nistis. quia qui lege die noctuq; medita
mini. me ad iracundiā puocastis receden
do a me. & ppt uanam iactatis poeniten
tiā inuocē. cuius opera non facitis;
Quomodo ergo inuener gentiles dnm. uide
centurionē de quo dns dixit. Amen
dico uobis. nec in isrl tantā fidem inueni!
uide mulierē chananeam & crede.

P ropterea ergo quia gentiles uoluntate plena
uener ad fide dni · meruerunt ut de eis ipse
diceret · populus que non cognoui seruiuit mi ·
et · Dixi · ecce ego · ecce ego · ad gente que
uocabat nomen meu · Uox filii di · Ecce ego · ecce
ego · sub qui olim locut su ad moysen dicens ·
E go su qui su · ad gente que nesciebat me & que
n inuocabat nomen meu · Expandi manus
meas tota die ad populu incredulu q graditur
uia n bona · p cogitationes suas · popul q ad ira
cundia puocat me ante facie mea sep · q im
molant in ortis · & sacrificant sup lateres ·
q habitant in sepulchris · & in delubris idolo
dormiunt · Quod dic expandi man meas
tota die ad populu incredulu · & ut in lxx
subiungit & etia dicente · tripliciter
pot e intellegi · Expandi manus meas tota
die pendens in cruce ad populu incredulu ·
qui cu pullis orare dic ad patrem · pater ignos
ce illis · noluer credere in me · sed contra
dixer mihi dicentes · Vah · qui destruis templu ·
Alit · Expandi man meas tota die ad popu
lu incredulu · ide omiu beneficio meo
donalibent p stiti eis a tempore quo duxi
eos de aegypto ppt merita parentum · usque
dum ueni in carne · & p qua ueni · & ia ad istu
li adimplere quibus egebant · sanando
illo infirmos & saturando eos de panibus
meis · legisq secreta ac pphetarum · que eis

occulta erant operando · & ad patria celestem uo
cando · Illi aut semp increduli & etia dictores
extiter dicentes · In belzebub eicis demonia ·
& demoniu habes ceteraq huiusmodi · Et am
bulauer uia non bona · relinquentes me q dixi
ego su uia · et gradientes platam & spatiosam
que ducit ad morte · & post cogitationes suas
prauas non post di cultura · Popul in qua hoc
fecit · q ad iracundia · ide ad iundicta puocat
me ante faciem mea sep · hoc e in psentia mea ·
& in conspectu meo · q a omia opa cogitationis ·
locutionis · & operationis · n latent oculos meos ·
t in faciem mea ide in teplo ubi mea sepe exhibui
psentia · idola sua posuer · ut in ezechiele ple
nissime habetur · & n solu in templo coluer ido
la · sed & ia sup colles · & sup montes · & in ortis
immolauerunt dis alienis · ungentes idola
tre luxuria · & p uno altari qd erat in tem
plo dni ex politis lapidibus constructum ·
scdm pceptu legis · aedificauer plura altaria
ex coctis lateribus · & ex cespitibus agrorum · sicq
desup sacrificauerunt doemonibus · Ac ne
aliquid mali de eet · quod ipsi n implerent
habitabant in sepulchris hoc e in domuncul
mortuoru · quia sepulchra iudeo nobiliu ·
queda domunculae erant · & in delubris id
in templis idolo dormiebant · incubantes
sup pelles hostiaru · ut somniis auguria
caperent · Delubra aute pprie erant

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

templa. in quib; erant fontes t riuuli in qb; lauabant
hostię. & mundabant sacerdotes. & uocabant
delubra. a deluendo hostias. siue qa animę
mundatione putabant se ibi eseq. t delirando
eo qd soliti ibi erant deluare & otiosa qq; age
re. quę a rectitudine uię eos longe reddebant.
S eq. Qui comedunt carnē suillā. id ē porcinā
cōtra legis pceptū. & ius pphanū hoc ē inmun
dū in uasis eoꝝ. unde et ipsi quam uasa eoꝝ
inmunda erant. fanū ē templū. ubi religio
agitur. Inde dr̄ pphani. quasi porro a fano.
id ē a religione. Qui dicunt recede a me n̄ ad
ppies m̄. qa inmundus es; Tanta supbia
erant illi inmundissimi repleti. ut dicerent
n̄ adorant idola. & carnes suillas. n̄ man
ducant; Recede a nob qa inmundus es.
I isti subaudiatur qui talia agunt. qui im
molant mortis. & comedunt carnes suillas.
& cū sint inmundissimi & om̄i spurcitia pleni.
dicunt iusto recede a nobis. sumus id ē
nihil er. in furore meo. siue in ultione mea
ignis ardebit. sub eos apud inferos tota die.
hoc ē semp. Ecce scriptum est corā me.
id ē in conspectu meo. sub quod ipsi faciunt.
N on tacebo. sed reddā & retribuā in sinu eoꝝ
iniquitates uras. & iniqtates patrum urōꝝ.
simul dic dn̄s. qui sacrificauer sup montes
& sup colles exprobrauer mihi. & remetiar
opus eoꝝ primū in sinu eoꝝ. Ille qui supe
rius dixerat tacui. semp silui. patiens fui. mo
do dic n̄ tacebo. hoc ē non parcā amplius.
neq; sustinebo iniqtates eoꝝ. sed retribuam
& reddā iniqtates eoꝝ in sinu eoꝝ; & iniqui
tates patrū eoꝝ idolatrarū. p sinum debem
intelligere principale mentis. sicut dr̄.
H aec ē decontractio ipsoꝝ in sinu eoꝝ. id ē in in
te ipsoꝝ. Qui sin. ppter animę pricipale.
alio nomine appellat ut illud; uias eoꝝ
reddā in capite eoꝝ; Iniquitates inquit
eoꝝ. & iniquitates patrū idoloꝝ. idolatrarū.
q sacrificauer sup montes filios suos & sup
colles exprobrauer m̄. hoc ē qui contumelia
mihi fecer. me delinquendo. & honorem
meū idol tribuendo. reddā & retribuam
in sinu eoꝝ. hoc ē in principale mentis eoꝝ.
ut eos ppria torqueat conscientia. & remeti
ar. hoc ē reddā opus eoꝝ primū in sinu eoꝝ.
id ē qualia fecer. talia recipiant. primum
in anima. t inpenetrabili corde. ut ē modo.
D einde post diem iudicii in corpore & in
anima. ut exterius igni perpetuo
exurantur. & interius ppria conscientia
crucientur. secdm qd idem ppha dicit.
alio in loco. Vermis eoꝝ non morietur. & ig
nis eoꝝ n̄ extinguet. Sed queri pot est.
isto in loco. cū ds omps dixerit. Pater non
portabit iniquitatē filii. nec filius iniqui
tatem patris. quare modo dixerit.

I niquitates patrū eoꝝ reddam insinu eorum.
A dqđ dicendū. quia patres ñ intelliguntur hic
solummodo dequoꝝ semine. corpora sump
serunt. sedquoꝝ op̄a imitati sunt. Cuius enī
opera quis facit. & quem imitatur. p̄cul
dubio eius. & filius est. non p̄ naturam sed
p̄ imitationē. Tale ergo est. ac si diceret.
I niquitates patrū eoꝝ reddā eis. idē qualia
illi sustinent. quoꝝ op̄a imitati sunt. eadem
sustinebunt & illi. Seqr. Haec dicit dn̄s. Quo
m̄ si inueniatur granū inbotro & dicatur ne
dissipes illud. qm̄ benedictio ē. sic faciam
p̄pter seruos meos. ut ñ disp̄dam totum.
M inatus ē dn̄s populo iudeoꝝ. se redditurum
iniquitates eoꝝ. & iniquitates patrum illoꝝ.
& post in multr. sub similitudine. & compa
ratione bonos non eē p̄dendos propter
malos. Verbi gracia. sic abrahā liberatus. ē.
deur chaldeoꝝ. noe et filii eius p̄ diluuium
ex om̄i mundo. Saluatus. ē. & loth a sodo
mis. Quomodo ergo si inueniatur granū
unu in lesū. & incorruptum in botro.
siue in racemo post tempestatem. & dicat
aliquis illi qui noluerit tangere ne tangas.
sed p̄mitte ut crescat. quia dm̄ benedictio ē.
idē dn̄o placuit ex multitudine botrorū.
ut istud unū granum remaneret. sic
faciam ego. et ex innumerabili multitu
dine iudeoꝝ (q̄mne) offendit & perit.

si paucos inuenero iustos. liberabo eos. & hoc
faciā p̄pt̄ seruos meos. abrahā. isaac. & iacob.
& ceteros scōs. t p̄pt̄ illos quorū imitatores
s. et educā de iacob sem. & de iuda possiden
tem montes meos. Semen iacob & iude.
dupliciter possumus. intelligere. xp̄m uidelicet.
qui de semine & stirpe iacob descendit.
& de tribu iuda. de quo dix iacob. non defi
ciet princeps de iuda. neque dux de fe
moribus ei. donec ueniat qui mittendus
est. qui possedit montes. hoc est aptos.
de quib; dicit psalmista. Leuaui oculos
meos ad montes. & montes in circuitu ei.
caeteraq; huiusmodi. Aliter. Educam de
iacob semen. hoc ē chor aptoꝝ. De quo
dic idē p̄pha. Nisi dn̄s reliquisset nobis
sem. & reliquię salue fiant. & de iuda
possidentem montes meos. idē alios cre
dentes quos ipsi apti dn̄o adquisierunt.
t sicut in lxx habet possidentē montem
meum. hoc ē xp̄m qui ē mons montium
de quo dr. hic ē mons. Beneplacitum est
deo habitare in eo; De iuda enim exierunt
apti. hoc est de p̄genie iudeorum. qui
possedert xp̄m. quia in ipso fundati
fuerunt. & qui possederunt alios montes.
hoc ē martyres & eorum sequaces. & he
reditabunt eam electi mei. & serui
mei habitabunt ibi. Hereditabunt

inquit ea. hoc e hirlm· t eccla electi mei
apli uidelicet & serui mei sequaces eorum habitabunt
ibi; Eccla hereditas xpi e. & filii sui omnes uidelicet
credentes hereditant ea; De hac hereditate dic
psalmista. Tu hereditab inquiens in omnibus
gentibus & patet ad eum; Postula amt & dabo
tibi gentes hereditatem tuam; Et erunt campestria
in caulas gregum · & uallis achor incubile ar
mentorum · populo meo q requisierunt me · Ubi
hic habetur: erunt campestria in caulas gregū.
in alia trāslatione habet saronas. que e regio
int ioppen et lyddā atq; iāniā · In qua sunt
cāpestria fertilissima & pascendis gregibus
apta · sed habundant latronibus. unde & int
ptat uallis effundens sanguinē. quia mult
sanguis uiator & transeuntium · ibi effusus
e · a latronib. Uallis achor ipsa e ubi achar
filius charmi qui furat e de anathemate
& de spoliis hiericho. perit cum omi domo
sua · & quia ibi turbauit populū. sic ei dix
iosuae. Exturbet te dns. quia e turbasti
nos. & ibi perit. Uocat loc ipse uallis
achor · ide uallis turbationis. t tumultus.
P haec aut duo nomina · hoc e p saronas
siue saron. q int pretat uallis effundens
sanguinē · & p uallē achor. q uel int ptatur
uallis turbationis siue tumultus · signifi
cat gentilitas. q plena erat effusione
sanguinis · & in tumultu · & tbatione
uitior manebat. sed nūc e in caulas siue

in ouilia gregū · & incubile armentor · hoc e
in eccla. t in requie pdicatorum. Aliorum que
fideliū q designant parmenta & p greges
ouiū · sic paulo post manifestat dicēs, po
pulo meo credenti in me qui requisier me;
Et uos sub uidet q dereliquistis dnm. qui obliti
estis nom scm meū · hoc e templū quod in
monte erat constructū. t celeste hierusalem.
t q noluistis credere in xpm. qui e mons
montium · qui ponitis fortune msa. & liba
tis sup ea. numerabo uos in gladio hoc e in
corruetis
suppliciis · & omis incede sub chaldeorum ·
romanor. t demonū; P gladium hic & ce
de. debem intelligere. supplicia & penas.
quibus ipsi tradiri sunt. Non enim omis
populus isrt gladio chaldeor t romanor p
empt e. sed fame captiuitate · & duro seruitu
tis iugo afflictus e. sub quib & iā ad
hoc detinet. Quicquid & iā cruciat · quic
quid affligit · quicquid pmit · gladius
dei dr. Qd aut dicit. qui ponitis for
tune mensa · & libatis sup eam. in alia
translatione habet. q paratis fortune
msa. Fortuna aut · dea erat apud aegyp
tios · q dicebat & iā dea felicitatis · cuius
festiuitate in fine anni celebrabant.
offerentes ei mensam refertā & plenā
epul uarii generis · nec n & iā pocul
mulso mixtis. t quia pteritum annum
festiuē & felice eis reddiderat

uelut in futuro anno simul agerent. Hoc autem
faciebant et israhelite omnia simulacra quae por
tenta uenerantes. et dum debuissent domino sacri
ficare: idolis immolabant. Pro eo quod uocaui. et
non respondistis. Locutus sum et non audistis. et faci
ebatis malum in oculis meis. Et quod nolui elegis
tis; Uocaui inquit uos per prophetas dicens. Conuerti
mini ad me et salui eritis. uocaui per me met
ipsum dicens; Poenitentiam agite. et uenite ad me
omnes qui laboratis. et ego uos reficiam. et non re
spondistis. sequendo et obediendo. Locutus
sum per prophetas, promittendo bona et minando
mala. et locutus sum per me met ipsum in parabolis
et palam. et non audistis auribus mentis. vel non obaudis
tis. Et faciebatis malum in oculis meis. hoc est in
presentia mea. vel in templo meo adorantes idola.
et quod nolui elegistis. hoc est idolatriam, propter hoc
haec dicit dominus deus. Ecce serui mei comedent. et
uos esurietis. Ecce serui mei bibent et uos siti
etis; ista comestio et potatio, spiritualiter est
intelligenda. non de cibo qui perit. neque de
potu qui transit. Cibus iste et potus. tripliciter
potest intelligi hoc modo. In presenti come
dunt et bibunt serui et electi dei corpus et san
guinem domini. sine qua perceptione nemo potest
uenire ad uitam eternam. iuxta quod dixit.
Nisi si manducaueritis carnem filii hominis
et biberitis eius sanguinem. non habebitis uitam
in uobis. Reficiuntur etiam
in presenti doctrina et misteriis

spiritalibus sacrae scripturae. quae in quibusdam
locis est cibus; in quibusdam potus. Tercio autem mo
do reficiuntur in futuro uisione omnipotentis
dei. de qua refectione dixit dominus apostolis. Vos in
quit estis qui permansistis mecum in temptationibus
meis. et ego dispono uobis sicut disposuit mihi
pater meus regnum. ut edatis et bibatis super mensam
meam in regno meo; et alibi; qui credit in me
non esuriet. et qui uenit ad me non sitiet umquam.
De hac etiam saturitate dicebat psalmista. Sa
tiabor dum manifestabitur gloria tua. Si autem
hoc secundum litteram de simplici pane accepe
rimus. non possumus illud plenius comprobare. quoniam
multi sanctorum mortui sunt tempore persecutionis.
fame et egestate. permitte; Quanti enim iusti
esuriunt et impiorum crudelitatibus distenduntur.
est ergo isto in loco sensus. Non soli gladio
corruetis uos uideri quod dereliquistis dominum. et
fecistis malum in conspectu eius. et presentem
noluistis audire. sed multa in uos. et gen
tium multitudine faciam differentiam. ut illi
in presenti seculo saturentur corpore et sanguine
meo et doctrina spiritali. et in futuro uisione
totius trinitatis. Ecce serui mei laetabuntur.
sub in eterna beatitudine. secundum illud;
uidebit et gaudebit cor uestrum. et gaudium uestrum
nemo tollet a uobis; et uos confundemini.
id est erubescetis in peccatis uestris.
uidentes alios in locum uestrum successisse;
Ecce serui mei laudabunt pre exultatione

cordis· scdm quod psalmista dic. Beati qui
habitant indomo tua· inscla sclorum laudabunt
te. & uos clamabitis p dolore cordis· & p con
tritione spus ululabitis· sub inpoenis inferni·
gementes sicut oues· implentes illud; Ibi
erit fletus & stridor dentium. Tunc autem
gaudebunt sci· & ululabunt peccatores
p contricione sps· id: p dolore cordis· quę habe
bunt intrinsec· qn da steterint agni gentiu atq;
iustorum addextera· & hedi iudeorum aliorumq;
impioru asinistris; & dimittetis nom urm
iuramtu electis meis· & interficiet te dns
ds tuus· & seruos suos uocabit nom alio.
Alius inquit inlocu urm succendentib;· dimitte
tis nom urm ia dapnati· iuramentum electis
meis· Verbi gra· ppter uram malitiam uos
detestantes· cum noluerint aliquid iurare
dicent· Simihi neueniat ita· ut iudeis dap
natis· & aromanis interfectis· non feci hoc·
t illud; Vel alit· qutomis sermo xpianorum
& dnu colentiu· Ita deb& ee firmus· ut p iuram
to accipiat; Iurabunt hoc e confitebuntur
se credere indm· ne similia patiantur di
centes· Iuro· hoc e credo indm omi poten
tem· sic quida iudeoru olim crediderunt.
Prophetae uidelicet· aliiq; iusti· t quia deus
iuramentum eorum erat· nos modo necessita
te compulsi; Ineo iuramus· sicut illi olim
dicentes; Viuit dns si feci istud;
Vel relinquetis nomen uestrum electis
meis· ut sicut uos quonda appellati estis filii
abraha· & iacob· ita & illi· Iuxta quod p cursor
iohs dix· Potens est ds de lapidib; hoc e de gen
tibus· suscitare filios abrahę· Et interfici &
inqua te dns ds tuus· non gladio materiali· sed
sententia & iudicio suo dapnabit te eternalit.
Et seruos suos gentiles uocabit· nomine alio·
ut a xpo xpiani dicant. In quo sub nomine
t in xpo qui benedict e· sup terra· hoc e q bene
dictus fuerit· ut & xpianus uocet & ipsu nom
bene custodierit inhac terra· benedicetur
indo amen· Qui inquit hic benedict fuerit·
benedicitur infuturo· cu omib; electis· audi
ens· adno· Venite benedicti patris mei; de
qua benedictione dic & ia apls· Filii inhoc
uocati estis· ut benedictione hereditate pos
sideatis· Am autem inhoc loco sonat fideliter
& ueracit· qa illi qui benedicent adno fidelit
& ueracit benedicent· & qui iurat interram·
iurabit indo amen· Am iuramtum e dni· hoc
est confirmatio sermonis illius· p quo nos
modo dicimus ueru· Qui inquit iurat interra·
id: qui ueritate loquit in p senti· Iurabit·
id: loquit i do fidelit; Et ueraci indie iudi
cii· in manifesta Reuelatione· quia semp
dnm benedicent & laude eius resonabunt.
Iuxta illud psalmographi· Beati qui habitant
indomo tua· insecula seculorum lauda
bunt te; Quia obliuioni tradite sunt
angustię priores· & quia abscondite sunt

ab oculis nris. hoc ad diē iudicii ptinet;
Omnia siquidē tormenta & flagella quę sci
in hoc loco p xpi nomine pertulerunt. cū
receperint plenitudinē pmioꝝ in die iu
dicii; & viderint dm̄ sicuti est. p nihilo pu
tabunt illa om̄a q̄ sustinuer ad cōparationē
gl̄ae suę. & quasi in oblivione habebt̄. non
oblivione memorię. sed successione bonoꝝ.
Nam neq; infirmitatē neq; mortē. neq; pse
quentē. neq; tristantē. neq; laborem ullū;
Quib; fuerint videbt̄. neq; sentient. sc̄dm
qd in apocalipsi dr̄. Absterget ds̄ omnē
lacrimā ab oculis scōꝝ. & mors ultra non
erit. & cť. Sic & in hoc loco dr̄. quia obli
vioni traditę er angustię priores. id ē.
tribulationes quib; hic sci tribulari possint.
& quia absconditę er ap̄ sententia nr̄a. lun
git se ppha scōꝝ numero. quia ipse multa
ptulit adversa iniuste in tantum ut ligne
a serra secaretur. Ecce eni ego creo cęlos
novos & terrā novā. & n̄ er in memoria
priora. & n̄ ascendet sup cor. sed gaudebi
tis & exultabitis usq; in sempiternum
in hisq; ego creo. Iam sępę multis in locis
diximus sup ius cęlū & terrā. n̄ p naturam
neq; p essentiā transire. sed p immutationē
atq; innovationē. & in meliorationem
sicut in apocalypsi dr̄. Erit eni celū novū
& terra nova. & aptl̄s. Pręterit eni figura

huius mundi. Cū eni dic pręterit figura.
ostendit manere substantiā. Verbi gratia.
Infans cū in puerū creverit. & puer in iuve
nē. & iuvenis in virū. & vir in senem. ne
quaquā p singulas ętates perit in substantia.
semp idem est. qui prius fuit. sed paulatim
immutatur. & ętati pristinę perisse dr̄.
Similiter cęlum & terra lic& transeant
p immutationē. tam in ppria substantia
manebt̄. Eo sensu hic dr̄. Ecce ego creo.
p eo qd est creabo. t innovabo celos novos
& terrā novā. & n̄ er in memoria priora
mala. sive tormta. & non ascendent sup
cor. idē n̄ recordabunt. sed gaudebitis
& exultabitis usq; in sempiternū. idē sine
fine laudabitis me in omib; rebus a me
factis. ut olim angli videntes mundum
a me factū; Quia ecce ego creo hirlm
exultationē. & populū ei gaudiū. & exul
tabo in hirlm. & gaudebo in populo meo.
Hoc de cęlesti hirlm intelligendum ē. id ē
de congregatione scōꝝ angelorū & homi
nū. qui innumeri angelorū transibunt
de quib; dr̄; quia er. sic angli dei in cęlo.
Ecce inquit ds̄ ergo omps̄. faciā ex angl
& hominib; unā cęleste hirlm. sive
ęcclesiam; Et exultabunt & gaudebunt
in tantum. ut ego qui sum
creator eorum
& conditor.

gaudeā & exultē meis. & n̄ solum ipsi gaudebt.
sed & iā exultatio & gaudiū ipsi er. & n̄ audiet
in ea. hoc ē in cęlesti hirl uox fletus. & uox clamo
ris. qm̄ scdm̄ qđ iohs dic. Absterget ds̄ omnē la
crimā ab ocul eoꝝ. & mors ultra non erit. neq;
luctus. neq; clamor. & ē. quiscunt. Neq; erit
dignū ē. ut in ciuitate hirlm celesti popul
ei. qui exultationis & gaudii. aetna suscepturꝰ
ē creatura. uocē flet. & uocē tristitię habeat.
Ibi ergo n̄ erit uox flet. & uox clamoris. in cōgre
gatione reꝓboꝝ. Non erit ibi infans amplius
dierū. & senex qui n̄ impleat dies suos. quo pu
er centū annoꝝ morietr. & peccatoꝝ centum
annoꝝ maledictus erit. Haec ad generalem
resurrectionē ꝑtinent. ꝑ quā nullꝰ erit
infans. neq; senex. In congregatione fideliū.
neq; in congregatione iniquoꝝ. sed omſ inꝑ
fecta aetate resurgent. alii ad uitā. alii ad
ꝑditionē. In ea scilicet aetate qua xp̄s resur
rex. hoc ē in etate tricesimi t̃tii ac dimidii
anni omsq; implebunt dies suos. Ꝑ modū
nemo morietr. Iā enī mors corpori ultra non
erit. Qđ aut subdit qm̄ puer centū annoꝝ
moriet. sensus ē. Si qui libet peccatoꝝ in pſen
ti sclō uixerit centū annis. & omē illud temp̄
puerilit̃ duxerit. seruiendo libidini. Aliisq;
concupiscentiis. Stati ut transierit ab hac
uita. moriet in peccato suo. & hoc ē qđ sub
iungit. quia & peccator centum
annorum maledictus

erit. hoc ē quia centū annis uiuēns. semp̄
puerilit̃ egit peccando. Plenit̃ & iā maledict̃
erit. & ędificabunt domos & habitabt. &
plantabt uineas. & comedunt fructū earum.
Non ędificabunt. & alii habitabit. n̄ plantabt
& alius comedet. Domos in hoc loco in quibꝰ
habitaturi s̄ sci in cęlesti hirl. quieas ędificant.
debemus intelligere t̃ uirtutes quas ipsi
ędificant in pſenti. quarū mercedē & p̄mia
possessuri s̄. scdm̄ illud. Vn̄ quisq; ꝓpriā
mercedē accipiat scdm̄ suum laborē. t̃
mansiones quas sibi ipsi ꝑparant. de quib; dic
dn̄s. In domo patris mei mansiones multę s̄.
& in psalmo lxviii psalmo graphus polli ce
tur dic. Qm̄ ds̄ saluam faciet sion & ędifica
bunt ciuitates iudę. habitabtq; ibi. In istis
ergo mansionib; hoc ē in suis uirtutib;
& in celesti hiertm. quā sibi ꝑparant. bibent &
comedent fructū uinearū quas hic planta
uerunt. hoc ē exultatione & gra sci sp̄s debri
abuntur. Omiq; suauitate replebunt ex
uineis quas plantauer. idē ex remuneratio
ne bonoꝝ opū. Aedificabunt ergo uirtu
tes & mansiones cęlestes. plantabuntq; uine
as de quib; iā diximus. & alius idē diabo
lus n̄ habitabit in medio illoꝝ. neq; deuo
rabit amplius uirtutes eoꝝ. Scdm̄ enī
dies ligni. et dies populi mei. & opera ma
nuum eorū inueterabunt electis
meis. t̃ sicut quidā codices

habent. inueterabunt electis meis. Secundum inquit dies ligni. sub uitę erunt dies credentium. & omnium electorum in eterna beatitudine quia secundum ęternitatem xpi. Omnes electi ęterni erunt. Et sic xps resurgens a mortuis iam non moritur & mors illi ultra non dominabitur. Ita omnes electi resurgentes a mortuis. mors eis ultra non dominabitur. sed ęternaliter cum xpo manebunt. quando uidebunt dominum sicuti ipse est. Istud est autem lignum uitę quod erat in medio paradisi. id est in medio ecclesię. & de quo dicit salomon. lignum uitę est his qui adprehenderint eam. hoc est sapientiam quę est uerbum & uirtus dei patris. & qui tenuerint eam beati erunt. Et quod sequitur. & opera manuum eorum inueterabunt electi mei. siue electis meis. duplex sensus est. Opera inquit manuum eorum id est fidem. doctrinam. operationem quoque apostolorum inueterabunt credentes sequaces illorum. quia imitatores illorum effecti. ea quę illi docuerunt & passi sunt. Ipsi usque ad finem seculi tenebunt. Et dum semper tenuerint. quasi tunc inueterabunt electis meis. hoc est ipsa opera apostolorum. inueterabunt ipsis electis quia ęternaliter ad utilitatem & salutem eorum manebunt ipsis. Unde & euangelium dicitur. et ęternum. eo quod ob seruatores suos ęternaliter faciat electos. Non laborabunt frustra. neque generabunt in conturbatione. quia semen. domini benedictorum est. & nepotes eorum cum eis;

Non laborabunt apostoli aliique doctores in prędicatione frustra. et in bonis operibus. sicut quondam iudei inutiliter laborauerunt. quia mercedem aeternam inde percipient. & de laboribus manuum suarum exultabunt. Non generabunt filios spiritales in conturbatione. hoc est in dolore. sic quondam rachel genuit filium carnalem. sed in gaudio & in laetitia gloriantes de numero credentium. sic apostolus paulus gaudebat dicens. quod est enim gaudium nostrum aut corona glorię nostrę. nonne uos estis. Et & quare gaudebunt uideris. quia semen benedictorum id est apostolorum domini est. sub semen & nepotes. apostolorum id est uniuersi credentes in celesti beatitudine. cum eis sine fine gaudebunt. Eritque antequam clament. ego exaudiam. Adhuc illis loquentibus ego audiam.

Antequam inquit clament ad me apostoli mei. ego exaudiam uoluntatem illorum. non uoce respondendo de signorum atque miraculorum magnitudine subsequendo. & adhuc illis loquentibus ego audiam. Nam cum dicerent apostoli alicui egroto aut mortuo. In nomine ihu surge. statim sine mora sanus incolumisque surgebat. Neque enim potuissent omnes gentes in tam breui spatio temporis in xpm credere. nisi miraculis signorum fides eorum quodam modo esset extorta. Loquentibus enim & clamantibus apostolis. apostolicisque uiris. dominus magnitudine miraculorum respondebat;

Lupus & agni pascentur simul. & leo & bos comedent paleas. & serpenti puluis panis eius.

Lupus & agnus pascentur simul. Paulus persecutor & annanias mansuetus discipulus. simul conuersati sunt

quorum cib; fuit doctrina euangelica · & fides cre-
dentium · Iste e lupus · de quo patriarcha iacob
dixit · Beniamin lupus rapax · mane comed&
pdā & uespere diuidet spolia · t p lupū & agnū
possumus intelligere que lib& seuū raptorē ·
qui p qua uenit ad fidē · in ecclā morat e cū quoli
b& innocente · Leo & iā & bos in dni aduentu come
dēt paleas · id: rex q lib& & princeps hui sclī ·
cū pdicatore quolib& q designat p bouē · Co
q d exaret corda auditorum · simul in aeccla pas
cunt paleas · hoc ē simplicē doctrinā pariť cū
pfunditate diuinorum eloquiorum · Sicut dixeri
mus leo ut bos comed& paleas · sens hui modi
erit · Leo sic bos comedit paleas · qndo uir disser
tissimus · et qnda ad sclm potens · scripturarum
diuinarū se tradit rusticitati · ut nequaquam
sclari & philosophię pascat eloquentia q instar
mellis stillat de labiis meretricis · sed uilitatē &
paleas sequat historię · donec multo labore
atq; industria mereat ad frumtū puenire · id:
ad pfunditatē misteriorum · De istis talibus fuerunt
augustinus & cyprianus · philosophiq; gen
cium q relinquentes humana philosophiā ·
q eloquentię urbanitate polita erat · scrip
turę sacrę se contulerunt · q medio cri stilo e
digesta · retinens intrinsecus ineffabilia mis
teria; Sed cum isti tales transier ad sotietatē
ecclę · serpenti siue diabolo s relicti inci
bum · leues & instabiles homines
p puluerem · eo quod sicut puluis

facile rapitur a uento · ita illi adueniente
temptatione facile labuntur ad culpam;
Non nocebunt neq; occident in omi monte sco
meo dic dns · Quis qui n nocebunt & cui n nocebt ·
Lupus & leo · id ē quilib& raptor · et seui tyranni
deposita antiqua feritate · p qua uener ad fidē
n nocebt · agnis & bob; hoc ē mansuetis & humi
lib; · t non nocebt alterutrum · neq; occident
alios in psenti aeccla t in celesti hierlm · Haec omia
iudei carnalit intelligunt · referentes ea ad tē
pus mille annorum & ad xpi sui aduentum · &
dicunt q a tanta pax & securitas erit eis · ut
in templo augustissimo · lupi · & agni · leones ·
& boues · serpentes · & homines · simul comedant
& parit commorent · amissa · omi seueritate ·
& his innoxii sint · qui in templo t in monte sco
habitauerint · Ex quo intelligit omis occi
dendos · qui extra montē fuerint · Sed ista
omia falso errore excogitata s; & ne nos ipso
iudaico errore decepti · carnalit ea intellige
remus adimplenda · subsequens sermo mani
festat dicens · Haec dic dns · Caelū sedes mea · &
terra scabellū pedū meorum · Haec & iā iudei
carnalit intelligunt · Sed quare ds omps qui
ubiq; totus est · se dicat in celo residere ·
paulo supius dno adiuuante plenit tracta
uimus · quappt modo breuiter · succincteq; e
tangendū; Et illud ponendum qd p isaiā
dr; Celū & terram ego impleo · & alibi;
qui ten& celū palmo ·

& etiam pugillo. Per hoc siquidē ostendit᷑ ds̄
& forinsecus. & extrinsec᷒. & infusus & circū
fus ēē omi creaturę. & ubiq;. dum & solio
ē cludit᷑. & pugillo. cludit ac pal
mo. q̄ n̄ solū cęli & terrę. sed inuisibiliū cre
ator. ē. anglo͛. omiūq; uirtutū celestiū.
Omia eni p ipsū facta s̄. & sine ipso factū ē nihil.
& in mundo erat. & mund p ipsū fact ē. Ideirco
aut dr̄ in celo sedere q̄a cęlum omib; elemtis
& omb; locis elegantius est & magis nobile.
Siue p cęlū debemus intelligere angelicā natu
ram q̄ in celestib; cōmorat᷑. & homines scos
cęleste angelicāq; uitā ducentes. in quibus
ipse habitat. P terrā aut q̄d dr̄ ēē scabellū
pedū ei debem intelligere terre nos homi
nes q̄ terrene uiuunt. & amatores mundi
existunt. & anglos q̄ de cęlestib; ad terram
& in caligine isti aeris lapsi s̄. quos ipso suo
iudicio & potestate calcat. Ideo dic cęlū
hoc ē angli & homines iusti sedes mea. Terra
ū idē terreni homines scabellū pedū meo͛.
Qui eos mea potestate atq; recto iudicio cō
primo & calco. Quę ē ista dom quā aedifi
cabitis mihi. & qui s ē iste loc q̄ etis meae.
Omia hęc sub q̄ facta s̄. man mea siue poten
tia mea fecit. Et facta sunt uniuersa ista. sub
amē dicit dn̄s. Iudei putabant & dicebant
q̄d ds̄ omps nullo in loco ēēt sup terram.
nisi in templo q̄d erat hierosolimis factū
a salomone. aestimantes illum
localem ēē. non recordantes q̄d salomon
dixerat die dedicationis eius de templi.
Siem cęli cęlorū n̄ possūt te capere. quanto magis
domus hęc parua quā ędificaui. n̄ poterit
te capere. Quapp dic ds̄ omps ad illos qui
talia cogitabant. Quę ē ista dom tā magna.
tā speciosa. quā aedificabitis mihi. ut ibi in
uno loco. concludar. Nonne hęc omia man
mea fec. certe omia q; facta s̄. a me facta sunt.
Sed ut ostenderet ubi ēēt locus ei. subiungit in
quiens. Ad quē aut respiciā. nisi ad pauperē.
& contritū spm. & trementē sermones meos.
Ecce loc eius. Pauperem & contritū spū atq;
trementē sermones meos. appellat humilē
quē liber. qui contritū hab spm cō dolendo
p ximo͛ infirmati. & sua peccata plangendo.
& qui timens ire in supplicium aeterne dāpna
tionis. cessat a prauis opib;. Iste ē paup atque
humilis de quo loquit᷑ in euanglo saluator.
Beati pauperes spū. q̄m ipso͛ ē regnū cęlo͛.
& alibi. Beat qui intelligit sup egenū &
pauperē. In his ergo paupib; & timentibus
sermones di. habitat ds̄ p fidē & bona uolun
tatem. Ipsiq; s̄ templū di sic apls dic. Templū
di scm ē. q̄d estis uos. Qui immolat bouem.
quasi qui interficit uirū. qui mactat pecus.
quasi qui excerebret canem. Omia sacrificia
iudeo͛ quę ne idolis immolarent eis con
cessa sunt. t p pter figuram ueri sacrificii.
ita adnihilata habentur

post dn̄i p̄dicationem uere que illius immo
lationis sacrificium corporisq; ac sanguinis
eius consecrationē. ut qui immolat bouem.
sic placent ei quasi qui interficiat uirum. qui
mactauerit pecus. quasi qui excerebret canē.
de quo p moysen scriptum est. Ne offeres in do
mo dī tui mercedē meretricis. neq; p̄cium canis.
Pulcreq; canis & meretrix copulant̄. quia
utrumq; animal pronum est ad libidinem. Qui
offert oblationem sub legalē. quasi qui sangui
nem suillum offerat contra legis p̄ceptū. Qui
recordatur turis sub adhoc ut offerat. quasi
qui benedicat idolo. idē uenerando laud&.
Tales s ceremonię iudęorū. & ita habent̄ accep
ta eorū sacrificia. p̄ qua ueritas euangelii
p xp̄m data ē; Haec omā sub q̄s sup ius dicta
s de immolatione. elegerunt in uiis suis & in
abominationib; suis. idē in his q̄ abominari
debuerant anima eorū delectata. ē; Unde
& ego eligā illusiones eorū. & que timebant.
adducā eis. Inlusiones posuit p eo qđ est
inlusores; tale quid & apl̄s dicit. Dabit
eis op̄ationē iniquitatis. idē operatorē
iniquitatis diabolum & antixp̄m. Illuso
res uero duob; modis possumus intellegere.
t pessimos principes & doctores ut fuerunt
scribe & pharisei. & malos sacerdotes ut
fuer̄ filii heli. qui a dn̄o electi sunt. quia
p missi sunt ab illo in populo illo. Et ita alii
dicunt. illusores hic apellat demones

& romanos. quibus illi traditi sunt;
& est sensus. Quia ergo hęc om̄ia elegerunt
in prauis actionib; suis. & ego quoq; p mittā
eos habere & dominari malos principes sacer
dotesq; n̄ rectos quales merent̄. & mala q̄ ti
ment siue famis siue mortalitatis. seu
captiuitatis adducā eis. tradā eos de
montib; romanisq; & q̄ timebant dicentes,
si dimittimus eū sic. om̄s credent in eū. & forte
uenient romani. & tollent nr̄m & locū & gen
tem. adducā eis. & p dent locū templi & nom
regni. Causamq; reddit quare talia eis in
tulerit. quia uocaui dicens. Penitentia agite
& uenite ad me om̄s q̄ laboratis & onerati estis.
& ego uos reficiam. & n̄ erat qui m̄ respon
deret sequendo & obediendo. Locutus sū & n̄
audier̄. idē n̄ fuer̄ obedientes. fecer̄q; malū
in oculis meis. hoc ē in p̄sentia mea. & q; nolui
elegerunt. idē errorē falsū. Audite uerbū dn̄i
q̄ tremetis ad uerbū ei. Dixer̄ frs uri odien
tes uos. et abicientes ppr̄ nom̄ meū. Glorifi
cet̄ dn̄s. & uidebimus in letitia ura. Ipsi aute
confundent̄. Vox p̄phę ortantis ap̄los.
Audite o ap̄li uerbū dn̄i. q̄ tremetis idē
qui reuerentiā habetis ad sermonē eius.
Dixer̄ frs uri iudei. odientes uos & abicien
tes. eo quod in me creditis. & ppr̄ nom̄ mm
qđ habetis. quia me xp̄o xp̄iani uocamini;
Iā enī conspirauerant iudei. ut siquis
ē fiteret̄ xp̄m extra synagogā fier&;

Fratres autem uocant sedm carnem non fide. neq;

operatione ut ipsi apli suos psecutores. & eos q
se abominant in locu frm habeant. Vnde
petrus dix. Viri frs audite; & paul. Tristitia
mihi e ingens p frib: meis q s israhelite. Dicebant
ergo iudei ... ad apostolos. Glorificet dns
ide appa... reat sublimis & glorios in
magestate. & habitu regnantis & uidebim
eu in letitia uia ide hoc erit letitia uia & gau
diu cu uiderim eu gloriosu. Modo uro
nolite nob humile & despectu pdicare. Sed
audiam quid seqr. Ipsi aut iudei frs uri qui
talia dicunt; Confundent & erubescent de
sua incredulitate. cu xps sublimis & glorio
sus apparuerit omib: hominib: in die iudici
t & ia quia talia dixer. confundant & pibt
in psenti. sic sequentia manifestant. Nam
subdit. Vox populi de ciuitate vox de tem
plo. uox dni reddentis retributionem ini
micis suis. Aduenientе romano exercitu
& circumdante ciuitate sic iosepp historio
graphus scribit. uersi s qui erant intra ciuitate
in seditione in tres partes. contendentes de prin
cipatu. Vna pars eligens isti. Alia aliu. tertia eq;
tertiu. & ita factu e. ut una pars populi
& sacerdotu tenerent templu. pars prin
cipu & populi arce domuq; regia. & tertia
pars reliqua parte ciuitatis; Maxime
tam uulgus; Pugnabant ergo forinsecus
contra hostes. intrinsecus etia ciues. Sed

romanis capientib: urbe. Uox populi plangen
tis audita e de ciuitate. Uox sacerdotu ceteroru
q; qui cu eis erant audita e. de templo. Vox
& ia dni audita e. in romanis exultantib:
q ei uoluntate uener. reddentis retributi
one inimicis suis iudeis; Et quare audita
e uox sacerdotu de templo; Principu &
uulgi de ciuitate; quia omis s aut gladio ne
cati. aut igne cremati. aut aliis gentib: ptio
distracti. t uenundati. aut & ia incaptiuitate
ducti. pt illos q diuersis misteriis afflicti in
tra ciuitate s mortui. Tunc ergo completa e
cominatio dni dicentis; relinquet uob dom
ura deserta. Ante qua parturire peperit.

Ante qua ueniret maria uirgo; & ante qua
ueniret part ei genuit ds pat masculu. ubi
scilic & filiu suu fortissimu. p que fecit &
gubernat omia. Alit. Ante qua parturiret
sion. hoc e primitiua eccla & ante qua ueniret
part ei. ide in uelocitate temporis; Peperit
masculu forte uidelic populu qndo una
die crediderunt iii. mit. altera die. v. mit. acdein
ceps multa milia. ex quoru numero fuit
beatissimus stephan. Aliiq; qua plurimi filii
aptoru. q antea potuer occidi. qua a fide
xpi separari. Non aut de carnali parturiti
one & operatione hoc dr. sed de spitali. quia
spitalit eos genuer. fide xpi in cordibus
eoru infundendo. Omnisq; carnalis
generatio parturitione & partu fit.

spualis autē dolore & insucarit; Quis audi
uit umquā tale. & quis uidit huic simile.
sub. utre &. quis nat' ante quā parturit &
mulier. aut intā breui tempore. tot milia
hominū qui suidit spualit generatos.
N umquid parturit & terra in die una. id:
numquid generabit t germinabit omā semina
in die una. aut parturit & gens simul. quia
parturiit & peperit sion filios suos. hoc ē apti
& apostolici uiri multitudinem credentium.
I lle popul quomodo gens appellat' die una ē
creat' & simul. quia in xpo qui ē lux & dies
spualit creati s simul in unitate fidei; Apti
enī generando fidē in cordib; auditoꝝ matres
fuer. Numquid ego q alios parere facio sub.
carnalit. ipse non pariā. sub spualit. dic
dns. Ds pat qui alios parere fac carnalit.
non ē absq; filio. qm ante omā sctā genuit
uerbum suū coequalē sibi; hab& & iā multos
filios quos ipse peperit grā sua. de quibus
dic iohs in euangelio; quotquot crediderunt
in eum. dedit eis potestatē filios dei fieri; Si
ergo qui generationē ceteris tribuo sterilis
ero. Ego qui omīs homines creaui ex nihilo.
faciā mihi ex omib; gentib; unā pariter
in me credentem aecctam. Letamini cum
hirt. & exultate in ea omīs q diligitis eam.
G audete cum ea gaudio uniuersi q lugebatis
sup eam. ut sugatis & repleamini ab uberib;
consolationis ei. ut mulgeatis & delicus

affluatis ab omni moda glā eius. A ngli sic
de iro pfectu gaudent. ita tristabant' olim
de iro defectu & seruitute qua seruiabamus
diabolo. Apti & iam uidentes populum
iudeoꝝ in infidelitate manere. & p uidentes
ciuitatem hierlm destruendam a romanis.
sicut dns pdixerat. & populum subuertendū.
condolebant & contristabant'. Sed tota con
solatio illoꝝ in hoc fuit. quia uidebant gentes
paratas eē ad credendū xpm. ex quib; aedifican
da erat hirt. id: psens aecctā t celestis. Ideoq;
dr ta anglis quam aptis qui lugebant sup
hirt. id ē sup populū eius. ut letent' & exultent
cū hirt celesti. t psenti ex omnib; gentibus
collecta. & in ea hoc ē in fide illoꝝ; Per lac autē
qd pcipit ut sugant ipsi apti & mulgeant.
debemus intelligere fidem simplicē credentiū.
& bona opa illoꝝ in quib; delectati s apti.
P er duo autē ubera. duo testamenta intelligun
tur. ex quib; trahit' lac. hoc ē simplex & dulcis
doctrina sps sci. qui conuenire possit. simpli
cibus. Gaudete inquit cum ea. ut satiemini
fide. & bonis illoꝝ opib; & repleamini ab uberib;
consolationis ei. Id ē duoꝝ doctrina testam
toꝝ. & plenitudine sps sci. repleamini
in eis. ut mulgeatis & deliciciis affluatis.
hoc est ut assumatis eorum simplicem
fidem. & pfectione eoꝝ abundetis & hoc
ab omni moda gloria eius. id ē scientia diui
nitatis & humanitatis xpi. Sca enī eccta

licet una sit· tamen habet in se qui hab[illegible] ent
lac· id est simplicem fidem & intellectum· & habet
qui habundant diuitiis spiritalibus· scientia
humanitatis atque diuinitatis· ex quibus omnibus
sumunt doctores· quod unusquisque habet· de
lectando inlicit· Quia hec dicit dominus· Ecce decli
nabo super eam· id est infundam super aecclesiam·
quasi fluuium pacis & quasi torrentem inundan
tem sub infundam gloriam gentium· quam
sugetis· Iste est fluuius pacis quem infundit
super ecclesiam de quo dicitur· fluminis inpetus letificat
ciuitatem dei· & flumina de uentre eius
fluent aque uiuae· dona uidelicet spiritus sancti
quae accipimus in baptismo & in confirma
cione manus episcopi· et etiam doctrina euan
gelii· Gloriam autem gentium quasi torren
tem inundantem· fidem illarum appellat
quia glorificauit spiritus sanctus sed qui inundans dicitur propter
uelocitatem· uelociter enim ad fidem uenerunt·
Ad ubera portabimini· sub. a baptismo & predicato
ribus id est ad dona spiritus sancti· et etiam ad doctrinam
ueteris & noui testamenti portabimini· quia
qui predicabunt hoc primum ipsi operibus
adimplebunt· ut illorum exemplis ducatum
accipiatis· Super genua blandientur uobis·
sub apostoli id est in sterretis sustentationibus
atque blandimentis fouebunt uos· ut facilius
in fide solidemini· UNDE APOSTOLUS·
Obsecro uos fratres per misericordiam dei·
ut exhibeatis corpora uestra hostiam sanctam;

Et obsecro uos tamquam aduenas & pere
grinos· hoc ad illos dictum est· qui credituri
erant ex gentibus per predicationem apostolorum.
Sequitur· quomodo sicuti mater blandiatur· ita ego consola
bor uos· & in hierusalem consolabimini· Misericordior
& misericors dominus· comparat se aquilae·
galline· & matri· uolens nos suis blandi
mentis ad uoluntatem suam trahere sicut
mater filium; Adhuc & iam maiorem misericordiam
nobis impendit quam mater filio· quia si illa
obliuiscitur; Ipse tamen non obliuiscitur nostri sicut
per prophetam dicit ad hierusalem; Et si inquit mater
potest· obliuisci filii sui· Ego tamen non
obliuiscar tui· & sic aquile custodiunt
pullos suos· quarum natura est
ut phisici dicunt· in excelsis & inaccessis
locis nidos collocare· ne coluber foetus
uioleᵗ· quapropter & ponit in medio illorum
lapidem· quo omnia uenena fugantur;
Ita deus omnipotens omni custodia nos seruat·
ne serpens antiquus diabolus ueneno
sui liuoris commaculet· & ponit
lapidem in medio nostri· id est fidem
suam in cordibus nostris· qui uerus lapis
est abscisus de monte sine semine;
Sicut ergo mater blanditur filio suo·
ita ego consolabor uos in presenti
aecclesia· Iuxta quod uobis promisi·
Ecce ego inquiens uobiscum sum·
& in hierusalem celesti consolabimini mea presentia·

uidebitis & gaudebit cor uestrum. & ossa uestra.
quasi herba germinabunt. Hoc dupliciter
potest intellegi; Videbitis o apostoli & praedicato
res multitudinem credentium uenientem
ad fidem. & gaudebit cor uestrum de salute illorum.
& ossa uestra. id est uirtutes uestrae germinabunt
in aliorum cordibus fructum bonae uoluntatis. &
operationis. Recte enim per ossa intellegimur
uirtutes. quia sicut corpus consistit & sustentatur
ossibus. ita anima uirtutibus subsistit.
Aliter. Videbitis o uos omnes fideles in aeterna
beatitudine dominum sicuti est iuxta illud. Beati
mundi corde quoniam ipsi deum uidebunt. & gau
debit cor uestrum sine fine. quia gaudium uestrum
nemo tollet a uobis. & adueniente die iudicii.
ossa uestra id est corpora uestra recepta inmortali
tate. germinabunt siue resurgent. Sicut
ergo herbae quae siccatae fuerant tempore
ueris germinant recepta uiriditate. ita
corpus in die iudicii recepto uigore uirescet.
ut sic cum corpore & anima deo seruiet in
praesenti saeculo. ita in corpore & anima exul
tent in aeterna beatitudine, & cognoscetur
manus domini super seruos eius & indignabitur
inimicis suis. Haec uerba proprie ad diem
iudicii pertinere uidentur. Manus domini.
filius est. quia per ipsum fecit omnia deus
pater. qui cognoscetur in die iudicii
a suis fidelibus benignus & suauis.
Impiis uero erit durus & punitor eorum.

Per manum domini possumus intellegere
operationem & potentiam illius. Iuxta quod
per moysen dicitur ad pharaonem. Ecce manus
domini. id est potentia domini super te. & super populum
tuum. Cognoscetur ergo dominus in die iudicii
super seruos suos quibus dicet. Venite benedic
ti patris mei. & indignabitur inimicis suis
daemonibus et reprobis quibus dicet. ite male
dicti in ignem aeternum. Quia in igne dominus ue
niet. & quasi turbo quadrigae eius. reddere
in indignatione furorem suum. & increpatio
nem suam in flamma ignis. Ad diem iudicii
pertinent ista. De hoc igne dicit psalmista.
Ignis ante ipsum praecedet. Iste ignis transito
rius erit electis qui habuerint foenum & stipu
lam. quia purgabuntur ibi. & transibunt ad reg
num uitae. & aeternus erit reprobis quos inuoluet
et ducet ad supplicia aeterna. Quasi turbo
tempestas currus eius. Per currum illi debemus
intellegere angelicas potestates. quae dominum
comitabuntur ad iudicium. Non quod aut cur
ru portetur ista narrantur. sed quomodo in solio
sedere dicitur quando assumit habitum iudicantis.
sic quando ad uindictam uenturus est. ut debellet
aduersarios suos. in habitu uictoris. & tri
umphantis ostenditur. Reddet in in
dignatione furorem suum reprobis dicens.
ite in ignem aeternum. & increpationem suam
in flamma ignis dum dixerit exprobrando;
esuriui & non dedistis mihi manducare. Et cetera.

Sententia enim terribilis quasi ignis devorabit eos. Quia in igne dns diiudicabit & in gladio suo ad omnem carnem. In igne. id est in iudicio dampnet a sermonibus populi sui; iusto suo iudicio dampnare reprobos in potentia. Gladius dei est verbum & sententia illius. de quo loquitur amos propheta. Gladio id est sententia dei peribunt omnes peccatores. Quicquid ergo punit. quicquid affligit. quicquid perimit. quicquid cruciat. gladius potest appellari. In gladio quippe suo. diiudicabit ad omnes homines. quando dederit singulis quod merentur. omnes cognoscent illum iustum iudicem esse. & laudabunt iudicium eius. Et multiplicabuntur interfecti a domino. Iudei. heretici. pagani. & reprobi universi dampnati. plures inuenientur. Interfectione enim hic nihil appellat aliud. nisi dampnationem & perditionem iudeorum. Qui sanctificabuntur & mundos se putant in hortis post ianuam intrinsecus. Iudei inter ceteros errores quos adimplebant. habebant in suis ortis fontes & baptisteria in quibus sepius se abluentes. putabant se mundari & iam a peccatis. & colebant ibi idola. & luxuriabantur ante idola. et aras deorum; Cum ascult & feminis more canum quod turpius dicere. & hoc est quod dicit post ianuam intrinsecus. id est retro in ipso earum corpore. Qui comedebant carnem suillam sub contra legem. & abominationem. id est immolaticium t limatium. ut quidam gentes adhuc faciunt. & murem ut langobardi. simul

consumentur dicit dns. Ego autem opera eorum & cogitationes eorum uenio ut congregem cum omnibus gentibus. Vox dei omnipotentis de die iudicii. Idcirco inquit uenio ad iudicium cum omnibus gentibus & linguis. ut congregem omnia opera eorum & cogitationes eorum. & reddam eis qualia merentur. Quod omnes gentes ad iudicium venture sint. dns manifestat dicens. Cum sederit filius hominis in sede maiestatis sue & ceperit iudicare. tunc congregabuntur ante eum omnes gentes. Omnes enim gentes & lingue cum cogitationibus suis pariter adducentur in medium & diiudicabuntur. Ipsum autem intelligit per linguas. quod & per gentes. & venient. & videbunt gloriam meam. In libris propheticis subito mutantur tempora sic & personę. Unde in presenti loco. ea que promissa sunt ad diem iudicii ponent. Ista uero que quomodo sequuntur. ad primum domini aduentum pertinet & ad gentium fidem. Et venient inquit ex omnibus gentibus fideles in ecclesiam & uidebunt. hoc est intelligent mee. gloriam diuinitatis meae. & gloriam humanitatis. quomodo homo cum sim. exaltatus sum super omnes ordines angelorum. quia sum pariter & deus; & ponam in eis signum. & mittam ex eis qui saluati fuerint ad gentes. Ponam inquit in eis qui crediderint signum crucis. signum christianitatis & salutis. et mittam ad gentes ex eis sub iudeis qui saluati fuerint. apostolos uidelicet. de quibus dicit isaias. Nisi dns reliquisset nobis semen. quasi sodoma fuissemus.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK Baden-Württemberg

Ad quas gentes miserit eos manifestat subnec
tens. in mare. in africā. In lidiā. tenentes sagittā.
In italia & greciā. ad insulas longe. ad eos
qui non audier̄ de me. & non audier̄ gl̄am
meā. P̄ mare debemus generalit̄ intellıgere
hunc mundū; Quia sic mare sēp in motu est.
nunc ascendentib; p̄cellis. nc̄ descendentibus.
Ita mund̄ nunc in pace. nc̄ in bell̄. nc̄ in fame.
nc̄ in abundantia ēsistit. nc̄ nascunt̄
homines. nc̄ moriunt̄. P̄ africā. omnem
plagā meridianā in qua africa posita ē.
Q̄d ū̄ ait. mittā in lidiā tenentes sagittam.
tale ē. ac si diceret; mittā ad lidos qui sunt pe
ritissimi sagittarii. In italiā. id ē in occiden
tem. ad insulas om̄s & ad eos qui non audierunt
de me. neq; p̄ angl̄m neq; p̄ p̄pham. De istis
dic̄ p̄pha. quib; n̄ est adnunciatū de eo
uidebunt; & adnunciabı̄ gl̄am meā gentib;
sub illi qui salυati fuerint ex iudeis. & addu
cent ap̄li om̄s frs̄ u̅r̅o̅s. o iudei credentes de
cunctis gentib; donū dn̄o. in equis & in qua
drigis. & in lecticis. & in mulis. & in carrucis.
ad montem s̄cm̄ m̄m hirl̄ dicit dn̄s.
Hoc ad ecclam p̄tinet p̄sentem. & ab ista
p̄ sentia ad celestem. Sic p̄ ea locorū nomi
na q̄ supius commemorauit p̄pha. signi
ficat̄ sunt om̄s gentes. & omnia loca
atq; rumor p̄dicationis apostolice
decurrerit. Ita p̄ hec

animalia

significantur diūsitates gentium & hominū
ad fidē̄ uenientium; In equis de p̄
uenerunt ad ecclam. qui citi... cr... dide
runt. in quadrigis uener̄. qui doctrina phi
losophica. & honestate morū fulgebunt
sicut alios ut augustinus. & p̄ illā sapientiā
mundanā p̄uener̄ ad doctrinā uerā quat
tuor euanglor̄ fulgentes p̄ant. uii' or uirtu
tibus principalib; ad eclesiā inte sublevati.
In lecticis. q̄ auxilio aliorū portati
... uener̄. lectica aut̄ ē. lectus
desup tectus. Id ē ē & pheretrū. Mulos
aut̄ in scripturis sacris. dupliciť accipim̄.
hoc ē aut in malā aut in bonā partem;
In mala parte. q̄r p̄mis ad eorū de quib; dr̄;
Nolite fieri sic equus & mulus; in bonā q̄r
ut phisici dicunt steriles sa foetib; quā uis
luxurie. sint dediti. qualib; sedit dd̄ & sa
lomon. quorū alt̄ int̄ p̄tat̄ fortis manu.
alt̄ pacific̄. In mul̄ ergo uener̄. q̄ steriles
a malitia. uerū dd̄ & salomonē in cordib; s
suis sessorē habuer̄. q̄ p̄pria fortitudine
goliad. id ē diabolū debellauit. & nos p̄ san
guinē passionis suę dō patri pacificauit;
In carrucis uener̄. q̄ aliorū auxilio adducti.
& grauitate ornati. sapientię & p̄dicationi
habiles fuer̄; Isti ergo om̄s de q̄bus diximus.
adducti in ecclam. p̄ p̄dicationē ap̄lor̄.
donum dn̄o xp̄o fuer̄. sicut ei pat̄ dicit.

Postula a me & dabo tibi

gentes hereditatem tuam. Et ipsi filius. Ego inquit
constitutus sum rex ab eo super sion. id est super
ecclesiam. Seq. Quomodo si inferant filii israhel mu-
nus in vase mundo in domum domini. Per receptu-
s omnis in lege ut ter per annum venirent omnes
ad templum domini hoc est in festivitate paschę. pen-
te costes. & taber. acu... & adferrent mu-
in domum domini. Sic namque praecipiebat lex.
Cave inquit ne appareas in conspectu dei tui
vacuus; & est sensus. Sicut inquit solebant filii
israhel dum eorum adhuc staret religio. & temporibus
sanctis venire cum gaudio & psalmis in
templum. offerentes munera sacrificiorum domino.
sic adducent fratres vestros apostoli. de universis
nationibus cum gaudio. In equis & mulis. &
diversis vehiculis. & offerent munus domino in
vase mundo. Munus istud quod cotidie offerunt
domino filii israhel. id est illi qui mente deum vident.
hostię sunt spiritales. fides videlicet. caritas.
castitas. oratio munda. cetereque virtutes;
Vasa vero munda. sancta corpora & inmaculata. &
nulla contagione violata; Et assumam ex eis
in sacerdotes & levitas dicit dominus; Hoc dupli-
citer potest intellegi. ut referatur tam ad iudeos
quam ad gentes. Adsumam inquit ex eis. id est
ex iudeis credentibus & erunt mihi in sacerdotes
& levitas. dicit dominus; De quibus unus sic loquebatur.
Sic nos existimet homo. ut ministros christi.
Sacerdotes enim erant. qui sacra responsa
dabant populis.

& semetipsos offerebant deo. & alios quos
sua praedicatione adquirebant. ut paulus
timotheum. levitę erant idest assumpti.
quia a domino fuerant electi & assumpti ad officium
praedicationis. Aliter. Assumam inquit ex eis. sci-
licet ex gentibus qui crediderint. & erunt mihi in sacer-
dotes & levitas. reprobato sacerdotio iudeorum.
Unde dicit apostolus. Translato inquit sacerdotio
necesse est. ut legis translatio fiat. Quod probari
potest. ex hoc quia modo ex iudeis aut rarus aut
nullus invenitur sacerdos in sancta ecclesia. aut
aliquis minister; Et in singulis ecclesiis.
sacerdotes & ministros misteriorum christi
ex gentibus cernimus. qui cotidie corpus
& sanguinem christi pro redemptione generis
humani offerunt. in commemoratione passi-
onis eius. Et sicut apostoli semetipsos offere-
bant deo. & alios. quoscumque poterant.
ita & sacerdotes gentium; verbi gratia. sic
sicut fecit beatus hilarius. qui beatum martinum
domino obtulit; Levitę sunt. quia ad hoc ministerium
assumuntur. quia sicut cęli novi & terra nova.
quę ego facio stare coram me dicit dominus sic stabit
semen vestrum & nomen vestrum; Ista quę sequuntur. usque
ad finem libri. ad diem extremi iudicii pertinent.
Cęlum in hoc loco neque ęthereum per quod vii. planetę
discurrunt. neque sidereum ubi sunt reliqua sidera.
quod & firmamentum appellatur debemus intellegere.
Sed cęlum istud aereum. ubi sunt nubes. grando
& nimbi. & est cursus ventorum;

G. H. HOFBIBLIOTHEK KARLSRUHE

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BADISCHE
LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

restauriert Juni 1969, R. Kr

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Haimo in esaiam pphām

29
G

BADISCHE
LANDESBIBLIOTHEK

Baden-Württemberg